RABINDRANATH TAGORE

GORA

ROMAN oda YAYINLARI

GORA
(1913 NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ)

ISBN 978 - 975 - 385 - 400 - 9
Dizgi ve Düzenleme: Veysel Coşkun
Baskı: Deniz Ofset (Sertifika No: 25001)
Gümüşsuyu Cad. Topkapı Center B Blok Kat: 2 No: 403
Topkapı / Zeytinburnu İstanbul (0-212) 613 30 06
1. Basım Nisan 2013

ODA YAYINLARI TURİZM SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.
Tünel, Kumbaracı Yokuşu 61 Beyoğlu - İSTANBUL
Tel.: (0212) 252 07 63 - 252 87 53 Faks: (0212) 249 79 62

RABINDRANATH TAGORE

İngilizceden Çeviren:
HASAN MURAT BAŞBAY

GORA

(1913 NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ)

Sonbaharla birlikte Kalküta da yağmurlar başlamıştı. Sabah gökyüzünü kaplayan bulutlar yerini güneşe bıraktığında, etraf ışıl ışıl olmuştu. Binoy, işi gücü olmadığı için tek başına bir halde, apartmanın ilk katındaki verandasında oturup, caddede sonu gelmeyecekmiş gibi akıp giden kalabalığı izlemeye koyuldu. Üniversiteden mezun olalı epeyce zaman geçmiş, ancak o, henüz evlenememişti.

Görünürde elle tutulur, düzenli bir işe de sahip değildi. Aslında çeşitli gazetelere birkaç makale vermiş ve birkaç da miting organize etmişti. Ama bunlar, hayatını doldurmak noktasında yetersiz kalıyordu.

Bu işsizlik, kendisini sinirli biri yapmıştı artık.

Karşı kaldırımda, tıpkı gezginci şairler gibi rengârenk elbiseli bir dilenci türkü söylüyordu:

«Kalbim bir kafesi andırıyor,
Yabancı bir kuş bilmem ne arıyor onda,
Bir giriyor, bir uçup gidiyor
Ah, bir yakalasam onu
Aşk ipimle bağlayacağım.»

O an Binoy, dilenciyi yukarı çağırmayı ve bu yabancı kuş için söylenen türküyü yazmayı istedi. Fakat tıpkı gece yarısı birden soğuyan havada üzerimize bir örtü almaya duyulan üşengeçlikle, ona seslenmeye üşendi. Kafasının içinde sadece türkünün melodisi dolanıyordu.

Tam o, kafasındaki melodiyi mırıldanıyordu ki evin hemen önünde bir kaza oldu. İki atıyla hızla yol alan bir yaylı, çarpıp yan yatırdığı küçük bir kira arabasını öylece bırakarak aynı hızla uzaklaştı.

Binoy koşarak sokağa çıktı. Yan tarafına devrilen arabanın içinden on yedi, on sekiz yaşlarında bir kız çıkmıştı.

Onun ardından da inmeye çalışan yaşlı bir adam görünüyordu. Binoy, yardım etmek üzere hemen yanlarına koştu. Adamın sapsarı kesilmiş yüzünü fark edince:

– Yaralanan bir yeriniz yok ya efendim? diye sordu.

İhtiyar adam hafifçe gülümseyerek:

– Hayır, iyiyim! diyordu, ama yüzündeki gülümseme çok uzun sürmedi. Acı çektiği ortadaydı. Binoy, hemen ihtiyarın koluna girdi ve endişe dolu gözlerle kendisini izleyen kıza dönüp:

– Hemen şurası benim evim, gelin haydi, dedi.

İhtiyarın yatağa yatırılmasının ardından az da olsa kendine gelen genç kız etrafta su aramaya koyuldu. Bulduğu sürahiden avucuna aldığı suyla yüzünü ıslattı. Sonrasında da nemli yüzü yelpazelemeye koyuldu. Bu sırada Binoy'a dönerek:

– Bir doktor çağırmamız mümkün mü acaba? diye sordu.

Binoy, uşağını bu iş için görevlendirdi. Bu işin ardından karşıda aynadan arkasında durduğu kızın yüzünü izliyordu. Küçük yaşlarından bu yana Kalküta'daki tüm zamanını çalışmaya vermişti. Kitaplardan okuduğu kadarıyla dünyayı tanımaya çalışmıştı. Bu şekilde sürdüğü hayatında da ailesindeki kadınlar dışında hiçbir kadın tanımamıştı.

Şu dakika aynada izlediği yüz, onu büyülüyordu. Kadınsı çizgilere tüm ayrıntılarıyla bakma bir sanattır, ama Binoy, bu sanattan habersizdi. Öte yandan, tüm bunlara karşın sevgiyle eğik duran bu yüzün tutkulu yumuşaklığı, onun gözlerinin önünde muhteşem ve yepyeni bir dünyanın kapılarını açıyordu.

Yataktaki adam, bir süre sonra iniltili bir sesle gözlerini araladı. Kız, biraz daha eğilerek titreyen sesiyle:

– Yaralı mısınız babacığım? diye fısıldadı.

Yaşlı adam yatakta iyice doğrulmaya çalışarak:

– Burası neresi, neredeyim ben? diye fısıldadı.

Binoy, yatağa yaklaşarak:

– Biraz daha dinlenin, doktor da neredeyse...

O sözlerini tamamlamadan doktor, içeriye girmişti. Muayene çok uzun sürmedi. Doktor, ciddi bir durumun söz konusu olmadığını ve sıcak sütün içine biraz alkol karıştırarak içirmelerinin iyi olacağını söyleyerek gitti.

Doktor odadan ayrılırken, ihtiyar adamın yüzü belirgin bir şekilde huzursuzlaşmıştı. Bu huzursuzluğunun nedeninin hemen kavrayan genç kız, ona doğru eğilerek eve döner dönmez muayene ve ilaç parasını yollayacağını söyledi. Bu, ihtiyarı yatıştırmıştı. Genç kız, sonrasında Binoy'a döndü.

Bunlar, ne kadar da muhteşem gözlerdi. Binoy, kendisine bakan bu gözlerin büyük mü, küçük mü ya da hangi renkte olduğunu hiç düşünmedi. Bakar bakmaz içtenlikle yüklü olduğu görünüyordu. Küçücük bir utangaçlık ve tereddüt yer alıyordu bu gözlerde. Bunlardan açık yüreklilik ve güçtü.

Binoy, tedirgin bir sesle:

– Doktor parası önemli değil... Siz meraklanmayın... Ben... Diye mırıldanıyordu ki kızın, gözlerine diktiği gözleri konuşmasını tamamlamasına engel oldu. Ve o anda doktorun ücreti konusunda onlara saygı göstermesi gerektiğini anladı.

Bu sessiz anlaşma olurken ihtiyar adam; alkol aramanın gereksiz olduğunu söylüyordu.

Genç kız ise:

– Fakat babacığım, diye ısrar ediyordu. Bu, doktorun tavsiyesi.

İhtiyar:

– Doktorlar fırsat bulmaya görsünler, hemen alkol önerirler, diye karşı çıktı. Bir bardak sütle kendime gelirim.

Getirilen sütün yarını içen ihtiyar adam, Binoy'a dönerek:

– Size fazlasıyla rahatsızlık verdik, artık biz gidelim. Dedi.

Genç kız, Binoy'a kendileri için bir araba çağırıp çağıramayacağını sorarken babası yumuşak bir sesle:

– Bence ev sahibine daha fazla rahatsızlık vermemeliyiz, dedi. Zaten evimiz de buraya oldukça yakın, yürüyebileceğimi düşünüyorum.

Fakat araba konusunda ısrarcı görünen kızını kırmak istemediği için razı geldi. Binoy, araba için dışarı çıkmadan önce ihtiyar, bu yardımsever ev sahibinin adını sordu.

«Binoy-Busan-Şaterji» cevabını aldıktan sonra da kendi adının «Pareş Şandra- Bataşarya» olduğunu söyledi. Aynı sokağın 78 numarasında oturduğunu da ilave ederek:

– Zaman ayırıp ziyaretimize gelirseniz mutlu oluruz, diyerek sözlerini tamamladı.

Bu sıcak davet, aynı sıcaklıkla genç kızın gözlerinde de okunuyordu. Binoy, sonra değil, hemen şimdi onlarla gitmek istiyordu aslında. Ancak bunun yerinde bir davranış olacağından duyduğu şüpheyle duraksıyordu.

Birazdan hareket eden arabanın içinden genç kız, onu hafifçe selamlıyordu. Binoy ise yaşadığı yalnızlığın ve alışkanlıkların etkisiyle bu selama karşılık bile veremedi.

Binoy, yolun kıyısında öylece durmaması gerektiğini kavrayacak kadar kendine geldiğinde odasına dönerek bu hali yüzünden kendine lânetler yağdırıp durdu. Biraz sakinleşince bu yeni dostlarla karşılaşmalarından ayrılışlarına kadar olan zaman içinde olup bitenleri, nasıl davrandığını geçirdi aklından. Bu işin sonunda da baştan sona doğru hiçbir davranışını hoş bulmadı. Boşuna da olsa, yaptıklarının yerine ne yapması gerektiğini düşündü. Bu sırada gözlerine genç kızın kullanarak yatağın kıyısında unuttuğu mendil ilişti. Usulca o tarafa ilerleyip mendili eline aldığında dilencinin türküsü geldi aklına:

«Kalbim bir kafesi andırıyor,
Yabancı bir kuş bilmem ne arıyor orada
Bir giriyor, bir uçup gidiyor...»

Saatler ilerledikçe, sıcak hava daha da ısınıyordu. Yollardaki araba akını iyiden iyiye güçlenmişti. Binoy, ne kadar denediyse de kendini işine vermeyi başaramıyordu. Camından sokağı izlediği küçük evi ve onu çevreleyen koca kent ansızın değişmiş, bir peri masalı, mümkün olmayanların olduğu, tüm çekilmezliklerin alımlı hâle geldiği, ulaşılmazların tutulası uzaklıklara geldiği bir dünyaya dönüşüvermişti.

Verandadan üzerine düşen temmuz güneşinin alevi, beyninin içinde tutuşuyor, damarlarında geziniyor ve bakanı kör edebilecek bir ışık perdesi, tüm düşüncelerini örtüyordu.

Bu sırada sokakta yedi-sekiz yaşlarında bir oğlan çocuğunun tek tek evlerin numaralarını incelediğini fark etti. Tuhaf bir sezgiyle bu küçüğün kendi evini aradığını düşündü. Ve: «Kesinlikle beni arıyor!» diye coşkulu bir sesle haykırarak aşağıya koştu. Hemen oğlanı eve çağırdı. Bu sırada özlem dolu bakışlarla küçük çocuğa

bakıyordu. Oğlan, elinde tuttuğu bir mektup zarfını ona uzattı. Zarfta bir kadın eliyle yazıldığı anlaşılan, İngilizce olarak kendi adını gördü Binoy.

Küçük çocuk:

– Ablam, bu zarfı sizin için gönderdi, dedi.

Zarftan sadece bir miktar para çıktı. Binoy, geri dönmek isteyen çocuğu ısrar ederek odasına davet etti. Ufaklık, ablasına göre daha esmerdi, ama şaşılacak derecede benziyordu ablasına. Binoy'un içi büyük bir sevinçle dolmuştu. Üstelik çekingen bir çocuk olmadığı belli olan bu oğlana da bayılmıştı.

Birlikte odaya geçerlerken oğlan, duvardaki bir resmi işaret ederek:

– Bu resimdeki kim? diye sordu.

Binoy:

– O, benim bir arkadaşımın resmi, diye karşılık verdi.

– Tamam, ama kim?

Binoy, bu kez gülerek:

– Onu tanımazsın. Onun adı Gurmohan'dır, fakat ben ona Gora derim. Kendisi, benim sınıf arkadaşım, dedi.

– Siz, okula gidiyor musunuz?

Artık değil! Okulu bitirdim.

– Gerçekten mi! Demek bitirdiniz!

Binoy, bu küçüğün daha fazla hayranlığını kazanma isteğini bastıramayarak:

– Elbette, dedi. Bitirdim!

Küçük çocuk, gözlerinde belirgin bir hayranlıkla içini çekerek Binoy'a bakıyordu.

Şüphe yok ki kendisinin de Binoy gibi bir gün okulu bitireceğini düşünüyordu.

Binoy, oğlana:

– Senin adın nedir? diye sorunca:

– «Satiş-Şandra-Mukerji» cevabını aldı.

Bunun üzerine Binoy, bir anda dalgınlaşarak:

– Mukerji mi? diye oğlanın sözlerini tekrarladı.

Aralarında birdenbire bir ahbaplık oluşmuştu. Binoy, bu ahbaplık sonucu Pareş Babu'nun bu kardeşlerin öz babaları olmadığını,

ancak diğer yandan da çok küçük yaşlarından bu yana onları yetiştirenin o olduğunu öğrendi.

Genç kızın adı, aslında Radharani'ydi. Fakat yeni annesi, ona bunun yerine Suşarita adını koymuştu.

Küçük Şatiş'in gitmeye hazırlandığını gören Binoy:

– Tek başına gidebilir misin? diye sordu.

Şatiş, bunu gurur kırıcı bulmuş olacak ki:

– Ben, hep tek başıma giderim! diye karşılık verdi.

Binoy'un onun yanında gitmek istemesine de aynı gururlu sesle:

– Neden? Tek başıma gidebiliyorum, dedi. Bunu kanıtlamak üzere de yalnız yaptığı yürüyüşlerle ilgili hikâyelerinden birkaçını anlattı.

Elbette küçük oğlanın, yanında gelmek isteyen ve hatta bunda ısrarcı olan Binoy'un asıl nedenini anlatması beklenemezdi. Evin önüne geldiklerinde ise Binoy, küçük çocuğun içeri girmesi yönündeki davetini kesin bir sesle reddederek:

– Şimdi olmaz, dedi. Başka bir zaman gelirim!

Binoy, hızlı adımlarla tekrar evine döndü ve hemen çocuğun getirdiği zarfı eline aldı. Üzerinde yazılanları tekrar tekrar, öyle büyük bir dikkatle okudu ki zarftaki en küçük çizgileri bile ezberine aldı.

Bir süre sonra zarfı, içindeki parayla beraber çekmecenin birine kilitledi. En parasız zamanında bile bu paraya dokunmayacaktı.

***

Yağmur mevsiminin oldukça karanlık gecelerinden biriydi. Gökyüzü yoğun ve nemli bulutlarla kaplıydı. Ve Kalküta şehri, üzerinden geçen kasvetli bulutların altında, kuyruğunun altına gizlenmiş, koca bir köpek gibi kımıltısız duruyordu. İki gündür hiç durmadan yağan yağmur, şehrin yollarını çamurlarla doldurmuştu. Ve aynı yağmurun gücü, bu çamurları temizlemeye yetmiyordu. Yağmur durduğunda saat öğleden sonra dörde geliyordu. Buna karşın kasvetli bulutlar hâlâ yerli yerinde duruyordu.

Böylesine sıkıntılı alacakaranlık içinde dışarıya çıkmak da en az evde oturmak kadar tatsızdı. İki delikanlı, aynı zamanda üç katlı evin çatısı olan terasta taburelerde oturuyorlardı. Bu iki dost, çocukluk dönemlerinde, okuldan geldiklerinde yine bu terasta oyunlar

oynamış, güzel havalarda burada yemek yemiş, bazen sabahın ilk saatlerine kadar süren tartışmalar yapmış, gün doğumunda yerlerinden sıçrayarak uyanmış ve karşılıklı burada uyuyakaldıklarına gülüşmüşlerdi.

Üniversiteden mezun olmalarının ardından birinin başkanlığını, diğerinin de genel sekreterliğini yürüttüğü Hint Vatanseverler Birliğinin toplantıları da bu terasta yapılmıştı. Birliğin başkanı Gurmohan ya da arkadaşlarının ona seslendiği gibi Gora'ydı. Uzun boyuyla hemen kendini belli ederdi.

Üniversite döneminde dersine giren profesörlerden biri, beyaz renginden hareketle ona, karlı dağ adını vermişti. Boyu yaklaşık bir seksen kadar vardı ve vücudu oldukça kemikliydi. Elleri, tıpkı bir kaplan pençesi gibiydi. Konuştuğu zaman sesi, öyle derinden ve gür çıkardı ki, bunu işitenler: «Bu da kim böyle?» diye sormaktan kendilerini alamazlardı. Geniş yüzü, her zaman canlı ve enerjikti. Çıkıntılı olmayan alnı, genişçe bir yol alarak kulaklarına kadar iniyor; ince dudaklarının üzerinde burnu, bir kılıç düzgünlüğünde uzanıyordu.

Küçük, keskin bakışları uzaklarda ve kimselerin göremediği bir hedefe dikilmiş bir ok ucunu andırıyordu. Öte yandan birdenbire yakınlarındaki bir hedefe yönelir ve ona mutlaka varırdı.

Gurmohan'ın öyle güzel biri olmadığı ortadaydı. Elbette bu, onun farkına varılmaması için bir sebep değildi. Öyle ki bu neredeyse mümkün değildi ve o, bulunduğu her yerde, herkese varlığını kabul ettirirdi.

Binoy ise Gurmohan'ın yakın dostuydu. İyi bir aileden gelen Bengalli okumuşların çoğu gibi alçak gönüllü ve zekiydi. Bu ince yapının ve zekânın birleşmesiyle yüzündeki özel anlam iyice belirginleşiyordu. Üniversitede öğrenim gördüğü süre içinde her zaman iyi notlar almış ve bunun sayesinde de burslar kazanmıştı.

Gora ise okumaktan yana pek hevesli olmadığı için, bu noktada Binoy ile boy ölçüşemez, yeni fikirleri kavraması zaman alırdı. Hafızası da Binoy'a göre oldukça zayıftı. Bu farklılıktan ötürü Binoy, ona destek olarak sınavlarda başarılı olması için büyük çaba harcamıştı.

Bu ağır ve kasvetli akşamda iki dost, yine tartışmaya koyulmuşlardı.

Gora:

– İzin verirsen biraz konuşayım, dedi. Abinaş'ın geçen gece Brahmo Samaj'ı eleştirirken yaptığı, sadece yerinde ve sağlam bir düşüncesi olduğunu belirtmekti. Fakat sen, buna karşın ateş püskürdün. Bazen gerçekten şaşırıyorum sana!

– Onun konuşmalarındaki kırıcılık, tartışmaya gerek olmayacak kadar ortadaydı bana göre.

– Bu şekilde düşünmek, yanılgıdan başka bir şey değil bence... Sanırım sen de bir parçası olmalarına karşın, kendi keyifleri doğrultusunda hareket edip toplum tarafından sessizce izlemesinin mümkün olamayacağını kabul edersin. Öte yandan belki de hiçbir kötü niyeti olmadan toplum, bu kişilerle ilgili yanılır ve sapkınca hareket ettikleri düşünülebilir. Onlar neye iyi dese toplum için o kötü olur. Bu davranış şekli de onların, kendisine karşı meydan okunuşa açıkça ceza verişinden başka bir şey değildi.

– Belki de, dedi Binoy. Bunu doğal bir tepki olarak kabul etmek mümkün olabilir. Ama ben, sırf doğal olduğu için bir davranışı doğru ve âdil olarak algılayamam.

Gora:

– Hayır! diye sözünü kesti Binoy'un. Adaleti bırak şimdi! Belki bu dünyada gerçek anlamıyla adalet duygusunu yaşatan insanlar vardır. Fakat şunu da biliyorum ki diğerleri, doğal ve normal olanla oldukça mutludurlar ve bununla yetinirler. Öyle ki bunun aksi bir şekilde çalışmak şöyle dursun, yaşamak bile imkânsız olurdu.

Küçük adamlar, hedeflerini aşıp da kendilerini Brahmolar gibi yansıtıp evliyalık oynamaya kalkışacak olurlarsa anlaşılmamaya, daha da ötesinde hakarete uğramayı göze almalılardır.

– Herhangi bir parti ya da mezhebin hakarete uğramasına, cezalandırılmasına bir şey dediğim yok. Ama işin boyutu şahsi saldırı ve küfürlere gelince...

– Amma yaptın! Mezhebe küfretmişsin küfretmemişsin ne anlamı, ne yararı var ki? Bu, onun fikirlerini eleştirmekten öteye gidemez. Oysa ben, sorumluluğu bizzat kişilere yüklemekten bahsediyor ve bunu istiyorum. Öte yandan sen, soylu kişi! Sen de onları kişi olmaları çerçevesinde eleştiri yağmuruna tutmuyor musun?

– Haklısın! Bunu yapanlardan biri de bendim, diyerek itiraf etti Binoy. Ve çoğunlukla da bundan... Daha açığı, utanıyorum da.

Bunun üzerine Gora, öfkeyle:

– Yooo Binoy! diye haykırdı. Mümkün değil... Böyle bir şey olamaz!

Binoy, bu öfke karşısında bir an sessiz kaldı. Sonrasında:

– Peki, neden olamayacağını da söyler misin, dedi.

– Apaçık olan bir şey var ki, o da senin kararsızlık içinde olduğundur.

– Demek öyle ha? diye öfkeyle bağıran bu defa Binoy'du. Sen de son derece iyi biliyorsun ki istediğim zaman, hatta şu anda bile onları ziyarete gidebilirim. Şunu da söyleyeyim ki bu konuda onlardan davet almışlığım da vardır. Ancak gördüğün gibi gitmiyorum.

– Doğru, bunu görebiliyorum tabii ki. Ancak gidemediğini düşünmeden bir an bile geçirmediğini de biliyorum. Tüm geceni, gündüzünü oraya gitmiyorum diye düşünerek geçiriyorsun. Hiç olmazsa git de bitsin bu iş!

– Bu samimi bir tavsiye mi?

Gora'nın gözleri, bu soruyla daha da bir alevlendi. Dizlerini yumruklayan Gora:

– Hayır, diye bağırdı. Tavsiye ettiğim falan yok. Benim düşündüğüm, onların yanına gideceğin ve saflarına geçeceğin gün! İşte o gün gerçekten gidecek onların sofrasına oturup mezheplerine katılacak, çok geçmeden de Brahmo Samaj'ın en ateşli savunucularından biri olup çıkacaksın.

Bunun üzerine Binoy, gülümseyen bir yüzle:

– Demek öyle! Ee, söyle bakalım, başka neler olacak? diye sordu.

Gora, acılı bir sesle:

– Yetmez mi? Daha nelerin olması gerekiyor? dedi. Eğer niyetin ölmekse, öl! Elbette günün birinde sen, bir Brahma oğlu olarak tıpkı sağmal bir inek gibi gideceksin oraya. Bütün görüşlerimizi, alışkanlıklarımızı, ilkelerimizi kenara fırlatıp atacaksın... Pusulasız kaptanlar gibi yön duygusundan yoksun kalacak ve tek amaç olan gemiyi karaya ulaştırmak için her türlü sertlikten, yerine göre boş inançlardan yardım bekleyeceksin. Bununla beraber senin düşüncenden anlaşılan, gemini en iyi gidiş yolu, onu rüzgâra teslim etmek olacaktır. Fakat bu konuda sana sürüyle kanıt göstererek sabra sahip değilim artık. Oraya git! Dilersen yürüme, koşarak git,

yeter ki cehenneme bunca yakınlaşmışken şaşkın, nasıl davranacağını bilmez tavırlarınla daha çok öfkelendirme beni!

Bu sözleri üzerine Binoy, kahkaha atarak:

– Doktorun kaderiyle baş başa bıraktığı her hasta ölmez! dedi. Üstelik ben, görünürlerde sonumun geldiğini gösteren herhangi bir işaret de görmüyorum.

Gora, bu sözlere belli etmemeye çalışarak gülümsüyordu. Sesini ayarlayarak:

– Demek öyle! dedi.

– Evet, görmüyorum.

– Nabız atışının ne kadar yavaşladığının da mı farkında değilsin?

– Asla! Tam tersine, olduğundan çok daha güçlü atıyor nabzım.

– Peki, söyle o zaman. Kendi kastından dışında güzel bir el, sana yemek sununca bu yemeğin ancak Tanrılara sunulabilecek derecede bir şölen havasında ve özelliğinde olacağını da mı tahmin edemiyorsun?

Binoy, bu sözler karşısında öfkeden kıpkırmızı kesilmişti. Haykırarak:

– Yeter bu kadar! dedi. Sus artık!

– Madem yeter diyorsun, söyler misin neden kızardın böyle? diye üzerine gitmeyi sürdürdü Gora. Benim bahsettiğim o güzel el, güneşin karşısında kalınca saklanan çiçeklere benzemiyor ki. Bu güzel bayan, kendisiyle el sıkışma iznini isteyen herkese hemencecik veriyor. Öte yandan sana bakmalı bir de! Sen, bununla ilgili küçücük bir iğneli söze bile dayanamıyor, kızıyor, darılıyorsun.

– Yeter ama artık! Ben, kadına saygı duyarım, anlıyor musun Gora? Dahası kutsal kitaplarımız da...

– Sakın, diye sözünü kesti Gora. İçinde barındırdığın şu duyguların arasında kutsal kitapları ağzına almanın anlamı yok! Öte yandan senin bu dediğine saygı falan da denemez. Bunun adını söylerdim, ama bu defa bana daha da öfkeleneceksin.

– Somut tek bir neden bile göstermiyor, durmadan iddialarda bulunuyorsun.

– Bahsettiğin kutsal kitaplar elbette kadının saygıya değer olduğunu öğretir. Ancak bunun için de yuvasının ışığı olduğu için diye belirtirler. İngiliz erkeklerinin gönüllerini yakan kadına duydukları saygı ile bunu birbirine karıştırmak çok büyük bir yanlış olur.

Binoy, hâlâ sözlerinin ardında duran bir ifadeyle:

– Bazen bozukluklar ortaya çıkabiliyor diye böylesine soylu bir duyguyu kötülemenin neresi doğru, söyler misin? diye sordu.

Gora, sabırsız bir sesle:

– Üzgünüm Binoy, ama apaçık ortada olan bir şey var, dedi. O da senin, artık tek başına karar veremediğindir. Bu noktada sana yol gösterecek kişi de ben olmalıyım. Kadınla ilgili İngiliz kitaplarından bir sürü örnek gösterebilirim sana. Bunların hepsi de onun aslında istekten başka bir şey bulunmayan aşırılıklarının örnekleridir. Kadınlar, tam anlamıyla sadık bir eş ve iyi bir anne olması dolayısıyla saygıya layıktır. Fakat onu, böylesi bir değerler katmanından alır da yalnızca çekiciliği översek bu, ilk başta ona saygısızca davranmak olur. Seni bir pervane gibi Pareş Babu'nun evi çevresinde dolandırıp duran şeyin adı, İngilizlerin aşk dediğidir. Sakın ola bir maymun gibi taklitçiliğe düşüp İngilizlerin aşk dediğine bir mezhep olarak bağlanma!

Binoy, özellikle bu son sözlerden sonra kamçılanmış bir hayvan gibi yerinden fırlayarak:

– Yeter! diye haykırdı. Artık çok oluyorsun sen Gora!

– Demek çok oluyorum, öyle mi? diye soruyla karşılık verdi Gora. Üstelik asıl noktaya bile gelmemişken. En iyisi açık açık konuşayım; Kadın ve erkeğin arasında gelişen bildik ilişkilerde tutkular, bütün sağduyu gerektiren noktaları dengesizleştirdiği için onları şiirsel bir boyuta taşımamız gerekir.

– Kadın ile erkeğin ilişkisini kirleten, lekeleyen tutkularsa neden yalnızca yabancılar kötülenmekte? Onlar için ele alınan tutku, bizim ahlakçılarımızı bile kadının, ondan uzak durulması gereken, kötü, çirkef bir şey olduğuyla ilgili konuşmalar sarf ettirecek kadar aşırı tepkilere sürüklemiyor mu? Kabul etmelisin ki bunlar, birbirinden ayrı görünen, zıt görünen; ancak aynı düşünce tarzıdır. Buna bağlı olarak bir düşünsene, birini eleştirirken diğerini eleştirmezlik yapılamaz.

Hafifçe gülümseyen Gora:

– Şimdi kavradığım şu ki, seni çok iyi tanıyamamışım, dedi. Durumun sandığım ve korktuğum denli umutsuz bir boyutta değil. Felsefi düşünme yeteneğine sahip beyninle, aşkla da mücadele edebilir, korkusuzca oynayabilirsin. Yine de artık kendine gelmenin

zamanı geldi. Diğer taraftan senin sahici dostlarının hepsinin istediği de budur.

– Yapma lütfen! Sen çıldırmış olmalısın, diye karşı çıktı Binoy. Hem benim aşkla ne gibi bir ilişkim var ki? Sana şu kadarını ve sadece için rahatlasın diye söyleyeyim ki; Pareş Babu ve yakınlarına duyduğum, derin bir saygıdır. Hepsi de bu! Bundan dolayı belki, onların aile hayatlarını merak ediyor, görmeyi istiyorum.

– Evet, kabul etmeli ki bunun nedeni, merak etmen! Bu merak duygusundan kurtulman da herkes için en iyisi! Ki bunun vakti geldi de geçiyor. Hem bu araştırma merakın ve araştırmaların yarım kalsa ne olur? Ne kaybedilir ki böyle bir durumda? Bir konu var ve bundan şüphe yoktur ki onlar, yırtıcılardandır. Bakışların ve adımların onlara ne kadar yaklaşırsa sen, Hinduluğundan biraz daha bir şeyler kaybedeceksin. Öyle ki bunun sonunu düşünmek bile beni kahrediyor.

Binoy, başını sağa sola sallayarak:

– Korkarım yanılgı içindesin Gora! dedi. Şu haline bir bakar mısın? Sanılır ki Tanrı, bütün gücü ve sağlam karakteri sana vermiş. Senin dışında kalanlar ise toptan zayıf, aciz ve kaypaklardır.

Binoy'un sözü, birdenbire yön değiştiren bu yeni düşünce, Gora'yı fazlasıyla sarsmıştı. Sıktığı yumruğunu kuvvetlice Binoy'un sırtına indirerek haykırdı:

– Haklısın! Bak bunu doğru söylüyorsun. Bu söylediğin, benim büyük bir hatamdır.

– Ah, Tanrım! diye inleyerek araya girdi Binoy. Bir başka hatan da bel kemiğimin ne kadar şiddete dayanabileceğini kestirememen! Ah Gora!

Konuşmanın tam bu noktasında merdiven başında soluk soluğa kalmış biri göründü. Bu, oldukça şişman adam, Gora'nın üvey ağabeyi Mohim'di. Orada durmuş, «Gora...» Diye sesleniyordu.

Gora, kalkıp onun karşısına yürüdü. Duruşu saygılıydı, aynı saygıyla:

– Buyurun, ne istiyorsunuz? diye sordu.

Mohim, soluğunu kontrol altına almaya çalışarak:

– Öyle heyecanlı ve hiddetlisin ki! diye başladı konuşmaya. Acaba evimizin çatısına şimşek mi çaktı diye bakmaya geldim. Öyle

ki senin çıkardığın gürültüleri duyan, İngilizleri Hint Okyanusuna döktüğünü düşünür. Gelişimin tek sebebi bu şimşek korkusu değil elbette. Yengen aşağıda ve zaten şiddetli olan baş ağrısı, senin çıkardığın gürültüyle daha çekilmez bir hal alıyor.

Mohim, bu sözlerinin ardından yeniden aşağıya doğru ilerleyerek oradan ayrıldı.

***

Gora ve Binoy, terastaki tartışmaya nokta koymuş, aşağıya inmeye hazırlanırken yanlarına Gora'nın annesi geldi. Binoy, saygılı bir ses ve tavırla onu selamladı.

Anandamoyi'yi görenin onun Gora'nın annesi olduğunu anlaması hiç de zor olmazdı. Son derece zarif ve güzel bir kadındı. Saçlarında kırıklar olsa da bu, fark edilecek derecede değildi.

Karşısına geçip süzseniz en çok kırk yaşlarında olduğunu düşünürdünüz. Yüzündeki eşsiz uyumdaki çizgiler, ancak bir sanatçının elinden çıkabilecek incelikteydi. Bu çizgileri aynı incelik ve keskinlikte bir zeka ışıltısı tamamlıyordu. Ten rengine bakıldığında ise Gora'nın teniyle pek de ilişkisi olmadığı görülüyordu.

Özenle seçerek giydiği sarisi ve altına giydiği korsajla kendisini tanıyan herkesin dikkatini üzerinde toplardı. Bu tarz giyim, sadece o dönemin bazı modern genç kadınlarında görünürdü. Buna rağmen yaşları belli bir olgunlukta olanlar, korsaj giymenin Hıristiyanlara özgü bir tarz olduğunu düşünür ve bunun için de bunu hoş karşılamazlardı. Kocası, Krişnadayal'in idari kadrosunda olduğundan Anandamoyi, oldukça uzun yıllar Bengal'den uzak yerlerde sürdürdü hayatını.

Bunun için de bedenlerin örtülmesinin ve bunun gülünç bir durum olmadığını düşünüyordu. Neredeyse tüm zamanın etrafı silip süpürmek, çamaşır yıkamak, sökükleri dikmek, gelirleri giderleri hesaplamak gibi bunca ev işinin yanında, yakınlarının işlerine koşturup yardım etmesine rağmen görünüşünde bunların hiçbiri belli olmuyordu.

Anandamoyi, Binoy'un selamını alıp karşılarken:

– Biz, artık iyice alıştık. Gora'nın sesi, en alt kattan duyulacak derecede yüksek çıkıyorsa, anlıyoruz ki Binoy gelmiştir. Son birkaç

gündür öylesine sakin ve sessizdi ki bu ev, kendi kendime neden gelmediğinizi merak ediyordum. Hasta falan değildiniz ya yavrum? diye sordu Binoy'a.

Binoy, bir an ne diyeceğini bilemez bir şekilde duraksayarak:

– Hayır, iyiyim anacığım, dedi. Son günlerde epeyce yağmur yağdı ya...

– Evet, yağmur! diyerek araya girdi Gora. Yağmur mevsimi bitsin, o zaman da güneş yüzünden gelemez mutlaka. Nasılsa bahane çok! Bu tür şeyler, kendilerini savunamadıkları için her zaman iyi bahaneler olmuştur. Neden gelmediğini ise elbette kendisi de oldukça iyi biliyor.

– Ne diyorsun sen Gora, saçmaladığının farkında mısın? diye karşı çıktı Binoy.

– Bence de Gora, bu şekilde düşünmen hiç de doğru değil! Hem insanın her zamanı bir olmaz. Bazen keyifsiz olabilir ve yalnız kalmak isteyebilir. Böylesi durumlar için onlara sitemde bulunulmamalıdır. Binoycuğum, hadi benimle gel de odama gidip bir şeyler atıştıralım. Sizin için sevdiğiniz yemeklerden yaptım.

Gora, hiddetli bir tavırla başını sallayarak:

– Hayır, anne hayır! diye söze başladı. Binoy'un sizin odanıza gidip yemek yemesine karşıyım!

– A, iyice yeter saçmaladığın! dedi Anandamoyi. Yemek için seni çağırmıyorum ya. Hem baban da öyle tutucu oldu neredeyse kendisinin hazırlamadığı tek bir lokmayı bile ağzına koymuyor! Neyse ki benim sevgili yavrum Binoy, sizin gibi kaba ve tutucu değil. Sen de onu zorlayıp da rahatça davranmasını engellemesen çok yerinde olur.

– Çok doğru söylediniz anne! dedi Gora. Benim istediğim de tam olarak engel olmak. Öte taraftan Lahmi gibi bir Hıristiyan hizmetçi burada kalmaya devam ettikçe biz de sizin odanızda yemek yememeye devam edeceğiz.

Bu sözler Anandamoyi'nin sesine belirgin bir keder kattı. Hayret dolu sesiyle:

– Nasıl bu şekilde düşünüp konuşabiliyorsun yavrum? diye bağırdı. Bugüne kadar afiyetle yediklerini pişiren o değil miydi? Senin çok küçük yaşlarından bu yana her türlü işinle ilgilenen, sana ba-

kan o değil mi? Onun hazırladığı Chutney'li yemeklerden başkasını yemediğin günler çok uzakta değil, unutma! Hadi her şeyi boş verelim, suçiçeği hastalığı geçirirken sana nasıl da yürekten bakmıştı. Bunu unutacağımı mı düşünüyorsun yoksa?

Gora, sözleri aklında dizmenin verdiği sabırsızlıkla:

– Madem öyle, en iyisi onu düzenli maaşa bağlayın. Sonra da onun için bir parça toprak alın ve içine küçük bir ev yaptırın. Yeter ki burada, bizimle bir arada kalmasın.

– Ah Gora! Sence bütün borçların karşılığı para mıdır? Onun seninle yaşamaktan başka bir isteği yok; ne para ne pul! Bunun aksi bir durumda yaşayamam diye kendisi birçok defa söyledi bana.

Gora, sesinde durumu kabullenmiş bir havayla:

– İyi ya, madem öyle, kalsın yanımızda. Fakat Binoy'un sizin odanızda yemek yemesini istemiyorum. Kutsal kitaplar ne diyorsa aynen uygulanmalıdır. Siz ki anne, büyük bir bandit kızı olarak nasıl oluyor da dinimizce emredilenlere karşı bu denli saygısızca yaklaşıyorsunuz, gerçekten şaşıyorum.

Annesi Gora'ya yumuşak bir şekilde gülümseyerek:

– Ah seni küçük budala, dedi. Bahsettiğin bu emirlerin hepsini bir zamanlar gözyaşları dökerek yerine getirdi annen. Sen neredeydin bakalım o zamanlar? Doğan her yeni gün için kendi ellerimle yaptığım Siva sembolüne tapardım. Ve baban bunu görünce hiddetle gelir ve onu elimden alırdı. O dönemde kim olduğu önemsiz, herhangi bir Brahman tarafından pişirilen tek bir pirinç tanesini bile yemekten acı duyardım. O zamanlar da demiryolları da gelişmiş değildi. Bu yüzden de oruçlarımı çoğu zaman kağnı ya da deve üzerinde süren zorlu yolculuk günlerinde bile tutardım. Babanın herhangi bir dinsel saplantıya takılmadan, karısını da bu yolculuklarda yanına alması İngiliz şeflerince son derece olumlu karşılanırdı. Bunun sonucu olarak da görevinde hızla ilerler, kendisi gibi olan diğerleri uzak, küçük yerlere gönderilirken baban, büyük merkezlerde bu sürgünlerden korkmadan uzun süre kalırdı. Bu anlattıklarımdan dinsel alışkanlıklarımı hiç düşünmeden ve kolayca yitirip attığımı düşünme. Baban emekli olduğundan bu yana çok değişti. Son derece anlayışsız hiçbir şeyi hoş görmeyen bir din adamına

dönüştü. Ve kimse de benden onun değişimlerine uyum sağlamamı beklemesin. Atalarımın kuşaklar boyu devam eden süre gelen alışkanlıkları, gelenekleri teker teker uzaklaştırılıp koparılmıştı benden. Şimdi ise birileri emir verince bunca yitikliğin yeniden yeşereceğini mi düşünüyorsun?

– Tamam, her neyse... Dilerseniz atalarımızdan bahsetmeyelim, nasılsa onların size bu konuda karşı çıktığı yok! diye sert sesiyle karşılık verdi Gora. Fakat bizler buradayız ve sizin, bizim için bazı kurallara saygılı olmanız gerekiyor. Kutsal kitaplarda yazılanlara saygılı davranmasanız bile benim sevgi hakkımı unutamazsınız.

Anandamoyi, artık yorgun bir sesle konuşmaya devam ediyordu:

– Şimdi burada bahsettiğin bu hak üzerinde direnmeye ne ihtiyacın var ki senin? Ben bu bahsettiklerinin neler olduğunu biliyor muyum sence? Yaptığım her şeyim oğlum ve kocamın davranışlarıyla çelişmesi, bunun sonucunda da bu konuşmaları yapmak hoşuma mı gidiyor sanıyorsun? Biliyor musun bütün bu ilişkilerimi bir kenara attığım gün, seni ilk kez kucağıma aldığım gündür? Özellikle bir anne olarak bebeği emzirirken, hiç kimsenin doğumundan itibaren bir kastın tartışılmaz malı olmadığını hissettim. Ve bence her anne, bunu derinden hissediyor. İşte o günden sonra ne zaman bizden daha aşağı bir kasttan ya da Hıristiyan olan birini kendimden daha küçük görecek olsam, Tanrının seni benden alıp bana ceza vereceğini düşünüyorum. Bunun için de artık tüm dualarımda: «Yavrucuğum sen yuvamın ısısı, ışığı olsun, hep kucağımda olsun, ben bundan sonra herkesin elinden su içebilirim.» Diyorum.

Annenin sözleri, Binoy'un içinde tuhaf bir sıkıntı yarattı. Fakat kendini ve düşüncelerini toparlamaya çabalayarak üzerinde gezinen sıkıntı ve kuşku gölgesini dağıtmayı bildi.

Bu sözler, Gora'yı da ne yapacağını bilmez bir hale sokmuştu. Bu halde konuşmaya başlayarak:

– Bu düşünce tarzınızı anlayabiliyorum anne, dedi. Dinlerine bağlı ailelerin çocuğu olarak doğup büyüyen çocuklar, bundan acı duymazlar. Söyler misiniz, Tanrının sizi bağışlayacağını düşünmenize kim sebep oldu?

– Bu şekilde düşündüren, aklıma bu fikri koyan seni bana verendir! diye karşıladı Anandamoyi bu soruyu. Buna nasıl direnebileceğim konusunda bir fikrin var mı? Öyle ki bu, benim elimde olan bir şey değil. Ah benim güzel oğlum, senin bu çılgınca haline güleyim mi, ağlayayım mı bilemiyorum... Ve bu noktada nasıl davranabilir, ne yapabilirim? Hiç bilmiyorum. Oldukça ortada işte, son tuhaf tavrın da Binoy'un benim odama yemeğe gelmesine karşı çıkman.

Gora, bu son sözlere hafifçe gülümseyerek:

– Fırsatını bulmuş olsa şimdiye çoktan ok gibi fırlamıştı odaya, üstelik iştahı da her zaman açıktır yemek için. Fakat bu konuda her şeye rağmen fikrim değişmeyecek. Buna karşıyım. Bir Brahman oğlu olarak güzel yemeklerin tadını unutmamıştır. Benim görüşüm odur ki böylesi soylu bir doğuşa yakışacak biri olması için, önce davranışlarına hakim olmalı ve bunun için de türlü özverilerde bulunmalı. Lütfen beni anlayın ve kırılmayın bana anne.

– Yoo, hayır. Neden güceneyim ki? Davranışının anlamını ve ne olduğunu sen bilmiyorsun, ama hiç olmazsa benim söylememe izin ver. Açıkça şunu diyeyim ki seni, bu şekilde yetiştirdiğim için içimde büyük sıkıntılar taşıyorum. Senin emir diye sunduğun şeyi hiçbir şartta kabul edemiyorum. Öte yandan odama gelip yemek yememen beni üzse de gün boyu seni yanımda görmek bana yetiyor. Bu arada sen Binoy, güzel yavrum, seni oldukça kederli görüyorum, bir şeyin yok ya?

– Gerçekten çok ince düşüncelisiniz. Şu halde bile benim incinmiş olabileceğimi düşünüyorsunuz. Ama rahat olun, inanın ki kırılmadım.

– Yine de lütfen üzülmeyin... Daha sonra bir gün sizi mutlaka yemeğe çağıracağım ve bütün yemekler tam bir Brahman tarafından pişirilmiş olacak. Yine burada ikinize birden söylemiş olayım ki, Lahmi'nin elinden su içmeyi de sürdüreceğim! Anandamoyi, bu sözlerinin ardından odadan ayrıldı.

Binoy, Anandamoyi'nin ardından bir süre sessizce durduktan sonra Gora'ya dönüp ağır başlı bir sesle:

– Sence biraz ileri gidilmedi mi Gora? diye sordu.

– Ben de sorabilir miyim? Kimmiş ileri giden?

– Sensin!

Gora, son derece kendine güvenen bir ses tonuyla:

– Bu konuda küçücük bir endişem bile yok, çünkü ileri gitmiş falan değilim! dedi. Benim bahsettiğim, bizim, yani ikimizin, kendi sınırlarımızın dışına çıkmamamız gerektiğidir. Bu konuda iğne ucu kadar bile verilen bir açıklığın nereye varabileceğini kimse bilemez.

– Ama karşındaki sıradan biri değil! Annen! diye çıkıştı Binoy.

Gora:

– Bunun son derece farkındayım ve kimsenin bunu hatırlatmasına ihtiyacım yok! diye aynı ses tonuyla cevap verdi. Üstelik kimin annesinin benimki kadar değerli olduğunu da iyi biliyorum! Fakat şimdi bir defa bile olsa geleneklere aykırı davranacak olursam, korkarım günün birinde anneme bile saygısızlık yapabilirim. Böyle bir şeyin yitirilmesi, daha başka kayıplara sebep olacaktır. Şunu iyi dinlemelisin Binoy: Yürek, şüphe yok ki iyi bir şeydir, ama kesinlikle iyilerin en iyisi değil!

Binoy, düşünür gibi bir sesle:

– Dinle Gora, dedi. Annenden duyduklarım beni fazlasıyla derinden etkiledi bugün! Kafasının içinde, söylediklerinin ardında başka bir düşünce olduğunu ve bunu bizimle paylaşamamaktan büyük acı duyduğunu düşünüyorum.

Gora, her zamanki sabırsız sesiyle:

– Eh pes artık Binoy... Dedi. Hayal kurma konusunda sınır tanımıyorsun ve inan bana bu, iyi bir şey değil. Böylesi hayale düşkünlükler, insana zaman kaybından başka bir şey getirmez!

Binoy:

– Çevrende olanlara birazcık olsun dikkat etsen, çok daha iyi olurdu Gora. Bu yüzden de kavramakta zorlandığın şeyleri hayal edip duruyorsun! Bir kes daha ve açıkça söylüyorum ki; çoğunlukla düşündüğüm, annenin taşımakta oldukça zorlandığı büyük bir sır var içinde. Sabahtan akşama sürdürdüğü hayatla hiçbir şekilde uyuşmayan, bunun için de acı veren bir sır, belki de bir düşüncenin peşinde olduğunu fark ettim. Bana kalırsa yapman gereken şey, onun sözlerini çok daha dikkatli dinlemendir Gora.

– Ben kulağıma ne geliyorsa, ona dikkat ediyorum Binoy, diye karşılık verdi Gora. Daha ötesine gitmememe gelince bunu yap-

mamamın bir tek sebebi var o da yanılgıya düşmekten korktuğumdandır.

***

İnsanlar için yalnızca düşünce söz konusu olduğunda soyut fikirler kabul edilebilir. Öte yandan bu soyut fikirler, kişilerin üzerine yapıştırmaya kalkışıldığında gerçek değerlerini yitirir. Bu, hiç kimse için değilse de kendini duygularına sorgusuzca bırakan Binoy için doğrudur. Öyle ki herhangi bir tartışma sırasında bir görüşü ne denli ateşli bir şekilde savunursa savunsun, iş harekete geçme noktasına geldiğinde insanların ne yapacağı düşüncesi hepsine baskın çıkardı.

Binoy'un, dostu Gora'nın kendisine aktararak kavrattığı emir ve kuralların hangilerini gerçek değerleri sonucu kavradığından, hangilerini dostuna karşı beslediği sevgiden dolayı kabul ettiğini belirlemek oldukça güçtü. Gora'nın yanından ayrıldığı bu akşamda yağmurlarla çamurlaşan yollarda ağır adımlarla yürüyor, teorinin değişmez kurallarıyla kişisel duygularını beyninde kıyasıya bir çatışmaya sokuyordu. Gora, ne zaman bu çağda toplumun gizli ya da açık saldırılara karşı sürekli tetikte durması gerektiğini söylese Binoy, hiç karşı koymadan kabul ediyordu. Hatta çoğu defa bunun karşısında duranlara, bu ilkenin doğruluğunu en ateşli konuşmalarla savunmuştu.

Eğer dört bir yanından saldırıya uğrayan bir kale varsa, içeri girilmeye uygun en küçük çatlak, patika, pencere önünde bile nöbet tutmanın gereği büyüktür ve bu, kesinlikle hoşgörüsüzlük olamaz.

Binoy, babası hakkında hiçbir şey bilmiyordu; annesini kaybettiğinde ise henüz çocukluk yıllarındaydı.

Köyde yaşayan bir amcası varsa da Binoy, uzun yıllardır Kalküta'da tek başına, bir öğrenci olarak yaşamını sürdürüyordu. Anandamoyi tanıdığı zamandan bu yana ona «Anne» diye sesleniyordu. Her fırsatta onu odasında ziyaret eder, sevdiği yemekleri yaptırması için ona takılır dururdu. Genellikle de annesini, Gora'ya yemek konusunda daha iltimaslı davrandığını söyleyerek suçlardı. Binoy, birkaç gün üst üste oraya uğramazsa onun, kendisini merak ettiğini ve bazen kendisini naza çekmesinin de onun hoşu-

na gittiğini bilirdi. İşte şimdi bu akşam gelmişti ve toplum adına, Anandamoyi'nin odasına girmesi, orada yemek yemesi önleniyordu. Acaba o, buna dayanabilecek, Binoy ise bunu hoş görebilecek miydi? Yüzüne yerleşen tuhaf bir gülümsemeyle:

– Daha sonra bir gün sizi mutlaka yemeğe çağıracağım ve bütün yemekler tam bir Brahman tarafından pişirilmiş olacak... Demişti. Buna rağmen tek başına odasına girdiğinde kim bilir ne kadar üzülmüştür, diye düşündü Binoy. Artık evine de iyice yaklaşıyordu.

Binoy'un odası karanlık ve karmakarışık bir haldeydi. Etrafa saçılmış kitaplar, kağıtlar her yeri daha da karışık gösteriyordu. Binoy, bir kibrit çakarak üzerinde uşağın kirli parmak izlerinin olduğu lambayı yaktı.

Masanın üzerindeki örtünün beyaz rengi, yağ ve mürekkep lekesinden zor seçiliyordu.

Binoy, odasına girdiğinde ilk hissettiği şey boğulmak üzere olduğuydu. İçinde bulunduğu bu yalnızlık; birinin olmaması, insan sevgisinden bu yoksunluk, onu derin bir umutsuzluğun içine sürükledi. Memleketinin kurtulması ya da toplum düzeninin korunması gibi görevler, onun için çoğu zaman belirsiz, yapmacıklı işler gibi görünüyordu. Gerçek olan bir tek şey vardı. O da, eşsiz güzellik ve ışıltıdaki bir temmuz sabahında kafese bir girip sonra da uçup giden «Bilinmeyen kuş»tu...

Fakat Binoy, kararını vermişti. Artık kafasını bu «Bilinmeyen Kuş» ile meşgul etmeyecekti. İçindeki sıkıntıyı dağıtmak ve az da olsa sağladığı huzuru çoğaltmak için Gora'nın kendisini sokmadığı annesinin odasını düşünmeye uğraştı.

Şimdi yer olabileceğinin en üst seviyesinde temiz, köşede kuğu kanadı işlenmiş gibi beyaz bir örtüyle kaplı yumuşacık yatak, hemen onun başucundaki taburede yanan lamba. Ve işinin üstüne doğru hafifçe eğilmiş Anandamoyi, rengarenk bir örtü işlerken, hizmetçisi Lahmi ise hemen onun dizi dibine oturmuş, o dinleyeni kahkahalara boğan Bengal şivesiyle konuşup duruyordur.

Anandamoyi, ne zaman bir sıkıntısı olsa bu alacalı örtüyü işler. Binoy da köşede sessizce durur, büyük bir dikkatle örtünün üzerine yoğunlaşmış o yüzü izlerdi. Kendi kendine: «Bu son derece sevgi dolu, ışıklı yüz, beni yanlışlıklara düşmekten korusun. Benim için,

vatanımın bir sembolü haline gelip görevlerde beni sağlam ve dimdik tutsun...» Diyordu. Kendi içinden ona: «Anne!» diyor ve «Sizin sunacağınız yemekleri kötüleyen hiçbir kutsal kitap yoktur...» Diyerek bunu üst üste tekrarlıyordu içinden.

Duvardaki büyük saatin çıkardığı tik taklar, sessiz odayı tamamen kaplıyordu.

Bir an bu odada durmaya daha fazla dayanamayacağını hissetti Binoy... Duvarda hemen lambanın sağ tarafındaki kertenkelenin biri, küçük böcekleri avlıyordu. Binoy, kımıltısız bir şekilde bu avlanmayı izledi bir süre. Sonrada kalkıp şemsiyesini aldı ve yeniden dışarı çıktı. Nereye gideceği konusunda hiçbir kararı ya da düşüncesi yoktu.

Aslında ilk niyeti, tekrar Anandamoyi'nin evine gitmekti, ama tam o anda günlerden pazar olduğunu hatırladı. Bunun üzerine karar değiştirerek Brahmo Samaj'ın yanında vaazlar veren Keşub Babu'yu dinlemeyi koydu kafasına. Aslında bu saatlerin vaazın sona yaklaştığı saatler olduğunu biliyordu, ama fikrini değiştirmedi...

Öyle ki Binoy, oraya gittiğinde vaaz sona ermiş, topluluk da dağılmaya başlamıştı...

Sokağın köşesinde durmuş, şemsiyesinin altından dağılan kalabalığı izlerken yüzünde belirgin huzurla Pareş Babu'nun da oradan çıktığını gördü. Yanında aileden dört, beş kişi daha vardı. Ama Binoy'un gözleri, onları görmüyordu. Onun tek gördüğü, bu kalabalık ve Pareş Babu ailesi içinde bir fener gibi aydınlık genç bir yüze takıldı. Birazdan da sokakta tekerlek gürültüleri duyuldu ve kalabalık, tıpkı karanlıklar denizinde dağılan su damlacıkları gibi dağılıp gözden kayboldu.

Yeniden Gora'nın evine gitme fikri aklından geçse de bunu istemiyordu Binoy. İçindeki düşüncelere gömülmüş, omuzları düşmüş bir halde yeniden eve döndü. Ertesi gün öğle sonrası ayrıldı evinden. Uzun süre tek başına sokaklarda gezindikten sonra yolunu Gora'nın evine çevirdi. Artık ortalığa bulutlarla kaplı, karanlık bir akşam çökmüştü. Eve girdiğinde Gora da az önce lambasını yakmış, yazı yazmaya koyulmuştu. Binoy'u görünce gözlerini kâğıdının üzerinden ona çevirerek:

– Ooo... Binoy, hangi rüzgar attı seni buraya? diye sordu. Binoy, bu soruyla ilgilenmeyerek:

– Bir şey sormak istiyorum, diyerek konuşmaya başladı. Söyler misin, senin için Hindistan tam anlamıyla bir gerçek midir? Onu açıklıkla görmeyi başarabiliyor musun? Sen, gece gündüz Hindistan'ı düşünüyorsun, ama zihninde onu nasıl tasarladığını merak ediyorum doğrusu...

Gora, bu soru üzerine yazı işini bırakarak tüm dikkatiyle Binoy'a baktı. Bu bakışın ardından da kalemini bırakıp sırtını iskemlesine iyice yaslayarak açıklamaya başladı:

– Uçsuz bucaksız okyanus ortasında bir kaptan işinin başında olsa da olmasa da sürekli karayı, gemisini çıkaracağı limanı düşünür. İşte ben de tıpkı onun gibi hiçbir anımı Hindistan'ı düşünmeden geçirmiyorum!

– Anladım, söyler misin peki? Senin Hindistan'ın neresidir, nerededir? diye tekrar soruyla devam etti Binoy.

Gora, eliyle kalbinin üzerini sıvazlayarak:

– Bak işte tam burada bir pusulam var. İşte onun iğnesi ne tarafı gösterirse Hindistan oradadır. Senin, Marşaman'ın Hindistan tarihinde değil yani, orada!

– İyi, ama yürek pusulanın gösterdiği bir liman var mı?

Gora, derin bir iç çekerek ve inançlı bir sesle:

– Tabii ki! diye karşılık verdi. Ben üzerime düşen görevleri yapmayabilir, bunun yüzünden de batıp boğulabilirim. Ama her zaman için büyük bir kadere sahip bu limanın kaybolması gibi bir durum söz konusu olamaz. İşte o limanda benim içimde yaşattığım düşünceler hüküm sürüyor. Zenginlik, bilimle din sayesinde büyüyerek ve yücelerek yaşıyor. Bu şekliyle düşünülen bir Hindistan'ın yeryüzünde yaşamadığını söyleyebilir misin? Şu koca koca büroları, mahkemesi, tuğlalardan ve çimentodan çıkıntılarla dolu olan senin Kalküta'n, şu hilelerle dolu şehrin mi olacak orada? Gora, bu sözlerinin ardından susarak sessizce düşüncelere dalmış gibi duran Binoy'a baktı. Sonra da

– Şu dünyaya iyice bir bakmalı, diye sürdürdü konuşmasını. Durmaksızın okuduğumuz, çalıştığımız, sabahtan akşamlara kadar akılsız bir şekilde kendimize bir iş aradığımız burayı, yalanlarla kurulmuş, kötü bir ruh eseri ve üç yüz elli milyon insanın böylesi bir

yalancılığa bel bağlayarak ihanet dünyasını gerçek olarak düşünerek kendini ona kaptırmalarına bakar mısın? Bunun için Hindistan diye andığımız bu ülkeyi, asıl Hindistan olarak kabul etmemiz ne denli haklı? Ne yapılırsa yapılsın, nasıl bir çaba harcanırsa harcansın böylesi bir görüntü içinde bir ömür, nasıl geçirilebilir? Işte bu yüzden de beslenememekten ötürü zamanla ölmekteyiz. Yine buna bağlı olarak asıl, zengin ve cömert olan bir Hindistan bu yeryüzünde vardır. İşte bütün bunlardan ötürü seni oraya davet ediyorum. Kitaplar dolusu ilmi, gereksiz mezuniyet belgelerini, meslek sahibi olmayı ve bunlar gibi her şeyi silelim hafızamızdan. Bunlar gibi insanların böbürlenme araçlarının tümüne yüz çevirerek kendi gemilerimizi asıl amaca, limana yöneltelim. Eğer kaderimize okyanus ortasında boğularak ölmek işlenmişse, bırakalım ölüm bizi orada bulsun. Öyle ki bizler için, en azından benim için bu, öylesine gerçektir ki, Hindistan'ın bu gerçek olan hayalini aklımdan çıkarmam mümkün değil.

– Sence nedir durum, bu bahsettiklerin, hayalin bir düşü mü, yoksa gerçeğin ta kendisi mi? diye sordu Binoy.

Gora gürleyen bir sesle:

– Bu nasıl soru böyle, tabii ki! dedi.

– Peki, çevremizde olanları senin gibi algılamayanlar için nedir durum?

Gora, hiddetlenen sesiyle:

– En azından bu gerçek hayale dayanır, aklımız ve yüreğimizle çalışır, hayatın özünü boşa harcamayız. Sen de göreceksin ki onlara bunu göstereceğiz! Bu, bizim en asli ödevimiz. İnsanlar, tam anlamıyla gerçeği kavrayamadıkları için, sıradan bir hayali karşı koymadan, düşünmeden kabul edeceklerdir. Eğer insanların önüne Hindistan'ın tertemiz tablosunu koyduğumuzu bir düşünür müsün? Eminim ki bu, hepsinin içine işler. İşte o vakit gelince beş kuruş sadaka uğruna kapı kapı dolaşanlar kalmayacak. İnsanlar, canlarını bile çekinmeden vermek için yarışa girecekler.

– Madem öyle, bana ya bu hayali göster ya da beni de gözleri gerçeği göremeyen o yığınlara kat.

– Bunu kendin görmeye çalışmalısın Binoy. Eğer birazcık da olsa inanmış olsaydın, sahip olduğun inancın gücünde en büyük

sevinci de bulabilirdin. Ama bizim yeni türeyen acayip vatanseverlerimiz gerçeğe inanmıyorlar. Bu halleriyle de ne kendi bünyelerinden ne de başka kişilerden çok şey bekleyebiliyorlar. Günün birinde başarı Tanrısı, karşılarına geçip de kendisinden bir şey istemelerini söylese, kral yanında hizmette bulunanların sahip olduğu yaldız süslemeli nişanlardan başka bir şey istemeye bile cesaret edemezlerdi. İnanç sahibi değiller ve bundan ötürü de umutları yok.

– Herkesin aynı olmasını beklemek hatadır Gora! diyerek karşı çıktı Binoy. Sen, inanç sahibisin. Sen kendi gücünün ayarında destek bulabiliyorsun ve bunun sonucunda da başkalarının ne düşündüğü konusunda kafa yormuyorsun. Sana açıkça söylüyorum: Ne olduğunun bir önemi yok, yeter ki bana bir görev ver. Gece demez, gündüz demez çalıştırmanı istiyorum beni. Öyle ki gerçek bir desteği, sadece senin yanındayken bulabildiğimi düşünüyorum. Ancak senden farklı bir yerde olduğumda tutunacak tek bir dayanağım kalmıyor.

– Sen, gerçekten çalışmaktan bahsediyorsun! diye karşıladı bu sözleri Gora. Şu aşamada bizim en öncelikli ödevimiz, kuşku duyanlara rağmen yurdumuza olan ve vazgeçilemez ülkümüzü yaymaktır. Bizim insanlarımızda kendi topraklarımızdan, vatanımızdan utanmakla, kölelik zihniyeti alışkanlık haline gelmiş ve herkesi sarmış. Eğer tek tek hepimiz bu zehrin zararlarına karşı hakkıyla mücadele edersek hizmetimize değecek güzel bir çalışma alanını bulmamız çok zaman almaz. Şu anda uğraştığımız ve yaptığımız her şey, senelerdir tarih kitaplarının bize anlattığı, başkalarının yaptıklarının kopyasından başka bir şey değil. Söyler misin, sence böylesi bir taklitçilik içinde bütün zekamızı ve kalbimizi kullanabilmemiz mümkün müdür? Bu şekilde davranmaya devam edersek yaşayacağımız çöküntüden kurtulmak imkansız olur.

Gora'nın bu cümlesi biterken Mohim, odaya girdi. Mohim, elinde bir hookah tutuyordu. Yavaş adımlarla içeri doğru ilerledi. Görünüşü işsiz güçsüz adamları andırıyordu. Günün bu saatlerinde bürosundan döner, hafif bir kahvaltının ardından kapısının önüne oturup tütün çiğner ve sigara içerdi. Bir süre sonra yanına gelen eşi dostuyla beraber iskambil oynamak üzere salona geçer... Onun odaya girmesiyle Gora, ayağa kalktı, Mohim, elindeki hookahından derince bir nefes çekip yerinde bir ses tonuyla:

– A benim gece gündüz Hindistan'ı kurtarmaya çabalayan kardeşim... Sen, önce şu kardeşini kurtar da görelim gücün nedir? dedi.

Gora'nın kendisine anlamsızca baktığını görünce yeniden söze girdi Mohim:

– Bürodakilerden biri, yeni Avrupalı, hayvanın teki! Yüzü, tıpkı buldok köpeklerini andırıyor. Biz Babu'lar için Babuin diye isim takmış.

Konuşmalarında böyle söylüyor. Eğer birimizin annesi ölse bile yalan söylediğimize inanıp izin vermiyor. Ay sonu geldiğinde Bengallilerin hiçbiri maaşını tam olarak alamıyor. Neden mi? Çünkü ay boyu onlara çeşitli sebeplerle para cezaları verilmiş ve zaten son derece az olan maaşları iyice küçültülmüştür. Geçenlerde onunla ilgili imzasız bir mektup verildi gazetelere. Gazetelerde yayınlanan bu mektubu, benim yazdığımı düşünüyor. Üstelik bu yanılgıyla da kalmayarak bu mektuba kesin bir dille yazılmış bir yalanlama yazmazsam işimden kovulacağımı söylüyor. İşte şimdi buraya geldim ve siz, üniversite önderlerimizden bu konuda yardım istiyorum. Bana şöyle; «En iyi adalet", «Tükenmesi mümkün olmayan iyilik kaynağı", «Nazikliğin son noktası» gibi sözleri aralara sıkıştıracağınız, kolay sindirilebilecek bir mektup yazacaksınız.

Gora, bu son cümleden sonra da sessizliğini koruyordu, ama Binoy kahkaha atarak:

– Yahu bunca yalan tek cümlede toplanabilir mi? diye sordu.

Bu alaylı soruyla sesi daha bir ciddileşen Mohim:

– Bu zamanda insanın nabzının kabul edeceği şerbeti vermeli, diyerek Binoy'un sorusuna karşı koydu. Böylesi adamlarla ilgili öylesine tecrübelerim var ki, zaten bunun için de artık hiçbir şeye şaşırmıyorum. Hele bu adamların ikiyüzlülükleri konusunda söylenebilecek her şey, az gelir. Onlar bir şeyi gerekli görmüşlerse bu yolda onları durdurabilmenin olanağı yoktur. Aralarından biri yalan söyleyecek olsa, hemen bir araya gelir ve çete halinde, tıpkı bir koro gibi ulumaya başlarlar. Biz, kendi milletimizin vatandaşlarını ele vermeyi sevap olarak kabul ederiz, ama onlar bizden farklı hareket ederler bu konuda. Emin olun ki, onları aldatmanın hiçbir günahı yoktur, ama ele geçmeyeceksiniz.

Bu sözleri söylerken iyice coşan Mohim, iyice kendinden geçmiş gibiydi. Onun bu tamamen makaraları salmış hali Binoy'u gülümsetiyordu.

Mohim'in gözü, pek bir şey göreceğe benzemiyordu. Konuşmaya devam etti:

– Sizler, karşılarına çıkarak ve gerçekleri olduğu gibi yüzlerine söyleyerek onları utandıracağınızı sanıyorsunuz! Bana kalırsa Tanrı, size böylesi bir akıl vermeseydi, memleketimiz de köleliğe düşmezdi. Okyanusun diğer tarafındaki bu koca hayvanın, ani bir hareketinde onu kıskıvrak yakaladığımızda neden yüzünü bile gizlemeye gerek duymadığını anlamaya başladınız mı? Gizlenmeyi bırakın, hiç suçu yokmuş gibi kıskaçlarını bize de batırıverir. Nasıl, sizce de öyle değil mi?

– Doğrusunu istersen, öyle! diye karşılık veren Binoy'du.

– Mademki bu konuda haklıyım. Bunların huyuna gidip yumuşatmak için yalan değirmeninde basınçlı yağlar kullanır da, onlara sürekli: «Aman da aman... Ey, erdem sahibi, yüce kişiler, o eşsiz birikimlerinizden bizim de bir sadaka, bir parça ekmek alma zevkini bizden esirgemeyin...» Dersek payımıza düşenden küçük bir parçaya sahip olmuş oluruz. Hem bu sayede onlarla aramızda her an çıkabilecek savaşın da önüne geçmiş oluruz. Siz de biraz düşünecek olursanız, asıl vatanseverliğin bu şekilde olacağını hemen anlayacaksınız. Fakat Gora, bu görüşlerimden ötürü bana çok kızıyor. Bütün özüyle inançlarına sarılmasının ardından bana, yani ağabeyine olandan çok daha derin bir saygıyla yaklaşıyor. Fakat benim söylediklerim, görüşlerim, özellikle bugün bir ağabey sözü gibi gelmiyor. Ama soruyorum işte, başka ne yapılabilir ki? Dahası sahtecilikle ilgili de açık açık konuşmam gerek. Evet, Binoy ne olursa olsun bana bu mektubu yazmanı istiyorum senden. Az dur da bununla ilgili aldığım notların hepsini alıp getireyim.

Mohim, hookahını derince çekerken hızlı adımlarla dışarıya yönelmişti. Onun ardından Gora, Binoy'a dönerek:

– Binoy, rica ediyorum onun odasına git ve ben yazıncaya kadar da oyala onu! dedi.

***

Anandamoyi, kocasının ibadet odasının önündeydi. Bir süre bekledikten sonra usulca kapıyı çaldı. Ses gelmeyince:

– Benim, duyuyor musun? diye içeri seslendi. Çekinmenize gerek yok, içeri girmek gibi bir niyetim yok, ama ibadetiniz son bulunca sizinle konuşmam gereken bir şey var. Yanınızdaki iki yeni sannyasi'si düşününce sizi ne zaman görebilirim kim bilir. Bu yüzden de seslenmek zorunda kaldım size. Duanız sona erince bir dakikalığına da olsa odama gelmeyi unutmayın!

Anandamoyi, bu sözlerinin ardından tekrar ev içindeki işlerini yapmaya koyuldu.

Esmer, kısa sayılabilecek bir boya sahip, şişmanlamaya yatkın bir adamdı Krişnadayal Babu. Yüzünde dikkat çekicilik konusunda en belirgin özelliği kocaman gözleriydi.

Gözleri dışında kalan yerleri, sert, yer yer beyazlamış bıyıkları ve sakalının içinde hemen hemen kaybolmuşa benziyordu. O da tıpkı bütün perhize girenler gibi koyu renk ipekli kumaştan yapılma bir elbise giyer, ayağına nalın takar ve suyunu da bakır maşrapadan içer. Başının öne gelen tarafı kelleşmişse de etrafında uzayan saçlarını tepesinde toplar ve bir topuz halinde orada durmalarını sağlar. Geçmişte Kalküta'dan ayrı, görev yaptığı uzak yerlerde tıpkı alayındaki öteki askerler gibi keyfinin istediği her tür yasak eti yer ve gönlünce şarap içerdi.

O dönemlerinde karşısına çıkan her türden keşişi, Sannyasisi ve de din adamını hor görüp onlarla alay etmeyi kendince bir kabadayılık kabul ederdi. Oysa şimdi, o halinin tam tersine durmadan ibadet ediyor, dinin emrettiklerini sorgusuz uyguluyordu. Bir Sannyasi görmesin, hemen yanına koşup yeni bir din ibadeti öğreneceğini umarak dizinin dibinden ayrılmıyordu... Sınır tanımayan bir uğraşla kendisini kurtuluşa ulaştıracak olan sırlı yolları, karmaşık güçleri elde etmesini saylayacak çareleri araştırıyordu.

İlk karısı, çocuğunu doğururken hayatını kaybetmişti. O zaman Krişnadayal Babu, yirmi sekizindeydi. Annesinin ölümüne yol açan oğlunun yüzünü bile görmeye dayanamadığı için onu, götürüp kayınbabasına bıraktı. Sonrasında yaşadığı umutsuzluk bunalımıyla her şeyden vazgeçerek batıya doğru gitti... Bunun üzerinden altı ay geçmişti ki Benares'in büyük banditlerinden birinin öksüz torunu olan Anandamoyi ile bir evlilik daha yaptı.

Ganj'ın üst kısım kentlerinden birinde malzeme memuru olarak iş buldu. Kısa süre sonra amirleri tarafından sevilmeye başladı.

Karısının büyük babası ölüp de başkaca bir vasisi kalmaması üzerine onu yanına alarak birlikte yaşamaya başladı. Bu dönem, sipahi ayaklanmasının patlak verdiği dönemdi. Yüksek mevkilerden birkaç İngiliz vatandaşının canını kurtarma fırsatını iyi değerlendi ve bu sayede de rütbeler kazandı. Bununla beraber kendisine toprak ayrıcalığı da tanındı. Ayaklanmanın bastırılmasından kısa bir zaman sonra da istifasını vererek görevden ayrıldı.

Bunların ardından da henüz yeni doğmuş olan Gora'yı da alarak Benares'e döndü. Kalküta'ya yerleştiklerinde ise Gora, beşine girmişti. İlk evliliğinden olan ve kayınbabasının yanına verdiği büyük oğlu Mohim'i de yanına alarak öğrenimine başlattı. Şimdi Mohim, babasının eski patronlarının arka çıkmasıyla Maliye Bakanlığında, büyük bir gayret ve özveriyle çalışıyordu.

Gora'nın bugünkü lider hali bir rastlantı değildi. O, çocukluk yıllarından bu yana hem komşu ailelerin çocukları, hem de okuldaki diğer arkadaşları içinde hep başrolde olmuştu. Okul yıllarında en büyük zevki, öğretmenlerin huzurunu bozmaktı. Geçen zaman içinde ulusal marşları söyleyen üniversite öğrencilerinden oluşan koronun başında da o vardı. Kendisini dinlemek için gelenlere İngilizce konferanslar vermiş, genç devrimciler çetesinin önde gelen isimlerinden biri haline gelmişti.

Evin dışında sağladığı ünden, evde pek de eser yoktu. Çünkü evdekilerin, onu pek ciddiye aldığı yoktu. Mohim, memurluğundan gelen bir hisle onu ilerlediği yoldan çevirmenin zorunlu olduğunu düşünüyor, «Sözde vatansever» diyerek alay ediyordu onunla.

Anandamoyi'ye gelince o, oğlunun İngilizlere karşı beslediği bu düşmanlığa içten içe üzülür, ama onu yatıştırmak noktasında elinden hiçbir şey gelmezdi. Çünkü Gora, bu konuda son derece sertti ve sokakta bir İngiliz'le kavga etme fırsatı bulduğunda hiç kaçırmaz, dahası bu onu çok mutlu ederdi. Bütün bunların arasında kendisini, Brahmo Samaj'ın çekiciliğine kaptırmıştı. Bu topluluğun ileri gelen, özellikle de Keşub Sandrosen gibi konuşmacılarını dinlerken sanki büyüleniyordu.

Tam bütün bunların geliştiği sıralarda Krişnadayal, anlaşılamaz hızda bir değişimle aşırı sofuluk olarak değerlendirilebilecek bir

dindarlığa kaptırmaya başladı kendini. O kadar ki Gora'nın kendi odasına girmesi bile onun için dayanılmaz bir durum oluyordu. Bunun sonucu olarak evin kendisi belirlediği bir kısmını sadece kendi kullanımı için ayırarak «Riyaset Köşesi» adını verdi. Bununla da kalmayarak verdiği ismi yazdığı bir tabelayı da herkesin görmesi için astı. Gora, babasının bu davranışlarına bir türlü akıl erdiremiyor, anlam veremiyordu. Bu konuyla ilgili konuşmalarda:

– Bu nasıl bir çılgınlıktır böyle, diyor ve böylesi bir şeyi kabullenmesinin, buna katlanmasının mümkün olmadığını söylüyordu.

Gora, bunları sadece sözde bırakmamaya kararlıydı. Bu yüzden de gerçek anlamda babasıyla olan tüm ilişkilerini kesmeye niyetlenirken Anandamoyi araya girdi ve elinden geldiğince onu sakinleştirdi. Görünürde de olsa bir uzlaşma sağlamayı başardı.

Gora, bundan sonra bulduğu her fırsatı değerlendiriyor ve babasının çevresinde karşılaştığı banditlerle ateşli tartışmalara giriyordu. Aslına bakılırsa onun sözlerine tartışmadan çok birer tokat demek, çok yerinde olur. Bu banditler içinde öyle engin bilgi seviyesinde pek adam bulunmazdı, ama buna karşın oldukça hırslı ve paraya düşkün kişilerdi bunlar. Yine de kendilerine ağır sözlerle saldıran ve dehşete düşmelerine sebep olan Gora'ya kafa tutmayı başaramıyorlardı.

Bu aman vermeyen saldırıların arasında biri banditlerden birine Gora'nın da saygısı vardı. Günün birinde Krişnadayal, bu kişiye Vedanta felsefesini yorumlaması konusunda ricada bulunmuştu. Gora, ilk başta her zamanki hevesi ve cesaretiyle kafa tutma isteğinde bulunmuş, ama çok geçmeden elinden silahı düşmüştü. Gora, açıkça görmüştü ki bu dinci, yalnızca derin bir bilgi birikimine değil, aynı zamanda keskin de bir zekaya sahipti.

Gora, sadece Sanskritçeyi ve onun felsefi, geleneksel boyutunu bilen birinin bu denli geniş ve keskin bir zekaya sahip olmasını hiç düşünemezdi. Ama işte o adam, tam karşısındaydı.

Karşısındaki bu adamın kişiliği öyle güçlü bir kuvvet ve dinginlikle; sabır ve derinlikle ışıldıyordu ki, Gora engelleyemediği bir biçimde bu banditin karşısında cesaretini kaybedişini duyumsuyordu. Gora, bu adamla beraber Vedanta felsefesini inceleme isteğini duymuştu. Yaptığı hiçbir şeyi gelişigüzel yapmayan Gora, bütün varlığıyla bu düşüncelerin içine gömüldü.

Gora'nın konuya iyiden iyiye gömüldüğü günlerde, bir İngiliz misyoneri, gazetelerde Hint dini ve toplumuna yönelik çeşitli saldırılarda bulunmuş ve bu konuda yeni tartışma başlatmıştı. Gora, bu gelişmeden hemen ateş alarak harekete geçmeye karar verdi. Her ne kadar, Hintli rakipleriyle doğacak herhangi bir çatışma fırsatında onların onurunu kırmak için her şeyi yapmasa da, yabancı birinin böylesi bu tavırla toplumuna saygısızlıkta bulunması onu deliye çevirdi. Derhal öne çıktı ve tartışmada savunmayı üstlendi. Vatanına yöneltilmiş en küçük bir kötülemeye bile razı gelemiyordu. Bir süre devam eden karşılıklı yazışmalar, cevap vermelerin ardından gazetenin sahibi, bu çatışmaya son verdi. Ama Gora'yı, bu tartışma iliklerine kadar sarsmış, hırsını da bir kat daha arttırmıştı. Bu hırsla Hint diniyle ilgili İngilizce olarak bir kitap yazmaya koyuldu. Kitabında olanca gücüyle kutsal kitaplardan Hint toplumu ve diniyle ilgili en iyi övgü nedeni olabilecek delilleri bir araya getirmek için çalışıyordu.

«Bizim toplumumuzdan olanların başka milletlerin mahkemeleri önüne çıkmasına ve onların belirlediği yasalar gereğince yargılanmasına büyük bir kararlılık ve şiddetle karşı koymalıyız. Bununla beraber yabancılarla kendimizi sürekli kıyaslayarak böbürlenmek veya aşağılamak da gereksiz bir davranıştır. Söz konusu her ne olursa olsun, ister gelenekler, ister inanç ya da kutsal kitaplar olsun, doğup büyüdüğümüz memleketimizle ilgili, başkalarının karşısında olduğu gibi kendi içimizde de herhangi bir utanç duygusu hissetmemeliyiz.»

Gora, içinde büyüyüp serpilen bu fikirlerle Ganj'da yapılan kutsal yıkanma törenlerine katılıyor, bütün gününü ibadete vererek geçiriyor. Bunlarla da kalmıyor, kimlerle konuşacağına, neleri yiyip yemeyeceğine son derece dikkat ediyordu. Hatta başının üstünde bir tiki bile bırakmıştı.

Bu yeni yaşam şeklinin içinde her sabah gidiyor, anne ve babasının ayakkabılarını güzelce silip parlatıyordu. Dahası önceleri her sözünü ahmakça bulduğu ve işe yaramaz bir adam olarak kabul edip ala ettiği Mohim'i görünce kendine çekidüzen veriyor. O, odadan içeri girince saygıyla ayağa kalkıyor ve bir ağabeyin selamlanması gerektiği gibi saygıyla selamlıyordu Mohim'i. Bu büyük dönüş

Mohim'e de alay konusu oldu, ama Gora, onun hiçbir alayına cevap bile cevap vermedi.

Gora konuşmalarıyla olduğu kadar davranışlarıyla da bir örnek haline gelmişti. Çevresinde gerçek anlamıyla coşkulu, genç bir grup oluşmuştu. Bu grup, ondan aldıkları bilgiler ışığında zihinlerinde birbirleriyle çelişen düşünceleri sonuca bağlıyor ve içlerindeki sıkıntılardan kurtuluyor gibiydiler.

Artık hepsinin de «Delililer arama ihtiyacımız yok,» der gibi avutulmuş bir halleri vardı. «Bundan böyle iyi ya da kötü ya da barbar bir toplum olmamızın herhangi bir önemi yok. Kendi kendimizi bulduk ya bu, bizlere yeter de artar.»

Bütün bunların yanında Krişnadayal, oğlunda meydana gelen bu hızlı değişimden pek de memnun görünmüyordu. Memnuniyetsizliğiyle kalmayıp bir gün onu yanına çağırarak:

– Beni güzelce dinle oğlum, dedi. Bizim dinimizin kitapları, oldukça güç ve gizlerle yüklü kitaplardır. Rishis'in oluşturduğu bu dinin asıl temellerini, herkesin anlaması olanaksızdır. Onu bir bütün halinde anlamak mümkün olmadıkça bu işe hiç girmemek daha iyi olacaktır. Öncesinde İngiliz eğitimi görmüş olsan da zihnin yeteri kadar olgunlaşmış değil. Başta Brahmo Samaj'a doğru bir eğilimin vardı. Aslına bakarsan bu, senin zihin yapın için oldukça yerindeydi ve bu seçimin beni de memnun ediyordu. Otsa şu sıralar ilerlemeye çabaladığın yol, sana uygun yol değildir. Bu gidişinin iyiye ulaşması noktasında ciddi kuşku ve korkularım var.

– Bu sözlerinizde gerçekten ciddi olmamanızı dilerim baba? diye karşı çıktı Gora. Ben, bir Hindu değil miyim sizce? Eğer bu dinin derin anlamıyla şimdi buluşmasam, yarın elbet anlayacağım. Belki de hepsini kavrayamayacağım, ama yine de bunun, benim ilerleyebileceğim tek yolum olduğunu düşünüyorum. Hintli olmanın bana kattığı bu üstünlük, bana aynı zamanda Brahman bir ailenin oğlu olarak doğma fırsatını da verdi. Bu şekilde birbirini izleyen Hint doktriniyle toplumu içinde doğmak, beni mutlaka sonunda amacıma erdirecektir. Bu noktada bir hata yapar ve tuttuğum bu yoldan uzağa düşersem çok daha fazla sıkıntı çekeceğim.

Bu sözler sırasında Krişnadayal, başını sağa sola sallayarak:

– Yanılmaktasın yavrum, dedi. Bir Hindu olduğunu söylemek için bu şekilde konuşmak yeterli değildir. Bak örnek olarak söyleye-

yim ki Müslüman olmak zor değildir. Sıradan biri, kolayca Hıristiyan da olabilir, ama ya Hindu! Bu, her şeyden çok farklı bir şeydir.

– Elbette! diye coşkun bir sesle karşılık verdi Gora. Bu söylediklerimiz ışığında bakarak, mademki ben, bir Hindu'yum bu bile benim belli bir eşiği aşmış olduğumu gösterir. Gelişimimi tamamlamam için bu yoldan asla sapmamalıyım.

Krişnadayal:

– Gördüğüm o ki yavrum, seni akıl yolunda seni inandırmam pek mümkün görünmüyor! dedi. Söylediklerin belli bir yere kadar doğrudur. Senin kendine özgü bu Karma'n, bağlandığın dine er ya da geç ulaşmanı sağlayacaktır. Öyle ki bunu önlemeye hiç kimsenin gücü yetmez. Tanrı herhangi bir şeyi istemediği sürece bizler, onun yönlendirdiği aletlerinden başka ne olabiliriz ki!

Krişnadayal'ın halinden açıkça görülüyordu ki Karma doktrinine kucak açışının verdiğinden ayrı, kendi benliğini Tanrı emir ve iradesine bırakışında da bir rahatlık vardı. Onun inancı içinde Tanrı ile özdeşleşmek nasılsa, tanrısallığa yükselmek de bu şekildeydi. Birbirine zıt olanları, bağdaştırmak gibi bir gereği hissetmezdi bile...

***

Krişnadayal, karısının kapıya gelip bulunduğu ricayı hatırlayınca yıkandı ve yemeğini de yedikten sonra onun odasına gitti. Bu odaya girmeyeli günlerce olmuştu.

Yanında getirdiği hasırı, kendini çevredeki her şeyden ayrı tutabilmek için dikkatle yere serdi ve özenle üstüne oturdu. Konuşmaya başlamak için onun yerleşmesini bekleyen Anandamoyi söze girdi:

– Tek amacınız evliyalık olduğu günden bu yana evin hiçbir işiyle ilgilenmiyorsunuz. Ayrıca Gora'yla ilgili de ciddi kaygılar taşıyorum!

– Neyinden korkuyormuşsun Gora'nın?

– Bunu açıkça söylemem mümkün değil! diye karşılık verdi Anandamoyi. Fakat ben, açıkça görüyorum ki, Gora şu Hinduluk yolunda gitmeye devam ettiği sürece dengesini kaybedecek ve korkarım, büyük bir felaket olacak. Hatırladığım kadarıyla onun eline kutsal ipliğin ucunu sunmanızı istemediğimi, hatta bunu, size yasak ettiğimi söylemiştim. Sizse buna karşılık: «Birazcık iplikten ne zarar gelir?» diyerek bana karşı çıkıyordunuz. Oysa şimdi ortada

bir parçacık iplikten çok daha fazla bir şey var. Ki bu, siz de bazı kuşkular yaratmaktadır umarım. Söyler misiniz, onu ne zaman ve hangi noktada durdurmayı düşünüyorsunuz?

– Elbette, yine bütün kabahati bana yüklemektesiniz! diye homurdandı adam. En başındaki hatanın sorumlusu siz değil misiniz acaba? Onu yanımızda tutmak konusunda ne denli ısrarcı olduğunuzu hatırlıyor musunuz? Üstelik o dönemlerimde ben de ne bugünkü gibi derin düşüncelere ne de din konusunda böylesi bilgi sahibi değildim. Öyle ki bugün sahip olduğum şu hal, aklımdan bile geçmezdi.

– Dilediğiniz her şeyi söyleyebilirsiniz. O dönemde yaptıklarımın dine aykırı olduğunu hiçbir şekilde kabul edemem. Bir çocuk sahibi olmak için neler yaptığımı kendin biliyorsun. Bana bu konuda gösterilen tüm yolları denedim. Bir sürü muskalar yazdırıp üzerimde taşıdım. Bir gece rüyamda Tanrıya bir sepet beyaz çiçek bile adadım. Çiçekler bir süre sonra ortalıktan kayboldu. Hemen oracıkta tıpkı kaybolan çiçekler gibi, süt beyaz bir çocuk gördüm. Bu görüntü karşısında ne hale geldiğimi kelimelerle anlatmam olanaksız. Gözlerimden akan yaşları kontrol altına alamıyordum. Tam onu yakalayıp göğsümde sıkıca saracaktım ki, uyandım. Bu rüyanın üzerinde geçen tam onuncu günün ardından Tanrı, bana Gora'yı hediye etti. Söyler misin, onu bırakabileceğimi nasıl düşünürsün? Onu yaşadığım sürece bağrıma basacak ve hiçbir yere bırakmayacağım. Çektiğim öylesi acılar oldu ki, elbette bana anne diyecek. Çocuğumuzun bize ne denli tuhaf şartlar altında geldiğini hatırlıyor olmalısınız. Aynı akşam her taraf kan ve ateş doluyken, İngiliz bayan gelmiş, evimize sığınmıştı. Kadın çocuğumu doğurduktan hemen sonra öldü, unuttun mu bunları? Eğer ben, sahip çıkmasam, bakmasam bu çocuk da ölürdü. Ama bunun sizin için ne önemi olabilir ki? Gider, hiç düşünmeden onu, bir Padre'nin yanına verirdiniz. Ama ben, onu bir Padre'ye nasıl bırakabilirdim? Oysa Padre, onun hiçbir şeyi değildi ve olamazdı da. Söyler misin ne yapmıştı onun için, hayatını mı kurtarmıştı? Bu şekilde bir çocuk doğurmak! Aman Tanrım! Ben doğurmuş olsam, çok daha mı az esrarlı olacaktı? Bu konuda bana dilediğinizi söyleyin, onu bana veren, geri almadığı sürece onu bırakacak değilim!

– Bu anlattıklarını unutmuş falan değilim! diye konuştu Krişnadayal. Onunla ilgili her konuda, ne gelişirse gelişirsin siz Gora'nızla dilediğinizce uğraşabilirisiniz. Ama ben, bu konuda bir şey yapacak, bu işe karışacak değilim. Onu bizim evladımız diye tanıtarak kutsal kuşağı siz sardırdınız onun beline. Bütün bunların yanında düzene sokulması gereken iki konu var. Bildiğiniz gibi Mohim, benim kanuni oğlum ve benim bütün malım...

– Kesin şu mallar konusunu lütfen! diye sözünü kesti Anandamoyi. Kimse sizden mallarınızı bölüştürmenizi istemiyor. Bütün varlığınızı Mohim'e bırakmanız, Gora için metelik kadar önemli olmaz. O, tam bir erkek olarak öğrenimini de en iyi şekilde tamamladı. Bundan sonra kendi başına da hayatını kazanabilir. Başkasının sahip olduklarına göz dikmesi için ne gibi bir nedeni olabilir ki? Benim açımdan bakarsak da onun bu duruma gelmiş bir çocuk olması bana yeter de artar!

– Beni, yanlış anlıyorsunuz, onu hiçbir şeysiz bırakmak gibi bir düşüncem yok! diye karşı koydu. Hükümetten bana sunulan toprağın yıllık kazancı bin rupiyi buluyor. Asıl belirlenmesi gereken mesele farklıdır. O da onun nasıl evleneceğidir. Geçmişte ne olduysa oldu, zamanı geri saramayız. Sözlerime gücenseniz de gücenmeseniz de bu işi daha da abartıp Hint dini törenleri gereğince evlenmesine ve bir Brahman ailesiyle hayatını birleştirmesine izin veremem.

– Ganj'dan su alıp da eve serpmediğim için bu konu hakkında sizden farklı düşündüğümü ya da olanların ve olacakların farkında olmadığımı mı düşünüyorsunuz? Ne diye oğlumu bir Brahman ailesinin içine evlilikle sokayım ki? Bu söylediklerinize gücenmediğimi biliniz.

– Siz de biz Brahman kızı olduğunuzu unutmuş değilsiniz ya?

– Elbette, ama bunun bir önemi yok. Ben, kastımla övünmeyi bırakalı çok uzun zaman oldu. Mohim'in evlilik yaptığı günlerde benim dinle pek de uyuşmayan bazı alışkanlıklarım yüzünden az mı sorunlar çıktı! O zamandan beri hiçbir konuda ses çıkarmadan, bütün her şeyden uzak durarak yaşadım. Herkes, benim bir Hıristiyan ya da her neyse ne olduğumu kabullenmeye hazır. Bana bu konuyla ilgili söylenen hiçbir şeye gücenmiyor, yalnızca şu cevabı veriyorum: «Peki, sorarım size, Hıristiyanlar insan değil mi? Madem siz,

hepiniz Tanrının sevgili kullarısınız, neden önce Patan'lar, ardından Moğollar, şimdi ise de Hıristiyanlar tarafından dize getirildiniz?»

Krişnadayal, sabırsız bir sesle:

– Ooo! diye araya girdi. Bu bahsettiğiniz oldukça karışık bir tarihtir. Siz bir kadınsınız ve o kadarını kavramanız mümkün değil. Toplum, dediğimiz bir şey vardır ve bunu hiç kimsenin görmezden gelmesi bir şey söz konusu olamaz. Sizden beklediğim, hiç olmazsa bunu anlayabilmenizdi.

– Bununla ilgili düşünüp duracak, kafa patlatacak değilim! dedi Anandamoyi. Bunca zaman Gora'yı kendi öz oğlum gibi yetiştirdikten sonra, şimdi sofuluk rolü oynamak, sadece toplumu değil, kendi vicdanıma da saygısızlık etmiş olurum. Bu zamana kadar kendime karşı duyduğum saygıyla küçücük bir noktayı bile gizlememeye özen gösterdim. Belli törenlere katılmadığım, herkes tarafından açıkça görüldü ve ben, bunu da kimseden gizli tutmadım ya da kimse için katılmışlık yapmadım. Bu noktada ne denli eleştirilsem, hakaretlere uğrasam da hepsine dayandım. Bütün bunların yanında asıl önemli olanı her zaman gizli tuttum. Bu konuda Tanrı karşısında günaha girmiş olmaktan hep korkuyorum... Birazcık dinleyin beni, sonucu ne olur bilmesem de Gora'nın her şeyi açıkça bilmesi gerekir düşüncesindeyim.

– Hayır, olamaz! diye haykırdı Krişnadayal. Ben yaşadığım sürece bunun olmasını kabul edemem. Gora'yı tanımaz gibi konuşuyorsunuz. Bunun ona söylenmesinden sonra neler yapabileceğini kestirmek olanaksız. Bu da bir tarafa tüm toplum önünde suçlu durumuna düşeriz. Diğer yandan hükümetle de başımız belaya girebilir. Gora'nın asıl babası, ayaklanmada öldürüldü. Annesi ise bizlerin gözleri önünde verdi son nefesini... Ortalığın durulmasını bekleyip sonra da resmi kurumlara durumu anlatmalıydık. Eğer bütün bahsettiğim rezaletlerden biri bile ortaya çıksa benim dini çalışmalarımın nasıl bir hal alacağını, başımıza daha ne tür felaketlerin geleceğini bir düşünsenize!

Anandamoyi, bu sözler karşısında hiçbir şey diyemiyordu. Süren bu kısa sessizliğin ardından Krişnadayal, tekrar söze girdi:

– Aslına onun evlenmesi konusunda benim aklımdan geçen bir şey var. Pareş Bataşarya ile üniversite yıllarından arkadaşız.

Geçenlerde eğitim müfettişliği görevinden emekli olarak buraya, Kalküta'ya yerleşti. Kendisi tam bir Brahmadır. İşte bu arkadaşın evinde evlenme çağında kızlarının olduğunu öğrendim. Eğer Gora'yı bir şekilde o eve gönderebilirsek iyi olur. Benim fikrimce birkaç kez gidip geldikten sonra kızlardan birine tutulabilir. Sonrasında neler olacağını da artık Tanrı bilir.

Anandamoyi şaşkın ve yüksek bir sesle:

– Ne dediniz siz, dedi. Ne yani, Gora bir Brahmo Samaj evine gidecek öyle mi, o günler onun geçeli çok oluyor.

Bu sırada Gora, içeri girmiş ve hafif titreyen bir sesiyle:

– Anne, diye seslenmişti. Fakat odada görmeye alışık olmadığı babası onda şaşkınlık yaratmıştı.

Bu sesleniş üzerine ayağa kalkan Anandamoyi, ona doğru ilerledi ve sevgi dolu bir sesle:

– Buyur yavrum? Ne istedin? diye sordu.

– Önemli bir şey değildi. Daha sonra da konuşabiliriz.

Gora, çıkmak üzere kapıya yönelmişti ki Krişnadayal seslenerek:

– Seninle konuşmak istediğim şeyler var Gora! dedi. Yakın dostlarımdan biri, kendisi bir Brahmo Samaj ve yakınlarda Kalküta'ya yerleşti. Evleri Beodon Sokağı civarında şimdi.

– Pareş Babu'dan mı söz ediyorsunuz? diye araya girip sordu Gora.

Krişnadayal şaşkın bir ifadeyle:

– Ne o, yoksa tanıyor musun onu?

– Binoy bahsetmişti. Zaten evleri de yakın birbirine.

– Anlıyorum! diye devam etti Krişnadaya! Senden onun ziyaretine gitmeni ve sonra da nasıl olduğunu bana bildirmeni istiyorum.

Bu sözler karşısında bir an duraklayan Gora'nın halinden bunun yerinde bir iş olup olmayacağını düşünür gibiydi. Neden sonra:

– Siz nasıl isterseniz, dedi. Yarın sabah erkenden uğrarım. Gora'nın bunu diretmeden kabullenişi Anandamoyi de şaşkınlık yaratmıştı. Bir anlık sessizlik, yine Gora tarafından bozuldu:

– Hayır, şimdi unuttuğum bir şeyi hatırladım, dedi. Yarın gitmem mümkün değil!

– Neden? diye araya girdi Krişnadayal.

– Yarın Tribeni'ye gitmeliyim.

– Tribeni'ye mi?

– Evet, güneş tutulması için bir yıkanma töreni yapılacak orada!

– Buna gerçekten hayret ediyorum, diye söze girdi Anandamoyi. Bu aşırı dindarlık beni şaşırtıyor. Hem Kalküta'da Ganj var ya işte, ne diye yıkanmak için Tribeni'ye kadar gideceksin?

Gora, bu sözlere hiçbir karşılık vermedi ve sessizce odadan ayrıldı. Tribeni'deki törene gitmesinin nedeni, aynı yere hacıların da gelmesiydi. İçinde beliren her çeşit sorunu, yargıları sarsmak, kendi halkıyla bir arada bulunmak ve böylece onlara gönülden: «Ben siz, siz bensiniz...» Diyebilmek için hiçbir fırsatı kaçırmak istemiyordu.

***

Binoy, o sabah erkenden uyanmış, şafağın yeni doğan bir çocuk aydınlığında gülümseyişi gibi ışımakta olduğunu gördü. Gökyüzündeki akça bulutlar, tembel bir edayla süzülüyordu. Binoy, verandada ayakta bir halde sabahı ve böylesi başka bir sabahın anısını düşünüyordu. Tam bu sırada sokakta bir elinde bastonu, diğerinde ise Satiş'le yürüyen Pareş Babu'nun aşağı doğru geldiğini fark etti.

Satiş, verandadaki Binoy'u görünce sevinçli bir sesle:

– Binoy Babu! diye bağırdı ve el çırpmaya başladı. Bunun üzerine Pareş Babu da yukarıya, Binoy'a doğru bakarken, o da hızlı adımlarla merdivenlerden indi ve onları hemen kapının önünde karşıladı. Satiş, hemen ona koşarak:

– Hani bize geleceğinizi söylemiştiniz Binoy Babu? Neden gelmediniz? diye sordu.

Binoy, sevgiyle gülümsedi ve onun saçlarını okşadı. Bu sırada bastonunu masanın kenarına dayayan Pareş Babu konuşmaya başladı:

– Geçen günkü olayda iyi ki siz vardınız. Eğer o gün siz olmasaydınız, ne yapardık gerçekten bilmiyorum! Bizimle gerçekten çok nazikçe ilgilendiniz!

– Aman efendim, ne yaptım ki? Rica ederim bu konuyu daha fazla konuşmayalım, diye aynı nezaketle karşılık verdi Binoy.

Bu arada söze giren Satiş:

– Sizin köpeğiniz yok mu Binoy Babu? diye sordu.

– Hayır, benim köpeğim yok! diye cevap verdi Binoy gülümseyerek.

– Neden?

– Bilmem... Bir köpek almayı hiç düşünmedim de o yüzden!

Pareş Babu, söze girerek onu Satiş'in sorgusundan kurtardı:

– O gün bizim ardımızdan Satiş de gelmiş sanırım. Umarım sizi biraz da o rahatsız etmemiştir. Sizden geldiği zamandan bu yana öyle çok anlattı ki burayı ve sizi. Ablası ona artık geveze adını bile taktı.

Binoy:

– Beni sıkmış falan değil. Zaten keyfim yerindeyse ben de gevezelik etmeyi severim. Bu yüzden de ikimiz gerçekten iyi anlaştık değil mi Satiş Babu?

Bu arada Satiş, ardı ardına sorularına devam ediyordu, Binoy da ona cevap yetiştirmeye çalışıyordu. Pareş Babu ise pek fazla söze karışmıyor, az konuşuyordu. Sadece arada bir gülümsüyor ve birkaç kelimeyle söze giriyordu. Tam gidiş zamanı geldiğinde Binoy'a dönerek:

– Bizim evimiz 78 numaradır. Düz giderseniz soldaki ev, göreceksiniz zaten.

Hemen araya giren Satiş:

– İyi de o, evimizi biliyor zaten. O gün benimle birlikte kapıya kadar gelmişti.

Her ne kadar bunda çekinilesi bir şey olmasa da Binoy, tıpkı suçüstü yakalanmış bir hisle utandı.

Pareş Babu:

– Bu kadar yakın komşuların birbirini tanımaması gerçekten üzücü ve bu, sanırım ancak Kalküta gibi bir şehirde yaşanmasından ileri geliyor.

– Evet, doğru söylüyorsunuz... Diye mırıldandı Binoy.

Binoy, ziyaretine gelenleri kapıya kadar geçirdi ve bir süre arkalarından onları izledi. Pareş Babu bastonundan aldığı destekle yavaşça yürüyor, Satiş ise sürekli bir şeyler anlatıyordu.

Binoy, kendi kendine: «Böyle bir ihtiyarla daha önce tanışmamıştım. Tüm kalbimle onun ayakkabılarını silmek isterdim doğrusu.

Hele şu şirin Satiş, nasıl da candan, nasıl da zeki bir çocuk. Büyüdüğünde mutlaka çok iyi bir insan olacak.»

Binoy'un onlara karşı duyduğu bu saygı ve sevginin tek nedeni bunlar değildi tabii ki. Fakat yine de Binoy, bu tür konular üzerinde çok fazla düşünmezdi.

«Bundan sonra gitmemek kabalık olur.» Diye düşünüyordu. Fakat öte yandan Gora'nın ve partisinin Hindistan'ına göre oraya gitmesi hiç de doğru değildi. Hatta onlar, şöyle diyordu: «Sakın ha! Oraya gitmemen gerek!»

Binoy, hayatında gelişen hemen her türlü olayda partizan Hindistan'ın söylediklerine hareket etmişti. Bazen bu konuda kuşkulu halleri olsa da bu hep böyle olmuştu, hiçbir zaman söylenenlere baş kaldırmamıştı. Ama şimdi durum farklı geliyordu ona. İçinden baş eğmemeye kararlı bir ses yükseliyordu. Bugün gördüğü Hindistan, ona yalnızca reddetmeyi canlandırıyor gibiydi.

Uşağın yemek zamanının geldiğini haber verdiği sırada Binoy, daha yıkanmamıştı bile. Gün öğleyi geçiyordu. Uşağa dönerek:

– Teşekkürler, ama bugün yemeğimi evde yemeyeceğim! Sen, gidebilirsin... Dedi. Uşağın gidişinden sonra kendisi de şemsiyesini kaptığı gibi dışarıya çıktı. Doğruca Goralara gidiyordu. Her gün öğlen olunca Gora'nın Hint Vatanseverler Birliği bürosuna gider, sonra da parti üyelerinin harekete geçmesine yardımcı olacakı coşkulu mektuplar yazardı. Kendisine hayran olanlar, onu dinleyebilmek için burada toplanır, yardımcıları ona yürekten bağlılıklarıyla ve çabalarıyla onur duyarlardı.

Gittiğinde Gora'nın evde olmadığın gördü. Bir süre öylece sağa sola bakındıktan sonra tıpkı baskına gelmiş gibi Anandamoyi'nin odasına daldı. Bu sırada Anandamoyi de yemek yemeye oturmaya hazırlanıyordu. Lahmi de hemen yanında durmuş, onu yelpazelemek üzere hazır bir şekilde bekliyordu. Anandomiyi, odaya bu ani girişle şaşırmış bir sesle:

– Bu da ne böyle, ne oldu? Bir şey mi var? diye bağırdı. Binoy, ilerledi ve onun tam karşısında oturarak:

– Üzgünüm, dedi. Benim karnım aç anne! Bana biraz yemek verin. Anandamoyi, şaşkınlığını üzerinden atmış bir halde:

– Ne kadar da kötü, dedi. Brahman aşçı, daha biraz önce gitmişti.

Binoy, Anandamoyi'nin bu kendisine takılan sözlerine aldırmadan:

– Buraya Hindu bir aşçının elinden çıkan yemeklerden yemeye geldiğimi mi düşünüyorsunuz? Eğer bu şekilde olsaydı, evde uşağımın, benim için hazırladıklarını yer, öyle çıkardım evden. Oysa ben, buraya yemeğinizi sizinle bölüşmek için geldim anne. Lahmi, rica etsem, bana bir su verir misiniz?

Binoy, verilen bardağı bir nefeste bitirdi. Bu sırada Anandamoyi de aldığı temiz bir tabağa yemek koyarak ona uzattı. Binoy, oruçlarını açanların iştahlarıyla yedi verilen yemeği.

Anandamoyi'nin hali, içlerindeki büyük bir sıkıntıdan kurtulanların haline benziyordu. Onun bu huzurlu gözlerini gören Binoy da kendini avunmuş hissetti. Anandamoyi, Keya çiçeklerinin kokusuyla dolu odada dikiş işleri için yerine geçti. Binoy da hemen onun ayakları dibine oturdu ve başını onun koluna dayadı. Aynı önceden olduğu gibi, onunla gevezeliğe dalarak kendileri dışında tüm dünyayı unuttu.

***

İçindeki bu ilk engeli parçalamış olmanın verdiği güçle içinde yeni bir başkaldırı isteği duyuyordu Binoy. Anandamoyi'nin yanından ayrılıp sokağa çıktığında sanki uçuyor gibiydi. Günlerdir zihnini karmakarışık eden, türlü kuşkularla kendini sarsan sırrını karşılaştığı herkese anlatmak istiyordu.

Ayakları, onu tam sokaktaki 78 numaranın önüne getirdiğinde karşısından gelen Pareş Babu'yla karşılaştı. Pareş Babu, içten bir sesle:

– Merhaba, buyurun... Buyurun! dedi. Sizi görmek gerçekten memnuniyet verici!

Bu davetin ardından birlikte sokağa bakan çalışma odasına girdiler. Odanın içi oldukça sade görünüyordu. Küçük bir masa, tahtadan bir kanepe ve kamıştan yapılma iki tane de koltuk duruyordu içeride. Odadaki duvarın birinde Isa başını sembol edici renkli bir resim, bir diğerinde ise Keşub Şandra Sen'in bir fotoğrafı görünüyordu. Masadaki düzgün bir şekilde katlanarak koyulan gazetelerin üzerine dağılmaması için kurşundan bir ağırlık konmuştu. Odanın

başka bir köşesinde duran küçük bir kitaplıkta özenle ciltletilmiş kitaplar diziliydi. Bu kitaplık üzerinde de üstü örtülmüş bir küre duruyordu. Binoy, Pareş Babu'nun kendisine gösterdiği yere oturarak asıl beklediği kişinin kapıdan içeri süzülüvereceği düşüncesiyle heyecan içinde görünüyordu. Yüreğinin atış şiddeti, dışarıdan bile duyulabilecek dereceydi.

Bu arada Pareş Babu, kendisine tam da merak ettiği konuyu açıklıyordu:

– Suşarita, pazartesi günleri yakın bir dostumun kızına ders vermeye gider, dedi. Aynı dostumun Satiş'le aynı yaşta bir oğlu olduğu için Satiş de onun peşine takılır. Karşılaştığımızda ben de onların yanından geliyordum. İyi ki eve doğru geliyormuşum, yoksa sizi kaçıracaktım.

Pareş Babu'dan aldığı haber, Binoy'da bir yandan bir avuntu yaratırken, bir yandan da hayal kırıklığı hissettirmişti. Öte yandan Pareş Babu ile konuşmak, zorlamıyordu onu. Binoy, konuşmanın büyük bir bölümünde kendinden ve geçmişinden bahsetmişti:

Öksüz bir çocukluk ve büyüme dönemi geçirmişti. Halas ve amcası köyde yaşıyor ve toprak işleyerek geçiniyorlardı. Üniversite yıllarında iki kuzeniyle beraber yaşamış ve okumuştu. Büyük kuzeni şimdilerde yüksek mahkeme avukatlarından biriydi. Diğeri ise kolera salgınında hayatını kaybetmişti. Amcasına kalırsa Binoy da yargıda görev almalı, orada da yargıç olmalıydı, ama Binoy, bu noktada hiçbir heves taşımıyordu. Bu yüzden de aslında zamanını boşa geçirmiş oluyordu.

Bu konuşmalar, bir saati bulacak kadar uzamıştı. Açık bir nedeni bulunmayan bu ziyaretin uzaması, Binoy'a saygısızca bir davranış olarak göründüğü için ayağa kalktı ve Pareş Babu'ya:

– Küçük dostum Satiş'i göremediğim için üzüldüm, ama siz geldiğimi ve selamlarımı iletirsiniz umarım... Dedi.

– Dilerseniz biraz bekleyin, diye karşılık verdi Pareş Babu. Söylemek istediklerinizi kendiniz iletebilirsiniz ona, gelmek üzeredirler.

Sırf söylenmesi gerekir diye söylendiğini düşündüğü bu sözden faydalanmak düşüncesi, Binoy'u utandırdı. Yine de azıcık ısrarcı olunsa bekleyecekti, ama ev sahibi gereksiz ısrarlarda bulunan biri değildi. İnsanları, kendi isteklerine uygun olarak yönlendirmek gibi bir huyu yoktu.

Binoy'un eve gitmek için acele etmesine bir sebep yoktu. Herkes tarafından övgüler alan İngilizcesiyle gazetelere yazılar yazıyordu, ama son birkaç gündür bu iş için kendini toparlamayı başaramıyordu. Masanın başına oturduğu saatlerde sürekli başka şeylerle meşgul olan zihnini, yazılarına yöneltemiyordu. Bu yüzden de eve doğru değil, tam ters yola doğru yürümeye başladı. Henüz iki üç adım atmıştı ki kendisine seslen oğlanı duydu:

– Binoy Babu! Yaşasın, Binoy Babu! diye bağırıyordu Satiş.

Sesin geldiği yöne doğru bakınca Satiş'in eliyle kendisini işaret ettiğini fark etti. Aynı anda gözüne sarı ve beyaz bir korsaj kolu ilişti. Bu şekilde de arabadaki diğer yolcuyu hemen tahmin etti.

Bengal gelenekleri, onun arabanın içine bakmasını hoş karşılamazdı. Bu sırada Satiş, hemen arabadan atlayarak onun eline sıkıca yapıştı:

– Haydi, Binoy Babu, lütfen bizim eve gidelim! diye yalvaran bir sesle bağırmaya başladı.

– Sonra gelirim, zaten şimdi sizin evinizden geliyorum!

– Olsun! Hem ben, evde değildim, lütfen hadi gidelim! diye bir daha yalvarmaya başladı Satiş.

Binoy, bu ısrara fazla karşı koyamadı. Satiş, sıkıca tuttuğu elinden onu evden içeri sokarken:

– Babacığım bak! Kimi getirdim? Binoy Babu'yu! diye bağırıyordu.

Seslerin üzerine odasından çıkan ihtiyar adam, gülümseyerek:

– Demek genç ellere düşünce çaresiz kaldınız Binoy Babu! Satiş'den kurtulmak öyle zor bir iştir ki... Satiş, hadi bakalım ablanı da çağır!

Bu arada Binoy, dışarıya fırlayacakmış gibi çarpan kalbiyle, nefes nefese beklemeye başladı. Bunu fark eden Pareş Babu:

– Ah bu Satiş! Tam bir şeytan, baksanıza nasıl da soluk soluğa bırakmış sizi! dedi.

Satiş, ablasıyla beraber odaya geldiğinde Binoy, ilk olarak hafif, hoş bir parfüm kokusu duydu. Hemen ardından da Pareş Babu'nun:

– Rada, Binoy Babu'yu hatırlıyor olmalısın. Kendisi ziyaretimize gelmiş, siyen sesini duydu.

Binoy, utangaç bir ifadeyle başını kaldırdığında Suşarita'nın kendisine selam verdiğini ve elindeki bir iskemleyle tam karşısına oturmaya hazırlandığını gördü. Bu defa o da eğilerek selam vermeyi başardı.

– Evet, diye konuşmaya başladı Suşarita. Binoy Babu, kaldırımda yürürken arabamızın yanından geçiyordu. Satiş, onu görünce hemen seslendi ve arabadan atlayıp onu yakaladı. Sonuç da ortada tabi, çeke çeke buraya getirdi. Binoy Babu, umarım işiniz yoktu. Planlarınızı altüst etmedik ya!

Binoy, Suşarita'nın kendisiyle konuşağını aklına bile getirmemişti. Bunun verdiği şaşkınlıkla:

– Yoo, hayır! Herhangi bir işim yoktu. Rahatsız olmuş değilim! dedi.

Bu sırada ablasını elbisesini çekiştiren Satiş:

– Abla, hadi anahtarı versene, diyordu. Binoy Babu'ya müzik kutumuzu göstereceğim.

Suşarita, neşeli bir sesle gülerek:

– Hemen mi? dedi. Sonra da Binoy'a dönerek:

– Korkarım bilmelisiniz ki bizim bay gevezenin dostları burada bir anlarını bile rahatça oturarak geçiremezler! Önce hiçbir sıkılma belirtisi göstermeden müzik kutusunu dinlemeliler. Ve şunu da bilin ki: Sizin küçük dostunuzun zulmü sınırsızdır! Bakalım, başınıza geleceklere nasıl katlanacaksınız?

Binoy, karşısındaki genç kız kadar rahat konuşamayacağını fark ediyor ve sıkılganlığını belli etmemek için büyük çabalar harcayarak ancak birkaç kelimeyle konuşabildi:

– Yoo, katiyen... Siz sıkılmayın... Ben... Benim onunla bir şeyler yapmak gerçekten... Çok hoşuma gidiyor!

Satiş, ablasından aldığı anahtarla çıktı ve bir dakika bile geçmeden elindeki müzik kutusuyla geri geldi. Bu, camdan bir çekmeceydi. Çekmecede ipekten dalgalarda yüzer gibi duran küçük bir gemi bulunuyordu. Bu gemi, çekmecenin yukarı kaldırılmasıyla çalan melodinin eşliğinde sallanmaya başlıyordu. Satiş, yüzünde şaşkın bir ifadeyle bir geminin sallanışına, bir Binoy'a bakıyordu. Binoy, bu küçük dostunun sayesinde yavaş yavaş sakinleşmeye başladı. Hatta Suşarita ile konuşmaları sırasında yüzüne bakma

cesaretini bile göstermeye başladı. Bu arada odaya giren Pareş Babu'nun kızlarından Lila, annesinin herkesi yukarıdaki verandada beklemekte olduğunu bildirdi.

***

Terasta beyaz bir örtünün serildiği, etrafında iskemleler dizili bir yemek masası hazırlanmıştı. Parmaklıkların hemen dış tarafında sıralanmış bir dizi çiçek saksısı görünüyordu. Bu parmaklıklara yaklaşıldığında yol boyu sürüp giden Siriş ağaçlarının yağmurla ışıldayan yaprakları görülebiliyordu.

Batmaya hazırlanan güneşin eğik ışığı, terasın bir köşesini ısıtmaya devam ediyordu. Binoy ve Pareş Babu'nun çıktıklarında terasta kimse yoktu. Fakat bu boşluk çok uzun sürmedi. Çok geçmeden yanında siyah, beyaz tüylü bir zağarla Satiş çıkageldi. Zağarın adı Küde idi. Satiş, onunla geliştirdikleri türlü oyunları Binoy için gösterdi. Küçük köpek, selam vermeyi, başını yerlere kadar eğerek bisküvi istemeyi öğrenmişti. Pek övünülesi bu gösterileri sunan Satiş'in böbürlenişi gerçekten de görülmeye değerdi.

Küde'ye bakıldığında ise, hiçbir şeye aldırmadığı ortadaydı. Küçük köpek için değerli olan tek şey, önüne koyulan bisküviydi.

Yakınlardaki bir odadan arada bir gülüşmelerle bölünen kadın sesleri duyuluyordu. Bunların arasına bazen de bir erkek sesi karışıyordu. Bu evdeki neşe, Binoy'un içinde bir huzurla karışık, tarifsiz bir tatlılık uyandırıyordu. Kendi ailesi içinde genç kızların böylesi, neşeli bülbüller gibi şakıması, hiç de görülen bir durum değildi.

Ve şimdi kulağına gelen bu müzik, öylesine müthiş, öylesine yakın; öte yandan da öylesine ulaşılmaz bir şeydi ki... Çaresizce düşüncelere dalan zavallı Binoy, Satiş'in durmadan kendisine anlattıklarını bile duymuyordu.

Bir süre sonra Pareş Babu'nun karısı, yanında üç kızı ve uzaktan akrabası genç bir adamla terasa geldi. Kadının adı, Baroda'ydı. Genç sayılmamakla beraber oldukça özenli bir şekilde süslenmişti. Baroda, önceleri sade hayatına devam ederken, sonrasında hızlı bir değişim geçirmiş ve önde gelen sosyete kesiminin içinde olma kaygısıyla hareket etmeye başlamıştı. Üzerindeki Ipek Sarı'sı hışırtılarla ses çıkarıyor, yüksek topuklu ayakkabıları yeri can alır

gibi eziyordu. Brahma olan ve olmayanı büyük bir özen göstererek ayıran bu kadın, bu özelliğinden ötürü Suşarita'nın adını, Radharani'den değiştirerek kendisi belirlemişti.

Kızlardan en büyüğü, Labonya idi. Kız, etine dolgun, neşeli, toplumsal yaşama uyum sağladığı her halinden belli olan ve dedikoduya da bayılan biriydi. Yuvarlak yüzünde iki koca gözü, ilk dikkat çekici olandı. Esmer, yağlı bir cilde sahipti. Kendisine kalsa üzerindeki elbise için çok özen göstermezdi. Ama belli ki annesinin bu tür konularda üzerinde kurduğu baskı, açıkça görülüyordu. Topuklu ayakkabı giymekten ne denli nefret etse de annesinin ısrarı sonucu giymek zorunda kalıyordu. Öğleden sonra ziyaretlerine çıkmadan önce annesi, rujunu ve pudrasını kendisi sürerdi... Şişman bedenine zorla uydurulan korsaj, üzerinde sımsıkı durur. Annesinden kurtulup da giyinme odasından çıktığında görende presten çıkma pamuk yumağı izlenimi yaratırdı. Onun bir küçüğü olan Lolita ise ondan çok farklı; uzun boylu, daha bir esmer, incecik ve asi bir kızdı. Genellikle sessiz bir yapısı olsa da yeri geldiğinde yerinde ve alaycı konuşmalar yapmaktan da geri kalmazdı. Annesi, bu ne zaman ne diyeceği, ne yapacağı belli olmayan kızı karşısında içten içe titrer ve elinden geldiğince onu kıracak bir şey yapmamaya çalışırdı.

En küçük olan Lila adındaki kız, henüz on yaşındaydı. Tıpkı bir oğlan gibi her fırsatta boyuna Satiş'e sataşır, onunla kavgalara tutuşurdu. Hemen hemen çoğu kavgalarının nedeni de Küde'nin kimin köpeği olduğu konusuydu. Köpeğin dili olsa ikisini de kendisine sahip olarak istemezdi. Fakat buna karşın Satiş'in sertçe davranışlarını, Lila'nın kendisini boğar gibi okşayışlarına tercih ederdi.

Bayan Baroda'nın terasa çıkmasıyla ayağa kalkan Binoy, onu yerlere kadar eğilerek selamladı. Bu sırada söze giren Pareş Babu, Binoy'u:

– İşte o kaza günü bizi evinde ağırlayan dost! Sözleriyle tanıttı. Baroda, coşkulu bir sesle:

– Demek öyle! diye bağırdı. sişze ne kadar teşekkür etsek azdır, ne denli ince davrandığınızı anlattılar! Size gerçekten borçluyuz!

Binoy, kendisine gösterilen bu şükran gösterisiyle o kadar çok utandı ki karşılığında söyleyecek bir şey bulamadı. Daha sonra

onu, genç kızların yanında gelen genç adama da tanıttılar. Bu gencin adı, Sudhir'di ve halen üniversitede lisansını hazırlamaktaydı. Konuşmalarından ve tavırlarından anlaşıldığına göre cana yakın bir gençti. Açık renk teni, küçük bir bıyığının yan sıra kullandığı gözlük de ilk dikkat çeken özellikleriydi. Oldukça neşeli bir genç olan Sudhir, yerinde duramıyordu. Yaptığı şakalar ve takılmaları, genç kızları her zaman eğlendirirdi. Kızlar, her fırsatta onu çekiştirseler de yine de onsuz kalmayı istemiyorlardı. Delikanlı, onlarla birlikte yürüyüşlere çıkmaya, sirk ya da hayvanat bahçelerini gezmeye gitmeye her zaman hazırdı. Sudhir'in bu kötü düşüncelerden uzak ve bu zaman kadar hiç tanık olmadığı bu yakınlık Binoy'un da çok hoşuna gitmişti. Her ne kadar başta bu davranışları memnuniyetsizce izlese de sonrasında bunlar, gence karşı içinde bir sıcaklığın doğmasını sağlamıştı.

Bir süre devam eden sessizliği bozan Baroda:

– Yanlış hatırlamıyorsam sizi, birkaç defa Brahmo Samaj'ın hizmetinde görmüştüm! Öyle değil mi? diye konuştu.

Binoy, bazen vaaz dinlemek için oraya gittiğini, biraz da özür dileyen bir sesle ifade ederken, suçüstü yakalanmışların hislerini duyuyordu.

– Sanırım üniversiteli değilsiniz? diye sürdürdü konuşmasını Baroda.

– Evet, ben bitirdim üniversiteyi.

– Dereceniz nedir acaba?

– Lisans eğitimini tamamladım.

Baroda'nun gözleri bu cevapla belirgin bir saygıyla bakıyordu karşısındaki yaşını göstermeyen bu adama... Kısa bir sessizliğin ardından Baroda, iç çekerek Pareş Babu'ya döndü ve:

– Ah... Güzel Mamu'muz da yaşasaydı lisansını bitirmiş olacaktı! Dedi.

Dünyaya gelen ilk çocukları olan Mamu isimli oğulları, henüz dokuz yaşındayken hayatını kaybetmişti. O zamandan bu yana Bayan Baroda, sınavlarında başarılı olmuş, iyi konumlarda yer alan ya da kitaplar yazan delikanlılar konu edildiğinde hep ölen oğlunu hatırlar ve hayatta olsaydı onun da böylesi başarılara imza atacağını söylerdi.

Öte yandan bu ölüm ona, üç kızının öne çıkan özelliklerini çevresindeki insanlara tanıtmayı kendine bir görev olarak aldı. Bulduğu ilk fırsatta Binoy'a da kızlarının ne denli okumak meraklısı olduklarından bahsetti ve İngiliz dadının onları ne kadar zeki, yetenekli olarak gördüğünü anlatmadan da edemedi.

Kız kolejine devam ederken Vali yardımcısı ve karısının da katıldıkları bir törende verilen ödüllerden en değerli olan Yasemin gerdanlık, Labanya'ya verilmişti. Hatta Binoy, bu konuşmaların arasında Vali yardımcısının karısı tarafından yapılan övgüleri de duymuştu.

Baroda, konuşmasını sonlandırırken:

– Hadi benim güzel kızım, git de ellerinle işlediğin halıyı getir! dedi.

Yün kullanılarak işlenen bu papağan başı, tüm akrabalar tarafından biliniyordu. Dadıyla beraber bu örtüyü işlemek için aylar boyunca uğraşmışlardı. Aslına bakılırsa Labonya'nın bu iş üzerinde pek de kayda değer bir emeği söz konusu değildi. Yine de eve gelen her yeni misafire bu, övgüler eşliğinde gösterilirdi. Pareş Babu, ilk başlarda bu gösteriye karşı çıksa da kimsenin buna aldırış etmemesi üzerine o da vazgeçmişti.

Binoy, karşısındaki bu sanat eserini övücü sözler sarf ederken evin hizmetçisi, Pareş Babu'ya verilmek üzere gelen bir mektupla girişte göründü. Hemen mektubu okumaya başlayan Pareş Babu'nun yüzü mutlu bir ifadeyle aydınlandı, hizmetçiye dönerek:

– Hemen o bayı yukarı alın! dedi.

– Kimmiş gelen? diye araya giren Bayan Baroda'ydu.

– Eski bir dostumun oğlu... Krişnadayal'ın oğlu gelmiş.

Duydukları, bir anda Binoy'da kalbini durduracak derecede bir sarsıntıya yol açtı. Yüzü bir anda sarardı ve sanki gelebilecek bir saldırıyla mücadele etmeye hazırlanır gibi kollarını önünde bağladı. Gora'nın bu evde yaşayanların tavırlarından memnun kalmayacağını ve onlarla ilgili neler düşüneceğini iyi biliyordu.

Bütün bu sebeplerden ötürü de bu aile üyelerini ona karşı savunmaya hazırlanıyordu...

***

Suşarita, koridorda durmuş, bir tepside ikindi kahvaltısını hazırlıyordu. Daha sonra hazırladığı tepsiyi bir uşağa verdi ve kendisi de terasa çıkarak diğerlerine katıldı. Hizmetçi, kendisini takip eden Gora'yla birlikte içeriye girdi. Uzun boyu ve beyaz teniyle hemen içeridekilerin dikkatini üzerinde topladı. Alnının ortasında Ganj'ın kiliyle yapılmış, kastını simgeleyen bir işaret vardı.

Üzerinde kalın kumaştan bir dhuti ve kordonlar iliştirilmiş eski sayılabilecek bir ceket vardı. Ayağındaki köylülerin giydiği sandaletlerin arasından parmakları görünüyordu. Modernlik karşısındaki isyankâr haliyle içeri girdi. Binoy bile onu daha önce böylesi dövüşken bir kışkırtıcılıkta giyinmiş bir halde görmemişti.

Gerçekte Gora'nın içi de elbiselerinin yansıttığı ölçüde büyük bir isyan duygusu ile doluydu. Bu isyanın, sebebi öyle sıradan bir şey değildi. Bir gün önce vapura binmiş ve Tribeni'deki yıkanma törenine doğru yola çıkmıştı. Yol boyu uğranan iskelelerde, yanlarındaki adamlarla beraber kadın hacılar, gemiye biniyorlardı. Gemiye binince de oturacak bir yer bulabilmek için önlerine gelenlere dirsekleriyle vuruyor, kendi aralarında da itişip kakışıyorlardı. Dahası aralarında çamurlu ayakları kayınca güverteni zemininde debelenen ve tayfalar tarafından suya yuvarlananlar da vardı.

Oturmak için bir yer bulabilenlerin çoğu da beraber bindikleri arkadaşlarını kalabalığın içinde kaybetmişlerdi. Bütün bunlar yetmezmiş gibi sağanak halinde bir de yağmur başlamıştı. Herkes, yağmurdan sırılsıklam oluyor ve düşen her damlayla güverte yapışkan bir balçık tabakasıyla kaplanıyordu.

Gemideki bu zavallı kadınların her bakışlarında sonsuz bir umutsuzluk ve tanık olanın yüreğini acıtan bir kaygı görünüyordu. Hepsi de son derece zayıf ve önemsiz yaratıklar olarak kabul edildiklerinin farkında oldukları için kaptandan ya da herhangi bir gemi çalışanından yardım görmeyeceklerini de iyi biliyorlardı. Bu yüzden de en küçük bir hareketi yaparken bile utanç ve korku duyuyorlardı. Bu umutsuz hallerinde onlara yardım eli uzatan tek kişi, Gora'ydı.

Geminin birinci sınıf güvertesinde parmaklıklara yaslanmış bir İngiliz ile çağdaşlığı tavırlarından açıkça anlaşılan Bengalli bir Babuyanla yan yana sigara içip sohbet ediyorlardı. Bir yandan da kadınların ortaya çıkardığı manzaraya bakıp bakıp eğleniyorlard

İngiliz, arada bir kadın hacıların düştükleri sıkıntılı durumlara kahkahalarla gülüyor, Bengalli de onunla kahkahasını basıyordu. Bu ikilinin eğlence nedenlerini fark eden Gora, bu duruma fazla sessiz kalamadı. Hızlı adımlarla ilerleyip birinci sınıfların güvertesine çıktı ve tıpkı gök gürültüsüne benzeyen sesiyle:

– Kesin artık şunu, yeter! diye bağırdı. Hiç utanmanız yok mu sizin?

İngiliz, bu tepki karşısında sadece Gora'yı tepeden tırnağa sert bir bakışla süzmekle yetinirken Bengalli, söze girerek:

– Utanmak ha, öyle mi? diye karşılık verdi. Doğru dediniz, bu zavallıların sersemliğini gördükçe utanç duyuyorum.

Gora, kıpkırmızı olmuş yüzüyle sinirli bir sesle:

– Bu çaresiz, cahil insanlardan çok daha kötü ve kaba durumda olan bir dolu yaratık vardır... Ve bunlar da kalpleri yerinde ne taşıdıkları belli olmayan kişilerdir.

Bu sözler karşısında iyiden iyiye öfkeyle dolan Bengalli:

– Yeter, defol git buradan! diye karşılık verdi. Sen nasıl birinci sınıfa binme cesaretini gösteriyorsun!

– İşte bunda kesinlikle hakkınız var! diye karşılık verdi Gora. Benim, sizin gibilerin yanında hiçbir zaman ne işim ne de yerim olamaz. Benim, yerim sizin gibilerin değil, o alay ettiğiniz zavallı insanların yanıdır. Yine de size tavsiyem beni, buraya gelmek zorunda bırakmamanızdır.

Gora, bu sözlerinin ardından aynı hızlı ve öfkeli adımlarla tekrar aşağıdaki güverteye indi...

Bu karşılıklı sert konuşmalar sona erdiğinde İngiliz, yeniden koltuğuna oturup ayaklarını parmaklıklara dayadı ve romanına devam etti. Bengalli ise onunla konuşma denemelerinde bulunduysa da onu tekrar konuşturmayı başaramadı.

Bunun üzerine Bengalli, kendisinin aşağıdakilerden ayrı bir yere sahip olduğunu belli edebilmek için garsonu yanına çağırarak tavuk kızartması istedi. Ancak garsonun sadece çay, ekmek ve tereyağı getirebileceği cevabı üzerine öfkeli bir sesle ve İngilizce konuşarak:

– Bu da ne demek! diye bağırdı. Rezalet, nasıl olur da koca gemide adam gibi bir yiyecek bulunmaz!

İngiliz ise bu isteğe aldırış ettiği bile yoktu. Kitabın yerinde eline aldığı gazetesi rüzgarla uçuverdi. Bengalli hemen atılarak uçan

gazeteyi yakaladı ve tekrar sahibine uzattı. İngiliz, bu davranış için teşekkür bile etmedi. Geminin Şandernagor'a gelişiyle ayaklanan İngiliz, inmek üzereyken şapkasını çıkarıp:

– Davranışımın kusuruna bakmayın, dedi ve hızlı adımlarla oradan uzaklaştı.

Aslında bu konuda Gora'yı asıl çılgına çeviren, kendi vatandaşları içinden iyi eğitimli birinin bu içler acısı manzara karşısında yabancı biriyle ortak hareket edip, zavallı halkla kendini üstün görerek alay edebilmesiydi. Öte yandan bu türden hakaret ve küstahlıklara fırsat veren de kendi vatandaşlarıydı.

Halk, rahat ve mutlu yaşayan başka vatandaşların kendilerini bir çoban gibi gütmesine alışmış, hatta bunu, olması gereken bir doğallıkla karşılıyorlardı.

Gora'ya göre bu sorgusuz boyun eğişin nedeni, memleketin yaşamakta olduğu derin cehaletti ve bu durum ona çok ağır geliyordu... Ancak, ona asıl yarayı açansa, iyi eğitimli vatandaşlarının, bu utanç yaratıcı hakaretlere uğramanın acısını yüklenecekleri yerde, bunlara kayıtsız kalarak kendilerini üstün görmeleriydi.

İşte bu sebeptendir ki, neredeyse tüm eğitimli kişilerin fazlaca önem verdikleri saçma sapan ilişkilerin, umurunda olmadığını göstermek amacıyla babasının gitmesini istediği bir Brahman'ın evine bu şekilde, alnındaki Ganj kilinden yapılma işaret ve köylü gibi giyinerek gelmişti. Onun bu halini gören Binoy, kendi kendine: «Aman Tanrım! Işte savaşa girmeye hazır bir Gora!» dedi.

Bunun yanında karşısında ruh halini iyice okuyabildiği Gora'nın bu haldeyken neler yapıp nasıl konuşabileceğini aklına getirdikçe kalbinde ağrılar duyuyor ve patlak verebilecek mücadele için gücünü toplamaya çalışıyordu.

Bayan Baroda'nun Binoy'la sohbete daldığı sırada Satiş, bir köşede terasın parmaklıklarına tırmanmaya uğraşıyordu. Fakat terasa gelen Gora'yı görünce bu yaramazlığın hiçbir çekiciliği kalmadı. Ağır adımlarla Binoy'un dizi dibine gelen Satiş, gözlerini yiyecekmiş gibi Goraya dikerek:

– O, sizin arkadaşınız mı? diye sordu.

– Evet! diye karşılık verdi Binoy.

Gora, masanın yanında oturan Binoy'a şöyle bir baktıktan sonra onu görmezlikten geldi. Sonra da yaptığı hiçbir kabalığı önemse-

meyen bir tavırla Pareş Babu'yu selamladı. Aldığı iskemleyle masadan uzakça bir yere oturdu. Bilinen kurallar açısından kadınların önünde yapılması uygun görülen hiçbir şeyi yapma gereği bile duymamıştı.

Bayan Baroda, tam kirli paslı kılığıyla gelip yanlarına oturan heriften kızlarını uzaklaştırmayı düşünürken Pareş Babu, onu eski bir dostunun oğlu olarak terastakilere tanıttı. Bu sözlerin üzerine Gora, Bayan Baroda'ya dönerek selam verdi. Binoy, daha önceden Suşarita'ya Gora'yı anlatmıştı. Ama Suşarita, bu saygısız tavırlı kişinin Gora olduğunu daha anlayamamıştı. Bu ilk haliyle ondan hiç de hoşlanmamıştı. Eğitimli kişilerin göstereceği böylesi kaba sofuluklarına hem alışık değildi hem de bunlara katlanamıyordu.

Pareş Babu, Gora'ya eski dostu Krişnadayal'la ilgili sorular soruyor ve okul yıllarında yaşadıkları anılardan bahsediyordu:

– O zamanlar öğrenciler arasında en azılı din düşmanları ikimizdik. Herkesçe kabul gören geleneklerin hiçbirine zerre kadar saygı göstermez, yasak kabul edilen yiyecekleri baş yiyeceklerimiz yapardık. Çoğu akşamlar Müslüman lokantalarına gider yemek yer ve Hint toplumunun reform hareketleri üzerine saatler süren tartışmalar yapardık.

Bu sırada araya giren Baroda:

– Acaba dostunuz, hâlâ aynı düşünceyle mi sürdürüyor yaşamını? diye sordu.

Bu soruyu:

– Hayıt, şimdilerde hayatını büyük bir özveriyle din yolunda sürdürüyor! diye cevaplayan Gora'ydı.

Baroda, içinde duyduğu küçümsemeyi belli eden bir ses tonuyla:

– Peki, böylesi bir dönüşümden utanç duymuyor mu? diye sordu.

Gora bu soru üzerine gülerek:

– Utanma dediğimiz şey, sadece zayıf karakter sahiplerinin duyacağı bir şeydir! dedi. Şu hayatta öyle zavallılar vardır ki, öz babalarından bile utanırlar!

– Kendisi zamanında bir Brahman değil miydi?

– Evet, öyle ki ben de bir Brahman'ım! diye karşılık verdi Gora.

– Peki, sormak istiyorum; belirli bir biçime sahip bir Tanrıya inancınız var mı? diye sordu Bayan Baroda.

Bu sırada araya giren Pareş Babu, dingin bir sesle:

– Biçim dediğimiz şey, Tanrısızlığa sınır çizmekten başka bir şey değildir! dedi.

– Mümkün olmayan birçok şeyden biri de, hiçbir şeyin sonsuz olamayacağıdır! diye ısrar eden sesiyle konuştu Gora. Sonsuzluk, kendini açıkça gösterebilmek için bir biçim almaya mecburdur. Aksi takdirde açığa vurulması mümkün olabilir mi? Düşünce, bütünlüğe ermek için nasıl sese, söze muhtaçsa sonsuzluk da ancak biçiminde gerçekleşebilir.

Baroda, bu sözleri kabul etmediğini gösterir bir şekilde başını sağa sola sallayarak:

– Yani siz, bir biçim için sınırlandırılmış, bir deyimle hapsedilmiş bir Tanrının şekli ve sınırı olmayan bir Tanrıya tercih ediyor ve daha mükemmel mi görüyorsunuz? diye sordu.

– Benim ya da herhangi birinin neyi düşünüp neyi savunduğunun bir önemi yok! diye karşılık verdi Gora.

Bütün bu konuşmalar olurken Suşarita, birinin çıkıp bu kendini beğenmiş gence dersini vermesini ve bu tartışma içinde onu susturacak konuşmaları yapmasını yürekten diliyordu. Binoy'un hiçbir şey demeden rahatça oturuyor olmasına kızıyordu. Gora'nın karşısında hiddetle kurduğu cümleler, genç kıza, ona onu ezecek bir cevap verme yönünde kendinde hissetmesi gereken gücü veriyor gibi görünüyordu. Bu arada içeri gelen hizmetçi, elinde bir kap sıcak su getirmişti. Suşarita'nın kalkması ve bu suyla çayı hazırlaması gerekiyordu. Kalktı ve bu işle ilgilenmeye başladı. O, bunu yaparken Binoy da, onun ne düşündüğünü anlamak ister gibi arada bir dikkatle ona bakıyordu.

Binoy'un din konusunda Gora'yla arasında büyük farklılıklar yoktu. Ama buna rağmen davet edilmeden bulunduğu bu Brahman böylesi uzlaşmaz bir düşmanlıkla tartışamaya başlamasından üzüntü duyuyordu. Öte yandan tüm bunlar olurken Pareş Babu'nun rahatsız olmakla beraber kendine hakim oluşu, güler yüzlü dinginliği, iki tarafın sunduğu karşılıklı kanıtları da aşan yüce düşüncesi, Binoy'un içini büyük bir hayranlıkla dolduruyordu. Hele ki Gora'nın düşmanca tavırlarıyla karşılaştırıldığında:

– Biçimlerin bir önemi yok! diye düşünüyordu. Onun düşüncesine göre değer olarak kabul edilmesi gereken tek gerçek, insandaki

iç huzuruydu. Bu noktada ileri sürülecek hangi kanıt, başka bir kanıta göre daha güçlü görünse de, bundan ne gibi bir yargı çıkarılabilirdi ki? Asıl önemli olan, insanın nasıl yaşadığıydı.

Tartışmanın bazı anlarında Pareş Babu, gözlerini kapıyor ve içindeki düşüncelerin derinliğine dalıyordu. Bu onun her zamanki adetlerinden biriydi. Binoy da bu özelliğini fark etmiş, onun zihninin bu şekilde, derin düşüncelere daldığında yüzünü aydınlatan iç dinginliğine büyülenmiş bir ifadeyle tanık oluyordu. Binoy, böylesi birine karşı saygısızca tavırlar içindeki Gora konusunda büyük bir hayal kırıklığı içindeydi. Onun saygısızlığı, Pareş Babu'nun karşısında kullandığı aşırı dilden de açıkça anlaşılıyordu.

Suşarita, çayları hazırladıktan sonra, misafirlerden önce hangisine sunacağını öğrenmek üzere Pareş Babu'ya baktı. Bu arada Bayan Baroda Gora'ya dönerek:

– Sanırım siz çay içmeyeceksiniz! dedi.

Buna karşılık Gora, oldukça kararlı bir sesle:

– Evet!

– Peki, ne için? diye sorarak devam etti Baroda. Yoksa kastımızdan uzaklaşmaktan mı korkuyorsunuz?

Gora aynı kararlılıkla:

– Evet! dedi.

– Yani kasta inancınız var, öyle mi?

– Kast dediğimiz, benim kurmuş olduğum bir şey değildir. Dolayısıyla da inanmamak elimden nasıl gelir? Topluma karşı nasıl boyun eğmişsem ve buna borçluysam kasta da saygı göstermeliyim!

– Topluma hiç sorgusuz bir şekilde boyun eğmeye mecbur musunuz?

– Topluma boyun eğmemek demek, onun kurulu düzenine düşmanlık, onu yıkmak olur.

– Bunda ne zarar var, söyler misiniz?

– Madem öyle, dilerseniz bunu, insanın bindiği dalı kesmesinde ne zarar var, diye de sorun.

Bu sırada söze giren Suşarita kırgın sesiyle:

– Bu boşuna tartışmanın neye yararı var! dedi. Bizlerle yemek istemiyor işte, hepsi bu!

Gora, bu ani çıkış üzerine gözlerini Suşarita'ya dikti. Aynı anda genç kız da Binoy'a dönerek kuşkulu bir sesle:

– Ya siz? Siz ister misiniz?

Binoy, daha önce hiç çay içmemişti. Müslümanların yaptığı ekmek ve bisküviyi de yemeyeli epey zaman olmuştu. Fakat bugün her şey farklı geliyordu ona. Hatta kendisine sunulan her şeyi, yiyip içmeye zorunlu hissediyordu kendini. Bu hislerle yavaşça Suşarita'ya dönerek:

– Elbette içerim! dedi. Bu cevabın ardından gözleri, Gora'nın kendisini alaylı gözlerle süzüşünü fark etti. Buna rağmen verilen çayı, cesurca içti. Üstelik çayın acı bulduğu tadına ve hiç hoşlanmamasına bile aldırmadan. Bu arada Baroda:

– Ne kadar da nazik! dediği Binoy'a dönerek, bu şekilde Gora'ya da arkasını dönerek tamamen onunla ilgilenmeye koyuldu. Onun bu tavrını fark eden Pareş Babu ise, altındaki iskemleyi Gora'ya yaklaştırdı ve kısık sayılabilecek bir sesle onunla konuşmaya başladı.

Terasta bunlar olurken içeriye yeni bir misafiri geldiği haber verildi. Bu yeni geleni herkes «Panu Babu» diyerek karşıladı. Fakat misafirin gerçek ismi, Haran Şandra Nag idi. Bu, çevresindeki dostlarınca zeki ve kültürlü biri olarak tanınırdı. Bunu kanıtlayacak herhangi bir durum olmasa da bu adamın Suşarita'yla evleneceği söyleniyordu. Adamın buna gönüllü olduğuna kuşku yoktu. Bu konuda Suşarita'nın kız kardeşleri de Haran'a sık sık takılırlardı. Adam, bir ilkokulda öğretmenlik görevindeydi. Bayan Baroda'nun değerlerinde basit bir öğretmene çok da bir yer ayrılmazdı. Bu yüzden de kendisi için yüksek devlet memurlukları peşinde, cesur damatlar istiyordu.

Suşarita'nın Haran'a çay sunmasını fırsat bilen Labonya, ona göz işareti yapıp, hınzır bir şekilde gülümsedi.

Bu küçük hareket, Binoy'un dikkatle Suşarita'yı izleyen gözlerinden kaçmadı. Aslında çevresine olan her şeye çok da dikkat etmeyen Binoy'un gözlerine burada geçirdiği süre içinde yeni bir keskinlik gelmişti. Binoy, aileyle bu denli samimi olan Haran ile Sudhir'in varlığını kendi bakışından bir talihsizlik olarak görüyordu. Öyle ki bu ikisi de evin kızlarının alay konusu olmaktaydılar. Öte yandan Haran'ın gelişi Suşarita'nın içinde bir umut yeşertmişti. Eğer Haran, düşündüklerini cesurca savunan şu küstah Gora'yı

dize getirirse, genç kız, kendince intikamını almış ve mutlu olacaktı. Başka bir zaman olsa Haran'ın sahip olduğu tartışma merakından canı sıkılırdı. Ama bugün durum farklıydı. Bu coşkulu söz dövüşçüsünü gördüğüne sevinmiş ve onun sözlerinde güçlü olması için çay ve pasta ile beslemeye başlamıştı.

Bu sırada Pareş Babu, Haran'a dönerek:

– Bak Panu Babu! dedi. Bu dostumuz...

Panu Babu, araya girerek:

– Evet, evet! dedi. Onu iyi tanıyorum. Önceleri bizim Brahmo Samaj'ın en ateşli üyelerinden biriydi! Haran, bu sözlerin ardından çayından büyük bir yudum aldı ve Gora'ya arkasını döndü.

O dönemler, sadece birkaç Bengalli hükümette memurluk elde edebilmek için Londra'da sınav vermeyi başarabilmişlerdi. Sudhir, bu Bengallilerden birinin Ingiltere dönüşünde ne şekilde karşılandığından bahsetti.

Bunun üzerine Haran, öfkeli bir ifadeyle tekrar söze girdi:

– Bunun ne önemi var ki? Bengalliler, sınavda başarı kazansalar da bir idareci olamayacaklar! dedi. Sonra da bir Bengalli'nin il yöneticisi olmak için gerekli olan güce sahip olmadığını söyleyerek Bengallilerin karakterinde gördüğü bazı kusurları saydı.

Gora, bu sözleri dinlerken belirgin bir şekilde kızarıyordu.

Tıpkı bir aslan kükremesine benzeyen sesini yumuşatmaya çabalayarak:

– Bu söyledikleriniz gerçekten asıl düşüncelerinizse, bu sofraya oturup da tereyağlı ekmekleri tıkınmak sizi hiç utandırmıyor mu?

Haran, şaşkın bir ifadeyle kaşlarını kaldırıp Gora'ya döndü:

– Öyle mi, sizce ne yapmalıyım? diye sordu.

– Basit! diye karşılık verdi Gora. Ya Bengallilerin saydığınız kusurlardan kurtulmaları için bir şeyler yapmalı ya da gidip kendinizi sağlam bir ağaca asmalısınız. Ulusumuzun elinden hiçbir işin gelmeyeceğini söylerken hiç mi vicdanınız sızlamıyor? Şu lokmaların boğazınızdan böylesine rahatça geçmesine gerçekten şaşırıyorum!

Haran'ın:

– Bunlar doğru, doğruyu söylemek ne zamandan beri günah? Sorusu üzerine Gora, ateşli sesiyle konuşmasını sürdürdü:

– Eğer buna gerçekten inanıyorsanız, böylesi cesurca ve yüksekten nutuk vermemeniz gerekirdi. Siz de biliyorsunuz ki bu, doğru değildir. İşte böylesine rahat ve sakinlikle konuşabilmenizin de tek nedeni budur. İzninizle şunu da söyleyeyim size Haran Babu. Yalan, günahtır, ama iftira, ondan da büyük bir günahtır. Bunlardan da büyük bir günah vardır ki o da, insanın kendi öz vatandaşlarına yalan ve iftira dolu sözlerle hakarette bulunmasıdır.

Haran'ın bu sözler karşısında duyduğu öfke, gitgide artıyor ve bu öfkeyle tüm vücudu titriyordu.

Gora, konuşmasına şunları da ekledi:

– Acaba siz, yurttaşlarımız arasında en yüksek kişinin kendiniz olduğunuzu falan mı düşünüyorsunuz? Öyle ki kalkıp tek başınıza için ağzınıza gelen her şeyi söylemek gibi bir haddi kendiniz de görüyorsunuz. Öte yandan bizler, atalarımız adına, sizin yalan yanlış sözlerinize karşı sabırla susacak mıyız sizce?

Gora'nın bu cesurca sözleri, Haran'ın ilk tutumundan dönmesini olanaksız kılmıştı. O da suçlamalarına daha da bir sarılarak devam etti. Ve Bengallilerin hayırsızlıkla dolu birçok âdetini saydı. Sonra da bunların toplumda varlığını sürdürdüğü sürece bu ırkın kurtuluşunun mümkün olmadığını savundu.

Gora, karşısındakini küçümseyen bir tavırla:

– Bu saydıklarınızın hiçbirini kendi bilginizle söylemiyorsunuz! dedi. Bütün bunları, İngiliz kitaplarından okumuş, şimdi de burada bize satıyorsunuz. Eğer İngilizlerin sahip oldukları rezil adetleri de açıkça gözler önüne sererseniz bunları söylemeye hakkınız olduğunu düşünebilirim.

Bu konuşmalar sürerken Pareş Babu, konuyu değiştirmek için belirgin bir çaba harcıyordu. Fakat öfkeden deliye dönen Haran'ı susturmak pek de mümkün görünmüyordu. Bu sırada güneş de batmaya hazırlanıyordu. Güneşin iyiden iyiye eğilen kızıl ışınları, bir bulut kümesinden sızarak göğe vurmuştu.

Tartışma, böylesi ateşli bir şekilde devam ederken bile Binoy'un kalbi tatlı melodilerle doluydu.

Pareş Babu da her akşam olduğu gibi derin düşüncelere dalmak üzere terastan ayrılarak bahçeye indi ve oradaki bir Şampak'ın altına oturdu.

Bayan Baroda, bu tartışmalar sırasında kesin olarak karar verdi ki Gora'dan nefret ediyordu, öte yandan Haran da hoşuna giden insanların sınıfına girmiyordu. Bunun için de bu tartışmalara daha fazla katlanamadı ve Binoy'a dönerek:

– Buyurun Binoy Babu, dedi. Biz içeriye geçelim!

Bayan Baroda'nun kendisine gösterdiği bu özel ilgiden mutluluk duyan Binoy, bu sevincini gösterircesine kadının ardından sessizce eve girdi. Baroda, kızlarına da kendisini takip etmelerini söyledi. Tartışmanın sonunu beklemenin hiçbir yararının olmadığına karar veren Satiş de köpeğini alarak dışarı çıkmıştı. Böylece Baroda, Binoy'a kızlarının ne denli yetenekli olduklarını gösterip övebilecek fırsatı da eline geçirmiş oldu. Labonya'ya dönüp:

– Hadi yavrum, albümünü getir de Binoy Babu da görsün! dedi. Labonya, eve gelen her yeni konuğa albümü göstermeye öylesine alışmıştı ki, hep bunun istenmesini bekliyordu. Binoy albümü açtığında ilk sayfada Moore ve Longfellow'un İngilizce şiirleriyle karşılaştı. Bunlar baş harfleri ve şiirlerin başlıkları büyük bir özenle, çevreleri türlü harflerle yazılmış şiirlerdi. Binoy, bu albüm karşısında içten hayranlığını gizlemedi. Öyle ki o zamanlar, hele de bir genç kızın İngilizce şiirleri böylesi büyük bir özenle kopya etmesi çok da karşılaşılacak bir durum sayılmazdı. Binoy'un artık tamamen kendi istekleri doğrultusunda hareket ettiğini gören Baroda, bu defa da küçük kıza:

– Lolita, hadi şekerim, dedi. Ezberlediğin şiiri okusana Binoy Babu'ya. Fakat bu teklif karşısında Lolita, oldukça kararlı bir ifadeyle:

– Hayır, dedi Yapamam, çünkü tek kelimesi bile aklımda değil anne! Bu sözlerin ardından yüzünü pencereye dönüp sokağı seyre koyuldu. Baroda da bu sırada Binoy'a, Lolita'nın ne denli mütevazı olduğunu ve sırf övgü duymak istemediği için şiiri okumak istemediğini anlatıyordu.

Bu kız küçüklüğünden bu yana böyleydi. Anne Baroda, kendi sözlerinden aldığı güvenle bu şekilde konuşuyordu. Bunun ardından da Lolita'nın bildiği birkaç güzel parçadan kendisi örnekler verdi. Bir başka özelliği olarak da ne kadar dayanıklı bir çocuk olduğunu, düşüp bir yerini yaralasa bile, hiç ağlamadığından bahsetti. Bu özelliğiyle babasına çok benziyordu.

Şimdi de sırada Lila vardı. O, annesinin okumasını söylediği şiiri hemen, budalaca bir ifadeyle ve iç gıdıklayıcı bir şekilde hızlı hızlı okudu:

«Parla küçük yıldız... Parla..."

Halinden okuduğu parçanın tek kelimesini bile anlamadığı açıkça görülebilirdi. Annesinin programının şarkı söylemeye doğru ilerlediğini fark eden Lolita, hiçbir şey demeden odadan ayrıldı.

Dışarıda devam eden tartışma da iyice kızışmıştı. Haran, ağzına her geleni bir kanıta dayandırma gereği bile duymadan alabildiğine bir hiddetle söylüyordu. O kadar ki onun onursuzlukta aştığı bütün sınırlar karşısında derin üzüntülere dalan Suşarita Gora'dan yana olmaya başlamıştı. Zaten kendine hakim olma gücü olmayan Haran, ardındaki bu desteği kaybetmesiyle iyiden iyiye saçmalamaya, kendini koyuvermeye başlamıştı.

Bütün bunların yanında gittikçe akşamın gölgeleriyle kaplanan gökyüzünü, yoğun yağmur bulutları iyice karartmaktaydı. Yollarda yasemin gerdanlıklar satan seyyar satıcıların sesleri terasa kadar duyuluyor, yol kenarında sıralı yeşilliklerden havalanan ateş böcekleri ortalığa yayılıyor, yakındaki gölün yüzeyi hızla kararıyordu. Binoy, artık gitmek üzere iznini almak için verandaya, Pareş Babu'nun yanına gelmişti... Bu sırada onun Gora'ya şunları söylediğini işitti:

– Dilediğiniz zaman buraya gelebilirsiniz! Babanız, benim kardeş gibi sevdiğim bir dostumdur. Aslında uzun zamandır görüşüp mektuplaşmıyoruz, ama o yaşlarda kurulan dostluklar, içimizden bir parça gibi olur ve hiç eksilmez. Babanıza beslediğim yakınlık, içimde size karşı da bir yakınlığı beslemektedir, bunu unutmayın.

Pareş Babu'nun dinginlik ve şefkatle dolu sesi, Gora'nın şartlanmış hiddetini bile sihirli bir şekilde dağıtmıştı. Buraya geldiğinde onu saygısızca selamlayışını hatırladı, ama şimdi buradan ayrılırken içinden gelen samimi bir şekilde önünde eğilerek selamlıyordu onu.

Bulunduğu ortamda kadınların farkında olduğunu belli etmek ona göre çok büyük bir kabalık olduğundan en başından beri hiçbir hareketiyle Suşarita'nın orada olduğunun farkında olduğunu hissettirmemişti.

Onun ardından Binoy da büyük bir saygıyla eğilerek Pareş Babu'yu selamladı. Hemen sonra da Suşarita'ya nazik bir tavırla

selam verdi. Fakat bundan pişmanlık duymuş gibi Gora'nın ardından hızlı adımlarla çıktı. Giden konuklarla vedaşlamak üzere Haran da içeriye gelmişti. Misafirlerin gidişleri sırasında masa üzerinde gördüğü bir Brahmo ilahiler kitabına göz atıyordu. Onların gitmesiyle de hemen verandaya giderek Pareş Babu'ya:

– Affedersiniz efendim, ama kızlarınız neden her gelenle tanıştırdığınızı anlayamıyorum! dedi.

Konuşmaların en başından başlayarak düşüncelerini açıklama fırsatı bulamayan ve bunun için de canı sıkılan Suşarita, araya girerek:

– Eğer bizim babamızın böyle bir anlayışı olsaydı, sizinle de tanışmamız olacaktık!» dedi.

Haran, açıklayıcı bir sesle:

– Benim söylemek istediğim, sadece kendi çevrenizdeki insanlarla ilişki içerisinde olduğunun dahi yerinde olduğudur! dedi.

Bu sözler üzerine gülmeye başlayan Pareş Babu:

– İlişkilerimizi sadece çevremizle sınırlayarak bizi Zenana sistemine mi sokmak niyetindesiniz yoksa? Fakat ben, genç kızlarla ilgili böyle düşünmüyorum. Bence onlar, her türden görüş içinde olan insanlarla tanışmalı. Ancak bu şekilde tekdüze düşünce kalıplarına sıkışmaktan kurtulabilirler. Bu yüzden bundan kaçınmamızı gerektirecek herhangi bir sebep yoktur.

– İyi, ama ben de farklı görüşler savunanlarla tanışmamaları gerektiğini söylemedim ki! diye karşılık verdi Haran. Bugünkü delikanlılar, bir bayana nasıl davranılması gerektiği konusunda bile hiçbir şey bilmiyorlardı.

Pareş Babu, başını sallayarak itiraz etti:

– Yoo... Hayır! Sizin şu konuşmanızda saygısızlık, hatta görgüsüzlük diye nitelendirdiğiniz şeyin asıl adı, utangaçlıktır. Öte yandan bunu üzerlerinden atmanın tek yolu da kadınlarla aynı yerlerde bulunmalarından geçer.

***

Haran'ın o gün için istediği en büyük şey, tartışmada Gora'ya üstünlük kurması ve Suşarita'nın da tanıklığı altında güzel bir zafer kazanmaktı. Aslında tartışmanın başlarında Suşarita'nın isteği ve

umudu da bu yöndeydi. Ama durum, hiç de onların diledikleri gibi gitmemiş; hatta beklenenin tam tersi olmuştu. Her ne kadar Suşarita, Gora'nın toplumsal ve dini düşüncelerini benimsemese de ırkına duyduğu sevgi noktasında onunla birleşiyorlardı. Daha önce bu konuyla ilgili hiçbir tartışmaya girişmemişse de halklarına yöneltilen küçük düşürücü tavırlara karşı Gora'nın ateşli mücadelesinde aklı ve yüreğiyle ona katılmıştı.

Bu güne gelene kadar memlekete duyulan sevginin, bağlılığın böylesine coşkun bir güç ve cesaretle açıkça savunulduğunu görmemişti... Bütün bunların etkisiyle Haran'ın hırslı bir şekilde Binoy ve Gora'yı gidişlerinin ardından çekiştirerek, görgüsüzler olarak değerlendirmesi üzerine, Suşarita ona karşı çıkmak zorunda hissetmişti kendini.

Bunların yanında Gora'nın, içine oluşturduğu isyan duygusu, tamamen yatışmamış görünüyordu. Onun gidişinin ardından bile içinde, Gora'nın saldırgan ve küstahça tavırlarının etkisini duyuyordu.

Gora'nın, şartlanılmış bir tavırla, kendince benimsediği kurallara çok sıkı bağlıymış gibi görünmesinin, aslında meydan okuma şekli olduğu düşüncesi belirmişti Suşarita'da.

Aslında onun bu davranışının özünde yürekten gelen bir inancın doğallığı yoktu. Ve inancının kendisini de doyurmadığı açıkça ortadaydı. Öfkenin ve gururun etkisiyle olduğu kadar, tartıştığı kişileri hırpalama gibi bir amaçla böyle hareket ettiği de bir gerçekti. Suşarita, bütün akşam boyunca, gerek sofrada, gerekse de Lila'ya masal okurken, derinlerinde bir yerde dinmek bilmeyen bir sızı hissetti.

İnsanlar kendilerine batan dikenin yerini bilirler ve çıkararak acıdan kurtulurlar. Fakat verandada tek başına oturan Suşarita, duyduğu acının kaynağını bulmakta güçlük çekiyordu.

Akşamın gittikçe soğuyan karanlığı içinde, hiçbir şekilde önleyemediği içini her geçen an daha bir güçlü yakan ateşi boşuna bir çabayla söndürmeğe çalışmıştı.

Omuzlarında hissettiği ve ne olduğunu kestiremediği büyük bir ağırlık, ona güçlü bir ağlama isteği veriyordu. Buna karşın gözlerinden bir damla bile yaş çıkmıyordu.

Suşarita, daha önce hiç görmediği böylesi bir gencin evlerine, alnında, başkaldırı simgesi gibi, kast işaretiyle gelerek tartışmada

üstünlük kurması ve gururunu herkese kabul ettirmesi değildi onu üzen. Yine de aklı, bu şekilde bir bakış açısını değersizlik olarak görerek reddediyordu. Bu sırada birdenbire içindeki kederin sebebini anladığında yüzü kızarıverdi. Kendisi, neredeyse iki saat boyunca bu genç adamın tam karşısında oturmuş. Bununda ötesinde onu karşısındaki düşmanının karşısında savunmuştu. Bunlara karşın karşısındaki bu genç adam, kendisiyle hiç ilgili davranmamış, üstelik evden ayrılırken de bir veda bile etmemişti. İşte büyün bu olanlar gözünün önünden geçirince içinde acıyan yaranın kaynağının bu ilgisizlik olduğunu açık olarak kavramıştı. Binoy'un üzerinde de kadınların bulunduğu bir yerde bulunmaya alışık olmayanlarda görülen beceriksizce davranışlar görmüştü, ama bunlar alçakgönüllülükten kaynaklanan sıkılganlık ve cesaretsizlikten ileri gelen bir durumdu. Gora'da bunun en küçük bir izi bile görünmemişti.

Peki, bütün bunlar açıkça ortadayken neden Gora'nın bu kabaca ilgisizliğini küçümseyerek, öfkelenmiyor ve bunu zihninden bir türlü çıkaramıyordu? Öte taraftan onun bu kırıcı ilgisizliğine rağmen tartışma sırasında tarafsızlığını koruyamayacak kadar tutarlı ve kendine hakim bir şekilde davranamadığı için de kendinden utanıyor ve kızıyordu.

Tartışma sırasında sadece bir defa Haran'ın söylediği bir sözün kötü niyetle söylendiğini belirttiğinde Gora, şöyle bir başını çevirmiş ve kendisine bakmıştı. Bu bakışın hiçbir anında en küçük bir çekingenlik bile yoktu. Öte yandan bu bakışların ne anlattığını, derinliğinde neler olduğunu anlamak da olanaksızdı. Erkeklerin aralarında yapmakata olduğu bir tartışmaya böyle, düşüncesi sorulmadan karışmasını, cesaret mi yoksa kendini gösterme isteği mi olarak değerlendirmişti? Ama onun ne şekilde düşündüğünün ne önemi vardı ki?

İçindeki bütün bu açıklamalarla beraber Suşarita, bir türlü kederini üzerinden atamıyordu.

Olanları unutabilmek için kendisiyle boşu boşuna epeyce mücadele etmiş, durmuştu. Bu mücadele sonunda içinde Gora'ya karşı belirgin bir kızgınlık doğdu. Bu kızgınlığın da yardımıyla bu küstah, batıl inançlara çılgınca gömülü gençten nefret ettiği konusunda kendini inandırmaya çabaladı.

Oysa aklından geçirdiği her şeye karşın, tıpkı ardı ardına patlayan gök gürültüsünü andıran sesiyle bu dev cüsseli adamın cesur ve keskin bakışlarını hatırladıkça kendinden utanıyor, iç güveni sarsılarak onun varlığı karşısında kendini küçülmüş hissediyordu.

Bütün bu birbiriyle uyumsuz duygularla iyice huzursuzlaşan Suşarita, gecenin geç saatlerine kadar uyumayı başaramadı. Evdeki tüm ışıklar söndürülmüş ve herkes odasına kapanmış, uykuya hazırlanmaktaydı. En son olarak sokağa açılan kapının da kapanış sesini duyunca, hizmetçilerin de artık uyumaya gittiklerini anladı.

Tam bu sırada henüz uyumamış olan Lolita, üzerinde geceliği olduğu halde geldi ve hiçbir şey söylemeden balkon parmaklıklarına dayandı.

Suşarita, onu görünce gülümsedi. Çünkü onun kendisine kırıldığını fark etmişti. Suşarita, bu gece için onunla beraber uyumak için söz vermişti ona, ama kafasındaki sorular, bunu tamamen unutmasına neden olmuştu. Lolita'nın kırgınlığı, Suşarita'nın unuttuğunu kabullenmesiyle yatıştırılacağa benzemiyordu. Suçun kendisi, zaten unutmaktı. Üstelik Lolita, verilen bir sözü sahibine hatırlacak yapıda bir kız da değildi. Aslında önce kırgınlığını kimseye belli etmeden yatmayı düşünmüş, ama uyuyamadıkça üzüntüsü artmıştı. Bu duruma daha fazla katlanamadığı için ağzını bile açmadan, sadece uyuyamadığını Suşarita'ya göstermek üzere kalkıp dışarı gelmişti.

Suşarita, bir an süren sessizliğin ardından oturduğu yerden kalkarak ağır adımlarla kardeşinin yanına gitti ve yanağına sıcak bir öpücük bırakarak:

– Güzel kardeşim, Lolita'cığım ne olursun kırılma bana! dedi.

Lolita, anlaşılmayan birkaç şey mırıldanarak kendini geriye çekti:

– Kırılmak mı? Neden ki? Sen, keyfine bak, oturmak istiyorsan, otur.

Suşarita, bu defa onun elini tuttu ve yalvaran bir sesle:

– Lütfen canım, hadi gidelim de uyuyalım! dedi.

Lolita, bu teklife hiçbir karşılık vermediği gibi yerinden de kımıldamamıştı. Bir anlık bir sessizliğin ardından Suşarita, onu sürükleyerek yatak odasına götürdü. İşte sadece bu sırada Lolita, boğuk sesiyle:

– Bu saate kadar neden oturuyordun? diye sordu. Saat on biri geçiyor, farkında mısın? Ama şimdi de uykun geldiğinden seninle çene de çalamayacağız.

Suşarita, onu sımsıkı kucaklayarak:

– Affet bu unutkan ablanı bebeğim! dedi.

O bu şekilde hatasını kabullenince Lolita'nın öfkesi de çok sürmedi, hemen yumuşayıverdi:

– Bunca zamandır oturmuş kimi düşünüyordun Didi? diye sordu. Haran'ı mı?

Suşarita, bu sözü benimsemez bir hareket yaparak:

– Aman, sus! diye kestirip attı.

Lolita, Haran'dan hiç hoşlanmıyordu. Hem de öyle bir boyuttaydı ki bu duygusu, diğer kız kardeşleri gibi bu konuda Suşarita'ya takılmak bile içinden gelmiyordu. Haran'ın ablasıyla evlenme merakı aklına geldikçe küplere biniyordu.

Abla kardeş, bir süre için sessizce durdular. Bu sessizliğin ardından Lolita:

– Şu Binoy Babu gerçekten hoş biri değil mi Didi? diye sordu. Bu soruyu Suşarita'nın bu konuda aklından neler geçtiğini öğrenmek için soruyordu.

– Evet, tatlım... O, gerçekten de kibar biri. Bu, Lolita'nın duymayı beklediği cevap değildi. Bu yüzden de tekrar söze başlayarak:

– Sen düşünürsen düşün Didi, ama şu Gora gerçekten dayanılmaz biri. Nasılda korkunç bir suratı var öyle! Üstelik son derece de küstahça hareketleri var! Senin üzerindeki izlenimleri nedir Didi?

Suşarita:

– Bana da oldukça dindar biri gibi geldi! diye cevap verdi.

Lolita:

– Hayır, Didi! Hayır, bu doğru kelime değil! diyerek karşı çıktı. Sonuçta bizim amcamız da dindar bir insandır. Ama bu adamınki ondan çok farklı... Neyse, düşündüklerimi şimdi açıklayamıyorum.

– Evet, canım. Hakkın var, gerçekten de bu, ayrı bir şey.

Suşarita, bu sözleri gülerek söylerken birden gözlerinin önüne Gora'nın geniş ve beyaz alnındaki kast sembolü geldi. Bununla beraber ona duyduğu öfke, tekrardan alevlendi. Gora, bu görünüşüyle kendilerine, şöyle haykırıyor gibiydi:

– Ben, sizden biri değilim!

Suşarita'nın içinde kabaran isyan duygusunun yatışması, ancak Gora'nın bütün o kendini beğenmişliği ve meydan okuyuşuyla haddinin bildirilmesine tanık olması gerekiyordu.

Bir süre sonra iki kardeşin sesleri kesilmişti, çünkü ikisi de uykuya dalmışlardı.

Saat, ikiye geliyordu ki Suşarita, gözlerini açtı. İlk duyduğu dışarıda sağanak halinde yağan yağmurun sesiydi. Odanın içinde, köşede duran gece kandili çoktan sönmüştü. Yatağın tül örtüsünün arasından pencereye bakılınca arada bir parlayan şimşekler görünüyordu. Gecenin sessiz karanlığında Suşarita'nın kulakları yağan yağmur sessiyle dolmuştu. Suşarita, bu sesleri dinlerken yüreğinde bir daralma hissetti. Yatağın içinde durmadan dönüp duruyor, bir türlü uyuyamıyordu. Kendisini uykunun kollarına bırakan kardeşinin huzurlu yüzünü izledi bir süre... O da onun gibi uyumak istiyordu.

Bu durum, canını fena halde sıkmıştı. Uğraşmanın yararsız olduğunu anlayınca kalktı ve balkon kapısından yine terasa çıktı. Uzun uzun hafif rüzgar eşliğinde yere süzülen yağmuru izledi. Bu sırada da isteği dışında gelişen bir şekilde akşam olan her şey yeniden gözü önünde canlanıyordu. Gora'nın hararetli ve hiddetli tartışma üslubu, batan güneşin vurmasıyla alev alev parlayan beyaz yüzü... O sırada hissettiği, ama sonradan aklından uçan daha birçok şey zihninde bir bir beliriyordu. Gora'nın aslan kükremesini andıran sesi sanki bir kez daha, tüm kuvvetiyle kulaklarında çınlıyordu:

– Şimdi burada oturmuş eğitimsiz, her hallerinden cehalet akıyor diye değerlendirdiğiniz insanlar, benim de içlerinden biri olduğum insanlardır. Ayrıca sizin batıl olarak adlandırdığınız inançlar; benim imanımdır. Doğup büyüdüğünüz yurdunuza karşı sevgi duymadıkça ve o yurtta yaşayan halkın yanında bulunmadıkça, sizin o yurdu küçük gören tek kelimenize bile katlanacağımı sanmayın!

Haran, bu sözlere karşılık olarak şu soruyu sormuştu:

– Peki, bu şekildeki bir davranışın memleket kalkınmasında ne gibi bir faydası olur?

Bu soru üzerine Gora, hiddetlenerek şöyle demişti:

– Ne! Demek kalkınmadan bahsediyorsunuz? Bir yurdun bu dediğinizden önce kendisine sevgi ve saygı besleyen yurttaşlara

ihtiyacı vardır. Bizler, el ele verip bir arada olan bir halk olmayı başarırsak, kalkınma dediğiniz şey, zaten kendiliğinden gerçekleşecektir. Bunun yanında, korkarım ki güttüğünüz bu politikayla yurdu bin parçaya böleceğinizin farkında bile değilsiniz. Memleketimizde varlığını sürdüren bazı batıl inançları bahane göstererek, siz batıl inançları olmayanlar kendinizce buna kaygılanıyor ve ona durduğunuzu sandığınız yüksek tabakalardan bakıyorsunuz. Benim fikrim ve dileğim ise, her zaman üstünlük gibi bir kaygı için bile olsa, diğer vatandaşlarımdan katiyen ayrı yolda ilerlememektir. Tek bir vücut halinde kaynaşmış bir halk olduğumuzda, şu an sıkıca sarıldığımız alışkanlıklarımızdan, geleneklerimizden hangilerinin sürüp sürmeyeceğine o zaman yurdumuz ve yurdumuzun Tanrısı en iyi şekilde karar verecektir.

– Bahsettiğin birleşmeyi engelleyen, zaten bu alışkanlık ve gelenekler değil mi, diye karşı çıkmıştı Haran.

Gora da:

– Siz gerçekten de bu şekilde düşünüyor, memleketin birleşmesinden önce bütün kötü şeylerin temizlenmesini doğru buluyorsanız, vay sizin halinize! Öyle ki o zaman siz, ne zaman okyanus geçmeye kalksanız, her defasında okyanusun suyunu kurutmaya zorunlu olacaksınız. Şu kalbinizi saran gururu ve kendini üstün görmeyi bir kenara bırakın da tüm insanlara samimi bir alçak gönüllükle yaklaşın. Bunu başardığınızda göreceksiniz ki sevginiz, bütün kusurları ve kötülükleri yok edecek. Unutmayın ki bütün toplumların kusurları, zayıf yönleri mutlaka vardır. Fakat insanlar, kendi içlerinde birbirlerine sıkıca bağlı oldukça, kendilerinde en etkili zehirleri bile etkisiz bırakacak gücü bulmayı başarırlar. Etrafımızda bizleri bozacak, dağılmamıza neden olacak kaynaklar her zaman hazır beklerler. Bunların çaresiz kalması ancak çağıl çağıl çağlayan bir hayat oldukça mümkündür. Unutmayın ki, sadece ölüler çürür. İzninizle şunu da ekleyeyim ki ister sizin, isterse de yabancı misyonerler aracılığıyla gelsin, dışarıdan bize dikte edilecek hiçbir reform girişimine sessiz kalamayız!

– Bunun nedenini nasıl açıklıyorsunuz? diye sormuştu Haran.

– Şöyle ki, bir insanın kusurlarını düzeltmeye kalkan, onun anası veya babasıysa o insan bunu kabullenebilir. Fakat bunu bir

koruyucu, bir polis yapmaya kalkışacak olursa yol almak şöyle dursun, ortaya şiddetli bir doğar. Bu şekilde bize emirler veren birinin sözlerine razı gelmek onurumuzu kırar. Size tavsiyem ilk önce bu topraklar üzerinde yaşayan herkesle olan kardeşliğinizi kabul edip sonrasında onları düzeltmeye kalkışmanızdır. Bunun aksi bir şekilde davranırsanız, ileri sürdüğünüz şey doğru bile olsa, sadece kötülükle karşılanırsınız!

Suşarita, bu şekilde bir hatırlama sırasıyla Gora'nın konuşmalarını tüm ayrıntılarıyla gözden geçirmişti. Bunu yaparken de kalbinde duyduğu acı daha bir katlanıyordu. Sonunda bu iş, onu iyice yorgun düşürdü ve tekrar gidip yatağına uzandı. Elinin dışını gözlerinin üzerine gelecek şekilde koyarak, kendisini uykusuz bırakan anımsamaları zihninden uzak tutmaya çabalıyordu. Fakat alev alev yanan yüzü, kulakları buna engel oluyor; beyninin içinde onlarca düşünce birbirinde girmiş savaşıyordu.

***

Binoy, Pareş Babu'nun evinden çıkınca sokakta Gora'ya seslenerek:

– Hey, dostum biraz yavaş yürüyebilirsin değil mi? dedi. Kabul edersin ki benim bacaklarım, seninkilere göre daha kısa. Adımlarını yavaşlatmazsan, sana yetişeyim derken nefes nefese kalıp şuracığa yığılıvereceğim.

Gora, onun bu yakın konuşmalarına ters bir sesle:

– Canım bu akşam tek başıma yürümek istiyor, dedi. Yalnız başıma yürürken biraz düşünmek istiyorum!

Binoy, aldığı bu ters tepkiyle oldukça kırılmıştı. Gora'ya karşı bulunduğu başkaldırı, göreneklere de bir başkaldırı demek oluyordu. Gora dönse ve bu konuda kendisine sitemde bulunsa hiç değilse içi rahatlayacaktı. Bu, bir fırtına gibi dostluklarının arasına giren bulutları temizleyecek ve Binoy da daha rahat bir nefes alacaktı. Binoy, Gora'nın kızgınlık dolu hareketleriyle yanından ayrılmakla kendisine bir zarar vermiş olacağını düşünmüyordu. Tanıştıkları ilk günden bu yana gerçekten bir kavga, onlar arasında ayrılığa sebep oluyordu. Bu yüzden de bu kasvetli, karanlık gecede, yağan sağanağın altında, arada bir işitilen gök gürültüleri arasında yürürken içinde sürekli

artmakta olan bir sıkıntı duyuyordu. Hayat, her zaman sürdürdüğü akışından ayrı bir yöne sapmış gibi geliyordu Binoy'a.

Her yanı kaplayan bu karanlıklar içinde kendisi bir yöne gitmişti, Gora başka bir yöne...

Güneşin ilk ışıklarıyla uyandığında akşamki bunalımının azaldığını hissediyordu. Bu hisle dün akşam kendisini gereksiz yere kederlendirdiğini düşündü... Şimdi içinden geçen düşünce ise, Gora ile sürdürdüğü dostluğun, Pareş Babu ile kurmaya başladığı ilişkilere engel olacağıydı. Daha bir gün önce bu olayla ilgili olarak içinde duyduğu derin keder aklına gelince hafifçe gülümsedi. Bir süre evde durup sokağı izledikten sonra atkısını boynuna sararak ve neşe içinde attığı adımlarla Gora'nın evine yürümeye başladı. Bu sırada Gora, alt katta oturmuş, her zamanki gibi gazetesini okuyordu. Binoy'un geldiğini daha o sokaktayken görmüş, ama yine de gözlerini gazetesinden ayırmamıştı.

Binoy, onun yanına geldiğinde tek kelime bile etmeden elindeki gazeteyi çekip aldı. Bunun üzerine Gora:

– Yanılmıyorsam beni aramadığınızı düşünüyorum, dedi. Öyle ki ben, batıl inançları olan bir Hindu'yum... Gurmohan'ım...

Bu iğneli sözler üzerine Binoy:

– Fakat bence siz, yanılmaktasınız. Ben de bu Gurmohan'ın batıl inançlarına bağlı olan dostu Binoy'um...

– Yanıldığınız bir konu var ki Gurmohan reform edilmeye öylesine dayanıklı biridir ki, batıl inançlara sonsuz bağlı olduğundan kimseden özür bile dilemez.

– Emin olun ki Binoy da sizden farklı değildir. Ama onun sizden farkı, başkalarını batıl inançlarını benimsemeleri konusunda zorlamaz.

İki arkadaş bir anda öylesine hararetli bir tartışmaya girişmişlerdi ki, etraftan seslerini duyan komşular, ikisinin bir araya geldiklerini anlamakta gecikmediler.

Sonunda Gora, hiddetini kaybetmemiş sesiyle:

– Pareş Babu'nun evine gittiğini kabul etmemenin ne gereği vardı, söyler misin? diye sordu.

Buy soru üzerine Binoy gülümseyerek:

– Bunu gizlemek için hiçbir çabam ve ihtiyacım olmadı. Ayrıca bu dediğini yapmış da değilim. Çünkü o konuşmayı yaptığımızda onların evine hiç gitmemiştim. Dün gördüğün, oraya ilk ayak basışımdı...

Gora alaycı bir sesle:

– Dün dikkatimi ne çekti biliyor musun? Oraya girmekte herhangi bir zorluk çekmezken, sanırım çıkmakta epeyce zorlandın!

Binoy:

– Sanırım bu yaradılışımdan gelen bir özellik, diye karşılık verdi bu sözlere. Sevgi ve saygı duyduğum kişilerin yanından ayrılmakta güçlük çekiyorum. Hem bunun en açık delili de sensin.

– Yani daha sonra yine gideceksin o eve, öyle mi?

– Neden oraya gidecek olan sadece ben olayım ki? Gördüğüm kadarıyla sen de hareket yeteneğine sahip birisin ve olduğun yere sabitlenmiş bir durumun da yok.

– Elbette gidebilirim, ama geri dönmeyi de iyi bilirim, diye cevap verdi Gora. Oysa seninle ilgili tanık olduğum belirtilere baktığımda dönüşünün olmadığını görüyorum. Bu arada çay nasıldı, güzel miydi bari?

– Acıydı!

– İyi o zaman?

– Bana kalırsa reddetmek, daha acıydı.

– Toplumun kurtuluş yolu, nezaketle hareket etmekten mi geçer sence?

– Hep değil. Fakat Gora, hissettiğimiz duygular toplum kurallarıyla çakıştığında...

Gora, her zamanki sabırsız sesiyle onun sözünü keserek:

– Duygular ha! diye haykırdı. Senin bakış açında toplumun ne denli az değere sahip olduğu hemen anlaşılıyor. Bulduğun her bahanede duyguların onunla çatışmakta! Toplum çıkarlarına zarar veren hareketlerin derinlik ve ağırlıklarını hesaplayabilsen, bu konuya duyguların karıştırılmasının utanç kaynağı olması gereken bir tavır olduğunu hemen anlardın. Pareş Babu'nun kızlarının hatırlarını kırmak düşüncesi bile seni fazlasıyla derinden etkileyip üzebiliyor. Diğer taraftan senin, böylesi küçük bahanelerle toplumumuzu ayaklar altına alıyor olman da beni derinden üzüyor.

Binoy, bunlara karşılık dargın bir sesle:

– Gerçekten de Gora... Diye konuştu. İçilen bir fincan çayla toplum ayaklar altında sürünüyorsa, şunu diyebilirim ki sana, böylesi davranışlar memleket için yararlı olacaktır. Eğer toplumumuzun böylesi sınavlardan geçmesinin önünü tıkarsak onu iyiden iyiye zayıf düşürmüş oluruz!

– Dinleyin Saygıdeğer Bay! diye karşıladı bu sözleri Gora. Benim bu türden masallara karnım fazlasıyla tok. Senin karşında her duyduğuna inanacak toy bir genç yok. Şimdi burada bahsettiğimiz mesele tamamen başka bir meseledir. Hastalanmış bir çocuk içmesi için verilen ilaca yanaşmadığında, annesi, çocuğuna bir zarar gelirse kendisinin de buna katlanacağını göstermek ve ona güç vermek adına ilaçtan birazını onun karşısında içer. Bu noktada bahis konusu ettiğimiz şey, yalnızca ve yalnızca tedavi değil, sevgidir. Benim anlatmaya uğraştığım böyle bir sevgi yoksa, annenin yaptığı ne kadar mantıklı olursa olsun, onunla çocuğu arasındaki bağ sarsılmış ve bunun sonucu olarak da ortaya çıkması istenen sonuç kazanılamamış olur. Benim sende altını çizmek istediğim şey, içtiğin bir fincan çay değildir. Tepkim memleketimize ve insanlarımıza karşı gösterdiğin zayıf bağlılığadır. Yapman gereken, Pareş Babu'nun kızlarının kırılmasını önemsemeden o çayı içmeyi reddetmekti. Yaşadığımız şu dönemde bize düşen ilk görev, yurdumuzun bugünkü halinde yürekten ona bağlanmaktır. Asıl olan bu önemli ödev yerine getirildikten sonra çay içmeli mi, yoksa yine reddetmeli miyiz konusunun çözümü çok zaman almayacaktır.

Binoy, neşelendirmeye çabaladığı keskin sesiyle:

– Sanırım bir fincan çay içmem için epeyce bir zaman beklemem gerekecek! dedi.

Binoy'un hafif alaylı sözleri, Gora'da ciddi bir etki yapmıştı:

– Hayır, diye karşılık verdi. Sandığın kadar uzun bir zamanın geçmesi gerekmiyor. Ne diye bu denli bana yapışmış durumdasın ki? Bu toplumda hoşuna gitmeyen birçok şeyle birlikte benim de yakamı bırakmakta özgürsün. Aksi halde kırmaktan korktuğun Pareş Babu'nun kızlarını ezip geçmiş olursun.

Tam bu sırada içeriye Abinaş girdi. Abinaş, Gora'nın öğrencilerinden biriydi. Bununla beraber ondan öğrendiklerini alçaltabilmeye

uygun bir kafası vardı. Buradan öğrendiklerini de etrafa son derece kaba saba bir şekilde yaymaktaydı.

Bu özelliğine karşın Gora'nın konuşmalarını pek anlamayanlar, Abinaş'ı tam anlamıyla anladıklarını düşünür ve onu bu konuda överlerdi. Abinaş, her zaman Binoy'u çok kıskanırdı. Onunla boy ölçüşmek adına, bulduğu fırsatlarda saçmaca fikirlerini ileri sürmekten bile geri kalmazdı. Binoy ise onun bu saçma sapan düşüncelerine dayanamaz, genellikle sözünü keserdi. Ortaya çıkan manzara sonucu Gora da tartışmaya katılır, hemen kendini kavganın ortasına katardı. Abinaş da, bunun karşısında Gora'nın kendisi gibi düşünüp tartışacağını bildiği için gurur duyardı. Abinaş'ın gelmesiyle zaten zor görünen uzlaşmadan iyice umudunu kesen Binoy, kalktı ve odasındaki erzak dolabının önünde sebze ayıklamakla uğraşan Anandamoyi'nin yanına gitti.

Kadın, Binoy'u görünce:

– Sesiniz kulaklarıma geleli epey oluyor, sanırım epeyce erken geldiniz! dedi. Kahvaltınızı yaptınız mı?

Başka zaman olsa bu soruya hemen «Hayır,» diye cevap verir ve kendisine sunulan kahvaltıyı afiyetle yerdi. Fakat bugün, bu soruya karşılık olarak:

– Teşekkürler efendim, dedi. Ben, bir şeyler yiyip de geldim!

Bu tutumunun nedeni, o gün için Gora'yı daha fazla sinirlendirecek bir şey yapmak istememesiydi. Onun kendisini tam anlamıyla affetmesinin çok zor, hatta olanaksız olduğunun farkındaydı. Öte yandan uzakta tutulan biri gibi hissetmek, fena halde kederlendiriyordu içini... Kendisine bulduğu uygun yere oturdu ve cebinden çıkardığı çakısıyla Anandamoyi'ye yardım etmek için patates soymaya koyuldu. Yaklaşık on beş dakika bu işle ilgilendikten sonra aşağı indiğinde, Gora'yla Abinaş'ın beraber dışarı çıkmış olduklarını fark etti. Bir süre Gora'nın boş odasında öylece oturduktan sonra, kenardaki gazeteyi aldı ve bir süre ilan sayfasını okudu. Bir süre daha sessizce oturduktan sonra da derin bir çekerek evden ayrılıp sokağa çıktı. Sinirli adımlarla gittiği evinde kahvaltısını yaptıktan sonra kendi kendine: «Acaba Gora'ya gitsem mi bir daha?» diye aynı sinirlilikle düşündü. Şimdiye kadar onunla olan tartışmalarında hep alttan alan kendisi olmuştu. Fakat bu defa durum farklıydı, kendi gururu için değilse

bile dostluklarının şerefini düşünmek zorunda hissediyordu kendini. Gora'ya karşı duyduğu bu vefalı bağlılık, düşüncesine göre, Pareş Babu'ya gösterdiği yakınlıktan ötürü sarsılmıştı. Şu şartlar altında beklediği Gora'nın kendisine çatarak ateş püskürmesiyle. Fakat beklediği gibi olmadı. Onun bu şekilde kendisinden uzaklaşacağını hiç aklına getirmemişti. Bir süre sokakta öylece yürüdü, sonra da yeniden eve döndü. Dostlarının bir kez daha hakaretlere uğramasından çekindiği için yeniden Gora'nın yanına gitme fikrinden vazgeçmişti.

***

İki arkadaş arasında yaşanan soğukluk, bu şekilde birkaç gün sürdükten sonra Binoy, Gora'ya bir mektup yazmaya niyetlendi. Ama bir türlü kâğıda bir şeyler yazmayı başaramıyordu. Bunun nedeni olarak iyi yontulmamış kamış kalemini gördü ve bunun üzerine eline aldığı bıçakla kalemi uzun bir şekilde yontmaya başladı. Bu şekilde kalemiyle uğraşırken aşağıdan kendisine seslenildiğini fark etti. Bunun üzerine elindekileri masaya bıraktı ve o da aşağıya seslenerek koştu:

– Merhaba Mohim Dada, buyurun! dedi.

Mohim, yavaş adımlarla çıktıktan sonra rahat hareketlerle Binoy'un yatağına yerleşti. Odayı ve içerideki eşyaları uzun uzun inceledikten sonra:

– Beni iyice dinle Binoy, diye konuşmaya başladı. Senin ne kadar beceriksiz olduğun konusunda hiçbir kuşkum yok, yine de sahip olduğun şeylerle ilgilenmiyor da değilim. Ama siz yeni nesil gençlerde ne bir damla pan bulunabiliyor ne de tüttürecek biraz tütün!

Sözlerinin Binoy'un bozulmasına neden olduğunu görünce bir süre duru. Sonra konuşmasını sürdürdü:

– Hayır, ben şunun için diyorum, gidip de Hookah falan alacaksan, beni de düşünesin. Bana şöyle iyisinden bir tütün sunmazsan buna gücenmem. Ama doğrusunu söylemek gerekirse bir delikanlının elinden acemice bile hazırlanmış olsa bir Hookah'ı geri çevirmek hiç de içimden gelmez!

Mohim, bu sözlerinin ardından hemen tan tarafında duran bir yelpazeyle kendini serinlettikten sonra, burada oluşunun asıl nedenini açıklamaya başladı:

– Şu güzel pazar gününün öğle sonrasında evde uyumak yerine neden buraya geldiğimi merak ediyor olmalısın. Senden benim için bir hizmette bulunmanı istemek için buradayım!

Bu ana kadar sadece dinleyen Binoy:

– Demek bir hizmet... Dedi. Peki, nasıl bir hizmetmiş bu?

– Öncelikle yapacağına dair söz vermelisin, diye karşılık verdi Mohim.

– Eğer elimden gelebilecek bir işse, neden yapmayayım?

– Hem de sadece senin yapabileceğin bir şey! Yeter ki sen kabul et.

– Ne diye böyle çekingen davranıyorsunuz bugün. Sizin de bildiğiniz gibi ben de sizin ailenizden biri sayılırım. Dediğim gibi, elimden gelecek bir şeyse yardımcı olurum!

Bu sırada Mohim cebinden çıkardığı bir avuç Pan yaprağından Binoy'a sundu, geri kalanını da ağzına doldurarak çiğnemeye başladı. Bunların meydana getirdiği sessizliği bozan Mohim'di:

– Kızım Saşi'yi tanıyorsun, diye başladı sözüne. Güzellik yönünden ne yazık ki babasına çekmemiştir. Ama yine de çirkin bir kız sayılmaz. Eh artık yaşı da büyüdü. Ben de: «Bu kızı evlendirmenin bir yolunu bulmalıyım.» Dedim kendi kendime. Gidecek de işe yaramaz bir adamın karısı olacak diye korkuyorum, uykularım bile kaçıyor bu işi düşünmekten.

Binoy, bu sözler karşısında Mohim'e güç vermek isteyen bir ses tonuyla:

– Bunda bu kadar tasalanmanıza ne gerek var? diye konuştu. Bence kızınızı evlendirmek için o kadar da geç kalmamışsınızdır.

– Eğer sen de bir kız çocuk sahibi olsaydın, benim kaygılarımı iyi anlardın! diye cevap veren Mohim, derin bir iç çekti. Yıllar hızla geçiyor, kızın yaşı da aynı hızla büyüyor. Kendiliğinden biri de çıkıp evlenmek istemeyince iş başa düştü. Bu durum böyle uzamaya devam ettikçe kahroluyorum. Ama eğer sen, bana beklemem yönünde bir ümit verirsen, dilediğin kadar beklerim.

Binoy, bu sözler karşısında içinde bir sıkıntı duyarak:

– Gerçekten çok üzüldüm, ama Kalküta'da öyle çok tanıdık sahibi değilim! dedi. Hatta bu kentteki dostum sadece sizi aileniz olduğunu söylesem yanlış olmaz. Ama sizin için uygun birini soruşturacağımdan emin olabilirsiniz.

– Sen Saşi'yi oldukça iyi tanırsın, nasıl bir kız olduğunu da bilirsin.

Binoy gülümseyerek:

– Bilmez miyim, diye karşılık verdi. Bebeklik yıllarından bu yana tanırım onu, hem güzel de bir kızdır!

– Madem bu şekilde düşünüyorsun, ne diye adayı uzaklarda arayacaksın be yavrum. Ben, kızımı seninle evlendirmek istiyorum!

Mohim'in yüzü bu sözler sırasında belirgin bir sevinçle aydınlanmıştı.

Binoy, duydukları karşısında gerçekten telaşlanmıştı. Bağırarak:

– Ne... Siz, ne dediniz? diye sordu.

– Sana karşı kabalık ettimse, kusuruma bakma. Şu bir gerçek ki, senin aile seviyen benimkine göre daha üstündür. Ama sen, bu zamana kadar çağdaş bir eğitimle yetiştin. Bu sayede de bu fark sana engel olmayacaktır.

Binoy, telaşlı sesiyle:

– Yoo, hayır! diye karşılık verdi. Bu konunun ailelerle bir ilgisi yok, ama düşünsenize... O, öylesine küçük ki...

– Ne demek istediğini anlamıyorum? diyerek karşı koydu Mohim. Saşi, evlenmek için son derece uygun bir yaşta. Sen de hak verirsin ki Hintli kızlar, mem-sahip değillerdir. Bununla beraber de bize özgü geleneklerimizi çiğnemek bizim yapabileceğimiz bir şey değildir!

Mohim, av olarak seçtiğini öyle kolayca bırakıverecek bir tip değildi. Öyle ki Binoy da ondan kurtulmasının pek de kolay olmadığını anladı. Bu yüzden de sonunda:

– Biraz düşünelim bunu! demek zorunda kaldı.

– Elbette, dilediğin kadar düşünebilirsin. Zaten ben de düğün tarihini kararlaştırmak için gelmedim.

– Her şey bir tarafa akrabalarımla da bunu konuşmalı, tartışmalıyım.

– Tabii ki Binoy, diyerek araya girdi Mohim. Kesinlikle onlara da danışmakta yarar var. Amcan yaşadığı sürece, onun kararlarına saygı göstermeli ve onları uygulamalıyız!

Mohim, bu arada cebinden yeni biraz Pan çıkararak, işi tatlıya bağlamışçasına bir edayla Binoy'un yanından ayrılarak gitti.

Aslında bundan birkaç ay önce Anandamoyi, Binoy'un ağzını arar gibi bu konudan bahsetmişti, ama Binoy bununla pek de ilgilenmemiş, önemsememişti. Bugün de bununla ilgilendiği pek yoktu. Fakat şimdi bu fikir kafasına girmişti. Eğer bunu kabul eder de evlilik gerçekleşirse, Gora'nın ailesinden biri olacak ve bir daha oradan kimse tarafından kovulmayacaktı.

İngilizlerin evlenmeyi bir gönül işi olarak kabul eden anlayışını her zaman eleştirirdi. Bu bakış açısından baktığında da Saşi ile evlenmesinde çok da mümkün görünmeyen bir şey görmüyordu. Bu şekilde düşününce Mohim'in yaptığı bu teklif, hoşuna da gitmişti. Öyle ki bu yeni durumla ilgili Gora'nın yanına gidebilir ve ona aklı danışabilirdi. Hiçbir şey değilse bu durum, ona bu fırsatı vermişti. Dahası Gora'nın, bu konuda en az Mohim kadar istekli ve ısrarcı olacağını umuyordu. Eğer kızgınlığından ötürü pek üstüne düşmek istemezse, Mohim'in araya girmesini rica edeceğini düşünüyordu. Bu yeni durumu kafasında düşündükçe, Mohim'in gelişinden önce düştüğü bunalımdan kendini kurtarmıştı ve bu haliyle kararlı adımlarını Gora'nın yanına doğru atmaya başladı.

Goraların evine yaklaşıyordu ki kendisine seslenen Satiş'in sesini işitti. Birlikte eve giriyorken Satiş, cebinden bir mendile sardığı bir kağıdı ona göstererek:

– Hadi bilin, bunun içinde ne var? diye sordu. Küçük oğlan, her zamanki gibi oldukça neşeliydi. Binoy, bu soru karşısında birçok tahminde bulundu; Küçük bir köpek yavrusu, bir kuru kafa... Ve bunlar gibi birçok şey saydı, ama Satiş, bütün bu tahminlere: «Hayır, hayır...» Karşılığını veriyordu. Sonunda bu tahmin yağmuruna paketi açarak son verdi ve elinde taşıdığı kara meyveleri göstererek:

– Bunların ne olduğunu biliyor musun? diye sordu. Binoy, karşısındaki meyveler için birçok isim tahmininde bulundu. Ama sonunda bilemeyeceğini kabul etti. Bunun üzerine Satiş, bu meyvelerden bir sepet dolusunu Rangoon'daki halasının gönderdiğini, annesinin de bunları kendisiyle Binoy'a gönderdiğini söyledi.

Satiş'in getirdiği Birmanya cevizleri, o zamanlarda Kalküta'da pek görülen meyvelerden değildi. Binoy, cevizlerden birini aldı, avucunun son gücüyle sıktı, sallayıp ses dinledi. Sonra da:

– İyi, ama bunların nasıl yenileceğini de söyler misin? diye sordu Satiş'e.

Satiş, kahkahalarla Binoy'un bunu bilmeyişine gülerek:

– Sakın ısırmaya kalkmayın, dedi. Onu ancak bir bıçakla kesmeli, sonra da içini yemelisin!

Bundan daha beş on dakika önce kız kardeşleri, Satiş'e meyvelerin sert kabuklarını uzun süre kemirtmiş eğlenmişlerdi, ama şimdi, öğrenmiş olmanın gururuyla Binoy'la kendisi eğleniyor, kendi bilgisizliğinin acısını ondan çıkarıyordu. Eğlenmekten yorulmuş gibi bir anda duran Satiş:

– Binoy Babu! dedi. Eğer bir işiniz yoksa annem, benimle birlikte bize gelmenizi rica etti. Bugün, Lila'nın doğum günü de...

Binoy:

– Çok yazık, dedi. Başka bir yere gidiyordum, bu yüzden de gelemeyeceğim.

– Nereye gidiyorsunuz peki?

– Bir arkadaşımın yanına...

– Şu, bizim evde gördüğüm arkadaşınız mı?

– Evet, onun yanına gidiyorum.

Satiş, Binoy'un söylediği bu sebebi, kendilerine gelmesini engelleyecek bir sebep olarak görmüyordu. Çok sevdiği Binoy Babu, bir arkadaşının evine gidiyordu, üstelik de hiç hoşlanmadığı birinin evine. O kadar ki Binoy'un böylesi birini görmek isteğini duyması bile ona dokunmuştu. Onun bu arkadaşı, kendisinin öğretmeninden bile daha sert bir görünüşe sahipti...

Üstelik o, müzik kutusunu beğenmeyeceği de ortadaydı.

Bu yüzden de:

– Hayır, Binoy Batu! diye ısrar etti. Ne olursun, bize geleceksiniz!

Satiş'in ayak diretmesi çok sürmeden sonuç verdi ve Binoy, onun isteğine teslim olmaya mecbur kaldı. Duygularının içinde yarattığı çatışmaya, zihninde kendisine yöneltiği uyarılara karşın, sonunda Satiş'in elinden tutarak onlara doğru yürümeye başladı. Binoy, böylesine zor bulunan bir meyvenin kendisine özel olarak gönderilmesinin yanında, oldukça büyük bir yakınlık göstergesi olarak eve davet edilmesi karşısında belirgin bir sevinç içindeydi.

Satişlerin eve yaklaştıkları sırada, evden Haran'ın çıktığını gördü. Yanında da daha önce görmediği insanlar vardı. Binoy, bunla-

rın, Lila'nın doğum günü için davet edilen kişiler olduğunu düşündü. Haran, sanki onu görmemiş gibi hareket ederek uzaklaştı. Binoy'un kulağına evin girişinden duyulabilen gülüşme ve konuşmalar geldi.

Sudhir, Labonya'nın albümünü kilitlediği çekmeceyi açan anahtarı kapmış, kaçıyordu. Edebiyat alanında tanınmaya hevesli Labonya'nın albümüne seçtiği bazı şiirler, üzerinde takılmalara yol açabilecek şiirlerdi ve Sudhir de elindeki anahtarı sallıyor, bu şiirleri evdeki konuklara okuyacağını söyleyerek onu tehdit ediyordu. Binoy, bu savaşın tam ortasına geldiğinde, karşılıklı öfkeler en üst seviyesine çıkmıştı. Binoy'u gören Labonya ve diğerleri kısa bir süre içinde ortalıktan kayboldular. Satiş de eğlenceyi kaçırmamak için onlarından koştu.

Kısa bir an sonunda Suşarita içeri gelerek:

– Annem, sizden bir dakika beklemenizi rica etti! dedi. Kendisi de hemen yanınıza geleceğini söylüyor. Babam da bir dostunun yanına gitmişti, sanırım o da gelmek üzeredir.

Suşarita, bu sözlerinin ardından Binoy'un kendini daha rahat hissetmesi için sözü Gora'ya getirdi ve gülerek:

– Sanırım, o günden sonra bir daha uğramaz buraya, dedi.

– Neden böyle düşündüğünüzü sorabilir miyim? diye sordu Binoy.

– Sanırım kızların eve gelen erkek konuklarla aynı yerde bulunmasından pek hoşlanmadı! diye düşüncesini açıkladı Suşarita. Halinden anlaşılan o ki, o sadece hayatını ev işleriyle geçiren kadınlara saygı gösteriyor.

Binoy, bu iddiaya karşılık olarak söyleyecek bir şey bulmakta zorlanıyordu. Bunun doğru bir düşünce olmadığını söyleyebilse çok mutlu olacaktı, ama doğru olmayan bir şeyi nasıl söyleyebilirdi?

Bu yüzden de:

– Bana kalırsa Gora, kızların kendilerini ev işlerine vermemeleri halinde evlerine duydukları bağlılıkları azaltır, diye düşünüyor. İşte bu düşünceye çıkabilecek şeyler söyledi Binoy.

Suşarita, soran gözlerle ona bakarak:

– Peki, ya siz? dedi. Siz de bu konuda dostunuz gibi mi düşünüyorsunuz?

Binoy, o ana kadar kadınların toplumsal hayat içindeki konumları hakkında Gora ile aynı görüşü paylaşıyordu. Hatta bunu destek-

leyen yazıları, gazetelerde bile yayınlanmıştı. Oysa şimdi bu şekildeki bir fikri desteklemek konusunda kuşkular yaşıyordu.

– Bu konuyla ilgili kabul etmeliyiz ki, tamamen göreneklerimizin eseriyiz. Öncelikle biz, kadınları ev dışında bir yerde görmeye dayanamıyoruz, çünkü her şeyden önce böyle bir şeye alışık değiliz. Bunlarla beraber de kendinin haklılığını karşısındakine göstermek için, bunun uygunsuz ve hoş görünmeyen bir şey olduğunu iddia ediyor. Yani burada asıl sebep, geçmişten gelen, geleneklerimizdir. Öyle ki ortaya atılan delillerin hemen hepsi bahaneden öteye geçebilecek şeyler değildir.

Suşarita'nın sorduğu sorular ve ileri sürdüğü düşüncelerin hepsi konuşmanın sürekli olarak Gora etrafında dönmesini sağlıyordu. Gelişen bu sohbet havasında Binoy içtenlikle Gora hakkında ne düşündüğünü anlattı. Bundan önce hiçbir zaman böylesi bir inandırıcılıkla açıklamalarda bulunmamıştı.

Gora'nın kendisinin bile, görüşlerini bu denli açık yüreklilikle açıklaması konusunda şüphe edilebilirdi. Binoy'un Suşarita'nın karşısında duyduğu düşünce berraklığının ve kolay kolay kendisinde bulunmayan anlatım gücünün etkisiyle içinde kabaran sevinç her halinden anlaşılabiliyordu. Şöyle devam etti Binoy:

– Kutsal kitabın emirlerinden biri de insanın kendisini tanımasıdır. Kendini tanımak denilen şey, özgürlüğe ulaşmaktır. Size açıkça şunu belirteyim ki, benim dostum Gora, Hint'in kendisini tanımasının yaşayan bir örneğidir. Onu sıradan biri görmenin olanağı yoktur. Tanık olduğumuz herhangi bir olayın bizim zihinlerimizde yarattığı yönelimleri ya da karşımıza çıkan bir yeniliğin cazibesiyle yönümüzü şaşırmamızı, o güçlü bir sesle karşı koyarak: «Kendini bil,» diyen tek kişi Mautra'dır.

Suşarita, onun konuştuklarını oldukça yakından dinliyordu. Bu da bu sohbetin sonunun hiç gelmeyeceğini düşündürüyordu ki, birdenbire yan odadan Satiş'in ince sesiyle okuduğu bir manzume duyuldu:

«Üzgün sesinizle
Söylemeyin bağırarak,
Hayatın boş bir rüya olduğunu...»

Küçük Satiş, hiçbir zaman eve gelen konukların önünde bilgisini göstermek şansı bulamamıştı. Eve gelenler, çoğu zaman can sıkıntılarıyla, Lila tarafından okunan İngilizce şiirleri dinlemeye zorunlu kalırlardı. Sürekli aralarında yarış içinde olan bu iki çocuğun haline çoğu zaman tanık olan Baroda, bir kere bile Satiş'e manzume okuması için izin vermemişti. Bu yüzden de hiçbir zaman bu iş için çağrılmayan Satiş üstünlüğünü gösterememişti. Kendiliğinden bu iş için öne çıkacak olursa da hemen tepki görürdü. Bu yüzden de yan taraftaki odada kendi kendine manzume okumaya başlamıştı. Suşarita, bunun karşısında kendini tutamayarak gülmeye başladı. Bu sırada koşarak içeri dalan Lila, hemen Suşarita'nın yanına gelerek kulağına bir şeyler söyledi.

Bunlar olurken saat de dörde gelmişti. Binoy, buraya gelmeden önce çok kalmamak üzere kararlıydı. Öte yandan şimdi, kendisi hakkında bu kadar konuştuğu Gora'yı görmek için daha da istekliydi. Saatin dördü vuran sesiyle kendine geldiğinde kalkmak üzere hareketlendi.

Bunu fark eden Suşarita:

– Biraz daha kalsaydınız, hem annem çay yapıyordu...

Bunu bir emir gibi gören Binoy, kalktığı yere tekrar oturdu. Kısa süre sonra da Labonya, üzerindeki ipekli güzel elbiseyle gelerek çayın hazırlandığını ve annesinin de kendilerini terasta görmeyi rica ettiğini haber verdi.

Terasa çıkıp da Binoy'un çayını yudumladığı dakikalarda Bayan Baroda da onun canının sıkılmaması için bütün çocuklarının hayat hikâyelerini ayrıntılı bir şekilde anlattı. Lolita, Suşarita'yı da yanında götürerek dışarı çıkmıştı. İçeride sadece başını elindeki örgüye gömen Labonya kalmıştı. Günün birinde eve gelen konuklardan biri, onun örgü ören parmaklarının çok zarif hareket ettiğini söyleyip onu övmüştü. O günden bu yana evde misafir olduğunu görünce, hemen örgüsünü örmeye koyuluyordu.

Pareş Babu geldiğinde güneş de batmak üzereydi. Pazar gününde oldukları için evdekilere Brahmo Samaj ayinine gitmeyi önerdi. Bunun üzerine Bayan Baroda, Binoy'a döndü ve kendisini oraya götürürse çok sevineceğini belirtti.

Bu istek üzerine Binoy, hiçbir itirazda bulunamadı. Hep beraber çıkıp iki arabaya bölünerek Brahmo Samaj'a gittiler. Ayinin sonun-

da dışarı çıktılar ve hep beraber yeniden arabalara bineceklerdi ki, Suşarita ürpertili bir sesle:

– O, diye bağırdı. Bakın, Gurmohan Babu orada!

Elbette onun gibi Gora da onların farkındaydı. Ancak bunu belli etmeden hızlı adımlarla oradan uzaklaştı.

Gora'nın bu nezaketten uzak davranışı Binoy'u oldukça üzdü. Öte yandan onun bu şekilde hızlı adımlarla ortalıktan sıvışmasının nedenini hemen anladı; Çünkü onu da Pareş Babuların arasında görmüştü.

Gün boyu içini ısıtan mutluluk, birdenbire kayboluverdi. Suşarita, Binoy'un ne düşündüğünü ve bunun nedenini anlamakta çok gecikmedi. Gora'nın, dostunun Brahmo Samaj'lara karşı beslediği yakınlıktan ötürü, ona ne kadar kabaca bir tavır sergileyeceğini düşündü ve bu nedenle içine büyük bir nefret duydu. Bunu anlar anlamaz da öncekinden de büyük bir istekle, nasıl olursa olsun, Gora'nın bozguna uğramasını diliyordu.

***

Gora, yemek sofrasına oturduğunda Anandamoyi, zihnini meşgul eden konu hakkında onunla konuşmak için:

– Bu sabah Binoy buradaydı! dedi. Gördün mü onu? Gora bu sözleri, gözlerini tabağından ayırmadan dinliyordu. Karşılık olarak kısaca:

– Evet, onu gördüm! dedi.

Bu kısa cevap, uzun bir sessizliğe neden oldu. Sonrasında Anandamoyi:

– Sanırım onu üzen bir şeyler var, diye tekrar söze girdi. Daha önce onu hiç bu kadar keyifsiz bir halde görmemiştim. Halini hiç beğenmedim!

Gora, bu sözlere hiçbir tepki vermeden yemeğiyle ilgileniyordu. Anandamoyi, çok değer verdiğinden, öte yandan biraz da çekindiğinden, Gora'nın kendisiyle konuşmadığı konular üzerinde çok durmazdı. Ancak bu defa Binoy'la kafası fazlaca meşgul olduğundan konuşmayı sürdürdü:

– Beni dinlemelisin Gora, dedi. Düşüncelerimi söyledim diye bana gücenmeni istemem. Tanrı, biz insanları birçok faklılıklarla

yaratmış. Yine bu insanların tek yoldan ilerlemelerini de buyurmuş değil. Binoy'un sana kalpten bir sevgiyle bağlı olduğunu biliyoruz. Bununla beraber senin yapacağın her şeyi hoş görüyle karşılamaya da her zaman hazır. Ama senin her konuda onu da kendin gibi düşünmesi için yaptığın zorlamaların iyi sonuçlar doğurmayacağını düşünüyorum.

Gora'nın bu sözler karşısındaki tek cevabı:

– Anne, rica etsem bana biraz daha süt koyar mısınız, oldu ve bununla beraber de konuşma sona erdi.

Anandamoyi, yemeğin ardından düşünceli bir halde gidip yatağına oturdu ve dikişini eline alarak dikmeğe koyuldu. Bu sırada yanına gelen Lahmi, onu, etrafta ahlaksızlığı hakkında dedikodular dönen bir hizmetçi hakkında konuşturmaya çalıştı. Ama bununla ilgili bir karşılık göremeyince, öğle sonu uykusu için yere uzandı. Gora, uzunca bir süre mektup yazmakla uğraştı. Sabahki öfkesinin Binoy'un gözünden kaçmadığını düşünüyordu. Bununla birlikte beklediği, onun yanına gelerek kendisiyle barışmasıydı. Bu yüzden bir yandan mektubunu yazıyor, bir yandan da duymayı beklediği ayak sesini duyabilmek üzere kulak kabartıyordu. Bu bekleyiş, neredeyse bütün gün boyu sürdü, ama ortalıkta Binoy görünmedi.

Gora, yazıya son verecekti ki odaya Mohim girdi ve oradaki iskemlenin birine oturup hemen konuşmaya başladı:

– Saşi'nin evliliği ile ilgili düşündün mü? diye sordu.

Gora, bu konuyla ilgili hiçbir düşüncesini ileri sürmediğinden sanki suçluluk duyduğu için sadece sustu. Bu sessizlik üzerine Mohim, amcalık vazifesinin ne demek olduğunu ona hatırlatarak, nişanlıların fiyatının ne kadar yüksek olduğu, evlenme işlemlerinin tutarları ve ailenin yaşadığı durumlar yüzünden gereken drahomayı bulmakta yaşanan zorluklarla ilgili uzun süren bir konuşma yaptı.

Konuşmasının sonunda da Gora'nın bu konuda bir çare bulamadığını itiraf etmesi üzerine Mohim, Binoy'u öne sürerek, ona bu sorunun çözümü için kolay bir yol gösterdi.

Mohim, böylesi konuları öyle, lafı dolandırarak konuşmazdı. Fakat karşısındaki kardeşi Gora olunca ne şekilde davranırsa davransın biraz çekiniyordu.

Gora, bu konuya ilişkin bir çözüm için Binoy'un adının ortaya çıkacağını hiç düşünmemişti. Dahası bu iki yakın arkadaş, tüm benlik-

lerini toplumlarının hizmetlerine sunabilmek adına evlenmeme kararı almışlardı. Bütün bunlardan ötürü de Gora, şunu sormakla yetindi:

– İyi de, bakalım Binoy, bu evliliğe yanaşacak mı?

Mohim:

– Sen, nasıl bir Hindu'sun böyle? diye bağırdı. Alnınıza işlediğiniz bütün o kast simgelerine ve tikilere karşın, İngiliz terbiyesi bütün ilişkilerinizde kendisini gösteriyor. Fakat sen de son derece iyi bilirsin ki kutsal kitaplar, bütün Brahman oğullarının evlenmesini buyurur.

Eğer bu tekliften iki gün önce haberi olsaydı Gora, bu konu hiç ilgisini çekmezdi. Ama şimdiki düşüncesi bu şekilde değildi. Ortada, ne olursa olsun Binoy'u aramak için bir bahane vardı artık. Mohim'e dönerek:

– Tamam, dedi. Onu bulur, bu konuyla ilgili ne düşündüğünü sorarım.

– Buna gerek yok, diye karşılık verdi Mohim. Senin düşünmen yeter, çünkü o da mutlaka senin gibi düşünecektir. Sen, bir kelimeyle bile benim düşünceme destek verirsen yeterli olur. Bundan sonra da bu işe olmuş gözüyle bakabiliriz.

Aynı akşam Gora, onunla konuşmak üzere Binoy'un evine gitti. Tıpkı bir kasırga gibi içeriye daldığında Binoy'un odasında kimseciklerin olmadığını gördü. Hizmetçiden onun Pareş Babu'lara gittiğini öğrendi. Bunun üzerine içini Pareş Babu'ya, ailesine ve tüm Brahmo Samajlara karşı bir nefret kapladı. Bu çılgınlıkla ve onu saran isyan duygusuyla şaha kalkmış bir at hızıyla Pareş Babu'nun evine doğru yürüdü. İçinde yükselen tek amaç, düşüncelerini tam bir açıklıkla dile getirerek o evin havasını solunamayacak bir hale getirmekti.

Fakat eve gidip de herkesin bir arada Samaj'a ayin için gittiğini öğrendiğinde, Binoy'un da onlara katılıp katılmadığını merak ederek kuşkulandı. Buradan çıkıp doğruca Gora'nın evine gitmiş de olabilirdi. İçinde kabaran hırs ve sabırsızlığı kontrol altına almaya çalışarak, aynı hışımlı adımlarını bu defa Brahmo Samaj'a yöneltti. Oraya vardığında hemen Baroda'nun ardından araca binen Binoy'u gördü.

Açıkça görülüyordu ki bu utanması olmayan adam, sokakta yabancı kızlarla birlikte dolaşmaktan, görünmekten çekinmiyordu.

Ah, budala çılgın! Nasıl da kolay yakalanmıştı kendisini bekleyen tuzağa! Şu andan itibaren aralarındaki dostluğun da hiçbir anlamı kalmamıştı. Gora, aynı kasırga gibi hızıyla dönüp oradan uzaklaştı. O sırada Binoy ise, arabanın karanlık köşesinden sessizce yolu izliyordu. Onun bu haline bakarak, ayinin etkisinde olduğunu düşünen Bayan Baroda, onu içine gömüldüğü derin düşüncelerden ayırmamaya karar verip, ses çıkarmadı.

***

Gora, hırslı bir yürüyüşün ardından evine dönünce doğruca terasa çıktı ve burada da sağa sola hırslı adımlarını atmaya devam etti. O, bu halde terası arşınlarken soluk soluğa Mohim göründü terasta:

– İnsanlar kanatsız bir şekilde yaratıldığına göre, neden üç katlı evler yapılır, hiç anlamıyorum! Gökyüzünün Tanrıları, biz yeryüzü canlıların oralara kadar ulaşmalarını hoş göreceklerini sanmıyorum doğrusu. Neyse, Binoy'la görüştün mü?

Gora, soruya cevap vermekten uzak bir sesle:

– Saşi'yle Binoy'un evliliği mümkün değil! dedi.

– Niye peki? diye sordu Mohim. Yoksa Binoy istemiyor mu?

– Onu bilmem, ama ben kesinlikle istemiyorum.

Mohim, ellerini büyük bir şaşkınlıkla havaya kaldırıp bağırdı:

– Ne dedin? Söylesene yine ne oldu da aklın başka yöne esti. Bunu reddetmenin nedeni neymiş?

– Onun inançlarımıza sonuna kadar uygun bir şekilde bağlı kalamayacağını anladım da ondan. Bu yüzden de onu, ailemizin bit üyesi haline getirmenin yanlış olduğunu söylüyorum.

Mohim:

– Saçmalık! diye haykırarak karşı koydu. Hayatımda az gerici görmedim, ama sen bu konuda herkesi yaya bırakırsın. O kadar ki Benares'in banditlerini bile gölgende boğacaksın yakında. Onlarda inançlara saygı duyulması yeterlidir. Ama sen, onlara sıkı sıkıya bağlılıktan başka bir şeyi duymaya bile katlanamıyorsun. Gelecek günlerde kalkıp da, Hıristiyan olduklarını iddia ederek herkesin arınmasını istemeye başlarsan, hiç şaşırmam!

Karşılık bir süre daha konuşmaların ardından Mohim, şöyle devam etti:

– Ne zannediyorsun ki kızımı, karşılaştığım ilk görgüsüz ve anlayışsız adamla evlendireceğimi mi düşünüyorsun. Fakat modern ve iyi bir eğitim almış insanların büyük bir kısmı arada bir de olsa kutsal kitapların kurallarından bazılarını ellerinde olmadan çiğnerler. Bu yüzden onları kınayıp, kendileriyle alay edebilirsin. Ama bunu bahane ederek cezayı benim kızımın evlenmesine engel olarak ona çıkartıyorsun? Sen, her zamanki gibi altüst edeceksin!

Mohim, bu sözlerinin ardından hışımla aşağıya indi ve doğruca Anandamoyi'nin yanına giderek:

– Anne! diye haykırdı. Ne yapıp edip şu Gora'nın aklını başına getirmelisiniz!

– Ne oldu ki? diye sordu Anandamoyi.

Mohim, öfkeli sesiyle yukarıda olan biten her şeyi anlattı:

– Saşi ile Binoy'u evlendirme konusunda epeyce yol almış, hatta bu fikrimi Gora'ya da kabul ettirmiştim. Şimdi ise Gora kalkmış, benim damat adayım Binoy'un Hinduluğunun ailemize girmeye yeterli olmadığını söyleyerek buna karşı çıkıyor. Ona göre, din kurallarına aykırı davranışları varmış Binoy'un. Herhangi bir işin içine Gora adı girerse, nasıl bir hal alır, siz de iyi bilirsiniz. Ve onun üzerinde eski din adamları dışında etkili olabilecek sizden başka kimse yoktur. Onunla konuşun da kızımın geleceği kararmasın. Onun için bulunabilecek en iyi kısmet Binoy'dur bana göre!

Mohim'in anlattıklarını dikkatli bir şekilde dinleyen Anandamoyi, Gora'yla Binoy arasında var olan gerginliğin gittikçe derinleştiğini anlayarak üzüldü. Odasından çıkıp yukarıya, Gora'nın yanına gitti. Gora, terasta volta atmayı bırakmış, odasında kitap okumaya başlamıştı. Oturduğu iskemlenin karşısına çektiği başka bir iskemleye de ayaklarını uzatmıştı. Annesi içeriye girip de kendisi için bir iskemle alırken o da bacaklarını toplayıp ayağa kalktı ve annesine bakmaya başladı. Söze giren Anandamoyi oldu ve:

– Benim güzel oğlum! dedi. Beni dinlemeni ve Binoy'la aranızdaki soğukluğu uzatmamanı istiyorum. Siz ikiniz, benim gözümde iki kardeşsiniz ve aranızdaki en küçük bir anlaşmazlık bile beni çok üzer.

Gora, özenle yumuşatmaya çalıştığı sesiyle:

– Bahsettiğimiz kişi, aramızdaki dostluğu yok sayarak kendi istekleri doğrultusunda hareket ederse, onun peşinden koşacak vaktim yok! diye itiraz etti. Ayrıca buna bir zorunluluğum da yok!

– Aranızda ne gibi bir sorun var, bilmiyorum yavrum. Ama Binoy'un aranızdaki bağları koparmak istediğini düşündüğün sürece dostluğunuzun da bir önemi ve kıymeti kalmaz!

– Siz de biliyorsunuz ki ben, başka yollara girmeden dosdoğru bir yolda ilerlemek isterim. Eğer biri çıkar da iki gemiye aynı anda binmeye kalkarsa, ondan benim yol aldığım gemideki ayağını çekmesini isterim. Bunu yaparken de ne onun çekeceği, ne de benim çekeceğim acıyı düşünmem!

– Bu sözlerini anlayabilirim yavrum, ama bu sözleri söyletecek kadar aranızda neler geçtiğini merak ediyorum doğrusu, dedi Anandamoyi. Hatırladığım kadarıyla bir Brahmo Samaj ailesine konuk olarak gitmişti. Bu mu hatası?

– Bu, oldukça uzun bir hikâye, anne... Açmayalım şimdi bunu!

– Sen ne dersen de, ama ben de sana bir şeyler söylemek istiyorum. Sen ki kendini her zaman inatçı biri olarak tanıtırsın. Sarıldığım şeyleri kolaylıkla bırakmam dersin. Peki, söyler misin, Binoy'a neden bu denli az bağlısın? Söylesene, şu buraya gelen Abinaş da günün birinde farklı yoldan yürüme sinyalleri verse, onu da böyle kolayca bırakır mısın? Bundan ne anlamalıyım. Öylesine vefalı bir arkadaşlık gösterdiği için mi Binoy'dan ayrılmak, senin için bu kadar önemsiz bir şeymiş gibi görünüyor?

Gora, dinlediği bu sözler karşısında hiçbir ses çıkarmamış, içinde düşüncelere dalmıştı. Çünkü annesinin kulaklarında çınlayan sözleri, birden kafasındaki fikirleri aydınlatmıştı. O ana kadar kurduğu dostlukları, ödevlerine kurban ettiğine inanırdı. Şimdi ise bunun aslında tersinin doğruluğunu kavrıyordu; Binoy'a içtenlikle en ağır cezaları verebilirdi. Bunun nedeniyse; onun, Gora'nın dostluğunun tüm gerekliliklerine boyun eğmemesiydi. Bu dostluğun gücü Binoy'un Gora'nın karar ve iradesine boyun eğmesini gerektirirdi. Gora'nın şimdiki sorunda tek derdi, bu temel gereğin hiçe sayılmış olmasıydı.

Anandamoyi, sözlerinin Gora'da yaptığı etkiyi anlayınca daha fazla bir şey demeden gitmek için ayağa kalktı. Ama bu sırada birdenbire ayağa fırlayan Gora, askıdaki atkısını alıp sarınmaya başlamıştı.

Bunun üzerine Anandamoyi:

– Ne o, bir yere mi gideceksin? diye sordu.

– Evet, anne! dedi Gora. Binoy'u göreceğim!

– Yemek yeseydin. Ondan sonra gidersin.

– Onu da alıp buraya getireceğim. O zaman birlikte yeriz!

Anandamoyi, tam aşağı inmek üzere kapıya dönmüştü ki, merdivenden birinin çıktığını duydu. Bu sese doğru bir adım atınca da sevinçli bir sesle Gora'ya dönerek:

– Bak oğlum, dedi. Binoy geliyor! Onu görünce Anandamoyi'nin gözleri yaşarmıştı. Şfkat dolu sesiyle:

– Aç olmanızı dilerim yavrum, dedi.

– Evet, anne, diye cevap verdi Binoy. Henüz yemedim.

– Tamam, o halde. Burada yersiniz.

Bu sırada Binoy, gözlerini Gora'ya çevirdiğinde onun gülen gözleriyle karşılaştı.

Gora:

– Şanslıymışım, dedi. Ben de tam sana gelmek için çıkmaya hazırlanıyordum. Bu sıcak karşılaşmayla Anandamoyi'nin yüreği iyice ferahlamıştı. Onları yalnız bırakmak için odadan ayrıldı. Onun çıkışının ardından iki genç, kendileri için çektikleri iskemlelere oturdular. Fakat ikisi de zihinlerinde durmadan düşündükleri konuyu açma cesaretini bulamıyorlardı kendilerinde. Gora, sıradan birkaç sözle konuşmanın başlamasına niyetlendi:

– Oğlanlar için gelen yeni spor öğretmeniyle tanıştın mı? Gerçekten mükemmel birine benziyor!

Yemek zamanına kadar geçen sürede bu türden konulardan konuştu ikisi de. Yemek için geldiklerinde de aynı tarz konuştuklarında, Anandamoyi, iki arkadaşın arasına giren bulutların henüz dağılmadığını anlamıştı.

Bu yüzden de yemeğin sonunda Binoy'a dönerek:

– Vakit epeyce ilerledi yavrum, dedi. Gece burada kalın isterseniz, ben sizin eve haber yollarım.

Binoy, bu fikir karşısındaki fikrini anlamak ister gibi Gora'ya şöyle bir bakarak:

– Bir Sanskrit atasözü der ki: «Yemekten kalkan biri, tam bir kral gibi hareket etmeli, fazla yorulmamalıdır!» diye cevap verdi. Bu güzel yemeğin ardından ben de bu gece kaldırımlarda yürümeyecek, burada kalacağım.

Bu konuşmaların ardından iki arkadaş, üstü açık terasa çıktılar ve köşede serili örtüye oturdular. Sonbahar gecesi ayın parlak ışığıyla aydınlanmıştı. Bu ışığın önünden geçen bulutlar, beyaz ve hafif uyku perilerini andırıyordu. Etraftaki çatılar göğe kadar uzanmak için birbirleriyle yarışıyor gibiydi. Bazı yerlerde ağaçların tepeleri, bunları birbirinden uzaklaştırıyor ve bütün bunlar, maddi varlıktan uzak bir gölgeye, bir ışık senfonisine dönüşüyordu. Sokaklardaki dondurmacıların sesleri yavaş yavaş kesildi. Eve yakın bir kilisenin saati on biri vuruyordu. Yoldan geçen arabaların sesleri de çok geçmeden kesildi.

Evin hemen önünde uzayan caddenin sessizliğini bozacak hiçbir şey yoktu artık. Sadece arada bir bir köpek havlaması ya da yakın komşu ahırlarının tahtalarını döven atların nal sesleri duyuluyordu.

İki arkadaş, sessizce uzun süre oturdular. Bu sessizliğin sonunda Binoy, önce kararsız, ama sonra gitgide heyecanlı bir sesle, düşündüğü her şeyi açığa vurmaya başladı:

– Bu zamana kadar olmadığım kadar doluyum Gora. Bu yüzden de içimdekileri anlatmadan rahat edemeyeceğim. Beni etkisi altına alan düşüncelerin hiçbiriyle ilgilenmediğinin açıkça farkındayım. Ama bunları seninle konuşmadığım her an kendimi yiyip bitiriyorum. Bunu yapmamın iyi mi, yoksa kötü mü olacağını bilmiyorum. Ama buna daha fazla dayanamayacağımı biliyorum. Bu konuyla ilgili birçok şey okudum ve şu zamana kadar da bununla ilgili bilinmesi gereken, mümkün olan her şeyi bildiğimi düşünüyordum. Aynı bir göl resmi karşısında insanın yüzmenin ne zevkli olduğunu düşünmesi, dahası hissetmesi gibi! Oysa şimdi tam anlamıyla suya girdiğimde anladım ki, bu iş o kadar basit değilmiş.

Bu giriş tarzındaki sözlerinin ardından Binoy, bir anda hayatını değiştiren, dahası altüst eden akıl almaz olayları, elinden geldiğince Gora'yla paylaşmaya başladı:

– Ve şimdi, dedi. Ben, gece ve gündüzler arasında sürekli bir dalgalanmanın içindeyim. Gökyüzü küçücük bir boşluk bile bırakmadan sarıyor beni ve tıpkı ağzına kadar bahar balı dolu bir kovan gibi içimi sonsuz tatlılıkta duygularla dolduruyor.

Binoy, halini anlatabilecek kelimeleri birbiri ardına sıralıyor ve durmadan anlatıyordu...

Artık ona her şey çok daha yakın geliyordu. Sanki her şey ona dokunuyor, her şey yeni bir boyut, yeni anlamlar kazanıyordu.

Binoy, bundan önce hiçbir zaman, doğayı bir bütün halinde bu denli sevebileceğini aklına getirmemişti. Şimdi ise gökyüzü nasıl da güzel ve aklı baştan alacak derecede çekiciydi. Sokaklarda akıp duran bu tanımadığı insan seli bile ne denli derin bir gerçeklikle yüklü görünüyordu gözüne. İçinden karşısına çıkan herkese hizmet etmek geliyordu. Tıpkı güneş gibi, bütün enerjisi ve varlığını evrenin sonsuz hizmetine sunmak istiyordu.

Binoy'un konuşma tarzından özellikle düşündüğü birinin olduğu anlaşılabilirdi. Öte yandan bir ismi ileri sürmeye, dahası bir ismi ileri sürecekmiş gibi olduğunu düşündürmekten bile çekinmekte olduğu da halinden anlaşılabilirdi. Bazı hallerine bakılırsa, konuşmaktan pişmanlık duymaya başladığı bile düşünülebilirdi. Çoğunluk tarafından hiç de hoş karşılanmayacak bir serbestlikle konuşmasını sürdürüyordu, sanki bir günah işliyordu. Bununla beraber böylesi bir gecede, en yakın arkadaşının yanında, bu aydınlık ve sessiz gökyüzünün altında içinden coşanlara engel olamıyordu. Bu nasıl güzellikte bir yüzdü! Yüzündeki ifade öyle bir coşkuyla insana yaşama sevinci veriyordu ki... O zeka, ne de parlak, ne de keskin bir zekaydı. Alnından öteye, öylesine erişilmez bir derinliğe yol alınıyordu ki! Gülümseyecek olsa, en gizli, en bilinmez düşüncelerin parıltısı gözlerinden okunuyor gibi oluyor ya da çözülmesi olanaksız bir sırrı kuşanarak, göz kapaklarının ardına, kirpiklerinin gölgesine gizleniyordu. Ya o elleri... Onlar o kadar etkileyici kıvraklıklarla sözlerini tamamlıyordu ki... Binoy bu içinde yoğunlukla kavradığı sezişin, hayatını mutlulukla dolduracağını duyumsuyor ve göğsü neşeden dalgalarla inip kalkarken yüreğinde her an sevdiği o yüzün hayali canlanıyordu.

İçinde hissettiği mutluluk, öyle bir mutluluktu ki, birçok insan, bununla ilgili küçücük bir fikre bile sahip olmadan, bu dünyadan göçer, giderlerdi. Acaba bu, bir çılgınlık olabilir miydi? Daha sonraları bu halinden pişmanlık duyar mıydı? Ne olursa olsun, bu sorulara bir cevap ve buna bir çare bulmanın zamanı çoktan geçmişti. Onu kendine tutsak eden bu akıntı, onu kıyıya ulaştırırsa ne ala? Fakat diğer yandan açık denizlere götürür de onu boğarsa, buna karşı

kimsenin yapabileceği bir şey olamazdı... Öyle ki bu halde, kurtarılmayı da istemiyordu. Sanki kaderi böyleydi; sürüklenmek, ötelere ötelere götürülmek, geleneklerle bütün bağlarını koparmaktı...

Gora, arkadaşının anlattıklarını büyük bir sessizlikle içinde dinliyordu. Böylesi durgun gecelerde onlar, ay ışığı altında, tek başlarına çok daha farklı konulardan; edebiyattan, halktan, onların iyiliğinden, gelecekle ilgili düşüncelerinden söz eder, uzun uzun tartışırlardı. Fakat hiçbir gecede bu geceki gibi içten bir konu üzerine konuşmamışlardı. O zamana kadar, Gora'ya böylesine içten bir şekilde sırlarını açan hiç kimse olmamıştı. Hiç kimse, insan yüreğinin karanlık köşelerini bu kadar aydınlık bir şekilde açmamıştı ona. Öyle ki Gora da, bu türden coşkuları, çoğunlukla şairlerin kapıldığı boş şeyler görür ve küçümserdi. Ama bugün bunlarla ansızın karşılaşmıştı ve artık onlara gözlerini daha fazla kapayamazdı. Hatta bu beklenmedik çıkışın coşkunluğu, ruhunu derinden sarsmış, arkadaşını tutsak eden bu tatlı sarhoşluk, alev dalgalarıyla onu da sarmış ve kalbinin en derin, karanlık yerlerine ışık saçmıştı. Artık hislerinin kendisinin bile bilmediği ya da görmezden geldiği kısımlarını saran sis dağılıyor, bu sonbahar gecesinde, ay ışığıyla benliğinin özündeki karanlıkları aydınlatıyordu.

Zaman geçmiş ve iki arkadaş, ayın çatıların arkasında kaybolduğunu fark etmemişlerdi.

Şimdi ülkenin doğusunda belli belirsiz bir aydınlıkla ışıyordu, gökyüzü. Bu, tıpkı uykuda bir çocuğun yüzünde beliren gülümseyişi andırıyordu! Binoy, ruhundaki bu ağırlığı boşalttıktan ve biraz da olsa hafifledikten sonra, konuştuklarını düşünmüş ve biraz utanır gibi olmuştu. Bu fikir taramasının ardından Gora'ya dönerek:

– Başıma gelen bu şey, sana alçakça görünebilir. Belki bunun için beni ayıplıyorsun. Ama buna karşı elimden hiçbir şey gelmiyor. Bu zamana kadar senden hiçbir sırrımı saklamadım, işte şimdi de içimi açıklıkla anlattım... Bu dakikadan sonra beni ister anla, ister anlama...

Gora, bunun üzerine cevap olarak:

– Doğrusunu söylemem gerekirse Binoy, anlattıklarını tam olarak anladığımı söyleyemeyeceğim! dedi. Öyle ki bundan bir iki gün önce sen de anlayamazdın anlattıklarını. Fakat şunu da söylemekten geri

kalamam ki, böylesi engin ve türlü zenginliklerle dolu dünyada bu tür şeyler, insanda her ne kadar coşkunluk yaratsalar da, oldukça sıradan şeyler olarak görünür bana. Belki de bu doğru bir bakış değildir. Bunu kabul edebilirim. Bunlar bana geçersiz ve boş şeyler olarak görünür. Çünkü daha önce bunların, ne gücünü, ne de derinliğini sınamış değilim. Bununla beraber bu geceden sonra, senin bu derece güçlü bir şekilde hissettiğin bu duyguları boş şeyler olarak değerlendirip bir köşeye atmayacağım. Aslında olan hep şudur ki, insan, çalışma konusunun alanından başka alanlardaki şeyleri önemsiz görmezse kendi işini yapması oldukça zorlaşır. Bu yüzden de Tanrı, her şeyi aynı açıklıkla gösterip insanı şaşkınlığa düşmekten kurtarmıştır. Bize düşen ise, dikkatimizi vermek istediğimiz alanı kendi iremizle seçmek ve bunun dışındakilerle ilgilenmemektir. Aksi halde gerçeğe ulaşmamız olanaksız olur. Hem gerçeğin özü gibi görünene ben tapamam, çünkü o zaman kendi yaşantımın özündeki anlamı kaybederim. Yani herkesin kendi yolunu seçmesi en iyi yol!

Binoy, araya girerek:

– Demek öyle Gora, dedi. Anlıyorum seni, ya Binoy'un seçtiği yol, ya Gora'nınkisi... Benim yolum zenginleştirme yolu Gora, seninki ise ret yolu!

Gora o alışıldık sabırsız sesiyle:

– Bana hikaye okuma Binoy, diye karşılık verdi. Senin ne kadar eski bir gerçekle karşı karşıya olduğunu ve bunu görmezlikten gelmenin de olanaksız olduğunu oldukça iyi anlıyorum. Eğer ulaşmak istediğin buysa, kendini ona tamamen vermelisin... Bunun başkaca bir yolu yok! Kalbimde taşıdığım en büyük istek, günün birinde şu anda duyduğun inanca erebilmektir. Bu zamana kadar ben, sevgiyi hep kitaplarda okumuştum. İçimdeki vatan sevgisi de henüz kitaplardan bana gelmiştir. Oysa şimdi sen, asıl olanın okuduğun örnekleriyle nasıl da farklılıklar taşıdığını tecrübeyle öğrenmişsin... Şimdi sendeki o, tüm evreni kucaklayabiliyor. Baktığın her yerde onu görmektesin. İşte aynen bunun gibi benim yurt sevgim de bu şekilde beni yönetici, apaçık bir duruma gelince, o her yerde benimle olacak. Tüm gücümü, yaşamımı, canımı, iliklerime varıncaya kadar her şeyimi; göklerimi, aydınlığımı, tüm özümü kavrayacak. Yurdumun asıl görünüşü o zaman ne kadar hoş, ne kadar eşsiz,

ne kadar aydınlık, ne kadar gururlu olacak... Özümü sarıp sarmalayan coşkun sevinç ve acı, dalgaların karşı konulamaz gücü içinde hayatı da, ölümü de alıp götürecek! Az önce senin sözlerini dinlerken bunu görür gibi oldum birçok kez. Senin kabullendiğin bu tecrübe, yeniliğiyle beni de sarmaladı. Günün birinde senin bu yaşantını, ben de böyle anlayabilecek miyim? Bilmiyorum, ama senin hissettiklerin arasında, uzun zamandır özlemiyle yandığım bir şeyin kokusunu duyar gibiyim.

Gora, bu sözleri söylerken ayağa kalkmış, terasta bir aşağı, bir yukarı gezinmeye başlamıştı. Yeni günün habercisi tan atarken ona da bir ilham gelmiş gibiydi. Tüm benliğinde tarifsiz heyecan geziniyordu. Kulaklarında Hint ormanlarındaki eski manastırda okunan veda Mantra'ları yankılanır gibiydi.

Bir süre için hiç kımıldamadan, öylece durdu, bedeninin her bir noktası ürpertiyle dolmuştu. Öyle ki neredeyse beyninden bir Lotüs fidanı aniden yükselecek ve ışıklı çiçeğinin yapraklarıyla gökyüzünü tamamen saracaktı. Gora'nın tüm varlığı, düşüncesi ve gücü, bu büyük güzelliğin coşkunluğunda eriyip kaybolmuştu. Bu coşkunluktan az da olsa kendine gelen Gora, birden ve yüksek sesle:

– Binoy! dedi. İçinde yaşattığın bu sevginin bile yüceltilmesi gerekir. Sana açıkça söylüyorum, orada duramazsın. Günün birinde beni müthiş gücüyle sürekli olarak kendine doğru çeken o sonsuz gücün ne denli büyük ve gerçek olduğunu sana da göstereceğim. Bugün ise oldukça mutluyum. Çünkü biliyorum ki seni, daha az güçsüz, daha az yüksek ellere bırakmayacağım.

Bu coşkulu sözler üzerine Binoy da kalkarak onun yanına gitti. Bu sırada Gora, kendisinde bu zaman kadar görülmemiş bir coşkuyla arkadaşını kucaklayarak:

– Kardeşim, diye haykırdı. Bundan böyle ölüme dek birlikteyiz. Biz, artı tek bir insanız ve bunu hiçbir şey bozamaz. Hiçbir engel bizim yolumuzu değiştiremez.

Gora'daki bu coşkunluk, Binoy'u da derinden sarsmıştı... O da konuşmadan arkadaşının etkisi altına bırakmıştı kendini. Daha sonra ikisi birlikte terasta bir aşağı, bir yukarı yürümeye başladılar. Doğuda gökyüzü tutuşuyor gibiydi. Sessizliği bozan Gora, yeni tekrar söze başlayarak:

– Kardeşim, dedi. Kendisine taptığın tanrıça, bana güzelliklerle çevrili bir şekilde görünmüyor. Öyle ki ben, onu yoksulluk ve açlık; acılar ve hakaretlerle birlikte görüyorum. Hoş çiçekler ve dualar içinde bir ayinde değil, kanlara bulanmış hayat kurbanlarının içinde... Fakat bu, beni öyle derinden sevindiriyor ki, yalnızca amacına sonsuz bağlı olan kişi, tüm gücünü toplayarak o, en büyük fedakârlığa hazır olmalıdır. Bu gösteride hiçbir hoş hava insanı sarmaz. Çünkü bu uyanış, merhameti olmayan, gaddarlar gaddarı ve müthiş gücüyle insanın özünü temelinden sarsar. O kadar ki bunu düşünürken bile yüreğim yerinden oynuyor. İçimde doyuncaya duyduğum sevinç, gerçekten korkusuzca bir sevinç Siva'nın dansı, işte budur... Yaratan ve aynı zamanda yıkan, o dans... İnsanların yaptıkları tüm araştırmaların amacı, göçüp giden eskinin alevler arasındaki en üst noktasında tüm haşmetiyle yükselen ve ışık saçan yeniyi hissedebilmektir. Bu kana bulanmış gökten sökülüp ayrılan ve önüne çıkmış tüm engellerden sıyrılmış ışıklı geleceği görüyorum... Onu, işte şu doğan yeni günde keşfediyorum. Dinle bak... Göğsümün derinlerinden yükseliyor bunun çarpıntıları, eminim duyabilirsin.

Gora, bu son sözleri söylerken Binoy'un elini kavramış, göğsüne bastırmıştı.

Binoy, dostunun bu dinginsiz coşkusuyla coşmuştu:

– Gora, benim ebedi kardeşim, dedi. Sonsuza kadar yoldaşız. Bu yeni doğan günün önünde sana söz veriyorum. Eğer bu yolda, herhangi bir şüpheme tanık olursan, hemen engelle beni. Aynı o kaskatı kader gibi, sen de bir an bile merhamet göstermeden sürükle götür beni. Aynı yolda ilerleyeceğiz, ancak aynı güçte değiliz.

– Doğru... Dedi Gora. Seninle ikimiz farklı yaradılışlara sahibiz. Ama ikimizden de büyük bir sevinç, bizi alacak ve birbirimizin içinde eritecek. Başka, yüce bir sevgi, şu tan vaktinden çok daha büyük bir güçle ikimizi birleştirecek. Bu yüce sevgi, ortak olarak bizim en temel gerçeğimiz olmadığı sürece çatışmadan ve savunmasızca yuvarlanmaktan kurtulmamız çok zor. Fakat öyle bir zaman gelecek ki, işte o zaman bizi birbirimizden ayıran her şeyi unutarak, hatta aramızdaki dostluğu bile unutarak, sarsılmaz bir sağlamlıkla duracağız birbirimizin yanında, sonsuz bir özveri fırtınasında sallanarak. Bu alçak gönüllü coşkunlukta dostluğumuz, olgunluğun zirvesine ulaşacak.

Binoy, sonsuz bir istekle Gora'nın elini sıkıp:

– Bir bilsen bunun olmasını nasıl da isterim! dedi. Gora devam ederek:

– Unutmamalısın, dedi. O vakte ulaşıncaya kadar sana az acı çektirmeyeceğim. Benim çok farklı tavırlarıma tanık olup, onlara katlanacaksın. Çünkü dostluğumuzu asıl amaç olarak benimsememeli, her şeye rağmen onu sürdürmeye çabalayarak kendimizi küçültmemeliyiz. Eğer kendisinden çok daha yüce bir duygu uğruna dostluğumuzun ortadan kalkması gerekiyorsa, buna karşı bir şey yapmamız mümkün olamaz. Ama yine de yaşamaya devam ederse, işte o, tam anlamıyla bir dostluk olacaktır.

Bu sırada tam arkalarında duydukları ayak sesleri, ikisinin de bir anda irkilmesine neden oldu. Dönüp baktıklarında ise Anandamoyi'nin geldiğini gördüler. Kadın, bu iki arkadaşı ellerinden tutup yatak odasının önüne kadar sürükledi. Ve orada:

– Yeter bu kadar konuştuğunuz, hadi uyuyun artık! dedi.

– Hayır, anne, diye itiraz etti Gora. Şimdi uyuyamayız!

– Kabul etmiyorum, elbette uyuyabilirsiniz! diye direten Anandamoyi, onları içeri sokup zorla yatağa uzanmalarını sağladı. Sonra da elindeki bir yelpazeyle onları yelpazelemeye başladı.

– Boşuna uğraşıyorsunuz, anne! diye itiraz eden bu kez Binoy'du. Gerçekten uykumuz yok!

– Madem öyle, hadi bakalım. Burada bekleyeceğim, ben buradayken de konuşmaya devam edecek misiniz?

Sabırla uykuya dalmalarını bekleyen Anandamoyi, amacına ulaşınca ses çıkarmadan dışarı çıktı. Merdivenden iniyordu ki, Mohim'le karşılaştılar. Kısık bir sesle:

– Şimdi hiç zamanı değil! dedi. Bütün geceyi konuşarak geçirdiler. Şimdi zorla yatırdım ikisini de.

– Vay be! Dostluk denilen şey, işte budur! Acaba şu evlilik işini de konuştular mı?

– Hiçbir fikrim yok!

Mohim, neredeyse bağıran bir sesle, kendi kendine söylenir gibi:

– Mutlaka bir karara varmışlardır. Sence ne zaman uyanır bunlar? Bu evlilik hemen gerçekleşmezse, işler karışabilir.

Anandamoyi, Mohim'in telaşı karşısında gülerek:

– Korkma, onların uyuması hiçbir işi karıştırmaz! dedi. Öğle olmadan da kalkarlar sanırım.

***

Bayan Baroda, Pareş Babu'ya dönmüş soruyordu:

– Suşarita'yı evlendirme konusunda bir karara varabildiniz mi?

Pareş Babu, her zamanki dingin tavrıyla sakalını okşayarak ve alçak tondan sesiyle:

– Sizce kiminle evlenecek? diye sordu.

– Bu da sorulur mu şimdi? Haran'la evleneceği ortada değil mi? En azından biz, onunla evleneceğini sanıyoruz. Hem Suşarita'nın kendisi de bunu epeydir biliyor!

Pareş Babu, bu sözlere karşılık:

– Ben, Suşarita'nın Haran'a karşı bir meylinin olduğu konusunda şüpheliyim! Diyecek olduysa da Bayan Baroda, rahatsızlığını belirten bir ses tonuyla sitemini dile getirmeye başladı. Yıllardır kendi kızları gibi gördükleri Suşarita'nın şimdi büyüklük tasladığını düşünüyordu. Haran Babu gibi bilgili ve dindar bir kimsenin onunla evlenme isteğine karşı Suşarita'nın ilgisiz ve isteksiz hali onu bu düşünceye itiyordu. Aklından geçen bu düşünceler dur durak bilmeden birbirini takip ediyordu. Gerginliği yüzüne tümüyle vurmuştu. Dönük sırtını Pareş Babu'dan yana çevirip Labonya'nın Suşarita'dan güzel olduğunu ve bu halde bile onu evlendirmek isteyecekleri kişiye itiraz etmeyeceğini, kendinden emin bir tavırla söylüyordu. Suşarita'nın kendini beğenmişlik hali kışkırtılmaya devam ederse ona evlenecek bir eş bulmanın güçleşeceğini düşünüyordu. Bunun için Pareş Babu'yu uyardı.

Pareş Babu, Suşarita'nın üzerine titrerdi. O söz konusu olduğu zaman karısı ile tartışmaya girişmezdi. Çünkü aklına Suşarita'nın başından geçenler gelirdi. Suşarita'nın annesi, Satiş'i dünyaya getirip öldüğünde, kızcağız yedi yaşındaydı. Yalnız kalan babası Ram Babu, Brahmo-Samaj'ı kabul etmiş, çevrenin ve komşularının eziyetlerinden korunmak amacıyla Dacca'ya sığınmıştı. Geçimini sağlamak için çalışmaya başladı. Bu şehrin postanesinde bulduğu iş sırasında Pareş Babu'ya içten ve kuvvetli bir dostlukla bağlanmıştı.

Ram Babu'nun hissettiği bu güçlü dostluk, Suşarita'nın ·babasına gösterdiği sevgi ve saygıyı Pareş Babu'ya da beslemeye başlamasını sağlamıştı. Ram Babu, bütün varlığını çocuklarına bırakıp ölmüş, kıymetli dostu Pareş Babu'yu ölmeden önce çocuklarının vekili yapmıştı. Çocuklar babalarının ölümüyle Pareş Babu'nun evinde yaşamaya başlamışlardı.

Haran, Brahmo-Samaj'ın son derece ateşli bir üyesiydi. Samaj'ın bütün çalışmalarına katılıyor, var gücüyle çalışıp çabalıyor, akşam okulunda öğretmenlik, gazetede yazarlık, kız okulunda sekreterlik yapıyordu. Herkes genç adamın gösterdiği üstün çabanın toplum tarafından takdir edileceğini ve toplum içinde saygın bir yeri olacağını düşünüyordu. Ders verdiği öğrencilerinin sayesinde, Samaj'ın dışında da, İngilizcesi ve felsefe bilgisiyle adını duyurmuş, birçok yerde ün kazanmıştı. Bu yeteneklerin fark edilememesi mümkün değildi. Bu yüzden Haran da Suşarita'nın bütün Brahmolara karşı duyduğu saygısını kazanmıştı.

Suşarita, Dacca'dan ayrılıp Kalküta'ya geldiğinde Haran'la tanışmak istiyordu. Bunun için duyduğu hevesle Haran gibi ünlü bir insanla tanışmakla kalmayıp ona karşı başka duygular barındırmaya başladığının da farkına varmıştı. Haran da Suşarita'yı herkes gibi görmüyordu. Onun da farklı bir eğilimi vardı. Bu eğilimini belli etmiyordu. Duygularını açıklamadan Suşarita'nın kendisine uygun olmayan davranışlarını, hal ve tavırlarını düzeltmeye çalışıyor, kendine güvenen, birey olmayı başarabilen bir kişi haline getirmek için uğraşıyordu. Bütün bunları kafasında canlandırdığı kendisine layık olabilecek mükemmel bir şahsiyet yaratabilmek için yapıyordu. Onu, hayalinde canlandırdığı mükemmel şahıs haline getirmek istediği açık bir şekilde ortadaydı.

Suşarita da bütün bu ilginin karşısında Haran gibi önemli birinin alakasını kazandığı için kendisiyle övünüyor, buna layık olabilecek bir insan olduğunu düşünüyordu. Onu tanıyan herkes Haran'la yapılabilecek bir evliliği çok uygun buluyordu. Bütün benliğini Brahmo Samaj için adamış olan bu kişiyle evlenmeyi sanki daha önceden kararlaştırılıp planlanmış bir şeymiş gibi benimseyerek Haran'a yakışan, ona uygun bir eş olabilmek için kendisini yetiştirmeye başlamıştı. Bunu çok okuyup görgüsünü arttırarak başarabilirdi. Artık hedefi buydu: «Ona layık olabilmek!»

Evlilik, ona göre sorumluluklarla dolu, içinde korku barındıran zorlu bir yoldu. Bu düşünceye sahipken evliliğin güzelliklerini düşünemiyordu. İçinde yaşattığı bu düşünceler doğrultusunda uygun bir eş olabilmek için kafasına koyduğu şeyler engebeli yollardan geçerek, kuvvetli bir çabanın sonucunda gerçekleşecekti. Kafasında şekillenen, evliliğin getirdiği sorumluluk ve güçlükler fikriyle Haran'la hemen evlenmiş olsalardı, bu aceleci tavır Haran için bir şans sayılabilecek, onun işini kolaylaştıracaktı.

Haran'ın kaderi onun için çok önemliydi. Suşarita'yla yapacağı evliliği kendi şeref ve haysiyetine uyduramıyordu. Zihnine bu evliliği yerleştiremiyordu. Benimseyemediği evliliğin bir tutar yanı yoktu. O, Brahmo Samaj'ın bu evliliğin gerçekleşmesi halinde nasıl bir yarar sağlayacağını düşünmeye başlamıştı. Aklından geçirdikleriyle Suşarita'yı gözlemlemeye karar verdi. Onu deniyordu. Tabi ki bu denetlemeler sırasında kendi kişiliğini de insanlara göstermeye başlamıştı. Artık o sadece Metafizik ve İngilizcedeki bilgeliği ile tanınan, Brahmo Samaj'a yararlı olan tüm bilgilere sahip bir insan değildi. Suşarita'yı denetlemek için kalkıştığı şey insanların ona duydukları hislerin şeklini değiştirmişti. Evde olanlarla sıkı ilişkiler içine girmişti. Yakın ilişkilerin başlangıcı, insanların ona duydukları saygının yanında sevgiyi de getirmişti. Her zaman olduğu gibi ondan hoşlanmayanlar da vardı.

Şaşılacak bir durumdur ki, Suşarita'nın beğenisini kazanmakta önemli olan dış görünüş artık onun için bir şey ifade etmiyordu. Haran'ın Brahmo Samaj'da, doğruluk ve güzellik adına olan her şeyin koruyucusu olarak kendini göstermesi, içli dışlı olunca, ortaya koyduğu karakteri çözümlendiğinde komik bir hal alıyordu. Bu noktada da kişilik çatışması başlıyordu. Çünkü alçakgönüllülük, sevgi ve vefanın olduğu yerde yaşatılabilirdi. Kendine olan güvenin seviyesini ayarlayamayan ve bununla övünen insanlar, gerçeklerden uzaklaşıp kendini küçültmeye başlardı. Suşarita'nın Haran'da gördüğü de buydu.

Suşarita'nın farkına vardığı bu durumda Pareş ile Haran arasındaki ayrım görmezlikten gelinemezdi. Pareş Babu'da içinde bulunduğu gerçek âlemin mükemmelliğinin izleri vardı. Tam tersine Haran'da ise bundan eser yoktu. Sıkı sıkı tutunduğu ve gizlendiği

Brahmoculuk ruhunu gölgelendiriyordu, geri kalan her şey belirsizdi. Sığındığı Brahmoculuğu korumak adına, saldırgan, sabit fikirli biri haline gelmişti. Öyle ki Brahmo Samaj'ın yararı için beslediği fikirlerin etkisiyle Pareş Babu'nun düşüncelerine sert bir şekilde karşı çıkıyordu. Bunu gören Suşarita ise irkiliyor, Haran hakkında değişen fikirlerini doğruluyordu. O zamanlarda, Bengal'de İngiliz eğitimi alan kişiler Bhagavat Gita'yı okumazlardı. Buna rağmen Pareş Babu, Suşarita'ya Bhagavat Gita'dan parçalar okurdu. Üstelik ona bütün Mahabharata'yı da okumuştu. Haran ise bu görüşte değildi. Hatta Brahmo evlerinde bu kitapların okunmasının yasaklanması taraftarıydı. Çünkü Haran inançlara tutunan insanların yücelttikleri bu eserlerin karşısındaydı ve bunları okumamaya dikkat ederdi. Okunmasını da istemezdi. Kutsal kitaplar içinde bağlandığı tek kitap İncil'di.

Pareş Babu, bütün kutsal kitapları okurdu. Öyle ki Brahmo olsun ya da olmasın, ayrım yapmazdı. Bu durum ise karşı düşüncede olan Haran'ı kızdırıyordu. Suşarita Pareş Babu'nun eleştirilmesine katlanamazdı, bunu bir küstahlık olarak adlandırıyordu. Haran'ın pervasızca dik başlılık etmesi ve sonu gelmeyen eleştirileri, Suşarita'nın gözünden düşmesine sebep olmuştu. Ayrıca Haran'ın sabit fikirli ve dar kafalı oluşu Suşarita'yı kendisinden uzaklaştırıyordu. Ancak evlenme olasılıkları hala geçerliliğini koruyordu.

Dini bir cemaatte kendini diğer insanlardan üstün gören kişiyi, bir zaman sonra başkaları da üstün görmeye başlar. Onun farklı olduğuna inanılır. Pareş Babu, Haran'la hiçbir zaman kavga etmezdi. Bilirdi ki, herkes ona Brahmo Samaj'ın asil ve temel direklerinden biri gözüyle bakardı. Herkesin fikrine uyarak sesini çıkarmıyordu ancak aklındaki sorulardan da bir türlü kurtulamıyordu. «Acaba Suşarita, o kocaya layık mıdır?» diye düşünmekten kendini alamıyordu.

Bunun dışında Suşarita'nın duygularını, ondan etkilenip etkilenmediğini hiç düşünmüyordu. Kimse Suşarita'nın hisleriyle ilgilenmemişti ki, o da kendi düşündüklerini araştırmaya eğilimi olan bir insan olmadığı için, buna gerek duymamıştı.

Haran Suşarita'nın kendisiyle evlenmeye hazır olduğunu hissedip bunu bildirirse, Suşarita'nın payına düşen bu evliliği benimsemek olacaktır. Çünkü karşısında Brahmo Samaj'ın temel direği vardır. Evet, Pareş Babu, Suşarita'nın Gora'yı savunmak adına

Haran'a o sert sözleri söylediği zamanda durumlar böyle karışıktı. Şu anda da çelimsiz, genç kızın kocası olabilecek Haran'a, herkesin duyduğu saygıyı duyup duymayacağını soruyordu kendi kendine. Bu soru da farkına varılmayan bir anlaşmazlık sebebini doğuruyordu. Bu yüzden Baroda, Suşarita'yı ilgilendiren evlilik olayını anlatmaya başladığında, sessizliğini bozup konuşmadan duramamıştı.

Pareş Babu'nun sessizliğini bozduğu o gün Bayan Baroda bir kenara çektiği Suşarita'ya:

– Babanı kaygılandırdığının farkında mısın? diye sormuştu.

Duydukları karşısında telaşa kapılan Suşarita, Pareş Babu'yu farkına varmadan olsa bile üzebileceğini düşününce kahroldu. Sapsarı kesilmiş suratıyla:

– Neden? Ben ne yapmışım ki? diye sordu.

– Ben bilebilir miyim kızım? Sanırım Haran'ı sevmediğini zannediyor. Brahmo Samaj'da bulunan herkes sizin evleneceğinizi sanıyor. Oysaki sen...

Suşarita şaşkınlık içinde sözünü keserek:

– Anne, ben hiçbir zaman kimseye böyle bir şey söylemedim, dedi.

Şaşırmakta hakkı vardı. Haran'a çok kez öfkelenmişti. Ancak hiçbir zaman onunla evlenmeyi düşünmemişti. Bu konuda onunla mutlu olamayacağını biliyordu. Bunları düşünürken birden aklına geçen gün Haran'ın yaptığı düşüncesiz hareket gelmişti. Daha sonradan da bu davranışın kendisinde yarattığı sinir bozukluğunu Pareş Babu'ya hissettirdiğini hatırladı. Babası bu yüzden üzülmüş olabilirdi.

Suşarita duygularını dışarıya vuran bir kız değildi, buna izin vermezdi. Baroda ile yaptığı konuşmadan sonra da duygularının anlaşılmamasına özen gösterme kararını yeniledi.

O gün Haran, tekrar Pareş Babulara geldi. Bayan Baroda onu odasına çağırdı ve konuşmaya başladılar. Bayan Baroda:

– Suşarita hakkında konuşmak istiyorum Haran Babu. Herkes siz ve Suşarita'mızın evleneceği konusunda hemfikir. Sizin ağzınızdan bu konuyla ilgili tek bir söz duymadım. Ne düşünüyorsunuz bilmiyorum. Eğer böyle bir düşünceniz varsa, neden söylemiyorsunuz? Merak ediyorum doğrusu.

Bu konuşmanın yapılması demek, artık Haran'ın kızı istemeyi gerçekleştirmesi gerektiği demekti. Suşarita onundu ve bu, kabul edilmesi gereken bir gerçekti. Samaj yolunda yapılan bir çalışmada kendisine yardımcı olmaya çalışan Suşarita'nın sergilediği kabiliyeti ve ona bağlılığı daha sonra konuşulacak bir konuydu.

Bu durumda:

– Bundan bahsetmemizin vakti henüz gelmedi. Ben on sekiz yaşına gelmesini bekliyorum, dedikten sonra Bayan Baroda eleştirel bir tutumla:

– Çok ayrıntıya iniyorsunuz Haran Babu. On dördünü geçmesi yeterlidir, dedi.

Pareş Babu o gün, çay ikram edildiğinde Suşarita'nın davranışına şaşırdı. Çünkü onu hiç böyle ağırlamamıştı. Çaylar içilip gitme vakti geldiğinde tekrar Suşarita'nın hayret verici bir davranışıyla karşılaştı. Çoktandır Haran'ı hiç bu kadar içten karşılamamıştı. Tam gideceği sırada, Suşarita Labonya'nın yeni yaptığı bir işlemeyi göstereceğini söyleyip ısrar ederek onun gitmesini engellemeye çalıştı. Pareş Babu rahatlamıştı, birbirini seven iki kişi arasında bir sorun olduğunu ve anlaşamadıklarını düşünüyordu ama o andan sonra bu fikirden eser kalmamıştı. Sevinç içinde gülümsüyordu. Hemen o gece Haran, Pareş Babu'dan bu evliliğin gecikmeden bir an önce yapılması gerektiğini söyleyerek Suşarita'yı istedi. Bu sözler karşısında Pareş Babu şaşkınlığını saklayamayarak:

– Siz daima, genç bir kızın evlenebilmesi için on sekiz yaşını doldurması gerektiğini savunurdunuz. Bunu gazetelerde yazılarınızda ısrarla dile getirirdiniz!

Cevabını hazırlamış halde bekleyen Haran, Pareş Babu'nun sözlerinin bitmesiyle beraber atağa geçerek:

– Bu kuralın Suşarita'yı bağladığını düşünmüyorum! dedi. Onun zekâsı, içinde bulunduğu yaşa göre oldukça gelişmiş, bu yüzden yaşının önemi yok.

Bütün sakin haline rağmen Pareş Babu kendinden emin, dingin bir tavırla:

– Haran Babu durum sizin bahsettiğiniz gibi olsa bile Suşarita'nın on sekiz yaşını doldurmasını beklememiz gerekir.

Aceleci halini örtmek istercesine, Pareş Babu'ya katıldığını ve bunu kendisine görev bildiğini söyledi. Tek isteğinin herkesin önün-

de nişanlılıklarını kutlamak olduğunu da söyleyince, Pareş Babu memnuniyetle:

– İşte şimdi doğrusu bulundu, dedi. Güzel fikir!

***

Üç dört saat kadar uyuyan Gora, uyandığında, yanında Binoy'u görmenin mutluluğu içindeydi. Uykusundan, düşünde kıymetli bir şeyini kaybetmenin telaşıyla uyanmıştı. Bunun bir rüya olduğunun farkına varmak ise en büyük ferahlıklardan bir tanesiydi. Gora birden, dostunu yitirseydi, onu hayatından çıkarsaydı nasıl eksik kalacağını düşündü. Bunu aklından geçirir geçirmez, Binoy'u sarsarak uyandırdı ve heyecanlı sesiyle:

– Kalkman lazım Binoy, dedi. Bugün çok işimiz var!

Gora sosyal bir yaşam sürmekten yanaydı. Bundan ötürüdür ki, her sabah kendi üzerine aldığı görevleri gerçekleştirirdi. Görevi, yakın çevredeki yoksulları dolaşmaktı. Bunu yapmaktaki amacı onlara öğüt verip yardımcı olmak değildi, bu şekilde yaşamayı seviyordu. Ona göre mutluluk, oradaydı. Yoksullarla geçirilen zamanın, paylaşılan mutluluğun tadı, aydın arkadaşlarıyla paylaştığı şeylerle kıyaslanamazdı. Belki de bu arkadaşlık çok sağlam değildi.

Gora'nın etrafında olan insanlar onu kendilerine çok yakın hissederlerdi. Ona amca diye hitap eder, Hookah ikram ederlerdi. Aralarında doğan yakınlığı korunmak için Gora'da kendisine sunulan nargileyi içerdi. Yoksul insanlar, onu kendi içlerinden biri gibi görüp saygı duyarlardı. Bir doğramacının Nanda isimli oğlu ise ona hayrandı. Nanda yirmi iki yaşında, babasının atölyesinde çalışıp ona yardım eden, tahtadan kutular yapan bir gençti. Spor onun yaşamının ayrılmaz bir parçasıydı. Kriket takımının en başarılı oyuncusuydu. Gora'nın kurduğu nişancılık ve kriket kulübüne doğramacı ve demirci çocukları üye olarak alınırdı. Bunlarla durumu iyi olan ailelerin çocukları aralarında hiçbir fark gözetilmezdi. Homojen bir karışımın yapıldığı bu kulüplerde Nanda'nın üstün başarıları tüm üyelerce takdir kazanır, hatta kıskanılırdı. Gora'nın uyguladığı sıkı disiplin sayesinde kimse Nanda'nın hakkını yiyemiyordu ve onun kaptanlığını herkes kabul etmek zorundaydı.

Geçen günlerde Nanda'nın başına bir felaket gelmişti. Kaza geçirmiş ve bir alet yüzünden ayağından yaralanmıştı. Bu yüzden

de kriket alanına gidemiyordu. Gora'nın aklı son zamanlarda sürekli Binoy'la meşgul olduğundan onunla pek de yakından ilgilenememişti. Birkaç gün sonra onu görmek için doğramacının yolunu tuttular. Eve yaklaştıklarında evin içinden gelen ağlaşma sesleri duyuldu. Bunlar kadınların sesleriydi ve ortalıkta hiç erkek görememişlerdi.

Nanda'nın evi yas tutan kadınların ağlaşma yeri gibiydi. İçeri giremeyen Gora yakınlardaki bir dükkandan Nanda'nın ölüm haberini aldı. Nanda'nın cenazesi de ölülerin yakıldığı Ghat denilen yere götürülmüştü. Bütün vücudundaki kan birdenbire çekilmiş gibiydi. «Nanda ölmüştü! Buna kim inanabilir?» O iyiliklerle bütünleşen, yoksul, ama gururlu, güçlü ve sağlıklı genç artık yaşamıyordu. Yoksul bir çevrede yaşadığı için, belki çok az insan bu duruma üzülecekti, üzülenler de bir müddet sonra onsuz bir yaşama rahatça alışacaklardı. Gora hayat dolu bu çocuğun bu yaşında dünyadan göçüp gitmesini haksızlık olarak görüyordu. Tetanostan ölüşü de bu zalim haksızlığı perçinliyordu. Nanda'nın hayatta yapacağı çok şey vardı.

Nanda yoksul bir çevrede büyümenin, bu yetişme çağında insanların yeterli eğitimi alamamalarının kurbanı olmuştu. Babası hastalık sırasında eve bir doktor getirmek istemişti. Annesi, son derece batıl inançlara sahip olduğu için, doktor yerine büyücünün çağrılmasını uygun görmüştü. Ona göre Nanda'nın başına cinler üşüşmüştü. Getirilen büyücü, kendi yöntemleriyle yarayı kızgın demirle iyileştirmeye çalışmış, dualar okumuştu. İşkence çeken Nanda, ailesinden Gora'yı çağırmalarını istemiş, ancak Gora'nın doktor çağırmakta ısrar edeceğini bilen ailesi, ona haber vermemişlerdi.

İki arkadaş perişan bir halde oradan ayrılmak üzereyken, Binoy:

– Bu nasıl bir ihmal, nasıl bir ceza! diye kızgınlıkla sitem etti.

Gora:

– Bizim hata payımız yok mu? Olayların bizim yanımızda gerçekleşmemiş olmasından teselli bulma Binoy! Bu ahmaklığın temeline inersen, verilen cezayı göz önüne getirdiğinde başkasını suçlamakla kendini temize çıkaramazsın.

Kızgınlığı artan Gora, adımlarını hızlandırarak koşar gibi yürüyordu. Binoy da susmuş, sadece ona yetişmek için uğraşıyordu. Bir müddet geçtikten sonra Gora sessizliği bozdu:

– Ben bu olayı kolay kolay unutamam Binoy. Bu şarlatan büyücünün, benim Nandacığıma yaptıkları beni kahretti. Bununla kalmıyor, ülkedeki herkesi sömürüyor. Yaşanan şeyi atlatmak ve sadece ender rastlanabilir bir olay gibi kabullenmek olanaksız!

Binoy ısrarla suskunluğunu koruyordu. Gora konuşmasına devam etti:

– Binoy, şu anda aklından geçenleri biliyorum. Olmuş bir olayı değiştiremeyeceğimizi, çaresiz olduğumuzu, çare varsa bile bu çözümlerin gerçekleşmesi için zamanın ihtiyaç olduğunu düşünüyorsun. Fakat ben senin gibi değilim, bu olaya bu şekilde yaklaşmıyorum. Eğer senin gibi düşünseydim şu anda yaşıyor olmazdım. Memleketimde yaşanan sorunlara yabancı kalamam, onların izleyicisi olamam ben. Her derdin bir çaresi bulunur ve bu çareyi bulmak da bana düşer. Ben çevremdeki sıkıntılara, umudunu yitirmiş insanlara, dışarıdan gözlem yapan bir izleyici gibi eşlik edemezdim.

Binoy:

– Yaşanan onca sıkıntının, sefaletin içinde senin kadar cesaretli olamıyorum, dedi. Bu cesaretsizlik de güvenimi ortadan kaldırıyor!

Gora:

– Bu yoksulluğun sonunun gelmeyeceğini kabul etmiyorum! diye karşılık verdi. Etraftaki bütün kuvvetler bize saldırıyor. Ama sana yemin ediyorum; Ülkemizin özgürlüğünü kazanması imkânsız değil ve buna inanma sakın! Özgürlüğün bir gün gerçekleşeceğine gönülden inanmalı ve hazırlıklı olmalıyız. Sen uygun zamanda Hindistan'ın özgürlük mücadelesinin başlayacağını düşünüyorsun. Şunu bil ki: Bu mücadele çoktan başlamıştır ve sürmektedir. Bu mücadeleye katılmayıp ilgisiz kalmamız ise bizim alçaklığımız olur.

Binoy:

– Gora dinle. Seninle benim aramızdaki fark ne, biliyor musun? Sen etrafımızda yaşanan şeyleri, alışık olduğumuz durumları hiç yadırgamadan yeni şeylermiş gibi düşünüyorsun. Biz ise artık olanların farkında bile değiliz; çünkü içimize çektiğimiz hava gibi bu duruma alışmışız. Olanlara karşı tepkisiziz. Ne acı ne mutluluk, hiçbir şey hissetmiyoruz. Sadece ilgimizi çekmiyor, hepsi bu. Olan bitenin vatanımızla ya da kişiliğimizle ilgisi nedir, düşünmüyoruz.

Gora'nın yüzü kızardı. Sanki başındaki bütün damarlar şişmişti. Ellerini sıkarak çift atla sürülen bir arabanın arkasından koşmaya başladı. Tüm sokakta yankılanan sesiyle:

– Durun, durun! diye bağırdı.

Diğer sokağın köşesini dönmüş olan güzel giyimli ve şişman bir Bengalli çevresine bakındı. Hemen ardında da kamçısının sesi, heybetli atlarının sırtında yankılandı. Birden coşan atlarıyla birlikte gözden kayboldu. İlerlemiş yaşlarda, başında zembil olan bir Müslüman aşçı, yolun karşısına geçiyordu. Büyük olasılıkla Avrupalı efendisi için bir şeyler almış, eve doğru gidiyordu. Şık giyimli ve burnu havada Bengalli, yaşlı adama sert bir sesle arabasının önünden çekilmesini söyledi. Ancak yaşlı adam, duyamadığı için neredeyse eziliyordu. Arabanın altına girmekten kıl payı kurtuldu. Ancak başında taşıdığı koca sepetin içindeki meyveler, sebzeler, tereyağı ve yumurtalar etrafa saçıldı. Arabanın sahibi, «Sersem!» diye bağırarak kamçı sesini arttırdı ve oradan uzaklaştı.

Zavallı adam:

– Hey yüce Allah'ım! diyerek yere saçılanları toplamaya başladı. Ağır sepeti taşımaktan iki büklüm olan sırtı, bu sefer de dökülenleri toplamak için yere eğiliyordu. Gora, koşarak adamcağızın yanına geldi. Perişan halli, zavallı aşçı zengin görünümlü bir insanın kendisine yardım etmesinden utanmıştı, çünkü alışık değildi böyle bir duruma.

– Lütfen Babu, dedi. Benim için yorulmayın. Bu yiyecekler hiçbir işe yaramaz artık!

Gora yardımının bir işe yaramayacağını biliyordu. Yaşlı aşçının başında durarak onu tedirgin ettiğinin de farkındaydı. Ancak yoldan geçenlere, ince bir insanın başka bir ince insana yapılan haksızlığa karşı hak savunuculuğu yapması gerektiğini göstermek istiyordu. Sepeti yeniden doldurmayı başardıklarında, Gora:

– Zararınız, tek başınıza karşılayamayacağınız kadar büyük. Benim evime kadar gelirseniz ziyan olan yiyeceklerin yerine yenilerini koyarız. Ayrıca yapılan bu yanlışa göz yumarsanız, bunun için Allah sizi de cezalandırır.

Yaşlı Müslüman:

– Benim bir suçum yok ki! Allah neden beni cezalandırsın? Ceza suçlular içindir! diye cevap verdi.

Gora:

– Yapılan yanlışlıklara, haksızlıklara göz yummak da bir suçtur. Bu suç işlenildiğinde dünyadaki bütün kötülükleri kabul etmiş, kötülere boyun eğmiş oluruz. Haksızlığın önünde boyun eğen de suçludur. Çünkü böylece dünyadaki bütün kötülüklere göz yummuş olur. Belki de söylediklerim size anlamsız geliyor; ama şunu bilmeniz gerekiyor: Kötüleri cesaretlendirmek bizim dinimizde yasaktır. Peygamberimiz bunu bildiği için, kötülüğe boyun eğmeyin demiştir.

Evi uzakta olan Gora ihtiyar adamı Binoy'un evine götürmüştü. İçeri girdiklerinde, Gora Binoy'dan para istedi.

Binoy:

– Bir dakika, bekle. Anahtarı getireyim! dedi. Ancak Gora'nın masaya kuvvetli bir yumruk indirmesiyle kilidin açılması bir oldu. Açılan çekmecenin gözünde Pareş Babuların aile fotoğrafı belirdi. Bu büyük aile fotoğrafı, Satiş'in sayesinde Binoy'un eline geçmişti. Gora gereken parayı yaşlı adama verdikten sonra onu gönderdi. İhtiyarın gidişiyle sessizliğe bürünen evde bu sessizliği bozacak tek kelime dahi edilmedi. Fotoğraf hakkında hiç konuşmadılar. Belki de konuşmaları onların içini rahatlatacaktı, ama ikisi de bundan kaçındı.

Ayağa kalkan Gora:

– Ben artık gidiyorum! dedi.

Bu ani kalkışa karşılık Binoy:

– Çok kibarsın doğrusu, dedi. Yalnız gidiyorsun demek ki! Sen annenin beni yemeğe çağırdığını bilmiyor musun? Ben de seninle geliyorum.

Gora ve Binoy birlikte evden çıktılar. Yol boyunca kimse konuşmaya cesaret edememişti. İkisi de bu suskunluğun neden kaynaklandığını biliyordu. Binoy Gora'nın sessizliğinin sebebini anlamıştı; ancak bu suskunluğu bozacak cesareti yoktu. Çünkü arkadaşının takıldığı noktada dostluklarını sarsabilecek sert bir duvar vardı.

Goraların evine geldiklerinde Mohim'e rastladılar. Mohim kapının önünde durmuş sokağa bakıyordu. İki arkadaşın eve doğru geldiğini görünce:

– Merak ettim, dedi. Neredesiniz? Bir gün öncesinde bir yerlerde sızıp kaldığınızı düşünmeye başlamıştım artık. Acele edelim Binoy. Bir an önce yıkanmalısın!

Sonra da Gora'ya dönerek:

– Sana bahsettiğim şu işi ciddi bir şekilde düşünmelisin Gora. Binoy'un inançları, düşünceleri seni tatmin etmiyorsa bile daha iyisini nereden bulacağız? Bir kızı isteyen adamın sadece Hindu olması yeterli değildir. Eğitimli olması da gerekir. Ayrıca bilmelisin ki, eğitim ve inancın bir arada olması, kutsal kitaplarımıza da uygundur. Emin ol ki, senin de bir kızın olsaydı sen de aynı şeyleri beklerdin.

Gora:

– Bu işle ilgileneceğim! diye kısa bir cevap verdi.

Mohim, bu sözden sonra düğüne karar vermekten başka yapacak bir işi olmadığını düşündü. Gora yalnız kaldıklarında Binoy'a:- Mohim, sen ve Saşi'nin evliliği için benden araya girmemi isteyip duruyor, dedi. Sen ne diyorsun bu işe?

– Peki, sen ne diyorsun bu konuda?

– Bunun çok da fena bir iş olmayacağımı düşünmeye başladım.

– Önceden farklıydı düşüncen! Ikimizin bu işin gerçekleşmemesi konusunda anlaşmaya vardığımızı sanıyordum.

– Fakat evlenecek olan sensin, elbette ben değil!

– Aynı kutsal yolculuk içinde, bu ayrı hedefler de neden?

– Güzel söyledin, diye açıklamaya girişti Gora. Artık yollarımızın farklı olduğunu düşündüğüm için, böyle konuşuyorum. Tanrı, bazı insanlara ağırlıklar yüklemiştir, bazılarına ise tatlı bir hafiflik vermiştir. İnsanlar bunlarla yaşarlar. İki türün arabada koşulabilmesi ve baş başa gidebilmesi için hafiflik içinde olana yüklenmek gerekir. Ağırlık verilmelidir. Senin durumun içinde aynı adımları atabilmemiz adına evliliğin yükünü üstüne alarak ağırlaşman gerekir.

– Tamam, senin dediğin gibi olsun. Bu yükü kabul ediyorum.

– Peki, bu yük sana uygun geliyor mu?

– Senin amacın bana yük eklemek ise bunun ne olduğunun bir önemi yok!

Binoy, Gora'nın evlilik düşüncesine yakın oluşunun sebebini anlayabiliyordu. Gora'nın kendisini Pareş Babu'nun kızlarından birine bağlanmasını engellemeye çalıştığı açıkça anlaşılıyordu.

Bir gece önce uykusuz kalmaları günü onlar için dayanılmaz kılmıştı. Öğle yemeğini yedikten sonra bir yere uzanma ihtiyacı duydular. Uzanmalarıyla derin bir uykuya dalmaları bir oldu.

Uyandıklarında akşam olmuştu. İkisi arasında hiçbir konuşma geçmiyordu. Terasa çıktıklarında sessizliği gökyüzüne bakan Binoy bozdu:

– Gora sana söylemek istediğim bir şey var. Bizim yurdumuza olan sevgimizin eksik bir yanı var. Bizim düşüncelerimiz Hindistan'ın yarısını kapsıyor.

– Ne demek istediğini anlayamadım.

– Bizim Hindistan anlayışımızda erkeklerin yaşadığı bir ülke yatıyor. Kadınlar ise aklımıza bile gelmiyor.

Gora:

– Sen de İngilizler gibi her yerde kadınları görmek istiyorsun. Yaşamın her anında onların da olması kabul edilirse, kadınlar erkekleri gölgede bırakacak. Böylece senin kararında eksik kalıyor.

Binoy:

– Yanlış düşünüyorsun. Benim eleştirilerimden bu şekilde kaçamazsın. Ben sana yurdumuzdaki kadınlara gereken saygıyı göstermediğimizi söylüyorum. Sen ise İngilizler gibi düşünüp düşünmediğimle ilgileniyorsun. Daha açık konuşmam gerekirse sen yurdumuzdan bahsederken, yurdumuzu düşünürken kadınlara hiç yer vermiyorsun. Senin gözünde bu meselede onların en ufak bir rolü yok. Bu düşüncen de bana hiç uymayan bir düşüncedir.

– Annelik kavramını algıladığım ve annemi tanıdığım günden beri, onun tüm Hint kadınlarına örnek olması gerektiğini düşünüyorum ayrıca kadınların yerlerinin neresi olması gerektiğiyle de ilgileniyorum.

– Bunları kendini kandırmak için söylüyorsun! Kişilerin ailesinde olan kadınlar hakkındaki yorumlarıyla genelleme yapması yanlıştır. Bu yorumlarla gerçek bir bilgi edinilemez. Aile içindeki kadınlarla olan yakınlık kadının toplum içindeki yerini belirlemekte sağlıklı kararlar alınmasını engeller. Eminim ki toplumumuzla İngiliz toplumunu karşılaştırırsam seni kızdırırım. Ancak kadınlarımızın topluma ne ölçüde dahil olacaklarını bildiğimi de söylemeyeceğim. Böyle bir iddiam yok. Şundan eminim ki, kadınlarımız Pudrah'ın arkasında saklı kaldıkça yurdumuz gereken olgunluğa erişemeyecektir.

– Zaman bizim için gece ve gündüz gibi iki farklı olgu oluşturmuşsa toplumda da bu olgular kadın ve erkek olarak karşımıza

çıkar. Kadınlar gece gibi gizlenmiş, saklı kalmıştır. Karanlığın içinde kimselere belli etmeden işlerini yaparlar. Gece gündüzün işlerine dahil olduğunda yani toplum doğallığını yitirdiğinde başka bir deyişle doğal seyri sekteye uğradığında nasıl bir sonuç çıkar karşımıza? Gece gizli kalmış eylemlerini durdurur, yorgunluk başlar ve dinlenme vakti azalır. Erkek de bozulan bu düzen içinde bocalayıp kendini sarhoşluğa verir. Gece ile betimlediğimiz kadın gündüze dahil olursa onların huzurlu çalışma ortamları da bozulur. Bu bozulmuşluğun getirisi de toplumu etkiler. Aşırı duygular, ihtiraslar baş gösterir. Çöküşe gitmeye sebep olan bir kuvvet ortaya çıkar. Toplum içinde erkek göz önünde olandır; ancak daha çok hak sahibi değildir. Kadınlarımızı yani saklı olan kuvvetimizi ortaya çıkarmamız demek, sermayemizi tüketmemiz demektir. Bu konuda benim iddiam ise şöyledir: Erkekler sofraya oturur ve kadınlar da yiyecekleri hazırlarsa o zaman ortaya bir bütün çıkar. Bütünü oluşturan güçleri aynı yönde kullanmak bilinçsizliğin göstergesidir.

– Gora, senin düşünceni tartışmak istemiyorum. Ancak benim sana sunduğum kanıtları çürütmüş olduğunu da düşünmediğini umuyorum. Asıl sorun... diye devam ederken sözü kesildi.

Gora:

– Binoy dinle beni. Tartışmaya devam edecek olursak kavga edeceğiz. Ama şunu da bilmelisin, kadınlar senin düşüncelerindeki gibi benim düşüncelerimde yer etmemişlerdir. Bu yüzden sen kendi fikirlerini bana aşılamaya çalışma; çünkü bu konuda anlaşamayacağımız çok açıktır.

Gora konuyu bu şekilde kapatmıştı. Ancak toprağa atılan tohumun yeşermesi gibi Binoy'un söyledikleri, kadınlar hakkında daha önceden aklından geçirmediği şeyleri düşünmesini sağlamıştı. Fakat kadınların nerelerde olması, hangi amaçlarda planlara dahil olması gerektiğine karar veremediği için Binoy'la tartışmaya kalkmaktan hoşlanmamıştı. Bu konuda kesin kararını veremeyişi ve sorun yokmuş gibi davranamayacağı için de konunun uzamasını istemiyordu. Akşamüstü, gitmek üzereyken Binoy, Anandamoyi yanına çağırarak Saşi ile evlenmelerine karar verilip verilmediğini sordu.

– Evlenmenize karar verildi mi?

Binoy sıkıntılı bir gülüşle cevap vermeye çalıştı:

– Evet, anne, Gora arabuluculuk yapıyor! dedi.

Anandamoyi:

– Saşi çok tatlı bir kızdır, ancak sakın çocukça davranmayın, dedi. Sizi iyi tanırım. Eğer aklınız karışıksa bir şey için acele ile hüküm vermeye çalışırsınız. Daha zamanınız var. Yaşınız kendi hayatınız için karar vermeye uygundur. Bu kadar önemli bir mesele de iyice düşünmeden duygularınızı tartmadan karar vermeyin.

Bütün bu sözleri, genç adamın omzunu okşayarak söylüyordu. Binoy hiçbir şey söylemeden oradan uzaklaştı.

***

Evine dönmek için ilerleyen Binoy'un aklında Anandamoyi'nin söyledikleri vardı. Onun görüşleri Binoy için her zaman önemliydi ve onu umursamazlık etmezdi. Yol boyunca ilerlerken, aklını meşgul eden o konuşma yüzünden içine bir sıkıntı düşmüştü.

Ertesi gün uyandığında aklında bir fikir canlandı. Gora'nın dostluğuna bir değer biçerse, bütün sorumluluklarından ve zorunlu olduğu şeylerden kurtulacağını düşündü. Saşi ile yapılacak bir evlilik sayesinde, inançlara olan sıkı bağın zorunluluklarından kendini kurtaracağı düşüncesine kapıldı. Ayrıca bu evlilik bağı ile Brahmo ailesinin inançlara sıkı bağlılık yolundan ayrılacağı gibi bir kuşkudan da kurtulmuş olacaktı. Bu yüzden Binoy, Pareş Babuları daha sık ziyaret etmeye başladı. Sevdiklerinin yanında olduğu için orayı kendi evi gibi görmekten çekinmedi. Gora yüzünden hissettiği kararsızlıktan kurtulunca kısa sürede, bu ailenin bir ferdi gibi ilgi görmeye başladı.

Lolita önceden Binoy'a düşman gibi davranıyordu. Ancak Suşarita'nın ona ilgisi olduğu yolundaki şüphesi ortadan kalkınca davranışlarını değiştirdi. Suşarita'nın özel bir ilgisi olmadığını fark edince Binoy Babu'nun sevimli bir insan olduğunu da kolaylıkla kabullendi. Haran'ın da Binoy'la ilgili şüpheleri ortadan kalkmıştı. Tersine onun kibar bir insan olduğunu sürekli tekrarlıyordu. Bu tekrarların altında da Gora'yı eleştirmek yatıyordu. Onun kibarlıkla hiçbir alakası olmadığını söylemeye çalışıyordu.

Binoy hiçbir zaman, Haran'la tartışmazdı. Bu yüzden de çay saatleri huzur içinde geçerdi. Haran evde yokken Suşarita, Binoy'la

sohbet eder, sosyal konulardaki düşüncelerini açıklaması için onu desteklerdi. Suşarita, Binoy ve Gora gibi iki aydın insanın memleketlerindeki batıl inançların savunuculuğunu nasıl yapacaklarını merak ediyordu. Onları tanımamış olsaydı böyle bir meraka kapılmayıp direk reddederdi. Ama Gora'yı tanıyor ve tanıdığı ilk günden beri onu küçümsediği için aklından da çıkaramıyordu. Zihnini sürekli meşgul eden bu düşünceyle, her fırsatta Gora'nın yaşantısını, onun fikirlerini sorgulayıp öğrenmeye çalışıyordu. Pareş Babu da kısıtlanmayan bir eğitim süreciyle Suşarita'nın bütün mezheplerin görüşlerini öğrenmesi gerektiğini düşünüyordu. Onun doğru yolu bulmakta şaşkınlık yaşamayacağını bildiği için bu türlü tartışmalara girmesinde bir engel görmüyordu.

Bir gün Binoy'la sohbet ederken Suşarita bir şey sordu:

– Lütfen bana söyler misiniz Binoy Babu, Gurmohan Babu gerçekten kast sistemine inanıyor mu? Yoksa yaymak istediği düşünceler, onun memleketine olan kuvvetli bağının bir göstergesi mi?

– Merdiven basamaklarının arasındaki mesafe farklarını biliyorsunuz değil mi? Herhalde bunlardan bazılarının diğerlerinden yüksek olmasına da karşı çıkamazsınız.

– Evet, elbette! Çünkü yukarı çıkmak zorundayım; ama bu gerçeği düz bir arazi için kabul etmiyorum.

– Haklısınız! Merdivenin var oluş sebebi; yani kast sistemi, insanların yükselmesini, bir üst basamağa çıkabilmelerini sağlar. Ancak bizim amacımızı belirleyen maddi hayat ya da toplum ise ayrılık oluşturmak gereksizdir.

– Üzgünüm ama söylemeye çalıştığınız şeyleri anlayamadım. Soruma daha açık bir cevap bekliyorum. Size göre kast sisteminin kuruluşundaki amaç gerçekleşmiş midir?

– Maddi hayattaki başarının ne olduğunu adlandırmak o kadar da kolay bir şey değildir. Hindistan'ın sosyal problemler için kast sistemini getirdi. Bir çözüm yolu olarak sunulan bu sistemlerin geçerli olup olmadığının anlaşılması için bütün dünyada denenmesi gerekir. Avrupa tatmin edici başka bir yol gösterememiştir. Oradaki sosyal yaşama bakıldığında, tükenmeyen bir dövüş karşımıza çıkar. Hintlilerin teklif ettiği bu çözüm yolu başarıya ulaşmadan, insanca bir toplum yaratma fikri sağlam adımlarla ilerleyemeyecektir.

– Kırılmayın bana, dedi Suşarita utangaç bir sesle. Lütfen söyleyin! Anlattığınız şeyler Gurmohan Babu'nun düşünceleri midir, yoksa siz de aynı görüşte misiniz?

Gülümseyerek dönen Binoy:

– Doğrusunu istersen, benim inanışım da Gora kadar sağlam temeller yok, dedi. Toplumdaki bozuklukları, aksayan yönleri gördüğüm zaman şüphelerimi saklayamıyorum. Ancak Gora: «Şüphe duymak, yüce bir varlığa kısık gözlere bakmaktır.» der. Kırık ve kurumuş dallara bakarak onları ağacın temeli olarak adlandırmak, bilinçsizce yapılan bayağı açıklamalardır. Gora, ağacın kuru dallarla değil de bir bütün olarak kavranmasını ister. Ancak bu sayede tam manasıyla anlaşılabileceğini düşünür.

– Hiç şüphe yoktur ki, kuru dalları bir tarafa bırakmak gerekir. Hakkımız olan meyveleri gözden geçirmektir. Peki, kast sistemi bizim memleketimize hangi meyveyi verebilmiştir.

– Sizin, kastın meyvesi diye tanımladığınız şey, sadece kast sisteminin değil memleketteki tüm şartların eseridir. Sallanmakta olan bir dişle ısırmaya kalktığınızda canınız acıyacaktır. O zaman bütün dişlerinizi suçlayabilir misiniz? Hayır. Acının sallanan dişten kaynaklandığını bilirsiniz. Hastalık ve düşkünlük vücudumuzu sarmış. Hint'in ifade ettiği düşünceyi bozmakla kalmadık, bozulanın yerine yenisini koymak için de uğraşmadık. Bu yüzden Gora bizi cesaretlendirecek şeyler söylüyor.

Gora: «Sağlam olun! Kuvvetli ve güçlü olmak için çaba sarf edin!» diyor.

– Öyle olsun. Peki, bir Brahmin'i kutsal bir varlık gözüyle görüyor musunuz? diye devam etti Suşarita. Bir insanın ayağının tozuyla başka bir insan arınabilir mi? Buna gerçekten inanıyor musunuz?

– Bir insanı yüceltmek yaratıcılık olmuyor mu? Onu yücelterek bir açıdan da yüceliğe zorlamış olmuyor muyuz? Eğer gerçek Brahmin'ler yetiştirmiş olsaydık, bu başarı Hind'in gerçekleştirdiği bir başarı olmaz mıydı? Ne dersiniz? Gerçekten bizim yüce insanlara ihtiyacımız var. Bu ihtiyacımız, kutsal insanlara olan gereksinimimiz ancak yürekten istemekle gerçekleşir. Sadece bu şekilde onlara kavuşabiliriz. Bu isteğimiz gelip geçici bir heves olmamalı. Onları bütün ruhumuzla dilemeliyiz. Eğer geçici bir heves içinde

olursak, şeytanlarla dolu olan dünyada işlenilmeyen suç kalmaz. Şeytanların rahat ettiği bir dünyaya razı gelmiş oluruz.

– Bu düzeni değiştirebilecek o kutsal varlık bir yerlerde var mı acaba?

– Aslında onlar, buradadır. Hint'in onlara duydukları ihtiyaçta, onlar için gösterdikleri çabada saklıdır. Bu da tohumun bitkinin içinde saklı olmasına benzer. Başka ülkelere bakıldığında onların Wellington gibi generaller, Newton gibi âlimler, Rotschild gibi milyonerler yetiştirmeyi istedikleri görülür. Bizim ülkemizin isteği ise Brahmin'dir. Brahmin korku nedir bilmez, cimrilikten nefret eder. Sıkıntısını yenmeyi bilir, yoksulluk yüzünden şaşırmaz. Ruhu kutsal güçle birliktedir. Hindistan'ın dileği; endişesiz, sağlam adımlarla ilerleyen, zeki Brahmin'dir. Bu dilek gerçekleştiği taktirde kurtuluş gelecektir. Biz kralların önünde eğilen, zalime boyun eğenlerden değiliz. Bizim dimdik duruşumuzu engelleyen, kendi içimizdeki korkumuzdur. Hırslarımızın esiri olmuşuz. Brahman'ın bizi hırslarımızdan, çılgınlıklarımızdan kurtarmasını beklemek yanlıştır.

O ana kadar dinlemekle yetinen Pareş Babu'nun konuşma sırası artık gelmişti:

– Ben Hindistan'ı tanımıyorum. Bu yüzden de neye hasret olduğunu ya da neye kavuşup kavuşmadığını söyleyemem. Fakat her an geçmişe dönmek mi gerekir? Bunu bilmek istiyorum. Hedefimiz günümüz için mümkün olan şeyleri gerçekleştirmek adına olmalıdır. Geçmişe dönmek neye yarayacaktır?

Binoy:

– Ben de sizin gibi çok düşündüm, dedi. Fakat Gora, buna karşılık: «Peki geçmişi ölmüş saymakla, öldürebilir miyiz?» diye sorardı. Geçmiş bizim içimizdedir. Bizimle beraberdir. Bir gün gerçek olacak şey nasıl kaybolur ki!

Suşarita:

– Bana kalırsa, dedi. Arkadaşınızın ortaya koyduğu görüş, basit birisinin görüşü değildir. Eğer ki böyle düşünüyorsanız nasıl olur da bütün memleketin düşüncelerini dile getirdiğinizi söyleyebilirsiniz?

Binoy, bu karşı çıkışa karşılık olarak:

– Gora'nın inançlarına sıkıca bağlı olduğunu söyleyip bununla övünen insanlardan olduğunu sanmayın, dedi. Onun önemsediği

şey, Hinduizmin derin içerikli anlamıdır. Bu konuya tüm ciddiyetiyle bağlıdır. Ona bu konuda ne düşündüğünü soracak olursanız size vereceği cevap şudur: «Dine bütün kurallarıyla inanırım. Kast sisteminin en ufak bir yasağın delinmesiyle yıkılacağına da. Saflığın yasağın bozulmasıyla yitirileceği doğrudur. Bunların hepsi basit teorilerdir.» Gora bunları söylemekten hiç çekinmez. Kurallara dikkatlice, en ufak ayrıntıyı atlamadan uyulmasını ister. Bunu istemesindeki amaç ise, doğru karar verebilme yeteneklerini kaybetmiş kişilerin, dikkatsizlikleri yüzünden çok önemli meselelerde yaptıkları yanlışlıklarla düşmanların zafer kazanmalarına sebep olmayı engellemektir. Bu konuda kimseye taviz vermez.

Pareş Babu:

– Brahmalar içinde de bu kişilikte insanlar var! dedi. Bunlar Hinduizmle olan her türlü bağı koparmak isterler. Normal bir hayat sürmekte zorlanırlar. Davranışlarında yapmacıklık ya da abartı görülür. Bu aşırılıklarına rağmen çok az ilgi görürler. Dinlerine ona olan bağlılıklarını kuvvet ve hile ile sürdürebileceklerini düşünürler. Her sınıftaki yobazlar gerçeğin kendilerine bağlı olduğunu, kendilerinin ise gerçeğe bağlı olmadıklarını söylerler. Ne olursa olsun, Hinduizmle her türlü bağlantıyı koparmak isterler... Bu insanlar normal bir ömür sürmekte güçlük çekerler, Davranışlarını ya yapmacıklı bir şekle sokar, ya da aşırılığa vardırırlar. Fakat yine de o kadar az ilgi görürler ki, dinlerini kuvvet ve hile ile koruyabileceklerini sanırlar. Şunu kabul edebiliriz ki, her sınıftan yobazlar şöyle söylerler: «Hakikat bana bağlıdır, ben hakikate değil.» Ben ise gerçeğe inanan basit bir insan olarak kalmak için Tanrı'ya yalvarırım. Brahmo veya Hindu tapınaklarında ona yalvarayım ve kimse ona yalvarmamı engellemesin.

Pareş Babu bunları söyledikten sonra sessizliğe bürünerek düşüncelere daldı. Son söylenenler tartışmanın boyutunu yükseltmişti. Edinilen hayat tecrübesiyle söylenen sözler coşkuyu arttırmıştı. Suşarita ve Lolita babalarına olan sevgilerini yüzlerine yansıtmıştı. O andan sonra Binoy da düşüncelerini söylemekten çekinmiyordu.

Gerçeğe ulaşanların söylemlerindeki, davranışlarındaki huzur Gora'da yoktu. Binoy bu gerçeği Pareş Babu'yu dinlerken anlamıştı.

O akşam, Suşarita yattıktan sonra Lolita gelip yanına oturdu. Suşarita onun neleri düşündüğünü anlayabiliyordu. Düşündüğü şeylerin Binoy'la ilgili olduğunu biliyordu. Bu yüzden de:

– Binoy Babu'yu gerçekten çok seviyorum, deyince Lolita:

– Çünkü sürekli Gurmohan Babu'dan bahsediyor.

Suşarita Lolita'nın ne demek istediğini çok iyi anlamıştı. Ancak anlamamış gibi davranıyordu.

– Gerçekten Binoy Babu'nun Gurmohan Babu'nun düşüncelerinden söz etmesi beni de eğlendiriyor. Ondan söz ettiği zaman sanki gözümün önüne geliyor.

Lolita donuk bir sesle:

– Ben hiç eğlenmiyorum. Hatta içerliyorum.

Suşarita şaşkınlıkla sebebini öğrenmek istediğinde ise:

– Gora'dan başka bir şey konuşmuyor, ağzından çıkan her şeyde Gora var, dedi. Sanırım Gora önemli birisi; ancak kendisi de önemli değil mi?

– Şüphesiz, diye gülerek karşılık verdi Suşarita. Hem, arkadaşına duyduğu sevgi onun da önemli birisi olmasına neden engel olsun ki?

– Arkadaşı onun hayatına o kadar çok söz geçiriyor ki, kendisini gösterme imkânını bulamıyor. O kadar çok etkileniyor ki, onun hali, kahve dövücüsünün hık deyicisini andırıyor. Ve ben, ne kahve öğütücüsüne ne de hık deyiciye saygı duyuyorum.

Suşarita, Lolita'nın ateşli sözlerini hoş bulduğu için gülmeye başlamıştı. Lolita bunun üzerine:

– Sen gülmeye devam et, dedi. Ancak ben hiçbir zaman gölgede kalan insan olmak istemezdim. Sen de kim ne derse desin beni gölgede bırakmak istemezsin, değil mi? Öyle ki, bu, senin kişiliğinle tamamen aykırı düşen bir şey! Bu yüzden de seni çok seviyorum. Bu özelliğini ise babama borçlusun çünkü ondan öğrendin. Onun gözünde herkes, ayrı bir yere sahiptir.

Evin içinde Pareş Babu'ya en çok bağlı olan Suşarita ve Lolita'ydı. Baba sözünün kullanılması bile onların heyecanlanması için yeterliydi.

Suşarita:

– Babamızı başkasıyla karşılaştırmak nereden aklına geldi?

diye karşı çıktı. Ne söylersen söyle tatlım, Binoy Babu çok güzel konuşan birisi.

– Ama görmüyor musun? Onun düşüncelerindeki inandırıcılık kendi düşünceleri olmayışından kaynaklanıyor. Kendi düşüncelerini söylese böylesine basmakalıp ifadeler olmaz, daha akla yakın şeyler olurdu. Açıkçası ben, böyle olmasını isterdim.

– Neden kızıyorsun anlamıyorum. O da Gurmohan'ın görüşlerini benimsiyor, hepsi bu.

– İşte dehşet verici olan da bu! Tanrı herkese ayrı akıllar vermiş. Biz neden başkalarının düşüncelerini kendi düşüncemiz gibi gösterelim? Neden o düşünceleri yayalım? Tanrı başkalarının sözlerini söylemek için ağız vermemiş bize. Böyle insanlar ne halleri varsa görsün.

– Sen, Binoy Babu'nun, Gurmohan Babu'ya olan sevgisiyle zamanla beraber onun düşüncelerini, kendi düşünceleri gibi gördüğünü görmüyor musun?

– Hayır, hayır! diyerek itiraz etti Lolita. Kesinlikle yanılıyorsun! Binoy, Gora'nın ne söylediğine bakmadan, hepsini kabul etmeye alışmış. Bu kölelikten başka bir şey değil. Ama sen, bunun dostluk olduğunu söylüyorsun. Birisini sevmek demek, onun düşüncelerini olduğu gibi kabul etmek demek değildir. Başka türlü de dostunla beraber olabilirsin. Dostunun görüşlerini, kendi görüşlerinmiş gibi kabul etmek, kendini kandırmaktan başka bir şey değildir. Neden dostu olduğu için Gurmohan'ın görüşlerini kabullendiğini ve bu yüzden onları savunduğunu söylemiyor. Bu çok açık bir şekilde ortada, sen haksız olduğumu mu düşünüyorsun?

Lolita'nın sözlerine karşılık Suşarita, meseleye bu açıdan bakamıyordu. Onun ilgisi, bütünüyle Gora üzerinde toplandığı için aradaki farkları göremiyordu. İlgisi yüzünden gözlerine perde çekmiş gibiydi. Binoy'u farklı bir açıdan değerlendirme ihtiyacını hissetmiyordu. Bu yüzden de Lolita'ya doğrudan cevap verme gereğini duymadı. Bu yüzden de sadece:

– Peki, dedi. Senin dediğin gibi olsun. Diyelim ki haklısın, ne olacağını düşünüyorsun?

– Aklımdan geçen şey, onların arasındaki bağı azaltıp Binoy'u dostuyla, neredeyse tutsaklık boyutundaki, ilişkiden kurtarmak!

– Peki, bunu neden denemiyorsun tatlım?

– Çünkü bunu denemekle fazla bir şey değiştireceğini sanmıyorum. Ancak sen de aklını bunun için çalıştırırsan, belki başarabiliriz.

Suşarita, Binoy'u etkileyebileceğini biliyordu. Fakat yine de kardeşinin teklifini geçiştirmeyi tercih etti. Bunun üzerine Lolita:

– Bununla birlikte senin değerini anlayıp kendini Gurmohan Babu'nun etkisinden kurtarmaya çalışmasını düşündüğümde bu çok hoşuma gidiyor. Eğer onun yerinde başkası olsaydı, Brahmo genç kızları için gazetede yazılar yazardı. Demek ki, duyguları çok güçlü ve babamıza duyduğu saygısı da çok büyük! Şu anda bize düşen ise, onun tek başına ayakta kalabilmesine yardımcı olmaktır. Binoy'un sadece Gora'nın görüşlerini dile getirmek için var olmasını anlayamıyorum.

Bu sırada Satiş: «Didi, Didi!» diyerek odaya girdi. Binoy'la birlikte sirke gitmişti. Hayatında ilk defa gördüğü oyunları anlatmak için, gecenin geç saati olmasını bile düşünmeden, odaya gelmişti. İçi içine sığmayarak anlattığı şeyler bittikten sonra:

– Binoy Babu'nun bu gece burada kalmasını istiyordum, ancak eve kadar beni bıraktıktan sonra, yarın da geleceğine dair söz verdi, dedi. Ondan sizi de sirke götürmesini istedim.

Lolita, merakla araya girerek:

– Ne cevap verdi?

– Kızlar kaplandan korkarlar, dedi, diye cevap verdi Satiş. Fakat ben, hiç ürkmedim onlardan.

Satiş, son cümlesinde göğsünü kabartıp kendisiyle övündüğünü belli ediyordu.

Lolita:

– Senin şu arkadaşın Binoy, gerçekten de cesur bir adama benziyor, dedi. Sonra da Suşarita'ya dönerek:

– Ne dersin Didi, diye sordu. Bizi de sirke götürmesini isteyelim mi?

Araya giren Satiş:

– Üstelik yarın bir matine var, dedi.

– İşte bu, çok güzel, dedi Lolita. O zaman yarın gidiyoruz.

Binoy, bu konuşmaları öğrendiği zaman, gerçekten şaşırmıştı. Hayret dolu sesiyle:

– Sirke gitmek mi, dediniz? diye tekrarladı. Herkesin içinde genç kızların arasında çadırda oturmak mı? Üstelik de gündüz vakti!

Lolita, kendince anlamlar verdiği ses tonuyla:

– Sanırım Gurmohan Babu'yu kızdırmaktan endişeleniyorsunuz, dedi. Yanılıyor muyum?

Binoy, bu ince kinayeyi fark etmekte gecikmedi. Lolita, sözlerine devam ederek:

– Gurmohan Babu'nun, genç kızlarla birlikte sirke gitme üzerine mutlaka belli görüşleri vardır, dedi.

Binoy, gayet ciddi bir ifadeyle:

– Elbet vardır! dedi.

– Bunların neler olduğunu öğrenebilir miyim? Hatta durun biraz, kız kardeşimi çağırayım da, o da bu görüşlerden faydalansın.

Binoy Babu, bu son taş üzerine kendini tutamayıp güldü. Fakat bu gülüş, Lolita'yı sinirlendirmişti:

– Neden güldüğünüzü sorabilir miyim Binoy Babu? diye sordu. Dün Satiş'e kızların kaplandan korkacağını düşündüğünüzü söylemişsiniz. Peki, sizin korktuğunuz kimseler var mı?

Lolita'nın meydan okurcasına sarf ettiği bu sözlerin ardından Binoy, kızları sirke götürmeye zorunlu olduğunu düşündü. Sirk yolunda, yalnızca Lolita'nın gözünde değil, diğer kız kardeşler içinde de Gora ile olan ilişkisi bakımından nasıl düşünceler yarattığını aklından geçirerek kızmıştı.

Sirke gitmelerinin ardından buluştukları ilk gün Lolita, Binoy'a birlikte sirke gittiklerini Gurmohan Babu'ya anlatıp anlatmadığını sordu.

Bu defaki iğne, oldukça sert bir şekilde gelmiş ve epeyce derine batmıştı. Binoy, bu soruyla sarsıldı ve kızaran yüzünden kolaylıkla okunan bir tedirginlikle:

– Hayır, diye cevap verdi. Henüz konuşmadık bununla ilgili.

***

Gora, sabah kalkmış çalışıyordu ki, hiç beklenmeyen bir şekilde Binoy geldi ve sanki söylemese ölecekmiş gibi bir hızla:

– Geçen gün Pareş Babu'nun kızlarını sirke götürdüm! dedi.

Gora, kafasını yazısının üzerinden kaldırmadan:

– Biliyorum, diye cevapladı. Binoy şaşkın bir sesle:

– Nereden, kimden duydun? diye sorunca Gora:

– Abinaş'dan... Aynı gün o da oradaymış!

Gora, bu son sözlerini de yazısından gözünü almadan ve konuyla ilgili hiçbir görüş belirtmeden söylemişti.

Binoy, bu beklemediği durum ve Abinaş'ın ona bunları kim bilir nasıl abartarak anlatmış olacağını düşünüp birdenbire utanmaya başladı. Öte yandan aynı anda, geçenlerde, Lolita ile çekiştikleri zaman, bunu zihninden çıkarabilmek için ne denli zorlandığını anımsadı.

«Lolita'ya göre ben, tıpkı öğretmeninden korkan bir öğrenci gibi, senden korkuyormuşum. Şu insanlar, nasıl da düşünmeden, haksızca fikirler üretebiliyor. Sahip olduğu üstün değerler için elbette Gora'ya saygı gösteriyorum, ama bu Lolita'nın sandığı şey değil. Onun düşüncesine göre ben çocukmuşum da Gora, benim yöneticim, vasimmiş!»

İşte bu düşünceler, önceki gün epeyce huzursuz olmasına neden olmuştu Binoy'un. O bunları aklından geçirirken Gora da yazmayı sürdürüyordu. Binoy'un aklına Lolita'nın sorduğu kurnazca sorulardan birkaçı geldi. Bu sorular, zihninden uzaklaşana kadar ne kadar da sıkıntı vermişti ona. Aynı anda içinden büyük bir isyan duygusu kabardı.

Ne olmuş ki sirke gittimse? İçinde yeniden alevlenen bu konuyu bastırmakta zorlanıyordu. Üstelik benim neler yaptığımı, Abinaş neden hemen Gora'ya yetiştiriyor? Onu da geçelim, Gora nasıl o budala adamın bu işe burnunu sokmasına izin veriyor? Hepsini geçelim, Gora, efendi mi ki yaptığım her şeyden haberli olmak zorunda ya da ben, her şeyi ona söylemek zorundayım? Her şey bir yana bu, en başta aramızdaki dostluğa bir hakarettir.

Binoy, Gora'ya ve Abinaş'a bu denli öfkelenmesinin nedeninin kendi korkaklığı olduğunu birden anlamıştı. Daha birkaç saat öncesinde Gora'dan birtakım şeyleri gizlemenin zorunlu olduğunu düşünmüştü. Şimdiyse onun yanında buna alındığından suçu, zihninde Gora'ya yüklüyordu. Eğer Gora, böyle sessiz durmayıp kendisini eleştirecek bir şeyler söylese, onunla aynı seviyede bulunacaklar ve böylece de Binoy'un içi rahata erecekti. Fakat Gora'nın

her zamanki gibi kendine güvenen sessizliği, kendisine mahkemedeki bir yargıç havası verdiğinden Binoy'un zihninde Lolita'nın iğneleyici sözleri ardı ardına canlanıyordu.

İçerideki bu sessiz devinimin içine elinde Hookah'la gelen Mohim de katıldı ve kutuyu uzatıp onlara da Pan sunduktan sonra:

– Binoy, oğlum... Dedi. Bize düşen hazırlıkların hepsini hallettim ben. Artık bütün iş, amcanın bu işi destekleyip, evet demesinde. Ondan sonra, keyfimiz iyice yerine gelecek. Mektup yolladın mı amcana?

Mohim'in evlilik konusunda bu ısrarcı tavrı, Binoy'u hele bugün, fazlasıyla öfkelendiriyordu. Kuşkusuz buradaki suçu, Mohim'de aramak doğru değildi... Binoy'un olumlu cevap verdiğini ona söyleyen Gora'ydı. Dahası kendisi de buna razı geldiğini belirtmemiş miydi ona? Doğrusu Anandamoyi'nin tavrı onu bundan vazgeçirmek yönündeydi. Asıl önemli olan konu şuydu ki, kendisinin de hiçbir zaman bu kıza karşı kayda değer bir ilgisi olmamıştı. Böylesi karmaşık bir zihinle nasıl iyi bir karar alınması mümkün olabilirdi ki? Eğer kendisi buna karşı bir itirazda bulunsaydı, Gora da hiçbir ısrarda bulunmazdı. İşte yine içinde, Lolita'nın yaptığı eleştirilerin acısı kabarmıştı.

Binoy'un bu kararı almasını sağlayan, uzun yıllar boyu süren dostlukta Gora'nın kendisinde kurduğu, adı konulmamış baskıydı. Binoy, içinde beslediği aşırı sevgi, yumuşak yaradılışı sonucu bu gücün denetimine bırakmıştı kendisini. Bu zamanla öyle bir hal aldı ki, sonunda dostluğun yerini, bir hükmetme aldı.

Aslında o vakte kadar durumun böyle bir halde oluşunu açıkça göremiyordu Binoy. Fakat artık bunu kabul etmemek gibi bir şey elinden gelmiyordu. İşte bir bakıma bütün bunların bir sonucu olarak Saşi'yle evlenmeye bir zorunlulukla razı gelmişti. Mohim'e cevap olarak:

– Hayır, dedi. Daha yazmadım.

Mohim, sıcaklaştırmak için çabaladığı sesiyle:

– Tabii ya... Dedi. Suç tamamen benim, neden sen yazasın ki? Bu iş bana düşerdi. Hadi oğlum, şöyle yavaşça heceleyerek söyle de yazayım tam olarak adını!

Binoy, şüpheli sesiyle:

– Sizce de çok acele etmiyor musunuz? diye sordu. Hem önümüzden gelen iki ay boyunca düğün yapılamaz. Onun ardından da Agrahâzan geliyor. Bizim geleneklerimize göre kendisinden uğurlar beklenen hiçbir şey, Agrahâzanda gerçekleştirilmez.

Mohim, bu sözler üzerine bir eliyle duvara yaslanarak:

– Bak şimdi, bu olmadı Binoycuğum! dedi. Eğer böylesi temelsiz inançlara göre hareket edecek olursan, bu zamana kadar aldığın çağdaş eğitimin kulaktan dolma olduğu düşünülür. Şahsen benim, bu memleketin takviminde uğurlu kabul edeceğim tek bir gün bile yok. Üstelik söyler misin, her ailenin kendi geçmişini eşelediği bir ortamda işin içinden çıkmak nasıl mümkün olur?

– Madem bu şekilde konuşuyorsunuz, önümüzdeki iki ayın uğursuz olduğunu neden siz de kabulleniyorsunuz?

– Ben mi kabul ediyorum bunu? Asla! diye haykırdı Mohim. Ama bu inançlar karşısında ne yapabilirim ki ben? Biz Tanrıya ibadet etmeyebiliriz, fakat aylar, günler ya da ayın hareketleriyle belirlenmiş bazı kurallara uymazsanız, sizi saygın hiçbir ailenin evine kabullenmesi olanaksızdır. Öte yandan şunu belirtmem gerekir ki, bu türden geleneklere saygı göstermiyorum desem de, takvimi hiçe saydığım zaman kendimi rahat hissettiğimi söyleyemem. Hepimizi kuşatan şu havanın içi nasıl sıtmayla doluysa, korku da onun kadar doludur bu havaya. Ve işte ben de bunun etkisinden kurtulamıyorum.

Bu sözler üzerine araya giren Binoy:

– İşte tıpkı sizin gibi benim ailemin de kurtulamadığı korkulardan birinin adı, Agrahâzan ayıdır. Hele teyzemin buna razı gelmesi olanaksızdır.

Binoy, bu sayede işin bir süre daha ileri bir zamana atılmasını sağlamış oluyordu. Bu manzara karşısında Mohim de yapabileceği bir şey olmadığını anlayarak odadan ayrıldı.

Gora, arkadaşının sözlerinden onun bu konuda kuşkular taşıdığını anlamıştı. Günlerdir buraya uğramıyordu. Üstelik Pareş Babu'lara eskisinden bile daha sık aralıklarla gittiğinin haberlerini de almıştı. Şimdi de onun bu evlilikten vazgeçmeye hazırlanan havası karşısında epeyce kaygılanıyordu. Bu yüzden de kafasını çalışma masasından kaldırarak açık sözlülükle:

– Mohim'e sözün olduğu halde neden şimdi böyle kararsızlık içinde bırakıyorsun onu? diye sordu.

Binoy, kontrol edemediği sesiyle:

– Söz mü, diye karşılık verdi. Ben mi verdim o sözü, yoksa o benden koparıldı mı?

Bu ansızın karşısında beliren isyan dalgası, Gora'yı hazırlıksız yakalamıştı. Birden gerilen sinirleriyle dikleşen sesiyle açıkça:

– Kimmiş bunu senden koparan, söyler misin? diye sordu.

– Elbette sen!

– Ne, ben mi yaptım bunu? Sen ne dediğinin farkında mısın ha! Ben, bu konuyla ilgili ancak birkaç söz söyledim sana ve sen, şimdi kalkmış buna söz koparmak mı diyorsun?

Aslına bakılırsa Binoy, sözlerini kanıtlayacak durumda değildi. Gora, bu konu hakkında çok az konuştuklarını söylerken haklıydı. Gora'nın yaptığı birkaç yorum da öyle ısrarcı bir tavırla söylenmediğinden, herhangi bir baskıdan da bahsedilemezdi. Yine de bir bakıma Gora'nın, Binoy'u bu iş için yönlendirdiğini ve evet demeye zorladığı ileri sürülebilirdi. Buna karşı kanıt göstermek ne kadar zorsa, ona sitem etmek de o kadar uygunsuz bir tavır oluyordu. Bütün bunlara karşın Binoy, sinirden aklı başından gitmiş bir şekilde:

– Böyle bir sözü koparmak için, birine fazla bir şey söylemeye gerek yoktur! dedi.

Bu ani çıkışla ayağa fırlayan Gora:

– Çabuk bu sözlerini geri al Binoy, diye haykırdı. Senin verdiğin sözün, benim gözümde zorla ağzından almaya değecek kadar bir önemi yok!

Bu sözlerinin ardından Gora, Mohim'e seslenerek onu da odaya getirtmişti. Telaşla içeri gelmesinin üzerine de ona dönerek:

– En başında size Binoy ile Saşi'nin evlenmelerinin olanaksız olduğunu, bunun doğru bir iş olmayacağını söylemiştim öyle değil mi?

– Doğru, bunları söyledin. Öyle ki senden başka hiç kimse de bunları söyleyemezdi. Senden başka bütün herkes yeğenlerinin evliliği için az çok çaba harcardı.

– Peki, söyler misiniz, Binoy'dan bu konuda söz alabilmek neden beni de bu işe bulaştırdınız?

Bu soru, Mohim'in sesine belirgin bir keder katmış gibi görünüyordu:

– Bunun tek nedeni, onun karar vermesini sağlamak için bunu en iyi yol olarak görmemdi! diye cevap verdi.

Gora'nın yüzü bu cevapla beraber kıpkırmızı olmuştu:

– Sizden rica ediyorum, artık beni bu işe karıştırmayın! Ben, kimsenin rehberi falan değilim ben. Yapmam gereken daha önemli işlerim var! diye bağırdı ve hışımla odayı terk etti.

Oracıkta şaşkın bir zavallılıkla kalakalan Mohim, onun ardından gitmeye fırsat bulmadan, Binoy da benzer bir hışımla sokağa fırlamıştı. Bunların üzerine Mohim'in Hookah'ına sarılmaktan başka bir yolu kalmamıştı.

Binoy ile Gora arasında gerçekleşen ilk kavga değildi bu, ama kuşkusuz hiçbiri bu kadar şiddet dolu bir kavga olmamıştı. Başlangıçta işin bu boyutu Binoy'u oldukça ürkütmüştü. Evine girdiğinde içinde acılı bir vicdan azabı vardı. Gora'nın orada aldığı darbe aklına geldikçe içinden ne bir lokma bir şey yemek yemek geliyordu. Ne de huzurlu bir şekilde gözlerini uykuya yumabiliyordu. Her şey bir tarafa boşu boşuna ve acımasızca bir şekilde tüm suçu nasıl Gora'ya yüklediğini aklına getirdikçe: «Haksızım işte! Haksız, haksız!» diyerek kendini yiyip bitiriyordu.

Anandamoyi, öğle sonrası çoğunlukla yaptığı gibi dikiş dikiyordu. Binoy'un gelişi de tam bu ana denk geldi. İçeri girince hemen kadının yanına gidip oturan Binoy:

– Anne, diyerek söze başladı. Bu sabah Gora'ya haksızca yüklendim. Saşi ile evlilik konusunda saçmaladım.

– Ya Binoy, gördün değil mi? diye sordu Anandamoyi. İşte insanın aklı ard düşüncelerin üstünü örtmeye çalışırken bu hale gelir. Ama iyi ki aranızda bu konuşmalar geçti. Hem bunda büyütecek bir şey yok, ikiniz de çok sürmeden unutursunuz bu kavgayı.

– Ama anne, bütün bu tartışmalar bir tarafa, Saşi ile evlenmek için hazır olduğumu söylemek istiyorum.

– Böylesi acele karar alarak her şeyi iyice içinden çıkılmaz hale sokmayın yavrum. Bir evlilik, bir defa yapılır ve ömür boyu devam eder, oysa bir kavganın hırsı, çok sürmez.

Bu sözlere karşın Binoy, olanları pek böyle yorumlamıyordu. Aldığı kararı Gora'ya söylemek elinden gelmese de Mohim'i bularak bu evliliğin gerçekleşmesinde herhangi bir engelin olmadığını, amcasının onayını da almak için de düğün dört ay sonra yapmaları gerektiğini söyledi.

Bunun üzerine Mohim, belirgin bir sevinçle:

– Tamam, nişanı vakit kaybetmeden yaparız! dedi.

– Kabul, diyerek onayladı Binoy. Gora'yla da anlaşıp gereken işleri düzene sokalım.

Mohim, sinirlerine hakim olamayarak:

– Yine mi? diye mırıldandı. Bu işi de mi ona danışıp yapacağız?

– Elbette, diye ısrar etti Binoy. Bunu kesinlikle yapmalıyız.

– Mademki bu şart diyorsun, tamam! Öyle olsun!

Mohim, bu konuşmayı daha fazla uzatmamak ister gibi ağzına bir pan doldurdu.

Aynı gün istese de Gora'ya konuyu açmadı Mohim. Sonraki gün ise onun odasının önündeyken, onu bir kez daha bu evlilik konusunun gerçekleşmesine razı edebilmek uğruna sağlam bir tartışmaya girmeye zorunlu kalacağını tasarlayarak korkuyordu. Bütün bu endişelerine karşın, içeri girip de önceki gün Binoy'un geldiğini, Saşi ile evlenme kararını bildirdiğini ve nişanla ilgili Gora'nın ne düşündüğünü öğrenmesini tavsiye ettiğini söyleyince Gora, hiç duraksamadan:

– İyi işte, zaman kaybetmeden yapalım nişanı! dedi.

– Bugün ne kadar da ılımlısın Gora, dedi Mohim. Dilerim bu tavrın birkaç gün sonra değişmez.

– Dünkü sorun bu işe karşı çıkışımdan değil, taraftar olduğum için yaşandı.

– O zaman senden ne bu işe karşı çıkmanı, ne de desteklemeni istemiyorum. Kendi gücümün yettiğince yapabildiklerimle yetineceğim bundan böyle. Senin bulunduğun bir isteğin, itirazla karşılaşacağını hiç düşünmezdim doğrusu! Sen, bu evliliği gerçekten destekliyor, istiyor musun?

– Elbette istiyorum!

– O halde, bunun gerçekleşmesi için sadece dilek dile, sonrasına karışmanı istemiyorum.

***

Gora, Binoy'dan uzak durmaya devam etmeyi sürdürdüğünde onun üzerinde olan etkisinin güç kaybettiğini iyice anlamıştı.

Öte yandan onu istediği sınırlar içinde tutmanın yolu da Pareş Babu ile daha sıkı ilişkiler kurmaktan geçiyordu. Kavga ettiklerinden bir gün sonra onu görmek için evine gitti.

Binoy, bu ansızın gelişle sevinçten daha çok şaşkınlık duymuştu. Öyle ki onun bu denli çabuk yanına geleceğini hiç düşünmüyordu. Şaşkınlığı, Gora'nın en küçük bir düşmanlık belirtisi göstermeden, Pareş Babu'nun kızlarıyla ilgili konuşmalar yapmasıyla iyiden iyiye artmıştı. Aslında bu konuda Binoy'un ilgilenmesini sağlamak için çok da özel bir çabaya gerek yoktu. Bunun sayesinde gelişen bir havada da iki arkadaş, akşam saatlerine kadar bu konu üzerinde konuştular.

Saatin iyice ilerlemesinden sonra eve gitmek üzere yolda yürüyen Gora'nın kafası sürekli olarak bu meseleyle meşguldü. Uykuya dalana kadar da bu konuyu düşünmekten alamadı kendini. Daha önce hiç bu kadar düşüncelerinin karmaşıklaştığını hatırlamıyordu. Öyle ki bu zamana kadar kadınlardan sürekli ve kasıtlı olarak uzak durmuştu. Oysa artık kendisini de o girdabın gücü altında görüyordu. Bu sebepten de ertesi gün Binoy'un kendisine:

– Hadi Gora, Pareş Babu'nun yanına gidelim. Hemen her gördüğümde seni soruyor! Sözleriyle yaptığı teklifi hiç duraksamadan kabul etti. Bundan önceki zamanlarda Suşarita'yla ya da Pareş Babu'nun diğer kızlarıyla karşılaştığında, onlarla hiçbir şekilde ilgilenmemiş, hatta açık bir şekilde küçümsemişti onları. Oysa bugün, onları daha yakından tanımak için, içinde büyük bir sabırsızlık duyuyordu.

Pareş Babu'nun evine geldiklerinde hava kararmıştı. İçeri girdikleri sırada Haran, alt katta bulunan salonda oturmuş, üzerindeki bir lambanın ışığı altında İngilizce olarak yazdığı makalelerinden birini okuyordu. Pareş Babu'ya yazılarını okumak, Haran için bir bahaneden öteye geçen bir şey değildi. Çünkü onun asıl amacı, Suşarita'yı etkilemekti.

Bu sırada Suşarita da, masanın hemen yanı başında, genişçe bir hurma yaprağını ışıktan rahatsız olan gözlerini korumak için önüne gererek oturmuş, sessiz bir şekilde dinliyordu. Bununla beraber haline bakıldığında, arada bir kulaklarını gelen sese kapayıp zihninin derinliklerinde düşüncelere daldığı söylenebilirdi.

Bu sırada içeri gelen hizmetçinin, Gora'yla Binoy'un gelişlerini bildirmesiyle ansızın tüm bedeninde büyük bir ürperti duydu ve bunun etkisiyle ayağa kalkarak odadan çıkmaya yöneldi.

Bunu gören Pareş Babu, ona seslenerek durdurdu:

– Ne oldu Radha? diye sordu. Çıkmana ne gerek var, gelenler yabancı değil ki; bizim Gurmohan ve Binoy...

Suşarita, bu etkiyle yeniden döndü ve yerine oturdu. Bu durum biraz canını sıkmışsa da Haran'ın sıkıcı yazısını okumayı bıraktığını görmesi iç sıkıntısını biraz olsun dengeledi. Gora'yı göreceğini bilmek onu birdenbire büyük bir heyecana taşımıştı, ama öte yandan onunla Haran'ın karşılaşacaklarını düşündü ve bu canını sıktı. Yeni bir kavgaya girişmelerinden çekiniyordu... Yoksa bunun altında başka bir sebep mi yatıyordu?

Gora'yı gören Haran'ın az önceki neşesi bir anda dağılıverdi. Onun selamını isteksiz bir şekilde karşılayarak, geçtiği köşede oturup somurtmaya başladı. Gora ise onu görünce içinde kabaran kavga isteğini kontrol altına almakta zorlanıyordu.

Bayan Baroda, bunlar olurken yanında götürdüğü üç kızıyla beraber konukluğa gitmişti. Onları gidip almak üzere verdiği söz yüzünden ayağa kalkan Pareş Babu, Gora ile Binoy'dan özür diledi. Sonra da Suşarita ile Haran'ın yanına kadar gelerek, en kısa zamanda dönmeye çalışacağını ve onların da bu arada misafirlerle ilgilenmelerini istediğini fısıldadı. Onun çıkışının üzerinden henüz birkaç dakika geçmişti ki o beklenen kavga patlak verdi.

Bu defaki tartışma bir yargıcın ismi etrafında şekillenmekteydi. Brovnlov diye tanınan bu yargıç, Kalküta sınırlarında görev yaptığı sırada, Pareş Babu ile yakın denebilecek bir dostluk kurmuştu. Yargıç, her fırsatta Pareş Babu'yu eşini ve kızını Zenana'ya hapsedip sınırlamadığı için övüyordu. Sahib yıldönümlerini her yıl düzenlediği bir tarım sergisiyle kutluyordu.

Daha bundan bir hafta kadar önce Bayan Baroda, Bayan Brovnlov'un ziyaretine gitmiş ve neredeyse bütün ziyaret boyunca yine kızlarının İngiliz edebiyatı ve şiirinde ne kadar bilgili olduklarını anlatmaktan yorulmamıştı. Bayan Brovnlov, bu abartılı övgülerin ardından Vali yardımcısının da hanımıyla beraber tarım sergisine gelip kendilerine şeref vereceklerini, bu bilgili kızların da bu değerli konuklar önünde İngilizce kısa bir piyes oynamalarının kendilerini ne kadar mutlu edeceğini söyledi.

Her zaman kızlarını övme ve gösterme fırsatı kollayan Bayan Baroda, bu teklifi kaçırmak şöyle dursun, neredeyse zevkten sar-

hoş olmuştu. İşte o gün de bu sergide sunacakları kısa piyesin provasını yapmak üzere bir tanıdıklarının evine çalışmaya gitmişlerdi. Bu sergiye katılma fikri ortaya atıldığında Gora, buna şiddetle karşı çıktı ve bunu eleştirdi. Bu tepkili çıkışın ardından da İngilizlerle Bengalliler arasındaki ilişkilerle Hindistan'da var olan ve bunların çeşitli sosyal ilişkiler kurmasını engelleyen bazı konular üzerinde oldukça ateşli bir tartışma başladı.

Söze giren Haran, her zamanki bakış açısını yansıtarak:

– Ben bu konuda bizim halkımızı suçlu görüyorum, dedi. Öylesine çok batıl inanca ve kötü âdete boğulmuş bir haldeyiz ki, bu da bizlerin İngilizlerin meclislerinde kabul görmememize neden oluyor.

Gora, karşılık olarak:

– Doğru söylüyorsunuz, dedi. Suçlu hep biziz. İngilizlerin meclislerine girmek için bunca gösterdiğimiz çabadan ve alçalmadan ötürü büyük bir utanç duymalıyız.

– Fakat diyerek karşı çıktı Haran. İngilizler, gerçek anlamda değer sahibi olanları her zaman büyük bir saygı ile karşılamışlardır. Örnek vermem gerekirse, işte şu anda evlerinde bulunduğumuz candan dostlarımız gibi.

– Böyle kişilere karşı duyulan bu derecedeki bir saygı, diğerlerin alçalmasını arttırmaktan öte bir şey getirmez. Bu, bana göre büyük bir hakarettir.

Çok geçmeden hem Haran'ın, hem de Gora'nın öfkesi son dereceye yükselmişti. Tartışma yükselen öfke ve şiddetle böylece sürerken, Suşarita, yüzünün önüne gerdiği yelpazeden belli etmemeye çalışarak Gora'yı inceliyordu. Ona öyle bir dikkat ve kendini kaptırmışlıkla bakıyordu ki, ne söylediğini bile kavrayacak halde değildi. Gora, tam karşısında, güçlü kollarını masaya dayamış bir şekilde oturuyordu. Lambanın ışığıyla geniş alnı iyice ortaya çıkmıştı. Bir an geliyor, keyifle kahkaha patlatıyor, başka bir anda ise kaşları öfkeyle hareketleniyordu. Bütün bu çeşitli mimik ve jestlerin ötesinde, yüzünde öylesine bir gurur okunuyordu ki, hiçbir zaman boş yere girişilen bir söz savaşına pirim vermediği, öte yandan görüşlerinin epeyce uzun düşünme ve deneyimin sonucunda ortaya koyulan şeyler olduğu açıkça anlaşılıyordu. Düşüncelerini karşı tarafa aktarırken sadece sesini değil, yüzünü ve tüm beden hare-

ketlerini de kullanıyordu. Suşarita, onu izlerken yüzünde belirgin bir şaşkınlık beliriyordu. Sanki bu zamana kadar ilk kez, karşısına asıl gerçeği anlamayı başarmış, diğer bütün insanlardan farklı birini görüyordu. Haran'ı onun yanında ele alınca insana her şeyiyle; yüz çizgileri, hatta elbisesi ile bile gerçekten gülünç görünüyordu.

Gora'yla ilgili Binoy ile yaptığı onlarca tartışmanın ardından onu son derece sert ve keskin görüşlere sahip bir parti lideri gibi tanımıştı.

Oysa şimdi karşısındaki Gora, bütün partizanca teorilerden ve çeşitli görüşlerden sıyrılmış bir şekilde, sadece insan olarak görünüyordu ona. İlk kez, o sırada bir erkek ruhunun ne olduğunu anlamış ve bu kavrayış içinde kendi varlığını yeryüzünden silmişti.

Suşarita'nın kendinden geçmişcesine Gora'yı süzüşü, Haran'ın gözünden kaçmadı. Dikkatini bu manzaraya verdiği için de sözlerine gereken gücü vermekte iyice zorlanmaya başladı.

Sonunda bu hale katlanamayarak ayağa kalktı ve tıpkı yakın bir akraba gibi ona doğru seslendi:

– Suşarita, şuraya gelir misiniz lütfen, dedi. Sizinle konuşacaklarım var!

Suşarita, bu ansızın çıkışla, sanki yüzünün ortasına sert bir tokat inmiş gibi olduğu yerde sıçradı. Haran'ın ona bu şekilde seslenmesine cesaret verecek kadar aileyle yakınlığı olduğuna şüphe yoktu. Öte yandan aynı şey, başka bir zaman yapılsa hiç üzerinde bile durmazdı Suşarita. Oysa şimdi Gora'nın ve Binoy'un gözleri önünde yapılan bu hareketi, kendisine yönelik büyük bir hakaret gibi algıladı. Hele bir de Gora'nın kaşla göz arasında kendisine yönelttiği bakışıyla karşılaşınca, Haran'ın hareketi, onun gözünde affı olanaksız bir saygısızlık halini almıştı. İlk olarak onu duymamazlıktan geldi. Ama Haran, neredeyse öfkelenen sesiyle bir daha:

– Duymadınız mı Suşarita? Şu yan odaya gelir misiniz, sizinle bir şey konuşmalıyım! diye üsteleyince Suşarita, dik bir sesle:

– Biraz bekleyin, dedi. Babam dönsün, sonra söylersiniz, söyleyeceğinizi.

Bu gergin durum üzerine ayağa kalkan Binoy:

– Sanırım sizi rahatsız etmekteyiz! dedi. Artık gitsek iyi olacak.

Suşarita, telaşla söze atılarak:

– Yoo, Binoy! dedi. Lütfen kalın, üstelik babam, sizin kendisini beklemeniz konusunda ricada bulunmuştu. Hem gelmek üzeredir!

Sanki onun gitmesiyle önüne geçilmesi mümkün olmayan bir felaket ortaya çıkacakmış gibi bir kaygı ve yalvarış vardı genç kızın sesinde.

Bu konuşmalarla iyice dizginleri elinden kaçıran Haran:

– Daha fazla bekleyecek değilim, gitmeliyim! diyerek hışımla odadan ayrıldı. Odanın kapısını kapar kapamaz da bu keskin tavrından pişmanlık duydu, ama geri dönmesi için gereken bir bahaneyi de bulamadı.

Onun odadan ayrılmasıyla Suşarita, az öncekinden de büyük bir utançla, ne söylemesi, ne yapması gerektiğini bilemez bir halde başını önüne eğmiş oturuyordu. Bu sessizlik ve onun başı önde hali, Gora'ya onun yüzünü rahatça inceleme fırsatını vermişti. Dikkatli bakışlarıyla aradığı ilk şey, okumuş genç kızların hepsinde gördüğü alçak gönüllülükten uzak kendini bilmezliğin olup olmadığıydı. Genç kızın yüzünde ışıldayan zekayı görmemenin mümkünü yoktu kuşkusuz. Ama bu bile, aynı anda taşıdığı çekingen bir utangaçlıkla ne kadar da dengeli bir şekilde yumuşamıştı! Alnındaki, ancak sonbahar günlerinde görülebilecek gökyüzünün saflığı ve pürüzsüzlüğü dikkat çekiciydi gerçekten. Susmuş, hoş dudakları, söylemeyerek içinde tuttuğu sözcüklerin üzerinde taze bir tomurcuk gibiydi. Gora, o ana kadar hiç, çağdaş bir kadının nasıl giyindiği üzerine inceleme ya da onları gözden geçirme ihtiyacını duymamıştı içinde. Oysa şimdi en son çizgilerle Suşarita'nın ince bedenini saran sarisi, ne kadar da güzel görünüyordu Gora'nın gözlerine. Onun pliseli korsajından uzanıp masaya dayanmış eli, incecik duygularla süslü bir kalbin zarif bir habercisiydi sanki.

Suşarita'nın hemen üzerindeki yumuşak ışıkla, duvardaki tablolarla, odanın hafif karanlığında zor seçilen hoş mobilyalar, maddi şeyler olmaktan çıkmış, Gora'nın birdenbire ayrımına vardığı, ince bir kadın zevkiyle yaratılan hoş bir havanın güzelliğine bürünmüştü. Bu şekilde bir an bile gözlerini üzerinden ayırmadan seyrettiği Suşarita'yı, yüzünün iki yanına dağılmış saçlarından, sarisinin özenli işlemelerine kadar tüm ayrıntılarıyla çok yakından tanıyordu. İşte tam karşısında, kendisini, tüm varlığıyla ve ayrıntılarıyla kendine çeken Suşarita vardı.

Geçen bu kısa sürede, süren sessizliğin sıkıntısını duydular. Binoy, bu sessizliği bozmak istercesine Suşarita'ya dönerek birkaç gün önce tartıştıkları bir konuyu anımsatarak:

– Daha önce de size söylediğim gibi, önceleri, yurdumuz ve toplumumuz için hiçbir kurtuluş umudum yoktu. Bizlerin sonsuza kadar bu şekilde İngilizlerin idaresi altında yaşayacağımızı düşünüyordum. Şimdiye bakarsanız, hâlâ büyük bir çoğunluk bu şekilde düşünmektedir. Bu çeşit bir düşünmeyle insanlar, ya kendi çıkarları ardında sürükleniyor ya da kendilerine biçilmiş kadere boyun eğiyorlar. Bir dönem ben bile Gora'nın babasının çevresinden gelecek gücün yardımıyla bir memurluk bulmayı düşünmüştüm. Neyse ki Gora, bu hareketime gösterdiği tepkiyle aklımı başıma getirmişti.

Gora, bu sözler üzerine Suşarita'nın yüzünde beliren şaşkınlığı fark edince:

– Sakın ola, benim bunları hükümete karşı içimde olan nefretin etkisi altında söylediğimi düşünmeyin, diyerek açıklamaya başladı. Fakat memurlar, her zaman kendi hükümetleriymiş gibi, emrinde çalıştıkları hükümetle övünmekten başka bir şey yapmazlar. Bu şekilde de her geçen gün biraz daha açıkça gördüğüm bir şey ortaya çıkıyor ki, o da kendilerini, kendi yurttaşları içinde ayrı bir sınıf olarak görmeye başlıyorlar. Eskiden yargıç yardımcılığı yapan bir akrabam vardı. Şimdi emekli oldu, ama görev yaptığı zamanlarda bir gün bağlı olduğu yargıç, ona: «Baba,» demişti. «Sizin yönettiğiniz mahkemelerden ne kadar da çok beraat kararı çıkıyor?» Bu soru karşısında verilen cevap şöyleydi: «Bu durumun çok güçlü bir nedeni var Sahib. Sizin bakışınıza göre hapishanelere doldurulan insanların sokakta gördüğümüz kediden, köpekten farkı yoktur. Fakat onların hepsi, benim kardeşlerimdir.» İşte o zamanlarda böylesine onurlu sözlerle yurttaşlarını destekleyen insanlarımız azımsanmayacak kadar çoktu. Ve bununla beraber onları dinleyen İngilizler de bulunabilirdi. Oysa günümüzde hükümet hizmetinin yarattığı baskı altında, kendi yurttaşlarımız olan yargıç yardımcılarının gözünde onların değil kardeş, neredeyse bir köpek kadar bile değerleri yoktur. Bu noktada deneyimler açıkça göstermiştir ki, devlet görevlerinin çıkılan her yeni basamağında yobazlaşma daha da artıyor. Bir başkasının omuzlarına basarak yükseldiğinizde, kendi yurttaşları-

nıza, kaçınılmaz bir şekilde tepeden bakıyorsunuz ve bir kere bile onları kendinizden daha aşağı gördünüz mü, onlara karşı yapılan haksızlıkların haddi hesabı olmaz. Bunun da ortaya çıkaracağı tek şey, öngörülemez şiddetiyle kötülükten başka bir şey değildir.

Gora bu son sözleri sırasında kendini tutamayarak masaya öyle sağlam bir yumruk indirdi ki, lamba devrilecekmiş gibi sallandı.

Bunun üzerine Binoy gülerek:

– Aman Gora, dedi. Ne bu masa ne de lamba devlet malı değildir. Öyle ki bunların sahibi konuğu olduğumuz Pareş Babu'dur.

Bu alaycı takılma üzerine Gora, gür sesiyle kahkahayı patlattı. Evin içi birdenbire Gora'nın neşeli sesiyle doluvermişti. Suşarita, kendisine yönelik bir takılmaya bu denli çocuklar gibi gülen Gora'nın hali karşısında hem çok şaşırmış, hem de bunu çok hoş bulmuştu. Daha önce onun gibi derin düşüncelerin peşinde gitmekten başka bir şey yapmadığını düşündüğü birinin böylesi içten gülebilmesini beklemiyor gibiydi.

Gora, hiç konuşmadığı kadar çok konuşmuştu o akşam. Suşarita ise, sessizce onun sözlerini dinliyordu. Arada bir gözlemlediği genç kızın yüzünden, söylediklerini onayladığını okuyan Gora'nın içi, sevinçle dolmuştu. Sonunda direkt olarak Suşarita'ya dönerek:

– Şunu hiçbir zaman unutmamanızı dilerim, dedi. Gerçekte tam bir yanlış olsa da, İngilizlerin güçlü olduklarını, bizim ise böylesi bir güce sahip olmamızın yolunun onlara benzemekten geçtiği düşüncesi kesinlikle gerçekleşecek bir düşünce değildir. Sürekli onları taklitle özümüzü yitirsek de onlara asla benzemeyeceğiz. Sizden yapmanızı önemle dileyeceğim şey, Hindistan'ın özünün en derin yerlerine kadar girmeye çabalayın. Onu iyisiyle olduğu kadar, kötü yönleriyle de benimseyin. Sonrasında da kötü yönlerin ortadan kalkması yolunda uğraş verin, ama hep içinde olun! Olaylara kendi benliğinizle dâhil olun, bunlar üzerine enine boyuna düşünün, tüm varlığınızla sarılın onlara. Yalnızca onun karşısında yer alıp onlara Hıristiyanca bir bakış açısından bakarsanız, hiçbir şey göremez ve anlayamazsınız. Bu şekilde onu yaralamaktan başka bir şey yapmamış olursunuz ve ona yardım etmeniz de mümkün olamaz.

Gora, bu sözleri bir rica havasında söylediğini düşünüyordu, ama bu tam bir buyruktu. Bunları öyle bir üstünlük dolu sesle söy-

lenmişti ki, karşısındaki insanın bunu onaylayacağına ya da reddedeceğine bile bakmıyordu.

Suşarita, bu hararetli ve doğrudan kendisine dönük konuşan bu adamın, içinde kabarttığı heyecanla, başını önüne eğmiş, sessizce dinliyordu onu. Bir süre sonra üzerindeki heyecanı ve utangaçlığı atarak, sade sesiyle:

– Şu güne kadar üzerinde yaşadığım yurdumu böylesi bir büyüklük içinde ve gerçekten düşünmemiştim. Ama bu noktada size sormak istediğim bir konu var; Vatan ile din arasındaki ilişki, nasıl bir ilişkidir? Vatan, din sayesinde yükselip yücelmez mi?

Bu soru, o kadar tatlı bir sesle yöneltilmişti ki kendine, Gora duygulanmamak için uğraşsa da bunu beceremedi. Bununla beraber Suşarita'nın konuşurken gözlerinde beliren ifade, Gora'yı tamamen etkisi altına almıştı. Bu haliyle, soruyu cevaplayarak:

– Vatanı yüceltecek olan şey... Ki o, vatandan daha da büyüktür ve ancak onun içinden görülebilir, dedi. Tanrının birliği, sonsuzluğu, çok farklı şekiller içinde açığa vurulabilir. Gerçeğin bir tek olduğunu, bundan hareketle de gerçek olan tek bir din olduğunu savunanlar, gerçeğin sadece bu tarafını, tekliğini kavramış oluyorlar. Ama bununla beraber gerçeğin sonsuzluğunu gözden kaçırıyorlar. Size şunu açıkça belirtebilirim ki, bu yurdun göklerinde, tüm dünyayı aydınlatan güneşi görmeniz mümkündür. Bunu görebilmek için Hindistan'ımızı terk edip de okyanusu aşarak bir Hıristiyan kilisesine gitmenize gerek yoktur.

– Yanlış anlamıyorum, değil mi? Tanrıya doğru giden özel bir yolun Hindistan'da bulunduğunu söylüyorsunuz. Sorabilir miyim nedir bu özel yol?

– Hemen söyleyeyim, diye karşılık verdi Gora. Yüce ve sonsuz varlık, kuşkusuzdur ki kendisini bazı sınırlar yaratarak gösterir. Saatle sürenin, gizli olanla açıkça görünenin sürekli devam eden akışını canlandırır. Hem hiçbir sıfata sığmadığı gibi, sayısız sıfatları vardır. Hiçbir şekil onu taşıyamaz, ama sayısız şekle bürünebilir. Farklı memleketlerin halkları, Tanrıyı belki bir tarif içine sığdırma çabasında oldular. Bu davranışı Hindistan'da da gösterenlerin olduğu her ne kadar bir gerçekse de, hiçbir zaman ve şartta bu görünüşün kesinliğini düşünmedikleri gibi bunların tek olduğunu da

tasarlayıp savunmadılar. İnanç sahibi hiçbir Hintli, Tanrının yücelticiliği içinde, tapınanlardan herhangi birine özel bir boyutta göründüğüne inanmaz.

Bu sırada söze giren Suşarita:

– Sizin bu söyledikleriniz, akıllı tapanlardan bahsediyorsak doğru olabilir. Haklı olduğunuzu da söyleyebiliriz. Peki, ya böyle inanmayanlar? diye sordu.

– Bana kalırsa bütün memleketlerde, her zaman bilgisiz insan, gerçeği bozar.

Bunun üzerine Suşarita:

– Fakat bizim memleketimizde gerçeği, her yerden daha çok bozulmamış mıdır? diye ısrarla konuştu.

– Belki de... Dedi Gora. Doğru aslında, Hindistan, Tanrının iki karşıt cephesini; zarif ile kabayı, dıştakiyle derin olanı, ruh ile bedeni tanımayı amaçlamıştı. Zarif yönü kavrayamayanların elinde, kaba tarafı kavrama olanağı vardı. İşte bu bilgisizlikleri yüzünden şaşılacak hatalar yaptılar. Bütün bunlarla beraber, Hindistan'ın, asıl gerçek olan «Tek"e ulaşmak amacıyla izlediği büyük atılımlardan kendimizi ayrı tutmamalıyız. Bütün birleşmeler ve soyutlaşmalarıyla, maddi yönü kadar manevi yönleri ile de, özüne ya da içten sezgisine bağlı olarak, ona ermeye çabalamalıyız.

Suşarita, bu sözler üzerine yeniden derin düşüncelere gömülmüştü. Bunu fark eden Gora, devam ederek:

– Dilerim beni, kaba bir sofu olarak görmüyorsunuzdur. Dinin emirlerine sıkı sıkıya uymayı, birdenbire kabullenmişlerden değilim. Sözlerime bakarak beni, bu şekilde değerlendireceklere katılmayın. Hindu dininin birbirinden farklı görünüşlerle beliren o eşsiz birliğini ve bu uğurda gösterdiği çalışmaları düşündüğümde ruhumun coşkuyla sarsıldığını hissederim. İçimde coşan bu duygu, yurttaşlarımın en fakiri ve en çaresiziyle tozun toprağın içinde yuvarlanmasına karşı hissedeceğim büyük tiksintinin önüne geçer. Öyle ki Hint'in bu gösterdiğini kavrayabilen gönüller olduğu gibi anlamayanlar da vardır. Böylesi bir farklılığın, beni tam anlamıyla Hindistan'la birlikte görmekten ve bu memleketimin insanlarıyla birleşmemi engellemesine asla izin vermem. Hiçbir zaman kuşku duymadığım bir şey var ki; Hint ruhu, bu insanların yüreğinde içten içe, ama hiçbir duraksamaya uğramadan işlemekte, ilerlemektedir.

Gora, bu konuşmayı her zamanki gibi öyle bir güçle yapmıştı ki, sanki duvarlar ve odayı dolduran tüm eşyalar sarsıntıyla sallanıyordu. Suşarita'nın bu konuşmanın tamamını hemen kavraması kolay olmadı. Fakat gerçeği işaret eden bir esintinin ilk dalgası onun üzerinde belirgin ve güçlü bir etki yaratmıştı. Bu esinti kendisine, hayat denilen kavramın, aile ya da herhangi bir mezhep sınırları içinde hapis tutulamayacağını açıkça ve acı bir şekilde anlatmıştı. Bunların ardından çok bir şey konuşulmadı odada. Çünkü odanın sessizliği merdivenlerde duyulan ayak sesleriyle bozulmuştu. Ayak seslerine gençlerin gülüşmeleri de karışmıştı. Bu gelenler, Pareş Babu ile kızlarıydı. Sudhir de onlarla beraberdi ve her zamanki gibi türlü şakalarla onları güldürüyordu. Odaya girdiklerinde Gora'yı gören Lolita ve Satiş birdenbire ciddileştiler ve oldukları yerde durdular. Labonya ise orada bile kalmaya gerek görmeden dışarı çıktı. Satiş, yavaş adımlarla Binoy'un yanına yaklaştı. Lolita ise aldığı iskemleyi usulca Suşarita'nın arkasına çekip oturdu. Odaya giren son kişi Pareş Babu'ydu. Binoylara dönerek:

– Sanırım çok geciktim, dedi. Haran Babu gitti galiba.

Suşarita'nın buna karşılık bir şey demediğini fark eden Binoy, söze atılarak:

– Evet, diye cevap verdi. Daha fazla bekleyemedi.

Gora, bu sırada yerinden kalkıp saygıyla Pareş Babu'yu selamlarken:

– Artık bizim de gitmemiz gerek! dedi.

– Üzgünüm, bu akşam çok istememe rağmen sizlerle oturup konuşamadık, dedi Pareş Babu. Umarım en kısa zamanda fırsat bulur ve tekrar beni ziyarete gelirsiniz.

Bu konuşmaların ardından Gora ile Binoy çıktıkları sırada Bayan Baroda içeri girmek üzereydi. İki genç adam, onu saygıyla selamladı. Baroda:

– Nereye böyle? diye sordu. Çok erken gitmiyor musunuz?

Gora, dik bir sesle: «Hayır, tam vaktinde,» diye karşılık verdi. Bu sert cevabın ardından Binoy'a dönen Baroda:

– Sizi bu saatte bırakamam Binoy Babu, dedi. Hiç olmazsa yemeği birlikte yemeliyiz, üstelik sizinle konuşmak istediğim şeyler var.

Annesinin Binoy'u davetini duyan Satiş, sevinçle yerinden sıçrayarak koştu ve Binoy'un ellerine yapışarak:

– Evet, anne, diye bağırdı. Ne olursunuz göndermeyin onu! Burada kalsın bu akşam...

Binoy'un kararsız halini gören Baroda Gora'ya dönerek:

– Binoy Babu'ya herhangi bir ihtiyacınız var mı bu akşam için? diye sordu.

Gora, bozulmuşluğunu acele konuşmasıyla bastırarak:

– Hayır, hayır! dedi. Benimle gelmesine gerek yok. Ben gidiyorum Binoy, sen burada kal! Gora, bu sözleri söyleyip hızlı adımlarla çıkıp gitti.

Bayan Baroda, Gora'ya Binoy'un kalmasıyla ilgili soru sorarken, Binoy, gülümseyen yüzüyle kendisine bakmakta olan Lolita'ya göz atmaktan geri duramamıştı. Aslında Binoy'un Lolita'nın bu küçük takılmalarına güvenmesi pek de sağlıklı olmazdı. Öte yandan onun sözleri, tıpkı bir diken gibi sert bir şekilde batıyordu. Binoy, tekrar yerine oturduğunda, Lolita ona dönerek:

– Bana kalırsa Binoy Babu, dedi. Gitseniz daha akıllıca davranmış olurdunuz!

Binoy, bu söze anlam veremez bir sesle:

– Neden peki? diye sordu.

– Çünkü annem, sizi tuzağa düşürmek istiyor da ondan. Yargıcın düzenleyeceği yıl dönümü töreninde sergileyeceğimiz piyes için bir erkek oyuncuya ihtiyacımız var ve annem bu ihtiyacı seninle karşılamayı düşünüyor.

– Aman, aman benden uzak olsun o iş! diye bağırdı Binoy. Ben, hiç anlamam ki bu işlerden!

Lolita, kahkahayla:

– Ben zaten bunu, annemin fikrini duyar duymaz söylemiştim, dedi. Anneme, arkadaşınız Gora'nın bu konuda size izin vermeyeceğini söyledim.

Binoy, Lolita'nın kendisine attığı bu taşa karşılık olarak:

– Gora'nın fikirlerini tartışmanın ne yeri ne de zamanı Lolita... Dedi. Ama bu zamana kadar hiçbir oyunda rol almadım. Bu rol için neden beni seçti anneniz, anlamıyorum doğrusu...

– Bize ne diyeceksiniz? diye iç çekti Lolita. Bunun, bizim işimiz olduğunu falan mı düşünüyorsunuz yoksa?

Bu sözlerin üstüne Bayan Baroda içeri girdi. Lolita, ona dönerek:

– Anne, dedi. Bana kalırsa önce arkadaşından izin alıp öyle sorun sorunuzu Binoy Babu'ya. Sonra, boşuna kürek çekmiş olabilirsiniz.

Binoy, bu uzayan konuya sinirlenmeye başlamıştı:

– Birilerinden izin almam, söz konusu bile olamaz, dedi. Fakat ben, bu işin altından kalkamam.

– Siz onu düşünmeyin! diye söze girdi Baroda. Biz, size öğretiriz, yapmanız gerekenleri. Sanıyor musunuz ki, kızlar, sizden çok daha iyi bu konuda!

Binoy, bu kestirip atan sözler üzerine, çaresizce boyun eğmekten başka bir yol bulamadı.

***

Gora, Pareş Babulardan çıkınca hep yaptığı gibi hızlı adımlarla evine gideceğine, iç derinliklerine gömülmüş, hayallere dalmış bir halde nehir kıyısında yürümeye başladı. O zamanlarda henüz açgözlü para düşkünleri, Ganj'ı ve kıyılarını çirkinlikleriyle kuşatmamışlardı. Ne hemen kıyısı boyunca demiryolu ağı döşenmişti ne de üstünde köprü yükseliyordu... Kış gecelerinde bu denli insan seline dönen kentin pis havası göğü görünmez kılmıyordu. İşte o zamanlar, Ganj, ta uzaklardaki Himalaya'nın ışıl ışıl zirvesinden, Kalküta'nın tozlu ve kalabalık merkezine kadar dinginlik veren selamını gönderirdi.

Gora'nın kafası durmadan daha kişisel işleriyle dolu olduğu için doğaya pek dikkat etmemişti daha önce. Öyle ki, onu da içine alan koca dünya içinde kendisini ilgilendirmeyen hiçbir şeyin farkına bile varmamıştı.

Fakat bu akşam, her şey gibi bu durum da değişmiş; yıldızlarla süslü karanlıkta gökyüzünün kendisine getirdiği mesaj, kalbini coşkulu bir heyecanla doldurmuş, daha önce hiç hissetmediği bir sarsıntıyı yaratmıştı kendisinde. Nehrin yüzeyi özenle yatağa açılmış bir çarşaf gibi kırışıksızdı... İskeledeki kayıklar, etrafı minik fenerleriyle aydınlatıyorlardı. Gökyüzünde sanki gecenin sürekli uyanık bilinci gibi duran Müşteri yıldızı, bu sahnenin tamamen tek tanığıydı. Gora, bundan önce hep kendi görüş ve eylem dünyasında yaşamıştı. Şimdi ne olmuştu da böylesine farklı bakıyordu etra-

fına? Birdenbire doğayla samimi bir iletişim başlamıştı arasında. Nehrin karanlık suları, ağaçların sıralandığı karanlık kıyıları, başının üstünde sonsuz ve karanlık bir şekilde uzayıp giden gökyüzü, bir sığınak gibi görünüyordu kendisine. Gora, bu sessiz akşamda kendini, tamamen doğanın çağrılarına bıraktığını duyumsuyordu. Yolun hemen kıyısındaki bir bahçeden burnuna kadar ulaşan yabancı bir sarmaşık kokusu, yüreğinde kaynayan kaygı kazanını sakinleştiriyordu. Hemen önünde tüm dinginliğiyle akan su, ona göz kırpıyor, insanların durmaksızın üzerinde didindikleri topraktan da uzaklarda bir yerlerdeki kimseciklerin bilmediği bir ülkeye sürükleyip götürmek için onu kendisine doğru çağırıyordu. Bu bilinmeyen ülke ki, capcanlı çiçeklerle süslü ağaçların, isimsiz nehirlerin kıyılarına gölgelerini saldığı eşsiz bir ülkeydi.

Orada uzanılsa dokunulacakmış hissi verecek derecede yakın, saf yıldızlarla dolu göğün altında günler, bir çocuk saflığıyla açılmış bir gözün mertçe bakışı gibi berraktır ve geceler kapanmış kirpikler altında titrek, çekingen hayaletlere benzemektedir.

Gora'nın tüm benliğini, hiç duymadığı tatlılıkta bir hava sarmıştı ve bu, artık onu daha önce hiç tanık olmadığı, bilmediği, yaradılışın en başlangıcındaki derinliklere doğru çekiyordu sanki. Bütün benliği sonsuz bir sevinç ve acı dalgalarıyla sarsılıyor, kendini kaybetmiş gibi görünüyordu. Nehrin, tam kıyısına kadar gelmiş, öylece kıpırtısız bir şekilde ayakta duruyordu. Bu hoş sonbahar gecesinde, gözlerinde alevlenen yıldızların usul pırıltısı ve kulaklarında kentin belli belirsiz uğultusu... Karşısında evrenin üstü örtülü, anlaşılmaz gizi... Uzun yıllardır egemenliğine karşı isyanda bulunduğu doğa, şimdi ondan intikamını alıyor gibiydi. Çevresinde büyülü ağını örerek, onu sıkı sıkıya toprağa, suya, gökyüzüne bağlayarak ve onun için hep önce gelen günlük yaşamından koparıp alarak!

Gora, kendisinde gelişen bu beklenmedik durum karşısında karmakarışık bir hale gelmişti.

Kendine söz geçiremez bir halde, nehrin kıyısındaki merdivenlerin basamaklarından birine öylece çöküverdi. Oturduğu yerde, başına gelen bu şaşırtıcı şeyi ve bununla gelişen olayların, kendisi için çizdiği yaşam planında ne gibi bir yerde yer alacağını, boşuna bir çabayla araştırıp durdu... Bununla savaşmanın ve ona galip gel-

menin mümkünü ya da gereği var mıydı? Bu düşüncelerle yumruklarını sıktığı sırada, hatırına, bir çift tapılası gözün ürkek, zeki, ama bir o kadar da tatlı bir tevazu ile ışıldayan bakışları geldi. İki zarif, yumuşak elin teması bir kez daha tüm bedeninde ürperti yaratıyordu. Bu sırada birdenbire, tarif edilmez bir sevinçle ürperdi. O anda karanlıkla içinde beliren bu ilhamın derinliği karşısında meseleleri ve tüm kuşkuları bir bir silinip kayboluyordu. Eğer buradan kalkıp giderse içindeki ilhamı yitireceğini düşünerek korkuyordu.

Gece yarısı eve döndüğünde Anandamoyi:

– Neredeydin yavrum? Neden geç kaldın bu kadar? diye sordu. Yemeğin soğudu, ısıtırım istersen.

– Gerçekten bilmiyorum anne. Epeydir nehir kıyısında dolaşıp, oturdum.

– Binoy da yanında mıydı?

– Tek başınaydım.

Anandamoyi, bu duruma şaşırmıştı. Bu şaşkınlığının nedeni de, daha önce onun hiç böyle gece yarısına kadar, tek başına, Ganj kıyılarında oturup da düşünceli haliyle eve döndüğünü hiç görmemişti. Sessizlikle hayallere daldığı, hiç de görülen bir şey değildi. Oğlu, kendisinin ısıttığı yemeği dalgın dalgın yerken, Anandamoyi, belli etmeden onun yüzünü seyrediyordu. Oğlunun yüzünden ardı ardına, o zaman kadar hiç tanık olmadığı, tuhaf bir öfke ve heyecan akıp geçiyordu. Anandamoyi, bu sessizliğe ve tuhaflığa dayanamayarak:

– Bugün Binoy'un yanına gidecektin öyle değil mi? diye sordu.

– Evet, ama öğle sonrası beraberce Pareş Babu'nun evine gittik.

Bu cevap, en azından bazı tahminler yürütebilecek kadar da olsa Anandamoyi'ye bir ipucu vermişti. Yine de çekingen bir sesle:

– Pareş Babu'nun tüm ailesiyle tanıştın mı? diye sordu.

– Evet, hepsini tanıdım bugün! diye cevap verdi Gora.

– Sanırım ailenin kızları, eve gelenlerden pek çekinmiyorlar?

– Evet, hem de hiç.

Böyle bir konuda başka zaman olsa, Gora'nın bu cevabıyla asıl demek istediği, ses tonundan açıkça anlaşılırdı, ama şimdiyse sesinde en küçük bir ayıplama belirtisinin bile bulunmayışı, Anandamoyi'yi son derece şaşırtmıştı.

Ertesi sabah erkenden kalkan Gora, her günkü işleriyle ilgilenmek üzere hazırlanacaktı. Ama bu defa hep olduğu gibi çabuk çabuk hazırlanmadı. Odasının doğu penceresinin önünde uzun süre durmuş, bu sırada da etrafıyla olan tüm ilişkisini kesmiş gibi, ayakta hareketsiz duruyordu. Caddenin diğer tarafındaki ağaçlıklı yolun bittiği yerde bir okul vardı. Okulun avlusu içinde oldukça yaşlı görünen bir jambolan, yaprakları üzerinde, henüz doğmuş güneşin kızıl ışığının hafifçe deldiği bir sis örtüsü usulca dalgalanıyordu.

Gora, sokağı izlemeyi sürdürürken, sis de yavaş yavaş dağılmaya başlıyor ve güneşin parlak ışığı daha da güçlenerek yaprakları tıpkı kıvılcım saçan süngülerin kuvvetiyle delip geçiyordu. Geçen bu süre içinde cadde iyiden iyiye kalabalıklaşmış, gürültüler de çoğalmıştı. Bu sırada Abinaş ile birkaç arkadaşının ağaçlı yoldan yürüyerek geldiklerini fark etti. Bunun üzerine Gora, içinde dolandığı tatlı hayallerden sıyrılmak üzere olduğu yerde şöyle bir silkindi. Oysaki bundan az önce bunu aklının ucundan bile geçirmemişti. Kendi kendine öylesine kuvvetli bir şekilde: «Hayır! Bu doğru değil, hayır!» demişti ki, içinde oluşan sarsıntıyı ta derinden hissetti. Ve bu halde de kendini, hızla odadan dışarı attı. Gelen arkadaşlarını karşılamak için kendini hiç hazır hissetmiyordu. Bu, bugüne kadar hiç yaşamadığı bir şeydi. Dün akşamdan beri olanların etkisiyle bir daha Pareş Babu'ların evine gitmeme kararı aldı. Hatta bu ailenin üzerinde yaptığı etkiden kurtulabilmek adına bir süre için Binoy'dan bile uzakta kalmayı düşünmeye başlamıştı.

Arkadaşlarıyla yaptıkları sohbet sırasında, Hindistan'ın tam ortasından geçen ana yolun üzerinde yaya olarak bir seyahate çıkma fikrini tartıştılar. Bu seyahat öncesi yanlarına hiç para almayacaklar ve yürüdükleri yol üzerindeki insanların konuklarına sergileyecekleri açık gönüllü konukseverlikle yaşayacaklardı. Bu karara varıldığında Gora, coşkunlukla dolu sevincini açıkça ortaya koydu. Bu şekilde içini kemiren sıkıntılardan, huzursuzluklardan sıyrılıp kendini, kırların dinginliğine verecekti. Bunu düşünmek bile benliğine belirgin bir sevinç hakim olmasını sağlamıştı. Bunu gerçekleştirmek şöyle dursun, bunun tasarımının yapılışı bile özgürlüğüne kavuşanların mutluluğunu yerleştirmişti yüzüne.

Tasarlanan bu yolculuk için hazırlık yapmak üzere evden çıktığında, tıpkı okulu asmış küçük bir çocuk gibi neşeyle koşmaya

başladı sokakta... Öte taraftan da kendisine, dünyanın en önemli ve değerli işin çalışmak olduğunu, az önce içinden atmaya zorlandıklarının olgunlaşmamış hayallerden başka şeyler olmadığını kabullendirmeye çalışıyordu.

Bu sırada Gora'nın tam karşısından Krişnadayal geliyordu. Elinde, Ganj'ın kutsal suyunu doldurduğu bir testi ve omzunda üzerine Tanrıların adları işlenmiş bir eşarpla eve doğru yürüyordu. Gora, koşar adım ilerlerken onun gelişini fark etmedi ve sert sayılabilecek bir şekilde çarptı ona. Bunun üzerine hemen, onu sarsmaktan gelen utancıyla eğildi ve af dilemek için babasının ayaklarına el sürmek istedi. Ancak Krişnadayal, bu sırada ani bir hareketle geri çekilerek:

– Önemi yok! dedi. Önemli değil! Sonra da onun yanından kıvrak bir vücut hareketiyle sıyrıldı ve ileri doğru geçti.

Sabah erkenden gitmiş ve Ganj'da yıkanmıştı. Gora'nın kendisine dokunmasıyla, üzerindeki bu kutsal etkinin dağılacağını düşünüyordu.

Gora, babasındaki bu temiz kalabilme kaygısını iyi bilirdi. Ama bunun, kendisinden bile uzak duracak derecede ileri gidebileceğini hiç düşünmemişti. Yine de bu, tiksinir gibi sakınmayı, üzerine yerleşebilecek en küçük kirden bile korunmak için, gelebilecek tüm temaslardan uzak kalma dikkatine bağlıyordu.

Bununla beraber Krişnadayal, tıpkı başka bir kastın insanıymış gibi, Anandamoyi'den de böylesine uzak durmaya dikkat etmiyor muydu? Genellikle birçok işi olan, en azından öyle görünen Mohim ile de oldukça az karşılaşmaktaydı. Tüm aile gözden geçirilecek olursa, sadece torunu Saşi'ye yakın davranıyor, ona Sanskritçe metinler yardımıyla en katı ibadet kurallarını öğretmek için çabalıyordu. Bütün bunlar için Gora, babasının bu davranışını gülümseyerek karşıladı. Gerçekten de Krişnadayal'in zamanla artan bir şekilde oğlunu kendinden uzaklaştırması, Gora'nın, her ne kadar Anandamoyi dini kurallara çok bağlı olmasa da ve Gora da bunu çoğu zaman kınasa da, tüm sevgisini tüm sevgisini böylesi geleneklerden uzak duran annesine vermesine neden olmuştu.

Gora, yemeğini yedikten sonra, elbiselerini bir araya topladı ve paketledi. Sonra da tıpkı İngiliz gezginleri gibi sırtına asarak Anandamoyi'nin yanına gitti:

– Anne, dedi. Ben birkaç gün sürecek bir seyahate çıkıyorum. Tabii ki sizin de izniniz olursa...

– Nereden çıktı bu seyahat? diye sordu Anandamoyi. Neden gideceksin?

– Özel bir nedenim yok aslında, diye cevapladı Gora bu soruyu. Yalnızca yolculuk etmiş olacağım, o kadar...

Annesinin susuşu üzerine Gora, devam ederek:

– Lütfen anne, dedi yalvaran bir sesle. Beni engellemeyin! Öyle ki, benim nasıl biri olduğumu iyi bilirsiniz. Bu yüzden de serseri ya da bir keşiş olmayacağımı da bilmeniz gerekir. Hem şunu da bilirsiniz ki ben, sizden öyle çok uzun süre ayrı kalmaya dayanamam.

Gora, annesine karşı içinde duyduğu sevgiyi, ilk kez bu kadar açıkça belli ediyordu. Bu yüzden de bunu yapmak, şimdi canının sıkılmasına neden oldu.

Anandamoyi, bu sözler karşısında oldukça duygulanmakla beraber, oğlunun sözlerinin ardından ne hissettiğini de anlamıştı. Onu bu konudan biraz uzaklaştırmak için sordu:

– Binoy'la birlikte mi gidiyorsunuz?

– İşte anne, yine bu konudayız! Hayır, onsuz çıkacağım yolculuğa. Sizin onunla ilgili beslediğiniz batıl inancı yıkmak gerek artık. Binoy'un koruması olmadan da buraya döneceğim, hem de tek parça ve sağ salim bir halde.

– Hiç olmazsa arada bir bana mektup atacaksın değil mi?

– Şimdiden, mektup yazmayacağımı belirtsem, daha iyi olur düşüncesindeyim anne. Korkmanızı gerektirecek hiçbir sebep yok. Öyle ki, sizin olduğunu sandığınız gibi, Gora'nız öyle eşsiz bir hazine falan değil, kimse çalmaz onu. Yanımızda götürdüğüm birkaç parça şeyi düşünüyorsanız da, biri bunlara göz koyarsa, ona hediye ederim. Olur, biter! Hayatımı tehlikeye atmayacağım konusunda bana güvenmenizi rica ediyorum sizden.

Gora, bu sözlerinin ardından eğilerek annesinin ayaklarının tozuna el sürdü. Anandamoyi, onun için dua etmekten başka bir şeyin elinden gelmeyeceğini anladı ve bunu yapmaya başladı. Öyle ki, karşısındaki kim olursa olsun, ona kaygı ya da telaş verebileceğini düşünür, bunun için de hiçbir zaman onu yapmayı düşündüğü şeyden çevirmek için ısrarcı olmazdı. Öte yandan yaşamı boyunca

sayısız engel ve tehlikelerle karşı karşıya gelmişti. Ve bunların sonucu olarak da dış dünyanın nasıl bir yer olduğunu iyi bilirdi. İçinde korkuyla ilgili hiçbir iz bulmak olanaksızdı. Şimdi içinde kabaran merak, Gora'nın herhangi bir tehlikeyle karşı karşıya olduğunu düşünmekten kaynaklanmıyordu. Onun bir gece önceki buhranlı halini düşünüyor ve bu birdenbire ortaya çıkan yolculuk fikrinin de bunun bir sonucu olduğundan kuşkulanıyordu.

Gora, evden çıkmış ve henüz birkaç adım atmıştı ki, karşısında elinde hoş, kıpkırmızı güllerle Binoy belirdi:

– Binoy, dedi Gora. Seni gördüm ilk, bakalım nasıl bir kuşsun, uğurlu mu, uğursuz mu?

– Yolculuğa mı çıkıyorsun yoksa?

– Evet, diye cevap verdi Gora kısaca.

– Nereye peki?

– Nereye peki? diye gülerek tekrarladı bu soruyu Gora.

– Daha düzgün cevaplayamaz mısın sorumu?

– Şu anda hayır, diye karşılık verdi Gora. Gidip anneme sorarsın, o da bildiği kadarını söyler sana. Benim hemen yola koyulmam gerekiyor.

Gora, bu sözlerinin ardından hızlı adımlarla sokakta uzaklaşmaya başladı.

Binoy, Anandamoyi'nin odasına girdi ve yürüyüp elindeki gülleri önünde diz çöktüğü kadının ayaklarına bıraktı.

Anandamoyi:

– Ne kadar da güzeller! Nereden geliyor bu güller Binoy?

Binoy, bu soru karşısında verilebilecek cevaplardan çok, kafasındakilerle konuşarak:

– Ne zaman, gerçekten güzel bir şey geçse elime, hemen ayaklarına serip duanızı almak üzere buraya getiririm, dedi. Fakat sizi düşünceli görüyorum anne!

– Böyle düşünmenizi sağlayacak bir şey mi var? Neden bunu düşündünüz ki?

– Düşündüm, çünkü bana elinizi bile vermediniz... Bunu unutturan bir şeyler olmalı...

Anandamoyi, bunu tamir edip elinden tutarak onu yanına oturttu. Öğle vaktine kadar bu halde oturup, konuştular. Binoy, Gora'nın

bu ani yolculuğunu Anandamoyi'nin içinde aydınlatmaya yarayacak bir şey bulup söyleyemedi. Fakat bir ara Anandamoyi, ona önceki gün Gora'yı Pareş Babulara götürüp götürmediğini sordu. Bunun üzerine Binoy da, dün oraya gitmelerini ve o evde konuşulanları ayrıntılı olarak anlattı. Anandamoyi, bütün bunları büyük bir dikkatle dinliyor, zihninde çıkarımlar yapıyordu Binoy, gitme zamanı gelip de ayağa kalktığında:

– Anne! dedi. Dilerim sunduğum saygılarımı kabul etmişsinizdir. Rica etsem, dualarınızla daha da güzelleşen, yapraklarında dualarınızı taşıyan bu gülleri götürmeme izin verir misiniz?

Anandamoyi, Binoy'un utangaç bir sesle söylediği bu sözler üzerine güller, ona uzattı. Bu güllerin onun için, yalnızca güzellikleriyle bu kadar önemli olmadığını fark etmişti. Bunlara daha derin bir değer veriyordu. Binoy'un gidişinin ardından, anlattıkları üzerine kendince çıkarımlarına devam etti ve Gora'nın mutlu olabilmesi için, Binoy'la aralarındaki dostluğun hiçbir şeyle gölgelenmemesi için yürekten gelen bir istekle uzun uzun dua etti.

***

Binoy'un özel bir özenle taşıdığı bu iki kırmızı gülün elbette bir önemi, hikayesi vardı. Önceki akşam, Gora'nın Pareş Babu'nun evinden çıkışıyla, zavallı Binoy, şu yargıcın düzenleyeceği yıl dönümü töreninde sahnelenecek oyunda rol alması için yapılan ısrarın sıkıntısıyla baş başa kalmıştı. Bu oyun fikrini fazlasıyla soğuk karşılayanlardan biri de Lolita'ydı. Hatta piyesin konusunu da fazlasıyla can sıkıcı bulmuştu. Bununla beraber, ne yapıp edip Binoy'u da bu oyunun içine sıokmaya kesin kararlıydı. Gora'ya tam anlamıyla sinir oluyordu ve bu sinirini biraz olsun hafifletebilmek için de onun hoşuna gitmeyecek şeyleri yapmak üzere Binoy'u kullanmaya kararlıydı. Bununla beraber Binoy'un arkadaşına karşı olan bu kayıtsız boyun eğişine de katlanamıyordu. Bu katlanamayışın tam nedenini bilmemekle beraber, her şartta Binoy'un Gora'nın baskısından kurtulmadığı sürece rahatlayamacağını hissediyordu. Bu yüzden de hınzır bir tavırla başını sallıyor ve:

– Neden bu konuda isteksiz davranıyorsunuz Binoy Babu? diye soruyordu. Nesi var ki kabul etmiyorsunuz bu oyunda bulunmayı?

– Oyun için olumsuz herhangi bir şey dediğimi hatırlamıyorum. Bununla beraber, bu piyesi yargıcın önüne çıkıp oynama düşüncesi bende hoşnutsuzluk yaratıyor.

– Bu düşünce, size mi ait, yoksa başkasının olan bir görüşü mü savunuyorsunuz burada?

– Benim başkalarına ait düşünceleri, yine başka birilerine anlatıp savunmak gibi bir ödevim yok! Bu sözlerim, her ne kadar size inandırıcı görünme de, benim kendi zihnimin ürünüdür. Öyle ki bu düşünceleri savunurken kullandığım kelimelerin, benim kullandığım ya da bir başkasının kullandığı kelimler olmasının, bu noktada hiçbir önemi yoktur!

Lolita, sözlerine karşılık olarak aldığı bu cevap üzerine sadece gülmekle yetindi. Fakat kısa bir sessizliğin ardından:

– Yakın arkadaşınız Gurmohan Babu, bir yargıcın davetini reddederek büyük bir iş yaptığını düşünüyor. Bunu İngilizlerle giriştiği savaşın farklı bir yolu olduğunu düşünüyor.

Binoy, bu soru üzerine, son derece ateşli bir sesle:

– Benim dostum böyle düşünüyordur veya düşünmüyordur... Asıl olan benim düşüncemin ne olduğudur, dedi. Hem bu, gerçekten de onlarla savaşımın farklı bir yoludur. Bizi, bir el hareketleriyle ayaklarına çağırarak şereflendirdiklerini düşünen bu adamlara karşı koymadığımız, sürekli başımızı öne eğdiğimiz sürece onurumuzu korumanın ne mümkünü olabilir?

Her zaman onuruna son derece düşkün bir kız olan Lolita, Binoy'un içinde taşıdığı bu tasadan çok hoşlanmıştı. Kendisinin ileri sürdüğü savunmanın zayıflığını bilmekle beraber, Binoy'u hırpalamadan da edemiyordu.

Bu alaycı konuşmalardan sıkılan Binoy, sonunda:

– Beni dinleyin, dedi. Neden bu tartışmayı uzatıyoruz ki? Ne diye bana açıktan açığa: «Bu piyesin içinde sizin de bir rolünüzün olmasını istiyorum!» demiyor da böyle uzatıyorsunuz sözü. Belki bunun üzerine, sizin istediğiniz bir işi yapmanın zevkini, düşüncelerime tercih ederdim.

– Bu da nasıl söz böyle? diye şaşıran bir sesle bağırdı Lolita. Hem böyle desem bile, neden samimi bir düşüncenizden sadece ben istiyorum diye vazgeçeceksiniz? Benim üzerinde durmamın

sebebi, sözlerinizin, düşüncelerinizin özünüze ait olup olmadığını iyice anlamak!

– Tamam, senin dediğin gibi olsun. Diyelim ki, bu konuda kendime ait geliştirdiğim bir düşüncem yok. Üstelik sizden gelen bir istek uğruna onlardan vazgeçmemi ya da feda etmemi de istemiyorsunuz. Ve diyelim ki, ben şimdi, sizden gelen bu teklifi, öne sürdüğünüz sebepleri de kabul ederek, rol almayı kabul ediyorum.

Tam bu sırada Bayan Baroda'nın içeri geldiğini gören Binoy, ayağa kalkıp ona dönerek:

– Sizden rica etsem, bana rolümle ilgili nasıl çalışmalar yapmam gerektiğini anlatır mısınız? diye sordu.

Baroda, tasarladığı şeyin olduğunu görmekten gelen hoşnutlukla:

– Siz bu konuda hiç endişelenmeyin, dedi. Yapacağımız provaları aksatmadan takip ederseniz, size rahatlıkla öğretebiliriz yapmanız gerekenleri!

– Anladım, bu konu halledildiğine göre, şimdi gitmem gerekiyor.

– Yapmayın lütfen, yemek için de kalın! diyerek ısrar etti Bayan Baroda.

Binoy, bu ısrara karşılık:

– Bu akşam için beni affedin lütfen, dedi.

– Lütfen, Binoy Babu. Kalınız, ben de rica ediyorum.

Bu ısrara boyun eğen Binoy, sonunda orada kaldı. Fakat kaldığı öteki akşamlar gibi rahat değildi. Suşarita da kendi iç düşüncelerine dalmış, oldukça dalgın görünüyordu bu akşam. Binoy'un yaptığı tartışmada hiçbir fikir belirtmediği gibi, bir süre sonra verandaya çıkmış, aşağı, yukarı yürüyüp durmuştu. Bu son konuşmaların ardından yapılan tartışmanın da sonuna gelinmiş oldu.

Binoy, Lolita'yla vedalaşırken yüzünün gerildiğini görerek:

– Ne yapalım, sanırım bu da benim şansım, dedi. Yenilgiyi kabul etsem de sana yaranamıyorum.

Lolita, bu sözlere karşılık tek bir kelime bile etmedi. Sırtını dönerek oturmaya devam etti. Durup dururken ağlamak hiç huyu değildi, ama gözlerinde biriken yaşlara hükmedemiyordu. Ne oluyordu böyle...

Peki, kendisine, Binoy'u hırpalamak, hatta yaralamak için bu denli şeyi yaptıran, ama sonrasında da kendini yaralatan nasıl bir

güçtü böyle? Binoy, oynanacak piyesin içinde rol alma fikrine soğuk yaklaştıkça Lolita'nın da inadı kamçılanmıştı. Fakat onun bu işi kabullenmesiyle beraber, onu alt etmek için içinden taşan hırs da birden uçup gitmişti.

Şimdi Binoy'un piyeste oynamamak üzere söylediği bütün sözler, zihninde bir bir kabul görmeye başlıyor. Onun sadece kendisinin hoşnutluğunu kazanmak adına bu işi kabullenmesini düşündükçe içi acıyordu. Kendisinin herhangi bir konuyla ilgili hoşnutluğu ya da hoşnutsuzluğu Binoy için nasıl bir öneme sahip olabilirdi? Yoksa bunu, yalnızca bir çeşit kibarlık olarak mı yapmıştı? Onun, kendisine yönelik bu davranışına sank çok önem veriyordu. Bunlar böyleyse, şimdi neden tüm davranışlarını değiştirme isteği duymaktaydı Lolita?

Binoy'u bu oyun içinde oynamaya razı edebilmek için onca uğraşan kendisi değil miydi sanki? Şimdiyse onun sırf nezaketen ya da kendisinin ısrarları sonucu bu konuda boyun eğişine sinir oluyordu? Şimdi bu denli sitem edecek kadar ileri gittiğini düşününce, demek ki içinde bu işe düşündüğünden de fazla önem veriyordu! Ne zaman bir konu, kendisini bunaltsa gider, Suşarita'dan yardım isterdi. Fakat bugün yapmadı bunu. Yüreğinin ne diye bu kadar hızla çarptığına, gözyaşlarını durdurmakta bu kadar zorlanmasının nedenini bir türlü kavrayamıyordu.

Bu olanların ardından ertesi gün olduğunda, Sudhir, Labonya'ya getirdiği bir buket çiçekle oraya geldi. Buketin tam ortasında iki kırmızı gül duruyordu. Lolita, bu gülleri buketin içinden ayırarak aldı. Bunu, neden yaptığı sorulunca da şöyle cevap verdi:

– Bu güzellikteki çiçeklerin bir buketin içinde ezilip kalmasına içim razı gelmedi. Ayrıca çiçek gibi kırılgan varlıkların böylesine sımsıkı bağlanışı bana hep zalimce gelmiştir. Lolita, bu sözlerinin ardından çiçekleri saran bağları açtı ve onları odanın farklı yerlerinde duran vazolara paylaştırdı.

Onun bu işle uğraştığı sırada içeri gelen Satiş:

– Didi, dedi. Bu güzel çiçekler de nereden geldi? Lolita, onun sorusunu cevaplamak yerine ne anlama geldiği pek kestirilemeyen ses tonuyla:

– Senin gidip arkadaşınla görüşmeye niyetin yok sanırım, dedi.

Bu sorunun soruluşuna kadar Binoy'u aklından geçirmeyen Sa-

tiş, şimdi onu hatırlayınca olduğu yerde sevinçle dans etmeye başladı. Sonra da: «Gitmem mi hiç!» hazırlanmaya koyuldu.

Bunu gören Lolita, onu durdurarak:

– Onunla buluşunca neler yapıyorsunuz? diye sordu. Satiş'in cevabı oldukça kısaydı:

– Hiç, sadece konuşuyoruz!

– O, senin için bir dolu resim getiriyor, sen de ona bir şeyler götürmelisin bence.

Binoy, takip ettiği İngilizce dergilerden güzel bulduğu resimlerin hepsini kesiyor, Satiş de bu resimleri özenle albümüne koyuyordu. Albüm sayfaları bu şekilde dolmaya devam ettikçe, Satiş için bu iş öyle güçlü iş halini almıştı ki, önemli bir kitapta bile karşılaştığı güzel resimleri kesmek arzusuyla yanıp tutuşuyordu. Bunun yüzünden kız kardeşlerinden de az azar duymadı elbette. Yaşadığı hayatta, alınan hediyelere karşılık olarak hediye vermenin gerekliliğini bilmiyordu Satiş ve şimdi bunu öğrenmesi keyfini kaçırmıştı. Demirden eski bir kutunun içinde, bir şey olmasın korkusuyla özenle sakladığı hazinenin elinden gitmesini düşünemezdi bile! Lolita, onun ne kadar sıkıldığını fark etti ve yanına gidip yanağını okşayarak:

– Sıkma canını bu kadar, dedi. Şu gülleri alır, ona götürürsün, olur biter. Satiş, içinden çıkılmayacak gibi gördüğü bu meselenin böylesine kolay bir şekilde çözüme ulaşması karşısında pek sevinmişti. Satiş, Lolita'nın uzattığı gülleri aldığı gibi, dostuna olan hediye borcunu ödemek için yola çıktı. Yürürken Binoy'u görünce, arkasından olanca gücüyle:

– Binoy Babu! Binoy Babu... diye bağırdı. Onun durmasıyla da elindeki gülleri ceketinin altına saklayıp:

– Hadi size ne getirdiğimi tahmin edin, dedi. Binoy, bir dizi tahminin ardından her zamanki gibi yenilgiyi kabullenince Satiş, gizlediği gülleri açığa çıkardı. Binoy, birdenbire sevinç dolu bir sesle:

– Aman Tanrım! dedi. Bunlar ne kadar da güzel güller böyle! Fakat sanırım bunlar sana ait değil. Bak şimdiden söyleyeyim, hırsızlık malı bir şeyi alarak, polisle başımın belaya girmesini istemem!

Bu alay amacıyla söylenen sözler, Satiş'in içine ciddi bir şüphe düşürdü. Düşüncelere daldı... Bu güllerin kendisinin olduğunu söyleyebilir miydi? Kısa bir sessizliğin ardından, doğruyu söyleyerek:

– Evet, benim değil, ama hırsızlık malı da değil! dedi. Bunları size getirmem için Lolita ablam verdi bana...

Bu sözlerle mesele aydınlanmıştı. Bir süre beraberce yürüyüp konuştuktan sonra Binoy, Satiş'le vedalaşarak onun yanından ayrıldı. Tabii bu ayrılış, öğleden sonra onlara geleceğine dair söz vermese bu kadar kolay olmazdı. Binoy, önceki gece Lolita'nın kendisinde yarattığı üzüntüyü henüz silememişti içinden. Hiçbir zaman kavgacı biri olmayan Binoy, bu zaman kimseden böylesine kırıcı sözler duymayı aklına bile getirmezdi. İlk başlarda Lolita'nın, Suşarita'nın yolundan ilerlediğini düşünmüştü, ama çok sürmeden aralarındaki ilişkinin evcil bir fil ve bakıcısı arasındaki ilişkiden farksız olduğunu ve her en hortumunu acıtan dikenin acısını unutmasının mümkün olmadığını iyice anlamıştı.

Binoy, bir süreliğine de olsa rahat bir nefes almak adına tüm davranışlarını Lolita'nın memnuniyetini sağlamak için şekillendirmişti. Bir gün önce olanlardan sonra tekrar kendi evine döndüğünde, genç Lolita'nın alacı ve kırıcı sözleri bir bir hatırından geçti. Bu sözler, onun üzerinde öylesine bir etki yaratmıştı ki, o gece gözlerine bir türlü uyku girmedi.

– Ben, sadece ve sadece Gora'nın gölgesiymişim! Benim, kendime ait, hiçbir özel düşüncem yokmuş. Bütün bunların doğru hiçbir tarafı yok. Fakat Lolita, bunlara inanıp beni küçümsüyor!

İşte kafasında dönüp duran bu düşünceleri bir bir gözden geçiriyor ve kendisine yöneltilen bu iddiaları çürütmeye yarayacak deliller bulabilmek için kafa patlatıyordu. Buna karşın kendince bulduğu delillerin de pek bir işe yaramadığı ortadaydı. Bunun sebebi de Lolita'nın kendisine hiçbir zaman açıkça bir suçlamada bulunmamasıydı. Bu da ona, bazı iddiaları karşı savunma olanağı vermiyordu. Binoy da bu saldırılara karşılık verebilmek üzere fırsat kolluyordu elbette, ama bu fırsatı hiçbir zaman bulamamıştı. Bu da Binoy'un çok daha fazla kahrolmasına neden oluyordu... Bütün bunlar sanki az şeylermiş gibi, boyun eğdiğinde bile, Lolita, ona karşı hoşnutsuz davranıyordu. Bu durum da onu iyice perişan ediyordu. Kendi kendine:

– Ben bu denli küçük görülmeyi hak ediyor muyum? diye acıyla düşünüp duruyordu. Binoy, böylesi bir haldeyken, Satiş yoluyla

Lolita'nın kendisine yolladığı bu güzel gülleri görünce sevinçten ne yapacağını bilemez bir hale gelmişti. Satiş'in getirdiği güllerde Binoy, kendisinin gösterdiği özverinin anlaşıldığını göstermek amacıyla gönderilen bir barış armağanı özelliği bulmuştu.

İlk başta güllerle beraber eve gitmeyi düşünmüş, ama sonra fikir değiştirerek Anandamoyi annenin ayaklarına sürmek ve güllere bir çeşit kutsallık kazandırmayı düşünmüştü.

Binoy, aynı akşam Pareş Babu'nun evine gitti. Evde Lolita'yı Satiş'in dersini dinlerken buldu. Binoy'un Lolita'ya dönüp söylediği ilk sözler şöyleydi:

– Kırmızı renk, savaşı temsil eder! Barışın, uzlaşmanın çiçeklerinin rengi, beyaz olsa daha yerinde olurdu!

Lolita, bu sözler üzerine şaşkınlıkla ona baktı. Ne demek istediğini pek anlayamamış gibiydi. Bu sırada Binoy, atkısının altından çıkardığı beyaz bir demet çiçeği, ona uzatırken:

– Sizin gülleriniz, gerçekten de çok güzeldi, ama ne de olsa öfkeli bir havaları vardı, dedi. Güzellik yönünden bakarsak, benim getirdiklerimin onlarla boy ölçüşmesi mümkün değil, ama yine de onları bu gösterişsiz beyaz elbiseler içinde kabul edeceğinizi umarım!

Bu sözler karşısında yüzü belirgin bir şekilde kızaran Lolita:

– Yanlış anlamadıysam, sizin gülleriniz dediniz... Sorabilir miyim, bununla ne demek istediniz?

Bu soruyla yanlış bir şey yapmış olma düşüncesiyle kekeleyen Binoy:

– Bir yanlışlık mı yapıyorum yoksa? diye sordu. Ve Satiş'e dönerek:

– Bana getirdiğin o güller, kimden geliyor Satiş? diye sordu.

Satiş, bu sorunun soruluşundan alınmış bir ses tonuyla:

– Söyledim ya daha önce, dedi. Lolita'nın gönderdiği çiçeklerdi onlar!

– Peki, sana verirken, kime götürmeni söylemişti?

– Elbette size Binoy Babu!

Lolita, bu konuşmalar üzerine neredeyse tamamen kızarmıştı. Öfkesini bastıramayan bir sesle ve Satiş'i de hafifçe iterek:

– Hiç bu kadar sersem bir çocuk görmedim, dedi. Binoy Babu'dan aldığın resimlere teşekkür edebilmek için, sen istemedin mi çiçekleri vermeyi?

Satiş, bu tepkiyle şaşırmış bir halde:

– Bunu biliyorum, ama ona bu gülleri götürmemi söyleyen de sendin! diye karşılık verdi.

Lolita, Satiş'le tartışmayı sürdürürse, kendisinin zararlı çıkacağını, kendini tamamen ele vermiş olacağını anlamaya başlıyordu. Öyle ki Binoy, gelen güllerin Lolita tarafından yollandığını, ama bunun böyle açıkça ortaya çıkışından, kendisinin bilmesinden rahatsızlık duyduğunu anlamıştı onun.

Binoy, bundan kaynaklı acele bir sesle söze girerek:

– Bunun pek de önemi yok aslında, dedi. Çiçeklerinizin üzerinde olan bütün haklarımdan vazgeçiyorum. Ancak bunu yaparken de belirtmek isterim ki, bu çiçeklerin sahibi olduğumdan kuşku duyulmamasını dilerim. Aramızda sürmekte olan gerginliğin son bulması ve bir uzlaşmaya kavuşabilmemiz adına, bunları size hediye etmek istiyorum.

Lolita, onun sözlerine karşılık, kızgın bir hareketle başını sallayarak:

– Biz ne zaman kavga ettik sizinle söyler misiniz, diye çıkıştı. Hem durmadan bahsettiğiniz şu uzlaşma da neyin nesidir söyler misiniz?

– Anlaşılan ben, baştan bu yanan rüya halindeymişim, diye bağırdı Binoy. Baksanıza ortada ne uzlaşma, ne çiçekler ne de bir kavga varmış. Gördüğümüz tüm parlak şeyleri, nasıl altın sanmayacaksak, demek ki ortada parlayan bir şey de yokmuş! Ya şu piyes rolü için yapılan teklif, sonrasın ısrar... Bunlarda mı?

– O teklif, bir gerçek! dedi Lolita, bağıran sesiyle. Ama kavga falan yok! Benim, size bu işi kabul ettirebilmek için bir planın içinde yer aldığını düşünmeniz, beni çok rahatsız ediyor. Siz bu rolde yer almayı kabul ettiniz, bu da beni memnun etti. Hepsi bu kadar! Eğer bu oyunda yer almak fikrine ciddi bir tepkiniz varsa, ne diye kabullendiniz bunu? Öyle ki bu noktada teklifin kimden geldiğinin bir önemi olmamalıydı!

Lolita, bu son sözlerinin ardından, odayı hışımlı adımlarla terk etti. Her şey birdenbire, istenmeyen bir biçimde allak bullak oluvermişti. Aynı günün sabahında Lolita, yaptığı hatayı iyice anlamış, bunu Binoy'a itiraf ederek oyunda rol almaktan vazgeçmesini

istemeye karar vermişti. Fakat olaylar, şimdi bambaşka bir yöne kaymıştı.

Lolita'nın verdiği tepki, Binoy'da bir anda başka bir düşüncenin doğmasına neden olmuştu. İlk teklif yapıldığında rolü reddettiği için şimdi kendine kızıyordu. Bunun yanında, razıymış gibi görünürken, içinden bu piyesin oynanmasını istememesini düşünüp sinir oluyordu kendine. Binoy, bu işin Lolita için bu denli önemli bir dert edinme nedeni olmasına çok üzülmüştü. Bu yüzden de bu andan itibaren şaka amaçlı bile olsa, bu konuda hiçbir karşı çıkışta bulunmamaya kesin olarak karar verdi. Piyes içinde kendisine verilecek role de olağanüstü bir çabayla çalışacak ve bu sayede oyun sırasında sergileyeceği güzel oyunculukla, kendisinin özde bu işe olan isteksizliğini kimse anlayamayacaktı.

Evde böylesi hararetli dakikalar yaşanırken, odasından dışarı hiç çıkmayan Suşarita, Imitation de Jesus-Christ'i okumaya uğraşıyordu. Her zamanki ev işlerinden hiçbiriyle ilgilenmemişti o gün... Zihni her geçen dakika farklı farklı konulara gömülüyor, hatta bu yüzden kitaptaki bölümleri de birbirine karıştırıyordu. Bir süre hiçbir şey düşünmemeye çalıştıktan sonra tüm dikkatini, kitabın üzerinde toplamaya çalışıyor ve bu eksik yanını kendisine itiraf edememekten gelen bir hırsla daha bir yapışıyordu kitaba. Hatta bir ara kulağına Binoy'un sesi gelir gibi olmuştu. Bu ses üzerine ayağa kalkıp kitabı masaya sertçe bırakarak onların yanına gitmeyi düşünmüştü. Ama hemen sonrasında kitaba karşı bu ilgisizliği yüzünden kendine kızıp yeniden masanın başına oturmuştu. Dışarıdan kulağına gelen tüm uğultulara kulaklarını kapayarak kitaba yoğunlaşmaya çalışıyordu. Binoy, geldiğinde çoğu zaman Gora da onunla beraber oluyordu. Şimdi de Suşarita, onun da içeride olup olmadığını anlayabilmek için kulak kabartmadan edemiyordu. Onunla karşılaşmaktan oldukça korksa da, gelmeyişi de kendisini son derece üzüyordu. Masada oturmuş böylesi karışık duyguların pençesinde bocalayıp birdenbire Lolita daldı odaya. Suşarita, kardeşinin yüzünü görür görmez bağırarak:

– Neyin var tatlım, diye sordu. Ne oldu?

Lolita, yüzündeki gerginliği silmeye çabalarken, başını sağa sola sallayarak:

– Yok bir şey! dedi.

– Peki, nereden geliyorsun sen böyle?

Lolita, buna cevap vermekten çok, konuyu kendinden uzaklaştırmak ister gibi:

– Binoy Babu burada, dedi. Ve sanırım seninle görüşmek istiyor.

Suşarita, içinden geçse de Binoy'un yalnız olup olmadığını sorma cesaretini gösteremedi. Bu düşüncesinin ardından, başka birilerinin de gelmiş olduğunu Lolita'nın zaten kendisine söyleyeceğini düşündü. Yine de içindeki şüpheyi uzaklaştıramadı kendinden. Sonunda bu konudaki merakını bir tarafa bırakıp ev sahibi olması nedeniyle üzerine düşen görevi yapmak için dışarıya çıktı. Çıkarken de Lolita'ya dönerek:

– Sen gelmiyor musun? diye sordu.

– Sen çık, ben birazdan gelirim.

Lolita, bu cevabı verirken yüreğinin daraldığını hissederek derin bir iç çekti.

Suşarita'nın salona girmesi, Binoy ile Satiş'in konuşmasının yarıda kalmasına neden oldu. Suşarita, Binoy'a bakarak:

– Babam, dışarıya çıkmıştı, ama gelmek üzeredir, dedi. Annem de Labonya ve Lila'yı rollerine çalışmaları için profesörün yanına götürdü. Giderken de sizin gelmeniz halinde, kendisini beklemenizi rica etti.

Binoy, az önceki gerginliği hâlâ üzerinden atmaya çalışıyordu. Bu halde konuşarak:

– Ya siz? diye sordu. Siz oynamıyor musunuz piyeste.

– Piyes için izleyici de gerek, diye cevap verdi Suşarita. Ben oynamıyorum!

Binoy ile Suşarita bir araya gelince, çoğunlukla konuşacak bol bol konu bulurlardı. Fakat bugün, sanki görünmeyen bir engel vardı aralarında ve bu engel onların konuşmalarına izin vermiyordu. Buna neden olan bir şey vardı ki, o da Suşarita'nın her zaman yaptığını yapmamaya, Gora'dan bahsetmemeye karar vermiş olmasıydı. Binoy cephesine bakıldığında ise; Lolita'nın, hatta belki tüm ev halkının, kendisine arkadaşının bir uydusu, kopyası olduğunu düşünen gözlerle baktığını düşünüp, bundan fazlasıyla rahatsız olduğu için, mümkün olduğunca Gora'nın adını konuşmalarına sokmuyordu. Karşılıklı sarf edilen bölük pörçük birkaç konuşma-

nın ardından Suşarita, başka bir yol olmadığı düşüncesine teslim olarak, Satiş'le ve onun albümüyle ilgilenmeye başladı. Albümü doldururken yaptığı iyi ya da kötü iler üzerine Satiş'le ateşli ateşli tartışıyorlardı. Resimleri güzel yapıştırmadığı söylenince Satiş, epeyce öfkelendi. Sinirden iyice incelmiş sesiyle Satiş, ablasıyla kıyasıya tartışıyordu.

Onlar, kendilerini bu tartışmanın alevine kaptırdıkları sıralarda Binoy, yanında getirdiği çiçeklerin masada öylece bırakılışına oldukça kırılmış bir haldeydi. Bu, gururuna dokunmuştu. Lolita'nın bu çiçekleri, hiç değilse nezaketli davranmak için bile alması gerektiğini düşünüyordu.

Bu sırada içeriye bir ayak sesi duyuldu. Suşarita, dönüp de Haran'ın girişin önünde durduğunu görünce, şaşkınlıktan olduğu yerde sıçradı. Bu şaşkınlığı, o kadar belirgin bir şekilde açığa vurmuştu ki, Haran'ın kendisine çevirdiği bakışlar altında kıpkırmızı kesildi. Haran, kendisi için bir iskemle çekerken Binoy'a dönerek:

– Sizin şu Gurmohan Babu'yu göremiyorum, dedi. Gelmedi mi yoksa?

Bu saçma ve yersiz soruya sinirlenen Binoy:

– Bunun neden sorduğunuzu pek anlayamadım, dedi. Ona mı ihtiyacınız var yoksa?

– Yok, canım, dedi Haran. Sadece sizi, o yanınızda olmadan görmeye pek alışık değiliz de... Ondan sordum!

Bu karşılık üzerine Binoy'un canı iyice sıkılmıştı. Fakat bunu etmekten çekiniyordu. Bu yüzden de sert bir ses tonuyla:

– Çok merak ettiyseniz, söyleyeyim, dedi. Şu günlerde Kalküta'da değil!

Haran, alaycı bir sesle:

– Kesin vaaz vermek için geziyordur şimdi, dedi gülerek.

Binoy, bu son söz üzerine artık öfkesini bastırmakta güçlük çekiyordu. Karşılık vermemeyi tercih etti. Bu sırada Suşarita, birden ayağa kalkıp odadan çıktı. Haran da hemen onun peşinden... Fakat bu hareketi bekleyen Suşarita, hızlı adımlarıyla hemen uzaklaşmıştı. O kadar ki Haran, onun arkasından:

– Bir dakika, diye bağırmak zorunda kaldı. Sizinle konuşacağım şeyler var!

Suşarita ise arkasına bile dönmeden:

– Çok yorgunum! diye cevap verdi. Sonra da doğruca odasına gidip kapısını kapattı.

Lolita, o akşamki provaya katılmadı. Suşarita'ysa geç vakitlere kadar masada Imitation de Jesus-Christ başında, ama gözleri pencereden gördüğü karanlığa gömülü bir halde oturup durdu. Sanki ufkunda yepyeni, muhteşem bir amaç, bir ülke beliriyordu. İşlediği üstün bir sevapla geçmişinin tüm anıları değişmiş gibi gözleri önündeydi. Hemen ardından karanlıkta ışıyan fenerler, göğü dolduran yıldızlar gibi tüm zihnini endişelerle dolduruyor, ulaşılmaz, akıl erdirilmez bir şeyler gibi benliğini ele geçiriyordu. Bir ara kendi kendine: «Geçmişim ne kadar da boş şeylerle doluymuş!» diye düşündü. «Önceleri doğruluğundan bir an bile kuşku duymadığım düşünceler, şimdi birer kuşku yumağı halini aldı. Her günümü ayırdığım, özenle ilgilendiğim tüm işler, gereksiz, değersiz şeylerden başka bir şey değil artık. Belki de bu bilinmezlerle dolu, vahşi ülkede tam anlamıyla öğrenmek, büyük bir amaç peşinden koşmak ve belki de hayatı anlamlandırmak mümkün olacak? Öylesine tuhaf, öylesine dehşetli olan, bu bilinmeyen ülkenin kapısını bulmamı sağlayan kim? Neden elim, ayağım kesiliyor, neden yüreğimin atışını kontrol altına alamıyorum?»

***

Geçen günler boyunca Suşarita, ya kitabına gömülü ya da odasına kapanmış bir şekilde zaman geçiriyordu. Hemen her fırsatta dua ediyordu. Pareş Babu'nun desteğine her zamankinden çok ve her an artan bir şekilde ihtiyaç duyuyordu. Bu ihtiyacı derinden hissettiği günlerin birinde, babası odasında tek başınayken yanına gitti. Pareş Babu, onun geldiğini görünce, elindeki kitabı bırakarak:

– Evet, sevgili Radha, dedi. Bir şey mi var?

– Hiç, yok bir şey baba, diye cevap verdi Suşarita. Sonra da aslında olmaları gerektiği yerde ve oldukça düzenli bir şekilde duran kitapları, yazı masasındaki kağıtları düzeltmeye başladı. Bir süre sonra da Pareş Babu'ya dönerek:

– Baba, diye seslendi. Artık hiç benimle beraber kitap okumuyorsunuz?

Pareş Babu, onun bu kırılmış tondaki sorusuna karşılık şefkatle gülümseyerek:

– Çünkü güzel öğrencimin artık benim vereceğim derslere ihtiyacının olmadığını düşünüyorum, dedi. Bence okuduklarını anlayabilmek için, bir başkasına ihtiyacın yok!

– Yanılıyorsunuz baba, diye itiraz etti Suşarita. Aksine hiçbir şeyi tek başıma anlayabilecek halde değilim... Inanın, yeniden önceki gibi beraberce kitap okumamızı çok isterdim.

Pareş Babu, onun bu içten dileğini kırmayarak:

– Tamam, sen nasıl istersen, diyerek kabul etti bu teklifi.

Bu cevabın ardından odada kısa bir sessizlik oldu. Bu sessizliği bozan Suşarita'ydı:

– Baba, dedi. Geçenlerde Binoy Babu'nun kastlarla ilgili bahsettiği şeylerini, siz hiç anlatmamıştınız bana. Bunun özel bir nedeni var mıydı, diye merak ediyorum.

– Sen de çok iyi bilirsin ki sevgili Radha, ben her zaman kızlarımın kendi düşünceleri doğrultusunda ilerleyerek bir sonuca varmalarını, benim ya da herhangi birinin fikirlerini aynen alıp kabul etmemelerini istemişimdir. Birine, zihnini daha önce hiç yormadığı bir konuda teoriler sunmanın, bunlar üzerine konuşmalar yapmanın, karnı tok birine yemek sunmaktan hiçbir farkı yoktur. Bu, sadece iştah kaçırır, bununla da kalmaz sindirim sorunları yaratır. Ama kafanı yoran, içinden çıkamadığın her şeyi bana sorabilirsin. Bildiğim her ne varsa, sana anlatmaya hazır olduğumu bilmelisin yavrum.

– Tamam, baba... O halde şimdi sormak istiyorum: Neden bizim anlayışımıza göre kast ayırımı kötü bir şeydir?

– Anlatayım yavrum, diye söz başladı Pareş Babu. Bir kedi gelir de hemen yanı başınıza oturarak yemek yerse, bundan hiçbir zarar görmeniz mümkün değildir. Fakat bazı insanların, sadece sizin olduğunuz odaya girmeleriyle bile, siz elinizdeki yiyecekleri hemen atmaya zorunlusunuzdur. İnsanların, yine insanlara karşı sergilediği bu küçük görme, hatta hakaret dolu sistemlerini kabul etmek ne mümkün? Bu, büyük ve dehşet verici bir adaletsizlik değil midir? Aralarında özde hiçbir fark olmayanların, kendi insan kardeşlerine böylesi bir küçümsemeyle yaklaşmaları, onları manevi büyüklüğe eriştirir mi hiç? Öyle ki birileri de çıkacak ve onları küçümseyecektir.

Suşarita, araya girip Gora'dan öğrendiği bir düşünceyi tekrarladı:

– Bizim toplumumuzda yaşanan bugünkü alçalışlar, birçok kötülüğün ortaya çıkmasına neden oldu. Hem ortaya çıkan bu kötülükler, bütün yönleriyle yaşayışımızda kendini göstermekte. Peki, bununla beraber, bu, bizlere kurumların görünmeyen temellerini eleştirmek, sorgulamak hakkını verir mi baba?

Pareş Babu, bu sözlere karşılık, her zaman koruduğu yumuşak sesiyle:

– Eğer bahsettiği şu görünmeyen temelleri bulacağımı düşünse ya da bilseydim, emin ol ki, sorunu cevaplardım yavrum, dedi. Ancak benim, günümüz toplumumuzda gördüğüm, insanın insana karşı içinde besleyip, günden güne iyice büyüttüğü akla mantığa sığmayan nefretten başka bir şey değil! Bizim halkımız içinde her an şiddetlenen bölünmüşlüğün sebebi de budur. İnsan, böylesi şartlar içindeyken hayali, görünmez temellerde rahata kavuşup avunabilir mi sence?

Suşarita, yine Gora'dan alma sözlerle:

– Ama baba, dedi. Bununla birlikte. Yurdumuzun en sağlam gerçeklerinden biri de, insanları yansız bir şekilde ele alıp, göz önünde bulundurmak değil midir?

– Bahsettiğin bu yansız düşünce, yalnızca akılla bulunmuş bir şeydir yavrum, dedi. Bunun gönülle hiçbir ilgisi yoktur. Öyle ki bunun içinde sevgi de yoktur, nefret de... Bu, duyguların tamamını yüceltmektedir... Ama insanın içinde duyduğu ihtiyaçları bu denli uzak bir kavramla doyulamaz. İşte bu yüzden de, filozofların tasarladıkları eşitliğe karşın, aşağı kasttan birilerinin, Tanrı tapınağına girmelerinin bile yasak edildiğine tanık oluyoruz. Tapınağın içinde bile eşitlikten uzak olunduktan sonra, felsefemizde bunun bir kavram olarak durup durmamasından ne çıkar?

Suşarita, büyük bir dikkat ve sessizlik içinde babasının söylediklerini zihninde sıralamaya, kavramaya çabalıyordu. Kısa bir süre sonra meraklı sesiyle:

– Madem böyle baba, dedi. Neden Binoy'a ve arkadaşına da anlatmıyorsunuz bunları?

Pareş Babu, yumuşak ve şefkatli bir gülümseyişin ardından şöyle cevap verdi bu soruya:

– Çünkü anlamazlar, sevgili yavrum. Bunu, onların bu konuya akıllarının yetmeyeceğini düşündüğüm için söylemiyorum. Aksine fazla akıllı oldukları için anlamazlar. Böyle akıllı oldukları için de dinleyip anlamaktan çok, başkalarına anlatmak, onlar için hep daha cazip olur. Günün birindę, en yüksek gerçek olan, adalete uygun bir anlama isteğinde olurlarsa, bu açıklamalara ulaşmak için benim veya bir başkasının aklına ihtiyaç duymayacaklardır. Ama bugün tamamen farklı bir düşünce içindeler. Bu yüzden de şimdi onlara ne söylense, bir anlamı olmayacaktır. Ve hiçbir işe yaramayacaktır!

Bugüne gelinceye kadar Suşarita, Gora'nın sözlerini her ne kadar saygı dolu bir sessizlikle dinleyip kavramaya çalışıyorduysa da, babasıyla, Gora'nın farklı değerlerden beslenmeleri onu çok üzüyordu. Üstelik bu farklılık, babasının ilerlediği yoldan ulaştığı sonuçtan da bir teselli bulamıyordu. Bununla beraber Pareş Babu'nun konuşmalarıyla Suşarita, içinde çırpınıp durduğu ruhsal çatışmanın biraz da olsa sakinleşir gibi olduğunu hissetmişti. Onun, bir anlığına bile olsa, Gora, Binoy ya da herhangi bir başkasının, bir konu üzerinde Pareş Babu'dan daha üstün bir bilgiye sahip olduğunu düşünmesi olanaksızdı. Bununla kalmaz, babasının savundukların karşı, bir karşı çıkışta bulunanlara ciddi ciddi öfkelenirdir. Fakat gelişen son olaylarda, Gora'nın ileri sürdüğü karşı çıkışları, her zaman hissettiği o küçümsemeyle kenara itip, görmemezlikten gelmeyi başaramamıştı. Bunun bir sonucu olarak da işte bugün, aynı çocukluk yıllarında yaptığı gibi, babasının dinginliğine sığınmak için endişeyle buraya gelmişti. Oturduğu yerden kalkıp kapıya doğru yürüdü. Sonra birden geri döndü ve babasının oturduğu iskemlenin arkalığına tutunarak:

– Baba, rica etsem, bu akşamki Tanrı'ya bağlanış zamanınız süresince yanınızda bulunabilir miyim? diye sordu.

– İstiyorsan, tabii ki yavrum...

Bu son sözlerin ardından Suşarita, tekrar odasına gitti. Bu sırada zihninden Gora'ya ait tüm sözleri atmaya çabalıyordu. Ama bunu yapmaya çalışırken, gözlerinin önüne, sürekli olarak, Gora'nın o kendine olan sonsuz güveniyle parlayan yüzü, bakışı geliyordu. Ve bu da kendi kendine: «Gora'nın ağzından dökülenler, sadece sı-

radan kelimeler değil!» diye düşürtüyordu. «Bu sözcükler, Gora'nın ta kendisidir. Konuşmalarında kendince bir biçim, bir harekete sahip bu sözler, tamamen hayatla dopdolu! Onun sözlerinden vatan sevgisine duyduğu inancın gücü ve bununla beslenen derin acı yayılıyor. Onun savundukları öyle görüşler ki, başka sözlerle onlara karşı koymak söz konusu bile olanaksız sözler. Bu sözler ki, tamamen onarlı söyleyeni yansıtır... Ki bu adam da öyle sıradan biri değildir!»

Bu şekilde düşündüğü birini itip kendinden uzaklaştırmayı nasıl düşünebilir, buna nasıl cesaret edebilirdi? İçinde başlayan dehşetli bir çatışmanın olduğunu artık iyiden iyiye hissediyordu Suşarita. Birdenbire hıçkırıklarla ağlamaya başladı. Kendisini böylesine içinden çıkılmaz, korkunç bir duruma atmasının ardından, Gora'nın, kendisini böylesine rahatça yüzüstü bırakmasına son derece kırılmıştı. Bu, onda yaralar açmakla beraber, büyük bir utanç da yaratıyordu.

***

Bir zaman devam eden tartışmaların ardından Binoy'un, Drıy'den «Müziğin Gücü» isimli şiiri, olabildiğinde acıklı bir şekilde okuması kararı alındı. Kızlar da şiire uyum sağlayacak elbiseler giyecek ve şiirde işlenen konuyu anlatan bir tablo yapacaklardı... Bunların yanında kızların, İngilizce olarak şarkılar söyleyip şiirler okuma görevleri de olacaktı. Bayan Baroda, Binoy'a bu önemli gün kendisini en iyi şekilde hazırlayacaklarını söylemişti. Baroda'nın kendi de çok az İngilizce biliyordu, ama buna karşılık İngilizcede oldukça iyi olan bir iki tanıdığına güveniyordu.

Prova günü geldiğinde Binoy, son derece etkili ve hatasız okuyuşuyla kendisini dinleyenleri hayranlık içinde bıraktı. Bu beklenmedik okuyuşla Baroda da bu acemiye rehber olma zevkinden yoksun kalmıştı. O ana kadar Binoy'u pek de dikkate almayanlar bile onun İngilizce üzerindeki belirgin gücünü görünce ona saygı göstermeye mecbur kalmışlardı. Hatta Haran bile, ondan gazetesine yazı göndererek kendisine yardımda bulunmasını istedi... Sudhir ise onu her gördüğünde üniversite öğrenci derneğine gelip İngilizce konferanslar vermesi için ısrar etti.

Bu konuyla ilgili Lolita'nın tavırlarına gelince; Onun bu konudaki ruhsal durumu biraz tuhaftı. Bir taraftan Binoy'un hiç kimsenin

yardımı olmadan bu işin son derece başarılı bir şekilde üstesinden gelmesine memnundu. Ama bu, bir yandan da canını sıkıyordu. Herkes tarafından yetenekleri övülen Binoy'un havaya girip, her konuda kendilerine nutuk çekmesinden endişeleniyordu. Aslında Binoy'dan beklediğinin ne olduğunu, kendini neyin iç huzura kavuşturacağını kendisi de bilmiyordu. Bu yüzünden de hemen her şeyi, hoşnutsuzluğunu açığa vurmak için bir bahane sayıyor, bu açığa vuruşların hedefi de Binoy'dan başkası olmuyordu. Lolita, yaptığı bu haksızlıkları ve kabalıkları kavrayamayacak bir kız değildi. Aslında bu konuda kendini kontrol altında tutmayı da istiyordu, ama küçücük bir bahaneyle içindeki bu düşmanlık birdenbire ortaya çıkıyordu. Bunun nasıl böylesi büyük bir hızla geliştiğini kendisi de anlayamıyordu. İlk başlarda öne sürdüğü teorileri Binoy'a kabul ettirebilmek için nasıl canla başla ona baskılarda bulunduysa, şimdi de onun bunlardan geri adım atması için aynı şiddetle çabalıyordu. Fakat işlerin bu aşamaya gelişinden sonra, Binoy, yapılan planları karıştırmadan çekilmeyi başarabilir miydi? Bununla beraber kimsenin beklemediği bir şekilde üstün bir yetenekle ortaya çıkan Binoy, bakalım çekilmek isteyecek miydi?

Kafasında bu tür sorularla boğuşup duran Lolita, sonunda annesini karşısına alarak:

– Anne, dedi. Ben artık piyes provalarına katılmayacağım.

Kızını oldukça iyi tanıyan Bayan Baroda, bundan gelen bir şaşkınlıkla:

– Bu da nereden çıktı? diye sordu. Ne oldu da vazgeçiyorsun?

– Hiçbir şey yok, sadece yapamayacağım! Hepsi bu!

Lolita'nın içinde, Binoy, kendisinden beklenen acemiliği hissettirmeden üzerinden attıktan sonra, onun bulunduğu bir ortamda şiir okumak ve üstlendiği tablonun provalarına katılmak bakımından derin bir isteksizlik duymaya başlamıştı. Bunun sonucunda da rolüne tek başına çalışmaya gayret ediyordu. Fakat bu durum, diğerleri için güçlüklerin doğmasına neden oluyordu. Onun, belirgin bir şekilde kendileriyle çalışmaktan uzak durduğunu görerek sonunda onsuz devam etmeye başladılar.

Bütün bunların üzerine Lolita, daha ileri gidip törene kısa bir zaman kalmışken bu rolde oynamayacağını söyleyince Baroda,

gerçekten kötü sarsıldı. Ama bu sarsıntının ardından ne kadar dil dökse ona etki edemeyeceğini bildiği için Pareş Babu'dan kendisine yardımda bulunmasını rica etmeye mecbur kaldı. Aslında Pareş Babu, Baroda'nın önemsiz konularla ilgili zevklerine veya isteklerine karışmazdı. Ama bu defaki konuda programın değiştirilmesi için hiç zamanın olmaması ve ailenin de kendisinden duruma el koymasını istemesi üzerine Lolita'yla konuşmaya karar verdi. Ve onu yanına çağırttıktan sonra usulca saçlarını okşayarak:

– Lolita, diye söze girdi. Böyle bir zamanda oyundaki rolünden çekilmen, sence de yanlış bir davranış değil mi yavrum?

Babasının büyük bir sakinlikle söylediği bu sözler üzerine Lolita, ağlamaklı sesiyle:

– Üzgünüm, baba, dedi. Ama bu, benim gücümün yeteceği bir iş değil ve bu yüzden de oynamayacağım!

– Rolünü çok başarılı sergileyemeyebilirsin ve kimse de seni, bunun için eleştiremez! Ama onu hiç yapmayacağım dersen, haksız durumda sen olursun.

Lolita, bu sözler üzerine sessizce başını önüne eğdi. Onun bu uysal dinleyişini gören Pareş Babu:

– Bâk güzel kızım, eğer bir işi üstlendiysen, onu sonuna kadar götürmek için elinden geleni yapmalısın. Bu işi üzerinden atmanın gerçekten de hiç sırası değil yavrum. Öyle ki, bu yolda onurun kırılmış olsa bile bu işi yarıda bırakmamalısın. Öyle değil mi? Şimdi bana, en azından deneyeceğini söyle yavrucuğum!

Lolita, usulca başını kaldırıp babasına bakarak:

– Evet, dedi. Tamam, deneyeceğim baba!

Bu konuşmanın akşamında Binoy'un da aynı yerden oluşundan gelen kuşkularını üzerinden atmaya çalıştı ve bunu başardı da. Sonrasında da meydan okumayı andıran bir istekle yaptı rolünü.

Lolita'nın şiir okuyuşuna ilk kez tanık olan Binoy, gerçekten de hayranlık duymuştu ona. Ses tonundaki ve vurgularındaki güç, pürüzsüzlük gerçekten etkileyiciydi. Ama bunlar kadar şiirin anlamındaki gücü ortaya çıkaran yorumlaması Binoy'un hayranlığını daha da arttırmıştı.

İçindeki hayranlık tahminlerinin de ötesindeydi. Onun sesi, sustuktan sonra bile kulaklarında yankılanmaya devam ediyordu.

Güzel okunan bir şiir, anlattıkları kadar okuyanıyla da, bir çiçeğin üzerinde açtığı dala yaptığı gibi, dinleyenleri büyüsü altına alır. İşte Binoy için de Lolita, artık tamamen bir şiir halinde görünüyordu.

Bu akşama kadar Lolita, Binoy'a acımasız sözleriyle sıkıntı vermekten başka bir şey yapmamıştı. Bunun sonucu olarak da Binoy, tıpkı ellerini acıyan bir yerine götüren insanlar gibi, Lolita'nın acımasız sözlerinden ve alaycılığından başka bir yanını fark etmemişti. Ne zaman onu düşünecek olsa, aklında sadece ondan kendisine böylesi acı sözlerin gelişi gelirdi. Kendisine karşı duyduğu soğukluğu öylesine tuhaf bir şekilde gizemli bir şey olarak algılıyordu ki, buna bir açıklama getirebilmek uğruna kafa patlatıp duruyordu. Bunlar zihninde öylesine büyük bir yer kaplıyordu ki, sabahları uyanır uyanmaz bu düşünce zihnini yormaya başlıyor ve Pareş Babu'nun evine bu düşüncelerle giderdi. Evden içeri adımını atar atmaz da, Lolita'nın kendisine yapacaklarını endişeyle beklerdi. Eğer Lolita, o gün tesadüfen kendisine nazik, güler yüzlü bir şekilde yaklaşırsa, Binoy, üzerinden büyük bir kalkmış gibi rahatlardı. Bu durumla karşılaştığında, yapması gerekenin bu ılımlı havanın sürekli olması için çabalamak olduğunu düşünürdü. Bununla beraber bu sorunun nasıl çözüleceği hakkında hiçbir fikri de yoktu. Öyle ki, bu konu, sahip olduğu olanakların çok ötesindeydi. İçinde büyüyen bütün bu duygular ve son günlerde iyice içine gömüldüğü bunalımdan sonra, şimdi Lolita'nın tam karşısında durup şiir okuyuşuyla öylesine heyecanlanmıştı ki, fakat içinde duyduğu bu mutluluğu bile bir türlü açığa vuramıyordu.

Lolita karşısında dururken, onun şiir okuyuşu ile ilgili bir şeyler söylemekten çekiniyordu. Öyle ki, bu sürekli çatıştıkları kızın üzerinde övgüsünün bile iyi bir etki yapıp yapmayacağını, onun bundan memnun olup olmayacağını kestiremiyordu. Öte yandan içinden kabaran bu hayranlığı dışa vurmaktan başka bir şey gelmiyordu elinden. Bunun üzerine de Bayan Baroda'nın yanına gitti ve Lolita'nın etkileyici şiir okuyuşundan duyduğu hayranlığı ona anlattı. Onun bu tepkisi, Baroda'nın, onun bilgisi ve akıllılığıyla ilgili düşüncelerini iyice güçlendirmişti.

Durumun başrol oyuncusu da bu olanlardan epeyce etkilenmişti. Aslında onun üzerindeki etki biraz tuhaftı. Şiiri seslendirişinin

gücünü, tıpkı bir başına okyanusa açılmış kahraman bir gemi gibi, üzerine acımasızca saldıran azgın dalgalara, büyük bir cesaretle çağrışıp galip geldiğini anladığında Binoy'a karşı hissettiği öfke birdenbire kayboluvermiş, onu hırpalamak üzere içinde duyduğu karşı konulmaz istekten eser kalmamıştı. Bu başarılı denemenin ardından yapılan provalara büyük bir istek ve çabayla katılıyor, bu da Binoy'la sıklıkla bir araya gelmesini sağlıyordu. Bu buluşmalarda ondan tavsiyeler almak bile, ona ağır gelmiyordu.

Lolita'nın bu yakın tavrı, Binoy'un üzerindeki o büyük ağırlığın kalkmasını sağladı. İçinde hissettiği hafiflik öyle tahmin edemediği bir şekildeydi ki, içinden her zamanki gibi Anandamoyi'nin yanına gidip haylaz çocuk havasını yaşamak geldi. Kafasından sürekli düşünceler akıyordu ve bunları Suşarita'yla paylaşıp tartışmak istiyordu. Ama epeydir, onunla hiç karşılaşmıyordu. Bunun yanında Lolita'yla aralarında doğan en küçük bir konuşma fırsatını bile kaçırmıyordu. Fakat yine de ona yaklaşırken tedbirli davranma gereğini duyuyordu. Onun arkadaşı, hatta kendiyle ilgili nasıl bir yerici düşünüşle hükümlerde bulunduğunu biliyor, bundan ötürü de içinden geçenleri, olduğu gibi açıklayamıyordu.

Bir defasında Lolita, kendisine dönerek:

– Bir şey merak ediyorum, demişti. Ne diye böyle, sanki kitap okuyormuş gibi konuşuyorsunuz?

O da bu soruya cevap olarak:

– Neredeyse tüm çocukluk yıllarım okumakla geçti benim, demişti. Sanırım bu, bir süre sonra kafamın içini kitap sayfalarına benzetti!

Lolita, bu sözlere karşılık:

– Lütfen, diyordu. Güzel bir şekilde konuşacağım kaygısıyla hareket etmeyin, içinizden ne geçiyorsa, onları söyleyin. Konuşurken öylesine düzgün ifadeler kullanıyorsunuz ki, insan, bunları ya bir kitabın ya da bir başkasının sözleri olduğunu düşünecek!

Bu konuşmaların etkisiyle Binoy, aklına, bir düşünce ya da özel bir şey gelir de zihninde kurduğu mantık çerçevesinden onay alırsa, bunu Lolita'ya iletmeden önce yoğunlaştırmaya çalışıyor ve sözlerini sadeleştiriyordu. Hatta farkında olmadan ağzından çıkan karşılaştırmalardan utanç duyuyordu.

Lolita da, önündeki bulutlardan sıyrılan bir güneş gibi ışık saçıyordu çevresine. Bayan Baroda, bu belirgin değişikliği gözden kaçırmamış ve şaşkınlıkla karşılamıştı.

Karşısındaki kız, artık o, kendisine her söylenene karşı çıkan, huysuz kızından çok farklıydı. Tam tersine, diğerlerinin yaptığı tüm çalışmalara katılıyor, provalar süresince, piyesle ilgili fikirler yürütüp önerilerde bulunuyordu.

Öyle ki, bu alandaki bitmek tükenmek bilmeyen enerjisi, Baroda'da arada bir bunu frenleme isteği uyandırıyordu. Bu öylesine bir hal almıştı ki, başlarda onun ilgisizce tavırlarından sıkılırken, şimdilerdeki bu aşırı ilgiden rahatsız olmaya başlamıştı.

Lolita, bu alışılmadık ve hararetli uğraşları Suşarita'nın peşine düştüğü de çok oluyordu. Fakat buna karşın ablası, kendisiyle gülüp konuşurken Lolita, onun yanında tuhaf bir soğuk hava hissediyor ve çoğunlukla yanından üzgün bir şekilde ayrılıyordu.

Günün birinde içindeki bu üzüntüyle Pareş Babu'nun yanına giderek:

– Baba, diye konuşmaya başladı. Biz, şu piyesi başarı bir şekilde ortaya koyabilmek adına esirler gibi uğraşırken, Didi'nin bu şekilde sabahtan akşamlara elinde kitapla oturup rahatına bakmasını doğru buluyor musunuz? Neden o da bizlerle beraber gelmiyor?

Bu uzaklığın Pareş Babu da farkındaydı aslında. Bu, onun için zevkli bir haldeki yalnızlığın, Suşarita'ya zarar vermesinden çekiniyordu. Şimdi karşısındaki Lolita da söyledikleriyle, ondan diğerlerinin çalışmalarına katılması istenilmezse, içinde bulunduğu yalnızlık eğiliminin, alışkanlığa dönüşmesini düşünmüş, bu da içindeki endişeyi iyice arttırmıştı. Bu endişeyle Lolita'ya dönüp:

– Bu konuyu, neden annenle konuşmuyorsun? diye sordu.

– Onunla da konuşacağım baba. Ama sizden öncelikle Didi'yi bu konuya razı etmenizi rica ediyorum, aksi halde kabul etmez.

Sonunda Pareş Babu, gidip Suşarita'ya bu konuyu açtığında, karşısında öylesine aklına gelen bahaneler sıralamayan kızının tavrını görerek şaşırmıştı. Bu durum şaşkınlıkla beraber, sevinç de yaratmıştı Pareş Babu'da. Genç kız, babasının sözleri karşısında, kendisinden bekleneni yapmaya hazır olduğunu belirtmişti. O her günkü köleliğinden kurtulurken, Binoy, Suşarita'yla tekrar önceden

olduğu gibi yakın olacaklarını düşünmüş, daha açığı bunu istemişti. Fakat geçen zaman içinde belirgin bir hal alan değişimler bu yakınlığın yeniden kurulmasına engel oluyordu. Onun kurduğu ilişkilerde belli bir mesafeyi koruma hali sık sık provalar sırasında bir araya gelmelerine rağmen, daha da artmış gibi görünüyordu. Bakışları öylesine dalgın, konuşması öylesine sönüktü ki, Binoy, bu haldeyken onun üstüne düşmeye pek cesaret edemiyordu. Suşarita, sadece rolünü yapıyor, sonra da salonu terk edip gidiyordu. Bu da Binoy'dan günden güne daha çok uzaklaşmasına neden oluyordu.

Gora'nın yanında olmayışı, Binoy için Pareş Babu'nun ailesiyle kurduğu ilişkilerin daha samimi gelişmesini sağlıyordu. Öte yandan ne kadar olduğu gibi davranırsa, ona daha da fazla yaklaşıyorlardı. Bunun yanında, daha önce hiç bulmadığı derecede geniş bir serbestlikten de dilediğince faydalanıyordu. İşte kendisi böylesi şartlara sahipken, Suşarita'nın kendi kabuğuna çekilişine ve daha önce hiç olmadığı kadar kendisinden uzaklaşmasına tanık olmuştu. Bu, başka bir zamanda kendisi için gerçekten de çok acı bir kayıp olurdu. Fakat şimdi, buna katlanması o kadar da zor olmuyordu. Öte taraftan Lolita'nın da, Suşarita'da meydana gelen değişikliğe tanık olarak eskisi gibi onu eleştirmemesi de şaşkınlık yaratıcıydı. Acaba hâlâ piyes provalarında, şiir okurken içinde olduğu büyük coşkunluk halinin etkisi altında mıydı?

Suşarita'nın da bu eğlencelere katılmaya başlaması, Haran'a da belirgin bir istek getirmişti. Bu itsele de Kaybolmuş Cennet'ten bir bölümü ve Müziğin Gücü şiirinin okunacak olması sebebiyle, giriş olabilecek birkaç cümle söylemeyi önerdi... Ancak onun bu teklifi, Bayan Baroda tarafından kabul görmedi. Ondan başka Lolita da hoşlanmadı bu tekliften. Fakat Haran, bu fikrini önceden yargıca yazılı olarak ilettiği için bu hoşnutsuzlukların pek de önemi kalmamıştı. Yine de Lolita, yargıç, bunun olması halinde gösterinin uzun bulabileceğini öne sürerek umudunu korumuştu. Ancak bu umutlu sözler üzerine elini cebine atan Haran, büyük bir zafer kazanmış gibi bir havayla, bir teşekkür mektubu çıkardı. Ve bu, herkesin bir anda susmasını sağlamıştı.

Gora'nın çıktığı yolculuktan ne zaman döneceği hakkında kimsenin bir fikri yoktu. Suşarita, ne kadar bu sorunun cevabına kafa

yormamaya karar vermişse de her sabah, dört gözle beklediği yolcunun dönüş umuduyla açıyordu gözlerini.

İşte Gora'dan gördüğü bu büyük ilgisizlik zamanlarında başlamıştı, zihnindeki perişanlık... İçine düştüğü bu büyük bunalımdan, bu acı olasılıktan kurtulabilmek umuduyla çırpınıp duruyordu. Bu arada da Haran, bir defa daha Pareş Babu'nun kapısını çalarak, Tanrı adını vererek Suşarita ile nişanlarının artık yapılmasını rica etti:

Bu öneri karşısında Pareş Babu itiraz eden sesiyle:

– Bunu öne sürüyorsun, ama evlilik töreninin yapılabilmesi için daha çok uzun zamana ihtiyaç var... Bunca zaman varken, şimdiden birleşmeniz uygun olur mu sizce?

Haran, ısrarcı bir sesle:

– Aslında ben, ikimiz için de, evlilik öncesi birbirimize bağlılığımız artması açısından belli bir süreyi geçirmeyi gerekli görüyorum. Bu süre içinde ruhlarımız, karşılıklı ve öyle büyük bir manevi ilişkiyle bağlanacaktır ki birbirine, kurduğumuz bu ilk ilişkiler sayesinde, evlilik arasında, ödevlerden uzak yerinde bir birliktelik oluşmuş olacaktır.

Haran'ın sözlerine karşılık Pareş Babu:

– Bence bu konuyla ilgili Suşarita'nın da ne düşündüğünü öğrenmelisiniz, diye öneride bulundu.

Haran, ısrarcı sesiyle devam etti:

– Zaten çoktan buna razı olmuştu o.

Bu sözlere rağmen, Pareş Babu, Suşarita'nın bu konudaki hislerinden pek de emin değildi. Kafasındaki bu kuşkuyla gitti ve Haran'ın önerisini kızına açtı. Suşarita, içinde debelendiği boşluktan kurtulmak adına karşısına çıkan desteğe her ne olursa olsun dört elle sarılmaya hazır bir haldeydi. Bu haliyle de babasının kendisine ilettiği teklifi bir an bile duraksamadan kabul etti... Hem de bu kabul ediş, öyle hızlı ve kararlı bir sesle dile getirilmişti ki, Pareş Babu'nun içindeki bütün kuşkular dağılmıştı.

Yine de Suşarita'ya, uzun sürecek bir nişanlılık döneminin getireceği sorumlulukları hatırlatmadan edemedi. Eğer buna rağmen kızının hiçbir itirazı yoksa hemen Mr. Brounlaw'un yıldönümünün ardından nişan töreninin ne zaman yapılacağını kararlaştırmak

üzere karara vardılar. Suşarita, zihninin, verilen bu kararla saldırgan bir canavarın pençelerinden kurtulduğunu hissetmişti.

Haran'la evlenmeye ve bunun ardından da Brahmo Samaj'a büyük bir gayretle hizmet etmeye karar verdi. Gelecek hayat akışını, ilerideki kocasının sürdürdüğü hayat akışına uydurmak için, sürekli dini bir kitaptan, onunla beraber, bölümler okuyacaktı. Kendisi için böyle sıkıntılı, hatta sıkıcı bir yükü sırtlamakla yüreğinin ferahladığını hissetmişti.

Geçen son dönemlerde Haran'ın çıkardığı gazeteyi hiç okumuyordu. Fakat bu kararın hemen ertesi gününde bu gazeteyi aldı. Kuşku yok ki, bunu gönderen gazetenin direktörüydü. Gazeteyi aldı ve hemen odasına kapanarak, sanki dini bir emri yerine getirir gibi, ödev verilen tüm dersleri ezberleyen bir öğrenci gibi, ilk satırından başlayıp sonuna kadar, büyük bir dikkatle okumaya başladı. Fakat kendisini şartladığının tam tersi bir durumla karşılaştı. Son hızla giden bir geminin kayalıklara çarpışı gibi bir şekilde durdu, kaldı.

Gazetede gözüne, «Arkaya bakmak hastalığı» başlığıyla yayınlanmış bir yazı çarptı. Burada, günümüzde yaşamalarına karşın gözlerini bir inat halinden geçmişe çevirerek yaşayanlara hiddetli bir saldırı vardı. Bunu destekleyici kanıtlar, yerinde görünüyordu. Suşarita'nın kendisi için aradığı deliller de bu çeşit delillerdendi. Fakat yazının ilk satırlarında, hedeftekinin Gora olduğunu açıkça anladı. Elbette yazıda onun adı geçmediği gibi, yazdıklarından da bahsedilmiyordu. Bunun yanında yazıdan, tabancasından sıktığı her merminin bir insanın canını aldığını gören bir askerin hoşnutluğu, çirkin bir mutluluk fışkırıyordu. Öyle bir mutluluk ki, her cümlenin kalbi atan birinin canını acıttığını görmekten duyulan büyük bir mutluluk!

Suşarita, görmezden gelinemez bir biçimde yazının tamamına egemen olan ruhu açıklıkla görmüştü. Öyle ki bu, onda yazıdaki tüm teorileri en ince ayrıntılarına kadar inceleme isteği yaratmıştı.

Okurken, kendi kendine, Gurmohan Babu'nun buradaki tüm sözleri bir anda paçavraya çevireceğini düşündü. Ve yine, o aydınlık, ışık saçan yüz, gözünün önünde canlandı. Ve o, güvenli tok ses, yine kulaklarında yankılanır gibi oldu. Karşısında beliren bu hayalin, bu konuşma gücünün yanında ne yazının ne de onu yaza-

nın hiçbir özelliği, önemi kalmamıştı gözünde. O kadar ki gazeteyi, hışımla yere fırlattı.

Uzun süren bir uzaklığın ardından ilk kez Binoy'un yanına oturan Suşarita:

– Sizin ve arkadaşınızın yazılar yayınladığınız gazeteden benim için de getirecektiniz, ne oldu acaba, sorabilir miyim? Okumam için bana verecektiniz...

Bu beklenmedik yakınlık ve soru üzerine Binoy, kendisinde tanık olduğu değişim yüzünden buna cesaret edemediğini söyleyemezdi. Bunun yerine:

– Sizin için ayırıp düzenlemiştim, demekle yetindi. Yarın getiririm sizin için!

Sonraki gün Binoy, kucağını dolduracak sayıda resimli dergi ve gazeteyle geldi Suşarita'nın yanına. Kendisi için getirilenleri alan Suşarita, sonrasında, bunları okumak istemediğinden bir kutuya yerleştirdi. Okumadı, çünkü okumak isteğiyle yanıp tutuşmaktaydı. Bu şekilde isyankâr yüreğini, huzura kavuşturabilmek adına, kendi elinden asıl ödevinden kopma özgürlüğünü almış oluyordu. Ve bir yandan da Haran'nın, üzerindeki tartışılmaz egemenliğe boyun eğmiş oluyordu.

***

Sakin, hatta sıradan sayılabilecek bir pazar sabahıydı. Anandamoyi, Pan hazırlamakla meşguldü. Hemen yanı başında oturan Saşi de, önünde yığılı betel cevizlerini kesip başka bir yerde yığın yapıyordu. Onlar, bunlarla uğraşırken odaya bir anda Binoy girdi. Onun gelişi üzerine Saşi, utanarak odadan kaçtı. Bu kaçış sakin, sezdirilmeyen bir kaçış değildi, öyle ki eteğindeki tüm cevizler yere saçılmıştı. Saşi ve Binoy'un birbirlerine takılması hep adetleri olan bir şeydi aslında. Saşi, onun ayakkabılarını bir yere gizler ve geri vermenin şartı olarak da ondan bir hikâye anlatmasını isterdi. Binoy, onu cezalandırmak için Saşi'nin yaşadıklarından alıntılar yaparak ve bunları neredeyse tamamen değiştirerek uydurma hikâyeler anlatırdı. Bu cezanın etkisi hemen kendisini gösterirdi. Çünkü bu hikâyelerin sonunda Saşi, Binoy'a: «Yalancı» diye bağırır ve avazının çıktığı kadar bağırmaya başlardı. Sonunda da yenildiğini an-

layarak hemen kaçardı. Arada bir onun yaptığının aynını Binoy'a yapıp onunla ilgili hikâyeler uydurmaya çalışırdı, ama bu konuda onunla boy ölçüşmesi hiç de mümkün olmazdı. Fakat yine de, aralarında neler geçmiş olursa olsun, Binoy eve adım atar atmaz, elindeki her şeyi bırakıp, doğruca onun yanına koşardı. Birlikte gerçekten de çok eğlenirlerdi. Onun bu ilgisi bazen öyle boyutlara ulaşırdı ki, Binoy'un ne kadar bunaldığını gören Anandamoyi'nin duruma el koyup Saşi'yi azarlaması gerekirdi. Bununla beraber kabahatin tamamı Saşi'de olmazdı. Çünkü Binoy, öyle kışkırtıcı şeyler yapardı ki, sonunda da kızcağız kendine hakim olamayarak taşkınlıklarda bulunurdu.

İşte bütün bunlardandır ki, Saşi'nin Binoy'u görünce böylesine utanıp odadan kaçması, Anandamoyi'yi gülümsetti. Fakat bu gülümseme, öyle neşeli bir gülümseme değildi. Bu önemsiz gibi görünen hareket, Binoy'u da şaşırtmıştı. Bu şaşkınlığın etkisiyle epey bir süre tek kelime etmeden oturdu. Binoy, birdenbire Saşi ile aralarındaki bu yeni ilişkinin ne denli sahte olduğunun farkına varmıştı. Mohim'in kendisine getirdiği Saşi'yle evlenme teklifine razı olurken düşündüğü tek şey, Gora ile olan arkadaşlığının kazanacağı güçtü. Bu evliliğin gerçekleşmesiyle hayatına başka nelerin gireceğini ise hiç aklına getirmemişti.

Bunun yanında, gazetelerde de yazıldığı gibi, bizim toplumumuzda evlilik özel bir işten çok, sosyal bir iştir. Binoy, tamamen kendisini ilgilendiren bu işte, evlilik yapacağı kıza herhangi bir ilgisinin olup olmadığını, daha ötesinde ondan hoşlanıp hoşlanmadığını bile hiç düşünmemişti. Şu anda ise, Saşi'nin içinde duyduğu utançla perişan bir biçimde, gelecekteki kocasından kaçışını görünce, ileriki zamanlardaki ilişkilerinin nasıl bir boyutta gelişeceğiyle ilgili fikir sahibi olmuştu. Bununla beraber kendisini, bu işin içine çekenin Gora olduğunu düşünüyordu. Bu yüzden de hem ona, hem de kendisine acımasızca öfkeleniyordu.

Üzerindeki öfke dalgasının hemen ardından bu işin ilk konu edildiğinde Anandamoyi'nin buna engel olmaya çalışarak kendisindeki derin psikolojik hali kavramasına şaşmakla beraber, buna hayran kalmıştı. Anandamoyi, onun zihnini kurcalayan şeyleri anlamıştı. Bu yüzden de onu içine düştüğü yerden biraz uzaklaştırmak için:

– Biliyor musun Binoy, dedi. Dün Gora'dan bir mektup geldi.

Binoy, henüz düşüncelerinden sıyrılamamış bir dalgınlıkla:

– Öyle mi, dedi. Neler yapıyormuş.

– Aslında kendisiyle ilgili pek bir şey yazmamış, diye cevapladı Anandamoyi. Bütün mektup, köylülerin yaşadığı sıkıntıları, acıları anlatıyor. Hele Gosepara isimli bir köyde bir yargıç varmış, onun zulümlerini anlatmakla bitirememiş.

Binoy, içinde Gora'ya karşı duyduğu büyük öfkeyle:

– Zaten sürekli başkalarının hatalarını görür o! dedi. Öte yandan, kendi halkımıza karşı yaptığımız kötülükleri ise hoş karşılamakla kalmaz, bunların erdemli davranışla olduğunu söyler.

Anandamoyi, Binoy'un, Gora'yla tartışanların başına geçmişçesine saldırışını, gülümseyerek karşıladı. Binoy'un beklediği gibi, bir şey söylemek yerine, susup dinlemeyi tercih etti. Bu sessiz gülümseyiş üzerine Binoy:

– Gülüyorsunuz anne, diye devam etti. Sanırım, canımın böylesi sıkılmasına şaşıyorsunuz. Size, beni üzen şeyden bahsetmek istiyorum. Geçenlerde Sudhir, köyde yaşayan bir tanıdığına götürmüştü beni. Tam Kalkita sınırlarından çıkmıştık ki, birdenbire sağanak bir yağmur başladı. Bundan sonra trenimizin durduğu ilk istasyonda, tam bir Avrupalı gibi giyinmiş bir Bengalli adam ilişti gözüme. Adam, elinde bir şemsiye taşıyordu. Kımıldamadan olduğu yerde durmuş, trenden inen karısına bakıyordu. Bu sırada kadın da elinde sıkıca göğsüne bastırdığı çocuğunu, atkısıyla yağmurdan sakınmaya uğraşıyordu. Bununla beraber de esen serin rüzgardan ve utancından titriyordu. Yağmurdan korunduğu şemsiyesinin altında hiçbir tepki vermeden öylece duran adamın görünüşü ile, buna hiç de şaşırmış gibi durmayan -öyle ki istasyondaki kimsenin de bunu yadırgadığı yoktu- sırılsıklam olmuş kadının haline bakınca, ister varlıklı, ister yoksul olsun Bengal'de yaşayan hiçbir kadının, yağmura ya da kavurucu güneşe karşı korunmadığını açıkça fark ettim. İşte bunun ardından bir daha, toplumumuz kadınlarına, bizim Tanrıçalarımız gibi saygı duyarız şeklindeki yalanlara ortak olmamaya kesin olarak karar verdim.

Binoy, anımsadıklarından duyduğu üzüntünün etkisiyle sesini yükselttiği fark edince birdenbire sustu. Kısa bir sessizliğin ardında da sakinleştirdiği sesiyle sonlandırdı sözlerini:

– Affedin beni anne, dedi. Lütfen, size başka ortamlarda verdiğim konferanslardan birini verdiğimi düşünmeyin. Ben, böyle konuşmayı artık adet edindim sanırım. Fakat bilin ki, şu anda size konferans falan vermiyorum. Bu zamana geçen süre içinde, memleketimiz içinde kadınlarımızın yerini tam anlamıyla anlayamamış, hatta bunun üzerine kafa bile yormamıştım. Neyse, bunları geçip daha fazla gevezelik etmeyeyim anne. Bu zamana kadar hiç durmadan, kimsenin söylediklerimin kendi fikrimin ürünü olduğuna inanmadığını bilmeme rağmen konuştum, durdum. Fakat bundan böyle bu konuda çok daha dikkatli hareket edeceğim.

Binoy, son sözleri sırasında geldiği gibi birdenbire kalkıp odadan ayrıldı. İçindeki heyecan, yepyeni ve karşı konulmaz bir heyecandı.

Onun gidişinin ardından bir süre sessizce düşünen Anandamoyi, Mohim'i çağırdı. Ve gelince de kararlı bir sesle:

– Şunu bil ki, dedi. Binoy ile Saşi'nin evliliği gerçekleşmeyecek!

Mohim, bu ani ve kararlı söze karşılık:

– Neden? diye sormaktan başka bir şey yapamadı. Sonra da:

– Yoksa siz, buna karşı mısınız? diye tekrar sormayı başardı.

– Evet, diye aynı kararlılıkla cevap verdi Anandamoyi. Ben buna en başından bu yana karşıydım, çünkü bu işin gerçekleşmeyeceğinden son derece eminim. Eğer bunu bilmesem, ne diye karşı çıkayım ki?

– Ama Binoy da, Gora da razıydı bu işe... Söyler misiniz, bu şartlarda bu işin gerçekleşmemesi için ne gibi bir sebep olabilir? Tabii ki, eğer siz karşı çıkarsanız, Binoy, buna hiç yanaşmaz!

– Emin ol ki, Binoy'u senden çok daha iyi tanırım ben.

– Gora'dan da iyi mi tanırsınız?

-Evet, ondan da iyi! Bu yüzden de bu fikri enine boyuna düşündükten sonra, buna karşı çıkmanın gerekliliğini iyice anlıyorum.

– Neyse, bunu konuşmanın bir gereği yok şimdi... Gora, dönünce bakarız, bir daha konuşuruz belki...

– Beni iyice dinle Mohim. Eğer bu konudaki ısrarını sürdürürsen, birbirinden can sıkıcı birçok olayın ortaya çıkmasına neden olacaksın. Buna inansan iyi edersin! Ayrıca bu konuyla ilgili Gora'nın da bir kez daha Binoy'la görüşmesini kesinlikle istemiyorum!

Mohim, bu sözler yüzünden yükselen öfkesini bastırabilmek için ağzına bir tutam Pan doldurup:

– Tamam, hep beraber görürüz bakalım! diyerek odayı hışımlı adımlarla terk etti.

***

Çıktığı yolculukta Gora'ya dört arkadaşı eşlik ediyordu. Fakat bunlardan hepsi de, Gora'nın sahip olduğu coşkunluğa ulaşıp, onunla birlikte hareket etmekte zorluk çekmeye başladılar. Yolculuğun daha ilk gününde Abinaş ile başka bir genç, hastalandıklarını ileri sürüp geri dönmüşlerdi.

Diğerleri de onlar gibi geri dönmeyi düşünüyorlardı, ama Gora'ya olan derin bağlılıkları buna engel oluyordu. Ama bu derin, bağlılık onlara tahmin ettiklerinden de pahalıya patladı. Öyle ki Gora, kendi yanında onları da durup dinlenmeksizin sürüklemişti.

Çok da rahat olmamasına karşın, bu Brahman yolcuları evlerinde misafir etmek isteyen köylülerin, tekliflerini geri çevirmiyorlar, onlarda kalıyorlardı. Köylüler gruplar halinde gelerek dikkatle Gora'nın anlattıklarını dinliyor ve onu bırakmaya pek yanaşmıyorlardı. Gora, yurdunun; Kalküta'nın kültürlü ve rahat içinde yaşayanların dışında kalan halkın, günlük yaşamlarını, tüm gerçekliğiyle ilk kez anlayabiliyordu.

Gerçekten de böylesine büyük bir kalabalığa sahip olan Hint köylüsü, nasıl da parçalanmış ve zayıf bir haldeydi... Bunun sonucunda da nasıl büyük sıkıntılar içinde boğuşuyordu! Bu, nasıl bir uyuşukluk haliydi böyle! Bütün bu durumları yaşarken, sahip olduğu gerçek güçten nasıl da habersizdi köylü halkımız ve kendi rahatlıklarıyla ilgili ne kadar da kayıtsızdı! Birbiri arasında topu topu birkaç mil olan köyler arsında öylesine derin sosyal uçurumlar vardı ki, gerçekten şaşılacak boyuttaydı. Kendi içlerinde, yine kendisinin yarattığı, değersiz ve anlamsız engeller yüzünden dünyada var olan tüm akımlardan uzak kalmıştı! En önemsiz şeylere bile nasıl da büyük değerler yüklüyorlar ve hiçbir koşulda geleneklerinden bir tekinden vazgeçmeye bile yanaşmıyorlardı! Gora, eğer bire bir, kendi gözleriyle tanık olmasaydı, hiçbir şekilde burada yaşayan yurttaşlarının bu denli uyuşmuş bir ruha sahip olduklarını, bu denli kötü bir hayat yaşadıklarını ve bununla beraber bu denli gelişigüzel bir çabada bulunduklarını anlayamaz, kabul de edemezdi.

Bir defasında dinlenmek üzere durdukları köylerin birinde yangın çıkmıştı. Gora, acılı gözlerle, böylesine dehşet verici bir felaketle karşı karşıya kaldıklarında bile bir arada hareket etmekten uzak oluşlarını izleyerek, şaşırıp kalmıştı. Ortalıkta tam bir karmaşa hakimdi. Köylüler, durmadan çığlıklarla ağlıyor, hiçbir düzenli işe el atmıyor ve oradan oraya amaçsızca koşarak, işi daha da güçleştiriyorlardı. Ortalıkta su da yoktu. Buradakilerin evlerinde kullandıkları su, kadınlar tarafından epeyce uzaktan getirilirdi. En zenginleri bile, hiç olmazsa evlerinin günlük ihtiyaçlarını karşılamak için, bir su deposu yaptırtmayı düşünmemişlerdi hiç! Üstelik çıkan yangın, ilk yangın da değildi. Ama onlar, başlarına gelen yangın felaketlerini alın yazısı kabul ettiklerinden, bunlara karşı koymanın yollarına hiç kafa yormamışlardı.

Gora, karşısındaki manzara karşısında ne yapacağını bilemez haldeydi. Öyle ki şimdi, en olmazsa olmaz ihtiyaçlarının bile farkında olmayan, gözleri geleneklerin karanlığıyla iyice kapanan bu insanların karşısına geçip de, yurtlarının ne halde olduğuyla ilgili konuşmalara yapmak, kendisine son derece gülünç bir iş gibi geliyordu. Öte yandan Gora'yı en çok şaşırtan şey, birlikte yola çıktığı yol arkadaşlarının bu korkunç manzarayı son derece kayıtsız ve hiçbir üzüntü belirtisi göstermeden izlemeleriydi. Bununla da kalmıyorlar, olay karşısında heyecanını açıkça belli eden Gora'nın bu tavrına da anlam veremedikleri, kendi tavırlarından anlaşılıyordu. Bunu desteklercesine de:

– İşte bu, halkın asıl yaşayışıdır! diyorlardı. Bizim için son derece sıkıntılı olabilecek şeyi, onlar en küçük bir memnuniyetsizlik göstermeden yaparlar! Düşüncelerinde öyle ileri gidiyorlardı ki, bu çaresizlik içindeki köylülerin, yaşadıkları hayatı biraz da olsa iyileştirebilmek için çabalamayı, aşırı duygusallık olarak kabul ediyorlardı. Diğer yandan Gora, karşısındaki bu manzaraya baktığı her dakika, ister okumuşu olsun, ister cahil, ister varlıklı, ister beş parasız olsun, bu insanları ezen ve meydana gelebilecek en küçük bir ilerlemeye bile hemen engel olan bilgisizlik, uyuşukluk ve güçlükler için derin bir acı hissediyordu içinde.

Yola devam ettiği iki arkadaşından biri de, akrabalarından birinin hastalandığı haberini aldığını ileri sürerek onlardan ayrılıp

Kalküta'ya döndü. Bundan sonra Gora, yolculuğa Ramapati ile devam etti.

İlerlemeye devam ederken yollarına, bir nehir kıyısına kurulmuş Müslüman bir köy çıktı. Hemen uzun zaman altında konaklamayı düşündükleri bu köyde bir ev aramaya başladılar. Sonunda köyün uç tarafında Hindu bir berbere ait bir eve geldiler. Beklendiği üzere adam, Bu Brahman misafirleri sıcak bir, «Hoş geldiniz» ile karşıladı. Eve girdiklerinde, içeride olanlardan birinin, berber ve karısının evlat edindikleri bir Müslüman çocuğunun olduğunu gördüler. Son derece tutucu bir Hindu olan Ramapati, bu durumla canının sıkılışını açıkça belli etmekten çekinmedi. Gora da onu desteklercesine berbere, bunun bir Hindu'ya yakışmayan bir davranış olduğunu söyleyince, berber:

– Bunun ne önemi var ki bey? Biz Tanrıya Hari adıyla tapıyoruz, onlar ise Allah diyorlar, başka ne gibi bir fark var, işte hepsi bu!

İçeride bunlar olurken, dışarıda güneş, değdiği her yeri kasıp kavuruyordu. Nehir oldukça uzaktaydı. Oraya gitmek isteyen birinin, uzun ve kızgın bir kumsaldan geçmesi gerekiyordu. Berberin evinin hemen yanında küçük bir kuyu vardı, ama bunun suyuna Hindu olmayan birinin eli değmişti ve bu yüzden de suyu kirlenmişti. Sofu Hinduların bu sudan içmesi, düşünülemezdi.

Gora, bu konuyla ilgili konuşmaya devam ederek:

– Bu çocuğun öz anne ve babası yok mu? diye sordu.

– Var, ikisi de yaşıyor, diye cevap verdi adam. Ama bunun, bir öksüzden hiçbir farkı yok!

– Bunu pek anladığımı söyleyemem, daha açık anlatır mısınız?

Berber, bu soru üzerine Müslüman oğlanın hikayesini anlatmaya başladı. Buralardaki köylülerin üzerinde yaşadıkları toprak, çivit bitkisi yetiştirmekle uğraşan plântörlere kiraya verilmişti. Bu adamlar, bu bölgelerde yaşayan köylülerle, ellerinden nehir kıyısı boyunca uzanan kazançlı alüvyonları elde edebilmek adına kavgaya tutuşmuş gidiyorlardı.

O bölgede yaşayan tüm köylüler, sahip oldukları haklarını Sahiblere devretmişlerdi. Bu güçlü ağalara karşı koyan sadece Gosepara köyündekiler olmuştu. Bu köyün sakinleri, Müslüman'dı. Başlarındaki kişi de hiç kimseden çekinmeyen, cesur biriydi. Plântörlerle

sürdüğü çatışmalar sırasında, iki defa, polise karşı koyma suçundan hapse girmişti. Ama bütün bu olaylara karşın hiçbir şekilde boyun eğmemişti. O yıl çiftçiler, uğraşıp didinmişler ve sonunda da alüvyonlardan beklenenden de önce ürünlerini kaldırmışlardı. Sonra da yeni kaldırdıkları bu tazecik ürünlerini nehir kıyısına yığmışlardı. Fakat bundan yaklaşık bir ay önceydi. Plântör, yanında getirdiği eli silahlı adamlarla bu ürünlere zor kullanarak el koymuştu.

Bunlar olurken direnen Müslümanların bahsedilen o şefleri, bu adamın koluna öyle bir kuvvetlice vurmuştu ki, sonradan adamın kolu, zorunlu olarak kesilmişti. Bundan önce böylesine bir cesaret ve kabadayılık, görülmüş şey değildi. Bu olayın ardından oraya polisler gönderildi. Ve köyle beraber bütün etrafta taş taş üstünde bırakılmamak üzere bir felaket zinciri yaşandı. Bütün evler yağmalanmıştı. Öyle bir ortam doğmuştu ki, oradaki kadınlardan hiçbirinin namusu da güvenlik altında değildi. Müslüman şefle beraber onun yanındakilerden bazıları da hapse atıldı. Tutuklanmayanlardan büyük bir çoğunluğu da kaçtı. Cesur köylünün evi yiyecek tek bir lokmaya bile hasret bir hale geldi. Karısı, bedenini örtecek derecede kumaşı olmadığı için dışarıya bile çıkamaz oldu. Tamiz ismindeki tek oğulları, o da işte bu evdeki küçük oğlandır, neredeyse açlıktan ölecekti. İşte bu noktada oğlan, kendisini kurtararak kendi evine alan berbere sığınmış ve onun iyi kalpli karısına da «teyze» diye hitap ediyordu.

Köyün iki üç mil uzağında çivit fabrikasının büroları bulunuyordu. Polis müfettişi, yanındaki adamlarıyla beraber burada bir karargâh kurmuştu. Bunlar daha dün, berberin bir komşusunun işlettiği dükkâna girmişlerdi... Buradan farklı bir kentte yaşayan küçük kaynı da, kız kardeşini görmek için gelmişti ve oradaydı. Müfettiş, bu delikanlıyı görür görmez, ortada hiçbir şey yokken: «Alın size bir dövüş horozu daha!» diye haykırmıştı. «Şuna da bakın, nasıl da kabartıyor göğsünü!» Polis müfettişi, bu sözlerinin ardından elindeki copla büyük bir hızla delikanlının yüzüne vurdu. Aldığı bu ağır darbeyle çocuğun ağzından oluk oluk kan akmaya başladı ve birkaç dişi de bu sırada kırıldı.

Karşısında bu denli vahşice yaralanan delikanlıyı gören ablası, hemen onun yanın koştu, ama o da kendisine savrulan acımasızca

yumrukla yere kapaklandı... Polisin o zamana kadar, bu bölgede böylesine bir şiddet uyguladığı görülmemişti. Oysa sonrasında öyle bir hal almıştı ki olaylar, şimdi köyde yaşayan hemen hemen tüm kuvvetli erkekleri ya hapisteydi ya da kaçmak zorunda kalmışlardı. Bunlar artık, hiçbir karşılık görmemelerine rağmen bütün azgınlıklarıyla köylere saldırmaya devam ediyordu. Ellerini buralardan çekip çekmeyeceklerini ise hiç kimse bilmiyordu.

Gora, büyük bir dikkatle berberin anlattıklarını dinliyor ve zihninde de ölçüp tartıyordu. Ama uzun bir yoldan geldikleri için iyice acıkan ve susayan Ramapati, bunlara daha fazla dayanamadı ve berberin anlattıklarını keserek:

– En yakın Hindu evi nerededir acaba? diye sordu.

Berber ev sahibi:

– Çivit fabrikasının kira tahsildarlığını yapan Madhav Şatterji isimli birinin evi, buraya en yakın Hindu evidir. Kendisi, Brahman'dır! diye cevap verdi. Evi de o fabrika bürolarının oradadır!

– Nasıl biridir bu adam? diye soran Gora'ydı.

– Açıkça söylemeliyim ki, çakalın tekidir. Ben ondan daha zalim bir düzenbaz görmedim hayatımda. Ama konuşmaya başlarsa, ağzından bal damlar. Polis müfettişini de evinde ara sıra misafir eden odur. Şimdi onun için yaptığı harcamaları, bizim sırtımızdan nasıl çıkaracağını düşünüyordur.

Ramapati, sabırsız ve sert sesiyle araya girerek:

– Hadi artık Gora, dedi. Gidelim, yoksa daha fazla dayanamayacağım!

Bu sırada berberin karısı, kuyudan çektiği suyla Müslüman çocuğu yıkamaya başladı. Bunu gören Ramapati, iyiden iyiye çileden çıktı. Buna öylesine sinirlenmişti ki, artık bu evde bir dakika bile geçirmek istemiyordu. Tam evden ayrılıyorlardı ki, Gora, berbere dönerek:

– Şunu merak ettim, dedi. Bu denli ağır saldırılara karşın, nasıl burada kalmaya devam ettiniz?

Berber:

– Benim hayatım burada geçti, diye karşılık verdi berber. Burada çok yakından bağlı olduğum komşularım vardır. Öte yandan buraların tek Hindu berberi de benim. Benim toprakla bir işim ol-

madığından da plantörler ve adamları, bana ilişmediler... Bununla beraber neredeyse köyde kalan tek erkek de benim. Eğer ben de gidecek olursam, kadınlar korkudan ölürler.

– Neyse, biz gidelim artık, dedi Gora. Ama yemeğin ardından tekrar geliriz buraya.

Çektiği açlık ve susuzluktan iyice bitkin düşen Ramapati, anlatılan bu uzun hikaye sonrasında üzerinde beliren tek etki, uzlaşmaz tavırlarıyla başlarına belalar alan köylülere içerlemesiydi.

Ramapati'nin görüşüne göre, bu Müslüman heriflerin karşılarındaki bu güçlerle böylesine baş kaldıracak kadar pervasızlaşarak ileri gitmiş olmaları, çılgınlığın son noktasıydı. Öyle ki, kendilerine böyle bir ders verilerek, inatlarının kırılışını da yerinde buluyordu. Zaten halktan sadece bu sınıf polisle huzursuzlukların doğmasına neden olurlar, bu yüzden de gelen bütün kayıpların sorumluluğu bu insanlarındır. Sanki neden sahiplerine ve baştakilere isyana kalkışıyorlardı ki? Bu kendini bilmezlikleri, kendilerine ne kazandırıyordu ki? Ramapati, içinden tamamen Müslümanların çatıştığı kişilerden taraftaydı.

Gidecekleri eve giden yolda, kızgın kumlar boyunca yürürken Gora, tek kelime bile konuşmamıştı. Bir süre sonra fabrikanın çatısı görününce birdenbire olduğu yerde durarak:

– Ramapati, dedi. Siz gidin, yemek yiyin. Ben, tekrar berberin yanına döneceğim.

Bu ani karara oldukça şaşıran Ramapati, hayretle bağıran sesiyle:

– Efendim? dedi. Nasıl yani, siz, bir şeyler yemeyecek misiniz? Şu Brahman'ın evine gidelim, orada biraz atıştırdıktan sonra, geri gitseniz, daha iyi olur sanırım.

– Siz yemek konusunu merak etmeyin, diye karşılık verdi Gora bu teklife. Ben o işi hallederim! Siz, güzelce yiyin yemeğinizi ve sonra da Kalküta'ya geri dönün. Görünüşe göre, ben birkaç gün daha bu köyde kalacağım. Ve benim görüşüm şu ki, siz buna katlanamazsınız.

Bu sözler üzerine Ramapati'nin sırtından birdenbire soğuk terler boşandı. Duyduklarına inanamıyordu. Nasıl oluyordu da Gora gibi, dini bütün bir Hindu, bu temizliğini yitirmiş insanlarla birlikte

kalacağını söyleyebiliyordu? Aklını mı yitiriyordu, yoksa ömrü boyunca oruç tutmak gibi bir niyeti mi vardı? Fakat Ramapati için, bu sorulara cevap aranacak, kafa yoracak bir zaman değildi. İçinde bulunduğu zorluklardan ötürü, her dakika, onun için yüzlerce yıl gibiydi. Üstelik, Kalküta'ya dönüş fırsatını kaçırmaya da pek niyeti yoktu.

Büroya doğru ilerlerken, bir an geriye doğru bakıp, alev alev yanan kumların üzerinde hızlı adımlarla ilerleyen Gora'nın görkemli siluetine şöyle bir göz attı. Bu görünüşünde, ne kadar da yalnız bir insan gibi görünüyordu!

Ramapati kadar Gora da, içinde bulunduğu açlık ve susuzlukla bitkin düşmüş bir haldeydi. Fakat sırf kastının gereklerine bağlı kalmak uğruna, Madhav Şatterji gibi vicdansız bir düzenbazın evinde yemek yemek kendisine ağır gelmişti...

Yüzündeki damarlar, kıpkırmızı ortaya çıkmıştı. Gözleri, tamamen kanlanmıştı. Beyninin içi alev alevdi. Ve ruhu tam isyanla yüklü bir halde, kendi kendine: «Bu zamana kadar temizlik dediğimiz şeyi, maddi bir şey olarak algılamakla ne kadar da büyük bir hatanın içine düşmüşüz!» diyordu. Onca zulme uğrayan Müslümanlara, en büyük zulümleri yapan adamın elinden yemek yiyerek kastıma bağlı kalmış mı olacağım? Öbür taraftan onların içinde bulundukları yoksulluklarını bölüşmekle beraber onlardan bir insanı, kastından uzaklaşmayı bile göze alarak evinde barındıran bir adamın yemeğini yersem, kastıma bağlılıkta hata mı etmiş olacağım? Bu sorunun son çözüm biçimi her nasıl olursa olsun, şu an için bu şekildeki bir yorumu kabul etmem olanaksız!

Berber, kapıda tek başına geri dönen Gora'yı görünce oldukça şaşırdı. Gora'nın eve geldiğinde yaptığı ilk iş, kovayı güzelce yıkadıktan sonra kuyuya daldırıp doldurmak oldu. Bu sudan kana kana içtikten sonra:

– Sizde bana verebileceğiniz azıcık pirinç ve dal bulunursa, pişirmem için verir misiniz?

Bu istek üzerine berber, hemen bunları getirdi. Gora, pişirdiği güzelce yedikten sonra tekrar berbere dönerek:

– Birkaç günlüğüne sizde konuk olabilir miyim? diye sordu. Gora'nın geri gelmesiyle şaşkına dönen berberin şaşkınlığı, onun

burada kalacağı düşüncesiyle ikiye katlanmıştı. Sanki dua eder gibi ellerini göğüs hizasında birleştirerek:

– Şerefle, dedi. Bu, bizi sadece onurlandırır. Ama şunu belirtmeliyim ki, polisler, bizim evi sürekli gözaltında tutuyor ve sizi burada bulacak olurlarsa, başıma her türlü iş gelebilir!

– Siz o konuda endişelenmeyin, diye karşılık verdi Gora. Ben olduğum sürece polisler, sizin kılınıza bile zarar veremez. Eğer buna cesaret ederlerse, ben ne yapacağımı son derece iyi bilirim!

– Lütfen? diye yalvaran sesiyle karşı koydu berber. Eğer beni korumak gibi şeye kalkarsanız, mahvolduğumun resmidir. Bu acımasız herifler, kendilerine komplo kurmak üzere, yaptıkları kötülüklere tanık olması için burada yaşamayan birini çağırdığımı düşünürler. Bu zaman kadar onlardan yakayı sıyırmayı başarmıştım. Fakat bir defa bu şekilde gözlerinde mimlenirsem, buralarda durmam mümkün olmaz, köyü de yakıp yıkarlar!

Tüm yaşamı kent düzeni içinde geçen Gora, berberin korkmasının sebebini anlamakta zorlanıyordu. Onun düşüncesine haklı bir davayı cesurca savaşmak, kötülüğü her zaman alt ederdi. Öyle ki içindeki ödev duygusu, bu köylüleri kaderlerine terk edip gitmesini engelliyordu. Ama zavallı berber, olabilecekleri tahmin edebilmesinden kaynaklı bir kokuyla yere diz çökmüş, Gora'nın ayaklarına sarılmış bir halde:

– Siz, iyi bir Brahmansınız efendim, diye yalvaran sesiyle konuşuyordu. Benim evimde kalmanız benim için gerçek bir şereftir. Sizden, burada kalmamanızı rica etmekle gerçekten de büyük bir suç işlemiş oluyorum. Ancak evimizde kaldığınız süre içinde, herhangi bir şekilde polisin yaptıklarına karşı durmaya kalkışacak olursanız beni, ailemi ve daha kötüsü tüm köyü tehlikeye atmış olursunuz. Bize ne kadar acıdığınızı görmesem, bunu söylemeye cesaretim olmazdı.

Gora, yerlere kadar eğilmiş berberin halini, saçma bir ödleklik olarak gördü ve öğleden sonra orayı terk edip gitti. Giderken içinde, bu dönek adamın yemeğinden yemiş olmanın kızgınlığını da götürüyordu. Vakit akşama dayanmıştı ki, yorgun bir halde fabrikanın bürosuna vardı. Varır varmaz da Ramapati'nin hiç zaman kaybetmediğini anladı. Yemeğini bitirir bitirmez hemen Kalküta yoluna

düşmüştü. Madhav Şatterji, Gora'yı son derece büyük saygı gösterileriyle karşılayarak, misafiri olması için evine buyur etti. Fakat Gora, karşısındaki adama duyduğu öfkeyle dolu bir sesle:

– Evinizde bir damla su bile içmem! dedi. Bu çıkışla oldukça şaşıran Madhav, bunun nedenini sordu. Sabırsızlıkla bu soruyu bekleyen Gora, acımasız bir üslupla, sosyal gücünü nasıl kötüye kullandığını, bu yaptığının büyük bir rezillik olduğunu söyledi ve oturma teklifini de sertçe reddetti.

Polis müfettişi, etrafına destek olarak koyduğu yastıkların arasında bir tuktaya uzanmış, keyifle nargilesini fokurdatıyordu. Gora'nın bu hınçla çıkışı üzerine olduğu yerde doğrularak kaba bir sesle:

– Sizin bu yaptığınız, hainliktir, hainlik! Nereden çıktınız böyle?

Gora, bu soruyla ilgilenmekten çok, sesini daha da sertleştirerek:

– Ha... diye bağırdı. Siz de şu polis müfettişi olmalısınız? Size şu kadarını söylemeliyim ki, Gosepara'da yaptığınız her şeyi iyice biliyorum ve bunları özenle not ettim. Eğer bu yaptıklarınıza bir son vermezseniz, en azından bundan sonra bunu yapmazsanız...

Müfettiş, onun sözünü kesip alay eden bir sesle:

– Ne o, yoksa bizi astıracak mısınız? diye sordu.

Sonra da arkadaşına dönerek:

– Görüyor musunuz bakın, bu kabadayı bozuntusu, bize haddimizi bildirmeye gelmiş, dedi. Aslında ilk başta dilenci falan sanmıştım, ama şunun gözlerine bir bakın! Sonra da adamlarına doğru dönerek:

– Onbaşı, hemen buraya gel! diye emir verdi.

Bu ansızın gelişen gerginlikle oldukça telaşlanan Madhav, müfettişin koluna yapışıp yalvararak:

– Aman müfettiş, dedi. Sizden rica ediyorum, böylesine hakaret etmeyin bu baya! Müfettiş, alaycılığıyla devam ederek:

– Evet, dedi. Bu gerçekten de oldukça kibar bir bay. Söyler misiniz bana, nasıl bir cüretle size bu kadar rahat hakaretlerde bulunabiliyor? Çünkü size yaptığı, hakaretten başka bir şey değildir.

– Fakat bütün dediklerinin de yanlış olduğunu söyleyemeyiz, değil mi? Neden bu kadar kızıyoruz bu baya? diye köpekleşen se-

siyle konuştu. Ben, işlediğim tüm günahları kabul ediyorum. Çivit plântörlerinin adamı olarak hareket ettiğim için, söylenen her şeyi hak ediyorum. Siz de bu sözüme kırılmayın, ama polis müfettişine çakal demek hakarete girer mi acaba? Kaplanların en temel işi, yakaladığı avları parçalayıp midesine indirmektir. Bu hayvanlardan merhamet beklemenin, boş bir işten başka ne anlamı olabilir? E... İşte böyle, ne yapacaksınız, ne yapıp edip ekmeğimizi kazanmanın yoluna bakmamız gerek!

Eğer bir çıkarı yoksa Madhav'ın böylesi coşkulu konuştuğu pek görülmüş şey değildi. Öyle bir adamdı ki bu, size iyiliğinin mi, kötülüğünün mü dokunacağını önceden kestirmeniz kolay olmazdı. Eğer birine saldıracaksa, önceden nasıl sonuçlar verebileceğini iyice ölçüp tartardı. Boş yere bir iş yapmamaya özen gösterirdi.

Müfettiş, onun bu sözleri üzerine Gora'ya dönerek:

– Beni iyi dinleyin, Babu! dedi. Biz buradayız ve bunun nedeni hükümetin isteklerini getirmek! Eğer buna bir şekilde karışacak olursanız, açıkça söyleyeyim ki, bunu çok pahalıya ödersiniz!

Gora, bunlara hiçbir karşılık vermeden öfkeli adımlarla dışarı çıktı, hemen onun ardından da dışarı koşan Madhav:

– Ne deseniz, sonuna kadar haklısınız efendim! diye yaltaklandı. Bu yaptıklarımız, tamamen zalimlik! Aslında bu hain müfettişle yan yana oturmanın bile büyük günahı var! Size anlatmakla bitiremem bu zalim adamın yaptıklarını. Ama inanın bana, bu zulümleri daha fazla böyle devam etmeyecek. Kızımı evlendirebilmem için gereken parayı birkaç yıl sonra tamamlayacağım. İşte o zaman karımı da yanıma alacak ve Benares'e çekilerek kendimizi dine, ibadete adayacağız. Şimdi yaptığım bu işten nasıl bıkıp usandığımı bilemezsiniz. O kadar ki, bazen kendimi asıp her şeyden kurtulmayı bile düşünüyorum. Sorabilir miyim, burada kalmayacaksanız, geceyi nerede geçireceksiniz? Rice etsem de, benimle yemeğe ve evimde konuk kalmaya razı olmaz mısınız? Rahatınız için elimden gelen her şeyi büyük bir istekle yaparım... Sizi şu uğursuz müfettişle karşı karşıya getirmeyeceğimi de temin ederim!

Gora, gerçekte oldukça iştahlı biriydi ve gün boyunca da boğazından hiçbir şey geçmemişti. Fakat bunlara rağmen, karşısındaki adama ve burada yaşananlara öyle bir nefret duyuyordu ki içinde,

burada kalması olanaksızdı. Bu yüzden de yapması gereken işlerinin olduğunu söyleyip oradan ayrıldı. Madhav arkasından:

– Lütfen, dedi. En azından size bir fener vermeme izin verin.

Fakat Gora, ona cevap bile vermeden çıkıp gitti. Madhav, onun ardından acele adımlarla müfettişin yanına dönerek:

– Hiç kuşkum yok ki dostum, dedi. Bu uğursuz herif, gidecek ve bizi kötüleyen bir rapor verecek! Bana kalırsa, ondan önce yargıca bir haber gönderseniz, çok iyi olurdu!

– O nedenmiş? diye sordu müfettiş.

– Neden olacak dostum, kim olduğu, nereden geldiği bilinmeyen birinin, sizin karşınızda olacak tanıklar toplamaya çalıştığını haber vermek için!

***

Akşam serinliğinde nehrin kıyısı boyunca dolaşan, Yargıç B. Brownlow'du. Hemen yanında yürüyen de Haran'dı. B. Browlow, arada bir bahçe partileri düzenler ve bunlara ara sıra Bengali âleminden ileri gelenleri de davet eder, bölgesindeki üniversitenin ödül törenlerinde de ödülleri veren komisyonun başkanlığını yapardı. Eğer varlıklı ailelerden biri, kızlarının düğünlerini şereflendirmelerini rica ederlerse, pek de çekici bulmadığı bu daveti, kibarlık icabı kabul ederdi. Yine düzenlenen bazı jatra eğlencelerine katılması yönünde kendisine yapılan ricaları da kabul eder ve belli bir süreliğine koltuğunda oyuna ve türkülere katlanma nezaketini gösterirdi. Bundan bir yıl kadar önce katıldığı, bir dava vekilinin, evinde verdiği jatra eğlencesinde sahne alan iki delikanlının oyunlarını çok beğenmiş ve tekrar oynamalarını rica etmişti.

Yargıcın karısı, bir misyoner kızıydı, bundan ötürü de orada konaklayan misyonerlerin hanımlarını sık sık çaya davet ederdi. Bölgede kendisinin açtığı kız okulundaki öğrenci sayısını, belli bir sayıda tutmak için uğraşırdı. Pareş Babu'nun kızlarının nasıl üstün bir çalışkanlık gösterdiklerini görüyor ve onları, orada oturmamalarına karşın şimdiden bile teşvik etmek için uğraşırdı. Bayan Brownlow, her fırsatta onlara mektuplar gönderiri ve Noel'de de dini kitaplar armağan ederdi.

Eğlence başlayalı çok olmamıştı ki, Bayan Baroda yanında kızları, Sudhir, Haran ve Binoy'la birlikte çıkagelmişti. Hepsi birden,

resmi davetlilere ayrılmış yere oturtulmuştu. Gürültü patırtıdan pek hoşlanmayan Pareş Babu, bu yüzden Kalküta'da kalmayı tercih etmişti. Suşarita da onun tek başına kalmamasını sağlamak ve eğlenceye gitmemek için elinden gelen her şeyi yapmış, ama Pareş Babu, yargıcın davetine saygının bir ödev olduğunu belirterek ona, diğerleriyle beraber gitmesi yönünde ısrar etmişti.

Piyesten sonraki akşam, B. Brownlow, aynı oyunun kendi evinde oynanması yönünde ricada bulunmuş ve bu şekilde de bir karar alınmıştı. Şiirlerin okunacağı zaman da bu zamandı. Bu temsil sırasında, Belediye Başkanı, Vali yardımcısı ve onun hanımı da orada olacaklardı. Yargıç, düzenlediği tören için sadece bölgesindeki İngiliz dostlarını değil, Kalküta'da yaşayanları da davet etmişti. Bunun yanında özenle seçtiği, birkaç Bengalliyi de davet etme kararı almıştı. Söylenenlere göre, bunlara bahçenin ayrı bir köşesine bir çadır kurulmuş ve dinlerine uygun içkiler ikram edilmişti.

Haran, yüksek sevideki konuşmaları sayesinde, yargıcı kendisine bağlaması çok sürmemişti. Hele onun, sadece Hıristiyanlıkla ilgili kitaplarda rastlanabilecek eşsiz bilgisi, yargıçta büyük bir hayret uyandırmıştı. Bu hayret öyle kuvvetli bir noktaya ulaşmıştı ki, B. Brownlow, ona, bu alanda böylesine ilerleyebildikten sonra, ne diye Hıristiyan olmadığını bile sormuştu. Aynı akşam, nehrin yanında yürüyüş yaparken, Brahmo Samaj'ın yöntemleri ve Hinduların sosyal sistemleri üzerinde yapılacak değişikliklerin yolunu açacak işlerle ilgili derin bir tartışma içine girmişlerdi. Onlar bu konu üzerine ateşli tartışmalarını sürdürürken, birdenbire Gora, hemen yanı başlarında görünüvermişti. Ve yargıca dönüp yürüyerek:

– Merhaba bayım, iyi akşamlar! demişti.

Önceki gün, onunla görüşebilmek için başvuruda bulunmuştu Gora. Ama bu başvuru sırasında, uşaklara biraz bahşiş vermeden bu işin kolay olmayacağını anlaması da çok uzun sürmemişti. Fakat o, böylesi çirkin bir düzene alet olmamış ve onu gözleyerek akşam dolaşmasına çıktığı sırada yargıçla konuşabilme fırsatını elde etmişti. Bu sırada ne Haran ne de Gora, birbirlerini tanıdıklarını belli etmediler. Yargıç, birdenbire karşısında bu iri kemikli, güçlü kuvvetli delikanlıyı görünce şaşırmıştı. Bu bölge içinde böyle birisiyle tanıştığını hatırlamıyordu. Üstelik bu delikanlının ten rengi de,

Bengallilerin çoğunda görülenlere pek benzemiyordu. Üzerinde kalın bir dhuti kumaşından yapılma, son derece koyu yeşil bir gömlek vardı. Güçlü parmaklarında bambu kamışından yapılma bir baston taşıyordu. Eşarbı da tıpkı bir sarık gibi başına dolanmıştı.

Gora, söze girerek:

– Şimdi buraya, doğruca Gosepara'dan geliyorum! diye konuştu.

Yargıcın bunu duymasıyla birlikte ağzından sanki ıslık çalar gibi bir ses duyuldu. Bu tuhaf tepkinin sebebi, kendisine oradaki polis soruşturmasında yabancı birinin engellemelere kalkıştığı bildirilmişti. Demek, bahsedilen yabancı, bu delikanlıydı. Karşısındaki Gora'yı dikkatlice süzdükten sonra:

– Siz ne tarafta oturuyorsunuz acaba? diye sordu.

– Ben bir Brahman'ım! diye cevap verdi Gora.

– Sanırım gazetecisiniz?

– Hayır, muhabir falan değilim.

– Madem öyle, Gosepara'da ne yapıyordunuz, sorabilir miyim?

– Yürüyerek bir yolculuğa çıktım ve yolum rast gele oraya düştü. İyi ki de yolum oraya düşmüş, çünkü orada polisin ne denli kötülükler yaptığına tanık oldum. Bunlarla beraber daha bir dolu, keyfe göre işler yapılmasından çekindiğim için de bu tür işlere engel olabilirsiniz umuduyla buraya geldim!

– Sanırım siz, bu Gosepara halkının nasıl bir eşkıya çetesi olduğundan habersizsiniz!

– Onların eşkıyalıkla falan ilgileri yok, onlar, kendilerine yapılan haksızlıklara boyun eğmeyecek kadar dürüst ve özgürlüklerine sonuna kadar bağlı insanlar.

Bu sözler, yargıcın çileden çıkmasına neden oldu. Karşısında inatçı tavrıyla duran Gora'yı, şu, aldıkları eğitimle başı dönen gençlerden biri olduğunu düşünüyordu. Yine de bunları belli etmeden uyumlu bir sesle:

– Bu söylediklerinize, göz yumulması mümkün olamaz! diye söylendi. Fakat hemen ardından yüksek perdeden bir sesle:

– Siz buralarda ne gibi şartların olduğunu bilmiyorsunuz! diye bağırdı.

Sesindeki sertlik, bu konuşmayı burada kesmek istediğini açıkça belli ediyordu.

Fakat Gora, buna hiç itibar göstermeden kalın sesiyle karşı çıktı:

– Bence siz, bu bölgenin şartların, benden daha az farkındasınız!

– Bu söyleyeceklerimi iyice dinleyin genç bayım: Eğer Gosepara ve orada olanlarla uğraşmayı sürdürürseniz, bu, başınıza iş açmaktan başka bir işinize yaramaz!

– Açıkça görülen o ki, siz de bu haksızlıklara uğrayan köylülere karşısınız. Bununla beraber bu haksızlıkları önlemek gibi bir derdiniz de yok! Bu şartlar altında bana düşen de, gidip elimden geldiğince bu haksızlığa uğramış köylüleri polis baskınına direnmeleri için kışkırtmaktan başka bir şey değildir!

Yargıç bu çıkış üzerine birden Gora'ya dönerek haykırdı:

– Bu nasıl bir kendini bilmezliktir böyle?

Gora, buna hiçbir karşılık vermedi ve dönüp ağır adımlarla uzaklaştı. Yargıç, sesindeki belirgin küçümseyişle, Haran'a dönerek:

– Bu yeni moda belirtilerin anlamı nedir sizce? diye sordu.

Haran, kendisine böyle bir sorunun soruluşunun verdiği fırsatı kaçırmayarak ve sesine belirgin bir üstünlük havası katarak:

– Bunların hepsi, alınan eğitimin yerinde bir eğitim olmayışından kaynaklanıyor, diye cevap verdi. Bunların hiçbiri, yerinde bir manevi eğitim almıyorlar. Bundan sebeple böylesi gençler, İngiliz kültürünün o üstün taraflarını hazmedemiyorlar. Bunu getiren şey de, bahsettiğim gibi, yalnızca ezberle eğitim gördüklerinden ve hiçbir şekilde manevi bir eğitimden geçmemeleridir. İşte bu yüzden de bu kendini bilmez nankörler, İngiliz egemenliğinin, Hindistan için Tanrı tarafından belirlenmiş büyük bir şans olduğunun farkına varamıyorlar ya da farkına varmak istemiyorlar.

Yargıç, yine yeksek bir sesle:

– Bahsettiğiniz bu manevi kültüre sahip olmanın yolu, Hıristiyan olmalarından geçmez mi? diye sordu.

Haran:

– Bazı açılardan dediğiniz doğrudur! diye cevap verdi.

Bu cevabın ardından da, Hıristiyanlıkla ilgili kuralları hangi noktalardan benimseyip, hangi noktalardan bu kurallarla ayrı düştüğünü ince tahliller yapmaya girişti. Yargıç, bu derin konuşmalara öyle kaptırmıştı ki kendini, saatin kaça geldiğini, ancak karısının yanına

gelişiyle fark etti. Kadın, arabayla yapılan gezintinin ardından, Pareş Babu'nun kızlarını kendilerine ayrılan yere götürdükten sonra kocasının yanına gelmişti. Ona dönerek:

– Harry, dedi. Eve dönmeyi düşünüyor musunuz?

Yargıç, olumlu anlamda başını sallarken saatine baktı ve şaşkınlıkla:

– Ooo, diye bağırdı. Gerçekten de saat sekize gelmiş.

Sonra da Haran'ın elini yakınlıkla sıkıp arabaya bindi. Ve:

– Sizinle geçirdiğim bu akşam gerçekten de çok iyiydi! dedi.

Haran da memnuniyetini belirttikten sonra, diğerlerinin yanına dönerek övünçle yargıçla aralarında geçen konuşmaları anlattı. Fakat bu sırada Gora'yla beklenmedik karşılaşmalarından ve onun yargıçla yaptığı konuşmadan hiç bahsetmedi.

***

Türlü haksızlıklara uğrayan köylülerden kırk yedisi, sırf gözdağı vermek amacıyla, uydurma sebepler ve yargılamanın ardından hapse doldurulmuştu... Gora, yargıçla yaptığı gergin konuşmanın ardından, ilk iş olarak, bir avukat aramaya başladı. Kendisine Satkori Haldar'ın memleketin en ünlü ve iyi avukatlarından biri olduğu söylenmişti. Bu yüzden de ilk olarak bu avukatın yazıhanesine gitmişti. İçeri girdiğinde, bu isim yapmış hukukçunun eski arkadaşlarından biri olduğunu anladı. Avukat, onu görür görmez:

– Aman, aman, diye bağırdı. Kimi görüyorum, Gora, sen ha? Gel, ne işin var senin buralarda?

Gora, sözü çok uzatmadan Gosepara ahalisinden tutuklananların, kefaletle özgür kalabilmeleri için mahkemeye dilekçe sunmak istediğini belirtti.

– Kefalet sahibi kim olacak peki?

– Elbette, ben olacağım.

– Onlar, tam kırk yedi kişi Gora. Hepsine kefil olamazsın!

– Eğer kefalet talebini kabul ederlerse, normal parayı yatıracağım.

– Bu, sandığından da çok tutar!

Sonraki gün, duruşma başladığında kefalet karşılığı özgür bırakılma usulüne göre başvuruda bulunuldu. Yargıç, önceki akşam

yanına gelen, kir içindeki elbisesi ve sarığıyla Gora'yı hemen tanıdı. Bunun ardından da başvuruyu, ilgisiz bir sesle reddetti. Bu kararla, daha on sekizindeki delikanlılarla seksenlerinde ihtiyarlar, hepsi, kapatıldıkları zindanda ceza çekmeyi sürdüreceklerdi.

Gora, bu gelişme üzerine avukattan bu kırk yedi kişinin savunmalarını üstlenmesini rica etti. Fakat avukat, buna karşılık: «Savunma için tanıkları nereden bulacaksın?» diye sordu. «Bu olaylara tanık olan herkes, tutuklanmış, zindana atılmıştı. Bununla beraber plântörün kolunun yaralanışının ardından bütün civardaki köylüler, başlatılan soruşturmadan ötürü büyük korkular yaşamışlardı. Ve bunların etkileri geçecek gibi de görünmüyordu.»

Yargıç, bu gelişmelere bakarak, başka yerlerden gelen aydın grupların tertipledikleriyle karşı karşıya olduğunu düşünmeye başlamıştı. Avukat, bu konuda ileri gitmesi halinde, kendisinden de kuşkulanacaklarını söylüyordu... «İngilizler ve Hinduların ortak olarak yayınladıkları gazeteler, buradaki yerlilerin bu tür taşkınlık davranışlarının önlenmediğinde İngilizlerin hayatının, moffusil yakında oldukça büyük tehlikelere gireceğini yazıyordu. Baskıların ne denli korkunç boyutta olduğunu biliyorum. Fakat buna karşı çıkmak, nasıl mümkün olabilir ki?»

– Nasıl mı? diye öfkeli sesiyle haykırdı Gora. Biz...

Onun sözünü kesen Satkori, gülümseyerek:

– Okul yıllarından bu yana hiç değişmemişsin Gora, dedi. Fakat yapabileceğimiz hiçbir şey yok! Bununla beraber bir ailemiz, çocuklarımız var. Eğer biz, onlara ekmek götürmezsek, açlıklarından ölürler. Onların ölümlerini göze alarak başka insanların yaşadıkları tehlikelerin sorumlusu olmaya razı olacak kaç kişi çıkar, söyler misin? Üstelik de bizimkiler gibi, kalabalık ailelere sahipseler. Bunca insanın rahatından sorumlu olan insan, daha fazlasını üstlenemez!

– Yani bu zavallı insanlar için hiçbir şey yapmayacağını mı söylüyorsun? diye ısrar eden bir sesle sordu Gora. Hiç olmazsa temyize de mi başvuramazsın?

Satkori, sabrı tükenmiş bir ses tonuyla:

– Sen, bu durumun ne kadar tehlikelerle dolu olduğunu anlamamışsın Gora, dedi. Yaraladıkları kişi, bir İngiliz! Ve tüm İngilizler gibi, o da hükümdar soyundan! Beyaz ırkın en alt tabakasından

birine bile yapılan herhangi bir hakaret İngiliz egemenliğine karşı bir isyan anlamını taşır. Kazanmak için en küçük bir ihtimalin bulunmadığı böyle bir sistem içinde, bu düzene saldırarak yargıcın düşmanlığını kazanmayı kesinlikle istemem.

Gora, bu konuşmadan sonra, ertesi sabah erkenden, başkentte bürosu olan avukatlardan birinin bu konuda kendisine yardım edip etmeyeceğini öğrenmek için trenle Kalküta'ya geri dönmeyi kararlaştırdı. Tren garına doğru ilerlerken, hiç beklenmedik bir olayla durdu.

Bayramın son günleri için yerli bir takım ile Kalkütalı öğrencilerden oluşan takım arasında bir kriket maçı tertip edilmişti. Misafir takım maça hazırlık yaparken oyunculardan birinin ayağına denk gelen top, onun yaralanmasına neden oldu. Oyun sahasının hemen yakınında oldukça büyük bir su deposu duruyordu. İki öğrenci, yaralanan oyuncuyu taşıdılar ve su deposunun yanına götürmüşlerdi. Orada suya bandırdıkları bir bezi kullanarak yarayı temizlemeye çalışıyorlardı. Onlar bu işle uğraşırken, yanlarına gelen bir polis, gözünü kapayıp var gücüyle onlara vurmaya başlamıştı. Bunu yaparken de ağza alınmayacak küfürler savuruyordu.

Kalkütalı öğrencilerin suçu, yasak olduğunu bile bilmedikleri halde, depodaki suyu kullanmalarıydı. Bunu bilmiş olsalar bile, böylesine bir şey için polis tarafından bu kadar büyük bir şiddete uğrayacaklarını düşünemezlerdi. Çünkü daha önce hiç böyle bir şey görmemişlerdi. Öğrenciler, oldukça güçlü çocuklardı. Doğal olarak, kendilerine yapılanın intikamını almaya başlamaları çok uzun sürmedi. Çıkan kavgayı duyan başka polisler de koşarak oraya gelmişlerdi. İşte tam bu sırada da Gora oradan geçiyordu ve kavgaya karışan öğrencileri de iyi tanıyordu. Çünkü önceden birçok defa onları kriket maçına götürmüşlüğü vardı. Onların polisler tarafından acımasızca hırpalandığını görünce hemen yardımlarına koştu. Ve polislere bağırarak:

– Ne yapıyorsunuz böyle, artık kendinize gelin! dedi. Yeter artık, bırakın çocukları.

Gora'nın bu çıkışı üzerine polisler, benzer küfürler savurarak, bu defa da onun üzerine çullandılar. Artık karşılıklı olarak, tam bir savaş başlamıştı. Gora'nın kendilerine yardım etmesiyle güvenle-

ri yerine gelen ve onun verdiği emirlere göre saldıran öğrenciler oldukça başarılı saldırılarıyla polisleri dağıtmayı başardılar. Bu sırada etrafa toplananlar için bu, oldukça eğlenceli bir sahneydi. Elbette olanlar, Gora için pek de eğlenceli değildi.

Saat üçe geliyordu... Pareş Babu'nun kızları, Binoy ve Haran sergileyecekleri piyes için prova yapıyorlardı. Tam bu sırada önceden Binoy'u tanıyan öğrencilerden ikisi yanlarına geldi ve Gora'yla birçok arkadaşlarının polislerce tutuklandığını, sonraki gün mahkemeye, yargıcın önüne çıkarılana kadar da polis karakolunda tutulacaklarını bildirdiler. Demek Gora tutuklanmıştı!

Bu haberle, Haran hariç olmak üzere, herkes bir anda heyecanlandı. Binoy, hemen eskiden aynı okulda okudukları Satkori'nin yanına koştu ve onu da yanına alarak karakola gitti. Satkori, kefalet parasının ödenerek Gora'yı serbest bırakmaları yönünde istekte bulundu. Ancak Gora, bunu kesin bir dille geri çevirdi. Ne avukatı ne de kefaletinin ödenmesini kabul etti.

Satkori, bu durum karşısına:

– Söyler misiniz, şu Gora'nın eğitimli biri olduğuna kim inanır? diye bağırdı. Yine en az okulda davrandığı gibi akılsızca davranıyor?

Gora ise, bu durum için şunları söylüyordu:

– En değerli şeyim olan özgürlüğümü, dostlarımın yardımları ya da paraya sahip olduğum için kazanmak istemiyorum. Kutsal kitaplarımız, adaleti sağlamak kralın ödevidir, der. Bununla beraber adaletsizliğin suçu da onun sorumluluğundadır. Fakat zamanımızda hükümetin anlayışında insanın, özgürlüğüne kavuşması, yani hakkı olanı alması için para ödemesi gerekiyorsa, ben açıkça söylüyorum ki, bu amaçla tek bir pice bile vermeyeceğim.

Satkori:

– Müslümanların imparatorluklarında, rüşvet vermeyen kellesinden olurdu, dedi.

– Bahsettiğin kabahat, imparatorlara değil, adaletle uğraşanlara aitti. Eminim ki bugün de o zamanlardaki gibi rüşvet yiyen yargıçlar rahatça bulunabilir. Fakat günümüzdeki sistem içinde, ister davalı, ister davacı olsunsun ya da ister suçlu, ister suçsuz olunsun; mahkemeye düşen insan mahvoldu demektir. Hele davacı olan hüküm-

darsa ve davalılar da benim gibiler olursa ne tuhaftır ki, bütün savcı ve avukatlar benim karşımda yer alırlar. Ve ben de başıma geleceklerle, alın yazımla baş başa kalırım. Eğer bir mahkemeden galip çıkmak için haklı olmak yeterse, kral adına davacı olan başsavcıya ne gerek var? Bununla beraber, diğer yandan, eğer bir avukatın yaptığı savunma, sistemin gözden çıkarılamaz bir parçasıysa, ne diye karşı tarafa da bunu sağlamamalı ki? Bunun adı nedir söyler misiniz? Bir hükümet siyaseti mi, yoksa açıkça sürdürülen, farklı uyruklarla bir savaş mı?

– Bu coşku da ne böyle dostum? diye gülerek sordu Satkori. Medeniyet denilen şey, bir mağaza malı değil ki. Sizin düşüncenizdeki gibi, uygun hükümlerin belirlenip uygulanabilmesi için, öncelikle bunlara uygun kanunların olması gerek! Eğer kanun yorumlanması böylesine zor bir işse, bunları yorumlamak da bir sanat haline gelir ve işte o andan başlayarak da arz - talep kanunu işe karışmaya başlar. Yani dostum, uygar toplumların mahkemeleri, adaletin alınıp satılabildiği bir çeşit pazarlardır ve buralarda parasızların haklarına kavuşmaları pek de kolay değildir. Söylesene, kral, sen olsaydın nasıl bir sistem uygulardın?

– Eğer, en yüksek maaşları verdiğim hâkimlerin bile ne anlattığını çözmekte zorlanacakları kadar karışık kanunlarım olsaydı, en azından iki tarafa da hükümet hesabından uzman avukatlar verirdim. Öbür yandan, asla, yoksul insanlarımın, hakları olan adaleti bu denli pahalıya satın almalarını görmekteyken, pathan imparatorlarından ya da Büyük Moğollardan daha üstün olduğumu ileri sürüp, kendimi övmezdim.

Satkori, bu sözler karşısında sakinliğini korumaya çalışarak:

– Of, tamam Gora! dedi. Her neyse, bahsettiğin o mutlu güne erişemediğimize, sen de kralımız olmadığına ve yalnızca, medeni bir imparatorca dava edilmiş bir tutuklu olduğuna göre, şimdi ya para vermeli ya da dostun olan bir avukattan gelecek karşılıksız yardımını kabul etmelisin!

Gora, avukat arkadaşının sözlerine karşılık, bağırarak:

– Tek istediğim, benim tarafımdan bu işe, hiçbir etki olmadan, bir sonuç alınması! dedi. Bu saltanatta çaresizlerin, alın yazıları neyse, onu benimsemek istiyorum!

Binoy, her ne kadar mantıklı davranması için Gora'ya dil döküp yalvardıysa da, Gora hiçbir şey duymak istemediğini söyledi ve Binoy'a dönerek:

– Sen, nasıl oluyor da buraya gelmiş oluyorsun? diye sordu.

Binoy, aklından çıkardığı bu durumun soruluşuyla birdenbire kızardı. Eğer şimdi Gora tutuklu olmasaydı, burada olmasının sebeplerini meydan okurcasına açıklardı. Fakat bu şartlar altında ona doğrudan bir karşılık vermek yerine:

– Kendimle ilgili konuları daha sonra konuşuruz, demekle yetindi. Şimdi önemli olan sensin!

– Benim düşünülecek neyim var ki? Gördüğünüz gibi bugün kralın konuğuyum ve kendisi benimle ilgileniyor. Siz hiç tasalanmayın!

Binoy, Gora'yı bu kararından çevirmenin mümkün olmadığının farkındaydı. Yine de bunu denemeden edemedi:

– Buranın yemek düzeni içinde iyi beslenemezsin Gora. Söyleyeyim de hiç olmazsa senin yemeklerini başka yerden getirsinler!

Gora, sabrı tükenmiş bir sesle:

– Neden çeneni yorup duruyorsun Binoy? diye bağırdı. Dışarıdan gelecek yemekleri falan istemiyorum. Buradaki bütün mahkûmlar ne yiyorsa, ben de onlardan yiyeceğim!

Binoy, diğer yol arkadaşlarıyla kaldığı binaya geldiğinde öfkeden çıldırmış gibiydi. Suşarita, pencerede durmuş, onun gelişini bekliyordu. Kimseyle bir arada bulunmak ya da konuşmak istemediğinden odalardan birine, tek başına kapanmıştı. Binoy'un kaygılı ve öfkeli yüzünü gördüğünde içinde büyük bir korku belirdi. Kalp atışını düzenlemek için büyük bir çaba harcaması gerekti, ama sonra kendisini kontrol altına alarak odadan çıktı. Lolita, aslında pek sevmese de salonun bir köşesine çekilmiş dikiş dikmekle uğraşıyordu. Labonya da başka bir tarafta Sudhir'le sözcük oyunu oynuyordu. Lila ise yanlarında oturmuş, onları izliyordu. Haran ve Bayan Baroda da gerçekleştirilecek eğlencelerle ilgili konuşuyorlardı.

Binoy, Gora'nın sabah polisle çatışmasını anlatıyordu, Suşarita da büyük bir dikkatle onu dinliyordu. Anlatılanlar karşısında Lolita'nın yüzü kıpkırmızı bir hal almıştı. Kendinden geçmiş bir haldeydi, elindeki dikişi bile dizlerinin üstünden yere düşmüştü.

Bayan Baroda, anlatılanlardan sonra Binoy'a dönerek:

– Tasalanmanıza gerek yok Binoy Babu! dedi. Ben, bizzat kendim, akşama bu konuyu yargıcın karısına açarım.

Binoy, buna karşılık:

– Aman rica ederim, yapmayın bunu! dedi. Bunu yaptığımızı, Gora duyacak olursa, ömür boyunca beni affetmez.

Söze giren Sudhir itiraz eden sesiyle:

– Fakat mutlaka savunulması gerekiyor, öyle değil mi? diye sordu.

Bu noktada Binoy, karşısındakilere, Gora'yı para karşılığında özgürlüğüne kavuşturma isteklerine karşı, onun avukatı bile nasıl reddettiğini anlattı.

Bu konuşmalarla iyice sabrı zorlanan Haran, alay dolu sesiyle:

– Ne kadar da sahte bir tavır! Sözde gurur işte! diye bağırdı.

Bugüne kadar, onunla ilgili asıl hissettikleri ne olursa olsun, Lolita Haran'a hiç saygısızlık etmemiş, onunla tartışmamaya özen göstermişti. Fakat bu sözleri üzerine öfkeyle başını sallayarak:

– Bunun yapmacık tavırla falan ilgisi yok! diye bağırdı. Gurmohan Babu, söylediklerinde tamamen haklı, sanırım yargıcın görevi, bizi ezmek! Çünkü savunma yapmak zorunda bırakılıyoruz. Öncelikle ona, oldukça yüklü bir para ödüyoruz, bu da yetmiyor, kendimizi onun avucundan kurtarması için avukatlara da para akıtıyoruz. Bütün bunlara mecbur muyuz biz? Bu adaletsizlikle yüz yüze gelmektense, hapiste çürümek çok da kötü olmasa gerek!

Haran, bu beklemediği karşılık üzerine şaşkınlıkla Lolita'ya baktı. Çocukluk yıllarından bu yana tanırdı onu. Bu şekilde düşünebileceğini aklının ucundan bile geçirmemişti bugüne kadar. Bu çıkışı, oldukça yersiz ve yakışıksız bulup azarlayan bir ses tonuyla:

– Bilip bilmeden konuşuyorsunuz! diye bağırdı. Sanırım birkaç kitap okuyup oradan ezberlediklerini bilgi diye başkalarına satan birtakım üniversite kaçkınlarının saçma sapan sözlerinden siz de oldukça etkilenmişsiniz. Bu sözlerinin ardından da önceki gece Gora ile yargıç arasında geçen konuşmaları anlattı. Binoy, Gosepara ile ilgili olanları bu konuşmayla öğreniyordu ve bu öğrendikleri, içindeki kaygıları daha da arttırıyordu. Çünkü bunlara göre, yargıcın Gora'yı serbest bırakma olasılığı iyice azalıyordu.

Haran'ın bunları anlatırken kafasında tasarladığı şeyler elbette vardı. Fakat bunların etkisi beklediğinin tam tersi oldu. Suşarita,

Haran'ın, bu karşılaşmayı saklayacak kadar küçülebilmiş olmasıyla, gerçekten sarsılmıştı. Konuşmanın sonunda herkes, Haran'ın Gora'ya karşı duyduğu seviyesizce kinin karşısında büyük bir nefret duyuyorlardı.

Suşarita, son zamanlarda yaptığı gibi, yine hiçbir şey söylememeyi tercih etti. Bir ara Haran'a karşı birkaç laf etmek istedi, ama yine de kendine hakim oldu. Tekrar kitabı eline alıp, sinirli sinirli sayfaları karıştırmaya başladı. Öfkesinden parmakları titriyordu. Ama Lolita, susmaya pek niyetli görünmüyordu ve meydan okur bir sesle:

– Haran Babu'nun yargıçla veya onlardan biriyle aynı şekilde düşünmesi, hiç umurumda değil. Bu olanların hepsinin bana anlattığı bir şey varsa, o da Gora Babu'nun ne kadar yüksek ruhlu biri olduğudur.

***

O gün Vali yardımcısının gelecek olması sebebiyle yargıç, tam on buçukta mahkemede hazır bulunmuştu. İsteği hakkında karar vermesi gereken davaları, çabucak halletmekti. Öğrencileri savunmak için orada hazır bulunan Satkori Babu da, arkadaşına yardımcı olabilmek için bu fırsattan yararlanmak istedi. Olayların gelişimine bakarak, en iyi tavrın, suçu kabullenmek olduğunu düşünmeye başlamıştı.

Savunmasını da bu düşünce üzerinde giderek, öğrencilerin yaşlarını ve tecrübesizliklerini öne sürerek yargıçtan, onları bağışlamasını diledi. Bu savunmanın ardından yargıç, sanık öğrencileri, yaşları ve suçluluk dereceleriyle orantılı olarak beş sopadan, yirmi sopaya kadar dayakla cezalandırdı. Gora, avukat isteklerini reddettiği için kendi savunmasında polisin böylesi bir durumda bu kadar şiddet göstermesinin yanlışlığını ve rezilliğini anlatmaya çabaladı. O, bunu yaparken yargıç, son derece sert bir ses tonuyla onun sözünü kesip, görev başındaki polise saldırmaktan bir ay ağır hapis cezasına çarptırdı onu. Bu kararı açıklarken, bu suçtan böyle ucuz bir cezayla kurtulduğu için şanslı olduğunu da eklemeden edemedi. Salondaki dinleyicilerin içinde Sudhir ve Binoy da bulunuyordu. Binoy, mahkemedeki karanlık ortam içinde Gora'ya bakmaya bile

cesaret edememiş, nefes almakta bile zorluk çeker gibi olmuştu. Bu halde, kendisini salonun dışına attı. Yanına gelen Sudhir, onu kaldıkları yere götürmeyi teklif etti: «Sıcak bir banyo yapar, yemek yer, kendine gelirsin!» diyordu. Fakat Binoy'un bu sözleri pek duyduğu yoktu. Avludan yürüyerek bir ağacın altına oturdu. Sonra da Sudhir'e:

– Ben, daha sonra geleceğim, dedi. Siz gidin lütfen, beklemeyin beni.

Binoy, Sudhir'in ne zaman gittiğini ve kendisinin de orada ne kadar oturduğunu bilmiyordu. Güneş batmaya hazırlanırken, hemen önünde bir arabanın duruşuyla kendine geldi. Arabadan inen Suşarita ile Sudhir'in kendisine doğru yürüdüklerini fark etti. Bunun üzerine ayağa kalktı. Yanına kadar gelen Suşarita'nın heyecanlı sesiyle, kendisine:

– Lütfen gelin Binoy Babu, dediğini duydu.

Binoy, bu sırada aniden etraftan gelip geçen insanların meraklı gözlerle kendisine baktıklarını fark etti. Bu yüzden de onlarla beraber arabaya doğru ilerledi. Yol boyunca hiçbiri, tek kelime bile konuşmadı.

Kaldıkları binaya döndüklerinde, Binoy, burada oldukça şiddetli bir tartışmanın yapıldığını hemen anladı. Lolita, gelişmeleri öğrenince, akşam yargıcın evinde bulunmayacağını açıklıkla belirtmişti. Bu durum Bayan Baroda'nın canını fena halde sıkmıştı. Haran ise, bu kadar küçük bir kızın, nasıl oluyor da böylesine baş kaldırışına ateş püskürüyordu. Fırsat bulduğu birkaç kez, kız ya da erkek olsun, hiçbir disiplin altında bulunmayan modern gençliğe sitemler etti. Bunun nedenini de, her çeşit insanla arkadaşlık kurup, bu saçma insanların, kendileri gibi saçma sözlerini dinlemelerinden ileri geldiği şeklinde açıklıyordu.

Binoy'un geldiğini gören Lolita, hemen onun yanına giderek:

– Sizden çok, ama çok özür dilerim Binoy Babu, dedi. Yönelttiğiniz eleştirilerin ne kadar doğru olduğunu fark edemeyerek, size karşı birçok haksızlığım oldu. Etrafımızı saran daracık çevrenin dışında neler olup bittiğini bilmememiz, bu denli yanılgılara düşmemize neden oluyormuş. Şimdi Haran Babu, burada oturmuş, bu yargıcın yöneticiliğinin Hindistan toplumu için büyük şans olduğunu iddia ediyor.

Bense, buna karşılık olarak, bu uğursuz idare şeklinin yerin dibine girmesini, içimiz kanayarak dilediğimizi söylemeden edemiyorum.

Haran, onun sözleri üzerine öfkeyle parlayarak:

– Lolita, diye bağırdı. Siz...

Fakat birdenbire yüzünü ona dönen Lolita:

– Yeter artık, diye haykırdı. Susun, ben sizinle konuşmuyorum! Binoy Babu, sizden de rica ediyorum, ne derlerse, ne kadar ısrar ederlerse etsinler, razı olmayın. Bütün dünya yıkılsa bile, bu akşam o piyeste oynamamamız gerekiyor.

Bayan Baroda, araya girmeye çalışarak:

– Lolitacığım, sen çok şeker bir kızsın. Hadi Binoy Babu'yu rahat bırak artık, o da rahatça yemeğini yesin. Baksana yorgunluğu yüzünden okunuyor, saat de epeyce ilerledi.

Bu sözlere karşılık Binoy:

– Burada, yargıcın misafiriyken, yemek yemem olanaksız, dedi. Bayan Baroda, onun bu çıkışını, alttan almaya çalışarak ona kalması yönünde ricada bulundu, bu şekilde bu konunun daha fazla uzamadan kapanmasını istiyordu. Fakat onun çabalarına karşın, bütün kızlarının susmakta olduğunu görünce öfkelenerek:

– Size neler olduğunu anlamıyorum kuzum! dedi. Suşarita, rica ediyorum, hiç olmazsa sen, Binoy Babu'ya, verdiğimiz sözü, bu söz üzerine birçok kişinin bu akşam için davet edildiğini ve bunlar için de sözümüzde durmamız gerektiğini hatırlatır mısın? Yoksa hakkımızda neler düşünülür? Emin olun, bundan böyle kimsenin yüzüne bakamayız.

Bu sözlere karşın Suşarita, susmayı sürdürdü. Binoy ise kararlı bir şekilde binayı terk ederek biraz ilerideki, nehir üzerinde işleyen vapurların kullandığı iskeleye yürüdü. Buradan Kalküta'ya iki saat sonra bir vapur kalkacaktı ki, sabah sekiz gibi orada olabilecekti.

Haran, bu eşsiz fırsatı kaçırmayarak, Gora'ya ve Binoy'a beslediği öfkeyi, oldukça ağır sözlerle gözler önüne seriyordu. Suşarita, bu konuşmalara daha fazla katlanamayacağını anlayarak, telaşlı adımlarıyla odasına gitti.

Kısa süre sonra da onun ardından gelen Lolita, Suşarita'yı yatağının üstüne kapanmış ve yüzünü elleriyle kapamış bir halde buldu. Bu manzara üzerine odanın kapısını kilitleyen Lolita, yavaşça

onun yanına oturup saçlarını okşamaya başladı. Suşarita, bir süre sonra sakinleşince de usulca, onun ellerini çekti. Yüzü ortaya çıkınca da kulağına eğilerek:

– Didi, diye kısık sesle konuştu. Biz de vapura binip Kalküta'ya geri dönelim. Yargıcın önünde oynayamayız bu akşam!

Suşarita, bu öneri üzerine uzunca bir zaman düşündü, ama hiçbir şey söylemedi. Onun bu hali üzerine, Lolita, bir defa daha düşüncesini tekrarlayınca, ona dönerek:

– Olmaz, tatlım, dedi. Ben dönmek istemem. Üstelik buraya gelmemi, babam istedi benden. Benden yapmamı istediği şeyi yapmadan nasıl dönerim?

– İyi, ama babam burada neler yaşandığından habersiz, diye ısrar etti Lolita. Eğer bunları bilseydi, hiç kuşkum yok ki, o da bizim burada kalmamızı istemezdi.

Suşarita, bitkin bir sesle:

– Ama bundan emin olamayız, dedi.

– Bana bak Didi, diye tekrar sözü aldı Lolita. Sen rolünü, yapmayı gerçekten düşünüyor musun? Onun ardından da süslerle donatılmış bir halde, sahnede şiir okuyabilecek misin? Şu kadarını söyleyeyim ki, ben tek bir cümle bile kuracak halde değilim.

– Haklısın canım, ama her ne kadar cehennem azabı olsa da buna katlanmak zorundayız. Bundan nasıl kaçabiliriz? Hem sen, bugün olanları, yaşadığım sürece unutabileceğimi mi düşünüyorsun?

Lolita, Suşarita'nın bu sakin boyun eğişi karşısında oldukça üzülmüştü. Hışımla kalkıp annesinin yanına gitti:

– Siz gelmeyecek misiniz anne? diye sordu.

Bayan Baroda, bu soru üzerine merakla:

– Anlamadım, ne oluyor sana? diye bağırdı. Daha zamanımız var, akşam dokuz gibi hazır olmamız yeterli.

– Ben, ondan söz etmiyorum anne. Siz de dönüyor musunuz Kalküta'ya diye soruyorum!

Baroda, iyice öfkelenen sesiyle:

– Şunun sözlerine de bakın! diye bağırdı.

Sonra da Sudhir'e dönerek öfkeli sesiyle:

– Peki, siz Sudhir Dada? diye sordu. Siz, kalacak mısınız burada?

Sudhir, duyduklarına ve Gora'nın cezaya çarptırılmasına oldukça üzülmüştü. Fakat yine de böylesine seçkin Sahiblerin karşısında yeteneklerini gösterebilme fırsatını kaçırmaya da pek gönlü el vermiyordu. Konuyla ilgili çelişkilerini ortaya koyacak birkaç şey mırıldandı. Bununla beraber, akşamki oyunda bulunmasının gerekliliğini de belirtmeden edemedi.

İyice sıkılan Baroda:

– Yeter böyle zaman harcadığımız, dedi. Şimdi herkes gidip biraz dinlesin, hatta beşe kadar uyusun! Aksi halde böylesine bitkin düşmüş yüzlerle insanların önüne çıkmamız iyi olmaz!

Baroda, bu şekilde herkesi odasına gönderdi.

Bir türlü uyuyamayan Suşarita ve yatağında oturan Lolita'nın dışında herkes, uyumuştu.

Kalküta vapuru, üst üste birkaç defa düdüğünü çaldı. Bu düdükler, hareket zamanının gelmiş olduğunu haber veriyordu. Tayfalar tam iskele palamarlarını almaya hazırlanıyorlardı ki, telaşla koşarak vapura binmeye çalışan bir hanım gördüler. Binoy da fark etmişti, bu telaşlı hanımı. Görünüşü; boyu, giyim tarzı ve elbiseleriyle Lolita'ya benziyordu bu hanım. Bir süre sonra yanına gelişiyle hiç kuşkusu kalmadı Binoy'un. Lolita'ydı bu! Önce kendisini almak için geldiğini sandı, ama hemen sonra onun da akşamki eğlenceye katılmayı nasıl kesin bir dille reddettiğini hatırladı. Lolita, tam vaktinde yetişmişti vapura. Tayfalar kalkış manevralarına başlarken, Binoy, son derece heyecanlı bir şekilde Lolita'nın yanına doğru koşmaya başladı.

Lolita, onu görünce sakin bir sesle:

– Hadi, dedi. Üst güverteye geçelim!

Bu sakin tavırla şaşkınlığı bir kat daha artan Binoy:

– Nasıl olur? diye sordu. Vapur kalkmak üzere... Hatta kalkıyor bile!

– Biliyorum, diye aynı kararlı sesle karşılık verdi Lolita. Ve yukarıya çıkan merdivenlere doğru yürüdü.

Bu sırada vapur, son düdüğü eşliğinde kıyıdan ayrıldı. Binoy, onun için bir koltuk bulup getirdi. Sonra da hâlâ üzerinden atamadığı şaşkınlık ve merakla ona bakmaya devam etti.

Lolita, bu bakışlara karşılık:

– Sorun yok Binoy Babu, dedi. Sadece Kalküta'ya gidiyorum, burada kalmam mümkün değildi!

– İyi, ama ya diğerleri? Onlar, ne dediler bu kararına?

– Aslına bakarsanız, sizden başka kimse bilmiyor bu kararımı! Ama çıkmadan önce birkaç satırla anlattım durumu, okudukları zaman öğrenirler!

Lolita'nın bu asi tavrı, Binoy'un oldukça heyecanlanmasına neden olmuştu. Bu heyecandan gelen bir tedirginlikle:

– İyi, ama yine de... Diyordu ki, Lolita onu susturarak:

– Gördüğünüz gibi vapur kalktı, dedi. Artık ama demenin ya da fakat demenin hiçbir anlamı ve yararı olmaz, öyle değil mi? Anlamadığım şu ki, herkes, kız olduğum için, söylenen her şeyi yerine getirmek gibi bir görevimin olduğunu düşünüyor! Biz kızlar için de, iyi veya kötünün, olanaklı veya olanaksız sözcüklerinin birer anlamları var! Ve işte bu yüzden de, akşamki oyunun bir parçası olmaktansa ölmeyi tercih ederim.

Binoy, artık olanın olduğun ve şimdi bunun yerinde olup olmadığını düşünmenin, bunun için üzüntüye kapılmanın hiçbir anlamının olmadığını anlıyordu.

Kısa bir sessizliğin ardından Lolita, tekrar konuşmaya başlayarak:

– Önceleri, size olduğu gibi, arkadaşınız Gurmohan Babu'ya da haksız davranışlarım olmuştu, dedi. Nedenini bilmesem de, onun sesini ne zaman duysam, kendisiyle ne zaman karşılaşsam, içimi büyük bir kızgınlık kaplıyordu. Sürekli hiddetli bir sesle konuşmasına ve sizin de onun söylediklerini aynen onaylamanıza çok sinir oluyordum doğrusu. Ne sözle ne de belli hareketlerle zorlanmaktan hiç hoşlanmıyorum. Fakat artık iyice anlıyorum ki, arkadaşınız Gora Babu, başkalarını olduğu kadar, kendisini de sürekli sözünü ettiği o çok sıkı kuralların içine sokuyor. Ve bu, gerçekten de saygıyı hak eden bir otoritedir. Emin olun ki, bugüne kadar onun gibi birini daha görmedim.

Lolita, sadece Gora'yla ilgili ön yargılarının pişmanlığıyla değil, şu anda vererek uyguladığı Kalküta'ya dönüş kararının kendisine verdiği endişenin içini sıkmaya başlamasının etkisiyle de hiç durmadan konuşuyordu. Bu sıkıntının yanı sıra yanında, koca vapurda

Binoy dışında bir arkadaşının olmamasından da başına gelebilecek sıkıntıları düşünmemişti hiç. Şimdi bu sıkıntı da içinde yer edinmişti. Bununla beraber, tedirginlik gösterdiği ölçüde işlerin sarpa sarmasına neden olacağını düşünerek, tam anlamıyla gevezeliğe dökmüştü işi.

Lolita'nın gelişi güzel, daldan dala geçen konuşmaları sırasında, Binoy, söyleyecek bir şey bulmakta zorlanıyordu. Bunun bir nedeni de sürekli zihnini yoran düşüncelerdi: Yargıcın Gora'yı çarptırdığı cezalar, savurduğu hakaretler ve kendisinin aynı yargıcın düzenlediği bir eğlencede rol almak için buraya gelişi, bunu yaparak da şerefine leke sürülme tehlikesiyle karşı karşıya gelmesi! Şimdi bu kaygılı düşüncelere, Lolita'nın karşısındaki sıkıntılı durumu da eklenmişti. Zihninde bütün bunlar dolaşırken de pek konuşacak hali kalmıyordu Binoy'un. Normalde Lolita'nın yaptığı bu ani hareketi hiç de hoş karşılamazdı. Fakat şimdi, bunu hoş karşılamamak düşüncesi, kendisine yanlış görünüyordu.

Gerçekten de, Lolita'nın cesurca kalkıştığı bu işe duyduğu hayretin yanında, şimdi bir hayranlık da hissetmekteydi bu harekete karşı... Başka bir yönden, beraber geldikleri grup içinde, sadece kendilerinin, Gora'ya yapılan hakaretlere karşı gerçek bir tavır almalarından, ona bağlılıklarını göstermiş olmaktan ötürü mutluluk duyuyordu. Bu meydan okuma sonucunda doğabilecek bazı üzücü, sıkıntılı olaylar, Binoy'u pek etkilemeyecekti. Fakat bunun Lolita üzerinde yaratabileceği olumsuzluklar, günlerce sürebilirdi. Lolita'nın Gora'ya sürekli bir düşmanlık beslediğini düşünmekle nasıl da yanılmışım! Lolita'yı zihnimde ölçüp tartarken, onun haksızlıklara karşı verdiği cesurca tepki, saçma sapan nutuklara karşı, inandığı şeyi ne pahasına olursa olsun, açıkça ortaya koyması karşısında gerçekten de büyük bir hayranlık duyuyordu ona. Duyduğu bu büyük hayranlığı, ona belli etmemek için uğraştıkça, içindeki izlenimler daha bir güç kazanıyordu. Lolita'nın, kendisini inançlarına çok bağlı olmayan biri olduğunu sanarak, kendisiyle ilgili pek de iyi şeyler düşünmemiş olmasını, şimdi haklı buluyordu.

Doğru olduğunu düşündüğü yolda, yakınlarından gelen ne övgülere ne de eleştirilere hiçbir zaman sırt çevirmezdi. Birçok defalar sırf Gora haşlanmaz diye ya da kendisini zayıflıkla suçlayanlar

olabilir korkusuyla olduğu gibi görünmekten tedirginlik duyar, sonradan da kendince bulduğu bazı aldatıcı düşüncelerle Gora'yla aynı görüşte olduğuna, kendini inandırmak için çabalardı.

Gözlerinde Lolita'nın üstün ahlakı, özgür düşüncesi şimdi daha bir belirgin şekilde görülüyor ve bu ölçüde de ona duyduğu saygı artıyordu. Önceleri, onunla ilgili öylesine haksızca kararlar verdiği ve içten içe onu eleştirdiği için, şimdi Lolita'dan kendisini affetmesini rica etmek için büyük bir istek duyuyordu içinde. Lolita'nın soylu ve cesur davranışlarının önünde açtığı ışıkta kadınlarla ilgili bundan sonraki düşüncesinin, kendi kaderini de zenginleştirmekte olduğunu seziyordu.

***

Kalküta'ya varıldığında Binoy'un ilk işi, Lolita'yı Pareş Babu'nun evine götürmek oldu. Birlikte geçen bu yolculuğu sayesinde Binoy, Lolita'yla ilgili içindeki duyguların tan anlamıyla ne olduğunun farkına varmaya başladı. Bu yolculuğa kadar zihni, sürekli olarak onunla aralarındaki çatışmayla uğraşmaktaydı. Onunla her karşı karşıya gelişinde içinden geçen tek amaç, tek düşünce, bu hiçbir kaba sığmayan kızla aralarında süre giden çatışmaya hiç olmazsa bir ara verebilmekti. İlk başlarda Binoy'un içinde bir güneş gibi doğan Suşarita'ydı. Onun sahip olduğu o saf yumuşaklık, karşısındakini baştan aşağı sarıyordu. Bu olağanüstü hislere sahip olmak Binoy'a tarif edilmez bir sevincin huzurunu varmıştı. Fakat sonra çok başka yıldızlar belirmişti içindeki ufukta. Dünyanın kendisine tanıttığı ışık şenliğinin ardından içindeki ufukta usul usul silinmişti o ilk güneş. Binoy bu silinişi fark etmemişti bile. Başkaldıran isnadıyla vapura binen Lolita'yı gördüğünde içinden: «Bundan böyle Lolita'yla ben, birlikte tüm topluma kafa tutabiliriz!» diye geçirmişti. Bunun hemen ardından da Lolita'nın diğer gruptan sıyrılarak yanına gelmesi, kendisiyle beraber hareket etmesi zihninde büyük bir yer kaplıyordu şimdi. Lolita'nın iç derinliğinde nasıl bir amaç olursa olsun, artık Binoy, onun için diğerlerinden çok daha farklıydı... Şimdi onun yanında olan sadece ve sadece kendisiydi. Ailesindeki herkes, onun uzağındaydı, ama Binoy, hemen yanı başında duruyordu Lolita'nın. Birdenbire ışıyıveren bir şimşeğin içindeki fırtınalar besleyen bulut-

ları sarsması gibi, şimdi bu sıcak samimilik de onun varlığını sarsıyordu.

Vapur yolculuğu sırasında gece olunca Lolita, kamarasına çekildi. Binoy ise bir türlü uyumayı beceremedi. Bu yüzden de gürültü yapmamak için ayakkabılarını çıkardı ve güvertede gezinmeye başladı.

Kalküta'dan başlayan yolculuğun hiçbir anında Lolita'nın güvenliği için ya da herhangi bir şey için nöbet tutmaya gerek duymamıştı Binoy. Oysa şimdi durum birdenbire çok farklılaşmıştı. Üzerine yükleniveren bu sorumluluğun hoş tadını, her geçen an daha çok duyuyordu içinde. Her ne kadar buna gerek olmasa da bu hoş tattan ayrılmadığı için sabaha kadar uykusuz kalmıştı.

Gecede, insanı içine alan, tarif edilmez bir karanlık ve bu karanlıkta aynı ölçüde anlatılmaz bir derinlik vardı. Kımıltısız göğü, pürüzsüz aydınlıklarıyla yer yer kümelenmiş yıldızlar görünüyordu. Nehir boyu sıralanan ağaçlar, sanki gök kubbeyi ayakta tutan sağlam ve kapkara dayanaklar gibiydi. Hemen altta nehrin, onlardan güç alır gibi hızlı ve sessiz akışı... Ve böylesine eşsiz bir çerçevenin orta yerinde, uyuyan Lolita! İşte gece boyunca olan biten buydu... Yalnızca Lolita, dinginlik içindeki uykusuyla rahatlığını Binoy'un ellerine bırakmıştı. Binoy da bunu evrenin en değerli hediyesi olarak benimsemiş, üzerine titriyordu. Yanlarında ne ana vardı, ne baba ne de herhangi bir yakınları... Bu kimsesizliğe karşın Binoy'un koruyucu uyanıklığı sayesinde Lolita, güzel, ama yorgun bedenini bulduğu yatağa uzatıvermiş ve tasasız, derin bir uykuya dalmıştı. Göğsünde belirginleşen düzgün soluk alıp verişi, düşlerindeki şiirin ritmi gibiydi... Sık örgülü saçlarını çözmemişti. Yüzündeki o incelikli kadınlığı besleyen yumuşak elleri, güven içinde bir rahatlıkla yatağın üzerinde dinlemeye çekilmişti. O sürekli hareket halindeki çevik ayaklar, bitmiş bir şenliğin gökyüzünde yankılanan son tınıları gibi kımıltısızdı...

İşte bu şekildeydi, Binoy'un zihninde beliren tablo... İstiridye kabuğunda bir inci gibi, Lolita, bu sessiz, yıldızlı geceye sarınmış, huzurlu bir ifadeyle yatıyordu şimdi. O an için bu derin uyku, Binoy için dünyanın korunması en gerekli, en değerli şeyiydi. Bu tarifsiz mutluluk içinde kendi kendine: «O uyuyor ve o uyurken ben

bekliyorum!» diyordu. «Ben bekliyorum...» Bu sözcükler, yüreğinin en derin yerlerinden çıkıp, bir zafer borusu sesiyle göğe ilerlerken, göklerde Tanrı'nın, her zaman dolaşan, sessiz mesajına karışıyordu sanki.

Bütün bunların yanı sıra, aysız gecenin karanlığında sıklıkla aklına dolan bir düşünce daha vardı: «Gora! O, bu akşamı hapishanede geçiriyor!»

Binoy, o güne gelinceye kadar, arkadaşının içinde bulunduğu her türlü sevincini paylaştığı kadar, kederini de paylaşmıştı. Bu ilk kes, bu şekilde olamıyordu. Aslında Gora ve Binoy gibi insanlar için hapishane, gerçek bir çile sayılamazdı. Fakat Binoy, arkadaşının hayatında gelişen bu olayın en başından itibaren onunla ayrıydı ve gelişimin hiçbir anını onunla beraber yürümemişti. Acaba yeniden birleştiklerinde, dostluklarında, farklı yönlere akan bu zamanın getirdiği boşluğu silebilir miydi? Yoksa bu olanlar, benzeri zor bulunan, hiçbir şartta sarsılmamış dostluklarının sonunu mu hazırlıyordu?

Gecenin saatleri, nehre karışmış akıp giderken, Binoy, içinde bir doluluk hissediyordu. Acısı tatlısıyla geçmiş günlerin içinde bıraktığı hatıraları düşünüyor, bunu yaparken Gora geliyordu gözlerinin önüne ve bunun ardından gözlerini, gökyüzünün derinliklerine dikip düşüncelere dalıyordu.

Sabahın erken sayılabilecek saatlerinde araba, Pareş Babu'nun evinin hemen önünde durdu. Lolita, indiğinde Binoy, onun titremekte ve buna engel olmakta zorlandığını fark etti. Çünkü evin önüne gelene kadar, atıldığı tehlikeli macerayla, toplumca kabul edilmiş kanunları çiğnemiş olduğunu pek düşünmemişti. Aslında babası, her zamanki gibi kendisine bir sitemde bulunmayacaktı. Lolita da bunu biliyordu. Zaten onu korkutan ve ezen de babasının o susuşu olacaktı.

Binoy, böylesi bir durum karşısında nasıl davranılırsa, en iyisini yapmak olur, pek kestiremiyordu. Bu yüzden de beraberce yaptıkları yolculuk ardından beliren bu durumda, Lolita'nın, yalnız olup olmak istemediğini anlayabilmek için:

– Sanırım benim gitmem, daha iyi olacak, siz ne düşünürsünüz? diye sordu.

Buna karşılık Lolita telaşlı sesiyle:

– Yoo, hayır, dedi. Birlikte görelim babamı.

Lolita'nın böylesine ateşli bir şekilde verdiği cevap, Binoy'un içine büyük bir sevinç doldurmuştu. Üzerine düşen ödevin, kuşkusuz onu, babasının yanına gelmiş olmalarıyla bitmediğini anlıyordu.

Bu yaşananlar, ikisinin hayatlarını nasıl da güzel bir şekilde, görünmez bir bağla bağlıyordu birbirine. Artık Binoy, Lolita'ya çok daha güçlü bir şekilde yardım etmesinin gerekliliğini anlamıştı. Lolita'nın, kendisine olan güvenini düşünmek bile tüm benliğini bir anda sevincin sarmasına neden oluyor ve bu onda sanki kendisini desteklemesi için eline sıkıca sarılıyormuş gibi bir duygu uyandırıyordu. Eğer Pareş Babu, Lolita'nın görgü kurallarından uzak bu davranışına darılırsa, işteki tüm sorumluluğu kendi üstüne alarak, söylenebilecek her şeye katlanacak ve gelecek tüm eleştirilere karşı, tıpkı bir zırh gibi koruyacaktı onu.

Fakat bilmediğe, bu durum karşısında Lolita'nın aklından neler geçtiğiydi... Kendisinin Binoy tarafından bir çeşit korumaya alınmasını kesinlikle istemiyordu. Onun da yanında olmasını istemesinin nedeni, gelişmeleri saklama düşüncesine karşı duyduğu büyük nefretti. Ve olanları, yaptıklarını, en ince ayrıntılarıyla beraber Pareş Babu'nun da bilmesini istiyordu. Bununla beraber de babasından, kendisiyle ilgili gelecek karara, hangi sertlikte olursa olsun, katlanmaya çoktan hazırdı.

Kalküta'ya indiklerinden bu yana içinde belirgin bir öfke duyuyordu Binoy'a karşı... Bunun akıllıca bir açıklamasının olmadığını bilmekle beraber, tuhaf bir şekilde içindeki hoşnutsuz, azalacağına daha artmıştı. Oysa vapur yolculuğu sırasında buna tamamen zıt bir ruh haline sahipti. Küçük yaşlarından bu yana kendisini kaptırdığı kaprisleri, ona akla aykırı, saçma sapan işler yaptırırdı. Ama bu kaçış, ciddi bir işti. Binoy'un da işe karışmış olması önemliliğini arttırıyordu. Ama şimdi Kalküta'ya kaçışı, oldukça ciddi bir iş gibi görünüyordu gözüne. Bu işe Binoy'un karışmasıyla da bu ciddiyet daha bir artıyordu. Fakat yine de Lolita'nın içinde büyüyen tasaya, tıpkı yasak bir zevk gibi, derin ve gizli bir sevinç coşkunluğu da eklenmekteydi.

Bu şekilde, kendisi için yabancı sayılabilecek birinden destek alarak, bununla beraber de yanında hiçbir yakını olmadan, toplu-

mun hiçbir kesiminden onay almadan böyle bir işe kalkışmak, kuşkusuz, oldukça zor bir hal yaratıyordu onun için. Ve bu, gerçekten insana büyük bir huzursuzluk veriyordu. Öte yandan Binoy'un o kendine özgü karakterinden gelen inceliği, yaşanan bu macerayı öyle bir saflığa büründürmüştü ki, Lolita, onun olan bitene karşın efendi tavrını, açıklıkla görüp değerlendirebilmişti. Bu sürede karşısındaki Binoy, hiç de, oyunlar sırasında sürekli konuşup duran, şakalar yapan, bunun yanında hizmetçilerle bile senli benli konuşmalara giren Binoy'a benzemiyordu. Fakat bu yolculuk ve sonrasında kendisini koruma gibi bir bahaneyle Lolita'nın üstünde öyle derin bir etki bırakmıştı ki, ölçülü davranışlarıyla onu tamamen kendisine ısındırıyordu.

Bu düşüncelerle kamarasında bir türlü uyuyamamıştı... Saatlerce başını yastıkta bir o yana, bir bu yana çevirmiş durmuş, sinirli bir şekilde hareket edip durmuştu... Saatler sonra da artık sabah olduğunu fark etmişti. Güneş öncesi, gölgeli bir aydınlık vardı dışarıda. Birini uyandırmaktan korkar gibi, usulca kamaranın kapısını açtı, şimdi daha iyi görebiliyordu göğün alaca aydınlığını... Sabah olmak üzereydi. Yine de gecenin çiy yüklü hafif karanlığı, nehir boyunca uzanan ağaları kaplıyordu. Usuldan esen serin rüzgarla, nehrin yüzeyi dalgalanıyordu. Bu sırada Lolita'nın kulağına gelen gürültülerden vapurun makine dairesindeki günlük işlerin başladığı anlaşılıyordu. Bir süre bu sessiz devinimi izleyen Lolita, güverteye çıktı. Ön kısma doğru yürür yürümez de atkısına sıkıca sarınmış bir halde, oturduğu koltukta uyuyan Binoy'u gördü...

Bu koltuğa gömülü ve serin havaya rağmen belirgin bir dinginlikle uyuyan adamın, gece boyunca kendisine bu denli yakın ve bu denli de uzak bir şekilde, uykusuz kalarak kendisini beklediğini fark ettiğinde yüreği birdenbire hızla çarpmaya başladı. Bu halde hemen arkasını döndü ve titreyen, küçük adımlarıyla kamarasına gitti. Kapının önünde durup, bu alacakaranlık ve tamamen yabancı kıyıların içinde dinginlikle uyuyan Binoy'u seyretti. Şimdi onun için Binoy, dünyayı uykusunda bekleyen yıldızların tam merkezinde yer alıyordu. Bu haliyle onu izledikçe, yüreğinin tarifsiz bir sıcaklıkla dolup taştığını ve gözlerinin yaşardığını hissediyordu.

Şimdi ona, babasının, tapınmasını öğrettiği Tanrı, gökten inmiş de, o kutsal elleriyle kendisini kutsamış gibi hissediyordu. Bu, insa-

nı tamamen içine alan büyük anda, henüz uyanmamış ağaçların sık yapraklarındaki loşluğun ardında, bitmekte olan gecenin karanlığıyla, koşar adım gelen günün ilk ışığı, gizli bir sevgiyle kucaklaşıp buluşuyorlardı sanki...

Evreni oluşturan, sonsuzluk hissi veren yıldızlı uzayda göksel Vinaların ruhu sersemleten tınıları duyuluyordu. Binoy, sanki bu müziği duymuş gibi uyku arasında koluyla bir hareket yapınca, Lolita birdenbire telaşlandı ve hızlı adımlarla kamarasına girip kapısını kapadı. Tekrar yatağına uzandığında buz kesen elinin, ayağın farkına varmıştı. Bu halde, yürek atışlarını kontrol altına almaya çalıştıysa da pek başarılı olmadı.

Kamaranın içi, artık iyiden iyiye gün ışığıyla dolmuştu... Lolita, yüzünü yıkadıktan sonra, bir kez daha güverteye çıkarak çevreyi saran parmaklıklara dayandı. Binoy, vapurun acı düdüğüyle uykusundan sıçramış, doğuya çevirdiği gözleriyle ağaran tanyerini izliyordu. Birdenbire yanında Lolita'yı görünce, ayağa kalkarak kamarasına doğru ilerledi. Bu sırada kendisine seslenen Lolita:

– Sanırım, iyi uyudunuz? dedi.

Binoy, duraklayarak:

– Uyudum, evet! diye cevap verdi. Fena bir gece geçirdiğimi söyleyemem!

Bu bölük pörçük konuşmaların ardından ikisi de sohbeti uzatacak bir şey bulamadı. Ve tan yerine dönerek sessiz kalmayı seçtiler.

Günün ilk ışığı altında, kıyıyı sırayla donatan bambu ağaçları, üzerini kaplayan çiyle ışıl ışıldı. Bu iki genç yolcu, daha önce hiç bu denli güzel bir gün doğuşuna tanıklık etmemişlerdi. Daha önce hiçbiri, yeni doğan güneşle aydınlanan günden bu kadar heyecan duymamıştı. Şimdi anlıyorlardı ki, bu gök, bomboş değildir. Ve dopdolu bakan gözlerinde sevinç ve hayran bir ifadeyle serpilip evrene yayılan yaradılışın güzelliğini seyrediyorlardı.

Bu heyecanla coşan duyuları, şimdi kendisini çepeçevre sonsuz bir ruhla birleşiyordu. Böylesi bir coşkunlukta konuşacak tek söz bile bulamıyorlardı.

Sonunda vapur Kalküta'ya yanaşınca, Binoy, hemen bir araba çevirdi. Lolita'nın binmesine yardım ettikten sonra, kendisi de onun yanına yerleşti. Araba, Kalküta yollarında ilerledikçe, Lolita'nın ek-

şiyen yüzünden ne anlaşılmalıydı? Böylesi güç bir halde, vapur yolculuğu boyunca Binoy'un yanında olması ve yaşananların içine bu denli karışmış olması, şimdi de tıpkı bir koruyucu gibi, onu eve kadar götürmesi, Lolita'yı oldukça düşündürüyordu.

Gelişmelere bakarak, kendisi üzerinde belirgin bir otoriteye sahip olduğunu düşünmeye başlayan Binoy'un tavırlarına öfkelenmeye başlamıştı. Davranışları neden değişivermişti böyle? Lolita, günlük hayatına döner dönmez, nasıl da gece duyduğu müzik, kusurlu bir notayla bitivermişti? Bütün bu ruh halinin üzerine evin kapısına geldiklerinde Binoy'un kendisine:

– Sanırım gitsem iyi olur, demesi iyice öfkelenmesine neden oldu.

Kendisiyle beraber babasının karşısında bulunmaktan çekindiğini mi düşünüyordu? Bunu düşündükçe, tam tersine, bu yaptığından hiçbir şekilde utanmadığını ve babasının karşısına geçip bütün olanları ayrıntılarıyla anlatabileceğini kanıtlamak isteği, daha da güçleniyordu. Bu düşüncesi sebebiyle de tıpkı bir suçlunun ortağı gibi, Binoy'un hemen gitmeyi düşünmesini kabul edemiyordu. Bütün bu düşüncelerin ardından da, Binoy'la olan ilişkilerini elinden geldiğince basite indirmek istiyor, yolculukta doğan hayal ve kararsızlıkların, bu şekilde sürmesini, bununla da onun gözünde küçülmeyi istemiyordu.

Satiş, kapıda Binoy ve Lolita'yı görünce sevinçle üzerlerine atıldı. Ve ellerine sıkıca yapışarak:

– Yaşasın! Diye bağırdı. Ee, Suşarita yok mu? O, nerede?

Bu soru üzerine onu eğlendirmeye çalışan Binoy, ceplerine bakıyor gibi yaparak:

– Gerçekten ya, dedi. Şimdi buradaydı, galiba Suşarita'yı kaybettik!

– Saçmalıyorsunuz, diyen Satiş, Binoy'u boyuna göre sert bir şekilde iterek Lolita'ya döndü:

– Söylesene Lolita, dedi. Didi gelmedi mi?

– O, burada değil, dedi Lolita. Yarın gelecek! Bu sözlerinin ardından babasının odasına doğru yönelen Lolita'yı Satiş, durdurdu. Ve ikisini birden sürüklemeye çalışarak:

– Hadi gelin de bakın, içeride kim var? dedi. Bilin bakalım, kim geldi? Lolita, onu yana doğru iterek:

– Dur biraz, dedi. Canımı sıkıyorsun, babamla görüşeceğim!

Satiş bunun üzerine:

– Babam yok, dedi. Dışarı çıktı ve epeyce de gelmez!

Bu durum, Binoy ve Lolita'nın birden rahatlamasını sağladı.

– Söyle bakalım, kim geldi, diyordun? diye sordu Binoy.

– Söylemem, siz bulmaya çalışacaksınız. Ama eminim ki, bulamayacaksınız!

Binoy, bu sözleri söyleyen ve keyifle gülen Satiş'in bilindik oyununa alışık bir şekilde misafir olamayacak her şeyi saydı: Cin mi, dedi, efsane valilerden biri mi, dedi. Elbette bütün tahminlerine Satiş, «Hayır,» diye cevap veriyor ve tahminlerin zaten mantıksız olduğunu kanıtlamak için de kanıtlar sunuyordu.

Sonunda her zamanki gibi Binoy, yenilgiyi kabullendi:

– Tabi ya, dedi. Doğru söylüyorsun, dediğim konukların, burada rahat edemeyeceğini düşünmem gerekirdi. Sanırım en iyisi, bu gizemi ablan çözsün, sonrasında da beni çağırırsınız.

Satiş, inatçı sesiyle:

– Olmaz öyle, dedi. İkiniz de gelin! diye ısrar etti.

Lolita:

– Peki, söyle bakalım, dedi. Nerede bulabiliriz bu misafiri?

– Üst katta! diye heyecanla cevap verdi Satiş.

Üst katta terasın bir köşesinde, küçük bir oda bulunuyordu. Hemen ön tarafındaki, taşlar döşenmiş, küçük bir veranda sayesinde güneşin ve yağmurun etkilerinden korunurdu bu küçük oda. Satiş'in sözünü dinlemekten başka çaresi olmayan Binoy ve Lolita yukarı çıktılar. Çıktıklarında verandanın taş döşeli zeminine serili bir örtüde oturan bir kadının olduğunu gördüler.

Bu, orta yaşlı bir kadındı. Gözlerindeki kalın camlı gözlüğün yardımıyla Ramayana okumaktaydı. Kulağından aşağı oldukça eski gözlüğünün kırılmış kolu yerine bağladığı sicim sarkıyordu. Görünüşünden kırk beş yaşlarında olduğu tahmin edilebilirdi. Başının ön kısmından alnına doğru inen saçlarında yer yer beyazlar görülüyordu. Buna karşın cildi gençlik ışığı yayıyor ve yuvarlak yüz hatları olgunlaşmış bir meyve gibiydi. İki kaşı arasında bağlı olduğu kastın sembolü vardı. Üzerinde hiçbir mücevher yoktu. Giyinişi, tıpkı dul bir kadına benziyordu. Lolita'nın gelişiyle gözlüğünü çıkararak,

elindeki kitabı bıraktı ve dikkatli gözlerle Lolita'yı süzmeye başladı. Ardından gelen Binoy'u fark ettiğinde ise birdenbire bir telaşla ayağa kalktı. Omzundaki eşarbını, başının üzerine çekip yandaki odaya doğru yürüyecekmiş gibi bir hareket yaptı. Fakat tam o anda eline sarılan Satiş:

– Neden gitmek istedin teyzecik, dedi. Bakın, bu Lolita ablam, diğeri de Binoy Babu. Suşarita ablam yarına gelecekmiş.

Satiş, tanıtma konuşmasını bu kadarla yeterli bulmuştu. Hem kuşku yok ki, arkadaşıyla ilgili oldukça bilgi vermiş olmalıydı. Öyle ki Satiş, ilgilendiği konular hakkında yakaladığı hiçbir konuşma fırsatını boş geçmezdi.

Bu sırada Lolita, hiçbir şey söylemeden duruyordu. Satiş'in teyze diye seslendiği bu kadının kim olduğu hakkında hiçbir fikre sahip değildi. Bununla beraber Binoy'un, bu kadını içten bir şekilde, ayaklarının tozuna dokunarak selamladığını görünce, o da aynı şekilde selamladı onu. Bu selamlaşmanın ardından kadın, odadan geniş örtü getirerek düzgün bir şekilde serdi:

– Buyurun oğlum, buyurun kızım! dedi. Oturunuz...

İki gencin ardından kendisi de az önceki yerine oturdu. Satiş de ona doğru yaslanıp kolunu boynuna doladı. Kadın, gençlere dönerek:

– Sanırım beni tanımıyorsunuz! dedi. Ben, Satiş'in teyzesi oluyorum, annesiyle kardeştik.

Bu tanıtış sırasında kullandığı sözcükleri söyleyişinden, yüzünün ifadesinden, ses tonundan, gözyaşlarıyla yıkanmış, acılarla yoğrulmuş bir ömrün izleri okunuyordu. Kadın, sözlerinin ardından bir süre sessizce Satiş'e sarıldı. Sonrasında:

– Teyzesiyim! derken, onun sürdüğü hayatla ilgili hiçbir şey bilmemenin yanında, ona karşı güçlü bir acıma belirdi içinde.

Bu sırada söze giren Binoy:

– Ama ben, buna itiraz ederim, dedi. Sadece Satiş'in teyzesi olmanız beni üzer. Eğer sizi, bu şekilde tek başına sahiplenirse, Satiş'e gerçekten küserim. Hem zaten, daha bana, Dada yerine, Binoy Babu diyor ve beni üzüyor. Şimdi de bunun üzerine bir teyzeyi, tek başına sahiplenmesine göz yumamam!

Aslında Binoy'un bir başkasına kendisini sevdirmesi için çok da dil dökmeye ihtiyacı yoktu. Bu tatlı dilli delikanlı, herkesin olduğu

gibi bu kadının da gönlünü çabucak kazanmış, talep ettiği, sevgiye çoktan Satiş'le beraber ortak olmuştu...

Kadın içinde beliren hoşlukla Binoy'a dönerek:

– Söylesene güzel oğlum, dedi. Anneniz neredeler acaba?

– Annemi çocukluk yıllarımda yitirdim, diye karşılık verdi Binoy. Fakat buna karşın, annesiz biri olduğumu da söyleyemem!

O anda kendisi için büyük bir değere sahip Anandamoyi'yi anımsadı ve bu da gözlerinde yaşların belirmesine neden oldu.

Aralarındaki konuşmalar, çok kısa bir süre içinde öylesine sıcak bir hal almıştı ki, bunu gören hiç kimse, onların yeni tanışmış kişiler olduğunu tahmin edemezdi. Satiş, her zamanki gevezeliğiyle ara sıra bu konuşmalara karışsa da Lolita, ağzını hiç açmıyordu. Aslında onun çekingen halini düşününce, bunda şaşılacak bir şey yoktu. Henüz tanıştığı kişilere alışması için, bir zamanın geçmesi gerekirdi. Bu özelliğinin yanında, içinde bulunduğu ortam, içinde belirgin bir huzursuzluğun doğmasına neden olmuştu. Bu huzursuzluk haliyle beraber Binoy'un, bu henüz tanıştığı kadınla böylesine bir yakınlığın içine girmesine sinir olmuştu. İçten içe, Binoy'un, kendisinin içinde bulunduğu durumu böylesine hafife alarak, keyifli bir sohbete dalabilmesini eleştirip duruyordu. Öte yandan Binoy, büyük bir kederle susmuş olsaydı, yine Lolita'nın pek hoşnut olacağı yoktu. Eğer bu şekilde davransaydı, bu sefer de Lolita, sadece kendisinin ve babasının omuzlarında olması gereken bir sorumluluğu paylaşmaya kalktığını düşünecek ve bu yüzden de daha çok sinir olacaktı. İşin aslına bakıldığında, durum, yolculuk boyunca kendisine pürüzsüz bir müzik gibi gelenler, şu dakika sinirlerine dokunuyordu. Bunun sonucunda da, şimdi karşısında duran Binoy'un yaptığı her şeye bozulup, kırılabilirdi. Peki, üzerindeki bu hali nasıl dağıtmayı başaracaktı? İşte onu, sadece Tanrı bilebilirdi...

Yüreklerinin işaret ettiği yolda ilerleyen, içlerinde hayatın heyecanlarını taşıyan böylesi kadınlar, nasıl olur da mantıksız davranmakla suçlanabilirdi ki?

Bu yürek, eğer en başından yerinde bir ayara sahipse, öylesine doğal, öylesine hoş bir uyumla işliyordu ki, ona karşı ileri sürülen bütün mantıksal çıkarımların, bütün karşı kanıtların çürüyüp gitmesinden başka bir şansı yoktur. Fakat kalbin en temelinde belirgin bir

ayarsızlık söz konusu ise mantıksal bir düzen kurup, o çerçevede davranamaz olur. İşte bu şart altında, ortada ister sevgi, ister kin, ister sevinç, ister hüzün olsun, hiçbir şeye mantıklı bir açıklama getirilmesi mümkün olamaz, buna çabalayanlar da boşu boşuna kendilerini yormaktan başka bir iş yapmış olmazlar.

Saat epeyce ilerlemişti, fakat Pareş Babu, henüz ortalarda görünmemişti. Binoy, aslında birkaç defa gitmeyi düşünmüş, ama bu hareketinin Lolita'yı inciteceğini düşünerek, kadınla yaptıkları konuşmalara devam ediyordu. Sonunda sabırsızlığını daha fazla bastıramayan Lolita, onun konuşmaları keserek:

– Siz, daha kimi bekliyorsunuz ki kuzum, dedi. Babamın dönüş zamanı belli değil sanırım. Üstelik de sizin gidip, Gurmohan Babu'nun ailesiyle görüşmeniz çok daha iyi olur düşüncesindeyim!

Binoy, bu öfkeli ses tonunu iyi biliyordu. Bu yüzden de birdenbire bir ürperti geçti üzerinden. Sonra Lolita'nın yüzüne dikkatle bakıp, ansızın, tıpkı yayından boşanmış bir yay gibi yerinden sıçrayarak kalktı. Lolita doğru söylüyordu, burada oturmuş, kimi bekliyordu ki? Gelişmesini beklediği olaylar sırasında, kendisinin de orada bulunacağını düşünerek, övünç falan duymuş da değildi. Öyle ki, daha kapıda kendisi, dönmeyi teklif ederken, Lolita'nın sözü üzerine eve girmişti. İşte şimdi de aynı Lolita, kalkmış bunları söylüyordu.

Lolita, sözleri üzerine Binoy'un ansızın ayağa fırlamasına çok şaşırmıştı. Her şartta yüzünü ışıklandıran gülüşü, şimdi üflenmiş bir kandil gibi birdenbire sönmüştü. Daha önce onu, bu denli sarsılmış ve kırılmış bir halde görmemişti Lolita. Bu yüzden de ayağa kalkmış genç adamın yüzüne bakarken, beklenmedik bir kırbaç darbesi şiddetinde bir acı ve yakıcı bir vicdan azabı hissetti. Bu sırada durumdaki hiddeti ve gerginliği anlamışçasına Satiş de olduğu yerden sıçramıştı. Hızla Binoy'un ellerine yapıştı:

– Lütfen Binoy Babu, dedi. Ne olur, gitmeyin daha. Teyzecik, lütfen siz de rica edin de yemekte de bizimle kalsın. Satiş, bu yalvarırca sözlerinin ardından, sert bir şekilde Lolita'ya dönerek:

– Hem söyler misin Lolita, dedi. Neden Binoy Babu'ya gitmesini söylüyorsun?

Örtüsünün üzerinde sessizce olanları izleyen teyze de, Binoy'un sesinde beliren hüznü anlamış ve ona acımıştı. Bunun ardından

da bakışlarını Binoy ile Lolita arasında birkaç kez dolaştırmış ve iki gencin arasında gizli bir dramın yaşandığını kavramıştı. Bunlar olurken Lolita, acemice de olsa, uydurduğu bir bahaneyle odasına çekildi ve bu şekilde hatalar işlediği zamanlardaki gibi uzun uzun ağladı.

***

Binoy, içinde büyük bir vicdan azabı ve küçük görülmüşlükle evden ayrılıp doğruca Anandamoyi'nin yanına gitti. Neden en başında buraya gelmemiş de orada kalmıştı ki? Lolita'nın kendisine ihtiyaç duyacağını düşünmüştü, ne ahmaklık! Vapurdan iner inmez, ilk iş olarak Anandamoyi'nin yanına gelmemesini, üstelik de Lolita'ya:

– Gora'nın annesini görseniz daha iyi olurdu? demesine neden olacak kadar boş vermesi, işte Tanrı tarafından büyük bir özenle cezalandırılmıştı. Lolita için Gora'nın annesini düşünmenin, Binoy'dan çok daha önemli olduğunu, bir anlığına bile düşünebilir miydi? Lolita'nın gözünde, Anandamoyi'nin tek özelliği, Gora'nın annesi olmasıydı. Oysa Binoy için o, analık kavramının en büyük örneğiydi.

Anandamoyi, yeni yıkanmıştı ve şimdi de odasında oturmaktaydı. Binoy, ağır adımlarıyla içeri girip, önünde diz çökerek «Anne» dediğinde o da Tanrı'ya bağlanış zamanındaydı. Önündeki Binoy'a bakıp hafifçe saçlarını okşayarak:

– Binoy, diye karşılık verdi ona.

Şu evrende bir ana sesinden daha tatlı hangi ses olabilirdi? Adını Anandamoyi'nin ağzından duyduğunda Binoy'un tüm benliği büyük bir huzurla kaplanıyordu.

İçinden kabaran heyecanı, bastırmaya çabalayan sesiyle yavaşça:

– Affedin anne, dedi. Buraya gelmekte çok geciktim!

Anandamoyi, saçlarını okşamaya devam ederek ve şefkat dolu sesiyle:

– Üzülme, dedi. Zaten ben, her şeyden haberdarım.

Binoy, buna çok şaşırmıştı:

– Demek öğrendiniz, diye haykırdı. Binoy, bu şaşkınlığın ardından Gora'nın karakoldan yazdığı bir mektubu, avukatla annesine

yolladığını öğrendi. Mektupta annesine, hapis cezası alabilme olasılığından söz ediyordu. Sonrasında mektubuna şunları yazarak son veriyordu:

«Hapislik, Gora'yı hiçbir şekilde etkilemez anne. Fakat sizin, bunun için, üzülürseniz, Gora, buna katlanamaz... Onun için ceza olabilecek tek şey de sizin kederinizdir. Sanmayın ki, yargıcın vereceği karar cezadır onun için. Sizden ricam, sadece oğlunuzu düşünmemenizdir. Bilmelisiniz ki, birçok annenin delikanlı oğulları da, suçsuz yere hapiste cezalandırılmaktadırlar. Öte yandan ben de onlara yapılanları çekecek, onlar gibi muamele göreceğim...»

«Unutmuş olabilirsiniz diye söylüyorum anne, açlık yılını yaşadığımız günlerin birinde, sokak tarafındaki odadaki masaya paramı bırakmıştım. Sonrasında geçen birkaç dakikanın içinde tekrar odaya geldiğimde ise, paranın çalındığını gördüm. O para, üniversite bursumdan arttırarak biriktirdiğim paraydı. Hepsi yaklaşık elli rupiydi. O parayı, sizin ayaklarınızı yıkamakta kullanacağım, gümüş bir tas için biriktiriyordum. Bir süre anlamsız bir öfkeyle çırpındıktan sonra Tanrı aklımı başıma getirmişti ve şöyle demiştim: «O para, onu çalan aç insana bağışım olsun.» İşte bu düşünceyle beraber, saçma öfkem hemencecik yatışmış, içim ferahlamıştı...»

«İşte şimdi içinde bulunduğum durum için de kendi kendime: «Kendi isteğimle, hiçbir üzüntü, öfke duymadan, sanki bir sığınağa gider gibi, hapishaneye doğru ilerliyorum. Belki beslenme konusunda bazı güçlüklerle karşılaşmam olasılığı vardır. Yaşadığım son zamanlardaki seyahatlerimde çok çeşitli tabakalardan insanlara konuk oldum. Bu insanların büyük çoğunluğunun evlerinde istediğim gibi rahatlıkları bulamamamın yanında ihtiyaç duyduğum en gerekli şeylerin olmadığı da çok oldu. Kendi isteğimizle gerçekleştirdiğimiz şeyler, bizler için birer çile sayılmazlar. Bu yüzden de hapishaneye zor kullanılarak götürüldüğümü hiçbir şekilde aklınıza getirmeyin. Bunun kendi isteğim ve dahası büyük bir hoşnutluğumla gerçekleşen bir durum olarak görün, öyle düşünün...»

«Sahip olduğumuz evde, sonuna kadar yararlandığımız rahatlık, dışarıdaki havayı ve aydınlığı tatmak gibi, çok büyük zevklere engel oluyor, işledikleri suçlar yüzünden ya da hiçbir suçları olmamasına karşın kürek çekmeye mahkum edilen, türlü hakaretler duyan ve

hepsi birer Tanrı vergisi olan o büyük zevklerden uzak kalan o kadar çok insan var ki! İşte onları unutuyoruz. Onları düşünmediğimiz yetmezmiş gibi, onlarla hissedebildiğimiz hiçbir ortak duygumuz da yok. Ve ben, işte şimdi, o insanların yaralarından üzerimde izler taşımak istiyorum. Çünkü diğer yandakiler gibi, kendilerini büyük erdem sahipleri gibi göstererek, sadece giysileriyle saygı toplamaya çalışan insanlara sonsuz bir bağlılığa kapılarak ruhumun temizliği için her şeyi yapmış görünmek istemiyorum...»

«Şu yaşıma kadar sahip olduğum tecrübeler, bana hayat hakkında epeyce şey öğretti anne. Yargıçlık adı altında yaşayanlar, gerçekten acınası insanlardır. Safsatalarla dolu bir yargılamanın ardından hapse tıkılan insanlar, kendileriyle ilgili hüküm vermekten uzak, ama başkalarıyla ilgili kararlar veren insanların günahlarının cezasını çekmektedirler. Buna karşılık hapishaneye hiçbir şekilde girmeyenlerin, rahat ve saygınlıkla dolu yaşadıkları hayatlarında ne zaman ve nasıl günahlarının cezasını çekeceklerini ise kimse bilmiyor. Benim düşünceme gelirsek, ben, çevresinden saygı görür olmanın getirdiği bir övünç içinde yaşayan insanlardan olmak yerine, insan için suçluluk işareti kabul edilen damgayla ömrümün sonuna kadar yaşamayı tercih ederim...»

«Üzerimden iyilik dileyen dualarınızı eksik etmeyin anne ve bu halim için sakın gözyaşı dökmeyin. Sizin de bildiğiniz üzere efendimiz Krişna, yaşamı boyunca göğsünde Bhrigu'nun vurduğu tekmenin iziyle taşımıştı. Şu evrendeki gurur ve haksızlık saldırıları, işte o izi, Tanrı'nın göğsünde her geçen gün daha çok derinleşmesini sağlıyor. O, göğsündekini tıpkı bir süs gibi benimsemişken, siz ne diye benim için üzülecek, kaygılanacaksınız?»

Anandamoyi, bu mektubun eline geçmesinin hemen ardından Mohim'i Gora'nın yanına göndermek istemişti. Ancak buna karşılık Mohim:

– Unuttunuz sanırım, dedi. Ben bir memurum ve buna Sahib'in izin vermesi mümkün değil! Bu sözlerinin ardından da davranışlarından ötürü sersem, budala diye değerlendirdiği Gora'yla ilgili atıp tutmaya başladı:

– Eminim ki, gün gelecek ve sadece onunla kardeşiz diye, beni işten kovacaklar, diyerek de sözlerini bitirdi.

Anandamoyi, Gora'dan gelecek her türlü harekete kızmaya hazır olduğunu bildiğinden, kocasına danışmayı düşünmedi bile... Kocasının gönlünde Gora, hiçbir zaman bir evladın hak ettiği yerde olmamıştı. Ona karşı neredeyse bir düşmanlık beslediği bile söylenebilirdi. Gora'nın varlığı, sanki aralarında koca Vindhya dağları varmış gibi, hayatlarını sürekli ikiye bölen bir neden olmuştu. Bir tarafta su geçirmek derecede sofuluğuyla Krişnadayal, diğer tarafta ise hiçbir zaman toz kondurmadığı Gora'sıyla Anandamoyi vardı bu dağın. Gora'nın gerçek öyküsünü bilen iki kişi olarak bu karı kocanın arasında oluşması beklenen ruh yakınlığı, iyiden iyiye olanaksız gibi görünüyordu. Bütün bunların sonucu olarak da Anandamoyi'nin Gora için içinde büyüttüğü sevgi, tamamen kendi öz hazinesiydi. Gönülsüzce katlanıldığı bu aile ortamında Gora'nın hiçbir şey sezmemesi, rahat bir hayata sahip olabilmesi için elinden gelen ne varsa, hiçbir çekince duymadan yapmaya çabalıyordu.

Bu çabasının yanında en büyük tasası da diğerlerinin ağzından: «Gora yüzünden iftiralara uğradık... Onun yüzünden derde girdi başımız... Bütün bu zararın sorumlusu sizin Gora'nızdır...» gibi sözleri çıkartmamaktı.

Açıkça biliyordu ki, Gora'yla ilgili tüm sorumluluk, kendi omuzlarına çökmüş durumdaydı. Bununla beraber de Gora, pek az rastlanır türden, dik başlı bir çocuktu. Bütün bunlar bir araya gelince de, diğerlerinin ona öfkelenmemeleri ve onun varlığını hazmetmeleri için uğraşmak, oldukça güç bir iş oluyordu. İşte bu zamana kadar Anandamoyi, hiçbir zaman elden bırakmadığı uyanıklığıyla çok sevdiği Gora'sını doğmuş ya da doğabilecek tüm çatışmalardan uzak tutmayı ve büyütmesi başarabilmişti. Böylesine çetin ve düşmanca bir tavırla çevresini saran bir ortamda, bunca kedere, hakarete tek başına göğüs germişti.

Mohim'in gidişinin ardından Anandamoyi, pencerenin önüne çektiği iskemlede sessizce oturmaya başladı. Bu sırada her zamanki sabah yıkanmasından dönmekte olan Krişnadayal'i gördü. Alnında, göğsünde ve kollarında kutsal Ganj'ın çamuruyla yaptığı çeşitli işaretler, semboller görünüyordu. Bu sayede arınır ve sonrasında kimseyi, Anandamoyi'yi bile yanına yaklaştırmazdı. Yasaktı... Yasak, yasak, hep yasak!

Anandamoyi, bu düşüncelerle derince iç çekti ve pencerenin önünden ayrılarak Mohim'in odasına doğru yürüdü. İçeri girdiğinde onu, yere oturmuş bir şekilde gazete okurken buldu. O, bunu yaparken uşağı da, onu sabah banyosuna hazırlamak için göğsünü yağla ovuyordu. Anandamoyi, büyük oğluna doğru:

– Mohim, diye seslendi. Gora'yla görüşmem gerek, benimle yolculuk edecek birini bul bana. Yazdıklarından anladığım o ki, hapse atılmayı istiyor gibi bir hali var. Sanırım hakkında bir karar verilmeden önce görmeme izin verirler.

Her ne kadar sertlikle davranır gibi görünse de Mohim, Gora'ya karşı içten bir sevgi beslerdi:

– Bırakın şu hayırsız herifi, diye bağırdı. Varsın, girsin bu kadar istiyorsa. Zaten bu zamana kadar içeri atılmamış olması bile, büyük bir mucize!

Bu sözlerine karşın, yine de güvenilir birini yanına çağırttı. Adamın eline yeterli bir miktar para tutuşturarak, gitmesi ve mahkemeye başvurması için hemen yola çıkmasını söyledi. Hatta emrinde çalıştığı şeften ve karısından izin alabildiği takdirde adamın ardından kendisi de gitmeyi düşündü.

Bu gelişmeler, Anandamoyi'yi şaşırtmadı. Çünkü onun, Gora böylesine zor bir anın içindeyken hiçbir şey yapmadan durmayacağını biliyordu. Onun, yapılması mümkün olan şeyleri yapmak için hazır olduğunu görmek, onu mutlu etmişti ve başka şeyler hakkında uyarıda bulunmaya da gerek görmedi. Bununla beraber bir üyesi olduğu bu sofu ailenin hiçbir ferdinin kendisiyle birlikte bu yolculuğa çıkması gibi bir düşünceye kapılmıyordu. Aile üyelerinden hiç kimse, evin hanımının, oralara kadar gitmesine, ayak takımının alçakça dedikodularına muhatap olmasına razı olamazdı. Bunu bildiği için de Anandamoyi, aileden birinin yanında gelmesi konusunda ısrarcı olmadı.

Bu kararların ardından ağır ve sağlam adımlarıyla yeniden odasına döndü. Titreyen çenesine hakim olamıyor ve yüzünden acı bir keder okunuyordu. Hemen yanı başında ağlamaya başlayan Lahmi'yi azarlayarak odadan çıkardı. Onun kederini kimselere belli etmeden, içine akıtması, artık alıştığı bir şeydi. Ondaki derin dinginliği ne keder bozabilirdi ne de sevinç... İçinde alev alev yanan acıların tek tanığı Tanrıydı.

Binoy, onu avutabilmenin yolunu, bir türlü bulamıyordu. Bu yüzden de aklından geçen birkaç sözcüğü belli belirsiz bir sesle söyleyip sessizce yanına oturdu. Zaten Anandamoyi, öyle cesaretlendirici, avutucu sözlere bel bağlayacak biri de değildi. Çaresiz görünen sorunları tartışmakla zaman harcamazdı. Bu yüzden olsa gerek, ikisinde de yeterince kaygı uyandıran konudan uzak kalmaya çalışarak:

– Binoy, diyerek konuşmaya başladı. Gördüğüm kadarıyla henüz banyonu yapmamışsınız yavrum. Hadi bakalım, çabucak gidin, bakın yemek zamanı da geçmek üzere!

Bu uyarı üzerine ayağa kalkan Binoy, hemencecik banyosunu yaptı ve gelip sofraya oturdu. Çoğunlukla hemen onun yanında oturan Gora'nın olmayışı, yerin boşluğu Anandamoyi'nin yüzünden rüzgar gibi bir kederin geçip gitmesine neden oldu. Ana yüreği, şimdi, üzerine titrediği oğlunun hapishanedeki kuru ekmeği, katığı olmadan yiyeceğini düşününce ta içten sızladı. Ana ilgisinden uzak kalmanın yanında, şimdi tutukluların uğradığı birçok aşağılayıcı hakarete de uğrayacaktı. Yüreğinde dönüp duran bu düşüncelerin yaptığı askıya daha fazla dayanamayacağını anladı ve uydurma bir bahaneyle odadan çıktı.

***

Pareş Babu, gecikmeli olarak eve döndüğü zaman, Lolita'nın evde olduğunu gördü. Onu görmeyi beklemediği için bir an şaşırdı. Fakat çok sürmeden ne denli başına buyruk bir kız olduğunu bildiği Lolita'nın, yine pek de küçük kabul edilemeyecek bir şeyler yaptığını hissetmişti. Neler olduğunu anlayabilmek için, küçük kızının yüzüne bakmaya başladı. Bunun üzerine Lolita, sakin tutmaya çabaladığı ses tonuyla:

– Orada kalmaya dayanamadım baba, dedi. Bu yüzden de ayrılıp eve geldim.

Babasının bunun üzerine ne olduğunu soruşuna:

– Gurmohan Babu, diye cevap verdi. Yargıç, onu hapse attı!

Pareş Babu, bu konuda Gora'nın ne gibi bir işinin olduğunu başlangıçta anlayamadı. Ancak kızının bütün olanları en ince ayrıntılarına varıncaya kadar anlatması üzerine, sessiz ve derin dü-

şüncelere daldı. Bu sırada hissettiği ilk şey, Gora'nın annesini düşündüğünde beliren kaygıydı. Öte yandan hiçbir kuşkum yok ki, yargıç, onu aşağılık hırsızlarla bir tutarak cezalandıracaktır, diye düşündü. Çünkü bu yargıcın kararlarında pek de adalete kulak asmayan biri olduğunu iyi biliyordu. İnsanın, başka bir insana uyguladığı baskı, evrenin en kötü ve en korkunç uygulamasıdır.

Bununla kalsa neyse, ama toplum ve hükümetin birbirlerine destek vererek gerçekleştirilen bu kötülük, ne kadar da çekilmez bir duruma dönüşüyordu! Gora'nın yakalanışını dinlerken, durumu gözlerinde canlandırıyordu Pareş Babu. Karşısındaki babasının sessizce oturmuş, derin düşüncelere daldığını fark eden Lolita:

– Size göre de bu, büyük bir haksızlık değil mi Baba? diye sordu.

Bu soruya karşılık Pareş Babu, dingin sesini koruyarak:

– Her şeyden önce, Gora'nın bu iş sırasında ne denli ileri gittiği hakkında bir bilgiye sahip değiliz, dedi. Fakat şartlar ne olursa olsun, Gora, inançlarından hareketle ne yapmış olursa olsun, hiçbir şekilde İngilizlerin «suç» olarak tanımladıkları bir davranışta bulunduğunu düşünmüyorum. Fakat elden ne gelir kızım, günümüzdeki adalet anlayışı içinde bilgi ve eşitlik pek de göz önünde tutulmuyor. Neredeyse herkese, işlenen her suça aynı ceza veriliyor. Akılsız da, akıllı da yan yana aynı cezaya çarptırılıyor. Ama bunun sorumluluğunu kimselerin üstlendiği yok. İşte bunun sonucunda da suçu, diğer insanlara bölüştürmek gerekiyor!

Bir ara birdenbire konuyu değiştirip sordu Lolita'ya:

– Nasıl geldin buraya, kim vardı yanında?

Lolita, bu ani soruyla şaşırmış bir halde, zorlanan bir sesle:

– Yolculukta Binoy Babu yanımdaydı!

Her ne kadar belli etmemek için çabalasa da, sıkıntılı hali hemen anlaşılıyordu. Sonrasında, olanları anlatırken pek de doğal hareket edemedi. Konuşurken her an, yüzündeki utanç kızarıklığı daha bir artıyordu.

Pareş Babu, kızları arasında böylesi kabına sığmaz, aklına uygun olan ne varsa, çekinmeden yapan Lolita'yı diğerlerinin yanında ayrı bir sevgiyle değerlendiriyor ve onu, doğruluk yanında cesaretli duruşundan ötürü hep takdir ediyordu. Bu şekilde hareket etmesi, diğerleriyle çatışmalara yol açtıkça ve o düşüncelerini şiddetle sa-

vundukça içindeki takdir duygusu güçleniyordu... Lolita'nın hataları, öyle çok da önemli şeyler değildi. Babası, onun bazı davranışlarının ne denli az bulunur olduklarının kavranmasını engellediğini biliyordu. Bu yüzden de, onun bazı hatalarını kontrol altına almaya çalışırken, çocukluğundan bu yana benliğinde taşıdığı o asi ruhunun sönmemesine ayrı bir özen gösterirdi.

Pareş Babu'nun diğer kızları, daha düzgün yüz hatlarına ve canlı ten renklerine sahiplerdi. Bu halleriyle de onları kim görse, güzelliklerine hayran kalırdı. Onların tersine Lolita'ysa, esmer bir ten rengine sahipti ve yüz çizgileri de diğer kardeşlerinden farklı olarak biçimsiz sayılırdı. Bu halinden ötürü de onun güzelliği konusunda birbirinden farklı düşünenler vardı. Bütün bunlara tanık olan Bayan Baroda da sık sık kocasına, Lolita için uygun bir koca bulamayacağından korktuğunu söyler dururdu.

Pareş Babu'nun, bu küçük kızını diğerlerine daha çok sevmesinin altında, ne ten rengi ne de yüz güzelliği yatıyordu. Onun ilgilendiği güzellik, yüreğinden yüzüne yansıyan ruhunun güzelliğiydi. Ondaki güzellik, kusursuz bir yüzden değil, sağlam bir kişilik ve cesaretten kaynaklanıyordu. İşte böylesi nitelikler, her zaman bazılarının hoşuna giderken, bazılarının da hoşuna gitmez.

Lolita'nın, ömrü boyunca sosyete meraklısı biri olarak yaşamayı beceremeyeceğinden, fakat buna karşın her zaman dürüst ve içten biri olarak hayatını sürdüreceğinden emin olan Pareş Babu, ona yaklaşırken, içinde kederle karışık bir ilgi duyuyor ve bunun için de onu, yanından ayırmamaya özen gösteriyordu. Bununla beraber Lolita'nın herhangi bir hatasının, diğerlerince hoş görülmeyeceğini bildiğinden, her zaman onun kusurlarını hoş görmeye çalışırdı Lolita'nın, Binoy'la ikisinin, yalnız bir yolculuk yaptıklarını söylemesi üzerine, o da ilerleyen günlerde bu konu hakkında nasıl saldırıların gelebileceğini kestirmeye başlamış, kendince önlemler, düşünmeye başlamıştı. Bu, küçük, ölçüsüzce davranışıyla suçlu duruma düşen Lolita'yı, toplumun, çok büyük bir hata yapmış gibi cezalandırmaya kalkışacağını iyi biliyordu.

Babası, bu şekilde durumu, ince ine düşünürken Lolita:

– Baba, diye konuşmaya başladı. Çoğu insanın gözünde, yaptığımın yanlış bir iş olduğunu iyi biliyorum. Fakat oradaki yargıcın,

kendi yurdumdan insanlara karşı nasıl davrandığını görüp de orada kalmamam gerektiğini ve ondan gelecek nazik konukseverliğin bize hiçbir şekilde şeref getirmeyeceğini anladım. Bu haldeyken de orada kalmaya devam etmem ve onun büyüklük taslamalarına katlanamazdım!

Bu şekilde, sorar gibi sert sözlere karşılık vermesi kolay değildi Pareş Babu için. Bu yüzden de sessiz kalmayı tercih etti ve karşısındaki delidolu küçük kızının saçlarını sevgiyle okşadı.

O günün öğleden sonrasında Pareş Babu, evin içinde bir aşağı bir yukarı yürüyüp düşünürken Binoy çıkageldi. Pareş Babu'yu son derece saygılı bir şekilde selamladıktan sonra, uzun uzun Gora'nın başına gelenlerden konuştular. Bütün sözlerinde bu konunun ne denli hassas bir konu olduğu ortaya çıkıyordu. Bu konuşmaların hiçbir anında Pareş Babu, Binoy ile Lolita'nın birlikte yaptıkları yolculukla ilgili tek söz etmedi. Vakit akşama yaklaşıyordu ki Pareş Babu:

– Gelin Binoy Babu, dedi. Odamda devam edelim.

Bu davete karşılık Binoy:

– Üzgünüm efendim, diyerek kabul etmedi. Ama eve dönmeliyim!

Binoy'un kararlı hali karşısında ısrar etmedi Pareş Babu. Binoy, gitmeden önce ikinci kattaki verandaya şöyle bir baktı ve sonrasında da yavaş adımlarla uzaklaştı. Lolita, verandada oturduğu yerden, Binoy'u fark etmişti. Sonrasında bir süre daha orada durmuş ve babasının da içeri girmesinin ardından çalışma odasına gitti. Umudu, Binoy'un kendisinin ardından geleceği yönündeydi, ama gelmedi. Bunun üzerine Lolita, masadaki kitapları, sözde düzelterek kendisini bir süre karıştırdıktan sonra gitmeye hazırlandı. Tam da bu sırada Pareş Babu'nun çağırmasıyla o tarafa yöneldi. Pareş Babu, kızının içinde duyduğu hayal kırıklığını anlamış gibi, şefkat dolu bir sesle:

– Hadi güzel kızım, dedi. Benim için bir ilahi söyler misin? Bunun ardından da ışığıyla Lolita'nın gözlerini rahatsız etmemesi için, lambayı kenara taşıdı.

***

Ertesi gün olduğunda Bayan Baroda, yanındakilerle beraber Kalküta'ya geri döndü. Haran, Lolita'dan gördüğü davranışlara

öylesine büyük bir öfke duymuştu ki, kendi evinden önce Pareş Babu'nun yanına gelmeye karar verdi. Baroda, yaptıklarından ötürü Lolita'ya karşı öyle büyük bir nefret duymuştu ki, onun yüzüne bile bakmadan odasına yürüdü. Tıpkı onlar gibi, Labonya ve Lila da, ona karşı içten içe bir kızgınlık duyuyorlardı. Çünkü onların gidişi üzerine, rolleri zorunlu olarak kaldırılmış, bu nedenle iyiden iyiye kısalan gösterimle sahne almak, onurlarına dokunmuştu.

Suşarita içinse, durum onların gördüğü gibi değildi. O, ne Baroda gibi şikayet ediyor, ne Haran'ın sözlerini destekliyor ne de diğer kızların söylenmelerine onay veriyordu. Geçen zaman sürecince, ağzını bile açmamış, tıpkı bir makine gibi he gün yaptığı işlere vermişti kendini. Öte yandan piyeste aldığı rol yüzünden büyük utanç içinde olan Sudhir, diğerleriyle beraber Pareş Babu'nun evine gelmeye çekinmişti. Kendisine ne kadar ısrar edilse de, bunları reddetmişti. Bu durum, Labonya'nın ona son derece kırılmasına, hatta bir daha yüzüne bakmayacağına dair yeminler etmesine neden olmuştu.

Haran, evde doğruca Pareş Babu'nun odasına gitti ve hemen söze girerek:

– Sizce de bu kadarı fazla değil mi artık! diye bağırdı.

Bu sırada hemen yan odada olan Lolita, kulağına Haran'ın sesi gelir gelmez, oraya geçti ve babasının hemen arkasında durdu. Elleriyle babasının oturduğu iskemlenin arkalığına dayanıp öfkeli gözlerini Haran'a dikti.

Pareş Babu, Haran'ın çıkışı üzerine:

– Neler olduğunu, zaten Lolita'dan öğrendim, dedi. Bu yüzden de bu konuyu tartışmanın bir yararının olmayacağını düşünüyorum!

Haran, Pareş Babu'nun her zaman koruduğu sakin halini, zayıflık belirtisi olarak yorumluyordu. Bundan gelen bir küçümseme havasıyla:

– Doğru söylüyorsunuz, olan olmuştur, dedi. Fakat olanların nedeni olan yanlışlık ortadadır ve benim görüşüme göre de tartışılmalıdır! Eğer siz, yaptığı her hataya göz yummamış olsaydınız, Lolita, bu şekilde davranmaya cesareti olmazdı. Eğer sizdeki bu hoşgörünün nasıl kötü sonuçlar doğurduğunu, bu utanç verici gelişmelerin ayrıntılarını da öğrendiğinizde siz de durumun önemini kavrayacaksınız!

Pareş Babu, bu sözleri dinlerken hemen iskemlesinin ardından büyük bir fırtınanın başlayabileceğini hissediyordu. Bu yüzden de usulca Lolita'nın ellerinden tuttu ve yanına çekti onu. Sonra aynı sakin tavrıyla Haran'a dönerek:

– Dinleyin beni Haran Babu! dedi. Günün birinde sizin de çocuklarınız olur umarım. İşte o zaman, onları yetiştirmekte şefkatin de nasıl gerekli olduğunu anlarsınız.

Bu sırada babasının kulağına doğru eğilen Lolita, kolunu da boynuna dolayarak:

– Suyunuz soğumak üzere baba, dedi. Banyoya geçseniz, iyi olur sanırım.

Babası, Haran'ın varlığını hatırlatmaya çalışır gibi:

– Tamam, yavrum, dedi. Ama daha zamanım var.

– Aman baba, siz meraklanmayın, diye ısrarcıydı Lolita. Yokluğunuzda Haran Babu'yu yalnız bırakacağımızı mı düşünüyorsunuz yoksa?

Pareş Babu, bu ısrarlar üzerine, odadan çıktı. Lolita, babasının kalktığı iskemleye oturduktan sonra öfkeli bakışlarını Haran'a dikerek:

– Görünen o ki, evimize gelip, istediğiniz herkesle ilgili fikirler ileri sürmek gibi bir hakkınız olduğunu düşünüyorsunuz, dedi.

Suşarita, Lolita'nın nasıl bir kız olduğunu, ne zaman hangi olaya nasıl tepkiler vereceğini tahmin edebilirdi. Kardeşinin şu anda yüzünün aldığı hali, başka bir zaman görse, gerçekten dehşetle kaygılanırdı. Fakat bu defa, oldukça sakin bir halde pencerenin yanına çektiği iskemlede oturup, elindeki kitabı okur gibi görünmeyi tercih etti. Suşarita, biraz karakterinden, biraz da geçirdiği tecrübelerden edindiği bir halle, duygularını kontrol altında tutmakta zorlanmazdı. Hele geride bıraktığı son günler içinde, duyumsadığı üzüntülerle, alışılmışın da ötesinde sessizleştirmişti onu. Fakat bu, ona belirgin bir gerginlik de veriyor ve bu gerginlik, bazen her an kopabilecek bir fırtınayı andırıyordu. Bu yüzden de Lolita'nın, Haran'a nasıl meydan okuduğunu duyunca içinde büyük bir sevinç duydu. Bu, içindeki duyguların, başka bir yolla dışa vurulmasıydı ve onu biraz da olsa rahatlatmıştı.

Bu sırada Lolita, keskin sözlerine devam ederek:

– Görünüşe göre, babamın kendi çocuklarına, yani bizlere, karşı takınacağı tutumu, kendisinden daha iyi bildiğinizi sanıyorsunuz. Benim anladığım o ki, kendinizi öğretmen, tüm Brahmo Samaj'ı da rahatça azarlayabileceğiniz küçük çocuklar olarak görüyorsunuz!

Haran, birdenbire, ateşli bir şekilde kendisine çıkışan Lolita'nın sözleri karşısında büyük bir şaşkınlığa kapılmıştı. Kendi kendine, sözlerini tasarlayıp, ona ağzının payını vermeye niyetleniyordu ki, Lolita, sözü ona bırakmayarak:

– Bu şekilde kendinizi üstün görerek yaptığınız konuşmalara, gereğinden fazla katlandık sanırım. Fakat şunu da söylemeliyim ki, eğer haddinizi aşar da, babamıza ders vermek gibi bir davranışa girerseniz, bilmelisiniz ki, bu evdeki, hizmetçiler de dahil olmak üzere, hiç kimse buna göz yummaz.

Haran, kekeleyerek:

– Fakat Lolita, aslında... diye konuşmaya çalıştıysa da Lolita, buna fırsat vermedi:

– Yeter ama, dedi. Artık beni dinleyin rica ederim. Emin olun ki, biz, sizi fazlasıyla dinledik. Bu yüzden de bir defalığına siz de beni dinleyin. Eğer benim sözlerim, size inandırıcı gelmiyorsa, Suşarita ablama da sorabilirsiniz. Öyle ki, bizim babamız, sizin olmaya çalıştığınızdan çok daha yüce bir insandır. Bunu aklınızdan çıkarmamalısınız. Ve evet, eğer söyleyecekleriniz varsa, buyurun, sıkılmadan söyleyin.

Haran, bu ardı ardına gelen saldırılarla kıpkırmızı kesilmişti. Öfkeyle ayağa kalkarak:

– Suşarita! diye bağırdı.

Bunun üzerine Suşarita, kitabından başını kaldırıp ona baktı. Bunun üzerine Haran:

– Gözünüzün önünde, kardeşinizin, bana hakaretler yağdırmasına daha ne kadar izin vereceksiniz? diye sordu.

Suşarita, çok da rahatsızmış gibi davranmadı ve sakin bir sesle:

– Gördüğüm kadarıyla, kardeşimin, size hakaret etmek gibi bir derdi yok! dedi. Onun isteği, sizin, babamızın hak ettiği saygıyı göstermenizden başka bir şey değildir. Ve şuna samimiyetle inanmalısınız ki, bizlerin, herhangi bir insanın, babamızdan daha fazla saygıyı hak ettiğini düşünmemiz olanaksızdır.

Bu cevabın ardından Haran'ın artık daha fazla burada durmayacağı düşünüldü. Fakat o, gitmedi. Gururundan ödün vermeyen bir tavırla tekrardan iskemlesine bıraktı kendini. Artık bu evde yaşayanlardan, eskiden olduğu gibi saygı görmediği yüzüne vuruldukça, biraz da saçmalayarak, umutsuzca kendini kurtarmanın yollarını arıyordu. Fakat unuttuğu bir şey vardı ki, insan çürük bir dayanaktan güç almaya kalkarsa, o destek çok sürmeden yıkılır! Suratını asıp, susan Haran'ın halini gören Lolita, kalktı ve Suşarita'nın yanına gitti. Sonra da sanki Haran orada yokmuş ve hiçbir şey olmamış gibi ablasıyla konuşmaya başladı. Onlar bu haldeyken, birdenbire Satiş, nefes nefese içeri girdi ve Suşarita'nın eline yapışıp çekerek:

– Hadi Didi, dedi. Lütfen gel benimle!

– Nereye kuzum? diye sordu Suşarita.

– Ya lütfen, dedi Satiş. Sana bir şey göstermek istiyorum. Dilerim Lolita, sana bir şey söylememiştir!

Bunun üzerine araya giren Lolita:

– Yok, yok, dedi. Hiçbir şey söylemedim! Söylememişti, çünkü bunun için Satiş'e söz vermişti ve sözünü de yerine getirmişti.

Fakat Suşarita, konukları yalnız bırakmayı uygun bulmadığı için:

– Tamam, küçük geveze, dedi. Sen git, ben de birazdan gelirim. Ya da bekle istersen, babamız banyosunu bitirsin, o zaman gideriz.

Satiş, bu duruma çok sinirlendi. Eğer bulunduğu yerde, Haran da varsa, oradan uzaklaşmak için her şeyi yapardı. Fakat bununla beraber ondan çekindiği için, onun da önünde çok ısrarcı olamadı. Onunla Haran arasındaki ilişki için Haran'a gelince ise, Satiş'te gördüğü kusurları yüzüne vurmak dışında, onunla hiç ilgilenmemişti. Satiş, bunları da hatırladı, ama yine de orada kalmayı seçti. Bir süre sonra Pareş Babu'nun gelişiyle de hemen ablalarının elinden tutarak, onları dışarı götürdü.

Onların ardından Haran:

– Sizden Suşarita ile nişanımızı bir resmiyete dökmek için izin istediğimde, bu iş için çok da beklemek istemediğimi de belirtmiştim, dedi. Sizin için de uygunsa, nişan için önümüzdeki Pazar nasıl olur?

Pareş Babu:

– Size buna karşı çıkmayacağımı söylemiştim, ama elbette, bu karar, tamamen Suşarita'ya ait olmalıdır!

– O da, daha önce buna razı olduğunu söylemişti size. Bu halde...

– Mademki öyle! Tamam, öyle olsun...

***

Binoy'un içinden Pareş Babu'nun evine gitmek gelmiyordu. Öte yandan tek başına evde oturmaktan da fazlasıyla sıkılmıştı. Bunun üzerine doğruca Anandamoyi'nin yanına giderek:

– Anne, dedi. Sizin de izniniz olursa, birkaç gün burada, sizinle kalmak istiyorum.

Binoy, bunu, yalnız kalmaktan bunaldığı için istemedi elbette. Gora yokken, kendisinin, annenin yanında bulunması gerektiğini, bu sayede onun birazcık olsun avunmuş olacağını düşünmüştü. Anandamoyi, onun bu düşüncesini anlamış ve çok duygulanmıştı. Bu duygulu haliyle bir şey söylemenin gereksiz olduğunu düşündü, ama şefkatle Binoy'un omuzlarına koyduğu elleri her şeyi konuşur gibiydi. Binoy, birkaç kişisel eşyasıyla eve yerleşir yerleşmez, türlü gevezeliklere başlayıp hem kendini hem de Anandamoyi'yi kederli düşüncelerden uzak tutmaya çalıştı. Arada bir, Anandamoyi'nin kendisine iyi bakmadığını söyleyerek, ona takılıyor, onun kafasını başka düşüncelere çekebilmek için ne yapacağını şaşırıyordu. Batan güneşle beraber, ortalığa çöken hüzünlü havada, elinden geldiğince Anandamoyi'nin yanında bulunmaya çalışıyor, onun günlük işleriyle ilgilenmesine engel olacak, hatta bazen canını bile sıkacak kadar üstüne düşüyordu. Belli işlerin ardından onu, odasının önündeki verandaya götürüyordu. Serdiği örtünün üzerinde karşısına oturttuktan sonra, ona çocukluk yıllarını, evlenmeden önceki yaşamını ve o zamanlara ait anılarını anlattırıyordu.

Anandamoyi'nin babası, tanınmış, büyük bir profesördü. Babasından eğitim alan, tüm öğrenciler, Anandamoyi'yi fazlaca şımartıyorlardı. Babasının vefatının ardından bu yetim kızcağıza, herkes öyle bir ilgiyle yaklaşıyordu ki, dul annesi de bu durumdan fena halde kaygılanmaya başlamıştı.

Anandamoyi, anılarının sonuna geldiğinde Binoy:

– Anne! Diye hayretle haykırdı. Sizin gibi birinin, hiç anne olmamış olacağınızı düşünemem! Benim düşüncem o ki, babanızın öğrencileri için siz, minicik, şefkatli bir anneydiniz.

Sonraki akşam Binoy, yine aynı örtünün üzerinde, başını Anandamoyi'nin dizine yaslamış halde uzanmıştı. Bir süre bu şekilde sessiz durduktan sonra Binoy:

– Biliyor musunuz anne, dedi. Arada bir Tanrı'dan, bu zamana kadar kitaplardan okuyarak edindiğim tüm bilgileri hafızamdan silmesini, tüm varlığımla sizin dizinize sığınmayı ve şu dünya üzerinde siz ve benden başka kimsenin olmamasını diliyorum!

Binoy, bu sözleri öyle umutsuz bir ses tonuyla söylemişti ki, onu dinleyen her kim olursa olsun yüreğini büyük bir kederin kemirmekte olduğunu anlayabilirdi. Anandamoyi de bunu anlamış ve ondaki umutsuzluk karşısında hayret etmenin yanında, büyük bir kaygı da duydu. Bu tasalı halde, onun saçlarını hafifçe okşamaya başladı. Bu şekilde uzun süre sessizce oturdular. Sessizliği bozan Anandamoyi:

– Sen görüşüyorsun, dedi. Pareş Babu ve ailesi nasıllar, bir sorunlar yok ya?

Bu, hiç beklemediği soruyla şaşkına dönen Binoy, birdenbire ürperdi. Kendi kendine: «Annelerden bir şey saklamak olmaz!» diye düşündü. «Hem insanın içinden geçen konuları, nasıl da okuyor...» Bu iç konuşmaların ardından:

– Evet, anne, dedi. Görüştüğümde hepsi de iyilerdi.

– Pareş Babu'nun kızlarını merak ediyorum doğrusu, dedi Anandamoyi. Onlarla tanışmak isterdim. Gora, başlarda onlar için pek de iyi düşünceler beslemiyordu içinde. Fakat sonrasında geçen zaman içinde, onun kalbini kazandıklarına göre sırada kızlar değillerdir.

Binoy, bu sözler üzerine heyecan dolu bir sesle:

– Haklısınız anne, dedi. Aslında ben de sizinle onları tanıştırmayı isterdim. Fakat bu konuda Gora'nın tepkisinin olumsuz olacağını düşündüğüm için, böyle bir teklifle gelmedim size.

– Büyük kızın adı neydi? diye sordu Anandamoyi ve ardından da bu tipte sorularına devam etti. Binoy, bütün sorularını cevaplıyordu Anandamoyi'nin, fakat bir ara söz Lolita'ya geldiğinde Binoy, kaçamak cevaplarla konuyu değiştirmeye çalıştı. Ancak Anandamoyi, buna aldanmadı ve gülümseyerek:

– Onun oldukça akıllı olduğunu biliyorum, dedi.

Binoy, bunu onaylayan, ama bir yandan da soran bir sesle:

– Kimden öğrenmiştiniz bunu, dedi.

– Kimden olacak, elbette sizden öğrenmiştim.

Bundan belli bir zaman önceye kadar Binoy, Lolita hakkında konuşmaktan hiçbir çekince duymuyordu. İşte şu anda da, o günlerde Lolita ve onun aklı hakkında Anandamoyi'ye coşkulu bir şekilde yaptığı konuşmaları hatırlayamamıştı. Anandamoyi, gemisini istediği rota üzerinde tutmaya çalışan usta bir kaptan gibi, önüne çıkan tüm kayalıklardan sıyrılmayı başarmıştı. Bunun sonucunda da çok geçmeden Binoy ve Lolita arasındaki arkadaşlığın tüm ayrıntılarını öğrenmişti.

Binoy, kendini öyle bir kaptırmıştı ki, Gora'nın tutuklanışının ardından Lolita'nın ne denli büyük bir tepki verdiğine, bu başkaldırıyla vapura nasıl geldiğine ve birlikte yaptıkları yolculuğa kadar her şeyi anlattı. Öylesine coşkuluydu ki konuşurken, az önceki bitkinlikten eser kalmamıştı üzerinde. İçinde, Lolita gibi insanda hayret uyandıran birini, bu şekilde hiçbir çekince duymadan anlatabilmenin sevinci vardı.

Bir süre sonra yemek vaktinin geldiği kendilerine haber verildiğinde, tıpkı bir uykudan uyanır gibi, Anandamoyi'ye içini kemiren her şeyi anlatmış olduğunun farkına vardı. Fakat onun bu denli duraksamadan ve utanmadan konuşmasını sağlayan da, karşısında oturan Anandamoyi'nin kendisine son derece doğal bir şekilde dinlemiş ve yorumlar yapmış olmasıydı. Öte yandan hayatında olan en küçük değişimleri bile gelip ona anlatmayı adet edinen Binoy'un hayatında, analığından gizli tutacağı hiçbir şeyi olmamıştı.

Fakat Pareş Babu ve ailesiyle tanıştığından bu yana içinde belirgin bir huzursuzlukla yaşıyor olmuştu. Bunun sonucunda içinden geçen şeyleri saklamak için bir çeşit sıraya koymak zorunda oluşu, fazlasıyla canını sıkıyordu. Ve işte şimdi, karşısında durmuş ve kendisini büyük bir şefkatle, anlayış dolu gözlerle dinleyen Anandamoyi'ye içinden geçenleri anlatırken, ferahladığını hissediyordu. Yaşadıklarını, Anandamoyi'nin önüne sermeseydi, temizliğini lekeleyecek ve içindeki aşkı da bu lekenin gölgesi altında sönükleşecekti.

Anandamoyi, aynı gece, odasında uzun süre bu konuyu düşündü. Bununla beraber Gora'yı oldukça karmaşık sorunlarla dolu

günlerin beklediğini hissediyordu. Belki bu karışıklıkları çözebilmek için, Pareş Babu'nun evinde bir yol olabilir, diye düşünüyordu. Bu şekilde geçirdiği uzun bir zamanın ardından: «Kaderimizde yazılan neyse, o yaşanır...» diye düşündü ve sözü edilen kızlarla tanışmayı kararlaştırdı.

***

Mohim ve karısı arlarındaki yaptıkları konuşmalarda, kızları Saşi ve Binoy arasında yapılacak düğünün ayrıntılarını konuşuyorlardı. Onlar için, artık bu işin olması, kesinleşmişti. Saşi, daha önce hiç hissetmediği şekilde bir utançla, Binoy'la karşı karşıya gelmemek için büyük çaba gösterir olmuştu. Saşi'nin annesi ile Binoy, çok fazla karşılaşmazlardı. Bu durum, bu kadının utangaç bir yapıya sahip olmasından kaynaklanmıyordu. Fakat gizliliği bir yaşam biçimi gibi benimseyip hayatına yayan bu kadının odası, sürekli kapalı dururdu. Kocasına bu konuda biraz daha özgürlük vermekle beraber, nesi var, nesi yok, sahip olduğu her şeyi, sürekli olarak saklar, kilitli tutardı. Karısının koyduğu kuralların, Mohim'in de dilediği gibi hareket etmesini kısıtladığı olurdu. Bütün bunların bir sonucu olarak, gidip geldiği yer ve arkadaş çevresi oldukça sınırlıydı.

Lakşmi, kurduğu küçük ev hayatını, elinden geldiğince sıkı kontrol etmek isterdi. Kendi uyruğundan insanları kolay kolay buradan bırakmadığı gibi, bir yabancının bu eve girmesine de o denli büyük bir şekilde karşı çıkardı. Evin Lakşmi idaresinde olan kısmında Gora da hoş karşılanmayanların arasındaydı.

Lakşmi'nin kurduğu bu krallık sistemi içinde, yasama, yürütme ve yargı organları hiçbir zaman ve şekilde çatışmazdı. Bu kadının koyduğu yasaları uygulayan da kendisi olduğu gibi, bu kanunlara aykırılık sonucu alınan cezaları da kendisi veriyordu. Bununla da yetinmiyor, itirazları da kendi temyiz sistemi içinde ele alıyor ve doğal olarak reddediyordu. Mohim, bu sıkı kurallarla çevrili evin dışında, arkadaşlarının içinde iradeli bir insan olarak bilinirdi. Fakat evde, Lakşmi'nin krallığı içinde en sıradan konularda bile iradesini göstermesi mümkün olamazdı.

Lakşmi, purdah'ının ardından, Binoy'la ilgili son kararını vererek altına mührünü vurmuştu. Mohim, ta küçüklüğünden bu yana,

büyüyüşünü bile izlediği Binoy'a, yalnızca Gora'nın bir arkadaşı olarak bakmaktaydı. Saşi ile Binoy'u evlendirme düşüncesi, ilk olarak Lakşmi'den çıkmıştı. Onun için bir damat adayında bulunulması gereken en büyük meziyetlerden biri, kendilerinden çeyiz istemeyecek biri olması. Son günlerde, Binoy eve yerleşmişken, Gora'nın yaşadıklarının sonucunda evde esen kederli hava yüzünden, Binoy'la bu evlenme işi hakkında konuşamamak, Mohim'in gerçekten canını sıkıyordu. Fakat bu konuda daha fazla sabırlı olmayı beceremeyen Lakşmi, pazar günü duruma el koydu. Tatil günü olduğundan, öğle uykusunda olan kocasını sert bir hareketle uyandırdı. Sonra da eline pan kutusunu tutuşturup, işine yarayacak başka bir şeyleri de verdi ve doğruca evlilik işini konuşması için Binoy'un yanına gitmesini söyledi. Onlar bu haldeyken, Binoy, Anandamoyi'nin yanı başına oturmuş, yakın bir arkadaşı tarafından çıkarılan bir dergiden seçtiği bir yazı okuyordu.

Mohim, onların yanına geldiğinde, Binoy'a bir tutam pan sundu. Sonrasında da Gora'nın yaptığı çılgınlıklar üzerine, çok uzun tutmadan bir konuşma yaptı. Bu konuşmanın ardından kafasında Gora'nın daha ne kadar hapiste kalacağını hesaplarken, tesadüf eseri, Aghrahazan ayının yarısının geride bırakıldığını fark etti. Bunu fark edince de konuya girmesinin yerinde olacağını düşündü ve Binoy'a dönerek:

– Bu arada Binoy, dedi. Beni iyi dinlemeni istiyorum. Aghrahazan ayı boyunca evlenilemeyeceği gibi saçma bir düşüncen olmasına gerçekten şaşıyorum. Hem önceden de söylediğim gibi, bu şekildeki kural ve yasaklara, bir de aile hayatımız içinde var olan yasakları katarsak, yurdumuzda hiç kimse evlenemez.

Anandamoyi, Binoy'un bu ani çıkış karşısında şaşkınlık içinde kaldığını görünce, yardımına koşarak:

– Binoy, Saşi'nin çok küçük yaşlarından beri tanır onu. Bu yüzden de bundan sonra ona kocalık yapma düşüncesine alışamıyor. Zaten Aghrahazan ayıyla ilgili bahaneyi de bunun için ileri sürdü.

Mohim:

– Ama bunu, en başında söylemesi gerekmez miydi? diyerek karşı çıktı buna.

– Her insanın zihnindeki bazı konuları çözmesi için zamana ihtiyacı vardır. Hem söylesene Mohim, bu kaygının nedeni nedir böy-

le? Kuşkusuz ki, ortada nişanlanmayı bekleyen bir başkası falan yok! Bekle de Gora da gelsin. Onun bildiği ve evlenmeyi düşünen birçok gencin olduğuna eminim. Ve yine eminim ki onlardan birini bulur, bu işi zorlanmadan halleder.

Bu sözler üzerine yüzünü ekşiten Mohim:

– Demek böyle... diye hoşnutsuz bir sesle homurdandı. Fakat biliyor olmalısınız, eğer siz, bu işe çomak sokmamış olsaydınız, Binoy da itiraz etmeyecekti.

Binoy, içine dokunan bu sözlere tepki verecekti ki, Anandamoyi ona engel olarak:

– Aslında tamamen haksız değilsin Mohim! dedi. Bu konuda Binoy'u hiçbir şekilde teşvik etmedim. Hem Binoy, daha genç biridir ve belki de henüz emin olmadığı bir duygu için razı olmuştur. Fakat görünen ortada ki, işler pek yolunda gitmedi.

Bu konuşmalar sonucunda Anandamoyi, bütün şimşekleri üzerine çekmiş ve bununla da Binoy'u, Mohim'den gelebilecek saldırılardan korumuştu. Fakat bu durum, gösterdiği zayıflıktan ötürü Binoy'a utanç duymasına neden oldu.

Öte yanda Mohim, Binoy'un da açıkça isteksizliğini açığa çıkarıp iyice işi sonuçlandırmasına fırsat vermemek için:

– Şu da bilinmeli ki, hiçbir zaman bir üvey annenin, insanın öz annesi gibi duyması olanaksızdır! dedi ve öfkeli tavrıyla dışarı çıktı.

Anandamoyi, Mohim'in içindeki bu kırgınlığı yüzüne vurmasına hiç de şaşırmadı. Aileler içinde yaşanan tüm sorunların sorumluluğu, toplum kuralları gereği, üvey anaya yüklenirdi. Ama Anandamoyi'nin, hiçbir şekilde davranışlarında, bir başkası ya da başkalarının düşüncelerine göre değişiklik yapmak gibi huyu yoktu. Öyle ki, Gora'yı ilk kucakladığı anda tüm gelenek ve göreneklerle olan bağını koparmış ve sürekli eleştiriler alacağını bileceği bir yola koyulmuştu... Bu yolda yalana başvurmak zorunda kalışı ve bununla kendisinde sürekli duyduğu vicdan azabı, diğerlerinin acı sözlerinden daha çok acıtıyordu içini. O, insanlar kendisine Hıristiyan olduğu yönünde suçlayıp saldırdıkça Gora'yı bağrına basarak:

– Tanrı da biliyor ya, beni Hıristiyan diye ortaya sürmekle, pek de iftira etmiş olmuyorlar! diye düşünüyordu.

Bu şekilde günden güne, toplumun ve yakın çevresinin koydukları kuralları görmezden gelerek, sadece kendi iç sesini dinlemeye

başladı. Bu yüzden de şimdi Mohim'in kendisine yönelteceği örtülü ya da açık hiçbir sitem, onu doğru bildiği yoldan ayıramazdı.

Kafasında bu düşüncelerle birden Binoy'a dönerek:

– Sanırım epeydir Pareş Babu'ların yanına gitmediniz, değil mi? diye sordu.

– Uzun zaman oldu, denemez anne, diye cevap verdi Binoy.

– Vapurla döndüğünüz günden bu yana gitmediniz galiba, yanılıyor muyum?

Aslında çok da uzun bir zaman olmamıştı, ama Binoy, bu yolculuktan önceki dönemde öyle sık aralıklarla gidiyordu ki Pareş Babu'lara, Anandamoyi bile onu çok az görebiliyordu. Bu yönden baktığında onun uzun süredir o eve gitmediğini düşünmesi boşuna değildi Anandamoyi'nin. Dhutisinin kenarını didiklerken, düşünür gibiydi, ama konuşmadı. Bu sırada içeriye iki bayanın eve misafirliğe geldiği duyuruldu. Bu haber üzerine Binoy, gelenlere rahatsızlık vermemek için kalkmaya yeltendiyse de, o sırada içeri Suşarita ve Lolita giriverdi. Bu durumda Binoy'un gitmesi olanaksız hale geldi. Tekrar oturduğu yerde sessizce ve beceriksiz bir tavırla durdu.

İki genç kız, içeri girince saygıyla eğildiler ve Anandamoyi'nin ayaklarındaki toza el sürdüler.

Lolita, odada Binoy yokmuş gibi davranmayı uygun buldu. Buna karşın Suşarita, ona doğru eğilerek: «Nasılsınız?» diyerek selam verdi. Hemen ardından da Anandamoyi'ye dönüp, Pareş Babu'nun kızları olduklarını ve oradan geldiklerini söyledi.

Anandamoyi, içten bir ifadeyle onlara:

– Hoş geldiniz, dedikten sonra, itiraz ederek:

– Sizi daha önce hiç görmemiş olabilirim, ama yine de kendinizi tanıtmanıza gerek yok güzel misafirlerim. Ama sizi, kendi ailemdenmişsiniz gibi tanıyorum!

Sonrasında rahatça oturabilecekleri yerleri gösterdi onlara. Suşarita, konuşmalara Binoy'un da girmesini sağlamak için:

– Bizi epeydir gelmiyorsunuz Binoy Babu, dedi. Bu soru üzerine Binoy, kaçamak bir bakışla Lolita'yı süzerek:

– Çok sık rahatsızlık vererek dostluğunuzdan olmaktan korkuyorum! dedi.

Bunun üzerine Suşarita gülümseyerek:

– Sizin de bildiğiniz gibi, insanın, dostlarınca rahatsızlık edilmesi, ona keyif verir.

Araya giren Anandamoyi şakayla:

– Yok, yok bilmiyor, dedi. Onun, bana nasıl akşamlara kadar emirler verdiğini sizlere bir anlatsam, beni anlardınız. Kaprislerine dayanmak çok zor gerçekten! Anandamoyi'nin şefkatle kendisini baktığını gören Binoy:

– Sanırım Tanrı, sizdeki sabrın sınırlarını ölçmek için beni kullanıyor! dedi. Bu şaka dolu sözün üzerine Suşarita, Lolita'ya hafifçe dokunarak:

– Duyuyorsun değil mi Lolita? diye sordu. Sence bizler de bu ölçüme tutulup da çok hafif bulunmuş olabilir miyiz? Bundan korkarım gerçekten!

Ablasının yönlendirmesine karşın, Lolita'nın bu takılmalara karşı ilgisizliğini gören Anandamoyi gülümseyerek:

– Sanırım bu defa sabrı ölçülecek olan, Binoy'un kendisi olacak, dedi. Ailenizin, onun gözünde nasıl büyük bir değerinin olduğunu tahmin edemezsiniz. Şuna inanın ki, Binoy, sizlerden ve Pareş Babu'dan her zaman kendinden geçerek bahseder!

Anandamoyi, bunları söylerken doğal görünmeye çabalayan, ama bunu pek beceremediği için yüzü kızaran Lolita'ya şöyle bir bakarak:

– Pareş Babu'yu savunma pahasına kaç kişiyle bozuştu, bilemezsiniz. Son derece tutucu Brahman arkadaşları, kendisine Brahmo diyerek takılırlar, bunun için kastından çıkartılması gerektiğini söyleyenler bile oldu. Lütfen sevgili Binoycuğum, bu şekilde başınız önde oturmayın. Hem söylediklerimde, utanmanızı gerektirecek bir şey yok sanıyorum, sizce de öyle değil mi Lolitacığım?

Bu doğrudan kendisine sesleniş üzerine Lolita, başını eğdiği yerden kaldırıp baktı, ama Anandamoyi, gözlerini kendisine doğrultunca yeniden önüne eğdi. Bunun üzerine onun yerine söze giren Suşarita:

– Kendisi bizlerle dost olmak nezaketini gösterdi. Ve bizim için büyük bir şans olan bu dostluğu, bize kazandıran bizlerin değerimizden çok, onun bizlere açık yüreklilikle kattığı yakınlıktır.

Anandamoyi gülümseyen yüzüyle ona dönerek:

– İşte, ben, bu noktada size katılmıyorum, dedi. Ben Binoy'u küçüklüğünden bu yana çok iyi tanırım ve Gora'dan başka arkadaşı olduğunu hiç görmedim. Çevresindekilere bile kayda değer bir şekilde bağlanamadı. Fakat sizlerle tanıştığından bu yana bizden de uzaklaştı. İnanın bu konuda sizinle kavgaya tutuşabilirim. Ancak ben de şu anda, tıpkı onun gibi aynı büyülü etkiye kapılmış durumdayım. Emin olun ki sevgili kızlarım, sizlere karşı koyulamaz.

Anandamoyi, son cümlesini söylerken, sevgiyle çenelerini okşadı kızların, ardından da parmaklarını öptü.

Binoy, bu konuşmalar sürerken öyle sıkılmış gibi görünüyordu ki, Suşarita, onun bu haline acıyarak:

– Binoy Babu, diye seslendi ona. Babam da burada, sanırım aşağıda Krişnadayal Babu ile konuşmaya devam ediyordur.

Bu, Binoy'un burayı terk etmek için arayıp da bulamadığı bir fırsattı ve hemen bunu değerlendirdi.

Binoy'un gidişinin ardından Anandamoyi, Gora ve Binoy arasındaki eşine az rastlanır dostluklarından bahsetmeye başladı. Daha sözlerinin başındayken de kızların, bu konuyla oldukça ilgilendiklerini fark etti. Yeryüzünde yaşan başka hiçbir kişiyi, çok küçük yaşlarından bu yana bütün anne şefkatini hesapsızca verdiği bu iki delikanlı kadar sevmemişti. Onları, kendi elleriyle özenle şekillendirmişti. Tıpkı genç yaşlardaki kadınların, Sira'nın örneklerini yapıp, sonra da onlara tapınmaları gibi bir ilişki vardı onlarla arasında. Bu yürekten taptığı iki delikanlının hikayelerini anlatırkenki sesi, o kadar tatlı, o kadar yürektendi ki, Suşarita ile Lolita, kendisini dinlemekten küçücük bir usanma belirtisi bile göstermiyorlardı. Bunun altında elbette, kendilerinin de Gora ve Binoy'a olan yakınlık duygularının da etkisi vardı. Fakat şimdi, böylesi güçlü bir ana sevgisinin büyülü aydınlığı altında, bu iki yakın arkadaşı taptaze bir bakışla görür gibi bir halleri vardı.

Anandamoyi'yi tanımak, Lolita'nın içinde duyduğu yargıca kızgınlığı daha da alevlendirdi. Bu kızgınlıkla söylediği acı sözler karşısında Anandamoyi ise, gülümseyerek:

– Benim güzel yavrum, dedi. Gora'nın orada hapse atılmış olması, bana ne denli büyük zarar verdi, Tanrı bilir. Fakat bununla beraber Sahib'e de kızamıyorum. Çünkü Gora'yı iyi tanırım... O,

doğru bildiklerinin karşısına çıkan kanunlara da onları yapıp, uygulayanlara da katlanamaz. Gora, kendine belirlediği ödevi yaptı. Ona karşılık hükümet görevlileri de kendilerince ödevlerini yerine getiriyorlar. Eğer acı çekmeyi düşünüyorsak, kaderlerinde acı olanlar, bu acıyı çekeceklerdir. Gora'nın bana yolladığı mektubu görseniz, onun acıyla hiçbir sorunun olmadığını, hiç kimse için çocukça bir öfke duymadığını hemen anlarsınız. Yapmadan önce tüm davranışlarının sonucunu enine boyuna ölçüp biçmiş.

Bu sözlerinin ardından özenerek sakladığı mektubu, kutusundan çıkardı ve Suşarita'ya uzatarak:

– Rica etsem, sesli bir şekilde okur musunuz kızım? diye sordu. Bir defa daha dinlemekten mutlu olacağım.

Mektubun bitişiyle hepsi, derin sessizliğe bürünmüşlerdi. Anandamoyi, ana yüreğinde hissettiği kederin yanında, aynı yürekte duyduğu mutluluk ve övüncün sonucunda birkaç damla gözyaşı döktü.

Nasıl da mükemmel bir insandı, onun Gora'sı! Yargıcın karşısında ne af dilemiş ne de kendisini acındırmak için tek kelime etmemişti. Hapishanelerin nasıl zor şartlarının olduğunu bilmesine rağmen, yaptıklarının kendisine neler getireceğini bilmesine rağmen, hiç geri adım atmamış, yaptıklarının sorumluluğunu bilerek yüklenmişti. Bunu hiç kimsenin üzerine yüklemek gibi bir yola da gitmemişti. Nasıl oğlu hiçbir sarsılma göstermeden başına gelenlere göğüs geriyorsa, onun annesi olarak Anandamoyi de içindeki acıya katlanmalıydı.

Lolita'nın Anandamoyi'yi izleyen gözlerinde, belirgin bir hayranlık vardı. Brahmo çevresine özgü tüm ön yargılar, onun da içine kök salmıştı.

Sofuluktan gelen batıl inançların sarıp sarmaladığı kadınlara, öyle çok bir saygı beslemezdi içinde. Çok küçük yaşlarından bu yana Bayan Baroda, ne zaman Lolita'ya bir yanlışından ötürü kızacak olsa, ona, tıpkı bir Hindu kızı gibi davrandığını söylerdi. Bu da Lolita'ya son derece ağır gelirdi. Karşısındaki Anandamoyi'nin konuşmaları, onun üzerinde kolaylıkla silinmeyecek derinlikte bir hayranlık uyandırmıştı. Nasıl da dingin bir kuvvet, nasıl derin bir bilgelik ve anlayış vardı bu konuşmalarda.

Kendi içinde duyduğu heyecanları, kontrol altında tutamadığını düşünerek, Lolita, bu eşsiz kadının önünde kendisini küçülmüş hissediyordu. Bir türlü rahatlıkla gösteremediği içtenlik yüzünden Binoy'la tek kelime bile konuşamamış, hatta ondan tarafa bir kere bile bakmamıştı! Şimdiyse içindeki huzursuzluk, Anandamoyi'nin yüzündeki dingin şefkatle sakinleşiyor ve etrafındakilerle yürüteceği tüm ilişkileri sadeleştirip doğallaştırıyordu. Bu düşüncelerle Anandamoyi'ye dönüp:

– Sizi tanıyınca, Gurmohan Babu'da tanık olduğum ruhsal gücün kaynağını daha iyi anlamış bulunuyorum! dedi.

Bu güzel sözlere gülümseyerek cevap veren Anandamoyi:

– Fakat ben, bu noktada yanıldığınızı söyleyebilirim, dedi. Eğer Gora, benim için, tüm çocuklar gibi bir çocuk olmamış olsaydı, ben, bu gücü nasıl bulabilirdim? Şimdi bu başına gelen felaketlere katlanmam mümkün olabilir miydi?

***

Lolita'nın, bu misafirlik süresince içinde duyduğu heyecana bir açıklama getirebilmenin yolu, biraz daha gerilere gidebilmekten geçiyordu. Son birkaç gündür gözlerini açar açmaz, zihninde şu düşünce beliriyordu: «Binoy Babu, bugün de gelmez!» Buna karşın iç derinliğinde, yine de gelebileceğine yönelik bir umut da beliriyordu. Hatta bazen de, gelmiş olabilir, düşüncesiyle salona çıkmaya çekinip Pareş Babu'nun yanından hiçbir yere kımıldamazdı. Bu düşünceler, kafasına bir defa takıldı mı, oturduğu yerde oturamaz oluyor, odalardan odalara dolaşıp duruyor ve bu düşünceleri kafasından nasıl atacağını da bilemiyordu. An oluyor, gözbebeklerini zorlayan yaşlara güçlükle karşı koyuyor, sonra da kime yönelik olduğunu bile bilmeden öfkeleniyordu. Kendi kendine: «Neler oluyor bana böyle? Neden bir çıkış yolu bulamıyorum? Bu çıkmazın içinden kurtulmam için ne kadar daha beklemem gerekecek?» diye sorup duruyordu.

Lolita, Binoy'un son derece sofu bir tabakanın insanı olduğunu ve bu nedenle de onunla evlenmeleri gibi bir şeyin olanaksız olduğunu biliyordu. Fakat bunları bilmesi, gönlünden geçenlere pek etki edemiyordu. Bunun ardından kendisini zayıf görüyor, bundan büyük utanç duyuyor ve bu halinden ötürü, kendisinden korku du-

yuyordu. Binoy'un içinde, kendisine yönelik herhangi bir kötü düşüncenin olmadığından emindi. Zaten duygularını dizginlemesini güçleştiren de buydu. İşte bütün bunlardan ötürü de, özlemle gelmesini beklediği Binoy'un gelivermesi düşüncesinden ödü patlıyordu. İçinde çarpışan bu düşüncelerle günleri geride bıraktıktan sonra, o sabah, kendisini her zamankinden çok daha güçsüz hissetti. İçini durmaksızın kemiren bu kederin, Binoy'u görmekle dineceğini düşünüyordu. Bu düşüncenin altında da kederini asıl sebebinin, Binoy'un olmayışı olduğunu anlamasıydı. Neler olduğunu anlamak üzere Satiş'i odasına çekerek:

– Artık iyi biliyorum ki, Binoy Babu ile kavga ettiniz! dedi. Aslına bakarsan, gerçekten de çok tuhaf bir arkadaş, bu Binoy Babu! Sen, sürekli onu anıyor, onsuz cümle bile kurmuyorsun, Binoy Babu şurada, Binoy Babu bunu yapıyor, deyip duruyorsun. Fakat görünen o ki, o, seninle görüşmek için kılını bile kımıldatmıyor.

– Hadi oradan be! diye bağırdı Satiş. Sen ne biliyorsun ki, o, beni her zaman arar!

Satiş, her zamanki gibi, ablası karşısında zafer kazanmak için bağırmanın bir işe yaramayacağını düşündü ve sözlerini kanıtlamak için elle tutulur delililer sunması gerektiğini biliyordu. Bu yüzden de koşarak çıkıp Binoy'un evinin yolunu tuttu ve aynı hızla geri dönerek şu haberi getirdi Lolita'ya:

– Gelmemesinin nedeni ortada, dedi. Çünkü şimdilerde kendi evinde oturmuyor.

Lolita ısrarcı sesiyle:

– İyi de, önceki günlerde neden gelmedi? diye sordu.

– Gelemez tabi, dedi Satiş. Çünkü uzun süredir evinde değil!

Bu haber üzerine Lolita, Suşarita'nın yanına giderek:

– Didi, dedi. Sence de Gurmohan Babu'nun annesini ziyaret etsek, iyi olmaz mı?

Suşarita, düşünceli bir sesle:

– İyi olurdu, ama kendisiyle tanışmıyoruz bile? diyerek karşı çıktı bu fikre.

– Ne olmuş tanımıyorsak! diye sert bir sesle ısrar etti Lolita. Hem Gurmohan Babu'nun babasıyla bizim babamız, eski arkadaş değiller mi?

Suşarita, aklına getirmediği bu ayrıntıyı, kendisine hatırlatan Lolita'ya:

– Tamam, tatlım, dedi. Git babama bir söyle bakalım, o ne diyecek?

Fakat Lolita'nın bu işi üstlenmek istememesi üzerine, teklifi babasına Suşarita götürdü.

– Elbette, diye cevap verdi Pareş Babu. İyi düşünmüşsünüz yavrum, aslında bunu en başında düşünmemiz gerekirdi.

Bu sözlerin arsından öğleye doğru bu ziyareti gerçekleştirmek üzere karar aldılar. Fakat bu kararın hemen ardından Lolita, fikir değiştirdi. İçten içe gururu kırılmıştı ve bu da oraya gitme konusunda isteğinin uçup gitmesine neden oluyordu. Bu halde de Suşarita'nın yanına giderek:

– Siz ve babam gidersiniz, dedi. Ben gelmekten vazgeçtim!

Suşarita:

– Bunu yapamazsın, diyerek öfkeli bir sesle reddetti onu. Sadece babam ve ben gidemeyiz. Senin de gelmen gerek, sakın şimdi saçma sapan inat yapıp kararı bozma!

Bu öneriyi kendisi yapan Lolita, sonunda onlarla gitmeye razı oldu. Fakat içten içe de bunun, Binoy'a karşı yenilmişliğinin bir kanıtı olup olmadığını düşünmekten kendini alamıyordu. O, buraya gelmemekte hiçbir sakınca görmüyor, ama kendisi şimdi onun peşinden koşuyordu. Bu tamamen utanç verici, zayıfça bir davranıştı! Kendisinin, bu duruma düşmesine neden olmakla suçladığı Binoy'a öfke duyuyordu. Böylelikle de kendi kendini, Anandamoyi'nin yanına Binoy'u görebilmek umuduyla gitmediğini inandırmak için çabalıyordu. Bu inandırma çabası içinde, elbette, Binoy'a günaydın demeyecek, hatta onu görmemiş gibi davranacaktı.

Binoy ise, onun, kendisiyle ilgili içinde beslediği duyguları anladığını düşündü ve bu tavrının altında da bundan uzak durmak istemesinin yattığını düşündü. Onun da kendisini sevdiğini düşünmeye, alçak gönüllülüğü izin vermiyordu.

Binoy, çıktıktan epey sonra, birden Anandamoyi'nin kapısı önünde görülüverdi. Geliş sebebi, Pareş Babu'nun gitmek için kızlarını yanına çağırdığını bildirmekti. Lolita, hemen kapının kapalı kanadının ardında duran Binoy'un sadece sesini duyabilmişti. Bu arada Anandamoyi:

– Gitmek de nereden çıktı? diye sordu. Daha doğru düzgün bir ikram da bile bulunamadan kendilerini yolcu edeceğimi düşünmüyorlar umarım. Siz gitme işini boş verin de içeri girin Binoy. Ne diye öyle kapı ardında duruyorsunuz, geçin, oturun şöyle.

Binoy, Anandamoyi'nin çağrısını kıramayacağı için içeri girdi, ama elinden geldiğince Lolita'dan uzak bir yere oturdu. Bu arada Anandamoyi'nin büyülü etkisi Lolita'nın sakinleşmesini sağlamıştı. Bu sakinlikten gelen tasasız bir sesle:

– Sanırım size bir şey söylemeliyim Binoy Babu, dedi. Yakın arkadaşınız Satiş, bu sabah sizin, kendisini unutup unutmadığınızı için sizin evinize gitti!

Binoy, kendisiyle konuşmayacağına emin olduğu için, Lolita'nın sesini bilinmez bir yerden bir ses gibi algılamış ve bu da onu ürpertmişti. Hemen sonra, bu ürperti ve saklayamadığı telaşı için utandı. O an için, her zaman ustaca yaptığı, çabucak işten sıyrılıvermek yeteneğini kaybetmiş gibiydi. Bu telaşla kızaran yüzünü, belli belirsiz Lolita'ya doğru dönerek:

– Demek, benim arkadaşım, evime kadar geldi, dedi. Ne yazık ki, evde değildim.

Lolita'nın, kendisine yönelttiği bu küçük cümleler, içindeki kuşku fırtınasının bir anda duruluvermesini ve yerine sonsuz bir mutluluğun gelmesini sağlamıştı. Şimdi, şu koca dünyanın en mutlu insanı, kendisiydi. Yüreğinden: «Kurtuldum,» diye bağıran bir sevinç sesi yükseldi. «Lolita, bana kırgın değil, kızmıyor bana!»

İki genci birbirlerinden uzak tutan engellerin hepsi, birdenbire ortadan kalkıvermişti. Bu sırada söze giren Suşarita gülümseyerek:

– Sanırım Binoy Babu, başta bizi saldırmaya gelmiş, yırtıcı canavarlar olarak görmüştü, dedi. Tepeden tırnağa silahlı olduğumuzu düşünmüş de olabilir.

Binoy, buna karşılık olarak:

– Siz de onaylayacaksınızdır ki, sessiz kalanlar, her zaman haksız çıkar. Toplumumuzda ve dünyamızda şikayetçi olanlar, her zaman kazançlı çıkar. Fakat Didi, açıkçası sizin bu şekilde düşüneceğinizi sanmazdım. Ayrı duran kendinizsiniz, ama buna karşın başkalarını uzak durmakla eleştiriyorsunuz!

Binoy, Suşarit'yla konuşmalarında ilk defa olarak, «Didi» sözcüğünü kullanıyordu. Bunu yaparak, kendisine karşı içinde beslediği

kardeşçe sıcaklığı da ortaya koyuyordu. Kendisine bu şekilde seslenmesi, Suşarita'nın da çok hoşuna gitti. Çünkü onunla tanıştıkları ilk günden bu yana karşılıklı olarak duydukları samimiyet, şimdi çok güzel bir şekilde yeniden canlanmış oluyordu. Bu sırada az önce kahvaltı hazırlıkları için dışarı çıkan Anandamoyi, içeri geldi. Binoy'u kahvaltıda hizmete yardım etmesi için aşağıya gönderdikten sonra, kendisi de kızları ağırlamak için odada kaldı.

Pareş Babu ve kızlarının gidişi, geç vakti buldu. Misafirlerin uğurlanışının ardından Binoy:

– Anne, artık daha fazla çalışmayın, dedi. Bugün yeteri kadar yoruldunuz ve daha fazlasına ben engel olacağım. Hadi, birlikte terasa çıkalım.

Heyecandan durduğu yerde duramıyordu Binoy, terasa çıktıklarında yere bir örtü serdi ve Anandamoyi'yi rahatça oturttu.

– Evet, sevgili Binoy, dedi Anandamoyi. Ne konuşmak istiyorsun benimle?

– Hiç, diye cevap verdi Binoy. Ben, sizin bir şeyler konuşmanızı istiyordum.

Aslında Binoy'un heyecanın asıl nedeni, Anandamoyi'nin gelen misafirler için neler düşündüğünü merak etmesiydi.

– Tuhafsınız doğrusu, dedi Anandamoyi. Beni gerçekten bu yüzden mi çıkarttınız buraya. Ben de konuşmak istediğiniz önemli bir şeylerin olduğunu düşünmüştüm.

– Ama sizi getirmemiş olsaydım, şu gün batımına tanık olamayacaktınız!

Binoy'un hakkı vardı doğrusu, bu sonbahar gününde güneş, Kalküta çatılarının ötesinde yavaş yavaş batıyordu, ama havada da belirgin bir sıkıcılık vardı. Gökyüzü de öyle güzel bir renkte sayılmazdı. Göz kamaştırıcı parıltı, ufku ele geçirmiş bir duman kümesiyle gölgelemişti. Fakat her şeye rağmen bu akşam, gün batımının bu hüzünlü hali bile, Binoy'un gözlerinin ışıldamasını sağlıyordu. Dünyalar kendisinin olmuş gibi bir sevinç yayılıyordu yüzünden.

Onun beklentisini anlayan ve daha bekletmemek isteyen Anandamoyi:

– Gerçekten de çok tatlı kızlarmış, Pareş Babu'nun kızları, diyerek söze girdi.

Fakat bu kısa yorum, Binoy için yeterli değildi. Konunun devamlılığını sağlayabilmek için, arada bir söze giriyor ve Pareş Babu'nun ailesiyle aralarında geçen bazı olaylardan bahsediyordu. Aslında anlattıklarının çok önemi yoktu, ama Binoy'un bunları anlatırken ki heyecanı, Anandamoyi'nin en küçük bir azalmaya uğramayan sevgisi, terasta yalnız olmaları, çevrelerini kaplayan bu sonbahar gölgeleri, en küçük bir şeye bile büyük bir zenginlik ve anlam yüklüyordu.

Kısa bir sessizliğin ardından Anandamoyi, iç çekerek:

– Ah, Binoycuğum, dedi. Gora ile Suşarita'nın evlenmesini ne kadar isterdim, anlatamam!

Anandamoyi'nin dizine uzanan Binoy, yerinden doğrularak:

– Biliyor musunuz anne, dedi. Aynı şeyi ben de birçok defa düşündüm. Gerçekten de birbirine çok yakışırlardı.

Anandamoyi, düşünceli bir sesle:

– Fakat bilmem ki, bunu gerçekleştirmek mümkün olabilir mi? diye sordu.

– Olmaması için bir sebep var mı ki? Üstelik de ben, Gora'nın Suşarita'ya karşı bir ilgisinin olduğunu sezer gibi olmuştum.

Aslında Gora'nın üzerinde etkili olan bir durumu, Anandamoyi de sezmişti. Binoy'un konuşmalarının arsından kendince çıkardığı birkaç sözden de bu etkinin kaynağının Suşarita olduğunu anlamıştı... Bir süre sessizce durup düşündükten sonra:

– Aslında ben, Suşarita'nın Gora'nın sahip olduğu gibi sofu bir Hindu ailesinden biriyle hayatını birleştirmeye gönüllü olacağından kuşkuluyum, dedi.

Binoy:

– Bana sorarsanız asıl sorun, bu dediğinizden çok, Gora'nın bir Brahmo ailesi kızıyla gerçekleştireceği evliliğe izin verilip verilmeyeceğindedir, dedi. Mesela sizin bu noktada bir itirazınız yok mu?

– Benim buna, en küçük bir karşı çıkışım bile yok sevgili Binoy, diye karşılık verdi Anandamoyi.

Binoy, şaşırmış bir sesle:

– Gerçekten mi? diye yineledi sorusunu.

– Tabii ki yok yavrum! Hem ne diye karşı çıkayım ki buna? Evlilik dediğimiz iş, gönül birlikteliği ile olmalıdır. Eğer arada bu birlikte-

lik varsa, mantras'ların okunmuş ya da okunmamış olmasından ne çıkar. Yeter ki nikâhları, Tanrı adına kıyılsın!

Binoy, bu sözlerle beraber, içine baskı yapan büyük bir ağırlıktan kurtulmuş gibi hissetti. Ve bu ferahlığın verdiği sevinçle:

– Sizden bunları duymak, beni şaşırttığı kadar da çok mutlu etti, dedi. Böylesi özgür bir düşünce gücüne nasıl sahip oldunuz?

Bu soruya epeyce gülen Anandamoyi:

– Nasıl olacak, dedi. Gora'nın üzerimdeki etkisiyle!

– Nasıl yani? Fakat benim tanıdığım Gora, sizinkinin tam tersini savunurdu.

– Onun ne dediğine bakma sen. Benim ondan öğrendiğim şudur ki; İnsanın kendi derinliğinde taşıdığı gerçeği ve yine onların yine onların durmadan ipe sapa gelmez konular için birbirleriyle savaşmakta olduklarını! Öz itibariyle baktığımızda, sofu Hinduluk ve Brahmo'nın birbirinden ne gibi bir farkı var, sevgili Binoycuğum? Kastlar arası ayrım, insanlarımızın gönüllerine hükmedecek kadar güçlü olamaz. Tanrı'nın isteği, burada insanları ayırmak değil, birbirine yaklaştırmaktır. Yine o bahsettiğim gönüllerdedir ki, o insanla bir araya gelir. Onu kendinden ötede tutarak, insanları, yalnızca ibadet ve inanç şekillerine göre bir arada tutmak, kabul edilebilir bir şey midir?

Binoy, coşkulu bir ses tonuyla:

– Nasıl da güzel konuştunuz anneciğim, diyerek bu sözlere desteğini açıkça ortaya koydu. Ve Anandamoyi'nin ayaklarına el sürmek için eğilirken:

– Bugün yanınızda olmak, bana o kadar çok şey kazandırdı ki, anlatamam anneciğim, dedi.

***

Suşarita'nın teyzesinin, yani Bayan Harimohini'nin Pareş Babulara gelişiyle evin havası birdenbire tuhaf bir şekilde bozulmuştu. Evde yaşanan bu derin sarsıntıdan önce, teyze Harimohini'yi, kendisiyle ilgili Suşarita'ya anlattıklarından tanıtmak daha faydalı olacaktır. Suşarita'ya:

– Ben, senin annenden iki yaş daha büyüktüm, diye başladı anlatmaya. Anne ve babamız, biz iki kardeşin üstüne titrerlerdi.

Evimizde bizden başka çocuk da yoktu. Amcalarımız da, en az onlar kadar severlerdi ikimizi. Neredeyse tüm zamanımız kucaklarda, sevgiyle dolu olarak geçiyordu. Sekiz yaşıma yeni girdiğim ayların birinde beni, oldukça zengin ve soylu bir aile olarak herkesçe tanınan Roy Şovdhuri ailesine gelin olarak verdiler. Fakat elden ne gelir ki, alın yazımda mutluluk yazılı değilmiş. Babam ile kayınbabamın arsında çeyiz meselesi yüzünden büyük anlaşmazlıklar ortaya çıktı. Yeni ailem, babamı cimri olmakla suçladı ve hiçbir zaman da affetmediler. Bu tutumları, sonraları bana yöneltmeye başladılar. Uğramadığım hakaret ve tehdit kalmadı...

Kayınbabam, sürekli: «Eğer oğlumuz, gidip de başka bir kadınla evlenseydi, o zaman görürlerdi kendi kızlarının hali nasıl olurdu!» deyip duruyorlardı. Babam benim düştüğüm sefilce halleri gördükten sonra, diğer kızını zengin bir aileye vermemeye yemin etti. İşte bu yüzden de senin anneni orta gelir sahibi bir aileye gelin verdiler...

Kocamın aile çevresi oldukça geniş olduğu için, yaşadığımız ev de genellikle çok kalabalık oluyordu. Daha dokuz yaşımdayken, elli altmış kişiye yetmesi gereken yemeğin hazırlanışına yardım ederdim. Bütün herkesin karınları doymadan da yemek yememe izin verilmezdi. Zaten yemem için verdikleri de hep sofradan kalan artıklardı. Çoğu zaman sadece pirinç ve dal'la beslenmeye çalışırdım. Çoğunlukla saat ikiye kadar, bazen daha uzun zaman oruç tutardım. Verdikleri yemeği bitirdiğimde de hemen evdekiler için akşam yemeği pişirmeye başlardım. Benim yemeğimi yememse on bir buçuktan daha önce hiçbir zaman olmazdı, hatta gece yarısından sonra yemek yediğim de olurdu. Benim için ayırdıkları bir yatağım yoktu. Bulabildiğim yerde, altımda bir şilte bile olmadan yatıyordum. Ailesinin bana karşı bu yaptıkları, çok geçmeden kocam üzerinde etkili olmaya başladı. Kocam da her geçen gün benden uzaklaşıyordu artık.

Kızım Manorama'yı doğurduğumda on yedimdeydim. Yalnızca bir kız çocuk doğurmuş olmam, bana karşı tavırların günden güne daha da kötüleşmesine neden olmuştu. Bütün bu aşağılanmanın, hakaretin ortasında bebeğim, bana sevinç ve avunma kaynağı olmuştu. Üstelik benim dışımda, hatta babası bile, küçük yavruma karşı şefkatli davranmıyordu. Bu yüzden de, fırsat bulduğum tüm

zamanımı yavrumun üstüne titreyerek geçiriyordum. Kızım, canımdan bile daha değerliydi benim için. Bundan üç yıl sonra bir oğlan çocuğum oldu. Bu oğlanla beraber evdeki durumum, biraz düzeldi. Sonunda evin hanımı gibi muamele görmeye başladım. Evlendiğim de kaynanam hayatta değildi, kayınbabam da Manorama'yı doğurmamın ardından üç yıl sonra vefat etti...

Onun ölümüyle beraber kısa zaman içinde kocamla, diğerleri miras kavgasına tutuştular. O kadar ki, bu iş mahkemelere kadar taşındı. Sonunda bir sürü masrafa boğulup birbirlerinden ayrıldılar. Kızım Manorama'nın evlilik yaşına gelmesiyle, içimde kızımdan ayrılma korkusu duymaya başladım. Bunun etkisiyle de onu, bizim oturduğumuz yere on mil uzaklıktaki bir köye gelin olarak verdim. Nişanlısı son derece yakışıklı bir gençti. Gerçek bir kartik'ti dense, abartılı olmazdı. Sevimli yüzü, açık renkli teniyle iyice ortaya çıkıyordu. Ailesinin durumları da oldukça iyi sayılırdı. Felek, bana acı tokadını vurmadan önce, işte bu şekilde Tanrı tarafından gelen güzelliklerle kısa da olsa büyük mutluluklara kavuşmuş, çektiğim onca çileyi unutmaya başlamıştım. Sonunda kocam tarafından saygı görmeye başlamıştım. Hatta artık önemli adımlar atmadan önce, gelip bana danışır olmuştu.

Fakat dediğim gibi felek, böylesine özlemini duyduğum rahatlığı çok gördü bana. O sıralarda büyük bir kolera salgını başlamıştı. Kocam ve oğlum, bu hastalık yüzünden, hem de dört gün arayla hayattan göçüp gittiler. Benim canımı ise Tanrı, galiba insanların ne denli dehşet verici acılara katlanabilir olduğunu kanıtlamak istediğinden almadı.

Bütün bunların arasında, geçen zaman içinde damadımın da gerçek yüzünü görmeye başlamıştım. Öylesine tatlı bir yüzün ardında, zehrini akıtmaya hazır bekleyen bir yılanın olacağını kim düşünebilirdi? Sonradan öğrendiğim üzere kızım, kocasının etrafındaki aşağılık insanlarla işler çevirip, tamamen içki düşkünü biri haline geldiğini benden saklamaya çalışmıştı. Damadım, her fırsatta türlü bahaneler buluyor ve benden para istiyordu. Ben de kızımın kocasına yardım olsun diye veriyordum, Tanrı şahit, hiç de gönül koymuyordum para için. Hem benim şu koca dünya üzerinde onlardan başka kimim vardı ki? Elbette biriktiklerimi onlara iç rahatlığıyla

verecektim. Böyle geçen epeyce bir zamanın ardından kızım, yanıma geldi ve kocasına para vermememi istedi. Bunu da: «Anneciğim onun istediği her şeyi yapmayın, iyice şımaracak!» diye belirtti. «Hem kim bilir nerelerde yiyor o paraları?»

Manorama'nın, gelin olduğu ailenin, bu para almalara tepki göstereceğini düşünerek bunu söylediğini sanmıştım. Bu yüzden de akılsızca, ona para vermeye devam ettim. Ve bu davranışımla da onun mahvolmasına yardım etmiş oldum.

Kızım, para vermeyi sürdürdüğümü fark ettiğinde, gözyaşları içinde her şeyi anlatmak zorunda kaldı. Olanları öğrendiğimde duyduğum vicdan azabını ve mutsuzluğunu siz tahmin edin artık. Meğer damadımı bu sonu olmayan yola çeken de kendi küçük kardeşiymiş...

Öğrendiklerimden sonra, parayı kesince, gerçek yüzüyle de çok geçmeden karşılaştım. Manorama'ya bir dolu kötülükler yapmaya başladı. Başkalarının gözleri önünde kızıma hakaretler yağdırıyor ve bazen bunu öylesine ileri giderek yapıyordu ki, buna dayanamıyordum. Bunu önlemek için, çaresizce kimseye belli etmeden tekrar para vermeye başladım... Elimden başka ne gelebilirdi ki? Kızımın, onun tarafından hakaretlere uğramasına katlanamıyordum.

Hiç unutmuyorum, şubatın son günlerinden biriydi... O yıl, sıcaklar çok daha erken etkili olmaya başlamıştı. Bahçedeki kiraz ağaçları bile bu sıcaklarla çiçeklenmeye başlamıştı. Öğle üzeriydi ki, kapıda bir tahtırevan durdu. Araca doğru baktığımda içeriden gülümseyerek kızımın çıktığını gördüm. Hemen yanıma gelip ayaklarımın tozunu aldı. Aklıma kötü şeyler gelmişti:

– Ne oldu yavrum? diye bağırdım. Fakat o, gülümsemeye devam ederek:

– Yok bir şey anneciğim, dedi. Yoksa ortada bir neden olmadan annemin yanına gelmem yasak mı? Kaynanası iyi bir kadındı ve bana şu haberi yollamıştı: «Manorama, yakında anne olacak ve sanırım doğuma kadar sizle beraber kalması daha iyi olacak!»

Ben de gelen bu haberin altında başka bir şey aramamış ve buna inanmıştım. Oysa durumun bundan çok farklı olduğunu, kocasının, hamile haline aldırmadan kızımı dövdüğünü, bunun üzerine kaynanasının da bunun hamile bir kadın için kötü sonuçlar do-

ğuracağından korkarak, onu benim yanıma gönderdiğini nereden bilebilirdim? Manorama da, bu olanları, bana belli etmemek için kaynanasıyla ağız birliği yapmıştı. Arada bir banyo öncesi vücudunu yağla ovmayı ya da banyosunu yapmasına yardım etmeyi istesem de, türlü bahanelerle buna izin vermiyordu. Bu şekilde de kocasının vücudunda oluşturduğu dayak izlerini saklıyordu.

Bu arada damadım da sık aralıklarla yanımıza geliyor ve karısının eve dönmesi için saatlerce tartışmalar, hatta kavgalar çıkarıyordu. Bunun nedeni de belliydi tabi; kızım benimle olduğundan beri istediği paraları koparamıyordu benden. Fakat bir zaman sonra ondan da çekinmemeye ve karısının yanında bile hiçbir utanma belirtisi bile göstermeden beni para vermem sıkıştırmaya başladı. Manorama, son derece keskin bir tavır ortaya koyuyor ve para vermemi engelliyordu. Fakat ana yüreği işte, damadın iyice öfkelenerek kızıma bir zarar vermesinden çok korkuyordum. Sonunda Manorama çare olarak:

– Anneciğim, dedi. Lütfen çekmecenin anahtarını verin, ben saklarım paraları. Bu şekilde anahtarı kızım aldı.

Damadım, uzun çabalarının sonunda, benden para sızdıramayacağını ve Manorama'nın kendisine boyun eğmeyeceğini anladı. Fakat bununla beraber de onun eve geri dönmesi için daha çok baskı yapmaya başladı. Manoramacığımı kandırabilmek için:

– Aman bırak be kızım, dedi. Ver şu ne istiyorsa da, düşsün yakandan, ne yapacağı belli olmaz bunun.

Ne dedimse olmadı, yumuşak yürekli kızım, direneceği yeri de iyi biliyordu. Bunun için de:

– Asla anneciğim, diye karşılık veriyordu. Oraya gitmem olanaksız! Bir gün yine geldi damadım, gözleri kan çanağıydı:

– Yarın tahtırevan göndereceğim, diye bağırdı. Eğer karımı evine göndermezseniz, bunu size çok pahalıya ödetirim.

Ertesi gün öğleden sonra damadın gönderdiği tahtırevan göründü. Bunun üzerine kızıma:

– Şimdi gitmemen tehlikeli sonuçlara yol açabilir kızım, dedim. Sen, git şimdi, ama haftaya ben, araç gönderir, seni tekrar yanıma aldırırım!

Kızım:

– İzin verin anneciğim, dedi. Bir süre daha sizinle kalayım. Bu akşam orada olmak düşüncesi, beni çok korkutuyor. Gelenlere, şimdi gitmelerini, birkaç gün sonra beni almaları için geri gelebileceklerini söyleyin.

– Benim güzel yavrum, şimdi bu gelenleri geri çevirirsek, şu kocan olacak herif, saçma sapan şeyler yapar, diye korkuyorum? Sanırım gitmen, şimdilik en iyisi olacak bebeğim!

– Bugün değil anne! dedi. Kayınbabam önümüzdeki ay gelecek, o yokken gitmesem...

Her şeye karşın, içten içe bir şeyler olacağından korktuğum için, gitmesi gerektiğini düşünüyordum. Sonunda da ben, tahtırevanı getiren adamlara su verirken, kızım da gitmek üzere hazırlık yapmaya başladı. Bu sırada öyle dalgınlaşmıştım ki, kızımın hazırlanmasına yardım edemediğim gibi, o çok sevdiği reçellerden yanına koymayı da unutmuştum. Gideceği sırada da birkaç cümleden fazla konuşamadık. Binmeden önce bana dönüp yere eğildi ve ayağımın tozunu aldıktan sonra sadece:

– Hoşça kal, anne! dedi ve gitti.

Bu vedalaşmanın, aramızdaki son veda olduğunu nereden bilebilirdim. Şimdilerde bile o gün için kızımın gitmemek için isteğini söylemsini, benimse buna karşılık onu zorladığımı düşünür ve yanarım. Bu acı, ömrümün sonuna kadar beni yalnız bırakmayacak. Güzel Manorama'm gittiği günün gecesinde çocuğunu düşürerek hayatını kaybetti. Kötü haberin bana ulaşmasından önce, yavrumu acele ve gizli bir şekilde yakmışlardı. İçimdeki bu acı, tüm ömrümü gözyaşı dökerek geçirsem de gitmeyecek, Suşaritacığım!

Başıma gelen felaketler, sonunda sevdiğim tüm insanları kaybedişimle de bitmedi. Kocam ve oğlumun ölümünün ardından, kayınlarım, elimde avucumda ne kaldıysa, göz diktiler. Aslında benim ölümümle, her şeye tek başlarına sahip olacaklardı, ama bunu beklemeye bile dayanamadılar. Onları neden kınayayım ki, diye düşündüm. Böylesine perişan bir haldeki kadının, yaşamaya devam etmesi bile suç sayılmaz mıydı? Bir şeyleri büyük bir hararetle isteyenler, hayata dair hiçbir umudu kalmayan birinin, onları engellemesine göz yummaları beklenebilir miydi? Manorama'nın hayattayken bana verdiği büyük destek sayesinde oldukça sıkı

davranmış, sahip olduğum hakları sonuna kadar savunmaya ve hiçbir baskı altında da bu savunmayı elden bırakmamaya kesin kararlıydım. Çünkü sahip olduğum her şeyi kızıma bırakmayı düşünüyordum. Kayınlarım, her şeyimi kızım için sakladığımı düşünerek iyiden iyiye çileden çıkıyor, sanki ceplerindeki bütün paraya zorla sahip olmuşum gibi davranıyorlardı.

Kocamın yanında oldukça uzun zamandır çalışan Nilkanta isminde sadık bir uşağı vardı. O, bu konuda benden taraftaydı. Rahat edebilmem için, kesinlikle uzlaşmamı desteklemiyordu:

– Görelim bakalım, kolay mıymış, elimizden haklarımızı almak! diyordu.

Kızımı kaybedişim de böylesi çekişmelerin ortasına denk geldi. Kızımın ölümünün hemen ertesi gününde, kayınlarımdan biri, kapıma dayandı. Açık açık, sahip olduğum bütün malı mülkü kendilerine bırakmam gerektiğini, sonra da dünya işlerinden tamamen uzaklaşarak, kendimi ibadete vermem gerektiğini söyledi. Gayet rahat bir şekilde yüzüme bakıp:

– Bak kardeşim, dedi. Açıkça görülen şu ki, Tanrı, böylesi dünya nimetlerini rahatça kullanmam için izin vermiyor sana! Bence artık, geri kalan ömrünüzü, kutsal bir yerde, kendinizi tamamen ibadete ayırarak geçirmelisiniz... Hem meraklanmayın, bizler size bakarız!

Bunun üzerine gittim ve Guru'mu bularak:

– Üstat, dedim, Size akıl danışmaya geldim, içimi kemiren bu azaplardan nasıl kurtulacağım? İçimdeki ateş, azar azar yiyip bitiriyor beni, döndüğüm her yerde bu işkenceden kurtulmanın bir yolunu arıyorum, ama çıkış yolunu bir türlü bulamıyorum.

Guru'm, beni de yanına alıp tapınağa götürdü ve orada Krişna'nın simgesini işaret ederek:

– Bakın, dedi. Kocanız, oğlunuz, kızınız... Her şeyiniz oradadır! Ve sizin yapmanız gereken, tüm varlığınızı, ona hizmete ve tapmaya adamaktır. Ancak bu sayede içinizdeki özleme kavuşur, duyduğunuz boşluktan kurtulursunuz!

Bu şekilde tüm zamanımı ibadetle geçirmeye başladım ve tüm ruhumu Tanrı'ya adamaya çalıştım. Ama Tanrı, beni almadıktan sonra, kendimi ona verebilmem nasıl mümkün olabilirdi ki? Ve onca beklememe karşın hala beni, kendi yanına çağırmadı!

Nilkanta'yı yanıma çağırarak:

– Nilkanta Dada, dedim. Kayınlarımın sahip oldukları varlıklar üzerindeki tüm haklarımdan vazgeçmeye ve her ay verilecek belli bir aylığa razı olmaya karar verdim!

– Bu olamaz, diye karşıladı beni. Siz, her şey bir tarafa bir bayansınız ve böyle işlerle uğraşmamalısınız.

– İyi de benim, bunca felaketten sonra, malla mülkle ne işim olabilir?

– Ne kadar da tuhaf düşünüyorsunuz, diye bağırdı Nilkanta. Kendinize uygun kanuni haklarınızdan vazgeçmeyi nasıl düşünüyorsunuz? Böyle bir çılgınlığı, aklınıza bile getirmemelisiniz!

Nilkanta için kanuni hakların ötesinde hiçbir şey olmazdı. Ama ben, içimdeki büyük azaptan bir türlü kurtulamıyordum. Dünyanın bana verdiği üzüntülerin hepsine büyük bir nefret duyuyordum artık. Ve yine bu dünyadaki tek dostumu, Nilkanta'yı kırabilmem söz konusu bile olamazdı. Sonunda günün birinde, dostumdan habersiz, önüme getirilen ve üzerinde neler yazdığını bile bilmediğim bir kağıda imza attım. Elimde bir şeylerin kalması yönünde hiçbir endişem olmadığından, aldatılıyor olmaktan da hiçbir korku duymuyordum. Diğer yandan kayınbabamdan kalan varlığın, kendi çocuklarının elinde olmasını da doğal buluyordum. İmza attığım kağıdın onaylanışının ardından Nilkanta'yı yanıma çağırttım:

– Nilkanta Dada, dedi. Rica ederim, kırılmayın bana. Az önce bütün malımı mülkümü resmi olarak onlara devrettim. Bundan böyle hiçbir şeye de ihtiyacım yok!

Nilkanta kurşun yemiş gibi:

– Neden yaptınız bunu, dedi. Peki, şimdi ne yapacaksınız.

Sonra da imzaladığım kâğıdı iyi inceleyip de tüm haklarımı devrettiğimi kendi gözleriyle görünce çok içerledi bana. Çünkü efendisi öldükten sonra, tek derdi ve amacı, bana kalan serveti korumama yardımcı olmaktı.

Bu sadık uşağın tek derdi, varlığını adadığı tek iş buydu. Fırsat bulduğu her anını, bu yolda işe yarayacak kanuni kanıtlar ve önlemler aramakta geçiriyor, bu iş için hukukçuların yazıhanelerinden çıkmıyordu. Hatta bu işleri için, kendi işlerini bile aksatıyordu. İşte bunca çabanın ardından, akılsız bir kadın, bütün her şeyi bir çırpıda yok edince daha fazla dayanamayarak:

– Madem siz böyle uygun gördünüz, dedi. Artık benim, burada bir işim kalmamıştır, gidiyorum!

Bütün bunların ardından gidip, ailemizin tapınağına sığındım. Fakat çok geçmeden kayınlarım, beni burada da rahatsız etmeye başladılar. Sürekli geliyorlar ve: «Gitseniz de bir manastırda otursanız, daha iyi olur!» diyorlardı. Ben de buna cevap olarak: «Kocamın atalarının ocağı, benim asıl manastırımdır. Aile Tanrımızın ibadet yerine sığınmak, her şeyden daha değerlidir!» Fakat onlar, sahip oldukları mülkün küçük bir köşesinde yer almama bile dayanamıyorlardı. Bu yüzden de vakit kaybetmeden eşyalarını taşımış, evleri aralarında bölüşmüşlerdi. Sonunda da bana gelip:

– Taptığınız heykeli yanınızda götürmenizde, bizim için bir sorun yok, diyerek açıkça gitmemi istediler.

Çelişkiler içindeki halimi görünce:

– Nasıl geçinmeyi düşünüyorsunuz? diye sordular.

– Benim için vereceğiniz aylık, bana yeter, dediğimde ise anlamazlıktan gelen bir tavırla:

– O da nereden çıktı, dediler. Biz, herhangi bir maaştan falan bahsetmedik!

İşte bu şekilde de evlenişimin ardından tam otuz dört yıl sonra, aile ocağını, elimde Tanrısının kutsal heykeliyle terk ediyordum... Bu ayrılışın ardından şehirden Benares'e giden hacı gruplarından birine katıldım. Ne yaptıysam, olmadı... Orada da günahlarımın ağırlığından kurtulmayı başaramadım. Tanrı'ya tek duam şöyleydi: «Ey yüce Tanrım, sana yalvarıyorum, beni de kocam ve çocuklarımın kavuştuğu o mutlu yere, o sonsuz gerçeğe kavuştur!» Fakat ne kadar dua etsem de, sesimi duyuramıyordum. Yüreğim, bir türlü teselli bulmuyor, gözyaşım dinmiyordu. Şu insanoğlunun ömrü, ne denli büyük acılarla yüklü bir şeydir!

Sekizimde, kocamın evine gittiğimden sonra, öz babamın evine hiç gitmemiştim. Annen Radharani evlenirken gidebilmek için ne yaptımsa, başarılı olamadım. En son bana ulaşan haberse, senin doğumun ve kardeşimin ölümüydü. İşte şimdiye kadar da Tanrı, sizi doyasıya kucaklayabilmem için bir türlü izin vermedi. İşte yavrularım, öksüz kalmanıza rağmen, gelip sizi göremedim. Üst üste gerçekleştirdiğim tüm kutsal yolculukların ötesinde, yüreğimin, bu

dünyanın bir yerlerine kopmaz bir şekilde bağlanmış olduğunu fark ediyordum. Yüreğimin eskisi gibi, doymamacasına seveceği bir şeylere ihtiyacı vardı. İşte bunu anlar anlamaz da sizleri aramaya koyuldum. İlk öğrendiğim, babanızın Hindu dinini ve Hinduları terk ettiğini öğrendim. Fakat bu durumun benim için, hiçbir önemi yoktu. Sonuçta sizlerin annesi, benim kardeşimdi ve bunun dışında her şey önemsizdi. Sonunda da tüm uğraşlarımın sonucu yaşadığınız yeri buldum. Bir tanıdığın aracılığıyla buraya geldim. Pareş Babu'nun, Tanrılarımıza tapmayan biri olduğundan haberim var. Fakat sadece yüzünden bile, Tanrılar tarafından kutsanmış biri olduğunu anlaşılıyordu. Tanrı'yı memnun etmenin yolunu, ona adak sunmaktan geçtiğini düşünmek, büyük yanılgıdır. Bu yüzden de Pareş Babu'nun nasıl olup da Tanrı'nın bereketinden uzak kaldığını merak ediyordum. Her neyse güzel kızım, ne dersek diyelim, daha bu dünyadan göçeceğim vakit gelmemiş. Bu, sadece ve sadece Tanrı'nın yüce iradesine bağlıdır. Fakat yine de, yıllar sonra sizlere kavuşmuşken ayrılmak da bana, çok acı verecek...

***

Pareş Babu, Harimohini'yi eve kabul ederek, üst katta bulunan odayı kendisi için ayırdığında, Bayan Baroda evde değildi. Kendisine ayrılan bu yerde, dileğince yaşayabilir ve kastından gelen kuralları rahatça uygulayabilirdi. Ancak eve dönen Bayan Baroda, bu hiç beklenmeyen misafirin evdeki tüm düzeni değiştirdiğini görmüş ve çok öfkelenmişti. Bunun üzerine de hiç zaman kaybetmeden Pareş Babu'nun yanına gitti ve buna izin vermeyeceğini açık açık belirtti.

Baroda'nın bu çıkışı üzerine Pareş Babu:

– Buranın tüm yükü, sizin omuzlarında, dedi. Böyle talihsiz bir dulu evimize kabul edeceğiniz konusunda kuşkum yok!

Bayan Baroda, her zaman Pareş Babu'nun hayata dair hiçbir pratik düşünce ya da bilgiye sahip olmadığını düşünürdü. Bununla beraber bir evin nasıl idare edileceği hakkında da bilgisiz olduğunu düşündüğünden, aldığı tüm kararlara, yanlış kararlar gözüyle bakardı. Fakat bütün bunlara karşın, eğer bir konuda herhangi bir karara vardıysa, onun üzerine ne konuşma, ne tepki, hatta ağlayıp sızlanmaya bile kulak asmaz, hiçbir şekilde verdiği karardan geri

adım atmazdı... Böyle bir adamla, yaşamak nasıl mümkün olabilirdi ki? Kadınların, gerekli olduğu zamanlarda bile kavga edemediği bir adamla anlaşabilmesi nasıl olabilirdi? Kafasındaki bu sorulara karşın, elinden hiçbir şey gelmeyeceğini anlayarak buna boyun eğmişti Baroda.

Suşarita, neredeyse Manorama'nın yaşıtıydı. Bununla beraber Harimohini, ona bakıp bakıp, rahmetli kızına çok benzediğini söylüyordu. Bununla da kalmıyordu benzer yönleri, kişilik özellikleri bakımından da benzer yönleri çoktu. O da tıpkı Suşarita gibi, sakin yaradılışlı, ama bunun altında çok enerjik, hayat dolu bir kızdı. Arada bir Suşarita'yı izlerken, kalp atışlarını kontrol altına almakta zorlanıyordu... Ortalığın karardığı bir akşam, karanlıkta sessizce gözyaşı döken Harimohini'nin yanına Suşarita geldi. Başta onun gelişini fark etmeyen teyzesi, yeğeninin yanına gelmesiyle ona sıkıca sarılıp koklayarak ve gözleri kapalı bir halde:

– Tanrım, işte yavrum geldi, dedi. İşte kucağımda. Aslında o hiç gitmek istememiş, benim zorumla gitmişti. Bu günahın acı cezası olarak neyi uygun görsen azdır. Belki de acılarımı yeterli gördün ki, şimdi o geliyor yanıma. İşte, yavrumun gülümseyişi! Yavrum benim, güzel kızım, varım yoğum, tüm varlığım!

Kadın, bu sözlerle beraber hıçkırıklara boğularak, daha bir sıkıca sarıldı Suşarita'ya.

Teyzesinin bu hali, Suşarita'yı da gözyaşlarına boğmuştu. Hıçkırıklarla bölünen sesiyle:

– Teyzeciğim, dedi. Bilseniz, ben de nasıl hasrettim bir anne sevgisine? Fakat işte şimdi, yitirdiğim o anneme kavuşmuş sayıyorum kendimi... Kedere boğulduğum bazı geceler, içimde Tanrı'ya yalvaracak kadar bile güç bulamadığım ve yüreğimin sevgisizlikten atmadığında hep anneme seslenmiş, yanıma çağırırdım. Ve işte şimdi, annem, sesimi duymuş, yanıma gelmiş...

– Sus benim güzel kızım, lütfen böyle söyleme! Sözlerin beni o denli mutlu kılıyor ki, içime büyük bir korku geliyor. Tanrı, bu mutluluğu da hak etmediğimi düşünecek diye korkuyorum, bu sevgiden yoksun kalmak, beni mahveder. İçimden uzanan tüm bağları koparmak için, yüreğimi tüm sevgilere kapatıp, taşlaştırmak için bunca çabaladım, ama görünen ortada ki bunu beceremedim. Bunu ya-

pabilmek için öylesine güçsüzdüm ki! Ne olur Tanrım, bana acı ve bir acıyla daha karşılaştırma beni. Ey benim güzel Radharani'm... Uzaklaş benden yavrum, bana bağlanma!

– Siz bu konuda nasıl düşünürseniz, düşününüz; ne derseniz deyiniz teyzeciğim, dedi Suşarita. Fakat bunların hiçbiri, sizden uzaklaştıramayacak beni. Sizden hiçbir şart altında ayrılmayacağım. Her zaman yanınızda olacağım... Suşarita, bu sözlerinin ardından küçük bir kız çocuğu gibi kıvrıldı ve teyzesini dizine uzandı.

Aradan geçen birkaç günün ardından Suşarita ve teyzesi arasında derin bir sevgi bağı oluşmuştu. Bunu gören Bayan Baroda'nın canı iyiden iyiye sıkılmaya başlamıştı. Bu durumu gördükçe şöyle söyleniyordu:

– Şu kızın yaptıklarına da bakın! Onu gören de bizden, bu zamana kadar hiç sevgi, şefkat görmediğini düşünecek. Hem madem teyzesiymiş, bu kadar yıl neden hiç arayıp sormamış onu? Bunun nedenini gerçekten merak ediyorum doğrusu. Küçüklüğünden bu yana onu yetiştirip büyüten biziz, ama şu hale bir bakın; varsa, yoksa teyzecik. Üstelik de kocama, birçok defa, şu azize gibi değerler yükleyip göklere çıkardığımız Suşarita'nın, son derece duygusuz ve hatır gönül bilmez bir kız olduğunu söylemişimdir! İşte her şey ortada, harcadığımız onca emek, sanki hiç olmamış gibi, uçup gitti.

Baroda, içinde bu düşünceleri beslemekle beraber, Pareş Babu'nun, bu sözlerin hiçbirini umursamayacağını, daha da ötesinde içinde Harimohini'nin gelişiyle oluşan hoşnutsuzluğu belli ettiği takdirde, onun, kendisine duyduğu saygıyı da kaybedebileceğini biliyordu. Bu da içindeki öfkenin daha da alevlenmesine yol açıyordu. Kocasının düşüncesi ne olursa olsun, mantıklı herkesin kendisini destekleyeceğini, ona kanıtlamaya kesin kararlıydı.

Bunun için de, Harimohini ile ilgili görüşünü, fırsat bulduğu ölçüde önüne gelen bütün Brahmo Samaj üyelerine açarak, onların, dolaylı yoldan, görüşüne destek çıkmalarını sağlamaya çalışıyordu. Batıl inançlara sahip ve puta tapınan böylesi bir kadının, aynı evde bulunduğu çocuklara kötü bir örnek olabileceğini söyleyerek, sızlanıp duruyordu. Bu çalışmaları evin dışıyla da kalmıyor ve evin içinde de Harimohini'nin hayatını cehenneme çevirebilmek için elinden gelen her şeyi yapıyordu. Harimohini için hazırlanacak ye-

meğin suyunu kuyudan su çeken hizmetçinin yüksek kast üyesi olması gerekiyordu. Bu yüzden de bu işe bakan hizmetçi başka bir iş için görevlendirilmişti. Bayan Baroda, bunu öğrendiğinde:

– Bunun bir önemi yok, diye karşılık veriyordu. Bu işi, Ramadin yapsın! Aslında Baroda çok iyi biliyordu ki, Ramadin, aşağı kasttan bir hizmetçiydi ve Harimohini onun elinden çekilmiş suyu içmezdi. Yine de bu durum kendisine hatırlatıldığında ise, şunu söylüyordu:

– Eğer bu kadar yüksek bir kasttan, neden bizimki gibi bir Brahmo evinde kalıyormuş? Böyle saçmalıklarla uğraşamam ben ve buna da kesinlikle izin vermiyorum!

Böylesi fırsatlarla karşılaştığında içindeki bu görev duygusu, şiddetli boyutlara ulaşıyordu:

– Brahmo Samaj, diye söze başlıyordu. Toplumsal hayat içinde gevşek tavırlar alıyor ve bu da ilerleme konusunda pek de bir işe yaramıyor!

Sonra da gururlu bir ifadeyle göğüs kabartıp, kendinde gereken gücü bulduğu sürece bu gevşekliğe ortak olmayacağını iddia ediyordu. Eğer, birileri bu uğraşında kendisine saygılı davranmazlarsa, kendileri bilirdi. Hatta bu yolda, ailesiyle karşı karşıya bile gelse, her şeye hazırlıklıydı ve katlanacaktı. Bu çizgi üzerinde sürdürdüğü sözlerini de, kutsal azizlerin, büyük önem sahibi insanların bile uğradıkları türlü düşmanlık ve hakaretlere katlandıklarını belirterek sonlandırıyordu.

Baroda'nın tüm çabalarının karşısında, Harimohini, en küçük bir rahatsızlık belirtisi bile göstermiyordu. Hatta tam tersine, sahip olduğu mutluluk için en yüksekten kefaret ödemiş ve bunun hazzını duyar gibiydi. Kendini sürekli acılarla kıvrandıran acıları, kendini bu şekilde sıkı bir yetinme ve ibadete adayarak hafifletebiliyordu.

Onun yaşayışını görenler, acıyı, kendi isteğiyle arttırdığı, bu sayede de çektiği çilenin üstesinden gelmek için kendisini denediğini düşünebilirdi. Kendisi için gereken, kast kurallarınca bir su bulamazsa, pişmiş yemek yerine, sadece süt ve meyve ile yetiniyordu. Bunları yemeden önce de adak olarak, Tanrısına sunardı. Suşarita, onun bu durumunu gördükçe çok üzülüyordu. Ama teyzesi, onu teselli edebilmek için:

– Benim güzel yavrum, diyordu. Sakın bu yüzden güzel yüreğini kedere boğma. Öyle ki, bu içinde bulunduğum şartlar benim için

çok iyidir. Böylesi sıkı bir disiplin altında yaşamak, bana üzüntüden öte, büyük bir sevinç veriyor.

Suşarita ise gözyaşları dökerek:

– Size bir şey soracağım teyzeciğim, diyordu. Aşağı kasttan olan hiç kimseden ne su ne de yiyecek almaz ve yemezsem, sizin hizmetinizde bulunmama izniniz olur mu?

– Ah, benim tatlı yavrum! Sen, beni düşünme böyle ve sana hangi yol öğretildiyse, o yolda yürümelisin... Benim iyiliğim için, farklı bir yol tutmana gerek yok. Yanımda, kollarımdasın ya, bunun mutluluğu bana yeter de artar! Pareş Babu, bana neredeyse bir baba, bir guru oldu. Bu yüzden de o, sana ne öğrettiyse, saygıyla karşılamalısın. Bu bağlılığınla Tanrı'nın da sevgisini kazanabilirsin yavrum.

Bunca şeyden başka Harimohini, Baroda'nın kendisine yönelik yaptığı bütün can sıkıcı şeyleri, öyle büyük bir sükûnetle karşılıyordu ki, onun halini gören, bütün bu kendisine yönelik davranışlardan habersiz olduğunu sanırdı. Her sabah kendisinin yanına gelip de: Pareş Babu, her sabah gelip de kendisine:

– Ee, bugün nasılsınız? Tüm istek ve beklentileriniz karşılanıyor değil mi? diye soran Pareş Babu'ya:

– Elbette, diye cevap veriyor. Her şeyin yolunda olduğunu söyleyerek, teşekkürler ediyordu.

Fakat ona yönelik can sıkıcı davranışlar, Suşarita'yı fazlasıyla üzüyordu. Küçüklüğünden bu yana şikayet etme gibi bir adeti olmamıştı genç kızın. Hiçbir şartta Pareş Babu'ya ya da onun duyabileceği bir şekilde Baroda'ya hiçbir eleştiri de bulunmamak için hep dikkatli ve özenli olmuştu. İçindeki küskünlükleri kesinlikle dışa vurmadığı gibi, içindeki kederlerle, teyzesine her geçen gün daha çok bağlanıyordu. Harimohini, ne kadar karşı çıksa da onun tüm işlerine kendisi koşturuyordu. Harimohini, yeğeninin kendisi için zahmetlere girdiğini görünce, yiyeceği yemeği kendi pişirmeyi kararlaştırdı. Bunu gören Suşarita:

– Tamam, dedi. Sizin istediğiniz her şeyi yapacağım, ama suyunuzu ben çekeceğim kuyudan! Ve bununla ilgili de hiçbir itirazınızı dinlemeyeceğim.

– Benim güzel Suşarita'm. Sakın buna kırılma, ama o su benim Tanrıma sunacağım sudur.

– Anlıyorum teyzeciğim, ama sizin Tanrınız sofu Hinduların üyesi midir ki, onun için de kast kurallarına uyulması şart olsun? diye sordu Suşarita. Benim arınmışlığım, ona da bulaşamaz ya!

Harimohini, yeğeninin bağlılığı karşısında daha fazla dayanamadı ve hiçbir şart koymadan kendine hizmette bulunmasına razı oldu. Bir süre sonra ablasını taklit eden Satiş de, teyzesinin yanında yemek yemeye başladı. Bu şekilde de Pareş Babularda üç kişilik, kendi kurallarınca yaşan bir aile oluşmuş oldu. Bu iki aile arasındaki tek bağ ise Lolita'ydı. Çünkü Bayan Baroda, onun dışındaki kızlarının hepsine, Hiramohini ile görüşme yasağı getirmişti. Aslında alacağı tepkiden çekinmese, aynı yasağı Lolita'ya da koyacaktı, ama buna cesaret edemedi.

***

Baroda, her fırsatta diğer Brahmo üyelerinden olan arkadaşlarını evine davet ederdi. Hatta bazı zamanlar, Harimohini için ayrılan terasın önünde de bir araya geliyorlardı. Bu zamanlarda Harimohini, gelenlere, büyük bir içtenlikle: «Hoş geldiniz» diyordu. Fakat onun, gelen bayanlara gösterdiği bu içtenliğe karşılık aldığı tepki, açıkça bir nefretti... Hatta Bayan Baroda, sofu Hinduluk içindeki bazı kötülüklere kendince yorumlar getirirken, parmağıyla onu işaret ediyor ve bunun üzerine yanındaki ahbapları da onu destekleyici şeyler söylüyorlardı.

Tüm zamanını teyzesine ve onun ihtiyaçlarını karşılamaya veren Suşarita, bütün bu saldırılara sessizce katlanıyordu. Bu amansız hücumlar karşısında tek yapabildiği, söylenilenler karşısında rahatsızlık duyduğunu belli edecek tavırlar sergilemekti. Bunun nedeni de, artık kendisinin de teyzesi gibi düşünmeye başlamasıydı. Eğer kendisine soğuk bir içecek sunulursa, tıpkı teyzesi gibi:

– Teşekkür ederim, istemiyorum, diyerek geri çeviriyordu.

Bu cevapla birlikte deliye dönen Bayan Baroda:

– Ne o? diye ses yükseltiyordu. Yoksa bizlerle yemek istemiyor musun?

Suşarita'nın «Hayır» cevabı üzerine de Baroda, çevresindeki misafirlerine:

– Bizim küçük hanım sofu Hindu oldu, çıktı, diyerek acı acı alay ediyordu. Teyzesiyle oturdukça, ona benzedi!

Bunun üzerine gelen konuklar da:

– Ne? diye hayretle bağırıyorlardı. Gerçekten de Suşarita, sofu Hindu mu olmuş? Eğer bu doğruysa, hesabı sorulmalı!

Konuşulanlara tanık olan Harimohini, üzüntüden kahroluyor ve Suşarita'ya:

– Bu yaptığın, yanlış yavrum Radharani, diyordu. Onlarla birlikte yemelisin yemeğini!

Yeğeninin bunca alaycı konuşmayla karşı karşıya kalmasına çok üzülüyordu. Fakat bu konuda ne söylediyse, Suşarita girdiği yoldan dönmüyordu.

Baroda'nın Brahmo ahbaplarını çağırdığı günlerin birinde, genç bir Brahmo kızı, söylenenler üzerine meraka kapılarak Harimohini'nin odasına girmeye kalktı. Suşarita, ayağındaki ayakkabılarla kapıya yönelen kızın önüne geçerek:

– Lütfen, dedi. Buraya girmeyiniz!

– Neden giremiyorum?

– Çünkü içeride, teyzemin Tanrısı var!

– Ay, gerçekten mi? diye kahkaha attı genç kız. Bir heykel, put yani! Yani teyzeniz, böyle şeylere mi Tanrı diyor?

Bu sırada söze giren Harimohini:

– Evet, güzel kızım, dedi. Elbette ona Tanrıma tapıyorum!

– Şaka etmiyorsunuz, değil mi? Gerçekten bir sembole mi inanıyorsunuz? Bu kadar sosu dindar olduğunuzu düşünmemiştim açıkçası!

– Ne dediniz kızım, dindarlık mı? Ah yavrum, karşınızdaki bu kadın, zavallının biridir. Eğer gerçekten de dediğiniz gibi dindar olmuş olsaydım, böyle bahtsız bir kadın olur muydum hiç?

Bu karşılıklı konuşmalara tanıklık eden biri de Lolita'ydı. Sözler ilerledikçe kıpkırmızı kesilen yüzüyle genç kıza dönerek:

– Söylesene, dedi. Sen, ibadet ettiğin varlığa gerçekten, dindarca bir bağlılık duyuyor musun?

– Böyle tuhaf soru da duymamıştım, diye karşılık verdi genç kız. Bunun tersi ya da başka türlüsü olabilir mi zaten?

Bu cevabın üzerine öfkeyle başını sallayan Lolita:

– Ne yazık! diye bağırdı. Sen dindar olmamakla kalmamışsın. Bundan haberin bile yok!

Artık Suşarita, tam anlamıyla aileden ayrı bir yaşam sürüyordu. Teyzesi, onda Bayan Baroda'yı sinirlendirecek her türlü davranışa engel olmak için üstün bir çaba harcıyordu, fakat bu çabalar her defasında boşa gidiyordu.

Bundan önceki zamanlarda Baroda ve Haran'ın arasındaki ilişki belirgin bir uzaklıkta seyrediyordu. Oysa şimdilerde, gelişen bu yeni durumla beraber, aynı cephede çarpışan, omuz omuza duran iki asker kadar yakın duruyorlardı birbirlerine. Baroda, bulduğu her fırsatta, kim ne düşünürse düşünsün, Haran'ı Brahmo Samaj için gerekli olan en üstün temizliği korumaya en fazla emek harcayan kişi olarak ileri sürüyor ve bundan haz alıyordu. Buna karşın Haran da, görüştüğü herkese, Baroda'nın nasıl gerçek bir Brahmo hanımı olduğunu anlatmakla bitiremiyordu. Ayrıca onun, üstün bir inanç ve kavrayış gücüyle Brahmoların imajının temiz kalması, hiçbir şekilde lekelenmemesi için nasıl canla başla çalıştığını belirmeden edemiyordu. Kuşku yok ki, bu övgüler, alttan alta Pareş Babu'ya savrulmuş taşlardı.

Günün birinde Pareş Babu'nun da bulunduğu bir ortamda Suşarita'ya dönen Haran:

– Görülen o ki, Hindu Tanrılarının simgelerine sunulmayan şeyleri yemiyorsunuz, dedi. Bunu, bu şekilde mi algılamalıyız?

Suşarita, beklemediği bu saldırıyla kıpkırmızı kesildi ve sanki hiçbir şey duymamış gibi babasının yazı masasını düzenlemeye devam etti.

Şefkat dolu gözleriyle onu izleyen Pareş Babu, Haran'a dönerek:

– Şunu iyi bilin ki Haran Babu, dedi. İnsanların yedikleri, tüm yiyecekler Tanrı tarafından kutsanmış şeylerdir.

– Fakat ben, durumun daha ciddi olduğunu görüyorum. Sanırım Suşarita, artık bizim Tanrımızdan uzaklaşmaktadır.

– Bu söylediğiniz doğru olsa da, bunun için ona acı çektirmek, onu Tanrı'ya bağlamaya yardımcı olur mu?

– Nehrin akıntısı içinde sürüklenen birini fark edince, onun kıyıya çıkması için yardımcı olmaz mıyız?

– Elbette, diye kararlı sesiyle devam etti Pareş Babu. Fakat onu kıyıya çıkarmanın yolu, ona taş fırlatmak değildir. Buna karşın, ta-

salanmanıza da lüzum yok Haran Babu! Ben, onu küçüklüğünden bu yana çok iyi tanırım ve eğer suyun içinde çırpınan, yardım bekleyen bir durumu olsaydı, herkesten önce ben fark ederdim bunu. Ve hiçbir şekilde kayıtsızca izlemedim.

Haran, Pareş Babu'nun kararlı tavrı karşısında yön değiştirmek için:

– Nasılsa Suşarita'nın kendisi burada, dedi. Bu konuda onun cevabını duymalıyız! Başkalarıyla beraber yemeğe oturmadığı söyleniyor, sorar mısınız kendisine, bu doğru mudur?

Sözün tekrar ve doğrudan kendisine yönelmesi üzerine Suşarita, yazı kalemlerine verdiği abartılı ilgiden vazgeçip söze girerek:

– Siz bu konuda endişelenmeyin, dedi. Öyle ki, babam, kim olduğunun bir önemi olmaksızın, başkalarının dokunduğu yiyecekleri yemediğimi zaten biliyor. Ve bu konuda gösterdiği hoşgörü, benim ihtiyacım olan tek şeydir ve bana yeter! Eğer sizler, benim sergilediğim davranışlardan hoşnutsuzluk duyuyorsanız, dilediğinizi söyleyebilirsiniz. Fakat anlamadığım şu ki, ne diye bu konuyu öne çıkarıp babamı üzüyorsunuz? Babamız, herkese karşı üstün bir anlayış ve içtenlikle yaklaşır, bunu bilmiyor olamazsınız sanırım! Peki, yine sorarım size, onun böylesi güzel yaklaşımını bu şekilde mi ödüllendirecektiniz?

Haran, böylesi bir açıklık karşısında ezildiğini hissetmiş ve şaşkınlık şöyle düşünmüştü: «Açıkça görülüyor ki, Suşarita da kendisi için konuşmayı öğrenmiş!»

Yaşamında her zaman huzuru aramış bir insan olan Pareş Babu, başkalarını ilgilendirsin ya da ilgilendirmesin, acımasızca tartışmalara girmekten hoşlanmazdı. Hiçbir zaman, her ortamda olduğu gibi, Brahmo Samaj içinde de önemli mevkiler sağlama derdi taşımamış ve kendine kurmaya çalıştığı sakin yaşamı içinde ömrünü sürdürmüştü.

Ondaki bu hali, Haran, içinde yer aldığı davaya olan zayıf bağlılığının göstergesi şeklinde yorumluyordu. Pareş Babu'nun söylediği şu sözleri de eline geçen her fırsatta eleştirmekten geri durmamıştı. Pareş Babu, şöyle söylerdi: «Tanrı'nın yarattığı insanlar, iki çeşittir; Camlılar ve durgunlar! İşte ben, bu gruplardan ikincisinin içinde yaratılan insanlardanım. Tanrı, benim ve benim gibi insan-

ları, kendince belirlediği ve bize de uygun işlerde kullanır. Öyle ki insanın, üzerine hiçbir yeteneği olmadığı işler için uğraşıp durmasında hiçbir yarar yoktur. Öte yandan ben, artık yaşlandım ve yeteneğimin olduğu işler çoktan anlaşılmıştır. Bunun içindir ki, beni, farklı işler üzerine yönlendirmekte ısrarcı olursanız, bundan hiçbir fayda göremezsiniz!»

Haran, her fırsatta kendisinde üstün bir gücün olduğunu ve bunun sayesinde de buz kesen kalpleri bile alevlendirebildiği söylerdi. Kendisinde olduğunu sandığı ve bunlarla sürekli övündüğü işler içinde, hareketsizleri harekete geçirmek, suçluları pişmanlığa yöneltmek bulunduğunu gururla sayardı. Karşısındaki hiçbir şeyin, kendisindeki tüm gücünü belli bir noktada toplayabilme yeteneğine dayanamayacağını düşünürdü. Brahmo Samaj içinde, üyeler üzerinde sağlanan tüm olumlu gelişmelerin kendisi sayesinde oluştuğunu savunur. Bununla beraber, kendisinin yaydığı etkinin Brahmo Samaj'ın her yerinde kendini belli ettiğine inanırdı. Eğer biri çıkar da, onun yanında Suşarita ile ilgili övgülü konuşmalar yaparsa, bunun mimarı olarak kendini gördüğü için, büyük keyif duyardı. Suşarita'nın, kendisini ve çevresini kendisine örnek olarak kabul ettiğini, karakterinin bu sayede şekillendiğini sanır, iyice gururlanırdı. Bir zaman sonra artık Suşarita'yı, onun yaşadığı hayatı, kendi hesabına işlenecek üstün bir kazanç olacağını bile düşünmüştü. Bu konuda, içinde öyle büyük bir güvene sahipti ki, şimdi karşılaştığı bu tablo bile kendisine olan bu güveni sarsmamıştı. Çünkü bu tablonun sorumluluğunu, tamamen Pareş Babu'ya yüklüyordu. Haran, Pareş Babu'yla ilgili yapılan hiçbir övücü konuşmaya katılmamış, hatta herhangi bir hoşnutluk belirtisi bile göstermemişti. Çünkü Haran, kendisinin çabaları sonucu iyi yola giren, o yolda ilerleyen herkesin büyük küçük tüm kusurlarını sorgusuz affeder. Buna karşın kendilerine seçtikleri bağımsız yolda gidenlerin varlığını bile hiçbir şekilde hazmedemezdi.

Onun tüm mücadelesi, seçtiği kurbanlarını elinin altında tutmak üzerineydi. Bunun için de kendisine yol olarak, sürekli bir ısrarcılığı seçerdi. Tıpkı programlanmış bir mekanik alet gibi, durup dinlenmek bilmeden, hiçbir yenilgiyi üstüne almadan, kendisine dinlemekte olanlar aynı sözleri söyler, dururdu. Suşarita'nın, onun

özelliklerinden en can sıkıcı bulduğu özelliği de buydu! Bu sıkıntıyı duymasının nedeni, kendinden çok, Pareş Babu içindi. Öyle ki, Haran'ın bu, sürekli ortaya koyduğu çaba, bir süre sonra Pareş Babu'yu tüm Brahmo Samaj içinde bir tartışma konusu haline getirmişti. Ve Suşarita, bunu önlemek için durmadan kafa yoruyordu.

Bu gelişmelerin ötesinde Harimohini, her ne kadar, bu tür çatışmalardan uzakta durmaya çabalasa da, tüm bu çatışmaların çıkış noktasının kendisi olduğunu açıkça anlamaya başlamıştı. Ona yönelik ve her gün daha da şiddetlenen hakaret yağmuru, Suşarita'nın duyduğu kederi, her an daha bir arttırıyordu. Ve Suşarita, bu konuda da bir şeyler yapmak istiyor, ama nasıl davranması gerektiğini kestiremiyordu.

Bütün bunlar yetmezmiş gibi, bir de Bayan Baroda, Haran'la kendisini evlendirme işini hızlandırmak için elinden geleni yapmaya başladı. Her fırsatta Pareş Babu'ya:

– Suşarita, artık iyice kendi keyfine göre hareket etmeye başladı, diyordu. Bu yüzden de onun sorumluluğunu daha fazla yüklenmemiz mümkün değil. Eğer daha fazla evlenmeden burada kalacaksa, diğer kızlarımı buradan uzaklaştırmak zorunda kalacağım. Onun saçma sapan davranışlarıyla, kızlarıma kötü örnek olmasını istemiyorum. Şunu iyi bilmelisiniz ki, ona karşı gösterdiğiniz bu hoşgörü için, sonradan çok pişman olacaksınız! Lolita'nın davranışlarına hiç dikkat ettiniz mi? Onu hiç bu kadar dik başlı görmemiştim. Kimsenin sözlerini umursamamasında, herkese rahatsızlık verişinde sizce kimi örnek alıyor? Peki, ya geçen olanlara ne diyeceksiniz? Utancımdan: «Yer yarılsa da içeri girsem» dediğim olayda Suşarita'nın hiçbir etkisinin olmadığını düşünmüyorsunuz umarım. Bu zamana kadar hiç şikayet etmedim. Bunun nedeni de sizin onu, kendi öz kızlarınızdan bile daha çok sevmenizdi, ama şimdi bilin ki, bu durumun böyle devam etmesine sessiz kalamam!

Pareş Babu, bu duydukları karşısında gerçekten kederleniyordu, ama bu kederin nedeni Suşarita'nın ilerlemekte olduğu yol değil, evdeki huzursuzluktu. Diğer yandan Baroda'nın kafasına koyduğunu yapmak için ortalığı karıştırmaktan hiç çekinmeyeceğini de çok iyi biliyordu. Eğer yaptıklarının bir sonuç vermediğini görürse, daha büyük bir hırsla uğraşırdın. Pareş Babu, eğer gerçekleşirse,

sevgili kız Suşarita'nın, evlilik yoluyla huzura kavuşacağına inanıyordu. Bu düşünceden hareketle Bayan Baroda'ya:

– Eğer Haran Babu, Suşarita'yı evliliğin gerçekleşeceği tarih için razı ederse, bilin ki, hiçbir itirazım olmayacak, dedi.

– Ben de bunu merak ediyorum, diye bağırdı Baroda. Üstelik de bu soruyu defalarca yönelttik kendisine, ama onun davranışlarına şaşıyorum artık. Hem ne diye küçük hanımın gönlü olsun diye bekleyecekmişiz? Söyler misiniz, Haran Babu'dan daha iyi bir koca mı bulabilecek sanki? Hiç kusura bakmayın, bana ister kızın, isterseniz kızmayın, yine de şunu söylemeden edemeyeceğim; ban kalırsa Suşarita, Haran Babu'ya layık bir eş olamaz.

– Düşünceniz sizi bağlar, dedi Pareş Babu. Ancak ben, Suşarita'nın Haran Babu ile ilgili içindeki hisleri henüz tam anlamıyla bilemiyorum. Bu yüzden de onlar aralarında herhangi bir karara varmadıkları sürece, hiçbir şekilde işe karışmaya niyetim yok!

– Ah, demek siz de anlayamadınız daha! Sonunda bunu kabul ettiğinize sevindim doğrusu. Şuna inanın ki, onun ne düşündüğünü bilmek, neredeyse olanaksız. Ve şunu da bilin ki, Suşarita'nın içiyle dışı birbirinden çok farklı!

***

Günün birinde gazetede, Brahmo Samaj ile ilgili içindeki coşkunun azaldığı yönünde iddialar ileri süren bir yazı yayımlanmıştı. Yazıda hiçbir şekilde, hiçbir isim belirtilmiyordu, ama açıkça gösterilen hedef, Pareş Babulardı. Bunca söze ve yazıdaki yaklaşıma bakıldığında, yazının yazarının da kim olduğu anlaşılabiliyordu. Bu haksızca iddialara rağmen, Suşarita, yazının sonuna kadar dikkatle okumuştu. Okuduktan sonra da gazeteyi eliyle parçalamaya başlamıştı. Gazete parmakları arasında öylesine küçük parçalara ayrılmıştı ki, Suşarita'yı gören, gazeteyi atomlarına ayırmaya çalıştığını düşünürdü.

Tam bu sırada içeriye giren Haran'dan başkası değildi. Hiçbir söylemeden kendisine bir iskemle aldı ve Suşarita'nın yakınına oturdu. Fakat Suşarita, ona doğru bakmaya bile gerek duymadı. Ya da yaptığı işe kendisini fazlaca kaptırdığı için onu fark etmemişti. Onun kendisini fark etmesini bir süre bekleyen Haran, sonunda:

– Suşarita, dedi. Buraya çok ciddi bir konuyu, enine boyuna konuşmak için geldi. Bu sırada da beni, çok dikkatli dinlemenizi istiyorum!

Fakat Suşarita, onu duymamış gibi gazete parçalama işine devam ediyordu. Gazete, artık elle yırtılamayacak kadar küçük parçalar halini alınca da eline geçirdiği makasla kesmeyi sürdürdü.

O, bu işe uğraşmayı sürdürürken kapıda Lolita göründü. Haran, aceleci bir sesle ona dönerek:

– Lolita, dedi. Rica ediyorum, Suşarita ile konuşmamız gereken önemli şeyler var!

Lolita, her ne kadar istemese de, dışarı çıkmaya yönelmişti ki, Suşarita, onu elbisesinden tutup durdurdu. Fakat Lolita:

– Ama Didi, dedi. Sanırım Haran Babu'nun seninle konuşacakları var.

Buna karşılık Suşarita, onu hiç duymamış gibi davranarak, zorla çekiştirerek yanına oturttu. Haran, iki kardeş arasında geçenlere akıl erdiremez bir halde oturuyordu. Daha fazla beklemeye dayanamayarak doğruca konuşmak istediği konuya girdi:

– Evet, Suşarita, dedi. Evliliğimizi daha fazla ertelemenin bir anlamının olmadığı düşüncesindeyim. Bu konuda Pareş Babu ile de konuştum. Eğer siz de onay verirseniz, hemen tarihi belirlememizde bizi destekliyor. Ben, düşündüm ve ayın sekizinci gününü...

Bu sırada söze giren Suşarita, onun daha fazla konuşmasına fırsat vermeden:

– Hayır! diye kestirip attı.

Böylesine keskin bir reddedilmeyi beklemeyen Haran, çok şaşırdı. Onun için Suşarita, her zaman yumuşak huyluluğun canlı bir örneğiydi. Bu yüzden de teklifinin daha sözünü bile bitirmeden, bu şekilde tek kelimede olumsuz bir cevapla karşılaşacağını hiç düşünmemişti. Bundan gelen bir öfkeyle:

– Ne dediniz, hayır mı? diye tekrarladı Suşarita'nın sözünü. Söyler misiniz bunun anlamı nedir? Biraz daha beklememizi mi istiyorsunuz?

Suşarita, aynı kararlılıkla ve kestirip atarcasına:

– Hayır! dedi.

Haran, daha bir artan şaşkınlığıyla:

– Daha açık konuşur musunuz, dedi. Hayır, diyerek ne demek istiyorsunuz?

Suşarita, sakin tavrını koruyarak ve kesin bir sesle:

– Sizinle evlenmek istemiyorum! dedi. Haran'ın ağzı, şaşkınlıktan iyice açılmıştı:

– Demek evlenmek istemiyorsunuz, diye bağırdı. Bu sırada söze giren Lolita, alaycı bir tavırla:

– Görünen o ki, artık ana dilimizi iyi anlıyorsunuz, Haran Babu! dedi.

Haran, son derece sert bakış fırlattığı Lolita'ya:

– Aslına bakarsanız, ana dilimi anlayamadığımı düşünmeye başlıyorum, dedi. Öte yandan kendisine büyük saygı duyduğum birinin sözlerini kötüye yormak gibi bir alışkanlığım da yoktur!

Lolita, kendine güvenen sesiyle:

– Birini tanımak, zaman işidir, dedi. Sanırım, bu sizin için de böyledir Haran Babu.

– Bu zamana kadar hiç kimse, davranışlarımın sözlerimi desteklemediğini söyleyemez. Bunun için de, en azından kendi açımdan bu noktada herhangi bir şüpheye yol açacak hiçbir şey yapmadım. Bunun doğru olup olmadığını, Suşarita söyleyebilir sanırım!

Lolita, tekrar söze girecekti ki, Suşarita ona engele olarak:

– Söylediklerinizde hakkınız var, Haran Babu, dedi. Emin olunuz ki, bir anlığına bile sizde kabahat bulmuyorum!

– Eğer bende kabahat bulmadığınızı söylerken samimiyseniz, ne diye bana karşı böylesine çirkin bir davranış içindesiniz?

Suşarita, kararlı halinden hiçbir şey kaybetmemiş bir sesle:

– Bu, sizin için çirkin bir şey olabilir ve bunda hakkınız da vardır, dedi. Ama bu, böyle olsa da, bu çirkinliği kabul etmeliyim. Çünkü artık...

Sözünü kesen kapıdan duyulan bir sesti:

– Girebilir miyim Didi? diye soran bir sesti bu.

Suşarita, bu sesle beraber birden ferahlamış gibi:

– Siz miydiniz Binoy Babu, dedi. Buyurun, elbette girebilirsiniz.

– Üzgünüm, ama yanılıyorsunuz Didi. Ben sadece Binoy, Binoy Babu değil. Rica edeceğim, bu resmiyetle ezmeyin beni! Binoy, bu sözlerle içeri girerken Haran'ın yüzüne bakarak takılan bir sesle:

– Ne o, dedi. Yoksa epeydir uğramayışım, sizi gücendirdi mi?

Haran, onun şakasına katılmak için kendisini zorlayarak:

– Evet, dedi. Bu, gerçekten de gücenilecek bir şey! Fakat üzgünüm ki, kötü bir zamanlamanız var. Öyle ki, az önce Suşarita ile önemli bir konu hakkında konuşmaya başlamıştık.

Bunun üzerine oturmaya hazırlandığı yerden bir anda uzaklaşan Binoy:

– Ah, dedi. Ne yaparsınız işte, bu da benim talihim. İnsan, gelmesi gereken zamanı kestiremiyor, zaten sırf bu yüzden de çok sık gelmeyi göze alamıyor.

Bunları söyleyip kapıya yönelmişti ki, Suşarita:

– Lütfen Binoy Babu! diyerek onu durdurdu. Zaten konuşmamız bitmişti. Rica ederim buyurun, oturun.

Binoy, durduruluşundan, gelişiyle Suşarita'yı içinde bulunduğu zor bir durumdan kurtardığını hemen anlamıştı. Bunun verdiği keyifle, iskemleye kurulurken:

– İşte bu da benim yaradılışımdan gelen bir huyum, dedi. Böylesine nazik bir teklifi hiçbir zaman reddetmiyor, hemen kabul ediyorum. Bu yüzden de Didi, yaptığınız tekliften emin olmanızı dilerim. Sonradan pişman olmayasınız...

Binoy'un keyfi ve şakaları, Haran'ın sinirini bozmuş, susmaya zorunlu bırakmıştı. Fakat yine de içindekileri söylemeden gitmeyecek gibi bir hali vardı.

Bu sırada odanın içinde Binoy'u sessiyle beraber kalp atışı hızlanan biri vardı. Elbette bu, Lolita'dan başkası değildi. Her ne kadar doğal davranmaya çalışsa da bunda hiç de başarılı değildi. Binoy'un girişiyle, sıradan birini görmüş gibi konuşmamaya, hatta ellerini bile nereye koyacağını bilememeye başlamıştı. Bir ara odayı terk etmeye yeltendiyse de giysisini tutup kendisini durduran Suşarita'ya boyun eğdi. Bu arada Binoy da, sürekli Suşarita ile konuşuyor, Lolita'ya herhangi bir şekilde bir şey söyleyemiyordu. Yaşadığı sıkılgan hali, sürekli konuşarak belli etmemeye çabalıyordu.

Binoy ve Lolita arasındaki karşılıklı devam eden utangaçlık, Haran'ın da dikkatini çekmişti. Son zamanlarda her fırsatta kendisine acımasızca hücum eden Lolita'nın, Binoy karşısında nasıl uysal bir halde durduğunu görünce, epeyce canı sıkılmıştı. Bu can

sıkıntısının hemen ardından da Pareş Babu'ya, kızlarının Brahmo Samaj dışındakilerle görüşmelerine ses çıkarmadığı için büyük öfke duyuyordu. Öyle ki Pareş Babu'ya, bunun hesabını sormak fikri de bu hisler içine kafasında şekillenmeye başlamıştı.

Suşarita, davranışlarına bakara Haran'ın kalkmaya pek niyetli olmadığını anladı ve bunun üzerine Binoy'a dönerek:

– Ne zamandır teyzemle görüşmüyorsunuz, dedi. Emin olun, sürekli sizi soruyor bana. Birlikte yanına çıkalım, ister misiniz?

– Teyzeniz de benim sürekli aklımda, diye cevap verdi Binoy. Hatta siz söze başlamadan önce ben de bunu teklif etmeyi düşünüyordum!

Bu sözlerin ardından birlikte odadan çıkmak için kapıya yönelmişlerdi ki, Lolita da ayağa kalktı ve Haran'a dönerek:

– Sanırım benimle konuşacak önemli bir şeyiniz yoktur Haran Babu! dedi.

– Yok! diye karşılık verdi Haran. Sorunuzdan anlaşılan o ki, başka bir yerde işiniz var! Eğer böyleyse, sizi tutmam.

Lolita, Haran'ın sözleri ardında neyin yattığını anlamıştı. Bu yüzden de kendisine doğru gelen taştan çekinmediğini belli etmek amacıyla:

– Hayır, dedi. Özel bir işim yok! Sadece Binoy Babu'yu epeydir görmüyordum, gidip biraz gevezelik edeyim onunla. Neyse, belki siz de bu arada şu yazınızı okumak isterseniz... Ama tüh, bir an için unutmuşum, ablam o gazeteyi parçalamıştı. Fakat sorun değil canım, eğer bir başkasının yazdıklarını okumak gibi bir huyunuz varsa, şunlara göz atabilirsiniz.

Lolita, alaycı tavrıyla sarf ettiği bu sözlerinin ardından, masaya özenle koyulmuş olan Gora'nın yazılarını Haran'ın önüne koydu. Sonra da hafifçe gülümseyerek diğerlerinin yanına gitmek üzere dışarı çıktı.

Binoy'un gelişi, Harimohini'yi oldukça sevindirmişti. Bu sevincin nedeni, sadece ona duyduğu yakınlık değil, kendisine başkaları gibi, bir yaratığa bakan gözlerle bakmamasıydı. Kendisine böylesi gözlerle bakanlar, Kalkütalı, Harimohini'den daha fazla İngiliz ve Bengali kültürüyle yetişmiş insanlardı. İşte böylesi kimselerin, sürekli olarak kendisini aşağılamalarına daha fazla dayanamamış

ve günden güne iyice kabuğuna çekilmişti. Bu şartlar böyleyken Binoy'un varlığını, kendisi için bir destek olarak kabul ediyordu. Çünkü o da Kalkütalıydı ve duyduklarına göre bilgi yönünden de küçümsenemeyecek kadar bilgiliydi. Fakat hiçbir zaman diğerleri gibi bir davranış içinde bulunmamış, tam tersine kendisine sürekli bir sevgi ve saygıyla yaklaşmıştı. Bütün bu özellikleriyle Binoy, çok geçmeden, sanki yakın bir akrabasıymış gibi Harimohini'nin gönlünde büyük bir yere sahip olmuştu.

Şayet Haran'ın kendisine yönelik iğneleyici sözleri olmasaydı, Lolita, Onların arkasından gelemeyecekti. Ama karşılaştığı bu alaycı sözler, onu sadece terasa götürmekle kalmadı, aynı zamanda Binoy'la rahatça konuşmasını da sağladı. Bir süre sonra, az önce yanından öfkeli giden Lolita'nın aşağı kata kadar gelen şen kahkahalarını duyan Haran, tek başına oturduğu yerde, iyiden iyiye öfkelenmişti. Bir süre sonra tek başına oturmaktan sıkılan Haran, Bayan Baroda ile konuşmanın kendisini rahatlatacağını düşünerek, onun yanına gitmişti.

Yanına gelen Haran'ın, Suşarita'nın evlilik konusunda kesin bir şekilde ret cevabı verdiğini söylemesi üzerine deliye dönen Baroda, Haran'ı cesaretlendirmek istercesine:

– Olanları, kendi yolunda akmaya bırakmamalısınız Haran Babu! dedi. Daha öncesinde defalarca, sizinle evleneceğini söylemişti. Öyle ki, Brahmo Samaj içindeki herkes de bunun kesinleşmiş bir karar olduğunu düşünüyordu. Bugün kalkıp da olumsuz cevap vermesi, bu işin olmayacağını düşünmemize neden olamaz. Sizin böyle, kolayca yolunuzu terk edeceğinizi düşünmezdim doğrusu. Hep beraber ne yapmaya çalıştığını görüceğiz.

Aslında Baroda'nın, Haran'ı cesaretlendirmesine pek de gerek yoktu. Çünkü bütün bunların ardından o, içinden: «Prensiplerime sahip çıkmalı ve güçlü olmalıyım, diyordu. Onunla evlenmek ya da evlenmemek benim için çok önemli olmasa da Brahmo Samaj'ın şerefi tehlikede ve ben, onu korumalıyım!»

Binoy, Harimohini'ye karşı duyduğu yakınlığı, daha da güçlendirmek için, kendisi için yiyecek bir şeyler istedi. Bu istek, Harimohini'yi çok mutlu etmişti. Hemen gitti ve Binoy'a sunmak üzere bakır bir tepside meyve, şekerleme, kavrulmuş çekirdekle bir bardak da getirdi.

Binoy, tatlı gülümsemesiyle:

– Aslına bakarsanız, böylesi uygunsuz bir saatte kendisinden yiyecek isteyerek teyzemizde sıkıntı yaratacağımı düşünmüştüm. Ama görüyorum ki, yanılmışım!

Bu sözlerinin ardından önüne koyulan tepsiye iştahla eğilmişti ki, içeriye Bayan Baroda geldi. Bunun üzerine tabağının üzerinden hafifçe başını kaldıran Binoy:

– Aşağıda size bakmış, fakat görememiştim, dedi. Az önce de buraya çıktım!

Bu sözlere karşılık Baroda, onun kendisini selamlamasını, özür belirtmek üzere söylediklerini fark etmemiş gibi davranarak doğrudan doğruya Suşarita'ya döndü:

– Demek evimizin küçük hanımı da buradaymış, dedi. Zaten buna hiç şaşırmamam gerekir. Suşarita, burada gönlünün dileğini yapsın, zavallı Haran Babu, tek başına aşağıda bekleyedursun! Bu evdeki tüm kızlar, benim elimde büyüdü, ama hiçbirinden daha önce böyle bir davranış görmemiştim. Onu, bu davranışlara yöneltenin de kim ya da ne olduğunu merak ediyorum doğrusu. Bizim ev düzenimiz içerisinde, bu tip davranışların olabileceği, kimin aklına gelirdi. Söylesenize bu davranışların ardından, Brahmo Samaj'dakilerin karşısında nasıl durabiliriz?

Baroda'nın bu çıkışındaki hedefin kendisi olduğunu sezen Harimohini, Suşarita'ya dönerek:

– Aşağıda birinin seni beklediğini bilmiyordum, dedi. Çabuk yavrum, misafirinizi daha fazla bekletmeyin. Aslında ben de bunu düşünmeliydim.

Bu sırada söze girip itirazda bulunmak isteyen Lolita'yı Suşarita, elini güçlü bir şekilde sıkarak durdurdu ve sonra da hiçbir şey söylemeden aşağıya indi.

Binoy ile tanıştığı ilk zamanlarda Bayan Baroda, kendi sözlerini büyük bir saygıyla karşılayan bu genç adamın, kendisinin de etkisi sayesinde çok sürmeden Brahmo Samaj topluluğu içinde yer alacağını düşünüyor ve onun hayatı üzerinde kurduğunu düşündüğü etkinini de uzun soluklu bir etki olacağını düşünerek kendisiyle gurur duyuyordu. Hatta bu konu üzerine birçok defa Brahmo Samaj'daki arkadaşlarının önünde zaferini ortaya koymuştu. Oysa

şimdi, Binoy'u karşısındaki isyan dalgası içinde ve suç ortağı gibi öz kızı Lolita'nın yanında, düşmanının yanında görmesine oldukça kızmıştı. Bu öfkeyle kızına dönüp:

– Senin burada herhangi bir işin var mı Lolita? diye oldukça sert bir şekilde sordu.

– Evet, diye cevap verdi Lolita. Binoy Babu, buraya gelince, ben de...

– Binoy Babu, kiminle görüşmek isterse, onu ziyaret etsin! Sen, hemen aşağıya ineceksin!

Lolita, karşısında gördüğü bu tepkiyle, Haran Babu'nun, Binoy ve kendisinin adlarını, haddini aşarak bir araya getirdiğini, annesine de bununla ilgili bir şeyler söylediğini hemen anlamıştı. Başta alttan alsa da sonrasında lüzumsuz bir tepkiyle:

– Ne zamandır gelmiyordu Binoy Babu, dedi. İşte şimdi de yanımıza gelmiş ve ben de onun biraz sohbet etmek istiyorum. Ondan sonra gelirim aşağıya!

Baroda, bu ses tonunun, Lolita'nın boyun eğmez ses tonu olduğunu hemen anladı. Bununla beraber Harimohini'nin önünde bu yenilgiyi kabullenemeye hiç niyeti yoktu. Bu yüzden de hiçbir şey söylemeden ve çıkana kadar da Binoy'u görmemiş gibi davranarak dışarı çıktı. Onun hırsla çıkışı, Lolita'nın içindeki, Binoy ile konuşma isteğini de söndürüvermişti. İçeride üçü birden, bir süre, sessizce ve sıkıntı içinde oturdular. Bu sessiz geçen sürenin ardından ayağa kalkan Lolita, gidip odasına kapandı.

Binoy, karşılaştığı durumlardan, Harimohini'nin ev içindeki halini açıkça kavramıştı. Bunun ardından söze girdi ve sohbetin istediği yolda ilerlemesini sağladı. Harimohini de onun isteği üzerine, başından geçenleri ayrıntılı bir şekilde kendisine anlattı. Öyküsünün sonuna doğru da:

– İşte böyle evladım, dedi. Böylesine bahtsız bir kadın olarak benim, bu dünyada yerim yok! Benim gibi birinin yapabileceği en uygun şey, çekileceğim kutsal bir yerde, kendimi Tanrı adına ibadete adamaktır. Birazcık param var, onun sayesinde bir süreliğine yaşamam mümkün olabilir. Eğer ondan sonra da ölmemişsem, gider evin birinde aşçılık yapar, yine geçinirim. Benares'de bu şekilde yaşamlarını sürdüren birçok kişi tanırdım. Ancak tüm bunlarla

beraber, ruhum öylesine günaha boğulmuş bir halde ki, bunun kararını bir türlü veremiyorum. Tek başıma kaldığım zaman, hemen kederlerim eline geçiriyor beni ve Tanrı'yı bile düşünemez hale geliyorum. Arada bir, delirme korkusu bile doğuyor içime. Azgın bir nehirde boğulmak üzere olan biri için, bir salın ne kadar büyük bir anlamı varsa, benim için de Satiş'le Radharani de öyle büyük anlamlar! Onlardan ayrılma düşüncesi bile beni perişan etmeye yetiyor da artıyor. Tüm gecem günüm bu ayrılık korkusuyla içimin kemirilişiyle geçiyor. Bu dünyaya ait sahip olduğum ve kaybettiğim tüm güzelliklerin ardından, onlara böylesine güçlü bir bağla bağlanamamak gelmedi elimden! İçimi size açıkça dökmekten, hiçbir pişmanlık ya da utanç duymuyorum evladım. İşte açıkça itiraf ediyorum ki, bu çocuklara kavuştuğum ilk andan bu yana, Tanrı'ya tüm benliğimle tapıyorum. Eğer korktuğum olur da, onlardan ayrı düşersem, Tanrı, benim için sadece ağır, taştan bir kütle haline gelecek!

Harimohini, son sözlerini söylerken, tutamadığı gözyaşlarını siliyordu.

***

Suşarita, terastan aşağıya indiğinde, doğruca Haran'ın yanına gitti ve doğrudan doğruya yüzüne bakarak:

– Evet, dedi. Daha ne konuşmak istiyorsunuz benimle?

Haran, zorlukla sakinleştirdiği sesiyle oturmasını istediyse de Suşarita, oturmak istemedi. Bunun üzerine konuşmaya mecbur kalan Haran:

– Bana hakaret ettiğinizin farkında mısınız? diye sordu.

– Siz de bana karşı, çok faklı davranmadınız!

– Bana bağlanacağınızı belirten söz, benim için ve bu işin gerçekleşmesi için geçerlidir! Hem...

Suşarita, onun daha çok konuşmasına izin vermeyerek kesti sözünü:

– Söyler misiniz bana, sadece kelimeler mi şekillendirir davranışları? diye sordu. Söylenmiş bir söz için, beni yöneldiğim yoldan tersi bir yöne gitmeye mi zorlayacaksınız? Gerçek dediğimiz şey, aldatıcı cümlelerden çok daha değerli ve önemlidir. Yaptığım bir

hatayı, birkaç kez tekrarladığım için, bunun bir gerçek olarak kabul edilmesi mi gerekir? İşte şimdi hatamın farkına vardığım için, evlenme işini kabul ettiğimi belirten sözümü tutamayacağım. Aslına bakarsanız hatanın büyüğü, bu söze bağlı kalmak olurdu.

Haran, onun bu şekilde kararından dönmesine bir türlü anlam veremiyordu. Gereken ölçüde sezgiye ve mütevazılığa sahip olmayan Haran, sergilediği saçma ısrarın, Suşarita'nın o doğal sakinliğini ve çekingen halini ortadan kaldırdığını kavrayamıyordu. Bu yüzden de bunun suçlusu olarak, onun yeni dostlarını görüyordu. Bu düşünceyle:

– Keşfettiğinizi söylediğiniz, nedir? diye sordu. Bunu gerçekten merak ediyorum.

– Böyle bir soruyu neden sorduğunuzu anlamıyorum! Size bu kararı uygulamayacağımı söylüyorum ve bunun yeterli olduğunu düşünüyorum!

Haran, ısrarcı tavrını sürdürerek:

– Peki, bu yeni durumu açıklamak için Brahmo Samaj'a bir şeyler söylememiz gerektiğinin farkında mısınız? diye sordu. Üyelere sizin de, benim de ne söyleyeceğimiz ile ilgili bir öneriniz var mı?

– Ben, kendi adıma bir açıklama yapmak gibi bir gerekliliği kabul etmiyorum. Ama siz, bir açıklama yapmaya zorunlu olduğunuzu düşünüyorsanız, benim daha çok genç, çılgın ve havai biri olduğumu söyleyin. Ya da canınız ne istiyorsa, onu söyleyin. Bununla beraber sizinle benim aramızda yapılacak herhangi bir açıklamanın olmadığını düşünüyorum.

Haran, öfkeden kıpkırmızı kesildi:

– Böyle davranamazsınız! diye bağırdı. Pareş Babu...

Rastlantı bu ya, tam adının söylendiği anda Pareş Babu girdi içeri ve Haran'a dönerek:

– Evet, dedi. Sanırım tam zamanında geldim, buyurun bakalım Haran Babu, galiba benimle konuşacaklarınız var.

Suşarita, bu durum üzerine, söyleyecek bir şeyinin olmadığını anlatır gibi dışarıya çıkmaya yöneldi, fakat Haran, onun gidişini önlemek üzere:

– Lütfen kalın, Suşarita, dedi. Sizin burada olmanız gerekiyor. Hazır Pareş Babu da buradayken, bu konunun tartışılması daha yerinde olacak!

Suşarita, bu sözler üzerine gitmekten vazgeçti. Bundan cesaret alan Haran, konuşmasını Pareş Babu'ya dönüp sürdürerek:

– Aradan geçen bunca zamanın ardından Suşarita, evliliğimizle ilgili verdiği sözü yerine getirmeyeceğini söylüyor, dedi. Böylesine önemli bir konuda, böylesi bir tavrı kabul etmem nasıl beklenebilir? Ortaya çıkan bu çirkin durumun sorumluluğu biraz da siz de değil mi Pareş Babu?

Pareş Babu, sakin bir tavırla Suşarita'nın yanına yürüdü ve saçlarını usulca okşayarak:

– Senin burada kalmana gerek yok sevgili yavrum, dedi. Dilersen, gidebilirsin!

Pareş Babu'nun anlayış ve şefkat dolu sesi, Suşarita'nın gözlerini yaşarttı ve hafifçe gülümseyerek dışarı çıktı. Onun ardından konuşmasını sürdüren Pareş Babu, Haran'a:

– Görünen o ki, çekimserliğimde haklı çıktım, dedi. Suşarita'nın, enine boyuna düşünmeden, size söz verdiğini düşünüyor ve bunun için de evlilik konusu açıldığında, sizin ısrarcı halinize karşılık çekimser davranıyordum.

– Peki, bunun tam tersi hiç aklınıza gelmez mi? diye sordu Haran. O zaman bana söz verirken enine boyuna düşünmüş, ama şimdi ise bundan vazgeçerken gereği kadar düşünmemiş olamaz mı?

– Bu da olabilir tabii ki, ama böylesine açıkça ortada olan bir kuşku dururken, evlilik konusundan vazgeçişin daha akıllıca bir iş olacağı da ortadadır!

– Kendi yararı adına, Suşarita'ya birkaç öğüt vermeniz gerekmez mi?

– Şundan emin olun ki, ben, her zaman onun yararına olacak tavsiyeler veririm ona.

Haran, birden öfkelenen sesiyle:

– Eğer bu dediğiniz gibi olsaydı, Suşarita şimdiki çıkmazın içinde olmazdı. Şunu açıkça söyleyeyim ki, son zamanlarda aileniz içinde olup biten her şeyin sorumluluğu size aittir. İşte, arkanızdan konuşmadan belirtiyorum ki, bütün bu olanların nedeni, verdiğiniz yanlış kararlardır.

Pareş Babu, onun bu sert çıkışına karşı hafifçe gülümsedi:

– İşte bunda hakkınız var, dedi. Evimde olan her şeyin sorumluluğunu, benim dışımda kimse yüklenemez!

– O halde, günün birinde bundan ötürü çok pişmanlık duyacağınızı aklınızdan çıkarmayınız.

– Pişmanlık duymak, Tanrı'nın, bizlere sunduğu büyük bir nimettir Haran Babu, dedi Pareş Babu. Ben ömrüm boyunca hep, kötü bir şey yapmaktan korktum, pişmanlık duymaktan değil!

Tam bu konuşmalar sürerken içeri giren Suşarita, Pareş Babu'nun elini sevgiyle tutarak:

– Babacığım, dedi. Akşam için ibadet zamanınız geldi.

Pareş Babu:

– Ben birazdan dönerim Haran Babu, dedi. Beni bekleyebilir misiniz? Fakat Haran, bu soruya öfkeli bir tonla: «Hayır» diye cevap verdi ve sonunda çıkıp gitti.

***

Suşarita, kendisiyle giriştiği gibi çevresindekilerle de amansız bir savaş içinde olduğunu fark ettiğinde büyük bir şaşkınlığa kapılmıştı. Kendisinin bile farkında olmadan Gora'ya karşı içinde yeşeren duygular, günden güne güç kazanmış, onun tutuklanmasıyla beraber de öylesine açık ve karşısında durulamaz bir hal almıştı ki, bu durumdan kurtulmanın hiçbir yolunu bulamıyordu Suşarita. Kendisini bu denli derinden sarsan bu çatışmadan kurtulmanın yolunu bulması biraz da tek başına kalması gerekiyordu, ama bu son zamanlarda pek mümkün olmuyordu. Haran, neredeyse tüm zamanını Brahmo Samaj'ın öfkeli üyelerini dolduruşa getirmeye ayırıyordu. Bunun sonucunda da üyelerin hepsi, tepkileriyle Suşarita'ya yükleniyorlar, neredeyse onun nefes almasına bile izin vermiyorlardı. Gazetelerde çıkan yazılardan da olayı daha fazla alevlendireceklerini gösteren işaretler yer alıyordu. Her şey bir tarafa, Suşarita, teyzesinden başlayan bu sorunlar zincirini düşündüğünde, işleri yoluna sokması gerektiğini düşünüyordu. Durumlar öyle sert bir hal almıştı ki, zaman kaybetmeden bir şeyler yapmazsa bir felaketin yaklaştığını seziyordu.

Suşarita, kendi içinde gelişmekte olan büyük bir krizi kavrıyordu. Kendisi için çizilen ve herkesin yürüdüğü yolda ilerlediği, di-

ğerleri gibi düşünerek geçirdiği sakin günlerden eser kalmamıştı hayatında.

Yaşadığı güç zamanlarındaki tek dayanağı Pareş Babu'ydu. Bu destek olma işi, bir konuyla ilgili ona danışmasından ya da tavsiye istemesinden kaynaklanmıyordu. Öyle ki, onun karşısında kendi fikirlerini dillendirmekten çekinir, dahası utanırdı. Onun yanında olması, hiçbir şekilde tek kelime etmese bile, Suşarita için içeriye hiç kimsenin giremeyeceği bir sığınak halini alıyor ve bu sığınak, ona bir baba koruyuculuğu ile anne şefkatini hissettiriyordu. Pareş Babu, geçmekte olan sonbahar akşamlarında, ibadet saatini, bahçede değil, dua etmek üzere, evin ön kısmında bulunan bir odada geçiriyordu. Odanın açık bıraktığı penceresinden içeri süzülen akşam güneşi, ak saçlarını ve huzur içindeki yüzünü daha bir aydınlatıyordu. Onun bu huzurlu saatlerinde yanına gelen Suşarita da sessizce yanında oturuyor, ondaki huzura teslim ediyordu kendini. Bu zamanlarda Pareş Babu'nun düşüncelere daldığı ve içinde titremeler duyduğu sessizlikte, Suşarita, içinde debelendiği kaygı ve acılarla yüklü yüreğinde huzur duyuyordu.

Pareş Babu, onun tıpkı bir mürit gibi sessizce yanı başında oturduğunu görünce, sevgili kızının derin, huzurlu bir hazzın içinde bulunduğunu sezer ve onun için yüreğinin derinliklerinden dualar yükselirdi.

Tüm düşünce ve duygu birikimiyle ulu Tanrı'ya bağlanan Pareş Babu, hayata dair tüm amacını, iyiliğin ve gerçeğin üzerine yöneltmişti. Hiçbir zaman maddi işler için kafa yormamış, bunlar için çabalamamıştı. Bu şekilde sürdürdüğü yaşamında o kadar derin bir düşünce özgürlüğüne erişmişti ki, bunun sonucu olarak da hiç kimseyi iman yolu üzerinden olduğu kadar, ondan uzaklaşma yolunda da zorlamaz, bunun yapılmasından da hiç hoşlanmazdı. İnsanlarda bulunduğunu düşündüğü iyiliğe öyle yürekten inanır ve kusurlara öyle büyük bir sabır gösterirdi ki, bundan ötürü bazı sofulardan da tepkiler alırdı. Kendisine yöneltilen bu saldırılar, onun her zamanki sakin mizacında hiçbir değişiklik yapmıyordu, ama bunların kendisini yaraladığı da bir gerçekti.

İşte ondaki bu eşsiz derinlikteki dinginlikten, hiç değilse, birazını kendi varlığında hissedebilmek için Suşarita, bulduğu her fırsatta

Pareş Babu'ya yanı başında bulunuyordu. Çevresinde hızla büyüyen çatışmadan ve bunun sonucu içindeki çırpınışlardan bunaldığı anlarda genç kız, aradığı huzuru bulabilmek için başını, babasının kucağına bırakıvermek ihtiyacını hissediyordu.

Başlarda sabırla beklemeyi başarabilirse içindeki çatışmanın, tükeneceğini umuyordu. Fakat bu beklentisinin gerçekleşmemesi alnına yazılmış olacak ki, çok farklı yollara girmeye mecbur kalmıştı.

Bu kanatta bunlar yaşanırken, sözlerinin Suşarita üzerinde hiçbir etki yapmadığını ve Pareş Babu'nun da kendisi yanında yer almayacağını anlayan Baroda, bundan gelen öfkeyle Harimohini'ye saldırdı. Yalnızca onunla aynı evde bulunduğu düşüncesi bile çileden çıkmasına yetip de artıyordu. Baroda babasının ölüm yıldönümü için hazırlıklar yapmaya başlamıştı. Davetli listesinde, yakın aile dostlarının yanın da Binoy da bulunuyordu. O gün geldiğinde Baroda, Suşarita ve diğer kızlarının yardımlarıyla salondaki son hazırlıkları yapıyordu. Bu sırada gelen Binoy'un Harimohini'yi görmek için yukarı çıktığını gördü. Nasıl keyifsiz insanlar, küçücük bir ayrıntıyla bile rahatsız olurlarsa, Baroda da bu durum karşısında hiçbir işe el süremez oldu. Bir süre bu halde durduktan sonra da dayanamayıp onun ardından yukarıdaki odaya gitti. Gittiği sırada Binoy ve Harimohini, oturdukları örtünün üzerinde samimi bir sohbete dalmışlardı.

Baroda, doğrudan doğruya Harimohini'ye dönerek:

– Artık sizinle konuşmak gerek ve beni şimdi iyi dinleyin beni! dedi. Burada dilediğiniz kadar kalmanız da hiçbir sorun yok! Biz de size hiçbir hoşnutsuzluktan duymadan bakarız. Fakat şunu bilin ki, putunuzun evimizde durmasına artık göz yumamayız!

Harimohini, bu zamana kadar yaşamını köyde sürdürdüğü için Brahmoları, bir Hıristiyan tarikatı olarak bilirdi. Şimdi de bunlarla arasında olan ilişki açısından da insanın, bir ömrünü sürekli bunlarla yaşamakla başına neler gelebilir, diye düşünüp duruyordu. Bununla beraber onların da, kendisiyle böylesine yakın bir hayat sürmekten pek hoşlanmayacaklarını açıkça bildiğinden, özellikle son günlerde, nasıl davranması gerektiğini düşünmeye başlamıştı. Şimdi karşısına geçen Bayan Baroda'nın sözleri de içindeki tüm

kuşkuları dağıtıyordu. Artık düşünmeyi bırakıp bir karara varmasının zamanı gelmişti. Bir ara, arada bir de olsa Suşarita'yı ve Satiş'i görebilmek üzere Kalküta'da bir ev tutmayı düşünmüştü. Fakat daha sonra elindeki parayı ölçüp tartınca, bu şehirde yaşamasının olanaksız olduğunu anladı.

Bayan Baroda, bir fırtına gibi şiddetle esip gittikten sonra, Binoy, başı önünde bir süre hiçbir şey söylemeden durmuştu. Onun bu halini gören Harimohini:

– Bir ara kutsal yerleri dolaşmak niyetindeyim, dedi. Acaba sizlerden biri, benim yol arkadaşım olmak ister mi?

Binoy, bu soru üzerine canlanarak:

– Ben, bundan büyük mutluluk duyarım! dedi. Fakat hazırlıklarımız için birkaç güne ihtiyacımız olacak. Siz de isterseniz, bu süre içerisinde annemin yanında kalırsınız!

– Herkese nasıl yük olduğumun farkında değil misiniz evladım? Omuzlarımda Tanrı'nın bana uygun gördüğü yükle, bana kimse katlanmak istemiyor. Kocamın evinde yaşarken bile yüküme katlanamadıklarını görmeli ve bunu anlamalıydım. Ama ne yazık ki bunu fark ettiğimde çok geç kalmıştım ve işte o zamandan bu yana yüreğimde duyduğum boşluğu birazcık da olsa doldurabilmek için oradan oraya göçtüm, durdum. Ama bahtsızlığım da benimle beraber geldi her yere. Ben artık bundan fazlasını istemiyorum yavrum, bırakın beni. Hem yabancı bir eve gidip de kendimi zorla kabul ettirmenin ne anlamı var? Beni düşünmeyin, ben de gidip dünyanın tüm ağırlığını taşıyan Tanrı'nın yanına sığınayım! Öyle ki, benim omuzlarımdaki yükü taşıyamayan ve bana katlanamayanlarla savaşmaya ne gücüm ne de hakkım olduğunu düşünmüyorum artık!

Harimohini, hem konuşmuş hem de gözyaşlarını silmekle uğraşmıştı. Bu sırada söze giren Binoy:

– Bunu kabul edemem, teyzeciğim, dedi. Bu şekilde konuşmanız da beni çok üzer. Bununla beraber annemi başka kişilerle kıyaslamamanız yerinde olur düşüncesindeyim. Öyle ki, Tanrı yolunda dünyada var olabilecek tüm acılara bir insanın, acılı bir insana yardımı yük kabul etmesi mümkün olabilir mi? Burada Pareş Babu nasıl biriyse, emin olun ki, annem de öyledir. Bu yüzden de sizi dinlemem olanaksız. İzin verin, önce birlikte, benim kutsal yerimi ziyaret edelim, ondan sonra da sizinkine gidelim!

Harimohini, Binoy'un kararlığı karşısında yapacak bir şey olmadığını görerek:

– Fakat geleceğimizi haber vermemiz gerekmez mi? diye sordu.

– Zaten gidince haberleri olacak!

– Eğer öyle diyorsanız, yarın sabah...

Binoy, onun sözüne bitirmesine fırsat vermeden:

– Neden yarın olsun ki? diye sordu. Bu akşam gidebiliriz!

Konuşmanın bu noktasında yanlarına Suşarita geldi:

– Annem, törenin başlamak üzere olduğunu bildirmemi istedi, dedi.

– Üzgünüm, ama katılamayacağım, dedi Binoy. Teyzenizle yapılması gereken birkaç işim var!

Binoy, Baroda'nın gelip söylediklerinden sonra, aşağıya inmeye hiçbir istek duymuyordu. Öyle ki onun Suşarita'yla gönderdiği haberin altında da bir alaycılık seziyordu.

Harimohini, onun verdiği cevap üzerine yeni bir sorunun çıkmasından çekinerek:

– Daha sonra yine konuşuruz evladım, dedi. Şimdi törene katılmanız daha iyi olur, ardından tekrar gelirsiniz.

Suşarita, bu görüşü destekleyerek:

– Ben de gelmenizin daha iyi olacağı düşüncesindeyim, dedi.

Binoy, aşağıya inmemekle evde süren ve şiddetli bir devrim gibi ilerleyen sorunların büsbütün raydan çıkacağını fark etmişti. Bu yüzden de karar değiştirdi ve salona indi. Fakat iyi niyeti beklediği gibi bir sonuç vermedi. Düzenlenen törenin ardından, gelenlere soğuk yiyecek, içecekler sunuldu. Binoy, kendisine sunulanları:

– Teşekkürler, tokum, diyerek geri çevirmişti.

Bayan Baroda fırsatı kaçırmamak isteyen aceleci sesiyle:

– Çok normal, dedi. Yine yukarıda bol bol çörek yemişsinizdir, doğal olarak bunları yiyecek iştahınız kalmamıştır.

Binoy, bu ince iğnelemeyi kabullenen bir gülümsemeyle:

– Ee, ne yaparsınız, dedi. Oburluğun cezası budur işte! Boğazına dayanamayan, sonradan karşısına çıkan böylesi bir ziyafetten mahrum kalır!

Binoy, bu sözlerinin ardından ayağa kalıp çıkıyordu ki, Baroda aynı alaycılıkla:

– Yukarı gidiyorsunuz galiba, dedi.

Binoy, hiç oralı olmayan bir sesle: «Evet» diyerek çıktı. Giderken Suşarita ile karşılaştığında hafifçe:

– Suşarita, dedi. Birazdan siz de gelin yukarıya, teyzenizin yardımınıza ihtiyacı var!

Bu sırada konuklara ikram taşıyan Lolita, önünden geçtiği Haran, kendisine seslenerek:

– Binoy yukarı çıktı, diye alay etti.

Lolita, kendisine atılan bu taş üzerine onun önünde durdu ve doğrudan doğruya yüzüne, sert bir sesle:

– Farkındayım, dedi. Ama siz endişelenmeyin, bana: «Hoşça kal» demeden evden ayrılmaz! Zaten şu işimi bitireyim, ben de çıkacağım yanlarına!

Haran, Binoy ile Suşarita'nın fısıldayarak konuşmalarını ve ardında Suşarita'nın da yukarı çıktığını görmüştü.

Daha önceden kendisi de birkaç defa, eve gelen Brahmoların yanında Suşarita'yla görüşmek istemiş, ama son derece açık bir şekilde reddedilmişti. Bunu da kendisine yönelik açık bir hakaret olarak kabul etmişti. Lolita'ya yaptığı açık dokundurmalar da boşa çıkınca, içinde büyük bir acı duymaya başlamıştı.

Suşarita, Binoy'un ardından çıkıp da teyzesinin eşyalarını toplamakta olduğunu görünce, telaşlı bir sesle:

– Neler oluyor, diye bağırdı.

Buna karşılık teyzesi, sadece ağlıyordu. Kendisini toparlamayı başardığında da:

– Satiş'i de getirsene güzel kızım, dedi. Hadi yavrum, git onu da çağır da görmeden gitmeyeyim!

Suşarita, şoka uğramıştı. Hiçbir şey anlamamış, boş gözlerle Binoy'a baktı.

Binoy, açıklama yapmak üzere:

– Sanırım teyzeniz, burada kalmaya devam ederse, çok can sıkıcı şeyler olacak, Suşarita, dedi. Bu yüzden de onu alıp annemin evine götüreceğim!

Binoy'un sözleri ekleme yapmak isteyen Harimohini:

– Benim niyetim kutsal yerleri dolaşmaktı, ayrıca benim gibi bahtsız bir yaratığın başkasının evinde kalmaması gerekiyor. Zaten neden birileri, benim yükümü çekmek zorunda kalsın ki?

Aslında Suşarita da bu konu üzerine çok kafa yormuş, teyzesi burada kaldığı sürece Baroda'nın hakaretlerinden kurtulamayacaktı. Bu yüzden de bu sözlere karşılık, diyecek bir şey bulamamıştı. Sessizce teyzesinin yanı başına oturmuştu. Etraf akşam karanlığıyla kaplanmıştı, ama yine de şehrin ışıkları yanmamıştı. Sonbaharın tüm güzel kokularının kapladığı gökyüzü, yıldızlarla ışıl ışıldı ve terasın loşluğu içinde kimin ağladığı pek seçilemiyordu.

Ağlama seslerinin arasına birdenbire merdivenden gelen Satiş'in sesi karıştı:

– Teyzeciğim! diye bağırıyordu Satiş. Bu sırada hızlı bir şekilde ayağa kalkan Harimohini'yi görünce, Suşarita:

– Ama teyzeciğim, dedi. Bu kararı yarın sabah bir kez daha konuşalım. Hem babamla vedalaşmadan mı gideceksiniz. Bu, onu çok üzer.

Binoy, Baroda'nın Harimohini'ye karşı nasıl hakaretlerde bulunduğunu görünce çok sinirlenmiş, bu halde de Pareş Babu'yu tamamen unutmuştu. Tanık olduklarının ardından Harimohini'nin bir geceliğine burada kalmaması gerektiğini düşünmüş, gidebilecek başka bir yeri olmadığı için, Harimohini'ye dilediği şekilde davranabileceğini düşünen Baroda'ya da ne kadar yanıldığını göstermek istemişti. Bu yüzden de tek düşüncesi, onu bu evden uzaklaştırmaktı. Suşarita'nın söyledikleriyle, Harimohini'nin burada sadece Bayan Baroda'yla ilişki içinde olmadığını, ona yapılan kaba davranışlardan çok, gösterilen şefkatin daha önemli olması gerektiğini düşünmeliydi. Bu yüzden de Suşarita'yı destekleyerek:

– İşte bunda hakkı var Suşarita'nın, dedi. Pareş Babu'yla vedalaşmamanız doğru olmaz!

Merdivenleri çıkan Satiş, avaz avaz bağırarak daldı içeri:

– Teyze, dedi. Duydunuz mu, Ruslar, Hindistan'ı neredeyse alacaklarmış. Bu, gerçekten de çok eğlenceli olacak, öyle değil mi?

Binoy, ona dönüp:

– Söyle bakalım, dedi. Sen kimden yanasın?

– Kimden olacak, tabii ki Ruslardan.

Binoy, bu cevap üzerine gülerek:

– Demek öyle, dedi. Bak o zaman, onlar için gerçekten de korkacak bir şey yok demektir!

İşin rayına oturduğunu, Binoy'un kendisi gibi düşündüğünü gören Suşarita, rahatlamıştı. Sessizce odadan ayrılıp gitti.

***

Pareş Babu, henüz uyumaya gitmemiş, küçük odasında, ışığın hemen altında Emerson'dan bir şeyler okuyordu. Suşarita, yanına gelir gelmez, sessizce çektiği iskemleyle hemen yanı başına oturdu. Pareş Babu, onun gelişiyle elindeki kitabı masaya bırakıp genç kızın yüzüne baktı. Fakat Suşarita, kafasındakileri babasına açmaktan çekinir gibiydi. Ne zaman dünya konularıyla kafası karışsa, bu dertleri anlatmayı doğru bulmaz, böyle çekinirdi. Bu yüzden de babasına sessizce:

– Babacığım, dedi. Rica etsem, benim için kitap okur musunuz?

Bu ricayı hiçbir zaman geri çevirmeyen Pareş Babu, saat ona kadar hem kitap okudu hem de okuduğu kısımların açıklamalarını yaptı Suşarita'ya. Genç kız, kafasındaki açarak babasının keyfini kaçırmak istemiyordu. Bir süre sonra, şimdi konuşmaya cesaret edemeyeceğini anlayıp odasına gitmek üzere ayağa kalktı. Bunu gören Pareş Babu:

– Gitme yavrum, diyerek onu durdurdu. Teyzenle ilgili konuşmak için gelmiştin değil mi?

Suşarita, zihninden geçenlerin sezilişi üzerine duyduğu şaşkınlıkla sadece:

– Evet, diyebildi. Sonra da:

– Ama bunu sabah da konuşabiliriz, dedi. Bu akşam yormayayım sizi.

– Harimohini'nin bu evde rahatsız zamanlar geçirdiğinin farkındayım, güzel kızım, diyerek tekrar oturttu Suşarita'yı. Aslına bakarsan başlangıçta, teyzenin inanç ve alışkanlıklarının, anneninkilerle çatışacağını düşünmeliydim. Ama annenin bu konudaki rahatsızlıklarının farkına geç vardım. Öte yandan teyzenin de bu benzer rahatsızlıkları yaşadığına eminim.

– O, bu evden gitmek için hazırlık yapıyor, baba!

– Buna şaşırmadım sevgili kızım. Fakat bizim dışımızda bir tanıdığı yok. Bu yüzden de günlerdir, onu sokakta bırakmamanın yolunu düşünüp duruyorum.

Suşarita, şu ana kadar babasının her şeyin farkında olduğunu ve bir çözüm yolu aradığını sezmemişti. Artık iyiden iyiye açığa çıkan huzursuzluğu babasına belli etmemek için sürekli dikkatli olmaya çalışmıştı. Şimdi de babasının duyarlı konuşmasıyla içinde büyüyen şükran duygusu, gözlerini yaşartmıştı.

Pareş Babu, sözlerine devam ederek:

– Bu düşünmelerim sonunda, onun için çok uygun bir ev buldum! dedi.

– Ama baba, diye kekeledi Suşarita. Korkarım ki...

– Kirayı karşılayamaz, diye düşünüyorsun sanırım! Iyi de neden kira ödesin ki, hem sen de teyzenden kira istemeyeceksin ya?

Suşarita, anlamaya çalışan gözlerle Pareş Babu'ya bakmaya başladı. Pareş Babu açıklayarak:

– Eğer sana ait bir evde kalırsa, ne diye kira ödesin? dedi.

Bu son sözler, Suşarita'yı iyice şaşkına çevirmişti, ama babasının ne demek istediğini anlamayı başaramadı.

– Yoksa siz, diye açıklamaya başladı Pareş Babu. Satiş ve senin Kalküta'da evlerinizin olduğunu bilmiyor musunuz? Baban, ölmeden önce belli bir miktar para bırakmıştı. Ben de bu parayı, sizin için açtığım bir hesaba yatırdım ve onun çoğalmasını sağladım. Yeterli ölçüde arttığında da gidip şehirde, sizler için iki tane ev satın aldım. Son birkaç yıldır da kiraya vermişti onları. Buradan gelen kira gelirleri de sizler için bir köşede birikti. Geçenlerde bu evlerden birinin kiracısı çıkacağını bildirdi ve evi boşalttı. İşte orada teyzenin huzurlu bir şekilde o evde yaşaması için hiçbir engel yok!

– Tek başına nasıl yaşar orada?

– Onun en yakın akrabası olan sen, onu yalnız bırakmazsın sanırım, dedi Pareş Babu gülümseyerek.

– Ben de bunu söylemek için gelmiştim yanınıza baba, dedi Suşarita. Teyzem evden gitmek isteyince, ben de onu yalnız bırakmamak gerektiğini düşündüm. Eğer siz de izin verirseniz, ben de onunla beraber gitmeyi isteyecektim.

– Bak sevgili kızım, evin yanından uzanan şu ağaçlı yolu görüyor musun? Işte senin evin de o yolun hemen alt kısmındadır. Yani buraya hepsi hepsi üç kapı ötede... Bizim verandaya çıkıldığında rahatça görülür. Hem orada kalmakla, bizden ayrı düşmüş

de sayılmazsın yavrum. Çünkü birlikteymişiz gibi, sıklıkla görürüz birbirimizi.

Pareş Babu'nun sözleri sayesinde, Suşarita'nın içinden büyük bir ağırlık kalkmış gibi oldu. Her ne kadar Pareş Babu'dan ayrı düşmeyi kabullenemeyeceğini düşünse de, üzerine düşen görevin, bunu günün birinde kaçınılmaz hale getireceğini de biliyordu. Yüreği öyle büyük bir duygu seliyle dolmuştu ki, konuşamıyordu. Bu yüzden sessizce babasının yanına oturdu. Bu sırada o da derin düşüncelerine gömülmüş gitmişti.

Suşarita, sorumluluğu kendisinin üzerindeydi, onun kızı, arkadaşı ve hayatının en önemli parçalarından biriydi... O olmadığında, Tanrı yolunda yaptığı ibadetin bile eksik bir yanının olacağını düşünüyordu. Sanki onun yanı başında oturduğu zamanlarda, daha verimli ibadet ediyormuş gibi gelirdi ona. Büyük şefkati sayesinde kızının ruhunu Tanrı'ya yakınlaştırırken, kendisinin de erişebildiğinden daha üst alemlere doğru ilerlediğini duyardı.

Diğer kızlarından hiçbiri, Suşarita gibi samimi alçakgönüllülük ve saygıyla odasına gelmezlerdi. Suşarita ise, tıpkı yüzünü güneşe dönen bir çiçek gibi, ona döner ve her geçen gün daha serpilip açılırdı. Böylesine içten bir bekleyişin, karşılığı da elbette, içten bir sevgi olacaktı. Pareş Babu'nun içinde büyüyen bu sevgi, tıpkı rahmet saçan yüklü bir bulut gibi, şefkatle doyuma ulaşıyordu. İnsanın, bu şekilde tüm varlığının en değerli tarafını, bundan faydalanmaya her an hazır bir ruha koşulsuz sunmasından dah güzel ne olabilir ki! Işte içlerinde duyduklarının birbirlerine böylesi uygunluğu, onları karşılıklı olarak yakınlaştırmış ve kaynaştırmıştı.

Şimdi herkesçe görünen bağın koparılma zamanıydı. Ağaç, içindeki o saf özsuyu sayesinde meyvesini gereken olgunluğa ulaştırmıştı ve artın onu usulca toprağa bırakıyordu. Pareş Babu, şimdi yüreğini tüm acıları arasında, yüreğinin asıl yaşama sebebine sunuyordu. Çok önceleri, Suşarita'nın da kendi hayatını yaşamak isteyeceğini düşünmüş, dahası bunun gerekliliğini anlamıştı. Bütün bunların yanında onun, kutsal hayat yolculuğuna çıkarken yanında büyük ve değerli bir hazineye de sahip olduğunu iyi biliyordu.

O, büyük dünya yolunda ilerlerken, ihtiyacı olan kuvveti bu hazineden bulacak, sevinç ve acılarla çekeceği çilelerden ve bunlar

için çabalamalarından yeni bilgilerle donanacaktı. Pareş Babu kafasından geçen düşüncelerin arasında Suşarita'yı izliyor ve kendi kendine şöyle diyordu: «Gitmelisin benim sevgili yavrum. Benim öğütlerimden ve sürekli tasalı ilgimden sıyrılmanın zamanıdır artık. Tanrı, artık seni, benim yanımdan alıp türlü sınavlardan geçirip dönemeçler aştıracak ve sonunda benim de alnıma yazılı yere kavuşturacak. Tanrı'dan tek dileğim odur ki, hayatın buna erişsin yavrum.»

Bu iç konuşmayla Pareş Babu, küçük bir çocukken alıp, sevgisiyle üzerine titrediği, bu yaşa getirdiği Suşarita'sını Tanrı'ya emanet ediyordu.

Pareş Babu, kusurlarını görmekle beraber, Bayan Baroda'ya hiçbir zaman en küçük bir eleştiride bile bulunmazdı. Yine ev içinde baş gösteren çatışmalar konusunda da kendini öfkenin ellerine kaptırmaz, her zaman sakince çözüm yolları arardı.

Nehrin taşma zamanlarında suların, dar yatağını tamamen görünmez kıldığını, hortumlar oluştuğunu ve bunlarla baş etmenin tek yolunun da, suları alt seviyede kırlara yaymak olduğunu iyi bilirdi.

Aile içinde uzun sürelerdir belirginleşen gelenek ve görenek izlerinin, hiç beklenmedik gelişmelerin yarattığı sarsıntılarla silinmekte olduğunun farkındaydı. Bu sarsıntıların en merkez noktasında duran da Suşarita'ydı. Bu yüzden de onun önünde yükselen tüm engellerin kaldırılması ve dünyada kendisine ait yeri bulabilmesi için ona rahat bir ortam sunulması sayesinde, evde de yeniden huzur sağlanmış olacaktı. Bütün bunları ölçüp biçtiği zaman, Suşarita'nın tam bir özgürlük ortamında kendi istediği ahenkle işleyen bir hayata kavuşması için, onu serbest bırakmaya karar vermişti.

Saat on biri vurduğunda, ikisi de yan yana ve hiç konuşmadan oturmayı sürdürüyorlardı. Bu sırada ayağa kalkan Pareş Babu, Suşarita'nın elini sevgiyle tutup yanında verandaya götürdü. Yıldızlar, bulutlardan sıyrılan gökyüzünde ışıl ışıl görünüyordu. Pareş Babu, ellerinde Suşarita'nın elleri, yıldızlara bakıp içinden şöyle dua etti: «Ey ulu Tanrım, bizi yalanlardan uzak tut, onlardan koru bizi ve asıl gerçeğin ışığıyla aydınlamamıza izin ver...»

***

Ertesi günün sabahında Harimohini, ayrılmadan önce Pareş Babu'yla vedalaşacaktı. Bir büyüğün karşısındayken gerekli olan saygıyı göstermek için ayağına dokunurken, fakat Pareş Babu, teyzenin bu hareketi karşısında sıkıldı ve aceleyle ayaklarını geri çekerek:

– Lütfen, diye bağırdı. Rica ediyorum, yapmayın.

Gözyaşlarını kontrol edemeyen Harimohini:

– Size olan şükran borcumu ödemenin, ne bu dünyada ne de öteki dünyada bir yolu yoktur, dedi. Benim gibi bahtsız bir kadına evinizi, ilginizi açtınız. Sizden başkası, istese bile bu kadarını yapamazdı... Fakat şu kadar zaman içinde şunu iyice öğrendim ki, Tanrı sizi gerçekten seviyor ve bu sayede de bir zavallıya yardım etmeniz konusunda size izin verdi.

Pareş Babu, böylesi sözlerden her zamanki gibi şimdi de sıkılmıştı:

– Benim yaptığımı söylediğiniz şeyler, yapılması gerekenlerdi, diye mırıldandı. Üstelik Suşarita...

Onun sözüne devam etmesine fırsat vermeyen Harimohini:

– Biliyorum efendim, dedi. Biliyorum, ama Radharani de sizin, tüm davranışları, özellikleriyle sizin eserinizdir. Üst üste yaşadığı kayıpların ardından, kendisinin dipsiz bir felaketler kuyusunda kaybolduğundan korkmuştum. Aklıma nereden gelebilirdi, Tanrı'nın, onun içine düştüğü böylesi kötü bir durumdan çekip kurtaracağı! Fakat başıma gelen türlü felaketlerin ardından, sizi tanıdığımda Tanrı'nın bana bile acıyarak koruyabileceğini açıkça anladım.

İçerde bu konuşmalar geçerken Binoy geldi ve Harimohini'ye:

– Teyzeciğim, annem sizi götürmek için geldi! dedi. Bu haber üzerine belirgin bir heyecanla Suşarita, ayağa kalkıp:

– Neredeler, diye sordu.

– Annem aşağıda şimdi, dedi. Annenizin yanında!

Suşarita, heyecanla koşup aşağıya gitti. Bu sırada da Pareş Babu, Harimohini'ye dönerek:

– İzninizle, dedi. Yeni evinize önden gitmek ve herhangi bir eksiğin olup olmadığına bakmak istiyorum.

Bu sözleri söyleyip çıkan Pareş Babu'nun ardından Binoy, şaşkınlık içinde:

– Yanlış mı duydum teyzeciğim, dedi. Bir evinizin olduğundan habersizdim.

– Aslına bakarsan yavrum, ben de böyle bir şeyden haberli değildim. Bu konuda tek bilgi sahibi Pareş Babu'ymuş ve sanırım evin asıl sahibi de Suşarita'ymış!

Binoy, teyzeden evin hikayesini dinledikten sonra:

– Ben de sonunda, birine yararımın dokunacağını düşünmüştüm, dedi. Ama artık sanıyorum ki, bu keyiften tat alamayacağım. Bu zamana kadar hiç kimseye, hatta anneme bile bir yararım dokunmamıştı. Üstelik de benim için her şeyi yapan o olmasına rağmen! Şimdi anlaşılıyor ki, teyzeciğim için de bir şey yapamayacağım. Sanırım onun sevgisini kazanmış olmakla yetinmekten başka bir şey gelmeyecek elimden. Ve alın yazımın vermekten çok, almak olduğunu kabullenmeliyim artık.

Bir süre sonra içeriye Anandamoyi geldi. Yanında Suşarita ve Lolita da bulunuyordu. Harimohini, onu fark edince selamlamak üzere ileri çıktı:

-Tanrı, yeter ki birine iyilik sunmak istesin, dedi. Bunu öyle cömert bir şekilde yapıyor ki, şaşmaktan başka bir iş gelmiyor elimden! Işte görüyorum ki, Didi, siz de şimdi dostlarımla beraber yanımdasınız. Bunları söyleyip elinden tuttu ve onu yanına oturttuktan sonra, şöyle sürdürdü konuşmasını:

– Binoy, sizden bahsede bahsede bitiremiyor!

Anandamoyi, bu sözler üzerine sıcak bir gülümsemeyle:

– Küçük yaşlarından bu yana âdetidir bu onun, dedi. İlgilendiği bir konu olmaya görsün, sürekli onu anlatıp durur. Emin olunuz, çok yakında tüm konuşmalarında sizin adınız geçecek!

Binoy da gülümseyerek söz aldı:

– İşte bunu gerçekten de iyi tahmin ettiniz, dedi. Ona çok zaman sonra kavuştum ve artık o benim için tam bir teyze oldu. Uzun yıllar onsuz kaldıktan sonra, varlığından yoruluncaya kadar bahsetmeliyim!

Anandamoyi, sanki bir şeyler biliyor ve bunu belli etmek ister gibi, Lolita'ya şöyle bir bakarak:

– Dediğim gibi, dedi. Binoycuğum, istediğini elde etmekle de kalmaz, onun sonsuza kadar üstüne titrer. Sizinle tanışmasına,

hiç beklenmedik bir mutlulukla buluşmuş gibi önem verdiğini biliyorum... Bundan ötürü duyduğum mutluluğu, anlatamam. Sizinle de tanıştığı günden bu yana, onda gördüğüm güzel ve büyük değişimleri, sanırım en iyi ben anlayabilirim. Ki bunu, kendisi de çok iyi biliyor.

Lolita, söze katılıp bu konuda bir şeyler söylemek istedi, ama kalp atışı ve duyduğu utanma, buna izin vermedi. Sonunda onun yardımına koşan Suşarita oldu:

– Binoy, her zaman, karşısındaki insanların en iyi yönlerini görür. Bu güzel özelliği sonucunda da dostlarının en iyi yönleriyle değerlendirilmeye hakkı var. Bu, tamamen onun güzel bir değeridir.

Binoy, bunca övgünün ardından sıkılarak:

– Anneciğim, dedi. Konuşmalarınızı duyan da tüm dünyanın benimle ilgilendiğini düşünür, sürekli beni övüp duruyorsunuz. Birçok defa sizi bu konuda bir açıklama yapmayı istediysem de, kendimi beğenmişliğim engelledi beni. Aslına bakarsanız benim için çok da hoş olmayan bu gerçek karşısında, bunu yapmam gerektiğini düşünüyorum. Rica ediyorum, farklı konulardan konuşalım.

Tam da bu anda kucağındaki köpek yavrusuyla Satiş daldı içeri. Bununla beraber dehşetli bir şeyle karşılaşmış gibi geri çekilen Harimohini:

– Aman yavrucuğum, diye bağırdı. Şu köpeği bırak elinden, lütfen Satişciğim.

Onun yalvaran sesine karşın Satiş:

– Korkmayın teyzeciğim, dedi. Isırmaz, odanızı da kirletmez. Hatta azıcık okşanınca hiç kımıldamadan öyle oturur.

Harimohini, pis kabul ettiği hayvandan elinden geldiğince uzakta durarak:

– Lütfen yavrum, diye yalvarmayı sürdürdü. Dışarı çıkar onu! Bu sırada Anandamoyi, durumu kavrar bir şekilde Satiş'i kendisine doğru çekti ve küçük köpeği kucağına oturttuktan sonra:

– Sen Binoy'un arkadaşı, Satiş olmalısın, dedi.

Satiş, Binoy ile arkadaşlığının konuşulmasında ilgi çekici yeni bir şey bulamadığı için, kısaca: «Evet» dedi. Sonra, kendisini Binoy'un annesi olarak tanıtan Anandamoyi'yi dikkatli gözlerle süzmeye başladı. Bu sırada Suşarita, Satiş'e, Anandamoyi'ye pronam

yapmayı unuttuğunu hatırlattı. Bu uyarıyla canı sıkılsa da Satiş, sadece yere doğru eğilir gibi bir hareketten fazlasını yapmadı.

Bu arada içeri Bayan Baroda girdi ve Harimohini'ye her zamanki gibi yokmuş gibi davranarak, Anandamoyi'ye soğuk bir şeyler ikram edip edemeyeceğini sordu.

Bunun üzerine Anandamoyi:

– Konukseverliğinizi ve ikramlarınızı kabul etmeme bir engel yok, dedi. Ancak şu anda bir şey almayayım, teşekkürler. Umarım, Gora döndüğünde beraber gelir ve konukseverliğinizden faydalanırız!

Aslında Anandamoyi, yokluğunda, Gora'nın hoşlanmayacağı şeyleri yapmaktan kaçınıyordu. Bu cevap üzerine Binoy'a dönen Baroda:

– Aman Binoy Babu, dedi. Siz de buradasınız demek, geldiğinizden haberim olmamıştı!

Binoy:

– Ben de size selam vermek üzere yanınıza gelmeyi düşünüyordum, dedi.

– Dün davetliydiniz, ama bizi bırakıp gittiniz. Acaba bugün davet etmemiş olsak da, bizimle yemek yemez misiniz?

– Beklenmedik davetler, her zaman daha çekici olmuştur. Hem şüphe yoktur ki, karşılık beklenmeden sunulan hediye, hakkıyla alınmış ücretten çok daha zevkli gelir insana!

Bu konuşma Harimohini'de belirgin bir şaşkınlık yaratmıştı. Kuşkusuz Binoy, buranın adetlerince hazırlanmış sofralarda yemek yiyordu... Öte yandan Anandamoyi'nin de öyle kast konularıyla falan çok ilgilendiğini de fark edememişti. Bunları düşününce, Harimohini'nin keyfi kaçmıştı. Baroda'nın odadan çıkması üzerine çekingen bir sesle:

– Didi, dedi. Şey, sizin kocanız...

Ondaki şüpheyi anlayan Anandamoyi, araya girerek:

– Benim kocam, oldukça sofu bir Hindu'dur! dedi.

Harimohini'nin içinde duyduğu sıkıntı öyle belirgin bir hal almıştı ki, Anandamoyi birkaç açıklamada bulunmaya zorunlu hissetti kendini:

– Bak kardeşim, dedi. Benim için sosyal kuralların dünyadaki en önemli şeylermiş gibi görünürdü bir zamanlar. O zamanlarda

kocama büyük saygı gösteriyordum. Fakat günün birinde Tanrı, kendisini öylesine bir açıklıkla tanıttı ki bana, bu görüş açımı değiştirmemi sağladı. Beni kastımın katı kurallarından Tanrı ayırdığından bu yana da, başkalarının hakkımda ne düşündüğüne hiçbir zaman takılmaz oldum!

Harimohini, bu açıklamayı, anlaması için yeterli bulmamış bir merakla:

– Peki, kocanız, dedi. O ne diyor buna?

– Bundan hoşlanmıyor.

– Çocuklarınız, onlar nasıl karşılıyor?

– Onlar da hoşlanmıyorlar. Fakat söylesenize, benim bu dünyada oluş sebebim, kocamın ya da çocuklarımın hoşlanacakları şeyleri yapmak mı? Neyse kardeşim, bu konu öyle bir konu ki, başkalarına rahatlıkla açıklanması mümkün olan bir konu değil. Bunu anlasa anlasa, dünyadaki her şeyi bilen anlayabilir.

Anandamoyi, sözlerini tamamladıktan sonra, ellerini kavuşturarak dua etmeye başladı.

Dinlediklerinden sonra Harimohini, Anandamoyi ile ilgili olarak, misyoner kadınlardan birinin eline düştüğünü düşündü. Ve bunun sonucunda da Hıristiyan adetlerine kapıldı. Bu düşünceleri, içinde ona karşı içinde bir soğukluğun doğmasına neden oldu.

***

Suşarita'nın yeni yuvasına yerleşmesinde, kız kardeşleri de canla başla yardım ediyorlardı kendisine. Öte yandan bu ayrılık ile son derece kederli olan genç kızlar, gözyaşlarını içlerine akıtıyorlardı.

Özellikle son birkaç yıldır Suşarita, kendisine daha yakın olabilmek için türlü bahaneler bulur ve Pareş Babu'nun bazı küçük işlerini görürdü. Çalışma masasındaki çiçeklerle ilgilenir, kitaplarını, yazı kalemlerini düzene sokar, giysilerinin havalandırma işini görür, hatta banyosu için gerekli hazırlıklarında ardından kendisine haber verirdi. Görünüşe bakılırsa, aralarındaki bu ufak tefek işlerin ikisi de farkında değildi. Fakat şimdi, bütün bunların sona ereceği an yaklaştıkça, bu küçük işler başkasınca yapılsa ya da hiç yapılmasa bile, bunlardan mahrum kalınacağı düşüncesi, ikisini de derinden

üzüyordu. Bu kederli yürekler, bu haldeyken Suşarita'nın bu odaya gelip de yaptığı en küçük bir iş bile büyük bir anlam ve önem kazanıyordu. Pareş Babu, içindeki kederden yüreğinin daraldığını hissediyor, Suşarita ise gözyaşı döküyordu.

Suşarita'nın evde bir yemek daha yiyip sonra da yeni yuvasına gideceği günün sabahında Pareş Babu, ibadet için odasına gitti. İçeri girdiğinde Suşarita'nın da orada olduğunu gördü. Lila ve Labonya, bu sabah beraberce dua etmelerinin daha iyi olacağını düşünmüşlerdi, ama Lolita, onları bundan vazgeçirmişlerdi. Suşarita'nın, babalarının ibadetinde onun yanında olmayı ve bu sabah onun duasını almayı çok isteyeceğini söylemişti. Gerçekte babası ile Suşarita'nın birlikte bu dingin atmosferin başkasının bulunuşu ile dağılabileceğini düşünmüştü.

Duaları bittiğinde, Suşarita, gözyaşları içinde kalmıştı. Onun bu halini bir süre sessizce izleyen Pareş Babu:

– Benim sevgili yavrum, dedi. Hiçbir şekilde arkana bakmamalısın. Kaderinin karşına çıkaracağı hiçbir şeyden korkmamalı, onları büyük bir cesaretle karşılamalısın! Her zaman adımlarını kendine güvenerek yavrum! Sahip olduğun gücün farkında olarak karşına çıkacakların içinden her zaman en iyi yolu, en iyi seçeneği seçmek için çalış. Tüm benliğinle Tanrı'nın emrine ver kendini. Unutma ki, o, senin her zaman yanında olacak olan biricik dayanağındır. Bunun farkında olduğun sürece, bir felakete uğramış da olsan, hata yapmış da olsan, hep doğru yolu bulabilirsin ve oradan ilerlersin. Dileğim odur ki, Tanrı, sana yardımcı olsun da, bizlerin senin için yaptığı küçük şeyleri unutmanı sağlasın!

Bir süre sonra birlikte dışarı çıktılar ve Haran ile karşılaştılar. Evden ayrılacağı gün, ardında hiçbir kırgınlık bırakmak istemeyen Suşarita, onu dostça bir tavırla karşıladı. Fakat Haran, neredeyse bağıran bir sesle, saldırmakta gecikmedi:

– Suşarita, dedi. Şunu çok iyi bilmelisiniz ki, yıllarca etrafınızdakilere doğruluk tasladıktan sonra, yanlış yolda ilerlediğiniz bugün, yas gününden başka bir şey değildir.

Bu öfkeli çıkış, ruhundan yükselen huzuru bozguna uğratmasaydı, Suşarita, bir şeyler söyleyecekti, ama cevap veremedi.

Pareş Babu, cevap hakkını üstüne alarak:

– Yürünen yolun eğriliğini veya doğruluğunu gösterebilecek tek şey, insanın kendi vicdanıdır, dedi. Birçok defa, olanlar hakkında sadece gördüklerimiz üzerine karar verir, hayali düşünüşler için üzülürüz.

Haran, her zamanki gibi direnen bir sesle:

– Söyler misiniz bana Pareş Babu, dedi. Binoy'la tek başına yolculuk yapan, sizin kızınız Lolita değil miydi? Buda mı hayali bir şeydi?

Suşarita'nın tedirginliği, konuşmalar kızıştıkça daha da artıyordu.

Pareş Babu:

– Halinizden anladığım şu ki, Haran Babu, bir çeşit sinir krizi içindesiniz, dedi. Öyle ki, sizle bu koşullarda tartışmak, her şeyden önce size haksızlıktır!

Haran, üstünlük taslayan bir hareketle başını kaldırarak:

– Ben, hiçbir tartışmam sırasında sinirlenmem, dedi. Hayatımın her aşamasında, sorumluluklarımın farkındayımdır. Söylediklerimi de, kendim için söylemem. Şu anda konuşmalarımın tek esin kaynağı, Brahmo Samaj'dır. Onun adına konuşmaktayım. Eğer susarsam, bu büyük bir hatadan başka bir şey olmaz. Bununla beraber Lolita'nın maceralarını ve ailenizdeki yoldan çıkmışlığı görmemek için kör olmalı insan! İşte bütün bunların ardından sadece pişman olmayacaksınız, öte yandan Brahmo Samaj'ın sahip olduğu saygınlık da zarar görecek.

– Görünen o ki, tamamen farklı görüşlere sahibiz, diye karşılık verdi Pareş Babu.

Haran Babu, Suşarita'nın çıkmak üzere olduğunu görünce, sabırsızca:

– Belki siz, görmek istemiyorsunuz Pareş Babu, dedi. Ama işte Suşarita burada ve bize tanıklık etsin. Söylesin bakalım, Binoy ile Lolita'nın arasında sıradan bir ilişki mi vardır? Lütfen Suşarita, gitmeyin. Bu konu son derece önemli, rica ederim cevap verin.

Suşarita durdu ve oldukça soğuk bir sesle:

– Konunun önemi ne olursa olsun, Haran Babu! dedi. Bu, sizi ilgilendirmez!

– Eğer dediğiniz gibi, beni ilgilendirmeseydi, bir dakika bile düşünmezdim bu konuyu. Brahmo Samaj, sizin için bir öneme sahip

olmayabilir, ama onun üyeliğinde bulunduğunuz sürece, o, siz ve yaptıklarınız hakkında karar verecektir!

Bu sırada ne zaman ortaya çıktığı anlaşılamayan şiddetli bir fırtına gibi ileri atılan Lolita:

– Eğer Brahmo Samaj, sizi yargıç diye öne sürmüşse, ondan ayrılmak en akıllıca olanıdır, dedi.

– Demek sizde buradasınız Lolita. İşte buna memnun oldum. Suçlanan biri olarak, burada bulunmanız daha adaletli!

Bu sözler üzerine, artık kendisine hakim olamayan Suşarita, gözlerinden alev saçarak bağırdı:

– Bu kadarı da fazla! Eğer çok istiyorsanız, gidin de kendi evinizde kararlar verin Haran Babu! Fakat gelip de insanlara, hem de kendi evlerinde hakaretlerde bulunmanıza daha fazla izin veremeyiz. Hadi Lolitacığım, bu kadar dinlediğimiz yeter, gidelim buradan!

Lolita, yerinden bir adım bile hareket etmeden, kararlı bir sesle:

– Hayır, dedi. Haran Babu, şimdi sıvıştığımı düşünüp, bir de bunun için suçlayabilir beni, Didi. Söylemek istediği ne varsa, dinlemeye hazırım. Haydi, sizi dinliyorum! Konuşun, ne konuşacaksanız!

Haran, doğru bir şekilde söze girmek için düşünürken Pareş Babu, söze girdi:

– Sevgili Lolitacığım, dedi. Bugün Suşarita yanımızdan ayrılacak, bu yüzden de kavganın hiç sırası değil. Eminim Haran Babu da buna izin verecek ve bizi bugün bağışlayacaktır. Öyle değil mi Haran Babu?

Haran, Pareş Babu'nun keskin ve son verici sesinin etkisiyle susmak zorunda kaldı.

Bu sonun ardından teyzesinin yanına çıkan Suşarita, ona şu haberi götürdü:

– Teyzeciğim, dedi. Evdeki herkesle beraber sofraya oturacağım bugün ve yemek yiyeceğim. Buna canınızın sıkılmamasını dilerim!

Harimohini, bu sözleri hiçbir şey söylemeden karşıladı. Artık onun tamamen koyu Hinduluğa dönüş yaptığını düşünüyor ve bundan sonra da kendine ait olan evde özgürce Hindu adetlerine uygun olarak yaşamını sürdüreceğini umuyordu. Fakat şimdi karşılaştığı bu durum, fena halde canını sıktı. Bu yüzden de diyecek bir şey bulamadı.

Bu sessizlik içinde Suşarita, teyzesinin aklından geçenleri sezerek:

– Benim gibi siz de inanın ki teyzeciğim, dedi. Benim bu davranışımdan Tanrı'nız da hoşnut olacaktır. Yüreğimi yönlendiren yüce varlık, bugün onlarla aynı masada yemek yemeyi buyurdu bana. Bu buyruğa uymamakla, onu kızdırmış olurum ve siz de destek verirsinizi ki, o yüce varlığın öfkesinden, sizinkinden çok daha fazla korkarım.

Harimohini, Suşarita'nın konuştuklarından pek bir şey anlamıştı. Kendisi, Bayan Baroda'nın türlü hakaretleri altındayken, Suşarita, onunla aynı yolda yürümüş ve katlandığı hakaretlere ortak olmuştu. Ama bütün bunlardan kurtulacağı gün gelmişken, nasıl oluyor da böyle davranma gereği duyuyordu? Suşarita'nın iç derinliklerinden geçenleri okuyamadığına kuşku yoktu Harimohini'nin. Belki bunu, istese de yapamazdı. İçinden geçtiği gibi, açık açık buna karşı koymasa da, tavırlarından bundan hoşlanmadığı anlaşılabiliyordu. Bu ruh haliyle, kendisinin duyabileceği bir sesle:

– Bir Brahmin evinde doğmadı mı bu kız? diye mırıldandı. Nasıl oluyor da, bu evde pişen pis saydığımız yiyeceklerden yemenin iğrenç zevkine kendini kaptırabiliyor?

Kafasından geçirdiği bu düşüncelerin ardından bir an sustu ve sonra yüksek perdeden sesiyle:

– Yine de şunu söylemeden edemeyeceğim kızım, dedi. Eğer gerçekten istiyorsan, onlarla birlikte yemek ye, ama şu uşağın çektiği sudan sakın içme!

– Siz de amma yaptınız teyzeciğim! dedi Suşarita. İkimiz de sabahları onun sağdığı sütten içmiyor muyuz?

Bu söz üzerine gözleri iyice açılan Harimohini:

– Bu düşüncenle beni bunaltıyorsun Suşarita, dedi. Süt ve suyu nasıl kıyaslarsın, bu ikisi için belirlenmiş, farklı farklı kurallar var.

Suşarita, teyzesinin sözleri üzerine gülmekten geri kalamadı:

– Tamam teyzeciğim! dedi. Uşağın kuyudan çekeceği suya ağzımı bile sürmeyeceğim. Fakat izninizle şöyle bir tavsiyede bulunmalıyım; aynı yasağı, Satiş'e de uygulamayın, çünkü buna uyacağını hiç sanmıyorum!

Harimohini:

– Beni şaşırtıyorsun Suşaritacığım, diye karşılık verdi. Konu Satiş olunca, durumlar değişir; Söz konusu kurallara uyup uymamak, hatta koyu sofulukta bile, gerektirdiği şartlarda disiplin dışında hareket etmek, erkeklerin ayrıcalığıdır! Bunu biliyor olmalısın!

***

Haran, artık tam anlamıyla savaş alanına atılmış bir haldeydi. Lolita ve Binoy'un yaptıkları yolculuğun üzerinden iki haftadan fazla zaman geçmişti.

Bundan haberi olanlar vardı, olmayan Kalkütalılardan çoğu da zaman geçtikçe öğrenecekti. Fakat iki gün içinde bu haber, tıpkı bir saman alevi gibi her yana yayılıverdi. Haran, Brahmo Samaj içindekilerin aile hayatlarını her zaman en üst seviyede tutabilmek adına, böylesi çirkin, kişisel hareketleri bozguna uğratmanın ne denli hayati bir öneme sahip olduğunu birçok kişiye anlatmıştı. Öyle ki bunda hiç de zorlanmadı; başkalarını suçlu bulmak ve bu yüzden onlara cezalar yağdırmak söz konusu olduğunda, görev kabul etmek hep çok kolay olmuştur insanlar için. Bununla beraber Brahmo Samaj'ın son derece tanınmış üyelerinin büyük bir çoğunluğu, sahte bir alçakgönüllülükle Haran'a katılacakları gibi, böylesi zor bir görev için de gereken heyecanı duyuyorlardı. Tarikatın en güçlü üyeleri olarak bunlar, hiçbir masraftan kaçınmayarak, hatta yüklü araba ücretlerine bile aldırmadan, neredeyse ev ev dolaşarak, böylesi davranışlara göz yumulduğu takdirde Brahmo Samaj'ın zarar göreceğini anlattılar. Bunun yanında herkese özenle yayılan bir diğer haber de, Suşarita'nın koyu Hindu olan teyzesiyle beraber bir eve kapanıp, tüm zamanını putlara tapınmakla geçirdiği, kendisini tüm dünya işlerinden uzak tutarak batıl inançlara kapıldığıydı.

Bu tarafta bu gelişmeler yaşanırken, Suşarita'nın evden ayrılışının ardından Lolita'nın içinde şiddetli çatışmalar doğmaya başladı. Yatağına girdiği akşamlarda sürekli kendi kendini, asla yenilmeyeceğine dair sözler veriyor, sabah da aynı düşüncelerle uyanıyordu. Çünkü tüm benliğini saran Binoy düşüncesinden bir türlü sıyrılamıyordu. Onun sesini duymaya görsün, yüreği hızla çırpınmaya başlıyordu. Eğer birkaç gün onu görmese, onurunun kırıldığını hissediyor ve yoğun acılar içinde kıvranıyordu. Böyle zamanlarından türlü

bahaneler bulup Satiş'i Binoy'un evine yolluyor, geri döndüğünde de ne yapıp ne edip Binoy'un nasıl olduğunu, neler yaptığını, aralarında nasıl konuşmaların geçtiğini öğrenmeye çalışıyordu. Kafasında başka hiçbir düşünceye yer bırakmayan bu düşünce, karşı konulamaz bir hale ulaştıkça, Lolita'nın içindeki yenilgi korkusu da büyüyordu. Bu korku bazen öyle bir hal alıyordu ki, Binoy ve Gora ile aralarında doğan arkadaşlığa engel olmayan babasına bile kızdığı oluyordu. Şimdi yenildiğini kabul etmek yerine, ölümü göze alıp savaşmaya kesin kararlıydı. Boş zamanlarını doldurması için, kendisine uğraşlar bulması gerektiğini düşünüyordu. O kadar büyük bir boşluk duymaktaydı ki, çoğu zaman hikayelerini okuduğu ve kendilerini Avrupalı yardımseverler olarak ortaya koymuş hanımlara katılmayı bile düşünmeye başlamıştı.

Zihninde dolaşan onlarca soruyla bir sabah Pareş Babu'nun yanına giderek:

– Baba, dedi. Kız okullarından birinde ders vermeyi düşündüm, acaba buna izin verir misiniz?

Pareş Babu, çok da şaşırmamıştı bu fikre. Öyle ki, kızının içindeki çırpınışlardan kurtulmak isteyen bakışlarını açıkça görüyor ve sesinde yalvarışı hissedebiliyordu. Bu düşünceler içinde şefkatli sesiyle:

– Elbette olabilir yavrum, dedi. Bildiğin iyi bir kız okulu var mı ama?

Aslına bakılırsa, o dönemlerde kızlara uygun olabilecek bir okul yoktu. Bu şekilde değerlendirilebilecek bir iki özel kurum varsa da, bunların da çok işe yarar yerler olduğunu söylemek zordu. Bunun nedeni de yüksek sosyete hanımlarının o zamanlar daha öğretim hayatına girmiş olmamalarıydı.

Lolita, dertli bir sesle:

– Sahiden baba, dedi. Bu şekilde hiç mi okul yok?

– En azından ben bilmiyorum kızım!

– Ya biz, baba? Bizim böyle bir okul kurmamız çok mu zor olur?

– Sanırım, bu işe çok para gerekir yavrum. Bununla beraber birçok da yardımcı gerek.

Lolita, kendi içinde her zaman, asıl güçlüğün insanların yüreğinde iyiliğin oluşturulmasında olduğunu düşünür, bu süreç içinde

karşılaşılabilecek maddi engelleri düşünmezdi. Birkaç saniye sessizce oturdu, sonra da kalkıp odadan dışarı çıktı. Onun gidişiyle yalnız kalan Pareş Babu, zihninde, çok sevdiği kızının, içini kemirip duran acının kaynağını araştırmaya koyuldu. Bu sırada birdenbire zihninde, bir iki gün önce Binoy'la ilgili söylenen olumsuz sözler canlandı. Derince iç çekerek içinden: «Acaba yanlış mı davranıyorum gerçekten?» diye geçirdi.

Aslında söz konusu olan diğer kızlarından biri olsaydı, bu denli önemli bir hal almazdı. Fakat Lolita, onlardan farklıydı; o kafasına takılan şeylere, tüm benliğiyle ve içtenliğiyle verirdi kendini. Yaptığı hiçbir şeyi, yarım bırakmazdı. Hiçbir kederi ya da hiçbir mutluluğu hayali unsurlar içermezdi.

Lolita, babasıyla konuştuğu günün öğleden sonrasında Suşarita'nın yanına gitti. Ev henüz kabataslak döşenmiş bir haldeydi. Büyük odanın içinde yere köy işi bir durry serilmişti. Duvarların ikisinin hemen önünde Suşarita'nın ve Harimohini'nin şilteleri duruyordu.

Harimohini'nin karyolada yatmak gibi bir alışkanlığı yoktu, Suşarita da teyzesini örnek aldığı için, onun gibi yere serdiği şilte üzerinde uyuyordu. Duvarda Pareş Babu'nun bir resmi asılıydı. Hemen buranın bitişik odasında Satiş'in yatağı duruyordu. Hemen yanında da, üzerinde darmadağınık bir halde kalemlerin, kitapların ve mürekkep hokkasının durduğu masa yer alıyordu.

Evde süren sessizliğin sebebi, Satiş'in okulda olmasaydı. Harimohini, yemeğini yemiş ve uyumak için hazırlanıyordu. Suşarita ise, omuzlarına saldığı saçlarıyla yatağında oturuyordu. Dizlerinin üstüne yerleştirdiği yastığın üstündeki kitabı okuyordu. Çevresinde başka kitaplar da vardı. Birdenbire içeri giren Lolita'yı gören Suşarita'nın canı sıkılmış ve kitabı elinden bırakmıştı. Fakat sonra yaptığından utanarak kaldığı sayfadan tekrar açtı kitabı. Okuduğu kitap, Gora'nın yazdıklarından biriydi.

Bu sırada Lolita'yı fark eden Harimohini, oturduğu yerden bağırarak:

– Buyurun sevgili yavrum, dedi. İçeri girin, Suşarita'nın, sizi görmek için içi kaynıyordu. Kederli olduğu zamanlarda, böyle kitaplara dalıyor. Az önce ben de, yatağa girerken sizlerden biri gelse de

Suşarita'nın keyfi yerine gelse, diye düşünüyordum ki, siz geldiniz. İyi insanlar, böyle içten geçirildikleri zamanlarda geliverirmiş.

Lolita, zihnini kurcalayan konuyu açmaya sabırsızlanıyordu. Bu yüzden de oturur oturmaz:

– Didi, diye girdi söze. Bizim bu civarlarda yaşayan kızlar için, bir kız okulu açmaya ne dersin?

Bunu duyan Harimohini, şaşkınlıkla söze girip:

– Durun hele, diye bağırdı. Okul da neymiş ki?

– Ama biz, nasıl yapabilir ki bunu tatlım, diye sordu Suşarita. Babamızla konuştun mu bu konuyu?

– Ben, ikimizin de iyi bir şekilde ders verebileceğimizi düşünüyorum, diye açıklamaya girdi Lolita. Hem Labonya da bize yardımcı olabilir.

– Sorun sadece ders vermekle çözülmez ki tatlım. Bir okul açıp yönetmek için, bir dolu kural ve tüzüğe uygun hareket etmemiz gerekir. Her şeyden önce buna uygun bir salona ihtiyaç var, sonrasında para ve tabii ki öğrencilere ihtiyacımız olacak! Sence bizim gibi iki genç kız, bunca işin altından kalkabilir mi?

- Lütfen Didiciğim, diye diretti Lolita. Hiç olmazsa sen, böyle konuşma. Kız olarak dünyaya geldik diye, ölene kadar duvarların arasında mı yaşayacağız? İnsanlara yardımda bulunmamız, hiç mi mümkün olamaz?

Lolita'nın sesine yansıyan keder, Suşarita'nın yüreğinde de yankısını bulmuştu. Şimdi o da, bu fikir üzerinde ciddi bir şekilde düşünmeye başladı. Bunu fark eden Lolita, konuşmasını sürdürerek:

– Civarda yaşayan birçok kız çocuğunun olduğunu biliyoruz, dedi. Onlara karşılık beklemeden ders vereceğimizi söylersek, anne babalarının da memnun olacaklarını düşünüyorum. İlk başta bulduğumuz öğrencilere, ders vermek için burayı kullanırız. Bu sayede salona ihtiyacımız kalmayacağı için, para diye bir sorunumuz da olmaz.

Bu sırada yatağında konuşulanları dinleyen ve civardaki yabancı kızların eve dolacaklarını düşünen Harimohini, fena halde telaşlanmıştı. Öyle ki, tüm çabalarının amacı, kutsal kitapların işaret ettiği gibi, tüm kirlilik tehlikelerinden uzaklaşarak, Hinduluğun tüm gereklerini eksiksiz yerine getirerek yaşamını sürdürmek olan Ha-

rimohini, şimdi bu kutsal yerinin bu şekilde çiğnenmesi tehlikesini duymuştu. Ve bundan ötürü de şiddetle karşı çıktı bu fikre.

Buna karşılık olarak Suşarita:

– Üzülmenize gerek yok teyzeciğim, dedi. Eğer günün birinde bu fikri gerçekleştirmeyi kafamıza koyarsak, ders vermek için zemin katı kullanırız. Hem çocukların yukarı çıkıp sizi rahatsız etmelerine de izin vermeyiz. Tamam, Lolita, öğrenci bulmayı başarırsak, seninle bu işi yapmaya hazırım.

– En azından deneriz Didi, dedi Lolita. Denemekle kaybedeceğimiz, ne olabilir ki?

Bu sırada iyice gerilen Harimohini, dişlerinin arasından öfkeli bir tonda mırıldanıyordu:

– Ah, güzel kızlarım, ne diye böyle Hıristiyanlara özgü bir davranış şekli içindesiniz? Ben hayatım boyunca, Hindu hanımlardan hiçbirinin okul açmak gibi bir sevdaya kapıldığını ne duydum ne de gördüm.

Pareş Babu'nun apartmanın çatısındaki teras ile civar komşu binalardaki teraslarda bulunan kızlarla hemen ilişki kurmaya çalıştılar. Fakat arada bulunan bir engel, bu ilişkilerin daha samimi bir şekilde kurulmasına izin vermiyordu. Bu engel ise, kız öğrencilerin, Pareş Babu'nun kızlarının, yaşları büyük olmasına karşın neden henüz evlenmediklerine şaşırarak bununla ilgili sorular sorup durmalarıydı. Bu durum, Lolita'nın terastan terasa yapmak istediği konuşmalarda çekimser davranmasına neden oluyordu. Fakat komşularla ilgili hikayelere oldukça meraklı olan Labonya, bu teras toplantılarının en heveslilerinden biriydi.

Labonya'nın elinde tarağı, bu öğle sonrası toplantıları sırasında açık havada saçlarını taraması, kurulacak ilişkilerde çok başarılı sonuçlar alınmıştır. Bu atmosfer içinde oldukça verimli zamanlar geçiriliyordu. Bu yüzden de Lolita, açılması tasarlanan okul için öğrenci bulma görevini Labonya'ya verdi. Kurulan belli bir ilişkinin ardından okul fikri, çatılardan duyurulduğunda, genç kızlardan büyük bir çoğunluğu büyük bir sevinçle karşıladılar bunu.

Labonya, bu işle ilgilenirken, Lolita da, Suşarita'nın zemin kattaki salonunu hazırlamak için uğraşıyordu. Hevesle yerleri silip temizliyor, dört bir yanı süslerle donatıyordu. Fakat bunca hazırlık ve

hevese karşın sınıf bomboş kaldı. Civardaki aile reisleri, çocukları ders vermek gibi bir bahaneyle bir Brahmo yuvasına çekmeye çalışan bu uğraşlara büyük bir tepki vermişlerdi. O kadar ki kızlarının, Pareş Babu'nun kızlarıyla görüşmelerini bile yasakladılar. Bununla da kalmamış, kızlarının akşam olduğunda hava almak için bile terasa çıkmalarını önlemeyi kendileri için büyük bir görev kabul etmişlerdi. Bütün bunların yanında kızlarının kafalarını, Brahmo arkadaşlarıyla ilgili bir dolu kötü şeyle doldurmuşlardı.

Labonya, son zamanlarda, her zamanki gibi elinde tarağıyla terasa çıkıyor, ama artık sadece komşu teraslarda akşam oturmasındaki yaşlıları görüyordu. Genç kızlardan hiçbiri, ortalıkta görünmüyordu. Önceden içtenlikle kendisini karşılayanlardan hiçbiri, ortada görünmüyordu artık.

Bu durum, Lolita'nın cesaretini kırmayı başaramadı. Direnen tavrıyla:

– Bethun okuluna para yetiştiremeyecek derecede yoksul olan Brahmo ailelerinin sayısı hiç de az değil, diyordu. Onların çocuklarını okutup, yardımda bulunabiliriz!

Bu düşünce üzerine, hiç zaman kaybetmeden buna uygun öğrencileri arayıp bulmak için çalışmaya başladı. Sudhir'e bu iş için yardım etmesini söyledi. Pareş Babu'nun kızlarının nasıl yetenekli ve bilgili oldukları birçok aile tarafından duyulmuş bir şeydi. Öyle ki, bu konuyla ilgili söylenenlerin, gerçek durumun çok ötesine geçtiği bilen olurdu. Bunları bilen birçok aile, bu kızların karşılıksız olarak ders vereceklerini duyunca çok sevindiler. Çok kısa bir süre içinde, yarım düzine öğrenciyi toplayan okul, parlak bir girişle çalışmalarına başladı. Lolita, her fırsatta Pareş Babu'ya akıl danışıp uygulanması gereken kurallar ve yapmaları gereken işlerle ilgili tartışmaya öyle kaptırıyordu ki kendini, bir an bile kendisini düşünecek zaman bulamıyordu.

Yapacakları sınavların sonucuna göre dağıtmayı düşündükleri ödüller konusunda denetleyici belirlemek konusunda, Labonya ile neredeyse tam bir çatışamaya bile girdiler. Labonya, Haran'la öyle dişe dokunur bir yakınlık içinde bulunmamakla beraber, onun oldukça bilgili biri olduğuyla ilgili duyduklarının etkisi altındaydı. Bu yüzden de öğretmen veya denetleyici olarak okul çalışmalarında

yer almasının, okullarının saygınlığı konusunda yararlı olacağını düşünüyordu. Buna karşın Lolita, onun adının bile geçmesine dayanamıyor, yaptıkları işin herhangi bir aşamasında onun bulunmasını kesinlikle istemiyordu.

Ne var ki, umut vadeden başlangıç, çok sürmedi ve günden güne öğrenci sayısı azalmaya başladı. Öyle ki, sonunda sınıf, yine bomboş kaldı. Tek başına sınıfta bekleyen Lolita, kulağına küçücük bir tıkırtıyla yerinden sıçrıyor, acaba bir öğrenci mi geldi, diye umutlanıyordu. Ancak her defasında kırılan umuduyla tekrar yerine oturmak zorunda kalıyordu. Saat ikiyi vurunca, Lolita, bir kaza olmasın, diye düşünerek, yakın bir yerdeki öğrencisinin evine gitti. Genç öğrencisi, ağlamamak için kendisini zor tutan sesiyle:

– Annem izin vermedi, diye bağırdı.

Bu sırada söze giren annesi:

– Bu durum, tüm aileyi ayaklandırdı, dedi. Ama bu durum, diyerek demek istediğinin ne olduğuna açıklık getirmedi.

Son derece alıngan bir kız olan Lolita, karşısındaki insanda herhangi bir isteksizlik görürse, üzerine gitmezdi. O kadar ki, isteksizliğinin nedenini sormaktan bile hoşlanmazdı. Bu yüzden de sadece:

– Eğer bu durumdan rahatsızsınız, üstünde konuşmaya gerek yok, dedi.

Sonrasında gittiği başka bir öğrencisinin evinde ise, ayrı telden bir sebep çalınıyordu:

– Duyduklarımıza göre, Suşarita sofu Hinduluğa dönmüş, dediler. Kast sistemini kabullenmiş ve evinde gizli gizli putlara tapınıyormuş!

Lolita, bunun üzerine ılımlı yaklaşmaya çalışarak:

– Eğer bundan rahatsızsanız, çözüm yolu kolay, dedi. Bundan sonra derslere, bizim evde devam ederiz!

Fakat bu öneri de onların derse yakınlaşmasını sağlayamadı. Bunun üzerine Lolita, bu tavrın başka bir takım nedeninin olduğunu düşündü ve diğer evleri dolaşmadan evine döndü.

Eve girer girmez Sudhir'i yanına çağırtarak sordu:

– Söyler misiniz Sudhir, neler oluyor böyle?

– Sanırım haberiniz yok, diye cevap verdi Sudhir. Haran Babu, okulunuza karşı çetin bir savaşa girişmiş durumda!

– Peki, nedeni neymiş bu savaşın? Suşarita'nın evinde puta tapınması mı?

– Tek neden bu değil...

Sudhir susunca, Lolita bu kez de:

– Benim hatalarım mı sebep? diye sordu.

Bu sorusu üzerine sessiz kalan Sudhir'in halini gören Lolita, sinirden kızararak bağırdı:

– Tabii ya! Nasıl anlamam? Şu vapur yolculuğu yüzünden, bana ceza veriyor aklınca. Açıkça görülüyor ki, bizim Samaj'ın, bir anlık bir düşüncesizliği bağışlayacağını düşünmekle aldanmışım! Anlaşılan o ki, şu dakikadan sonra cemaatimiz için yararlı işler yapmam yasaklanmış. Hem kendimin hem de Samaj'ın ahlaksal gelişimi açısından bundan daha iyi bir yol izlenemezdi doğrusu!

Sudhir, Lolita'nın bu öfkeli saldırısını yumuşatmaya çalışarak:

– Aslında tam olarak böyle değil, dedi. Samaj, daha çok ileride Binoy Babu ve arkadaşının da bir okul açmasından çekiniyor!

– Demek korkuları bundan ha? diye bağırdı Lolita. Eğer korkuları gerçekleşirse, bu bizim için bir şanstan başka bir şey olmaz. Samaj, özel olarak uğraşsa, bizler için onlar gibi bilgili yardımcılar bulabilir mi, çok merak ediyorum doğrusu!

Lolita'nın keskin çıkışı ile bozguna uğrayan Sudhir:

– Evet, diye kekeler gibi oldu. Fakat unutulmaması gereken bir şey var ki, Binoy...

– Evet, diyerek bitirmesine fırsat vermedi Lolita. Binoy Babu, Brahmo değil! Bu yüzden de Samaj'a göre mantıklı öyle mi? E, böyle bir Samaj'a dahil olmanın pek de övünülesi bir yanı yok!

Suşarita, öğrencilerin, bu ayrılıklarının nedenini anlamakta hiç zorlanmamıştı. Hiç konuşmadan sınıftan çıkarak sınava hazırlansın diye Satiş'i çalıştırmaya odasına çıktı. Lolita, Sudhir'in yanından ayrılıp oraya geldiğinde, Suşarita'yı bu işle uğraşırken buldu. Hemen söze girerek:

– Didi, dedi. Olanları duydun mu?

– Duyduğum bir şey yok, ama anlayabiliyorum.

– Peki, Didiciğim, bütün bunlara karşılık hiçbir şey yapmayacak, söylemeyecek miyiz?

Lolita'nın öfkesini biraz da olsa yatıştırmak için elini tuttu Suşarita:

– Üzerimize gelen saldırıları, karşısında tek kelime etmeden karşılamalıyız, dedi. Sen de bilirsin ki, babamız da karşısına çıkan hiçbir zorlukta sakinliğini bozmaz. Biz de onun gibi güçlü durmalıyız!

– Ama yine de şunu düşünmeden edemiyorum, Didi; Hiçbir şekilde karşı koymamakla, kötülük edenleri cesaretlendirmiş olmaz mıyız? Bana kalırsa, kötülüğe yönelik tek yol, onunla savaşmaktır.

– Hakkın var, diyelim tatlım, ama bu savaşa nasıl girişmeli?

– Henüz bu konuda bir fikrim yok, diye cevap verdi Lolita. Aslına bakarsan, bunu yapıp yapamayacağımı da pek bildiğimi söyleyemem. Fakat bildiğim şu ki, mutlaka bir şeyler yapılmalı. Bizler gibi kendi halinde bir şeyler yapmaya çalışan kızlara utanmazca saldıranlar, kendileriyle ilgili ne kadar iyi düşüncelere sahip olurlarsa olsunlar, yaptıklarının kendilerini nasıl alçalttığının farkında değiller! Doğal olarak da bunlar tarafından hırpalanmaya daha fazla göz yumamayız. Sonunda ne olursa olsun, onlarla savaşmalıyız.

Lolita, son sözlerini söylerken, ayağını öfkeyle yere vurdu. Suşarita ise, koruduğu sakinliğiyle Lolita'nın elini yavaşça okşadı. Bir sürelik sessizliğin ardından da:

– Benim güzel kardeşim, dedi. İlk olarak, bu olanlarla ilgili babamızın düşüncesinin ne olduğunu öğrenmeliyiz.

Lolita, bir şeyi hatırlamış gibi, birden ayağa kalkarak:

– Zaten ben de babamın yanına gidecektim! dedi.

Lolita, yeniden eve döndüğünde, Binoy'un asık bir suratla evden çıktığını gördü. O anda, onunla konuşup konuşmamak arasında gidip gelirken, Binoy, onun yüzüne bile bakmadan, sadece selam verip yürüdü, gitti.

Onun gidişiyle Lolita, kalbine kızgın oklar saplanmış gibi bir acı duydu. Bu acıyla hemen eve girdi ve doğruca annesinin odasına gitti. İçeri girdiğinde annesini masaya oturmuş, bütçe defteri üzerinde çalışırken buldu. Baroda, kapıdaki kızının öfkeli yüzüyle karşılaşınca bir an tasalandı, ama sonra o yokmuş gibi tekrar önündeki işle ilgilenmeye koyuldu. Sanki ailelerinin tüm saygınlığı, önündeki defterin doğruluğuna bağılıymış gibi, titiz davranıyordu. Lolita, kararlı adımlarla yürüdü ve masanın yanına çektiği iskemleye oturarak:

– Anne! dedi.

Bu ana kadar başını kaldırmayan Baroda, yine gözü defterde, şikayet eden sesiyle:

– Biraz izin ver kızım, dedi. Görüyorsun işim var! Bu sözlerinin ardından yeniden hesap işine döndü.

– Çok zamanınızı alacak değilim anne! diye diretti Lolita. Öğrenmek istediğim tek şey, az önce Binoy Babu'nun bu odaya gelip gelmediği!

Baroda, ona bakmamakta kararlı gibi görünerek kısaca:

– Evet! dedi.

– Peki, ne konuştunuz onunla?

– Oh, kızım, bu sorunun cevabı uzun sürer şimdi.

– Peki, anne, dedi Lolita. Öyleyse onunla, benim hakkımda konuşup konuşmadığınızı sorayım!

Bu açık sorunun ardından daha fazla kaçamayacağını anlayan Baroda, kızına dönerek:

– Evet, dedi. Senden bahsettik, çünkü sen de işlerin ne kadar ileri gittiğini görmüş olmalısın! Samaj içinde herkes, bunu konuşup duruyor. Ben de yaklaşan tehlikeli havadan Binoy'un da bilgili olmasını sağladım, hepsi bu!

Bu konu her açıldığında olduğu gibi, yine utancından kızaran bir halde Lolita:

– Peki, Binoy Babu'nun bu eve gelişiyle ilgili babam bir yasak koydu mu? diye sordu.

– Keşke bununla uğraşsa, diye bağırdı Baroda. Eğer, en başından bu konuda gerekeni yapsaydı, şimdi bunlarla uğraşmazdık.

– Demek öyle! Peki, ya Haran Babu? O da eskiden olduğu gibi buraya gelip gidecek mi?

Baroda, hesap defterini tekrar önüne çekerek:

– Yeter Lolita, dedi. Bu konuda seninle tartışmaya hiç niyetim yok. Şimdi benim canımı daha fazla sıkma da yapılması gereken işleri yapayım.

Bayan Baroda, Lolita'nın okula gidişinin ardından, fırsatı değerlendirmiş ve Binoy'u eve çağırtmıştı. Gelince de onunla kesin bir dille konuşmuştu. Bunun Lolita tarafından duyulmayacağını düşündüğü için de, oyununun ortaya çıkışına fena bozuldu. Şimdi ses-

sizce bu konuyu kapatmak için yaptığı planın boşa çıktığını ve bu yüzden de canını sıkacak yeni gelişmelerin olacağını iyi anlıyordu. İçinde büyüyen tüm öfkesi de beceriksizlikle suçladığı Pareş Babu üzerinde toplanıyordu. Kendisi gibi bir kadının, böylesi bir yaratığa karşın evi idare etmeye çalışması katlanılır eziyet değildi!

Bu yeni durumla beraber Lolita'nın yüreğindeki fırtına, iyice şiddetlenmişti. Pareş Babu'nun odasına gittiğinde, onu masasında yazı yazarken buldu. Lolita, içindeki fırtınanın etkisiyle doğrudan doğruya söze girerek:

– Baba, dedi. Söyler misiniz lütfen, Binoy Babu'nun bizlerle arkadaşlık etmesinde bir sakınca mı var?

Pareş Babu, hemen durumu anladı. Samajlar içinde kendisine yönelik nasıl bir anlayışın gelişmekte olduğunun farkındaydı ve bununla ilgili de ciddi bir şekilde düşünüyordu. Kızının, Binoy'la ilgili olarak nasıl derin duygular içinde olduğunu bilmemiş olsaydı, başkalarının yaptıkları dedikodulara da aldırmayacaktı. Kızı, Binoy'u sevdiğine göre, bu noktada kendisine düşen ödevin ne olduğunu kestirmeye çalışıyordu kendi kendine. Koyu Hinduluğu terk edip de Brahmoculuğu kabullendiğinden bu yana ailesinde hiçbir sarsıntı yaşanmamıştı. Ama şimdi gerçekten de önemli bir krizle karşı karşıyaydı. Bu yüzden de zihnine hücum eden kaygı ve kuşkuların yanında, içinde büyüyen azapla vicdanı, kendisine açıkça bir gerçeği işaret ediyordu. Atalarının dinini terk ederken, nasıl sadece Tanrı düşüncesine boyun eğmişse, şimdi içinde bulunduğu bu zor zamanda, asıl gerçekliği, toplumun getirdiği tüm yükümlülüklerden üstün görmeliydi. Eğer bu şekilde davranırsa, yanılmayacaktı. Bu düşüncelerle kızına dönerek, onun sorusunu cevapladı:

– Benim düşüncem, Binoy Babu'nun son derece değerli bir insan olduğu yönündedir Lolitacığım. Güzel kişiliğinin yanında, oldukça akıllı ve kültürlü bir gençtir kendisi.

Lolita, bir süre kendi zihnini dinledikten sonra:

– Baba, dedi. Gurmohan Babu'nun anneleri, bize iki defa ziyarette bulundular. Ama biz onun ziyaretine gidemedik. Biz, Suşarita Didi'yle onu ziyaret etmek istiyoruz!

Pareş Babu, bu düşünceyi hemen desteklemeye çekindi. Öyle ki, atacağı en küçük adımın bile büyük bit dikkatle izlendiği böyle

bir zamanda, bu ziyaret, kendileri etrafında koparılmaya çalışılan fırtınanın büsbütün şiddetlendirilmesinden başka bir işe yaramazdı. Bununla beraber bunda hiçbir kötü taraf bulamadığı için de, bunu reddetmenin olanaksız olduğunu düşünüyordu. Bu yüzden de Lolita'ya dönerek:

– İyi düşünmüşsünüz yavrum, dedi. Yapılacak onca iş, beni beklemeseydi, ben de sizinle gelmek isterdim...

***

İçinde en küçük bir art düşünce olmaksızın Pareş Babulara gidip gelen Binoy, bunun Brahmolar içinde doğabilecek böylesine bir krizin nedeni olabileceğini aklının ucundan bile geçirmemişti. İlk zamanlar, o eve giderken çekingenliğinin yanında, bu, kendisi için yeni olan çevrede nasıl davranması gerektiğini bilmemesinden kaynaklı temkinliydi. Üzerinden attığı çekingenliğin ardından, içindeki endişeler de yavaş yavaş silinip gitmişti. Oysa şimdi, davranışının, Brahmo Samaj içinde, üstelik de Lolita'nın da adının geçtiği bir kriz doğurduğunu anladığında, başından aşağı kaynar sular dökülmüş gibi hissetti. Bu noktada kendisine en ağır gelense, Lolita için, içinde büyüttüğü duygunun dostluktan öte bir hal almış olmasıydı. İkisinin arasında bir uçurum gibi duran sosyal farklılıklara rağmen, içinde böyle duyguları yeşertmenin bir suç olduğunu düşünmeye başlamıştı. Birçok defa misafir olarak kendisine güvenle yaklaşılan bu evde, asıl durumunun ne olduğunu düşünüp duruyordu. Bu haldeyken de, kendisinin bir sahtekar olduğunu ve içinden geçenleri başkaları bilse, utancından nasıl yerin dibine gireceğini düşünüyordu.

İşte, içinde bu çatışmalarla boğuştuğu günlerin birinde, Baroda'dan bir haber aldı. Tam öğle vaktinde gelmesini, kendisiyle konuşmak istediğini bildiriyordu. Söylenen zamanda Binoy, Pareş Babu'nun evine gittiğinde Bayan Baroda:

– Binoy Babu, diyerek söze girdi. Siz, bir Hindu'sunuz, yanılıyor muyum?

Binoy, bunu doğruladı. Bunun üzerine Baroda:

– Fakat sanıyorum ki, Hinduluktan ayrılmak gibi bir niyet içindesiniz, dedi.

Bu soruya karşılık, Binoy, böyle bir şey düşünmediğini belirtti.

Bu defa Baroda, sadece şöyle konuştu:

– Peki, böyleyse neden? ...

Binoy, Baroda'nın yarım bıraktığa soruya verebilecek kesin bir cevap bulamadı. İçinden sürekli kendisine itiraf ettiği sahtekarlığı yüzüne vurulmuş gibi hissetti ve bu yüzden de sadece başını çevirip sustu. Demek güneşten, gökyüzünden, havadan bile gizli tutmak istediğini, buradaki herkes öğrenmişti! Kendi kendine sürekli, Pareş Babu'nun, Lolita'nın, Suşarita'nın ne düşündüklerini sorup duruyordu.

Yanılan bir meleğin sayesinde, bu cennette ancak kısa bir zaman yer bulabilmişti kendine. Fakat işte şimdi, bu cennetten kovuluyordu.

Duyduğu utancın etkisiyle, başını yerden hiç kaldırmadan evi terk etti. Kapıdan çıkar çıkmaz karşılaştığı Lolita'yı görünce, bir an ona içindeki kötülüğü itiraf etmeyi ve bu kesin ayrılık zamanında kendisine güvenen tüm dostları yıkmayı düşünmüştü. Ancak böyle bir itiraf anında ne söyleyeceğini bir türlü kestiremiyordu. Bu yüzden de hafifçe ondan yana eğdiği başıyla belli belirsiz bir selam vermiş ve yüzüne bile bakmadan yürüyüp gitmişti.

Eskiden Pareş Babu ve ailesi için sadece bir yabancıydı kendisi, işte şimdi de bir yabancı olmuştu. Şüphesiz bu yabancılıkların anlamı, birbirinden çok farklıydı onun için. İçinde duyduğu boşluğu anlatmaya kalksa, sahip olduğu hiçbir bilgi, buna yetmezdi! Önceden hayatında duyduğu hiçbir eksiklik yoktu. Gora ve Anandamoyi, hayatını yeterince dolduruyorlardı. Fakat şimdi, tıpkı sudan çıkmış bir balık gibi hissediyordu kendini. Bu halde döndüğü hiçbir yandan çare bulamıyordu. Şehrin durmadan akan kalabalığı içinde, hayatını yerle bir ediveren yıkılmışlığının soluk hayalini görür gibiydi. Kendini ele geçiren bu boşluk içinde, duygudan yoksun, sağır gökyüzüne, çaresizce, düştüğü felaketin nedenini soruyordu.

Bu sırada birdenbire kendisine seslenildiğini fark etti:

– Binoy Babu! Binoy Babu!

Etrafını şöyle bir araştırdığında, kendisine doğru koşan Satiş'i gördü. Binoy yanına gelmesini beklediği Satiş'i kucaklayarak:

– Söyle bakalım kardeşçik, dedi. Ne oldu arkadaşım?

Binoy'un sesinde belirgin bir hüzün vardı. O ailenin bir üyesi olan Satiş'le aralarındaki dostluğun, kendisine bu denli büyük bir mutluluk vereceğini hiç düşünmemişti:

Satiş, heyecanlı sesiyle:

– Neden hiç yeni evimize gelmiyorsunuz Binoy Babu? diye sordu. Yarın Lolita ve Labonya yeni evimize yemeğe gelecekler. Teyzem, sizi de davet etmem için beni gönderdi.

Binoy, bu davetten Harimohini'nin olanlardan habersiz olduğunu düşünmüş ve şöyle cevap vermişti:

– Satişciğim, dedi. Teyzene derin saygı ve selamlarımı sunduğumu ilet, ama gelemeyeceğimi de haber ver!

Bu cevapla canı sıkılan Satiş, onun ellerine sarıldı ve o bildik yalvaran sesiyle:

– Lütfen gelin Binoy Babu, dedi. Hem ne diye gelemiyorsunuz, yoksa bir yere mi söz verdiniz? Eğer öyleyse, sizi zorla götürürüz yemeğe.

Satiş'in bu ısrarının altında yatan başka bir neden vardı. Okulda kendisine verilen, hayvanları korumak konulu kompozisyon ödeviyle 50 üzerinden 42 puan almıştı. Bu kompozisyonunu Binoy'un da okuması onun için çok önemliydi. Onu oldukça akıllı ve bilgili bir arkadaş olarak görüyordu. Ki onun eşsiz değerdeki kompozisyonunu, hak ettiği ölçüde değerlendirecek olan kişinin de, en az Binoy kadar sağlam zevk sahibi olması gerekiyordu. Eğer Satiş, Binoy'un ağzından ödevi hakkında güzel bir övgü alırsa, kendisindeki üstün yazı gücüne saygıda kusur eden, kendini beğenmiş Lilo'ya meydan okumuş olacaktı. Aslında Binoy'un kendilerine gelmesi fikrini teyzesinin aklına sokan da kendisiydi. Bunun sebebi de Binoy'un kompozisyonu için güzel sözler söyleyeceği sırada, ablaları da orada olacaklar ve onun dehasını anlayacaklardı. Fakat şimdi aldığı olumsuz cevapla fena halde sarsılmıştı.

Bu sırada kolunu Satiş'in omzuna atan Binoy:

– Hadi gel arkadaşım, dedi. Bizim eve gidelim.

Satiş, cebinde taşıdığı kompozisyonunu hatırlayınca, bu teklifi geri çeviremedi. Son zamanlarda kendini bir sınav sürecinin içinde gören, bu yüzden de zamanı çok değerli olmasına karşın, edebiyatta isim yapmaya meraklı bu genç yazar, Binoy'un teklifini geri çevirmedi.

Binoy, meraklı gözlerle karşısında oturan Satiş'i evine gönderme konusunda büyük bir kararsızlık içindeydi. Kafasındaki pişmanlıklarla alevlenen çatışmaları bir yana bıraktı ve Satiş'in yaptığı ödevi, hiçbir eleştiriyi hak etmediğini söyleyerek övgülere boğdu. Bununla kalmadı, birini dışarıdan şekerleme almaya gönderdi. Bütün bunlar, Satiş'i sevinçten göklere uçurmuştu. Evden çıktıklarında onunla beraber Suşarita'nın evinin epeyce yakınına kadar yürüdü. Bir süre sonra artık ayrılması gerektiğini düşünerek, şaşkınlık uyandıracak bir heyecanla:

– Evet, Satişciğim, dedi. Ben buradan dönüyorum artık!

Binoy, böyle konuşadursun, Satiş, onun elinden tuymuş, gücü yettiğince sürüklemeye çabalıyordu:

– Olmaz Binoy Babu, diyordu. Siz de benimle gelin!

Genellikle sonuç veren ısrarı, bu defa boşa çıktı.

Binoy, yolda attığı adımları bile fark etmeyen, sanki bir sarhoşluk halinde Anandamoyi'nin yanına kadar yürüdü. Kadın, işleriyle meşgul olduğundan, Binoy, doğruca genelde Gora'nın uyuduğu terası gören odaya çıktı. Bir an durup kederli gözlerle odanın kimsesizliğine baktı. İki arkadaş, küçük yaşlarından bu yana ne kadar da mutlu zamanlar geçirmişlerdi bu odada. Boş gevezeliklerle gülmüş, çok ciddi kararlar alıp uygulamışlar, dostça kavgalarının ardından her zaman sevgiyle anlaşmaya varmışlardı. Bu eski, güzel zamanların hayaline gömülen Binoy, yaşadığı günü unutmaya çabalıyordu. Fakat kurduğu yeni ilişkiler, bunu engelliyor, kendisini tamamen geçmişin huzuruna teslim etmesine izin vermiyordu.

Odada, çevresine bu denli daldığı zamana kadar, hayat merkezinin nasıl ve ne zaman kaydığının farkına varamamıştı. Oysa şimdi, en küçük bir kuşkuya bile yer kalmayacak bir şekilde anlamış ve bunun sonucunda da büyük bir dehşete kapılmıştı.

Anandamoyi, sabah erken saatlerde kurumaları için serdiği çamaşırları toplamak üzere terasa çıkınca, Binoy'un Gora'nın odasında olduğunu gördü. Dalgın bir halde, tek başına duruyordu. Bu manzara karşısında şaşırmış bir halde onun yanına gidip elini şefkatle omzuna koyarak:

– Bir şey mi oldu Binoycuğum? diye sordu. Yüzünüzün rengi uçmuş.

Binoy, dalgın sesiyle:

– Biliyor musunuz anne, dedi. Pareş Babu'nun evine gitmeye başladığım zamanlarda Gora, buna çok kızıyordu. O zamanlar, onun bu tepkisini, haksız bir tavır olarak görüyordum. Şimdi ise gerçeğin benim gördüğüm gibi olmadığını ve tıpkı bir budala gibi davrandığımı anlıyorum.

Anandamoyi, alaycılığıyla onu rahatlatmaya çalışarak:

– Elbette sizin çok da parlak bir akla sahip olduğunuzu savunmayacağım, dedi. Fakat bu konuda nasıl bir akılsızlıkta bulunduğunuzu da sormak isterim doğrusu.

– Onlarla ve bizim aramızda nasıl büyük sosyal farklılıkların olduğunu düşünmeden davrandım. Adetlerimiz arasındaki farklar, oldukça fazlaydı! Onlarla kurduğum dostluktan ve yaşantılarına baktığımda aldığım zevkten başka bir şey görmedim. Bu ilişkilerim, ileride can sıkıcı sonuçlarının olabileceğini hiç düşünmedim.

Anandamoyi, onu destekleyici bir tavırla:

– Sizden duyduklarımı düşününce, ben de can sıkıcı bir şeyler olacağını bir şeyler olacağını aklıma getirmedim, dedi.

– Oh anne, diye kederli sesiyle konuştu Binoy. Pareş Babu ve ailesinin etrafında bir felaket rüzgarı oluşmasına sebep olduğumdan habersizsiniz! Bu konu yüzünden öylesine bir ortam yaratıldı ki, ben hiç...

Bu sırada onun sözünü kesen Anandamoyi:

– Gora'nın sıklıkla söylediği ve benim de doğru bulduğum bir sözü vardır Binoycuğum, dedi. «Bir yerdeki sahte huzurdan daha tehlikeli ve kötü bir şey yoktur. Çünkü bu sahtelikle, temelde var olan bir düzensizlik gizlenir.» Eğer onların Samaj'ında bir fırtına kopmuşsa, ben bunda üzülmenizi gerektirecek bir şey görmüyorum. Siz de göreceksiniz, sonu iyi olacak. Bence bu noktada esas olan şey, sizin her zaman dürüstçe davranmış olmanızdır.

İşte, Binoy'un sıkıntılarının merkezinde de bu nokta vardı. Bu ilişkiler sürecinde, hatasız davranıp davranmadığını kestiremiyordu. Lolita, kendisine göre çok farklı bir çevrenin insanı ve evlenmeleri olanaksız olduğuna göre, Binoy, içinde beslediği sevgiyi, büyük bir günah olarak değerlendiriyordu. Bununla beraber artık bu günahın cezasını çekmesi gerektiği düşüncesi, onu büsbütün huzursuz ediyordu.

Birdenbire ve bir solukta:

– Anne, dedi. Saşimukhi ile evlenmem konusunun hemen gerçekleşmesinde yarar var sanırım. Ait olduğum çevreye güçlü bir şekilde bağlanmalıyım!

Bu ani karar üzerine Anandamoyi alaycı bir tavırla:

– Görünen o ki, Saşi'yi karınız görmekten çok, kendinizle çevreniz arasında bir zincir olarak görüyorsunuz! dedi. Şu Saşi, gerçekten de şanslı kızmış doğrusu!

Bu sırada kapıda beliren hizmetçi, Pareş Babu'nun kızlarının geldiklerini bildirdi. Binoy'un kalbi, bu haberle beraber çok hızlı çarpmaya başladı. Çünkü içine doğan ilk düşünce, buraya kendisini şikayete geldikleriydi. Bu yüzden şimdi, daha dikkatli olmam için Anandamoyi'ye ricada bulunacaklar, diye düşünüyordu. Telaşla, birdenbire yerinden kalkarak:

– Ben gidiyorum anne, dedi.

Anandamoyi, buna izin vermeyerek kolunu tuttu:

– Hayır, Binoy, dedi. Bir süre aşağıda bekleyin!

Binoy, bu isteği kırmayıp aşağıya inerken şöyle düşünüyordu: «Boş yere geliyorlar. Yapılan, hiçbir zaman unutulmaz! Bundan böyle onlara gitmektense, ölmeyi tercih ederim. İşlenen günahın cezasıyla yanıp tutuşulsa ve sonunda günahkar sadece bir kül yığınına dönse bile, bu ateş hep yanar, durur.

Binoy, kafasında böylesi düşüncelerle, çoğunlukla Gora'nın kullandığı zemin kattaki salona giriyordu ki, Mohim ile karşılaştı. Mohim, göbeğini rahatlatmak için, şakfan'ının düğmelerini açmıştı. Hemen Binoy'un yanına geldi ve ellerini tutarak:

– Seni burada görmek ne güzel oldu Binoy, dedi. Ben de seninle görüşmek istiyordum.

Bu sözlerinin ardından Binoy'u sorgusuz bir biçimde odaya götürdü. Pan kutusundan aldığı bir yaprak bethel'i ona uzatırken, hizmetçiye dönerek:

– Tütün getir, diye emretti. Hemen sonra, yeniden Binoy'a dönerek doğrudan doğruya kafasındaki konuya girdi:

– Evet, dedi. Bu konuyu halletmiş saydığımıza göre...

Bu sırada Mohim, Binoy'un eski karşı duruşunun olmadığını fark etti. Bu durum karşısında abartılı bir coşkunluk göstermedi, ama yine de yarım bıraktığı cümlesini, nikah zamanının belirlenmesi gerektiğini söyleyerek tamamladı.

Buna karşılık Binoy, sadece:

– Gora döndüğünde, dedi.

Aldığı bu cevapla oldukça memnun olan Mohim:

– Güzel, dedi. Zaten onun gelişi de en fazla birkaç gün daha alır. Soğuk bir şeyler getirmemi ister misin? Yüzün çok solgun, hasta falan olmayasın!

Binoy, bir şeyi olmadığını ve bir şey istemediğini söyleyince, karnı acıkan Mohim, içeri gitti. Binoy, Gora'nın masasından aldığı bir kitabı ilgisizce karıştırdı, sonra tekrar bıraktı. Odada bir o tarafa, bir bu tarafa yürüdü, durdu. O böyle, huzursuz bir şekilde dolanırken kapıda beliren hizmetçi, kendisini yukarıdan çağırdıklarını bildirdi.

– Kimi? diye şaşkınlıkla sordu Binoy.

– Sizi bekliyorlar.

– Çok kişi var mı yukarıda?

– Evet, kalabalık, diye cevap verdi hizmetçi.

Bu kısa soruşturmanın ardından Binoy, tıpkı sınav salonuna alınan bir öğrenci gibi, telaşlı adımlarla hizmetçinin ardından yürüdü. Kapıya gelince, adım atlamakla atmamak arasında bir an duraksladı. Fakat kendisini gören Suşarita, her zamanki içtenliğiyle:

– Buyurun Binoy Babu, dedi. Hoş geldiniz.

Kendisine yönelik böylesi sıcak bir karşılama, Binoy'u çok sevindirmişti. O anda dünyaları önüne serseniz, onu bu denli mutlu edemezdiniz.

İçeriye doğru yürüdüğünde Suşarita gibi, Lolita da Binoy'un solgunluğu karşısında şaşkına dönmüştü. Önceki gün gördüğü halin, değişmeden duruşuna, hâlâ o sarsıntının izlerini taşımasına hayret etti. Bu durum, Lolita'yı üzmenin yanında biraz da sevindirdi. Başka zaman olsa, onunla konuşmaya cesaret edemez ya da söze nasıl başlayacağını bir türlü kestiremezdi. Fakat şimdi, odaya giren Binoy'a doğru hiçbir duraksama belirtisi bile göstermeden:

– İyi ki geldiniz Binoy Babu, dedi. Biz de size bir konu için akıl danışmak istiyorduk.

Binoy, duyduklarıyla büyük bir sevinç duydu. Duyduğu hazla ürperen yüzü, kederinden sıyrıldı ve birden aydınlandı.

Lolita:

– Bizler, üç kız kardeş olarak, kız okulu açmaya karar verdik, diye devam etti konuşmasına.

Binoy, uzun süredir beklediği bir şeyle karşılaşmış gibi coşkuyla:

– Gerçekten mi? diye bağırdı. Aynı fikri, nicedir ben de kafamda düşünür, dururdum.

– O zaman bizimle yardımlaşırsınız, değil mi? diye heyecanla sordu Lolita.

– Elbette! dedi Binoy. Elimden gelen her şeyi yapacağımdan kuşkunuz olmasın! Siz yeter ki benden ne istediğinizi söyleyin.

– Hindu aileler, Binoy Babu! Brahmo olmamız sebebiyle bize güvenmiyorlar, bu yüzden de sizden bu konuda bize destek vermenizi rica ediyoruz.

– Bu konuda hiç endişelenmeyin, diye cevap verdi Binoy. Ben, onları bu işe yaklaştırmasını bilirim.

Bu sırada söze giren Anandamoyi:

– Evet, evet, dedi. Bunu gerçekten başarabilir. Tatlı samimiyeti ve inandırıcı konuşmalarıyla insanların gönüllerini almakta Binoy'dan daha iyisi yoktur.

Lolita devam ederek:

– Bununla beraber, bize, okul tüzüğü ve programının hazırlanışı sırasında, konu seçiminde, ders vermek ve sınıf sayılarının belirlenmesinde de yardımlarınız olursa, seviniriz.

Bu konular, Binoy için, çözümü çok zor konular değildi. Fakat buna karşın Binoy, içinde büyük bir sıkıntı duydu. Acaba Lolita, annesinin kendisine, onlarla tüm ilişkisini kesmesini söylediğini bilmiyor muydu? Brahmo Samaj içinde kendilerine karşı girişilen savaştan da mı habersizdi? Şimdi bu teklifi kabul ederse, yanlış yapmış olabilir mi, Lolita'ya zararım olabilir mi, diye düşünüyor, ama kestiremiyordu. Öte yandan temelinde insanlara yardım amacıyla yapılacak bir iş için kendisinden istenen yardımı reddedebilecek miydi?

Lolita da en az Binoy kadar şaşkınlık içindeydi. Kendisinden böyle bir istekte bulunmayı hiç beklemezdi. İkisi arasındaki ilişki, son zamanlarda oldukça karışık bir hale gelmemiş miydi sanki? İşte Lolita, bu teklifiyle bütün bu sorunları iyiden iyiye içinden çıkılmaz bir hale getiriyordu. Lolita'nın önceden hiç konuşmamış olmalarına karşın, kendiliğinden bu teklifi sunması, Suşarita'nın ürkmesine neden oldu. Öyle ki, bu, Lolita'nın başkaldırdığının açık bir göstergesiydi. Fakat girdiği bu yola, şimdi Binoy'u da çekiyordu.

Acaba bunu yapması doğru muydu? Kafasında bu düşüncelerle iyice kaygılanan Suşarita:

– Bu konuda önce babamızla konuşsak, daha iyi olur, dedi. Bu yüzden de Binoy Babu, siz şimdilik kız okulları müfettişi oldum, demeyin.

Suşarita'nın hatırlatması üzerine Binoy, onun çıkması olası bir rezilliği önlemeye çalışarak, Lolita'nın teklifini etkisizleştirmek istediğini anlıyordu. Öyle ki Suşarita, aileler arasında yaşanacak güç durumları kavramış görünüyordu. Bunun için de ihtiyatlı davranmanın gerekliliğine inanıyordu. İyi, ama Lolita, bu güçlüklerin farkında değil miydi? Bu sorular, düşündükçe içinden çıkamadığı bir labirentin içine sürüklüyordu Binoy'u.

Lolita, ablasının sözleri üzerine:

– Elbette, dedi. Babamıza da danışmalı, hem ona, Binoy Babu'nun yardıma hazır olduğunu da söyleriz. Herhangi bir karşı çıkışta bulunacağını sanmıyorum. Hem babamızdan, okul yönetimiyle ilgili yardımlarını da rica ederiz.

Bu sözlerinin ardından da Anandamoyi'ye dönerek:

– Sizi unuttuğumuzu düşünmeyiniz, dedi.

Anandamoyi, bu davete gülerek şöyle cevap verdi:

– Neden olmasın canım, dedi. Sınıfı süpürme işine hep hazır olacağımdan şüpheniz olmasın. Hem, bundan başka da bana uygun bir iş göremiyorum!

Söze giren Binoy:

– Daha ne olsun anne, dedi. Desenize okulumuz, her zaman tertemiz olacak.

Bir süre daha devam eden sohbetin ardından Lolita ve Suşarita, gittiler. Binoy, sevincinden uçuyor gibiydi. Çok geçmemişti ki Mohim, Anandamoyi'nin yanına geldi:

– Binoy artık uzlaşmaya hazır, dedi. Eh, bize de artık şu evlenme işini halletmek düşüyor. Bakarsınız yi fikir değiştirebilir.

Son cümleyi hafif gülerek söyleyen Mohim'e cevap olarak Anandamoyi:

– Ne! diye şaşkınlıkla bağırdı. Bunu da nereden çıkardın? Ben, böyle bir şey söylediğini hatırlamıyorum.

– Orasını bilmem, dedi Mohim. Bana, hem de bugün, söyledi. Gora dönünce, oturur, tarihi belirleriz, dedi.

Anandamoyi, başını sağa sola sallayarak:

– Olamaz böyle bir şey, dedi. Sen yanlış anlamışsındır.

– Budala olduğumu düşünenler olabilir, ama karşımdakinin ne söylediğini anlayacak kadar aklım var! Ve tekrar ediyorum, aynen böyle söyledi!

– Bak Mohim, diye tekrar söze girdi Anandamoyi. Sözlerime yine kızacaksın, ama bil ki, bu işi zorlamaya devam ettiğin sürece bir sürü rahatsız duruma yol açacaksın!

Keyfi kaçan Mohim, sıkıntılı bir sesle:

– Siz, rahatsızlık yaratmaya devam ettiğiniz sürece, elbette rahatsız oluruz! dedi.

– Bak evladım, tüm sitemlerine, iğneli sözlerine katlanabilirim, ama ailenin yaşantısında sarsıntılar yaşamanıza katlanamam. İşte bu yüzden de seni uyarıyorum! Herkesin iyiliği için!

– Bence iyiliğimiz konusunda bizi serbest bıraksanız, hem siz iğneli sözler duymazdınız hem de işler yolunda ilerlerdi. Nelerin bizler için uygun olduğunu, Saşi ile Binoy'un nikahlarından sonra düşünseniz, sanırım çok daha iyi olacak. Sizce de öyle değil mi?

Anandamoyi, Mohim'in kırgın bir tavırla kendisine yaptığı tavsiyeye karşılık hiçbir şey söylemedi. Yalnızca, düşünceli bir şekilde iç çekti. Pan kutusundan ağzına attığı bir yaprak bethel'i kuvvetli çiğneyişlerle ezen Mohim de odadan yavaşça çıkıp gitti.

***

Lolita, kafasındaki düşüncelerle babasının yanına gitti ve doğrudan konuya girerek:

– Baba, dedi. Hindu kızlar, Brahmo olduğumuz için okulumuza devam etmiyorlar. Ben de bundan hareketle, derslerin sürdürülebilmesi için bir Hindu'dan yardım almanın akıllıca olduğunu düşündüm. Siz ne dersiniz, bu, işe yarar mı?

– Böyle bir yardımcıyı nereden bulacaksın yavrum?

Bu konuşmayı yapmak için gelirken Lolita, Binoy'un adını öne sürmek konusunda kendisini cesaretlendirmeye çalışmıştı. Oysa şimdi, düşüncesini gerçekleştirme anında çekingen bir hali vardı. Bütün bunlara karşın, tekrar cesaretini toplayarak:

– Neden bulunmasın baba, diye sordu. Bu konuda bize yardımda bulunacak birçok Hindu vardır. Mesela Binoy Babu var! O, olmazsa...

Lolita, 'O, olmazsa...' dedi, ama bu noktada diyecek bir sözü, önerecek bir ismi olmadığı için, cümlesi havada kaldı.

Bu sırada Pareş Babu, neredeyse bağıran bir sesle:

– Kim? dedi. Binoy Babu mu? Peki, neden kabul etsin ki bunu yapmayı?

Lolita, bu soruyu, onuruna yediği ağır bir darbe olarak algılamıştı. İstediğinde Binoy Babu'yu bu konuda ikna edebileceğini babası bilmiyor muydu? Içinde bu konuşmalar sürerken, babasına cevap olarak sadece:

– Kabul etmemesi için bir sebep yok, dedi.

Bir müddet sessiz kalan Pareş Babu, düşüncelere dalmıştı. Tekrar söze girdiğinde ise:

– Eğer konuyu tüm yönleriyle ele alır, düşünürse reddeder! dedi.

Lolita, aklına getirmediği bu cevapla karşılaşınca birdenbire kıpkırmızı kesildi. Hiçbir şey söylemden, elindeki anahtarlarla oyalanmaya koyuldu. Pareş Babu, sözleri üzerine kızının kederlenen yüzünü görünce, üzüldü, ama yine de onu teselli edecek bir şey söylemedi. Lolita, önüne eğdiği başını, hafifçe babasından tarafa kaldırarak:

– Peki, baba, dedi. Buna göre okulumuz, hayata geçmeyecek mi?

– Şu an için gerçekleşmesi önünde birçok engel var kızım. Eğer bu konuda ısrarcı olursan, oldukça ağır eleştirilerin doğmasına sebep olmaktan başka bir şey yapmamış olacaksın.

O anda Lolita için, dünyada bu yenilgiye boyun eğmenin ve Haran'ın zaferini görmenin verdiği acıdan daha büyük bir acı olamazdı. Bununla beraber, yine dünyada babası dışında hiç kimse, ona bunu söyleyemez, emredemezdi. Kendi adına, meydana gelebilecek hiçbir can sıkıcı durumdan çekinmiyordu. Şimdi bu adaletsizliği nasıl hazmedeceğini düşünüyordu. Sonunda kalktı ve hiçbir şey söylemeden odasına gitti.

Odaya girdiğinde bir mektupla karşılaştı. Okumaya başlayınca taşrada yaşayan, şimdi evli olan esli bir okul arkadaşından geldiğini

anladı. Arkadaşına dair küçük hatırlamalarının ardından mektubu okumaya devam etti:

«Sizlerle ilgili kulağıma tuhaf söylentiler geldi. Duyduklarımın beni çok üzdüğünü söylemeliyim. Aslında uzun süredir bu mektubu yazmak niyetindeydim, ama ancak vakit bulabildim. Bu söylentilerin yanında geçenlerde, kimden geldiğini söylemeyeceğim bir mektup aldım. Okuduğumda şaşkınlıktan beni kıpkırmızı eden şeylerle karşılaştım. Şunu da söylemeliyim ki, bu mektubu bana gönderenin, ne kadar doğruları söylediğini bilmiyorum. Fakat mektuba göre sen, bir Hindu gençle evlenmeyi düşünüyormuşsun! Bu söylenenlerin gerçeklik payı varsa...»

Böylesi cümlelerle süren mektubu okurken Lolita, öfkeden çılgına dönmüş bir halde hemen kaleme sarılıp karşılık olarak şunları yazmaya koyuldu:

«Bu duyduklarının doğruluğunu anlamak üzere bana mektup yazmış olmana, gerçekten de çok şaşırdım. Senin inancın böyle zayıf mı ki, bir Brahmo Samaj üyesinden aldığın mektubun doğruluğunu araştırma gereği duyuyorsun? Bunu bir yana bırakalım, Hindu gençle evleneceğim haberini, nasıl büyük bir dehşete düşerek okuduğunu yazmışsın. Fakat sana, şunu belirteyim ki, bizlerin bildiği birçok dindar ve Brahmo gençle evlenmek düşüncesi bile beni fazlasıyla ürkütmektedir. Buna karşın tanıdığım birkaç Hindu genci vardır ki, inan bana, bu gençlerle evlenen bir Brahmo kızı, sadece şeref kazanır. Bunlar dışında da sana yazacak bir cevabım olamaz!»

Öte tarafta Pareş Babu'nun ne yaptığına bakınca; O gün çalışmaya devam etmekten vazgeçti ve kafasındaki düşüncelere gömüldü. Bir zaman sonra da kalktı ve Suşarita'nın evine doğru yola çıktı. Suşarita, babasının düşünceli haline bakınca, oldukça ürktü. Aslında onun bu haline neyin sebebini biliyor, hiç olmazsa tahmin ediyordu. Kendisi de günlerdir bu mesele üzerine kafa yoruyor, çözümü için yollar arıyordu. İkisi birlikte konuşabilecekleri bir odaya geçtiklerinde Pareş Babu:

– Sevgili kızım, diyerek konuşmaya başladı. Lolita ile ilgili artık ciddi bir şekilde düşünmenin zamanının gelip de geçtiğini görüyorum!

Suşarita, şefkat dolu bakışlarıyla babasını dinlerken:

– Ben de nicedir bunun farkındayım baba, dedi.

– Ailemiz etrafında çıkartılan gürültülerle pek ilgilenmiyorum, ancak Lolita'nın...

Pareş Babu'nun sözlerini bitirmede kararsız halini fark eden Suşarita, söze girerek kendi görüşünü ortaya koydu:

– Lolita, bu zamana kadar ne düşünürse, bana gelir ve açıklıkla anlatırdı. Ancak son zamanlarda bana da pek içini açmadığını görüyorum ve anlıyorum ki...

Araya girip Suşarita'nın cümlesini yarım bırakan Pareş Babu:

– Onun yüreğinde o kadar ağır bir yük var ki, bununla yüzleşmeye tek başına kaldığı zamanlarda bile cesaret gösteremiyor. Açık söylemem gerekirse, bu konuda yapılması gereken en iyi şeyin ne olduğunu bulmakta zorlanıyorum. Sen ne düşünüyorsun, Binoy'un evimize girip çıkmasına yasak koymamakla yanlış mı davrandım?

– Baba, dedi Suşarita. Siz de iyi biliyorsunuz ki, Binoy Babu, son derece asil huylara sahip biri. Şunu açıkça belirtmekten çekinmem ki, çevremizde bulunan iyi öğrenim sahibi hiç kimsede ondaki asil ruhu görmüşlüğüm oldukça azdır, hatta yok bile diyebilirim.

Bu sözler üzerine Pareş Babu, sanki büyük bir şey bulmuş gibi, heyecanlı sesiyle:

– Evet, Radha, diye bağırdı. Gerçekten de hakkın var! Işte Binoy'daki bu yüksek ruhu düşünmeliyiz. Öyle ki, Tanrı için de bu önemlidir. Binoy, gerçekten de iyi bir insandır. İşte bundandır ki, yanılgıya düşmediğimiz için Tanrı'ya şükretmeliyiz.

Pareş Babu, içsel rahatlaması üzerine derin bir nefes aldı. Kendini, tıpkı kendisini bekleyen bir tuzaktan kıl payı kurtulmuş gibi hissediyordu. Tanrı katında haksızlık olarak gördüğü her şeyden, her zaman uzak durmaya çalışmıştı. Onun düşüncesine göre, Tanrı, insanları ebedi gerçekliğin terazisinde tartmaktaydı. Kendisi de çevresindeki insanların kendilerince belirlediği sahte ölçü birimlerini benimsemediğinden içinde hiçbir vicdan azabı duymuyordu. Şimdi de böylesine açık bir konuyu kavramak yerine, bu yüzden üzüntü duymuş olmasına şaşıyordu. Bu düşüncelerin verdiği ferahlıkla Suşarita'nın başını okşayarak:

– Sen güzel kızım, dedi. Bugün benim gerçeği görmemi sağladın!

Suşarita, babasının bu içten sözüne karşılık yere eğilerek ayaklarına el sürdü:

– Yoo, baba, dedi. Siz neler söylüyorsunuz böyle?

– Etraflarında olan bitene at gözlükleriyle bakanlar, insanın öncelikle insan olduğunu, böylesine açık bir gerçekliği, fark edemiyor ya da akıllarından çıkarıyorlar. Kaynağı tarikatçılıkta yatan bu dar görüşlülük, son derece çarpık olan şöyle bir fikrin oluşmasına neden oluyor. Bu çarpık görüşe göre, toplumda ortaya çıkan, Brahmoculuk ve Hinduluk arasında yapılan ayrım, ebedi gerçekliğin bile ötesinde bir önem ve anlam taşımaktadır. Son dönemlerde ben de böylesine yanlış bir fikirle yanlışlığa düşerek mantıksızlık çukurunda debelendim durdum.

Bu son cümlenin ardından bir an duraksayan Pareş Babu:

– Lolita, kafasındaki okul açma fikrinden vazgeçmeye oldukça isteksiz yaklaşıyor, dedi. Bunun yanında bu fikrini gerçekleştirme aşamasında kendisine yardım etmesi için Binoy Babu'yu öne sürdü ve bunu kendisine teklif etmek için de benden izin istedi.

Suşarita heyecanla:

– Bu kadar çabuk değil, baba, diye bağırdı. Öncelikle bu işi etraflıca düşünmeliyiz.

Pareş Babu, birdenbire Lolita'nın yüzünü görür gibi oldu. Bu yüz, Binoy'la ilgili konuştuklarında, aldığı olumsuz cevapla kederlenen yüzüydü. Pareş Babu, içinin sızladığını hissetti. Kızının içinde duyduğu acıyı, anlayabiliyordu. Atıldığı her işte son derece ateşli bir yapıya sahip olan Lolita, bu konuda toplum tarafından kendisine gelebilecek saldırılardan çok, bunlarla sürdürmeye hazır olduğu savaşının, babasınca yasak edilmesinden ötürü acı duyuyordu. Bu yüzden de Pareş Babu, bu durumu tamamen değiştirme isteğiyle:

– Neden yavrum, diye sordu. Ne diye bekleyeceğiz ki?

– Çünkü beklememekle, annemizi çiğnemiş olacağız! diye cevap verdi Suşarita.

Kızının bu saptamasına hak veren Pareş Babu, tam konuşmaya başlayacaktı ki, koşarak içeriye dalan Satiş, doğruca gidip Suşarita'nın kulağına bir şeyler fısıldadı. Buna karşılık Suşarita:

– Hayır, Satiş, dedi. Şimdi sırası değil!

– Ama yarın okulum var, diye homurdanan Satiş'in canı aldığı cevaba oldukça sıkılmıştı.

Onun bu keyifsiz homurdanmalarını sevgiyle gülümseyerek izleyen Pareş Babu:

– Ne oldu yavrum, diyor sordu. Ne istiyorsun, bana da söyle bakalım.

Suşarita:

– Sormayın, Satiş... diye söze girecekti ki, ağzının Satiş'in eliyle kapanması üzerine susmak zorunda kaldı. Satiş:

– Lütfen Didi, diye yalvardı. Lütfen söyleme!

Pareş Babu:

– Endişelenme Satiş, dedi. Eğer konuştuğunuz, senin gizlemek istediğin bir sırsa, bilmelisin ki, Suşarita ablan hiç kimseye söylemez.

Suşarita, gülümseyerek:

– Emin olun ki baba, dedi. Bu sırrı öğrenmenizi Satiş de çok ister!

– Hayır, diye bağırdı Satiş. Odadan kaçar gibi çıkarken de:

– Hiç de istemem! diye bağırdı.

Binoy, küçük Satiş'in ödevi için öylesine güzel söylemişti ki, o da bunları Suşarita'ya ileteceğini söylemişti. Elbette Suşarita, Satiş'in bunu yapmak için neden Pareş Babu'yla oturduğu zamanı seçtiğini iyi biliyordu. Küçük Satiş, bu dünyadaki özenle saklanan düşüncelerin bile kolaylıkla anlaşılmasının mümkün olduğunu bilemeyecek kadar tecrübesizdi.

***

Bunların üzerinden dört gün geçmişti ki, Haran elindeki bir mektupla Baroda'nın yanına geldi. Artık Pareş Babu'yu istediği yola çekmek gibi umudu kalmamıştı. Elindeki mektubu Bayan Baroda'ya uzatırken:

– Size bütün işlerin başlangıç aşamasında uyarıda bulunmuştum, dedi. Ancak siz, bunu yapmamdan pek hoşnut olmamıştınız. Fakat bu mektubu okuduğunuzda, işlerin hangi noktaya kadar ilerlediğini gösterecek!

Bu mektup, taşradaki arkadaşına cevap olarak yazdığı mektuptu.

Bayan Baroda, kendisine getirilen mektubun tamamını okuyunca:

– Nasıl düşünemedim, diye öfkeyle bağırdı. İşin böyle olacağını nereden bilirdim! Fakat şunu da belirtmeliyim ki, işin bu noktalara gelmesinden sonra eleştirilmesi gereken kişi ben değilim! Siz de içlerinde olmak üzere, hepiniz, Suşarita'nın nasıl üstün meziyetlere sahip olduğunu öve öve bitiremiyordunuz. Ağız birliği içinde sarf ettiğiniz sözlere bakılırsa, Brahmo Samaj içinde, ondan daha üstün bir genç kız yoktu. Şimdi de uğraşın da, şu örnek Brahmo kızının getirdiği felaketlerin izlerini silin bakalım! Bunun ötesinde Binoy ve Gora'nın evimize girip çıkmasına neden olan da kocamdan başkası değildir. Binoy'un bizimle aynı yoldan yürümesini sağlamak için oldukça gayret sarf ettim, tam bunu başarmaktaydım ki, şu «Teyze» hikayesi ortaya çıktı. Nereden çıkıp girdiyse hayatımıza? Onun gelişinden sonra çatımız altında putlara inanılmaya, tapınılmaya başlandı. Üstelik şimdi Binoy, öyle büyük bir değişikliğe uğradı ki, artık benim yanıma bile yaklaşmamaya gayret ediyor. Bütün bu rahatsız durumların temelinde duran kişi de Suşarita'dan başkası değil! Onun gerçekte nasıl bir kız olduğunu çok iyi biliyordum, ama kimseye bunu söylemiyordum. Onu büyütürken o kadar özenli davrandım ki, kimse onun öz çocuğum olmadığını aklına bile getirmezdi. Fakat işte bu davranışlarıyla, beni ödüllendirdiğini acıyla görüyorum. Getirdiğiniz mektubu benim okumamın bir işe yarayacağını sanmıyorum. Bu yüzden de siz nasıl davranmanızın uygun olacağını düşünüyorsanız, öyle yapın.

Haran bu konuşmanın sonunda büyüklük taslayan bir tavırla, duyduğu üzüntüyü bildirdi ve o ana kadar Bayan Baroda'yı gereği gibi tanımamış olduğunu açık sözlülükle belirtti. Sonunda, aldıkları karar uyarınca Pareş Babu'nun yanlarına gelmesini uygun gördüler ve onu çağırttılar.

Baroda, masaya oturan Pareş Babu'nun önündeki boş yere elindeki mektubu atarak, sert bir sesle:

– Şunu okusanız iyi olacak! dedi.

Bunun üzerine Pareş Babu, üst üste birkaç defa mektupta yazılanları okudu ve sonra Baroda'ya dönerek:

– Okudum, dedi. Evet, ne var bunda?

Baroda, bu soru üzerine öfkeyle:

– Ne mi var, diye bağırdı. Bundan daha ötede bir şeyler olmasını da mı bekliyorsunuz yoksa? Işte her şey açıklıkla ortada; Kast

sistemine duyulan saygının, putlara tapılmasının, yani her şeyin izninı veren de sizsiniz. Sanırım yapacaklarınız bitmemiş, şimdi de kızlarınızdan birini, bir Hindu gençle evlendirmeyi mi planlıyorsunuz? Korkarım, bu tasarınızı da gerçekleştirdikten sonra, siz de tövbe edecek ve Hindular arasına katılacaksınız. Ama size, şunu bildirmeliyim ki...

Pareş Babu, Baroda'nın sözünü kesip sert bir tonla:

– Bana hiçbir şey bildirmeyin, buna gerek yok, dedi. Henüz bana bir şey bildirmenizin zamanı gelmedi. Asıl konu, sizin neye dayanarak bir Hindu ile evleneceğini düşündüğünüzdür. Ben, bu mektupta böyle bir şey düşünmenize neden olacak bir şey yok, öyle ki, ben de bunu işaret eden bir şeyle karşılaşmadım!

Bunun üzerine Baroda, hınç dolu bir sesle:

– Sizin gözünüzü açabilecek bir yol var mıdır acaba? diye sordu. Ben bunu, bu zamana kadar bulamadım. Eğer siz, bu konunun başından gözlerinizi bazı şeylere açık tutabilseydiniz, bugün bunları görmemiş olacaktık. Elinizdeki mektuptan daha açık ne olabilir, anlayamıyorum doğrusu sizi?

Bu sırada sabırsız sesiyle Haran girdi söze:

– Benim fikrime göre bu mektubun ne anlam taşıdığını, Lolita'nın kendisinden öğrenmek daha iyi olur. İzniniz olursa, bunu kendisine ben sormak istiyorum.

Haran daha sözlerini sürdürecekti, ama yine kaynağı belirsiz bir fırtına gibi Lolita içeri daldı ve bağırarak:

– Bakın baba, dedi. Buraya sürekli Brahmo Samaj'dan mektuplar geliyor, üstelik de hepsi imzasız!

Pareş Babu, Lolita'nın bu sözleri söyleyerek kendisine uzattığı mektubu alıp dikkatlice okudu. Mektupta yazılanlara göre, Binoy ve Lolita, bugün yarın evleneceklerdi. Bununla kalmamış, Lolita'ya açıkça küfür ve hakaretler savuruyordu. Binoy'un da davranışlarına karşın, içinde birtakım aşağılık düşünceler beslediğini de iddia ediyordu. Bu düşüncelerden birinin de yakında Lolita'yı terk ederek, Hindu bir kızla evleneceğini yazıyordu.

Haran, Pareş Babu'nun parmakları arasında duran mektubu alıp okudu ve sonra Lolita'ya dönerek azarlar bir ses tonuyla:

– Görüyorum ki, böyle bir mektuba oldukça öfkelenmişsiniz, dedi. Fakat bunun nedeninin yaptığınız hatalar olduğunu hiç düşü-

nüyor musunuz? Mesela şu, kendi el yazınızla yazdığınız mektuptaki sözleri sarf edebilmişsiniz. Sorarım size, nasıl olur da böyle bir mektup yazabilirsiniz?

Lolita, kendisine gösterilen ve arkadaşına yazdığı cevap mektubunu görünce bir şaşırdı, ama sonra:

– Demek sizdiniz Şaila ile benim hakkımda mektuplaşan! dedi.

Haran, bu soruya düz bir cevap vermekten çekindi:

– Arkadaşınız, Brahmo Samaj için, içinde beslediği saygıyla kendine görev belirlemiş ve bu mektubu bana göndermiş, dedi.

Lolita, Haran'ın önüne doğru yürüdü ve cesaret dolu sesiyle:

– Bana açıkça söyleyin, dedi. Samaj, benden tam olarak ne duymak istiyor?

– Ortada dolaşıp duran söylentiye göre, siz ve Binoy evlenmeyi düşünüyorsunuz. Ben bunun doğruluğuna inanmamakla beraber, bunu sizin ağzınızdan duymak istiyorum.

Lolita'nın gözlerinde şimşekler çakıyordu. Önünde duran iskemlenin arkalık kısmını hırsla sıkarak:

– Peki, dedi. Söyler misiniz, siz neden inanmadınız bu söylentiye?

Bu sırada Pareş Babu, yavaşça Lolita'nın omzuna dokunarak:

– Lolitacığım, dedi. Şimdi oldukça sinirlisin. Bu tartışmayı burada kesmek, çok daha doğru olacak. Sinirin yatışınca, yanıma gelirsin, birlikte konuşuruz.

Söze giren Haran, meydan okuyan sesiyle:

– Rica edeceğim Pareş Babu, dedi. Tam ayrıntılı ve açıkça ele almışken, bu konuyu örtbas etmeyin!

Haran'ın bu sert çıkışı üzerine iyiden iyiye çileden çıkan Lolita:

– Siz ne dediğinizin farkında mısınız? diye bağırdı. Demek babam, bir şeyleri örtbas edecek, öyle mi? Unutmayın ki, babam, size ve sizin gibilere hiç, ama hiç benzemez! Gerçek olan hiçbir şeyden çekinmez babam! Ve şundan da hiç endişe duymayın ki, babam, asıl gerçekliğin, sizin Brahmo Samaj'ın çok daha üstünde bir şey olduğunu çok iyi bilir. Öte yandan merakınıza gelince, Binoy Babu ile evlenmemin herhangi bir krize ya da skandala yol açacağını düşünmüyorum, bununla beraber bunun, olanaksız bir şey olduğunu da sanmıyorum!

Haran, soğukkanlı davranmaya çalışarak:

– Peki, onun Brahmo dinine geçişi için adımlar atılmaya başlandı mı acaba? diye sordu.

– Hiçbir şeye karar verildiği falan yok! Ayrıca neden böyle bir şeyi yapsın ki?

Tartışmanın bu noktasına kadar sessizce dinlemişti Bayan Baroda. İçinde bu tartışma sonunda Haran'ın zafer kazanmasını ve buna karşılık da Pareş Babu'nun da pişmanlıkla, yaptığı hataları kabullenmesini dileyip duruyordu. Fakat sonunda, kendisini tutamadı ve bağırarak:

– Sen delirmiş olsun Lolita, dedi. Ne dediğinin farkında değilsin galiba!

– Delirdiğim falan yok anne, dedi Lolita. Söylediğim ne varsa, bilmelisiniz ki, kızgınlıkla söylenmiş şeyler değildir, aksine hepsi üzerine düşünülmüştür. Ben, hayatımda böyle, her yanımdan kıskıvrak bağlanmış bir halde yaşamak istemiyorum. Bu yüzden de Haran Babu ve çetesinin oluşturdukları grubun zincirlerinden kurtulmak istiyorum.

Araya giren Haran, acılı bir alaycılıkla:

– Görünen o ki, hiçbir engelle karşılaşmadan yaşayacağınız bir serbestliğin peşindesiniz, dedi.

– Yanılıyorsunuz, diye aynı sertlikle karşılık verdi Lolita. Benim içimde beslediğim özgürlüğün anlamı, bu yalancılık ve aşağılık saldırılardan kurtulmaktadır. Hiçbir kötülüğe uğramadığım ya da dinimce herhangi bir aykırılık görmediğim şeyler hakkında, ne diye Brahmo Samaj bana engellemelerde bulunur, anlamıyorum!

Bu sözler üzerine üstünlük taslayan tavrıyla Pareş Babu'ya dönen Haran:

– Sanırım siz de açıkça gördünüz her şeyi Pareş Babu, dedi. Ben bunun bu noktalara varacağını önceden sezmiştim. Sizi uyarmak için ne yaptımsa, yarar etmedi.

– Şimdi beni iyi dinleyin Haran Babu, diye Lolita atıldı. Ben de açıkça sizi uyarırım ki, bundan sonra her alanda sizden çok daha üstün olan kişilere, böyle öğütlerde bulunmaktan kaçının!

Lolita, bu sözlerinin ardından geldiği gibi, öfkeli adımlarla dışarıya çıktı.

Bu sırada Baroda, onun arkasından bağırarak:

– Şu utanmaz kızın yaptığına da bakın, dedi. Bakalım bundan sonra nelerle karşılaşacağız, ne yapacağız?

Pareş Babu, sakin bir sesle:

– Ödevimiz neyse, onu yapacağız tabii ki, dedi. Fakat ödevimizi seçmek, böylesine bulanık ve her şeyin birbirine karıştığı bir ortamda mümkün değildir. Bu yüzden kusura bakmayın, ben, bu tartışmaya devam etmeyeceğim. Şimdi gidip, bir süre yalnız kalmalıyım!

***

Suşarita, yaşanan tartışmayı öğrendiğinde Lolita'nın ortalığı nasıl bir karışıklık içine soktuğunu anlamıştı. Lolita'nın anlattıklarının ardından bir süre sessizce düşündü. Sonrasında şefkatle kardeşine sarılarak:

– Her şeyin ötesinde bir korku duyuyorum tatlım, dedi.

– Peki, neden korkuyorsun?

– Şuna baksana, Brahmo Samaj içinde daha önce hiç böyle şiddetli bir fırtınanın koptuğunu bilmiyorum. Öte yandan, ya Binoy Babu kabul etmezse...

Lolita, araya girerek son derece güvenli bir sesle:

– Razı olacaktır, dedi ve başını hafifçe öne doğru eğdi.

Suşarita, Lolita'ya belli belirsiz bir gülümsemeyle bakarak:

– Sen de biliyorsun ki tatlım, Haran Babu, annemize şöyle bir fikri benimsetmiş durumda, dedi. Buna göre; Eğer bu evlilik olacaksa, Binoy Babu çevresinden kopmaya yanaşmayacaktır. Haran Babu'nun alttan alta annemizin zihnine yerleştirdiği şey buydu. Ona böylesine sert davranmadan önce, bunlar hiç aklına gelmedi mi?

– Söylediklerimden pişmanlık duyduğumu düşünme sakın! diye karşı çıktı Lolita. Haran Babu ve onun gibi düşünenler, beni avcıların kovaladıkları hayvanları su kenarında sıkıştırıp tutsak etmeleri gibi, esir edip zincirleyeceklerini sanıyorlarsa, yakında ne kadar yanıldıklarını görecekler! Bu köpek sürüsünün esiri olmaktansa, denize atlamayı tercih ederim!

Suşarita:

– Babamıza danışsak iyi ederiz, diye önerdi.

– Şuna açık yüreklilikle inanıyorum ki, babam, onların arasında yer almaz. Zaten hiçbir şekilde bizleri zorlamamış, yanlış olmayan hiçbir düşüncemizde bize engel olmamıştır. Brahmo Samaj'ı öne

sürmemiş, özgürlüğümüzü kısıtlayacak hiçbir şey yapmamıştır. Sen de bilirsin, annem, çoğu kez onun bu tutumlarına öfkelenmiştir. Fakat babam için en önemli şey, bizim karşılaştığımız şeyler hakkında düşünmeden hareket etmememizdir. Bu tutumlarla yetiştirdiği bizleri, şimdi Haran Babu gibi bir Brahmo Samaj gardiyanına teslim etmez!

– Tamam, diye araya girdi Suşarita. Babamızın kabul edeceğini düşünelim. Peki, o zaman ne yapmayı geçiriyorsun aklından.

– Eğer hiçbirinizden hala bir atak görmezsem, ben tek başıma...

– Tamam, tamam tatlım, diye onun sözünü kesti Suşarita. Sen, şimdilik tek başına bir şey yapma! Benim aklımda bir şey var.

Aynı akşam Suşarita, Pareş Babu ile konuşmaya gitmek için hazırlanıyordu ki, Pareş Babu, onun yanına geldi. Son günlerde beyninin içindeki düşüncelerin ağırlığıyla başını öne eğip bahçede dolaşmayı adet edinmişti. Sanki karanlığın içinde ciğerlerine derin nefeslerle doldurduğu durgun havada, günlük hayatın ince hesaplarından sıyrıldığını hissediyordu. Bu düşünce çukurundan kendini çıkarıp üzgün haliyle Suşarita'nın odasına gittiğinde, ona duyduğu sevgiyle yüzü canlanacağı yerde, onun da hasta yatağında acı çeken bir çocuk gibi kendisine baktığını görünce daha bir hüzünlendi.

– Sanırım olan bitenden sen de haberlisin kızım, dedi.

– Evet, diye cevap verdi Suşarita. Olanları biliyorum, ama siz neden bu kadar kederli görünüyorsunuz?

– Benim tek korkum, tek tasam var sevgili Radha. Lolita, üzerine gelen saldırıları bu denli kışkırttıktan sonra, onlarla mücadele edecek kadar güçlü olabilecek mi? İnsan, kendini içindeki öfkenin kollarına bıraktığı anlarda, yıkıcı bir gurura kapılır ve her şeyi net göremeden konuşabilir. Oysa hareketlerimizden çıkan meyveler, ardı ardına olgunlaşmaya başlayınca, çoğunlukla yapılanların mantıksal sonuçlarına dayanacak güç bulunamaz. Lolita, kendi adına neyin iyi olduğunu kararlaştırmadan önce, ilerde karşılaşabileceği sonuçları etraflıca düşündü mü sence? Ve şu anda nasıl davranması gerektiği hakkında bir fikri var mı?

– Sizden şuna inanmanızı isteyeceğim ki baba; Lolita, toplum tarafından kendisine uygun görülecek hiçbir ceza karşısında sarsılmayacaktır!

– Ben, yavrum... Sadece onun bir öfke seli içinde, isyancı yaradılışının etkisiyle bir karara varıp varamadığından emin olmak istiyorum.

Suşarita, başını hafifçe öne eğerek:

– Hayır, baba, dedi. Bu kimsenin beklemediği darbeden çok daha önce, etraflıca düşünerek almıştı bu kararı. Siz de bilirsiniz ki, Lolita, öyle kolaylıkla sindirilebilecek bir kız değildir. Hem Binoy Babu da oldukça mert bir insan.

– Biliyorum yavrum, dedi Pareş Babu. Peki, Brahmo Samaj'a girmeye hazır mıdır?

– İşte bu konuda bir şey söyleyemem baba. Ama ben, Gurmohan Babu'nun annesiyle görüşmeye gitmemizin iyi olabileceğini düşündüm.

– Buraya gelirken, ben de senin bu ziyareti yapmanın daha uygun olacağını düşünmüştüm.

***

Binoy, şimdi yatmakta olduğu Anandamoyi'nin evinde kalıyordu. Sabahları buradan çıktığında, ilk yaptığı kendi evine uğramak oluyordu. Günün birinde yine bu şekilde evine gidince, odasında imzasız bir mektupla karşılaştı. Bu mektup, Binoy ve Lolita'nın evlenmelerinin olanaksızlığını kanıtlamaya çalışan bir dolu şeyle doluydu. Bu evlilik gerçekleştiğinde sadece Binoy kötü bir hayata adım atmış olmayacak, Lolita da bir felaketin girdabına girmiş olacaktı. Eğer sayılan bunca nedene karşın, Binoy, bu evlilik için kararlıysa, Lolita'nın zayıf akciğerlere sahip olduğu ve doktorlarının da veremden şüphe ettikleri belirtilmişti.

Binoy, mektubu bitirdiğinde büyük bir utanç duydu. Böylesine açık açık yalan söylenebileceğini hiç düşünmemişti. Sosyal konum farklılıklarından ötürü herkes, bu evliliğe olanaksız bir şey gözüyle bakıyorlardı. Zaten sadece bu durum bile, içindeki sevgiden ötürü kendisini suçlu hissettiriyordu. Şimdi bu mektupla da açıkça anlıyordu ki, Brahmo Samaj çevreleri de bu işten haberdarlardı. Binoy, onların Lolita'yı nasıl bir saldırı yağmuru altında hırpalayabileceklerini düşünerek kahroldu. Lolita'nın ismini bu şekilde herkesin ağzına, kendi ismiyle beraber dolayarak, bunca saldırıya uğraması can sıkıcılıktan öte, utanç vericiydi Binoy'a göre. Ortaya çıkan bunca

şeyin ardından da Lolita'nın, kendisiyle kurduğu dostluktan ötürü ne kadar pişman olduğunu düşünüyordu. Belki olanlardan sonra, artık kendisini görmek bile istemezdi.

Bütün bunlara karşın Binoy da bir insandı ve kendine bu denli ağır eleştirilerle yüklenirken, içinde bir yerlerde duygularının alevini güçlendiren bir sevinç de duyuyordu. Bu sevinç, öyle büyüyordu ki içinde, duyduğu utancın bile üzerine çıkıyordu.

Binoy, kendini bu duygunun kollarına tamamen bırakmamak için verandaya çıktı ve hızlı adımlarla bir o tarafa, bir bu tarafa yürümeye başladı. Sabahın ışıkları altında, kendini sarhoş edici, gizli bir şeyler var gibiydi. Sokakları doldurmaya başlayan seyyar satıcıların sesleri bile, içini tarifsiz sıcaklıklarla dolduruyordu. Lolita, kendisine yöneltilen bunca hakaretin ardından, Binoy'un sevgisinin koruyuculuğuna yakınlaşmaz mıydı acaba? Bu saldırı dalgasıyla Lolita'nın çevresinden çıkarak kendisinin yanına geleceğini düşünmeden edemiyordu. Yüreğinden gelen bir haykırışla: «Lolita benimdir... Sadece benim!» diyordu.

Bu zamana kadar, böyle bir şeyi bu şekilde söylemeye cesaret edebileceğini bile düşünmemişti. Şimdi ise içinde nicedir büyüttüğü özlemi bu şekilde kendisinden duyunca, adımları daha bir hızlandı.

Bu halde verandayı adımlarken yoldan Haran'ın, kendisinden tarafa doğru gelmekte olduğunu fark etti. Onu görür görmez de imzasız mektubun kaynağını anladı. Yukarıya gelen Haran'a oturması için bir iskemle gösterdikten sonra, son derece ciddi bir yüz ifadesiyle, onun konuşmaya başlamasını bekledi.

Sonunda Haran, Binoy'un hiçbir şekilde kendisiyle ilgilenmemesi üzerine söze girdi:

– Siz bir Hindu'sunuz, dedi. Yanılıyor muyum Binoy Babu?

– Elbette, Hindu'yum!

– Sakın sorumu yanlış anlamayın, diye açıkladı Haran. Çoğu zaman yaptığımız herhangi bir şeyin toplumda huzursuzluk yarattığında körler gibi hareket eder ve meseleyi tek taraflı olarak ele alırız. Bundan ötürü de asıl yerimizin neresi olduğunu, davranışlarımız sonunda nelerle karşılaşabileceğimizi sorgulayan dostların tavırlarını biz de dostça karşılamalıyız!

Binoy, zorlama bir gülümseyişle:

– Böylesine zorlama bir giriş yapmak zorunda değilsiniz, dedi. Benim, hoş olmayan sorular karşısında şaşkınlıktan donup kalacak ya da karşımdakine sorusu için saldıracak biri olduğumu düşünmediğinizi umarım. Rica edeceğim, aklınızdan geçen neyse, neyi sormak için buradaysanız, çekinmeden söyleyin.

Haran:

– Kusura bakmayın, diyerek devam etti. Buraya gelişimin nedeni, sizi bilerek yaptığınız bir hata için suçlamak değil! Yalnızca şunu hatırlatmak istiyorum ki, iyice düşünülmeden yapılan işlerin sonunda oluşan meyveler, yiyeni zehirleyebilir.

Binoy, ısrarla konuya girmeyen Haran'a sinirlenmeye başlayarak:

– Söylemeniz gerekmeyen sözlerle zaman bıraksanız artık, dedi. Asıl konuşmak niyetinde olduğunuz neyse, onunla ilgili konuşun!

– Evet, dedi Haran. İşte asıl noktaya geliyorum; Bir Hindu olduğunuzu ve bundan vazgeçmeyi düşünmeyen biri olduğunuzu düşünürsek, Pareş Babulara böylesine sıklıkla gitmeniz hoş sonuçlar doğurmayacaktır, diye düşünüyorum. Öyle ki, sanırım siz de bu gidiş gelişler sonucunda evin kızları ile ilgili ortaya çıkan söylentilerden rahatsız oluyorsunuzdur!

Binoy sertçe bir tonla:

– Şimdi beni iyi dinleyin Haran Babu, dedi. Herhangi bir grubun ya da başka birinin bir konuyla ilgili görüşleri için, kendimi sorumlu tutacak bir olmadığımı iyi bilmelisiniz! Öte yandan bahsettiğiniz söylentiler, tamamen onları ortaya yaymaya çalışan kişilerin karakterleriyle ilgilidir. Eğer sizin de üyesi olduğunuz Brahmo Samaj ve çevresi, Pareş Babu'nun kızlarıyla ilgili ortaya söylentiler yayıp, karışıklıklara yol açıyorlarsa, bunun sonucu utanması gerekenler de yine onlardır.

Haran öfkeyle:

– Peki, ama diye bağırdı. Lolita'nın yaşındaki bir kızın, annesi ve büyüklerinin yanından ayrılması ve yabancı biriyle gece boyunca süren bir vapur yolculuğuna çıkması, toplum tarafından eleştirilmez de, övülür mü?

– Açıkça görüyorum ki, tamamen rastlantısal olarak gelişen bir durumla, ahlaki bir hatayı aynı çerçevede değerlendiriyorsunuz,

diye cevap verdi Binoy. Madem bu şekilde bir düşünce sistemine sahipsiniz, neden Hinduluğu terk edip Brahmolar arasına katılma gereği duydunuz? Her neyse Haran Babu, sizinle bu konu üzerinde tartışmakta hiçbir fayda görmüyorum! Bununla beraber yapmam gerekenin ne olduğuna, kendi düşüncelerim doğrultusunda karar verebilirim. Ve bu süreçte, sizden gelecek herhangi bir yardıma da ihtiyaç duymuyorum!

– Daha fazla vaktinizi almaya niyetim yok, dedi Haran. Fakat son olarak şunu söylemeden edemeyeceğim ki; Bundan böyle bu aileyle ilişkiler kurma noktasında uzak bir davranış sergilemeniz, çok daha iyi olacaktır. Şayet bunun aksi bir şekilde davranırsanız, gerçekten büyük bir suç işlemiş olacaksınız. Sürdürdüğünüz ilişkilerle Pareş Babu'nun ailesine yaptığınız kötülüğün ne denli büyük olduğunu henüz kimse bilmiyor.

Haran'ın yanından gidişinin ardından Binoy'un içini bir araya toplanan şüpheler kemirmeye başladı. Kendisini ve Gora'yı her zaman güler yüzlü bir açık yüreklilikle ve samimi bir sevgiyle davet eden Pareş Babu'ydu. Yoksa bu, böyle değildi de, Binoy kendine gösterilen yakınlığın sonucunda aşırıya kaçmış ve nezaket kuralları dışında mı hareket etmişti. Ama ne sevgisinde ne de saygısında, onlara karşı bir hatası olmamıştı. Tümüyle Brahmo olan bu aileden, o zamana kadar hiçbir şekilde görmediği bir yakınlık görmüştü. Binoy'un yaradılıştan gelen zihniyetine, bu evde esen hava öylesine uygun gelmişti ki, bu evde yaşayan herkesle kurduğu ilişki, hayatına ayrı ayrı değerler katmıştı... Şimdi ise, böylesi dostça yakınlık gördüğü, hiç görmediği sıcaklığı yaşadığı aile için, böyle acıyla hatırlanacak bir anı mı olacaktı? Yol açtığı bu üzücü durumu değiştirmek için nasıl bir yol izlemeli, neler yapmalıydı? Ne acı bir durumdur ki, toplum denilen varlık, gerçeklik yoluna bile engeller koymaktan geri durmuyordu... Oysa Binoy, ve Lolita arasında gerçekleştirilecek bir evlilik için, geçerli hiçbir engel olmamalıydı. Herkesin kaderini elinde tutan Tanrı, Binoy'un, Lolita'nın mutlu bir yaşam sürmesini sağlamak için hayatını bile çekinmeden verebileceğini iyi biliyordu. Öyle ki, Binoy'un yüreğini karşı konulmaz bir biçimde Lolita'ya sürükleyen de yüce Tanrı değil miydi? Hem zaten başka nasıl bir güç, bunu yapabilirdi ki? Onun hiçbir emri, onla-

rın birleşmesine engel değildi. Binoy'un Tanrı'dan çok mu farklıydı, Brahmolarınki? Korkunç bir yasak, azılı pençeleriyle birleşmek isteyen yürekleri acımasızca birbirinden ayırıyordu. Bütün bunlar açıkça ortadayken, Tanrı buyruğu yerine toplum kurallarına göre mi adım atmalıydı? Her şey bir tarafa, bunu yapmakla günaha girmiş olunmaz mıydı? Fakat acı bir şekilde Lolita'yı baskısı altında kımıldayamaz hale getiren bu kurallardı. Ama kim bilir? Belki de Lolita'nın, onun için içinde duyduğu, tüm benliğini sarıp sarmalayan kuşkuların ve kaygıların sınırı yoktu...

***

Haran'ın Binoy'un evinde olduğu saatlerde Anandamoyi'nin yanına gelen Abinaş, ona Binoy ve Lolita'nın evlenmek üzere olduklarını bildirdi.

Anandamoyi, bu habere karşılık:

– Hayır, dedi. Bu yanlış bir haber!

Buna itiraz eden Abinaş:

– Ne diye yanlış olsun ki? diye üsteledi. Yoksa bu evliliği olanaksız olarak mı değerlendiriyorsunuz?

– Bilmem, hiç düşünmedim. Sadece böylesine önemli bir karara varmış olsa, benim haberim olurdu, diye düşünüyorum.

Bu sözlere karşılık olarak Abinaş, bu haberin kaynağını Brahmo Samaj içinde önemli kişiler olarak açıklıyor ve doğru olduğu konusunda diretiyordu. Bununla beraber Binoy'un tavırlarında bu eğilimi, kendisinin çok önceleri anladığını, hatta bundan Gora'ya da bahsettiğini söyledi. Sonra da odadan çıkıp aşağıya indi ve aynı haberi, büyük bir zevkle Mohim'e de verdi.

O sabah Anandamoyi, yanına gelen Binoy'un yüzünde derin bir keder görmüştü. Kahvaltının bitiminde onu, kendi odasına davet ederek:

– E, Binoy, dedi. Anlat bakalım, bu halinin sebebi nedir?

– Rica etsem, şu mektubu okur musunuz anne? dedi, sonra da devamla:

– Bunun yanında sabah Haran Babu yanıma geldi ve beni güzelce suçlayıp uyarılarda bulunduktan sonra gitti, dedi.

– Peki, neden? diye sordu Anandamoyi.

– Yaptığım hareketlerin sonucunda, Brahmo Samaj içinde, Pareş Babu'nun kızlarıyla ilgili büyük bir skandalın doğmasına neden olduğumu ileri sürdü.

– Söylenenlere bakılırsa, Lolita ve sen evlenecekmişsiniz. Ben de bunda skandal sebebi olabilecek bir şey görmüyorum!

– Bu evlilik mümkün olsa, dediğiniz gibi skandal falan olmazdı anne,.dedi Binoy. İşin tuhafı, böyle bir evliliğin olanaksızlığına karşın, bu tür sözlerin etrafa yayılması! Bu nasıl bir ahlaksızlıktır, aklım almıyor. Bunu yapanların, Lolita'nın adını da işe karıştırmaları, büyük bir alçaklık değil de nedir?

– Bu noktada iş sana düşüyor Binoy. Eğer kararlı bir tavır alır, öyle hareket edersen, onu bu saldırılardan kurtarman mümkün olabilir.

– Peki, bana bunun yolunu gösterir misiniz anne? diye sordu Binoy kederli sesiyle.

– Nasıl olacak Binoy, elbette onunla evlenerek!

– Aman anneciğim, diye bağırdı Binoy. Siz ne söylediğinizin farkında değilsiniz sanırım. Onunla evlenmek istediğimde, bunun hemen kabul edileceğini mi düşünüyorsunuz yoksa? Sizce bu konuda tek bekledikleri, benim harekete geçmem mi?

– Böylesi boş konuşmalar yapman için hiçbir neden görmüyorum Binoy, diye uyarıda bulundu Anandamoyi. Şu an için yapabileceğiniz neyse, onu yapın, yeterli olacaktır! Gitmeli ve bütün şartlar altında Lolita ile evlenmek için hazır olduğunu, açıklıkla söylemlisiniz.

– Böylesi saçma bir teklifle Lolita'ya hakarette bulunmuş olmaz mıyım?

Binoy'un bu sözlerine darılan Anandamoyi:

– Ne diye saçma olsun ki, dedi. Evleneceğinize dair bunca söylenti ortalıkta dolaşırken, bu evliliğin olmayacağı gibi bir düşünceleri yok demektir. Tekrar söylüyorum, bir an bile çekinceye kapılmadan bu teklifi götürmelisin.

– Ya Gora? diye sordu Binoy. Onu da düşünmek gerekir.

Buna karşılık Anandamoyi, oldukça kararlı bir ses tonuyla:

– Buna gerek yok yavrum, dedi. Bu konuda neden Gora'ya akıl sorasın ki? Büyük olasılıkla bunu duyduğunda gücenecektir, onun gücenmesini ben de istemem, ama ne yapılabilir ki böyle bir du-

rumda? Eğer gerçekten Lolita'ya karşı duymanız gereken saygıya sahipseniz, onun ömrünü Brahmo Samaj boyunduruğunda ve bu dedikoduların altında sürdürmesine izin veremezsiniz.

Bu sözler, kolaylıkla sarf edilebilirdi. Fakat Binoy'un Gora'ya karşı duyduğu bağlılık, onun hapse atılmasının ardından daha da kuvvetlenmişti. İçi bu şekilde duygularla yüklüyken, arkadaşına böylesi ağır bir darbe indirmenin doğru olup olmadığını düşünüyordu. Öte taraftan, toplumsal kuralları ve yasakları da göz önünde tutmalıydı. Bunu ezip geçmek, konuşurken son derece kolaydır, ancak eyleme geçilmesi gereken zaman geldiğinde, her yönden saldırılar başlar. Görünürde buna işaret eden hiçbir şey olmamakla beraber, uygunsuz hareket etme endişesi, nelerle karşılaşılabileceğinin belirsizliğinden doğan korku insanı hallere sokmaya yeterdi...

– Biliyor musunuz anne, dedi Binoy. Sizin ortaya çıkan her yeni yönünüzle karşılaştığımda, daha büyük hayrete düşüyorum. Böylesine serbest düşünceli olabilmenize çok şaşıyorum doğrusu. Sanki çevremizde yaşamamışsınız gibi. Merak ediyorum doğrusu Tanrı, sizi bizim göremediğimiz kanatlarla mı yarattı? Önünüze çıkan hiçbir engel, sizi yıldıramıyor.

– Aslına bakarsan Tanrı, bana öyle büyük engeller çıkarmadı, diye gülerek cevap verdi Anandamoyi. Hayatımda olan her şeyi, önce basitleştirip sonra karşıma çıkardı.

– Dediğinizi ağzımla söylesem de, içimden bunu yapmak gelmeyecek. Küçüklüğümden bu yana, bize verilen terbiyeye, sahip olduğum zekaya, tartışmalara şöyle bir dönüp bakıyorum da, vardığım tek sonuç, bir budala olduğum!

Binoy cümlesini tamamlamıştı ki, içeri gelen Mohim, son derece kaba bir şekilde Binoy ve Lolita hakkında duyduklarını soruşturmaya koyuldu. Söyledikleri, Binoy'a ne kadar ağır gelen şeyler olsa da, kendine hakim olmayı başararak sustu. Mohim'in odayı terk etmesine kadar, bakışlarını öne doğru eğdi ve tek kelime dahi etmedi. Mohim, Binoy ve Pareş Babu'nun ailesine ağzına gelen en ağır küfürleri, ardı ardına savurdu. Binoy'u kendilerine bağlayıp felakete sürüklemek için aşağılık bir düzen kurulduğunu, Binoy'un da tam bir budala gibi bu düzene kendini kaptırdığını, her kelimenin, bir küfür gibi, üzerine basa basa söyledi. Odanın kapısına yönelmiş, çıkarken de:

– Göreceğiz bakalım, Gora'nın karşısında da bu şekilde davranabilecekler mi? diye bağırdı. İşte o zaman görecekler günlerini!

Binoy'un cesareti, her yandan üzerine gelen saldırılar arasında, büsbütün kırılmıştı. Bu halde, oturduğu yerde öylece kalakalmıştı.

Anandamoyi'nin kulaklarına gelen sessiyle birdenbire ürpererek sıçradı. Anandamoyi:

– Şu anda yapmanız gereken şeyin ne olduğunu düşünüyorsunuz değil mi? diye sordu. Hiç zaman kaybetmeyin ve gidip Pareş Babu ile konuşun. Durumun asıl rengini, ancak bu şekilde görebilirsiniz!

***

Hiç beklemediği anda Anandamoyi'yi karşısında gören Suşarita şaşkınlıkla:

– Oh, siz miydiniz? diye bağırdı. Bu çok güzel bir tesadüf doğrusu, ben de şimdi size gelecektim.

Bunun üzerine gülümseyen Anandamoyi:

– İşte bunu bilmiyordum, dedi. Sanırım sizi, benim yanıma getirecek olan sebep, benim de buraya gelmemi sağladı. Öğrendiğim birtakım şeyler oldukça üzülmeme neden oldu. Bu yüzden de sizinle konuşmanın iyi olacağını düşündüm yavrum.

Suşarita, başta etrafta dolanan dedikoduların Anandamoyi'ye kadar ilerlemiş olmasına şaşırdı, sonra da dikkatle onun sözlerine kulak verdi:

– Güzel yavrum, diye söze başladı Anandamoyi. Benim gözümde Binoy, her zaman için kendi öz oğlum gibi olmuştur. Sizlerle arasında kurulan yakınlıktan haberim olunca, bunun bozulmaması için, kalpten dualar ettim. Bununla beraber, şimdi sıkıntılı zamanlar yaşadığınızı duyunca da hiçbir şey yapmadan duramadım. Size en küçük bir yardım bile, beni çok mutlu edecektir. Söyler misiniz sevgili yavrum, tüm söylentilerin çıkış sebebi Binoy mudur?

Suşarita, kesin bir ifadeyle başını sallayarak:

– Kesinlikle doğru değil bu, dedi. Tüm bu dedikodular, Lolita yüzünden ortaya çıktı. Lolita'nın Kalküta'ya dönmek için, kimselere haber vermeksizin vapura bineceğini Binoy nereden bilebilirdi? Fakat kötü niyetli insanlar, bunu sanki önceden tasarlanmış bir yolculuk gibi göstermişler, çevreye bu şekilde yaymışlar. Üstelik inatçılığı

ile tanınan Lolita da sağ olsun, bunlara itiraz etmeye ve işin aslının ne olduğunu açıklamaya yanaşmıyor.

Bu sırada araya giren Anandamoyi, Lolita ile ilgili gözlemlerini, Suşarita'nın sözlerine ekledi:

– Bütün bunların yanında, söylentilerle karşı karşıya kaldığı günden bu yana iç huzurunu kaybetmiş bir halde görüyorum onu. Olanların tüm sorumluğunun kendisine ait olduğunu düşünüyor. Sanırım bu konuya bir şekilde karışmamız, en iyisi olacak sevgili kızım.

Suşarita, bu açık tespitler üzerine hafifçe kızararak:

– Sizce Binoy Babu gerçekten...

– Açıklayayım yavrum, diyerek sözünü kesti Anandamoyi. Sesinden Suşarita'nın kaygılı halini hemen anlamıştı. Şundan emin olmalısınız ki, Binoy, Lolita'yla ilgili elinden gelen her şeyi yapmaya çoktan hazır. Onu, bu hayatta, belki de en iyi tanıyan kişi benimdir. Binoy, bir şeye bağlandı mı, bunu tüm benliğiyle yapar. Bu özelliğinden ötürü de ben, her zaman ileride ayrılmak zorunda kalacağı bir şeye, bu şekilde bağlanmasından korku duyardım.

Anandamoyi'nin sayesinde kendisini biraz daha rahat hisseden Suşarita:

– Sizin de aklınıza, Lolita'nın bu teklifi reddedeceği düşüncesi gelmesin, dedi. Ben onu da, duygululuklarının nasıl olduğunu da iyi tanırım. Peki, sizce Binoy Babu, cemaatinden kopabilecek midir?

– Tabii ki! Ancak şu anda çevrede hüküm süren şartlar içinde bunu yapması pek de şartmış gibi gelmiyor bana.

– Bu denli serbest düşünebiliyorsunuz yani, öyle mi anne? diye şaşkınlıkla sordu Suşarita. Yani sizce Binoy, bir Hindu olarak kalıp, bir Brahmo kızıyla evlilik yapabilir mi?

– Eğer kendisi bunda herhangi bir sakınca görmüyorsa, neden itiraz edelim ki?

Suşarita, anlam veremez gözlerle Anandamoyi'ye bakarak:

– Anlayamıyorum, dedi. Böyle bir şey nasıl olabilir.

Anandamoyi, şöyle açıklamaya çalıştı:

– Bana kalırsa bu, dünyanın en kolay işi gibi... Örneğin bizim yaşadığımız evde ben, diğer aile üyeleri gibi ibadet etmiyorum. Bunun için, birçok kimseden 'Hıristiyan' diye suçlamalar, yakıştırmalarla karşılaşırdım. Dini bayramlar geldiğinde, ben kendi odama tek

başıma kapanırdım. Belki bu söyleyeceğime gülersiniz, ama bilin ki Gora, benim odamdan bir bardak su bile içmez. Bütün bunlar, birlikte yaşadığım insanları, ailemi, Hindu cemaatini, kendi cemaatim olarak görüp kabul etmemi engelleyebilir mi? Ben böyle bir şeyi kabul edemem doğrusu! Ben böyle bir aile ve cemaatle bir arada yaşıyorum. Yönetilen eleştirilere ses çıkarmıyor ve öyle çok zorlayıcı durumlarla da karşılaşmıyorum. Eğer, bu güçlükler katlanılmaz boyutlara ulaşırsa, Tanrı'nın bana işaret edeceği yolda ilerlerim. Fakat nasıl şartlarla karşılaşırsam karşılaşayım, ben, herkese tuttuğum yola girmeden önce etraflıca düşündüğümü söyleyeceğim. Bundan sonra da ister beni aralarında isterler, isterse de istemezler... Bunların kararı beni değil, onları ilgilendiriyor.

Suşarita, yüzündeki büyük şaşkınlık ifadesiyle:

– Fakat siz de, bunun yanında, Brahmo Samaj'ın nasıl düşüncelere sahip olduğunu bilirsiniz, dedi. Mesela Binoy...

– Meraklanma kızım, diye karşılık verdi Anandamoyi. Binoy'un düşünceleri, Brahmo Samaj'ınkilerle uygunluklar taşır. Brahmo Samaj içinde kendi dışında yaşayanları ayıran bir kural yoktur. Binoy, bunu gösteren birçok yazı okumuştu, öyle ki hiçbirinde öyle olağanüstü bir şeyle karşılaşmamıştım!

Bu sırada Suşarita'yı ziyarete gelen Lolita içeri girdi. Anandamoyi'yi görür görmez, yüzü kızarmaya başladı. Suşarita'nın yüzünden de gelişinden önce, kendisiyle ilgili bir konuşmanın sürmekte olduğunu anladı. Hemen gerisin geriye çıkmayı düşündü, ama öne sürecek bir bahane bulamadığı için, onun girişiyle konuşmasına ara veren Anandamoyi'nin elinden tutup kendisini yanı başına oturtmasına engel olmadı.

Anandamoyi bunu yaparken:

– Gelin güzel yavrum, dedi. Sonra da Suşarita'ya dönerek:

– İşte yavrum, dedi. Sizin de gördüğünüz gibi, iyi ile kötünün arasında güzel bir uyum sağlamaktan daha zor iş yoktur. Fakat yaşadığımız dünyada çoğu defa ikisini bir arada görmekteyiz. Bundandır ki, sevinç ve tasa da bir arada bulunur. Böylesi birlikler mümkün olabiliyorsa, ne diye farklı düşüncelerde iki insan birlikte yaşayamasın. Bunu gerçekten anlayamıyorum! Arada doğacak içten kaynaşma, bir görüş meselesinden çok başka değil midir kızım?

Suşarita, başını hafifçe öne eğmiş, sessizce dinliyordu. Dinlendiğini gören Anandamoyi, devam ederek:

– Sizlerin de üyesi bulunduğunuz Brahmo Samaj, birbiriyle evlilik düşünen insanlara bunu, yasaklar mı?... Şu koca dünyada bazı küçük kuralları görmezden gelen cemaatler o kadar çoktur ki, bilemezsiniz kızım? Bu şekilde davranarak da asıl önemli olan, birlikteliklere olanak vermiş olurlar...

Anandamoyi'nin böylesine büyük bir coşkunlukla anlattığı düşünceleri, öyle güçlüydü ki görülmeye değerdi doğrusu. Acaba bu coşkulu halinin sebebi, sadece Binoy ve Lolita'nın evliliğini çok istemesi miydi? Yoksa bu coşkunluğuyla, Suşarita'nın zihninden bir türlü atamadığı endişeleri de gidermeyi de mi düşünüyordu? Çünkü onu da bunlara inandırmak, içinde beslediği kaygıları, yok etmek gerekiyordu. Öte yandan Anandamoyi'nin içinde büyüttüğü ümitlerin sönmemesinin yolu, Binoy'un Brahmo olmadan Lolita'yla evlenmesinden geçiyordu.

Daha o gün Binoy, bu konuyla ilgili yanına gelip:

– Bu konunun gerçekleşmesi konusu ortaya çıktığında, benim Brahma Samaj saflarına geçmem gerekecek mi, diye sormuştu.

Buna karşılık kendisi:

– Bana göre, bunun için hiçbir gerek yok, demişti.

– Peki, bunun için diretmeye kalkışırlarsa...

– Yok, yavrum, demiş, bir süre üzerine düşündükten sonra da, «Böyle bir ısrara boyun eğmek olmaz!» diye cevap vermişti.

Öte taraftan Suşarita, bu düşünceleri benimsemekte belirgin bir biçimde zorluk çekiyordu. Anandamoyi de onun bu görüşe razı olmadığını sezmiş ve kendi kendine şunları düşünmüştü: «Benim çevremin geleneklerinden ayrılmamı sağlayan Gora'ya duyduğum büyük sevgidir. Acaba Suşarita'nın yüreği, Gora için atmıyor mu? Eğer bu şekilde davranıyorsa, galiba ayrıntı sayılması gereken bu konuya bu denli büyük önem veriyor demektir ve bu da Gora'ya gönlünün kaymadığını mı açıklar?»

Anandamoyi, bu düşüncelerin etkisiyle cesaretini kaybeder gibi olmuştu.

Birkaç gün içinde Gora serbest kalacaktı. Onun sonunda mutluluğa kavuşabilecek bir yer bulabileceğini umut ediyordu. Artık Gora'nın böyle bir yere bağlanmasının gereğini duyuyordu. Yoksa

başına daha ne felaketlerin gelebileceği kestirilemeyebilirdi. Öte yandan onu kendine bağlamak, öyle her kızın yapabileceği bir iş değildir. Bununla beraber Anandamoyi, onun Hindu bir kızla hayatını birleştirme hakkının olmadığına inanırdı. Bu yüzden de kendisine bu yönde teklifle gelen bütün aile babalarını geri çevirmişti.

Gora, durmadan, evlenmek istemediğini söyleyip duruyordu. Onun bu kararını değiştirmek için bir şey yapmaması, herkesin eleştiri oklarını Anandamoyi'ye savurmasına neden oluyordu. Bütün bu sebeplerden ötürü Anandamoyi, onun bu kararının biraz olsun yumuşadığını görmek, Anandamoyi'yi çok mutlu etmişti. Şimdi Suşarita'da sezdiği sessiz karşı çıkış, için acıtmıştı. Anandamoyi, hiçbir zaman bir yoldan kolayca dönmezdi, içinden: «Göreceğiz bakalım, neler olacak?» diyordu.

***

Pareş Babu, sözlerinin sonunu şöyle getirdi:

– İşte Binoy Babu, şimdi sizin, Lolita'yı yaşamakta olduğu zorlukların arasından kurtarmak adına bir delilikte bulunmanızı istemem. Bizim de üyesi bulunduğumuz Brahmo Samaj'daki kaynaşmalar her zaman yüzeysel olmuştur. Bugün için büyük tepkiler gösterdikleri şeyi, ne kadar hızlı bir şekilde unuttuklarına şaşar kalırsınız.

Bu sözlere karşılık Binoy, Lolita'ya karşı kendisinde olduğunu düşündüğü ödevin etkisiyle buraya gelmişti ve her şeyin de farkındaydı. Toplumun bu evlilik karşısında cephe alacağını da biliyordu. Hele Gora'nın vereceği tepkinin ne denli büyük olacağının da oldukça iyi farkındaydı. Fakat her şeye karşın, ödevini gerine getirmenin zorunluluğunu ta içinde duyuyor ve bunu yapmak istiyordu. Bu yüzden de kafasındaki sıkıntılı düşünceleri dağıtmaya çalışıyordu. Şimdi Pareş Babu'nun kendisine bu iş için acele etmemesini önermesine karşın, o, bundan dönmemeye kararlı bir sesle:

– Sizden gördüğüm dostluğu, hiçbir şekilde ödemem mümkün değildir Pareş Babu, dedi. Hal böyleyken, şimdi de benim sebep olduğum bir şey için, sizin ve ailenizin çektiği sıkıntılara dayanamam. Bu durum bir gün serecek olsa bile buna tahammülüm yok.

Pareş Babu, bu sözlere karşılık:

– Görüyorum ki, aynı düşünceyi paylaşmıyoruz Binoy Babu, dedi. Açıkçası bize verdiğiniz değer, bana büyük sevinç ve kıvanç

vermektedir. Fakat şunu da söylemeliyim ki, duyduğunuz saygı sonucu, kızımla evlenme kararı alırsanız, onun duygularını pek düşünmemiş olursunuz. Size anlatmaya çalıştığım şey, şu an için yaşanan sıkıntılı durumun çok geçmeden değişeceği ve sizin bunun daha önce değişmesi için fedakarlık olabilecek bir şeyler yapmanıza gerek olmadığı...

Bu sözler, Binoy'un sorumluluk hissinden sıyrılmasını sağlamıştı. Artık zihni, az önceki gibi, kafesinden kutulan bir kuş gibi, ileri atılmıyordu. Oysa önündeki engeller de ortada yoklardı artık! Kendisine benimsediği zorlama, Lolita tarafından kendine yüklenen bir ödevin etkisiyle şekilleniyordu ve işte bent yerle bir olmuştu. Ürpertilerle, korkuyla dolaştığı alanların kontrolünü elinde tutuyordu artık. Bütün bunlardan sonra, geri çekilip gitmek çok ağır bir şey olacaktı onun için. Kendisini yöneten güç, buralara kadar onu getiren güç, şimdi ona: «Tamamdır kardeş, bunda diretmene gerek yok, git artık!» diyordu. Buna karşılık Binoy'un yüreği, şöyle cevap veriyordu: «Hayır! Dilersen sen git, ben kalıyorum!»

Pareş Babu'nun tavrını düşünen Binoy, başka hiçbir sebep bulmayarak:

– Sizden ricam şudur ki, benim ahlaki zorunlulukla ağır bir yükün altına girmediğime inanın. Benim için, sizin bu konuya razı olmanızdan daha mutluluk verici bir şey olamaz. Bu konuda duyduğum tek korku...

Pareş Babu, burada araya girerek çekincesiz bir sesle:

– Korkmanızı gerektirecek bir şey yok Binoy Babu, dedi. Gerçek aşk öyle büyüktür ki, onu kimsenin gücü engelleyemez. Ayrıca, daha önceden Suşarita, bana gelmiş ve Lolita'nın da size karşı ilgisiz olmadığını haber vermişti.

Pareş Babu'nun bu sırrı bu şekilde açığa vurmasıyla, Binoy'un içi büyük bir sevinç dalgasıyla doldu. Acaba Suşarita ve Lolita, bu konu hakkında ne zaman konuşmuşlardı, diye düşünüyordu. İki kardeş arasında konuşulan bir isim olmak, derin bir haz duymasını sağlıyordu. Bu coşku içinde hemen:

– Eğer, dedi. Siz beni, kızınıza uygun buluyorsanız, bundan büyük mutluluk olamaz benim için.

Pareş Babu:

– Bunun için biraz beklemelisiniz, dedi. Karımla da konuşmam gerek bu konuyu.

Karısının yanına gidip de konu için, ne düşündüğün sorduğunda, Bayan Baroda:

– Bunun için, Brahmo Samaj'a dahil olması gerekli! dedi.

Pareş Babu, bunu destekleyen sesiyle:

– Bunu söylememize bile gerek yok! dedi.

– İyi ya, önce bu konuyu halletmemiz gerek. Bu yüzden de Binoy'u çağıralım hemen!

Çağrı üzerine oraya gelen Binoy'un içeri girmesiyle birlikte Baroda:

– Görünen o ki, her şey ciddileşmiş, dedi. Hemen Samaj'a katılma töreni için bir gün belirlemeliyiz!

Buna karşılık Binoy:

– Bu şart mı? diye sorunca Baroda öfkeyle:

– Elbette! diye bağırdı. Ne sanıyorsunuz ki, bu olmadan bir Brahmo kızıyla evlenebileceğinizi mi düşündünüz?

Binoy, bu sert çıkış üzerine başını sessizce önüne eğdi. Lolita'ya eş olmak istediğini söyleyince, Pareş Babu'nun da onun Samaj içine girmesinin doğal bir şey olduğunu düşündüğünü düşünüyordu. Bir süre bu şekilde düşündükten sonra:

– Bakın, dedi. Brahmo cemaatine büyük saygı duyuyorum ve bu güne kadar da onun belirlediği kurallara ters hiçbir davranışta bulunmadım. Bu yeterli değil midir?

Baroda:

– Mademki bizim gibi düşünüyor, öyle hareket ediyorsunuz, dedi. Ne diye girmemeyi düşünesiniz ki?

– Buna karşılık, Hindu cemaati benim için hiçbir değere sahip değildir de, diyemem.

– Eğer böyleyse, böyle bir konu açmakla hata etmişsiniz Binoy Babu, diye karşılık verdi Baroda. Sanırım, sadece bize acıdınız ve bu yüzden de kızımızla evlenmek istiyorsunuz. İşte bu, beni sadece çok üzer.

Binoy, yaptığının hakaret olarak algılanabildiğini görünce, fena halde sarsıldı. Tam da bu zamanlarda resmi nikahın, kanunlaşması amacıyla oylama yapılmıştı. Hem kendisi hem de Gora, gazete-

lere buna karşı, oldukça hararetli yazılar yazmışlardı. Bu yüzden de Hindu olduğunu açıkça ortaya koymadan, resmi nikah yapması oldukça zordu. Nasıl oldu da, Hindu kaldığı halde, kızını kendisiyle evlendirebileceğini düşünmüştü. Bu düşüncelerle iç çekerek kalktı ve oldukça saygılı bir şekilde eğildi, onları selamlarken:

– Beni bağışlamanızı rica ediyorum, dedi. İşlediği hatamı daha çok büyütmemek için, şimdi daha çok konuşmayacağım!

Bu sözlerin ardından çıkan Binoy, aşağı inerken verandanın köşesinde tek başına oturan Lolita'nın bir şeyler yazmakla uğraştığını gördü. Genç kız, duyduğu ayak seslerine doğru bakınca, bir an büyük bir heyecan duydu. Lolita, bu zamana kadar birçok defa kendisine bakmıştı, ama bu bakış çok farklıydı ve Binoy, şimdi Lolita'yı daha iyi tanımıştı. Gözlerinde gizli bir şeyler okunur gibiydi. Gözlerinden yayılan sevgi, yağmurla çırpınan bir bulut gibiydi. Buna karşılık Lolita'nın gördüğü ise, Binoy'un gözlerinde bir görünüp bir kaybolan kederdi. Binoy, eğilerek selamladığı Lolita'ya hiçbir şey söylemeden merdivenleri inerek evi terk etti.

***

Gora sonunda verilen süreyi tamamlamıştı. Hapishaneden çıkınca, kapıda kendisi için bekleyen Binoy ve Pareş Babu'yla karşılaştı. Gora uzun süren bir yaya yolculuğun ardından hapishaneye kapatılmıştı. Burada geçen bir aylık zaman onun için uzun bir süre sayılmazdı. Fakat bu kadar zaman, ailesinden ve dostlarında ayrı yaşamıştı. Bununla beraber dışarıya henüz ilk adımını atarken karşısında Pareş Babu ile Binoy'u görünce, eski dostlarına kavuştuğu yeni bir dünyaya adım atmış olduğunu düşündü. Sabah aydınlığında Pareş Babu'nun sevgiyle kendisine bakan gözleriyle karşılaşınca selam vermek üzere yere eğildi. Bu anda, daha önce hiç duymadığı bir sevgi ve saygı duyuyordu. Pareş Babu, sevgiyle kucakladı onu. Hemen ardından da Gora, Binoy'u sıkıca kucaklarken gülerek:

– Vay, Binoy! dedi. Okuldan bu yana aldığımız tüm eğitimde yan yanaydık. Ancak ben, hapishane okulundan aldığım derslerle seni epeyce aştım!

Gora, bu şaka yollu sözlerine Binoy'un pek katılmadığını fark etti ve sustu. Binoy, bu görüşmedikleri süreden, arkadaşı, türlü

sıkıntılar çektikten sonra da yine arkadaşı olarak kaldığını açıkça anladı. Gora:

– Annem iyi mi? diye soruncaya kadar saygılı olarak görülebilecek bir şekilde sustu Binoy. Pareş Babu da aynı saygılı durumdaydı. Binoy:

– İyiler! diye cevap verdi.

Pareş Babu da araya girerek:

– Şöyle yürüyelim dostum, dedi. Bir araba bizi bekliyor!

Onlar tan arabanın olduğu tarafa yürümeye başlamışlardı ki, bir grup öğrenciyle beraber, Abinaş nefes nefese geldi. Gora, onu fark ettiğinde arabaya doğru hızlansa da, Abinaş daha önce davranarak önüne geçti. O, Gora'ya kendince iyi dileklerinde bulunurken, birdenbire bir bağırış duyuldu. Öğrenciler yüksek sesle türkü söylüyorlardı:

«İşte bugün,
Koyu ve ağır gece bitti,
Tan yeri yine apaydınlık!
Esaretin tüm zincirleri parçalandı...»

Araya giren Gora:

– Yeter, susun!.. diye sert sesiyle bağırdı.

Bu sert tepki üzerine susan öğrenciler, şaşkın şaşkın ona bakmaya başladılar. Gora aynı sert tavrıyla:

– Abinaş nedir bu komedi? diye sordu.

Abinaş, sanki bu soruyu duymamış gibi, hiçbir cevap vermedi. Paltosunun altına gizlediği çiçeklerden yapılma ve muz yaprağına sarılı, bir yarışmada birinci olanlara takılan cinsten bir kolye çıkardı. Onun bu hareketini bekler gibi, gençten biri, kurulmuş bir makine edasıyla Gora için övgülü bir konuşmaya başladı.

Abinaş'ın boynuna doğru uzattığı öfkeyle iten Gora:

– Böyle saçma bir sahnenin ne gereği vardı? diye öfkeyle haykırdı. Bir aylık süre içinde beni bu komedi ordunuza almak için bu yol kenarında mı beklediniz yoksa?

Gora'nın yanıldığı da söylenemezdi. Ki, Abinaş, epeydir bu karşılama töreni için çalışıyordu. Bunu yaparken de yapacağı etkiden emin bir şekilde, gurur duyuyordu. O kadar bu işle, göreceği itibarı başkalarıyla paylaşmamak için, tasarısından Binoy'a da bahsetmemişti. Bu emin oluşun altında da böylesi sahnelerin pek alışıl-

mış şeyler olmaması yatıyordu. Abinaş, çok önceden bu törenden bahsettiği bir yazı hazırlamış ve arada birkaç ayrıntıyı, törenin ardından Kalküta'da tamamlamak üzere yarım bırakmıştı.

Abinaş, Gora'nın sorularına karşılık:

– Böyle konuşarak, bizlere haksızlık ettiğinizin farkında mısınız? dedi. Öyle ki, bir ay boyunca, sizin içeride çektiğiniz acıları paylaş. Arkada bıraktığımız her günde içten bir acıyla bağrımız kavruldu.

– Görünen o ki, yanılmaktasınız Abinaş, dedi Gora. Öyle ki, bağrınızda hiçbir yanık izi görünmüyor.

Gora, bu gergin ortamın uzamaması için böyle konuşurken, Abinaş susmaya pek niyetli görünmüyordu:

– Her ne kadar hükümet, sizi küçük düşürmeye çalışsa da, bizler, bugün burada, yüce varlığıyla Aziz Hindistan'ı temsil eder ve bu onur kolyesini...

– Yeter ama tadı kaçtı bunun, diye bağıran Gora, Abinaş'ı ve diğerlerini tersledi ve Pareş Babu'ya arabayı işaret ederek, binmesini rica etti. Pareş Babu arabaya otururken derin bir nefes aldı, ferahlamıştı. Onun ardından da Gora ve Binoy, bindiler arabaya.

Gora, vapurla geldiği Kalküta'da, ertesi gün evin yolunu tuttu. Eve doğru yaklaşınca kapı önünde kendisi için gelen kalabalığı görünce, yine öfkelendi. Ama hiçbir tartışmaya girmek istemediğinden hemen aralarından sıvışıp eve girdi ve annesini aradı... Anandamoyi, o sabah erkenden kalkmış ve banyosunu yapmıştı. Gora, yere eğilip ayağının tozunu alırken, büyük bir güç harcayarak tuttuğu gözyaşlarını salıverdi.

Krişnadayal da Ganj'ın kutsal suyuyla yıkanıp eve döndüğünde, Gora, doğruca onu odasına gitti. Fakat Gora, pronamını uzaktan yaptı ve ayaklarına da el sürmedi. Krişnadayal da kendince belirlediği bir uzaklıkta oturdu. Gora, ona dönerek:

– Baba, dedi. Günahlarım için çile doldurmak niyetindeyim!

Krişnadayal, buna karşılık:

– Neden? diye sordu. Ben, buna bir sebep görmüyorum.

– Hapishanede geçirdiğim zaman içinde, beni üzen bir tek şey vardı. O da dini yönden temiz olmayan insanlarla zorunlu olarak temas içinde olmaktı. Şu anda bile, kendimi kirli hissediyorum. Bu yüzden de arınmaya ihtiyacım var.

Bu defa Krişnadayal, sanki düşmana saldırır gibi ifadeyle:

– Hayır, büyütme bu kadar! diye bağırdı. Bu düşüncenin kabul edilesi bir tarafı yok!

– Sanırım bu konuda gidip banditlerden akıl almalıyım.

– Buna gerek yok, diye itiraz etti Krişnadayal. Senin durumundaki birinin, böylesi bir arınma yoluna gitmesine neden yoktur.

Gora, dini emirleri uygulamada, hele arınma konusunda ne kadar aşırı titiz olduğunu bildiği Krişnadayal'in oğlu söz konusu olunca, onun sofuluğunun gereği olan arınmayı önereceğine, ona itiraz etmesine bir anlam verememişti.

Yemek saati geldiğinde, Anandamoyi, yemeğe otururlurken Binoy'la Gora'nın iskemlesini yan yana koydu. Bunun üzerine Gora:

– Anne, dedi. Rica etsem, Binoy'un oturacağı iskemleyi, benimkinden daha uzağa yerleştirir misiniz?

– O neden Goracığım? diye şaşkınlıkla sordu Anandamoyi. Bir yanlışta mı bulundu saba karşı, tartıştınız mı yoksa?

– Yok, anne, yok! Öyle bir şey yok! Ben yeteri kadar temiz değilim, onun için.

– Bunun önemi yok evladım! dedi Anandamoyi. Binoy bu tür konulardan rahatsızlık duyanlardan değildir.

– O, rahatsız olmayabilir, dedi Gora. Ben, rahatsız olacağım!

Yemeklerini bitiren iki arkadaş, Gora'nın yokluğunda kimsenin girmediği, yukarı odaya çekildiler. Bir süre ikisi de hangi konu üzerine konuşacaklarını kestiremedi. Binoy, son zamanlarda düşündüğü tek konuyu, Gora'yla nasıl konuşacağını düşünüyor, ancak bir şey bulamıyordu. Gora'ya gelince, onun da Pareş Babu ve ailesiyle ilgili sormak istediği birçok şey vardı, ama şu anda onun hali de Binoy'dan pek farklı değildi. Bununla beraber girişi Binoy'dan bekliyordu. Önceki gün Pareş Babu'ya, sadece nezaket göstergesi olarak, kızlarının nasıl olduklarını sormuştu. Fakat bunun ötesinde, onlarla ilgili öğrenmek istediği daha başka şeyler de vardı.

Onlar bu halde sessizce otururken, içeri gelen Mohim, merdivenleri hızlı hızlı çıktığı için soluk soluğa kalmıştı. Bir süre soluğunun düzelmesini bekledikten sonra, Binoy'a dönerek:

– Evet, Binoy, dedi. Son bir aylık sürede, Gora'nın dönüşünü bekliyorduk. Artık o da yanımızda olduğuna göre, gün belirleme işini halletmemiz için önümüzde bir engel kalmıyor. Sence de bu,

iyi olmaz mı Gora? Sanırım hangi konudan bahsettiğimi anlamışsındır!

Gora'nın, kendisinin konuşmaları üzerine kahkahalar atarak güldüğünü gören Mohim:

– Demek bu konu, seni güldürüyor! dedi. Ağabeyinin, düşüncesinde hiçbir şekilde sapma olmadığını anlayabildiğini umarım Gora! Sen de kabul edersin ki, bir genç kız, arada bir görülen bir rüya değildir ve belli bir zaman sonra unutulamaz. Bu yüzden de Gora, gülmez ve bu konunun bir karara bağlanması için kafa yorarsan iyi etmiş olursun.

– İşte, diye Binoy'u gösterdi Gora. Eğer bu konunun karara bağlanmasını, bir yola girmesini sağlamak lazımsa, bunu yapacak adam buradadır.

– Sen, onun bunu yapabileceği düşünme Gora. Öyle ki, yanılmış olursun! Iki günde bir fikir değiştiren Binoy mu, bunu başaracak olan kişi? Sen artık aramızda olduğuna göre, bu işi de sana bırakmakla en doğrusunu yapmış olacağım!

Bu konuşmalar yapılırken, konunun başrolündeki Binoy, sessizce oturuyordu. Kendisine yapılan şaka yollu takılmalara bile, herhangi bir tepki vermemişti.

Gora, bu durum için, bazı engeller olduğunu sezerek:

– Davetiye dağıtımı, şekerleme ve pasta işlerini düzenlemeyi üstlenebilirim, dedi. Tören sırasında gelecek olan konukların hizmetiyle de ilgilenebilirim. Bunun yanında benden, kızınız ile Binoy'un yapacağı evliliğin sorumluluğunu yüklenmemi isterseniz, buna razı olmam! Öyle ki, bu gibi sevgi işlerini, gönül işlerini düzene sokan Tanrı ile pek samimiyetim yoktur. Bu yüzden de belli bir mesafeden saygılarımı sunmam, daha yerinde bir hareket olacaktır.

– Böyle mesafeli durarak bu işten sıyrılabileceğini düşünme! diye kararlı bir sesle konuştu Mohim. Hiçbirimiz Tanrı'nın bu konulara ne zaman vakit ayıracağını bilemeyiz. Seninle ilgili neler planlamaktadır, bilemiyorum. Ancak Binoy hakkında tasarladıklarından size bahsedebilirim. Bu da Binoy'u, pis bir işe doğru ilerletmekten başka bir şey değildir. Bu halde sen, bu işe dört elle sarılman gerekirken, Aşk Tanrısına teslim diyorsun bunu. Bilesin ki, bu davranışından ötürü, ileride büyük pişmanlılar duyacaksın.

Gora, bu sözlere de güldü ve şöyle dedi:

– Burada beni ilgilendirmeyen bir konudan bahsediyoruz Mohim! Ve ben, böyle bir konuda sorumluluk altına girmektense, sonradan pişman olmanın daha iyi olduğunu düşünürüm! Eğer böyle davranmazsam, çok daha büyük pişmanlıklar duyabilirim. Bu yüzden de böyle bir tehlikenin içine atılmak istemem!

– Demek öyle Gora, diyerek, Mohim, yeniden söze girdi. Bir Hindu olarak dünyaya gelmiş birinin, onurunu ve kastını hiç yokmuş gibi davranmasına da mı uzaktan bakacaksın? Hinduluğun gereklerinin titiz bir biçimde yerine getirilmesi için çırpınmalarına, nefsini terbiye etmene, bunun için saatlerce birilerine yaptığın konuşmalarına ne oldu Gora? Yanı başında, en yakın dostun, bir Brahmo kızıyla evlenmek için kastını yok sayıyor. Bu gerçekleşirse, bir daha insanların karşısına çıkabilecek misin? Söylesene! Bu konuşmalarım için, belki Binoy, bana kızmakta, ama bilmelisin ki Binoy, ben şimdi söylemesem bile, bunları senin olmadığın bir zamanda Gora'ya anlatmak için sabırsızlanan birçok insan var. Senin yanında bunların konuşulması, inan bana, çok daha iyi! Eğer ortada dolanan laflar gerçek değilse, söyle bunu, her şeyi hemen unutalım. Doğruysa da açıkça senden duyalım!

Gora, Binoy'un konuşmak için Mohim'in gitmesini beklediğini düşünmüştü. Fakat Mohim'in odadan ayrılmasından sonra da Binoy'un sesi duyulmamıştı. Bunu üzerine Gora:

– Bunların asıl konusu, gerçeği nedir Binoy, diye sordu.

Binoy, kederli yüzünü Gora'ya dönerek:

– Yaşanan durumu anlatmak için, birkaç olayı açıklamak yeterli olmayacaktır, dedi. Bu yüzden, her şeyi, oluş sırasına göre anlatmam, çok daha iyi olacak Gora. Bunun yanında, yaşadığımız hayatta karşılaştıklarımız, her zaman istediğimiz şeyler olmayabiliyor. Karşımıza çıkan olaylar, başta sessiz ve usulca gelişiyor. Tıpkı avını kollayan bir yırtıcı gibi, sağda solda epeyce dolanıyor ve ansızın öyle bir saldırıyor ki üzerine, adım bile atılamıyor. Ortalıkta yayılan haberler, en başta kül yığını altında usulca kızışır, ama sonra ansızın alevlerle etrafa yayılır. Sonrasında, öyle bir hal alır ki, söndürmek olanaksız olur. Bütün bunları göz önüne aldığımda, özgür olmak isteyen insan için, bu yapabilmesinin tek yolu olarak, hiçbir hakarette bulunmadan, kımıltısız bir yaşam sürmesi fikri doğuyor içimde.

– Tek başına ve tamamen bir hareketsizlik içinde sürdürdüğün hayatın içinde, nerede özgür bir hayat sürebilir? Senin dışında tüm yaşayan insanlar için hareket içinde bulunmak uygunsa, senin kımıltısız hayatına devam etmene izin verirler mi sanıyorsun? İnan bana, tüm dünyanın hareket içinde olduğu bir hayatta, sen, kımıldamadan bir yaşam sürmeye kalkarsan, düşündüğünün tam tersini bulursun karşılaşır ve sonunda mutlaka yırtıcının tuzağına düşersin. Bu yüzden de, başkaları tarafından kıskıvrak yakalanmamak için, her an uyanık ve hazırlıklı olmalısın.

– Kesinlikle, dedi Binoy. Çok haklısın, öyle ki, ben, daima kıskıvrak yakalananlardan oldum. İşte son zamanlarda gelişen durumlarda da hazırlıksızdım. Bir fırtınanın geldiğini kavrayabilmiş, ama yönünü bir türlü kestirememiştim. Ancak ne olursa olsun, sonunda geldi ve bana da durumu çaresizce kabullenmekten başka bir şey gelmiyordu. Çünkü hoşlanılmayan her şeyi, onlara sırtımızı çevirerek halledemeyiz. Aslına bakarsan, olanların, hiç olmaması daha iyiydi...

Bu sırada araya giren Gora:

– İyi de Binoy, dedi. Konunun ne olduğunu bilmeden, bir görüş ya da yorum sahibi olmak, sen de onaylarsın ki, oldukça zor olur!

Binoy, artık konuya doğrudan doğruya gireceği anla birden karşı karşıya gelince, kendini sıktı ve Gora'ya her şeyi açıkça anlatmaya koyuldu:

– Gelişen olaylar sonunda Lolita ile ilgili olarak öyle bir durum ortaya çıktı ki, eğer onunla evlenmeyecek olursam, tüm ömrünü, cemaatinden gelen haksız hakaret ve baskılara katlanarak geçirecek. Hem...

Gora araya girip konuşmasını keserek:

– Binoy, dedi. Bunu ortaya çıkaran nedir, belirgin bir şekilde anlatır mısın bana?

– Ah Gora! diye iç çekti Binoy. Bu, öyle uzun bir hikaye ki, azar azar anlatmak daha mantıklı sanırım, şimdilik bu kadarıyla yetinmelisin.

– Madem öyle istiyorsun, şimdilik anlattıklarınla yetineceğim. Fakat şunu bilmelisin ki, olaylar, önüne geçilmez bir haldeyse, sonuçlarına yakınmanın, ağlamanın bir yararı olmaz. Ve bundan ha-

reketle Lolita, cemaatinden tepki görmekteyse, bunun karşısında bizleri yapabileceği pek bir şey olamaz.

– Çaresi var Gora! O da benim elimde.

– Sorun yok o zaman! diye hafif sinirlilikle söylendi Gora. Yine de çözümün sende olduğunu söylemek, her şeyi halletmez Binoy! İhtiyaçları doğrultusunda hırsızlık yapan insanların ya da birini öldürmüş birilerinin bu dünyada yaşamlarını sürdürdüklerini bilmiyor muyuz? Onların kendilerince mazeretleri var diye, suçları yokmuş gibi veya haklı çıkarımlarda bulunmuşlar gibi değerlendirebilir miyiz? Söylediğine bakılırsa, Lolita'yla evlenecek, bu sayede de ona karşı olan ödevini yerine getirmiş olacaksın. Peki, bu yapmak istediğin şeyin, senin en önemli ödevin olduğuna mı inanıyorsun? Topluma ve onun düzenine karşı yapman gereken ödevlere ne oldu, yoksa böyle ödevlerin yok mu?

Binoy, Gora'nın sözleri üzerine, topluma karşı yapması gereken ödev için, öncelikle bir Brahmo kızıyla evlilik kararı aldığını söylemek istedi, fakat sonra bunu söylemekten vazgeçerek:

– Görünen o ki, bu noktada seninle anlaşamıyoruz, dedi. Ben toplum için herhangi bir şey yapıyorsam, bunu beni iten ya da çeken bir gücün etkisiyle yapmıyorum. Toplumla ferdin değerlerini tartışacak, karşılaştıracak değilim! Bunların olduğu gibi, her şeyin de üstünde tutmamız ve öyle ele almamız gereken din var. Nasıl, benim yaşamımda temel ödevim, kendimi bir başkası için feda etmek değilse, aynı şekilde toplum için feda etmek de değildir. Bunların, her şeyin ötesinde, benim ödevim, dini ve ahlakı korumaktır.

Gora içerlemiş bir sesle:

– Toplumun ve fertlerin haklarını bir kenara atıp tek başına egemenlik kuran ya da bunun için çabalayan bir dine saygı göstermem olanaksızdır, dedi.

Onun sözleri de Binoy'un gururunu incitmişti, bu incinmişlikle:

– Ben saygı duyarım, diye bağırdı. Din, toplum ve ferdin temel alındığı bir şekilde kurulmamıştır. Toplum ve fert, ona bağlıdır. Eğer sen, bu, her şeyin üstünde olan dini, toplumca güdülen amaçlar doğrultusunda açıklama yolunu seçersen o anda bu da yerle bir olur. Gerçek anlamda bir din özgürlüğüne türlü engeller çıkarır da, biz bu engellere karşı savaş açarsak, topluma karşı asıl ödevimizi

yapmış oluruz. Lolita ile evlenerek kötü bir iş yapmış olmayacağımdan, toplum için yolumdan dönmem, asıl hatam ve günahım olur.

– İyi ile kötü üzerine kararlar alacak tek yargıç senmişsin gibi konuşuyorsun. Gerçekleştirmeyi düşündüğün evliliğin ileriki zamanlarında olası çocuklarının, gelecekte nasıl bir durumla karşılaşacaklarını hiç düşündün mü?

– Bu şekilde düşünürken, toplumda var olan haksızca durumların aynı şekilde devam etmesine yardım ettiğinin farkında mısın? Madem böyle konuşuyorsun, neden Avrupalı amirin aşağılamalarına ve uyguladığı şiddete katlanmaya çalışan zavallı bir memuru eleştiriyor, kötülüyorsun? Onun yaptığı da çocuklarını düşünmek değil mi?

Binoy, daha önce Gora ile yaptığı hiçbir tartışmada gelmediği bir noktaya gelmişti. Daha birkaç hafta öncesinde, Hindularla arasındaki bağı koparma düşüncesi bile içini ürpertirdi. Bunu gerçekleştirmek hiçbir şekilde kafasında yer alamazdı. Eğer şu anda Gora ile olan fikir ayrılığını açıkça ortaya koymamış olsaydı, zihni yine bu fikirler doğrultusundaki alışkanlığını sürdürürdü. Fakat tartışma alevlenerek ilerledikçe, düşüncesiyle beraber ödev konusunda kafasındaki soru işaretleri de birer birer kayboluyordu.

İki arkadaş arasındaki savaş gitgide daha bir çetinleşiyordu. Böyle bir hale dönüşen tartışmalar sırasında Gora akıl yolundan ilerlemek yerine, kafasındakileri hiddetli ses tonuyla bağırarak savunurdu. Hep yaptığı gibi, Binoy'un savunduğu her ne olursa olsun, bunları çürütmek için büyük bir istek duyardı. Ancak bu defa, bazı engellerle karşı karşıya olduğunu seziyordu. Tartışma sırasında aralarındaki yalnızca fikir çatışması olunca, Gora büsbütün öfkelenir, coşardı. Oysa şimdi iki insan fikirlerini çarpıştırıyor ve Gora, o etkili konuşma gücüne karşın, fırlatılmış oklar gibi üzerine gelen sözleri karşılamakta belirgin bir biçimde güçlük çekiyordu. Öyle ki, bu oklar tam duygu ve acı yüklü yüreğini isabet almaktaydı. Dayanamadığı bir anda:

– Yeter bu kadar, diye bağırdı. Bu laf düellosunun hiçbir şeye faydası yok. Öyle ki, bu gibi konular için, akıl yoluyla bulunan tüm kanıtlar çürümeye mecburdur. Tartıştığımız şey, tamamen bir duygu meselesidir. Yine de gözlerimin önünde bir Brahmo kızıyla evlenmen ve bunun sonucunda da memleketinde doğup büyümüş in-

sanlarından ayrılman, beni son derece derinden yaralıyor. Elbette, istersen bunu yapabilirsin. Zaten ayrıldığımız nokta da burada... Bunu, benim kabul etmem, zihnimde onaylamam olanaksız! Sahip olduğun bağlarla benimkilerin çatıştığı açıkça ortada. Tüm varlığımla bağlandığım Hindu cemaatine, hem de en önem verdiğim noktadan, böylesine ağır bir darbe vurmaya niyetli olduğuna bakılırsa, ona zaten zayıf bir bağının olduğu düşünülecek! Benim tek amacım ve dileğim vardır ki, o da senin kusurlar bulduğun Hindistan'dır. Benim için, onun üzerine hiç kimse yoktur; ne sen, ne bir başkası, hatta kendimi bile düşünmem onun için!... Bu yüzden de ondan uzaklaşmama neden olacak en küçük bir hareket bile yapmam.

Bu sözlerinin ardından derin bir nefes aldı ve Binoy'un karşılık vermesine meydan vermeyerek:

– Yeter bu kadar Binoy, diye bağırdı. Bu konuda benimle konuşman anlamsız ve boşuna! Tüm dünya birleşip Hindistan'ı terk etse ve onu türlü hakaretlerle aşağılamaya çalışsa bile, ben, bu kastların elinde can çekişen, batıl inançlarla boğazına kadar kapanmış, putlara inanan aziz Hindistan'ın şerefsizlik çamurunda debelenirken yanında olacağım, bunu bile onunla paylaşmak, benim için onurdur! Eğer beni, bu yolumdan ayırmak gibi bir isteğin varsa, öncelikle beni, bedenimden, ruhumdan ayırman gerekir!

Gora, bu sözlerini bitirirken ayağa kalktı ve verandaya çıkarak bir aşağı, bir yukarı öfkeli adımlarla yürümeye başladı. Bu sırada Binoy, sessizce olduğu yerde duruyordu. Bu arada yanlarına gelen uşak, aşağıda birkaç konuğun olduğunu ve Gora'yla görüşmeye geldiklerini bildirdi. Gora, bunu buradan uzaklaşmak için iyi bir fırsat olarak görüp aşağıya indi. İndiğinde de kapıda toplanmış bir kalabalık ve onların arasındaki Abinaş'ı fark etti. Gora, hapishane çıkışındaki olaylardan sonra, Abinaş'ın kendisine kırgın olacağını düşünüyordu. Fakat şimdi gördüğü Abinaş'da böyle bir şeyden eser yoktu. Tam tersine, Gora'nın kendisine yaptıklarını, kolyeyi nasıl geri çevirdiğini öven kuvvetli bir konuşmaya girişmişti:

– İşte bu davranışlarıyla Gurmohan Babu, içimde kendisine beslediğim saygıyı, daha da arttırmıştır! diyordu. Uzun zamandır onun, herkesten farklı biri olduğunu görüyor, anlıyordum. Ve dünkü yaşananlar, onun ne denli büyük bir adam olduğunu bana bir kez daha anlattı. Anlattığım gibi, kendisine saygılarımızı sunmak üze-

re kapıya gittik, ama kendisi için düzenlediğimiz karşılama törenini reddetti, hatta bunun için bize kızdı. Günümüzde bunu yapacak, böyle düşünecek kaç kişi olabilir ki? Öte yandan onun bu büyük davranışı, alay etmek için fırsat kollayanların ağzını kapamaya yeter de artar.

Duydukları, Gora'yın utanmasına neden oldu. Abinaş, büsbütün can sıkıcı övgülere dalınca, artık dayanamadı ve bağırarak:.

– Abinaş! dedi. Sizin şeref sözcüğünden anladığınız, benim sadece hakarettir. Sanırım sokak ortasında yanınıza geleceğimi ve düzenlediğiniz bu komediye katılacağımı düşündünüz! Ama bu gerçekten gülünç! Üstelik bununla kalmıyor, bu tutumumu büyüklük göstergesi olarak sokak ortasında övgüler sayıyorsunuz. Yoksa bir jatra kurup, kapı kapı dolaşmayı ve bağış toplamayı mı düşünüyorsunuz? Söylesenize, yaptığınız, gerçekten faydalı bir iş var mıdır sizin? Eğer benimle birlikte çalışmak gibi bir isteğiniz varsa, bu benim destekleyeceğim bir şey olur. Buna karşılık, bana zıt düşünceleriniz olsa ve bunlar için benimle savaşmak isteğinde olsanız, bunu da doğru bulurum. Fakat sizden rica ediyorum, bir daha sokaklarda: «Yaşasın!» diye bağırıp ismimi duyurmayın.

Gora'nın azarlamasından doğan sonuç, Abinaş'ın kendisine duyduğu hayranlığın biraz daha güçlenmesinden başka bir şey olmadı. Heyecan dolu gözleriyle arkasındaki kalabalığa dönüp kendisine bakmalarını isteyen bir hareket yaptıktan sonra:

– Sizlerle beraber ve sizin sayenizde böylesine büyük bir ilhamla karşılaşmış olmaktan ötürü büyük bir mutluluk içindeyim. Bu eşsiz sözlerle aziz ülkemiz daha da şereflenmiştir. Böyle bir adama tüm benliğimizle bağlanmak, her şeyden önce bizim için büyük bir şans olacaktır.

Abinaş, bu sırada Gora'nın ayaklarına el sürmek için eğilirken Gora, aynı sıkılmışlığıyla geriye adım atarak buna izin vermedi. Fakat Abinaş, susacak gibi görünmüyordu:

– Size duyduğumuz sonsuz saygının göstergesi olarak yaptıklarımızı geri çevirdiniz, dedi. Ama adınıza düzenleyeceğimiz bir şenliği onurlandırmak isteğimizi kırmayacağınızı ümit ediyoruz. Bu şölen için, her şeyi en ince ayrıntılarına kadar gözden geçirdik, sizin katılımınızı da mutlaka istiyoruz!

Gora, bu ısrara karşılık:

– Arınmadığım sürece, sizlerle aynı yemeğe oturmam olanaksız! diye cevap verdi. Abinaş, onun sözü üzerine heyecanla haykırarak:

– İşte bir kez daha bizi yüceltiyorsunuz, dedi. Bu, hiçbirimizin aklına gelmezdi. Sonra, tekrar kalabalığa dönerek:

– Gurmohan Babu, hiçbir şekilde Hindu dininin koyduğu kurallardan uzaklaşmaz, diye bağırdı.

Kalabalık, şenliğin ve arınmanın aynı gün gerçekleştirilmesi konusunda hemen karara vardılar. Aynı zamanda düzenlenecek törene katılmaları için, memleketin önde gelen birkaç banditi de davet edilecekti. Bu sayede onlara, Gora'nın arınma törenlerini ne kadar önemsediğini, yerine getirmek için nasıl büyük bağlılık gösterdiğini ve günümüzde bile Hindu dininin gücünün devam etmekte olduğunu göstermiş olacaklardı. Bu düşüncelerin ardından tören için gün ve yer kararına varmak istediler. Gora, bu konuda kendi evinin pek uygun olmadığını söyleyince, ateşli kalabalıktan biri öne çıkarak, Ganj'ın hemen kıyısında bahçeli, büyük bir köşkünün olduğunu ve gereken tüm hazırlıklar için bu köşkün kullanabileceğini söyledi. Yer işi halledildikten sonra, o gün için gereken masrafları, kalabalık, arasında toplayarak halletme kararı aldı.

Tam dağılıyorlardı ki, Abinaş, kalabalığa doğru el sallayarak yine ateşli ses tonunu takındı ve nutka başladı:

– Gurmohan Babu'nun bana öfkelenmesine neden olmuş olabilirim. Fakat yürek duygularla doluysa, ona söz geçirmek, susturmak mümkün olmuyor. Vedaların huzuru için, kutsal Hindistan topraklarında avatarlar dünyaya gelmiştir. İşte artık bizim de dinimize sahip çıkacak bir avatarımız var. Dünyada altı mevsime sahip olan tek ülke, kutsal Hindistan'ımızdır. Ve zaman zaman bizlere görünen avatarlar, Hindistan'ımızın hakimi olmaktadır. Biz nasıl büyük bir şansa sahibiz ki, bu gerçekliği görmüş bulunuyoruz. Haydi kardeşlerim, hep beraber bağırıyoruz: «Yaşasın Gurmohan Babu!... Yaşasın!»

Abinaş'ın liderliğinde coşan kalabalık, çılgınca bağırmaya başlayınca, Gora, daha fazla dayanamayarak gerisin geriye kaçıp gitti.

Gora'nın içi her zamanki gibi değildi, hapishanede geçirdiği günlerin ardından şimdi, üzerinde büyük bir cesaretsizlik duyuyordu. Hapishanede geçirmek zorunda olduğu günler biter bitmez, büyük

bir heyecan içinde memleketi için çalışmalara dalıp gitmeyi hayal ediyordu. Oysa şimdi de, her zaman kafasında dönüp dolaşan soru geliyordu aklına:

«Yazık!» diyordu. «Benim vatanım nerede? O sadece benim için var, öyle değil mi?» Sonra şöyle düşünüyordu: «Işte, tüm yaşamımı şekillendiren tasarıları, hayallerimi bölüşmeye çalıştığım, tüm davama ortak ettiğim en yakınım, kendini geçmişine ve geleceğine bağını sağlayan yılların ardından, vurulduğu genç kızla evlenmek ve bu derin bağları koparmaya hazırlanıyor. Hem de bunu, içinde hiçbir sızı duymadan yapacak! Diğer yanda da herkes tarafından aynı partide yer aldığımız düşünülen, şu kalabalık. Düşüncelerimi defalarca anlatmama karşın, şimdi gelmişler ve sokağın ortasında bağırıp çağırıyor, beni Hindu dininin avatarı diye gösteriyorlar. Benim kutsal kitaplardaki ruhun, insan görünüşüne girmiş, dünyaya gelmiş haliyim! Peki, bunca şeyin arasında Hindistan'ın yeri nerede? Altı mevsim, altı koca mevsim! ... Eğer bu mevsimler, şu Abinaş gibileri bu hale getiriyorsa, etkileri buysa, varsın altı değil, daha az olsun! Sanırım bundan, çok bir şey kaybetmiş olmayız?»

Tam bu düşüncelerle boğuştuğu sırada, içeri gelen hizmetçinin kendisini, annesinin çağırdığını söyleyince, Gora, birdenbire ürperdi. İçinden:

«Annem çağırıyor!» diye geçirdi.

Şimdi bu düşünce, bambaşka bir anlam kazanıyordu içinde. Düşünmeye devam ederek, kendi kendine:

«Neler olursa olsun, neler atlatılsa ya da neler yaşansa da, annem var ve işte şimdi de beni çağırıyor. Herkese kuracağım bağı, o sağlayacak, başkalarından ayrı düşmeme, kopup gitmeme izin vermeyecek. Odasına gidecek, yanı başına oturacak ve bana en yakın olan her ne varsa göreceğim. Hapishanenin ağır havası içinde de annemin beni çağırdığını hissederdim. Duvarların arasındayken de görürdüm onu. Ve işte hapishaneden çıktığımda da beni çağırıyor, ben de onun yanına gidiyorum.»

Bu kış günü gökyüzünün donuk görünüşü altında durmuş düşünürken, Binoy ve Abinaş'ın yaptıkları ve aralarında meydana gelen çatışmalar, aşağılık şeyler gibi göründü gözüne.

Tüm donukluğa karşın, parlamakta direnen güneş, sanki Hindistan'dan kendisine uzanan eller gibiydi ve sıcacıktı. Şimdi

önünde nehirleri ve geniş ormanları, dağları ve kentleri, uzak okyanuslara kadar uzayıp gider gibiydi. Ve ebediliğin derinliklerinden saf ve ışıl ışıl bir şeyler dökülür gibiydi Hindistan toprağına. Bu halde, Gora'nın içi de büyük bir sevinçle dolmaya başlıyordu, o kadar ki, gözleri bile yaşarmıştı. Üzerindeki tüm yılgınlık dağılmıştı. Şimdi tüm benliğiyle, meyveleri oldukça uzak görünen Hindistan için çalışmayı istiyor, içi bu düşüncenin sevinciyle dolup taşıyordu. Bakışları Hindistan'ın derinliğini kavrayıp tamamen kucaklayamasa da, içinde büyüttüğü düşünceleriyle onu buluyor ve hiçbir endişe, keder hissetmiyordu. Bu düşüncelerle kendi kendine şöyle mırıldanıyordu:

«İşte annem, beni çağırıyor ve ben de onun yanına gidiyorum. Onun içinde tüm evreni ışıtan bir varlık var ve o, şimdi gittiğim yerde oturmuş, beni bekliyor. Öyle bir varlık ki, hem uzak, hem de her an hazırda bekleyen bir varlık. Onu ölüm ötesi bir yerde, hayatın tam orta yerinde tutan, geleceğin ümitsizliğini ve yaşanan zamanın acınası halini şan ve şerefe boğan güç! Onun yanına gidiyorum. Beni, sonsuz uzaklıktaki ve sonsuz yakınlıktakine doğru çağırıyor.»

İçindeki sevince Abinaş'ı ve Binoy'u da dahil etmekten geri durmuyordu. İçindeki ahenk, günün gereksiz ayrılıklarını eritip gitmişti sanki.

Gora, Anandamoyi'nin odasına girerken, içindeki düşünceler, duygularla yüzü ışıl ışıldı. Gözünün önünden geçen her şeyin ardında mucizelere gebe bir varlık saklı gibiydi. İçinden yükselen heyecanla, o kadar hızlı girdi ki odaya, annesinin kiminle oturduğunu ilk anda fark edemedi. Ama Suşarita, onun girişiyle ayağa kalktı ve Gora'yı selamladı. Onu bu anda tanıyabilen Gora:

– Demek siz geldiniz, dedi. Buyurun oturun lütfen!

Gora, «Demek siz geldiniz,» sözlerini öyle bir söylemişti ki, sıradan bir konukla değil de, büyülü birinden bahseder gibiydi.

Önceleri Suşarita'dan kaçınır bir davranış çizen Gora, uzun yolculuğu ve hapishanede geçirdiği zamanlarda, onu büsbütün unutmuş, yüzünün nasıl olduğunu bile hatırlayamaz olmuştu. Fakat hapishanede, Suşarita'yı hatırladığı ve düşündüğü zamanlar da azımsanacak kadar değildi. Önceleri sürdüğü yaşam içinde, Hindistan'da yaşayan kadınların da olduğunu pek düşünmeyen Gora, Suşarita ile birlikte bu gerçeğin farkına varmıştı. Bu birdenbi-

re keşifle karşı karşıya kaldığı o büyük ve eski gerçek, onun sağlam yapısında belirgin bir sarsıntıya neden olmuştu.

Hapishanede kaldığı dört duvar içine güneş veya esintiler vurunca, içine tuhaf bir keder çöker, bu zamanlarda dünyayı, sadece kendi düşünceleri doğrultusunda genişleyen bir alan ve sadece erkeklerin yaşadığı bir toplum alanı olarak görmezdi. İçinden kabaran hayaller içinde, öylesine güzel olan diğer dünyayı yöneten iki Tanrısal varlık da birdenbire görünür, yıldızların aydınlığı hemen, eşsiz bir parlaklıkla onların çevresini donatırken, tüm bunları kaplayan gökyüzü de hoş maviliğiyle, hepsinin ardında muhteşem bir fon oluştururdu. Biri, dünyaya ilk nefesini saldığı andan beri tanıdığı bir ana sevgisiyle aydınlıktı, diğerinin yüzüyse, zeki, mütevazı ve güzelliğiyle parlıyordu. Ve bu yüz, yeni yeni giriyordu hayatına.

O küçük ve insana sadece kasvet veren duvarlar içindeki günlerinde Gora, bu yüzün hatırasında canlandığında, içindeki eğilimine söz geçiremiyordu. Derin düşünceye ulaşmak, bu duvar içinde, onun insana yüklediği çileleri, gerçekliği ve herhangi bir öze sahip olmayan bir düş haline getirmekteydi. Yüreğindeki çarpmalar, sanki görünmez bir şey gibi, usulca göğe doğru süzülüyor ve tatlı maviliğe karışıyordu. Sonrasında ise, bu çarpıntılar, çiçekleri ve yaprakları ahenkle dolaşıp, alışık olduğu âlemin kıyılarına vuruyordu. Gora, bunların arsında, kendini bu hayallerden çekinmemesi gerektiğine inandırmıştı. Bu yüzden neredeyse tüm bir ayını, yarattığı hayallerin kollarında geçirmişti. Bu kendini bırakışın bahanesi olarak da, tek korkulması gerekenin gerçeklik olduğunu düşünmüştü.

Hapishane kapısından çıkar çıkmaz karşılaştığı Pareş Babu'yla, içine büyük bir sevinç dalgası dolmuştu. Bu sevincin altında, sadece onu görmek değil, son günlerde kafasına yerleşen ve giderek güçlenen bir düşünce de yatıyordu. Aslına bakılırsa, ilk anda Gora, bunu kavrayamamış, ama Kalküta'ya doğru hızla yapılan yolculuk sırasında bunu yavaş yavaş fark etmişti. Ona doğru bu hızlı yönelişin tek nedeninin, onun karakterine duyduğu saygı olmadığını anlamıştı.

Şimdi Gora, tekrar savaş için hazırlık yapıyor ve kendisine yenilmemek üzere sözler veriyordu. Yolculuk sırasında güvertede oturup, kendisine doğru gelen tehlikeden uzak durmaya ve en küçük bir bağın bile kendisini kontrol etmesini önlemeye çalışmış, bu mü-

cadeleye devam etmek üzere karar almıştı. Binoy'la tartıştıklarında da ruh hali bu şekildeydi. Uzun süren bir ayrılığın ardından en yakın arkadaşıyla ilk karşılaşmalarında böylesine çatışmaları, eğer Gora kendi içinde büyük çatışmalar yaşamıyor olsaydı, bu denli büyük ve şiddetli gerçekleşmeyecekti. Açıkça ortadaydı ki, onunla çatışmaları sırasında söz konusu olan gerçeklik, Gora'nın kendine duyduğu saygıyı, onurunu ilgilendiriyordu. Tartıştıkları meselenin ne kadar önemli olduğu, sözlerindeki sertlikten rahatlıkla anlaşılıyordu. Gora'nın sert çıkışları, Binoy'un da aynı şekilde ona karşı çıkışlarda bulunmasına neden olmuştu. Bu şekilde Binoy, Gora'nın ileri sürdüklerini yerle bir etmeye uğraşırken, bunlarda aptalca bir sofuluk buluyor, onun gericiliğine karşı şiddetle karşı çıkarken, Gora'nın kendi içinde büyük bir çatışma içinde olduğunu, bu yüzden kendisine böylesi ağır saldırılarda bulunduğunu düşünemiyordu. Aralarında geçen büyük tartışmanın ardından Gora, bu savaş alanını Binoy'a terk etmemek üzere karar almıştı. Kendi kendine:

«Eğer kendimi korumak uğruna, Binoy'u da korumak gibi bir çabaya girersem, bu Binoy'un mahvolduğu anlamına gelir!» diye düşünüyordu.

***

Gora, Suşarita'nın karşısında derin düşüncelerine gömüldü. Bakış açısında Suşarita, sıradan biri ya da herhangi bir varlık değildi onun için. O, Gora'nın içinde bir fikirdi, onun varlığında Hindistan kadınlığının şeklini buluyordu Gora. Artık Suşarita, memleketindeki ailelerin samimiyetinin, sevgi ve erdemliliğinin insan şeklindeki görünüşüydü. Onun bu şekilde, annesinin yanında oturduğunu görmek, içini tarifsiz bir sevinçle doldurdu. Tüm Hint çocuklarını ışığıyla aydınlatan Tanrısal bir varlık, hastalara, bahtsızlara yardıma koşan, en zavallı hale düşmüşleri bile feraha ulaştırandı o! Acılar içinde kıvranan en zavallılar için bile bir şey yapmak için çılgına dönen, nefret adına en küçük bir his duymayan, karşısına geçilip tapınılması gerekirken, kendisinden kat be kat aşağı olanlara bile içten bir şekilde elini uzatan üstün bir güçtü o! Onun için Suşarita, narin ve yetenekli ellerce, tüm işlerin üzerine vurulan bir muafiyet damgası ve Tanrının, insanları onunla ödüllendirdiği sabırlı ve güçlü aşkın sonsuz hediyesiydi.

Bu düşüncelerin ardından kendi kendine:

«Tanrının bizler için gönderdiği bu lütfu nasıl fark edememişiz. Anlaşılan bizlere hep gizli kalmış, hiçbir önem taşımayan şeyler yüzünden gözlerimizden saklanmış. Nasıl kötü bir halde olduğumuzu, bundan daha iyi anlatan bir şey olabilir mi?»

Gora, birden memleketinin asıl adının 'kadın' kelimesi olduğunu düşündü. O, Hint topraklarının tam ortasında durur ve biz, onun hizmetçisiyizdir. Memlekette meydana gelen felaketler, ona yapılan hakaretlerden sebebiyledir. Bu haksız saldırılara karşı kayıtsızlığımız için, tüm erkekler olarak utanç duymalıyız.

Gora, arka arkaya zihninde beliren düşüncelere şaşmış bir haldeydi. O ana kadar Hindistan için düşündüğü ne varsa, neler geliştirmişse beyninde, yüreğinde, bütün bunların, kadınları hak ettikleri biçimde algılamadığı sürece eksik kalacağını hiç düşünmemişti. Vatanına yönelik görev düşüncesi, kadınlarla ilgili bulanık ve özü olmayan anlayışı yüzünden ne kadar eksiz, ne kadar anlamsızdı! Görev düşüncesinde gereken güç, fazlasıyla vardı, ama öz yoktu... Kasları yerindeydi, ama sinirden yoksundu.

Gora, ansızın şu fikirle yüz yüze gelmişti: «Kadınlarımızı kendimizden uzaklaştırdığımız, hayatımıza ne kadar az yer verdiğimiz ölçüde erkekliğimiz de o kadar zayıf kalacaktır.» Işte bu düşünceyle de Suşarita'ya: «Demek siz geldiniz,» dediğinde, sadece bir nezaket yoktu sesinde, onun ötesinde başka şeyler hissedilebilirdi bu seste. Verdiği selamda, içinde duyduğu sevinç ve hayranlık da saklıydı. Gora'nın üzerinde hapishane hayatının izleri belirgin bir şekilde görünüyordu. Eskisi gibi sağlam yapılı birinden çok uzak bir görünüşe sahipti. Önüne gelen yiyecekler öylesine ağza konmaz şeylermiş ki, neredeyse bir ay süresince oruçlu kalmıştı. Yüzünde de o eski ışıltı gitmiş, soluk benzi dikkat çekiyordu. Kesilmiş saçlarının arasında, yüzünün zayıflığı iyice ortaya çıkıyordu.

Onu böylesine zayıflamış gören Suşarita'da, kederle karışık saygılı bir yakınlık oluşmuştu. Bu halde içinden, Gora'nın önünde eğilmek ve ayağının tozunu almak geldi. Gora'yı saf bir alev gibi görüyordu içinde. Neyle alev aldığı bilinmeyen, dumansız bir alev... Içinde hissettiği sevimli telaşa karışan saygısı, yüreğini avucunda sıkıyor ve tek kelime bile etmesine izin vermiyordu.

Sessizliği bozan Anandamoyi:

– Şimdi çok daha iyi anlıyorum, dedi. Eğer bir kızım olsaydı, gerçekten çok mutlu olurdum. Sevgili Goracığım, sensiz geçen zamanlarımda Suşarita bana nasıl destek oldu, anlatamam. Bu son zamanları yaşamadan önce, üzüntülerin de güzel bir karşılıklarının olabileceğini, bizlere hiç beklemediğimi, aklımızdan geçmeyen sevinç ve huzuru getirebileceğini düşünmezdim. Biz insanlar, kendimizi tamamen kaderin ellerine bırakır ve Tanrı'nın çektiğimiz güçlükler arasına sıkıştırıp bizlere gönderdiği yardımın farkına varamayız. Bu sözlerin sizi utandırmasın, incitmesin sevgili kızım... Öyle ki, sizinle beraberken, o kederli günlerin bana nasıl bir huzur verdiğini, sizin bundaki payınızı söylemeden edemeyeceğim.

Bu sözlerin ardından Binoy, utançla başını öne eğen Suşarita'nın yüzüne minnetle baktıktan sonra Anandamoyi'ye dönerek:

– Anne, dedi. Nasıl hüzünlü zamanlarınızda yanınızda bulunup bu halinize ortak olduysa, şimdi de mutlu anlarınızda sevincinizin artmasına neden oluyor. Yüce görüş ve kalp seviyesine sahip böylesi kişiler, insanlara her zaman en candan dostlar olmuşlardır.

Bu sırada Binoy, Suşarita'nın söylenenler karşısındaki çekingen halini fark edince:

– Didi, diye seslendi. Nasıl yakalanan bir hırsızın çevresi, kurbanlarınca sarılırsa, işte şimdi biz de sizi elimize geçirdik. Ve bu yüzden de, ne söylersek, katlanmak zorundasınız. Hem kaçacak bir yeriniz de yok. Sizinle tanıştığımdan bu yana kimseyle sizinle ilgili konuşmamış, susmuştum. Buna karşın sizin, nasıl bir değere sahip olduğunuzu da anlamıştım ve bunu uzun süre içte tutmanın mümkün olmayacağını da biliyordum.

Bu sözler üzerine araya giren Anandamoyi, gülümseyen bir alaycılıkla:

– Demek susmuştunuz, dedi. Evet, her zaman içine kapanık biri olmuşsunuzdur. Fakat yine de sevgili kızım, siz bakmayın ona, sizinle ilk tanıştığı gün bile sizden nasıl övgülerle bahsettiğini bilirim.

Gülerek araya girdi Binoy:

– İşte siz de duydunuz Didi, dedi. Birinin sahip olduğu meziyetleri anlamakta ve bunun karşısında da minnetimi ödemekte nasıl biri olduğuma tanığım da var, gördüğünüz gibi.

Bu sözler üzerine artık suskunluğunu bozan Suşarita:

– Asıl bu, sizin meziyetinizi gösteriyor! dedi.

Binoy, itiraz eden sesiyle:

– Sahip olduğum meziyetleri, benden duymamalısınız. Bunları öğrenmek gibi bir isteğiniz varsa, annemi dinlemelisiniz. Eminim ki, sonunda çok şaşırırsınız. O kadar ki, ben bile onu dinlerken, şaşkınlıktan ne diyeceğimi bilemiyorum. Eğer annem, benim hayatımı kitaplaştırmaya söz verirse, genç yaşta ölmeye bile razı olurum.

– Şuna bakar mısınız, diye araya girdi Anandamoyi. Nasıl konuşuyor?

Bu şekilde aradaki gerginlikler ortadan kalkmış, herkes rahatlamıştı. Suşarita, gitmeye hazırlanırken Binoy'a dönerek:

– Bugünlerde bize gelmeyi düşünmez misiniz? diye sorarak, onu davet etti. İçinden geçmekle beraber, Gora'yı davet etme cesaretini gösteremedi. Gora, bu durumdan alınarak, içinin burkulduğunu hissetti.

Binoy'daki herkesle rahat bir şekilde arkadaşlık kuramayan bir yapısı olmasına, her çevreye onun gibi girememesine daha önce hiçbir şekilde üzülmemiş, hatta bunu hiç düşünmemişti. Oysa şimdi, bu konuda kendisinde olan eksikliği derinden hissetmekteydi.

***

Binoy, Suşarita'nın davetinin altında, kendisi ile Lolita'nın evliliği konusunun konuşulmak isteğinin olduğunu anlamıştı. Bu noktada kesin bir karara varmış olsa bile, bu meselenin kapanmasının hiçbir zaman mümkün olmadığının farkındaydı. Yaşadığı sürece, bu iki gruptan hiçbiriyle, arasındaki bağları koparmamaya kararlıydı.

Bu konudaki tek üzüldüğü şey, bunu Gora'ya nasıl anlatacağıydı. Öyle ki, bu noktada Gora, sadece bir tek kişi anlamına gelmiyordu, Gora, onun için gençlik döneminin inanç ve görüşlerinin temsilcisiydi. Hayatındaki en büyük destekti. Aralarındaki arkadaşlık, Binoy için tıpkı bir sevinç gibi, hayati bir şeydi. Gora ile arasında oluşan herhangi bir çatışma, onun kendisiyle olan çatışması demekti. Bütün bunların yanında ilk hareke'tin ardından zor bir durum karşısında duyulan çekingenlik de silinip gitmişti. Lolita ve kendisi hakkında olanları ve durumların geldiği noktayı Gora'ya anlattıktan sonra, daha güçlü hissediyordu... Ameliyat öncesi hasta, oldukça

kaygı içindedir, ama ilk neşter darbesinin verdiği acının yanında, bir ferahlık da hisseder. Düşünürken çok vahim gelen bir şeyle yüzleşildiğinde, onun çok daha az yorucu bir şey olduğu anlaşılır.

Binoy, bu konuyla doğrudan yüzleşmeyi, tek başınayken bile beceremiyordu. Fakat şimdi, bunu tüm ayrıntılarıyla ele alabilmeye başlamıştı, çünkü bunun için ilk adımı atmış, Gora'yla konuşmuştu. Şimdi o da, Gora'ya karşı nasıl deliller ileri süreceği üzerine düşünmeye girişmişti. Bu şekilde, Gora tarafından kendisine gelen hücumları etkisiz hale getirebileceğine inanıyordu... Eğer, Gora ile aralarında düzenli bir tartışma ortamını yakalayabilirse, daha doğrusu Gora, buna izin verirse, azıcık ateşlense bile, kesin bir çözüme ulaşabileceğine inancı büyüktü. Ancak düşünceleri boşa çıkıyordu, çünkü Gora, ciddi bir tartışma ortamına pek yanaşmıyordu. Onun bu tutumu, Binoy'u oldukça öfkelendirmişti. Bu öfkeli haliyle, kendi kendine şöyle diyordu:

«Görünüşe göre, Gora, ne benim düşüncelerimi anlamak ne de kendi düşüncelerini bana anlatmayı istiyor. Tek yaptığı acımasızca eleştirmek! Peki, onun bu sert tavrının ardından yelkenlerimin ipini bırakacak mıyım elden? Hayır! Ben doğru yolda ilerlediğimi biliyorum!»

Bunları düşünüp, kendisine defalarca tekrarlarken «doğru yolda» sözcüklerini, sanki canlı birer varlıklarmış gibi, içinde hissediyordu. Bu konu için Gora'ya kafa tutmak için, oldukça sağlan dayanaklara ihtiyacının olduğunu biliyordu. Gerçekliği kendisi için bir yardımcı olarak kabul ettikten sonra, bunu kendisine tekrarlayıp durdu. Tanrının da kendisine bu yolda destek olduğunu düşündükten sonra, nefsine de ayrı bir saygı duydu. Şimdi Suşarita'ya giderken, başı daha bir dik, kendine daha bir güvenliydi.

Yolda böylesine gururlu yürürken, buna sebep olanın, Tanrı'nın desteğini içinde hissetmesi mi, yoksa başka bir kuvvet mi olduğunu kendisi de pek bilmiyordu.

Eve girip mutfak kapısının önüne geldiğinde Harimohini'nin yemek hazırlamakta olduğunu gördü. Ona, bir Brahman çocuğu için sakıncasız bir yemek daveti aldığını söyleyip üst kata çıktı. Yukarıdaki katta dikiş dikmekte olan Suşarita, başını kaldırmadan zihnindeki konuya girdi:

– Lütfen dinleyin Binoy Babu, dedi. Ortada büyük bir engel olmamasına karşın, tamamen dış etkenlere dayalı bir karşı çıkışın, bizi geriletmesine izin vermemiz doğru mu sizce?

Bu görüş, Binoy'un Gora'ya karşı savunduğu görüştü... Şimdi ise, Suşarita'nın karşısında bunun tersini savunur gibiydi. Onun bu halini gören biri, Gora ile yaptığı çarpışmaya nasıl bir anlam verebilirdi?

– Siz de dış etkenli karşı çıkışlara önem veriyorsunuz, yanılıyor muyum? diye sordu Binoy.

– Fakat bunun belirli bir açıklaması var, diye karşılık verdi Suşarita. Bu karşı çıkışlar, tamamen dış kaynaklı değil! Bizim cemaatimiz, din ilkeleri üzerine kurulmuş bir cemaattir. Buna karşın sizin cemaatiniz, toplumsal kural ve yasaklarla yönetilmektedir. Bundan hareketle şu açıktır ki, Lolita'nın kendi cemaatini terk etmesi, onun manevi hayatının temel unsurlarından uzaklaşması anlamına gelir. Buna karşın siz, böyle davranırsanız, böylesine büyük bir fedakarlıkta bulunmuş olmayacaksınız!

Suşarita, böylece dinin, tamamen kişisel bir konu olduğunu ve din ile herhangi bir kuruluş saflarına geçmenin aynı ölçütlerle değerlendirilemeyeceğini açıkça ifade etti.

Bu sırada içeri Satiş daldı ve elindeki bir mektupla gazeteyi Suşarita'ya uzattı. Binoy'un orada olması, Satiş'i oldukça heyecanlandırdı. Bununla beraber de neden pazar değil de cuma gününde olduklarını düşünerek üzüldü. Çünkü okula gitmek zorundaydı. Yine de hemen Binoy ile neşeli bir sohbete daldı. Onlar, neşeyle sohbet ederken, Suşarita da Satiş'in getirdiği gazeteyi okumaya başlamıştı. Satiş'in 'mektup' diyerek verdiği birkaç satırlık pusula, Lolita tarafından gönderilmişti. Tanınmış bir Brahmo ailesi, gazeteye bir Brahmo ile Hindu ailesi arasında kurulacak bir evlilik üzerine yazı yazmışlardı. Habere göre, bu tehlikeli durum, erkeğin çekingenliği sayesinde, şimdilik atlatılmıştı. Bu şekilde ilerleyen yazıda, Brahmo ailesinin zayıflığı kıyasıya eleştirilirken, Hindu olan genç adamın inançlarına olan bağlılığı da bir o kadar övülmekteydi. Yazı bu karşılaştırmanın ardından, Brahmo ailesini kötüleyici üslubuyla devam ediyor, sonra da son buluyordu. Bütün bu yorum ve tepkilere karşın Suşarita, bu evliliğin gerçekleşmesi gerektiğini düşünüyordu. Ve bunun basit bir tartışma sonucu gerçekleşmeyeceğinin

de farkındaydı. Bu yüzden de, o anda Binoy ile birlikte olduğunu belirtmeden bir mektup yazarak Lolita'yı yanına çağırdı. Cuma gününü, pazar yapmanın mümkün olmadığını kabullenmek zorunda kalan Satiş, okul için hazırlanmaya başladı. Suşarita da kalktı ve Binoy'dan özür dileyerek yıkanması gerektiğini belirtti.

Odada tek başına kalan Binoy için, Satiş'ten önceki tartışmanın harareti de bir anda kaybolmuştu. Birdenbire yine o telaşlı, heyecanlı genç adam canlanıvermişti içinde. Saat dokuza geldiği için, yoldaki kalabalık da oldukça azalmıştı. Her yanı kaplayan sessizliği dağıtan tek şey, Suşarita'nın masası üzerinde duran saatin tik tak sesleriydi. Odaya hakim olan hava, yavaş yavaş Binoy'u da sarmıştı. Şimdi odanın içindeki en küçük ayrıntıya bile büyük yakınlık duyuyordu. Masaya ait tüm eşyalar, son derece düzenli bir şekilde yerleştirilmişti. İskemlelerin işlemeli örtüleri, koltuğun hemen önündeki geyik postu, duvarlara özenle yerleştirilmiş tablolar, küçük bir rafa dizilmiş kırmızı ciltli kitaplar ve bunlar gibi odadaki her şey Binoy'da büyülü bir etki yaratıyordu. Bu büyülü hava içinde Binoy, iki dostun birkaç gün önceki sessizlik ve yalnızlıkla gerçekleştirdikleri konuşmaları tatlı bir ürperişle hatırlar gibiydi. Binoy, o gün Lolita ve Suşarita'nın nasıl oturduklarını, tavırlarını, mimiklerini yeniden gözünde canlandırmaya çalışıyor, Pareş Babu'nun: «Sizin Lolita'ya olan ilginizi Suşarita'dan öğrenmiştim!» demesini yorumluyor ve bu şekilde içindeki hazzı daha bir arttırıyordu.

İçindeki heyecan, tatlı bir melodi olmuş, tüm benliğini sarmıştı. Bir oyuncu ya da şair olmadığı için, içindeki bu tatlı melodiyi şekillendiremiyor ve buna çok dertleniyordu. Şöyle bir harekete geçse, amacını elde edebilecekti, böyle hissediyordu. Ne var ki bu amaç, oldukça karanlıktaydı ve buna ulaşmanın yollarını bulması pek kolay olmuyordu. Araya gerili duran basit perde yüzünden engelleniyor, bunun ötesinde amacından gitgide uzağa sürükleniyordu. Ve Binoy, bu perdeyi yırtmaya ne güç ne de cesaret bulabiliyordu kendinde.

Binoy, bu şekilde düşüncelere dalmışken kapıya gelen Harimohini, ona soğuk bir şeyler içmek isteyip istemediğini sordu. Binoy, bir şey istemediğini söyleyince, kadın içeri girip oturdu. Harimohini, Pareş Babu'nun evindeyken Binoy'a son derece sıcak yaklaşmış ve hemen kaynaşmıştı onunla, ama sonra Suşarita ile birlikte, ken-

disinin sayabildiği bu eve geçtiğinden beri gelen herkese tedirgin bir tavırla yaklaşıyordu. Suşarita'da gördüğü ve onaylamadığı çoğu davranışın nedeni olarak arkadaşlık ettiği kimseleri görüyordu. Binoy'un bir Brahmo olmamasına karşın, nasıl olup da Hinduluğunun kurallarına tam anlamıyla uymamasının nedenini bir türlü kavrayamıyordu. Bu yüzden, bir Hindu olsa da, bu genci Tanrılarına adayarak hazırladığı yemeklerinden yemek için, kendisiyle aynı sofrada bulunmasını pek istemiyordu. Bu bakış açısıyla yaklaştığı Binoy'a:

– Siz ki, bir Brahman'sınız evladım, dedi. Söyleyin bakalım, her gün yapmanız gereken akşam ibadetini yerine getiriyor musunuz?

Bu soruya karşılık Binoy, şöyle savundu kendini:

– Ah teyzeciğim! Bir bilseniz, bize gece gündüz demeden öyle kitaplar okutup ezberlettiler ki, akşam ibadeti zamanında neler okumam gerektiğini bile unutturdular.

– Ama bakın Pareş Babu'ya... O da oldukça çok kitap okumuş, fakat buna karşın hiçbir ibadetini aksatmıyor.

– Pareş Babu'nun yaptığı gibi ibadetleri yapabilmek için, sadece bazı terimlerin unutulmuş olması yetmez teyzeciğim. Onun ulaştığı seviyeye ulaşmış olabilseydim, inanın ben de onun gibi dualarımı eder, ibadetimi yerine getirirdim.

Bu sözler üzerine Harimohini, kızgın bir sesle:

– O seviyede değilseniz, atalarınızın ibadetini de mi yerine getiremezsiniz? diye sordu. Hiçbir seviyede olmamak, hiçbir şey olmamak daha mı iyi geliyor size? Ne olursa olsun insan, dinsel bir yaratıktır. Râma'ya ya da Ganj'a tapsın, ama sizin ilerlemekte olduğunuz yol, doğru bir yol değil!

Harimohini, daha bir şeyler söyleyecekti, ama bu sırada Lolita girdi içeri. Binoy'u görünce birden ürperdi, ama yine de kendini hemen toparlayarak Suşarita'yı sordu.

Harimohini cevap olarak:

– Yıkanmaya gitmişti! dedi.

Lolita, burada oluş sebebini açıklamak gibi bir zorunluluk hissederek:

– Beni, buraya çağırtmış da! diye ekledi.

– İyi ya, dedi Harimohini. Otur şöyle, birazdan gelir o da!

Aslında Harimohini, Lolita'nın burada oluşundan da pek memnun değildi. Çünkü Suşarita'nın tamamen kendi etkisiyle hareket etmesi için, önceki hayatındaki herkesle bağının kalmamasını istiyordu. Lolita'nın diğer kız kardeşleri pek sık gelmiyorlardı. Geldikleri zamanlarda da Suşarita ile konuşmalarını, evde hemen yapılması gereken bir iş icat edip onu ileri sürerek kesiyordu. Ya da Suşarita'nın okuduğu kutsal kitaplara gereken ölçüde kendini vermemesi konusundaki şikayetlerini açarak ve bunun üzerinde uzun uzun konuşarak onların kendi aralarında konuşmalarına fırsat vermiyordu. Bunun yanında Suşarita'yı bir kitaba dalmış gördüğünde, kitap okumanın kızlar için faydasız, hatta zararlı bir iş olduğunu söyler dururdu. İşin özünde ise Suşarita'yı istediği gibi yönlendiremiyordu ve bunun suçlusu olarak da ya kitap okumasını ya da onun görüştüğü kimseleri görüyordu.

Harimohini için, davranışlarını onaylamadığı Lolita ve Binoy ile birlikte aynı ortamda bulunmak can sıkıcı bir durumdu. Onlara birçok konuda içerlese de, yanlarında oturmak için kendini zorluyordu. İkinin arasında gizliden bir bağın varlığını sezer gibiydi. Bu yüzden de şu şekilde düşünüyordu:

«Cemaatiniz ve onların üyeleri, aranızdaki böyle bir yakınlığa izin verebilir, ama ben bu şekilde bir kepazeliğe, Hıristiyan'ca işlere, hele de kendi evimde izin vermeyeceğim!»

Bu bekleyiş süreci Lolita'nın da canını sıkmaya başlamıştı. Önceki gün Suşarita ile beraber Anandamoyi'nin ziyaretine gitme kararı almışlardı. Fakat yola çıkacakları an geldiğinde, cesaretsizliğe düşmüş ve gitmekten vazgeçmişti. Gora'ya saygı duymakla beraber, yine de kendisine zararlı olacağını düşünüyor ve gizliden bir düşmanlık da içinde ona karşı. Bu noktadaki inancı öyle güçlüydü ki, Gora'nın zindandan çıktığını duyduğu günden beri Binoy'a duyduğu hisler bile değişikliğe uğramıştı. Öncesinde Binoy üzerinde sahip olduğu etki için kendisiyle övünür dururdu. Binoy'un Gora'nın etkisi altında davranmasını ise, bir zayıflık göstergesi olarak görür ve bu duruma fena halde bozulurdu.

Lolita'nın içeri girişiyle Binoy da bir kaygı dalgasının içinde kabardığını hissetti. Lolita ile ilgili değişmeden kalacak hiçbir fikre tam olarak sarılamıyordu. İkisi hakkında ortada dolaşan söylentilerden bu yana, zihni karmakarışık bir hal almıştı. Düşünceleri

mıknatıs tutulmuş, bir makine ibresi gibi durmadan yön değiştiriyor, dönüp duruyordu. Lolita da içeri girince, Binoy'u görür görmez, onun endişelerinin üstesinden gelip bu söylentileri sonlandırmak üzere çağrıldığını anlamıştı. Bu durum için, kendisini çağıran Suşarita'ya da içerlemişti. Bu halde, daha fazla oturmak istemediği için Harimohini'ye dönerek:

– Suşarita geldiğinde, ona gitmek zorunda olduğumu söyleyin, diye rica etti. Daha sonra yine uğrarım!

Bu sözlerinin ardından, Binoy'dan tarafa hiç bakmadan odadan ayrıldı. Onun gidişinin ardından Harimohini de odada kalmasına bir gerek kalmadığını düşünerek ayağa kalktı ve yapması gereken işler olduğunu söyleyip çıktı.

Binoy, Lolita'nın gözlerindeki, belli etmemeye çalıştığı öfkeyi fark etmekte gecikmemişti. Fakat bunu görmeyeli epey zaman olmuştu. Artık ondaki bu duyguların değiştiğini düşünerek kapıldığı endişelerinden kurtulmuştu. Lolita'nın kendini iğnelemek için hiçbir fırsatı kaçırmadığı, zor zamanlar çok geride kalmıştı artık. Ancak Lolita'nın silahları pek pas tutmuşa benzemiyordu. İşte şimdi aynı silahlara tekrar sarılmaya başlamıştı.

Binoy gibi duygusal ve alıngan biri için, onun öfkesine katlanmak, zaten oldukça güç bir şeyken, şimdi kendisini anlamayıp hor görmesine katlanmak tamamen zorlaşıyordu. Onun, kendisini Gora'nın sözünden ayrılmayan küçük bir uydu gibi gösterip alay edici tavırlar sergilediğini yeniden hatırlamaya başlıyordu. Şimdiki çekingen halinin de, Lolita tarafından korkaklık göstergesi olarak algılanabilme olasılığı, Binoy'u allak bullak ediyordu. Tam bir görev adamının sahip olduğu cinsten titizliğini, Lolita'nın korkaklık olarak algılaması ve kendisinin yanında bu konunun açılmasına kesinlikle fırsat vermemesi, hazmedilecek ya da hoş görülecek bir şey değildi...

Bu konunun enine boyuna tartışılma ortamının birden elinden alınışı, Binoy için büyük bir ceza niteliğindeydi. Bunun sebebi de kendisinin, fikirsel çatışmada son derece yetenekli, söz konusunda uzman, savunduğu herhangi bir görüşü sonuca ulaştırmak konusunda bir eşinin daha olmadığını biliyordu. Aralarında herhangi bir anlaşma olmasa da Lolita, Binoy'a düşüncelerini açıklayıp savun-

ma fırsatı vermiyordu. Bununla da kalmıyor, şimdi bile Binoy'u bundan mahrum bırakıyordu.

Binoy, kafasındaki bu düşüncelerle büsbütün öfkelenmişti. Masada duran bir gazeteye sinirli sinirli göz gezdirmeye başladı. Altı çizilmiş birkaç satır dikkatini çekti. Bu satırlar, kendisi ile Lolita hakkında yorumlar içeriyordu. Bu yazıyı okudukça, Lolita'nın üyesi olduğu cemaat tarafından sürekli hakaretlere uğrayacağını daha iyi anlıyordu. Bunun yanında, Lolita gibi onurlu bir kızın, kendisini bu saldırılardan kurtarmak için bir şeyler yapmak yerine, ince sosyal tahlillerle uğraşmasına büyük bir öfke duyacağını da anlayabilirdi. Binoy, Lolita'nın kimin, nasıl yorumlar yaptığına aldırmadan gösterdiği cesaretle kendi tutumunu yan yana getirince büyük bir utanç duydu.

Banyosunun ardından Satiş'in karnını doyuran ve okula gönderen Suşarita, düşünceli bir halde tek başına oturan Binoy'un yanına geldi. Onun yüzündeki kederi görünce, aynı konu üzerine konuşmaktan vazgeçti. Hazırlanan sofraya geçerken Binoy'un dini arınmada bulunmadığını gören Harimohini, onu azarlayarak:

– Beni dinle Binoy, dedi. Eğer Hinduluğun gereklerini umursamıyorsan, bence Brahmo olman çok daha yerinde bir davranış olacaktır.

Binoy, bu tepki üzerine kırılmış bir sesle:

– Hiç meraklanmayın teyzeciğim, dedi. Günün birinde Hinduluğun, farklı dinlerden olanlara dokunmamak, belli yiyeceklerden sakınmak ya da bunlara benzer yasak ve kurallar olduğunu düşünmeye başlarsam, Müslümanlığa veya Hıristiyanlığa geçmekte hiçbir sakınca görmem. Buna karşın içimdeki Hinduluk inancının henüz eksilmemiş olduğunu da bilmenizi isterim.

Binoy, oradan ayrıldığında, yaşadığı ve hepsi de peş peşe gelen sarsıntılardan öylesine perişan bir haldeydi ki, kendisine koca dünya üzerinde bir başına kalmış gibi hissediyordu. Ağır adımlarla yürüdüğü yolda, başı önünde bu halinin nedenini bulmaya çalışıyordu. Yürürken önüne çıkan küçük bir parkta, bir ağaç altındaki iskemleye otururken, artık adım atmaya halinin kalmadığını hissediyordu. Önceleri zorlu bir durumla karşı karşıya kaldığında, sonucunun ağır olup olmayacağını hiç düşünmez, hemen Gora'yla paylaşırdı bunu. Fakat şimdiki konu da bu yol da kesin bir şekilde

kapalıydı onun için. Bunun için de bu meseleyi tek başına halletmeye mecburdu.

Güneş, önüne oturduğu ağacın dalları arasından üzerine vurmaya başlayınca, tekrar kalkıp yürümeye başladı. Daha bir iki adım atmıştı ki, birinin kendisine seslendiğini fark etti:

– Binoy Babu! Binoy Babu...

Bu seslenişin hemen ardından da cuma günü hafta sonu tatilinin başında olan ve eve dönmekte olan Satiş, yanında belirdi. Heyecanla eline sarılarak:

– Haydi, dedi. Gelin, birlikte eve gidelim Binoy Babu!

– Olamaz, diye karşılık verdi Binoy.

– Ama neden?

– Çünkü böyle sık sık size gelirsem, ev halkının benden bıkması kaçınılmaz Satişciğim.

Satiş bu mazereti, dikkate alınacak derecede geçerli görmediği için ısrar ederek:

– Rica ediyorum, dedi. Lütfen gelin benimle.

Elbette Satiş, evdekilerle, Binoy arasında nasıl büyük bir sarsıntının meydana geldiğinden habersizdi. Küçük Satiş'in bu içtenliği Binoy'u da heyecanlandırmıştı. Pareş Babu ailesi içinde Binoy'a hiçbir şekilde gölge düşmemiş bir mutluluk veren tek kişi, küçük Satiş'ti. Ruhunda en küçük bir şüphenin bulunmadığı tek kişi oydu ve onunla arasında gelişen sevgi, toplumun yönelteceği hiçbir tehlikeyle sarsılmayacak gibi geliyordu Binoy'a. Bu duygululukla kolunu onun omzuna dolayarak:

– Hadi o zaman, dedi. Gelemeyeceği, ama seninle evinizin önüne kadar yürüyebilirim.

Satiş'e sarılan Binoy, ona çocukluğundan bu yana şefkatle sarılan Suşarita ve Lolita'nın içinde duyduğu tatlı duyguyu hissetti.

Satiş her zamanki gibi durmaksızın konuşuyor, bir şeyler anlatıyordu. Onun sevimli gevezeliklerinde Binoy, hayatına çöreklenen zorlukların bir anlığına da olsa dağılıverdiğini hissetmişti. Suşarita'nın evine giderken, Pareş Babu'nun evinin önünden de geçilmesi gerekiyordu. Yürünürken içerideki yazı odası da göründüğü için Binoy, oraya geldiklerinde içeri doğru bakmaktan kendini alamadı ve Pareş Babu'yu masasında oturur halde gördü. Sanki birisiyle konuşuyor gibi geldi Binoy'a, ama hiçbir şey fark edemedi.

Fakat birkaç adım daha atınca, sırtı sokağa dönük bir halde, babasının karşısında, bir öğrenci gibi oturan Lolita'yı gördü.

Binoy, Harimohini'nin yanından ayrıldıktan sonra, Lolita tam bir sinir küpüydü. İçindeki kederle başa çıkamayınca da çareyi, sessizce babasının yanına sığınmakta bulmuştu. Pareş Babu, etrafına öyle büyük bir huzur dalgası yayardı ki, içinde kabaranları kontrol altında tutmayı beceremeyen Lolita da çoğu zaman bunun üstesinden gelebilmek için onun yanına gelir ve sessizce, saatlerce yanında otururdu.

O gün Pareş Babu, yanına gelen kızına:

– Neyin var kızım? diye sordu.

– Yok bir şey baba, diye cevap verdi Lolita. Odanız öyle güzel ve serin ki, biraz burada oturmak istedim...

Pareş Babu, onun sesinde saklı kederi anlamakta zorlanmadı. Kızı kederiyle baş edememiş ve yanına sığınmıştı. Buna karşın Pareş Babu'nun içinde de büyük bir keder gizliydi. Bu yüzden de günlük hayatın insana getirdiği küçük sevinç ve kederlerin üzerine yükledikleriyle asıl yükünün hafifleyeceğini umuyordu. Ve bu halde düşüncelere dalıp gidiyordu.

Baba ve kızının böyle baş başa oturuşunu gören Binoy, bir an adım atmadan öylece kalakaldı. Durmadan konuşan Satiş'i bile duymaz olmuştu. Binoy odadaki manzaraya dalmışken Satiş de ona bir savaş taktiği konusunda akıl danışıyordu. Kendi ordusu ile düşman ordusunun arasına, kendisinin yetiştirdiği bir kaplan sürüsünü sokarsa, zafer kazanabileceğini düşünüyor ve bunun için Binoy'un ne düşündüğünü soruyordu. O ana kadar düzenli giden soru ve cevapların ardından, son sorusuna cevap alamayan Satiş, Binoy'un baktığı yöne doğru baktı. O anda gördüğü Lolita'ya bağırarak:

– Hey, Didi, dedi. Lolita Didi! Bak, okul çıkışında Binoy Babu'yla karşılaştım.

Lolita, Binoy'un adını duyar duymaz iskemlesinden ayağa sıçramıştı. Pareş Babu da pencereye doğru eğilip dışarıya doğru baktı. Binoy, hiç hesaplamadığı bu durum sonucu, kendilerini rahatsız ettiği için onlardan özür diledi. Bununla beraber Satiş'i gönderip Pareş Babu'nun yanına gittiğinde, Lolita'yı odada göremedi. Onların arasına bir düşman gibi girip huzurlu birlikteliklerini bozduğunu

düşünerek büsbütün canı sıkıldı. Bu yüzden de çekinerek, Pareş Babu'nun gösterdiği yere oturdu. Karşılıklı hal hatır sorularının ardından Binoy:

– Son zamanlarda, diye söze başladı. Hinduluk kural ve geleneklerine olan inancımın zayıfladığını, daha açığı, her geçen gün biraz daha bunların dışında hareket ettiğimi fark ediyorum. Bu da zihnimde: «Acaba Brahmo Samaj cemaatine sığınabilir miyim?» sorusunu doğuruyor. Bu konuda bana göstermenizi gerçekten çok isterdim.

Aslında bu fikir, en fazla yarım saat önce, sadece bir gölge gibi geçmişti Binoy'un zihninden. Pareş Babu, onun bu sözlerine öyle şaşırdı ki, bir süre hiçbir şey diyemedi, ama sonra:

– Her yönüyle ele alıp düşündünüz mü bunu? diye sordu.

Buna karşılık Binoy:

– Aslına bakarsanız, bu gibi bir konuyu uzun uzadıya incelemenin gereksiz olduğunu düşünüyorum, dedi. Tüm mesele, iyi ile kötünün ayrımına varabilmekte... Bu, tamamen sadakatle ilgili bir meseledir. Bu yaşıma kadar aldığım eğitim, edindiğim bilgi birikimi, dıştan gelen güçlere koşulsuz uymayı dini temel prensibi olarak algılamama engel oluyor. Eğer bunlara uyulursa, atılan her adımda birbiriyle uyumsuz durumlara düşmek kaçınılmazdır, diye düşünüyorum. Hindu sofularla olan ilişkimi devam ettirdiğim sürece, davranışlarım onlarla çatışacak ve ben bunun anlamsız olduğunu, hatta buna hakkımın olmadığını düşünüyorum. Artık bu gibi yeni kaygılara gömülmeden, devam etmekte olan bu yanlışa son noktayı koymanın gerekliliğine inanıyorum. Öyle ki, bunun tersi yönde hareket ettiğim sürece aynada gördüğüm insana saygımı yitireceğim.

Böylesi bir açıklamanın Pareş Babu için çok da bir gereği yoktu, fakat Binoy'un aldığı kararı daha göz önüne serebilmesi için bu açıklamalara ihtiyacı vardı. Bu açıklama sonunda, içinde süre giden iyi kötü çarpışması son bulmuş ve ruhunu kötüden arındırmıştı. Bu zafer kazanmışlık duygusuyla da şimdi göğsü kabarıyordu Binoy'un. Artık söz konusu olan onun erkeklik onuruydu.

Pareş Babu, her zaman koruduğu sakinliğiyle:

– Din meselesi hakkındaki düşünceleriniz nasıl Binoy Babu, diye sordu. Brahmo Samaj'ın görüşlerine uygun mu?

Bu soru üzerine kısa bir an sessiz kalan Binoy, sonrasında:

– Aslına bakarsanız önceleri iman sahibi biriydim, dedi. Bunun için türlü ortamlarda ateşli tartışmalara bile girişirdim. Fakat bugün dönüp kendime baktığımda dini bakımdan çok da gelişmemiş görüyorum kendimi. Bu fark edişi de sizinle tanışmış olmaya borçluyum. Ben daha önce hiçbir zaman öyle derin bir din ihtiyacını duymadım içimde. Bu yüzden de içimde var olduğunu sandığım şey, yüzeysel bir duygudan öteye gitmedi. Sonuç olarak da yaptığım şey, yaşamakta olduğum toplumun inanç düzeni üzerinde hareket etmek oldu. Bunu yaparken de sudan nedenlere dayanıyordum. Dinler arasında daha doğruluk adına hiçbir araştırmada bulunmadım. Diğer dinler içinde öne çıkmışlığını, kazandığı zaferlerini benimsediğim dinin doğruluğunu kanıtlamak benim için yeterli oluyordu. Bu kanıtlama süreci ne kadar zor olursa, övüncüm de o kadar fazla oluyordu. Şu anda bile günün birinde, doğal ve içtenlikle bağlanacağım bir dinin olabileceğine garanti veremiyorum. Fakat öte taraftan bu bağlılık adına uygun bir ortamda bulunup, bana rehberlik edebilecek insanlarla ilişkide bulunursam, bunu başarabileceğim yönünde bir umuda da sahibim. Şartlar nasıl olursa olsun, sahip olduğum zeka ile çelişen kuralları, bir zafer havası içinde savunmaktan kurtulmuş olacağım.

İçinde bulunduğu durumu Pareş Babu'ya aktarırken, bu yeni görüş ve ruh halini destekleyici nedenler birbiri ardına hücum ediyordu Binoy'un zihnine. Şimdi böylesine bir coşkunlukla, ateşli bir konuşma yapan genç adam, bu karara uzun bir iç çekişmenin ardından varmış olmalıydı. Ondaki coşkunluğa karşın Pareş Babu, ona kesin bir karar öncesi aceleci davranmaması gerektiği konusunda ısrar ediyordu. Onun bu tutumu, Binoy'da, Pareş Babu'nun kendisinin ortaya koyduğu görüşün sarsılmazlığından kuşku duyduğu düşüncesini yaratmıştı. Bununla beraber Pareş Babu'nun tutumu, onun inadını kamçıladı ve kendinden son derece emin olduğunu, hiçbir şekilde bu görüşüne aykırı davranmayacağını söyledi. Bu konuşmalar sırasında ikisi de Lolita ile evlenme konusuna hiç değinmedi.

Bir ara Bayan Baroda, bahane ettiği bir işi öne sürüp yanlarına geldi ve işinin ardından Binoy'u görmemiş gibi yaparak tekrar dışarı çıktı. Binoy, onun gelişiyle Pareş Babu'nun, kendisinin aldığı kararı karısına açacağını düşündüyse de Pareş Babu, bu konuyla ilgili tek söz etmedi. Pareş Babu, bunun için doğru bir zaman olmadı-

ğını düşünmüş, bu yüzden de bunu şimdilik gizli tutmuştu. Binoy, Baroda'nın kendisine gösterdiği küçük düşürücü tavırlar sonucu çok kırılmıştı. Ve bu halde kalmaya dayanamayarak kalktı ve dışarı çıkan Baroda'ya yetişip önünde eğilerek:

– Burada oluşumun sebebini size de söylemek isterim, dedi. Bundan böyle Brahmo dinini öğrenmeye ve Brahmo Samaj içinde yer almaya karar verdim. Beni hor gören davranışınızla beraber, benim bu isteği hak ettiğimi de düşüneceğinizi umuyorum.

Bu sözler, Baroda'nın hayretle olduğu yerde kalakalmasına neden oldu. İlk şaşkınlığının ardından Pareş Babu'ya döndü ve bunun doğru olup olmadığını sorar gibi bir bakış attı. Bu bakışın anlamını hemen anlayan Pareş Babu da:

– Evet, dedi. Binoy Babu, benden kendisini dinimize sokmam konusunda ricada bulunmaya gelmiş!

Baroda, duyduklarıyla içinden büyük bir zafer sevincinin geçtiğini hissetti. Bununla beraber içinden yükselen bu sevinç, pek de saf bir sevinç değildi. Bu sevinçle beraber Pareş Babu'ya ders vermek için de büyük bir istek duyuyordu. Daha önce, tıpkı bir peygamber edasıyla, ona davranışlarından ötürü çok pişman olacağını söylemişti. Öte yandan devam eden söylentiler ve bunun sonucu cemaatleri içinde meydana gelen tartışmalar sırasında, kocasının kayıtsız kalışı da Baroda'yı çok kızdırmıştı. Bütün bunların ardından da şimdi, tüm zorlukların bittiği gibi durduğu şu anda, katıksız bir sevinç duyamıyordu içinde. Bu ruh halinden gelen öfkeli bir sesle:

– Bu karar için daha önce davranıp Binoy'un daha önce bu karar varmasını sağlasaydınız keşke, dedi. Böylece çekilen onca kaygıdan ve üzerimize gelen hakaretlerden kurtulurduk!

– Şimdiki durumla, sizin içinizde büyüttüğünüz kaygıların veya uğradığımız hakaretlerin hiçbir ilgisi yok, diye cevap verdi Pareş Babu. Binoy, Brahmo Samaj içinde yer almaya karar vermiş, hepsi bu!

– Hepsi bu mu? diye tekrarladı Baroda.

Bu sırada söze giren Binoy:

– Size ve ailenize yöneltilen hakaretlerin, bunun sonucu üzerinizde oluşan sıkıntılı durumu gören vicdanım, tüm bunlara sebep olanın ben olduğumu söylüyor.

– Fakat şu var ki Binoy, diye söze girdi Pareş Babu. Bu, dine geçmek konusu, sizin için ikinci derecede öneme sahip olmamalıdır. Size daha önce de belirtmiştim ki, bizlerin yaşadığı zorluklar için, böylesi büyük bir tavır içine girmemelisiniz!

Bayan Baroda:

– Bu dediğinize katılmamak mümkün değil, dedi. Fakat bununla birlikte, yol açtığı onca sıkıntılı durumun ardından köşesinde rahatça oturmasının da kabul edilemez bir şey olduğunu söylemeden edemeyeceğim.

– İnsan sakinliği terk eder, duygularına göre hareket etmeye başlarsa, bundan doğacak sonuçlar iyice karışık bir hal alır. Buna karşın, neden hep harekete geçmekten bahsedilir? Ki bunu yapmamak, çoğunlukla en iyisi olur.

Pareş Babu'nun sözleriyle canı sıkılan Baroda:

– Elbette, diyerek iç çekti. Zaten benim aklım ermez bunlara. Aptallar ne bilebilir ki? Bu yüzden de hiç olmazsa verilen son kararın ne olduğunu öğrenebilir miyim? Ki yapılacak işlerim var!

– Dininize geçişim için gereken törenin, önümüzdeki pazara yapılmasını istiyorum. Tabii ki, Pareş Babu da...

– Hayır, diyerek araya girdi Pareş Babu. Temelinde ailemin sağlayacağı faydanın yattığı böyle bir din kabul töreninde rehberlik etmeyi üstlenemem! Bunun için de gidip doğrudan doğruya Samaj'a danışmalısınız.

Pareş Babu'nun bu kararlı tavrı, Binoy'un içinde cesaretsizlik hissetmesine neden oldu. Öyle ki kendisin, Brahmo Samaj yöneticileriyle karşılaşacak ve cemaate kabulünü isteyecek durumda görmüyordu. Lolita ile adının ağızdan ağza dolaşmasına neden olanın da bu cemaat olduğunu düşününce, cesareti tamamen kırılıyordu. Acaba bu kararı için nasıl bir dilek mektubu yazmalıydı? Nasıl bir üslup kullanmalıydı? Oraya vereceği mektup, Samaj gazetelerinde mutlaka yayınlanırdı. Peki, bu yayının ardından nasıl duracaktı insanların karşısında? Gora da, Anandamoyi de okuyacaktı Samaj'a sunduğu istek mektubunu. Üstelik mektup, Binoy'un sunduğu şekliyle de yayınlanmayacaktı. Bu yüzden de mektubu okuyan Hindular, kendisinin Brahmo Samaj içinde yer almak için yanıp tutuştuğunu düşüneceklerdi. Bu, epeyce insanı derinden sar-

sacaktı, hâlbuki durum bundan çok farklıydı. Eğer açıklayıcı cümleler ve şartlar belirtilmezse, Binoy oldukça utanç duyacaktı.

Binoy'u düşüncelere dalmış halde gören Baroda, bir an telaşlanarak:

– Tabi ya, dedi. Neredeyse unutuyordum. Binoy Babu'nun Samaj içinde bizden başka bir yakını yok ki! Ama bu sorun değil, her şeyi halledebiliriz. Hemen gideyim de yapılması gerekenler için Haran Babu'yu bulayım. Pazar günü deyip geçmeyin, bir bakmışsınız, hemen gelmiş, çatmış.

Baroda, kapının hemen önünde bunları söylerken, merdivenden çıkmakta olan Sudhir'in tıkırtıları duyuldu. Baroda, ona doğru seslenerek:

– Gel Sudhir, dedi. Binoy Babu, önümüzdeki pazar Brahmo Samaj'a girmeye karar verdi!

Bu haber, Sudhir'i tam anlamıyla mest etmişti. Binoy'u birçok yönden takdir eder, çok beğenirdi. Şimdi onun, Brahmo Samaj içinde bulunacağını düşününce, çok mutlu olmuştu. Zaten onun gibi zeki, iyi eğitimli, çok iyi İngilizce bile birinin Brahmo Samaj'a katılmamış olmasını garipsiyordu. Ve işte şimdi, Binoy gibi değerli insanların başka cemaatlerde aradıklarını bulamadığını, bu yüzden de kendisinin de içinde olduğu cemaati tercih ettiklerini düşünerek, gururlandı. Bu sırada bir şey hatırlamış gibi:

– Ama tören pazar gününe yetişemez! dedi. Bu haberin duyurulması gerekir.

Sudhir bu itirazı, Binoy gibi değerli birinin cemaatlerine katılımından herkesin haberdar olmasını istediği için yapıyordu. Buna karşın Baroda:

– Hayır! diye karşı çıktı bu fikre. Pazar günü, bunun için uygundur. Hadi Sudhir, hemen gidip Haran Babu'yu bulun.

Sudhir, birdenbire öyle zavallı bir hale geldi ki, gerçekten görülesiydi. Az önceki coşkunluğunda cemaatinin sarsılmaz gücüne tanıklık ederken, şimdi bununla pek övünç duyamıyordu. Bu işin çevreye duyurulması basit bir iş gibi görünmüştü ona, fakat şimdi aynı iş, altından kalkılamayacak güçlüklerle dolu gibi görünüyordu. Binoy, Haran'ın adını duyunca, ayaklandı ve gitmeye hazırlandı. Ama Baroda'nın, onun gidişine pek izin vermeyeceği belli oluyordu. Haran Babu'nun kendilerini çok bekletmeden geleceğini söyledi.

Buna karşılık Binoy, özür dilerek:

– Gerçekten üzgünüm, ama gitmeliyim! dedi.

Kendisi için kurulduğunu sezdiği tuzaktan kendini sıyırır da, düşünme fırsatı bulabileceği bir serbestliğe ulaşabilirse, kendisi için daha iyi olacağını hissediyordu. Tam çıkıyordu ki, Pareş Babu, onun omzuna dokunarak:

– Hiçbir kararınızı, aceleyle vermeyin! dedi. Sakinliği ve huzuru elde etmek için çalışın. Hayatınıza yeni bir yön verecek adımları atmadan önce, derinlemesine düşünün.

Kocasının sözlerini duyan Baroda, çileden çıkmış bir sesle:

– Yaptıkları sonucunda ortaya çıkacakları düşünmeyenler, başka kişileri ve kendilerini çeşitli zor durumlara soktuklarında hareketsiz kalırlar. Ve işte bunlar, sıyrılmak için başka bir yol bulmadıklarında da: «Sakinliğinizi koruyun ve iyice düşünün!» diye öğüt verip dururlar. Siz, o derin derin düşüncelerinize boğulabilirsiniz, ama siz bunu yaparken bizler tehlike içindeyiz. Fakat bu sizin umurunuzda değil elbette.

Sudhir de Binoy'la beraber dışarı çıktı. Sudhir'in üzerinde, eşsiz bir ziyafet sonrası öncesinde duyulan bir telaş vardı. Binoy ile birlikte Brahmo arkadaşlarının yanına gidip bu güzel haberin gururunu yaşamak için sabırsızlanıyordu. Fakat onun bu yöndeki coşkunluğu, Binoy'un içindeki sıkıntıyı daha da arttırmıştı. Onun, birlikte Haran'ın yanına gitme teklifine karşılık Binoy, bu teklifi umursamayarak elini Sudhir'inkinden kurtarıp hızla uzaklaştı.

Henüz on yirmi adım atmıştı ki, Abinaş ile karşılaştı. Yanındaki iki partili arkadaşıyla hızlı adımlarla yürüyordu. Binoy'u gördüklerinde hepsi birden durdu ve aralarından ilk konuşan Abinaş, ona dönerek:

– İşte Binoy Babu, diye bağırdı. Sizi görmek çok iyi oldu. Haydi, bizimle gelin!

– Nereye? diye sordu Binoy.

– Kaşipor bahçesine gidiyoruz, diye cevap verdi Abinaş. Gurmohan Babu'nun arınma töreni için hazırlık yapacağız.

– Hiç vaktim yok, gelemem!

Bu cevap üzerine şaşkınlıkla bağıran Abinaş:

– Yanlış mı duydum? diye sordu. Bu arınma töreninin nasıl büyük bir olay olacağını kavrayamıyor olmazsınız değil mi? Öyle

ki, önemli bir şey olmasaydı, Gurmohan Babu böyle bir karara varmazdı. Yaşanılan şu günlerde Hinduların sahip oldukları gücü göstermeleri zorunludur. Düzenleyeceğimiz bu tören, halkımızda büyük ve derin etkiler yaratacaktır. Her bölgenin en önde gelen banditleri de törene katılacaklar. Bu törenin yankılarını, tüm Hindu cemaatinden duyabileceğimizi düşünüyoruz. Herkes yaşamakta olduğumuzu ve hala güçlü olduğumuzu; en önemlisi de Hinduluğun ölmediğinin farkına varacaklar.

Binoy, bu sözlere karşılık hiçbir şey söylemden, Abinaş'ın yanından yürüyerek yoluna devam etti.

***

Baroda'nın çağrısı gereğince eve gelen Haran, oldukça ciddi bir havayla:

– Bu noktada üzerimize düşen ödev, Lolita'yı çağırtmak ve bu konuyu onunla da tartışmaktır! dedi.

Lolita'nın girmesiyle de Haran, sanki çok kötü bir şey söyleyecekmiş gibi bir sesle:

– Evet, diye bağırdı. İşte Lolita, üzerinize türlü sorumlulukların yükleneceği an gelip çattı. Bir tarafta dininiz duruyor, öte tarafta ise kişisel eğilimleriniz. Artık bunlardan hangisine daha güçlü bir bağla bağlı olduğunuzu göstereceğiniz an gelmiştir.

Haran, sözlerinin sonunda, karşı tarafta yarattığı etkisi anlamaya çalışır gibi bir tavırla Lolita'yı süzdü. Adalet kavramına duyduğu büyük bağlılık karşısında bütün alçaklıkların titreyerek duracağına, ikiyüzlülüklerin yerle bir olacağına sonsuz bir inanç duyardı. Ona göre şimdi bulunduğu bu büyük manevi hamle, Brahmo Samaj'ın en değerli hazinelerinden biriydi. Fakat bu büyük atağa karşılık Lolita, tek kelime bile etmedi. Bunun üzerine kendini konuşmaya zorunlu hisseden Haran:

– Sanırım sizin de haberiniz vardır; Binoy Babu, ya sizin içinde bulunduğunuz durum ya da farklı bir sebepten ötürü Brahmo Samaj içinde yer almaya karar verdi.

Lolita'nın bu gelişmeden haberi yoktu. Haberi olduğu şu anda da konuyla ilgili hiçbir yorum yapmasa da ışıyan gözleri bir şeyler anlatır gibiydi. Buna karşın sarsılmaz bir heykel sabitliğinde oturmaya devam etti.

Sözlerini sürdüren Haran:

– Sanırım bu karar, Pareş Babu'yu oldukça memnun etmiştir, dedi. Fakat bunun yanında bizim memnuniyetimiz, sizin vereceğiniz karara bağlı. Bu yüzden de sizi, Brahmo Samaj adına kendinizi bu anlamsız eğilimin rüzgarından kurtarmaya ve ruhunuzu tamamen din konusuna eğmenizi diliyor, buna davet ediyorum. Bunu yaparken de kendinize, sizi gerçekten sevindirip sevindirmeyeceğini sormalısınız.

Lolita, sessiz ve kımıltısız duruşunu koruyordu. Sadece tüm gücünü topladığı eli, oturduğu koltuğun kenarını her an artan bir hırsla sıkıyordu.

– Birçok defa tanık olmuşumdur ki, kişisel duygular, insanın karakterini zayıflatır! diye konuşmaya devam etti Haran. Fakat öte taraftan insanlardaki bazı zaafları hoş görmenin gereğine de inanırım. Bununla beraber var olan zaaf, bir kişiden fazlasının kaderini etkilemeye başlar ve bunların bağlı bulundukları kurumları da temellerinden sarmaya başlarsa, bunu affetmenin mümkün olup olmadığı hakkında siz ne düşünüyorsunuz Lolita? Sizce Tanrı, bu zaafı görmezden gelmenize izin verir mi?

Lolita, artık sessizliğe dayanamadı ve öfkeyle ayağa kalkıp Haran'ın tam karşısında durarak:

– Hayır, diye bağırdı. Emin olun ki Haran Babu, bizi affetmek gibi bir zorunluluğunuz yok. Buna gerek de yok! Sizin laf sokmalarınıza zaten alıştık, ama bunun yanında bizi bağışlamaya kalkarsanız, bunu kesinlikle hazmedemeyiz.

Lolita bu kararlı sözlerinin ardından, odayı öfkeli adımlarla terk etti.

Haran'ın sert çıkışı Bayan Baroda'yı da sarmıştı. Öyle ki, hiçbir şekilde, gelinen bu noktadan sonra Binoy'u elinden kaçırmaya niyeti yoktu. Bu konuda Haran'ı ne kadar yönlendirmeye çalıştıysa da başarılı olamadı ve sonunda da öfkeli adımlarla o da odadan çıktı. Böylesi tuhaf bir durumu kimsenin tahmin etmesi beklenemezdi doğrusu. Ne Haran Babu ne de Pareş Babu, en küçük bir geri çekilişte bulunmadan konuşuyorlardı. Pareş Babu'nun çok önceleri Haran için beslediği olumsuz düşüncelerin hepsi birbiri ardına tekrar canlandı zihninde.

Bu tarafta bunlar olurken Binoy'un içindeki savaş büyüyordu. Verdiği karar, daha içinde belli belirsiz bir haldeyken, bunu ateşli bir savunuşla açıklamıştı. Fakat hemen sonrasında Samaj'a belli bir usule göre dilekte bulunmasının ve Haran'a danışılması gerektiğini öğrenince, bu konunun herkese duyurulacağı düşüncesi korkuyla irkilmesine neden oldu. Şimdi sığınacak bir yere ve sağlam öğütlere ihtiyacının olduğunu hissediyordu. Anandamoyi geliyor aklına, ancak bu konuyu ona bile açmaktan çekiniyordu. Oraya doğru yürümek istediyse de, hemen cesareti kırıldı ve kendi evine gitti. Birinci kata çıkıp odasındaki yatağa attı kendini.

Akşamın, her yeri sarıp sarmaladığı bir sırada hizmetçi lambayı getirdi. Fakat Binoy, onu geri gönderirken, aşağıdan adının seslenildiğini duydu. Bu ses, küçük Satiş'e aitti ve Binoy'un canlanıvermesini sağladı. Sanki uçsuz bucaksız çölde, bir yudum su bulmuş gibiydi. İçinde bocaladığı sıkıntılardan kendisini uzaklaştırabilecek tek kişiydi Satiş. Onun sesiyle, yeniden doğmuş gibi canlanıverdi ve yatağından zıplayarak:

– Söyle kardeşçik, diye seslendi. Ne oldu?... Sonra da çıplak ayaklarına bir çorap bile giymeden aşağıya koştu. Merdivenin başına geldiğinde, Satiş'in yalnız olmadığını gördü. Küçük iç avluda Bayan Baroda durmuş, kendisine bakıyordu.

Baroda'yı gören Binoy, henüz çözüme ulaştırılamamış konunun tekrar konuşulması gerektiğini, mücadelenin devam etmekte olduğunu anlamıştı. Konuklarını odaya davet etti. Yukarı çıktıklarında Baroda, Satiş'i verandaya yolladı. Binoy, bu uzaklaştırmadan kötü etkilenmemesi için Satiş'e oyalanması için resimli bir kitap verdi. Rahatça bakabilmesi için de yanına getirdiği bir lambayla onu odalardan birine oturttu. Tekrar Baroda'nın yanına döndüğünde ise beklenen hücum da hemen başladı. Baroda:

– Brahmo Samaj içinde bizden başka tanıdığınız yok, dedi. Bu yüzden de dilek mektubunuzu yazın da ben, yarın erkenden gidip bizim mahalledeki rahibe ileteyim. Yarından itibaren de pazar günü düzenlenecek kabul töreniniz için gereken hazırlıklara girişmeyi düşünüyorum. Bu konular için artık tasalanmayın...

Baroda'nın sözleri, Binoy'un yüreğinin daralmasına neden olmuştu. Ağzını açıp tek kelime edecek gücü yoktu sanki. Bir süre sonra sessizce yazdığı mektubu, büyük bir boyun eğmişlikle

Baroda'ya uzattı. Kendisine bunu yaptıran, artık ne olursa olsun, vazgeçiş imkanını geçersiz kılacak bir şey yapma gereğini duymasıydı. Baroda, sözlerinin arasına sıkıştırarak üstü örtülü bir şekilde Lolita ile evlilik konusuna da değindi.

Baroda'nın gidişiyle beraber Binoy, içinde öyle büyük bir tiksinti duydu ki, Lolita ile ilgili düşünceleri bile, bunun gölgesinde belirsizleşti. Kendi kendine, Baroda'nın aceleciliğinin sebebinin Lolita'nın onu bu iş için öne sürmesi olup olmadığını bile düşünüyordu... İçine daldığı sorular, kendisine olanın yanında başkalarına olan saygısını da eritmekteydi.

O, bu haldeyken Baroda, büyük yankı uyandıracak bu haberin Lolita'da yapacağı etkiyi düşünüyor ve büyük sevinç duyuyordu. Öyle ki, artık Lolita'nın, Binoy'a olan ilgisinde hiç kuşku duymuyordu. Bu olası evliliğin haberi, Brahmo Samaj içinde dalgalanmalara yol açtığında, bu konunun kabahatini Lolita dışında herkese yüklemişti. Son birkaç gündür Lolita ile hiçbir şey konuşmadı. Fakat şimdi, içinde büyüyen onca kederin ardından bir çözümle karşılaşınca, asi kızıyla anlaşmak ve ona bu büyük haberi vermek için sabırsızlanıyordu. Pareş Babu, durumu büsbütün karmaşık bir hale sokmuş, Lolita da Binoy'u evlilik için razı edememişti... Haran da herhangi bir yardımda bulunmamıştı... Bütün bu zorluklarla mücadele eden, onları çözüme ulaştıran tek kişi ise, işte Baroda'ydı. Tabi ya... Onlarca erkeğin altından kalkamadığı güçlükleri bir kadın olarak alt etmişti...

Baroda eve döner dönmez hemen Lolita ile konuşmak istiyordu, ama onun kendini iyi hissetmediğini söyleyerek erken yattığını öğrendi. Bu haberin ardından gülümsedi ve içinden: «Gidip Lolita'ya güç vereyim!» diye düşündü.

Salondaki lambalardan birini alıp Lolita'nın odasına gitti. Odaya girince Lolita'nın henüz uyumadığını ve uzandığı divanda kitap okuduğunu gördü. Annesini gören Lolita, meraklı bir halde doğrularak:

– Neredeydiniz anne? diye sordu.

Aslında Lolita, annesinin Satiş'le birlikte Binoy'un yanına gittiğini öğrenmişti. Sesindeki sert havanın nedeni de buydu.

– Binoy ile görüşmekten geliyorum, diye cevap verdi Baroda.

– Neden görüşme gereği duydunuz?

Lolita'nın sert sesine karşın Baroda, öfkelenmemeye çalışarak:

– Doğru ya, dedi. Neden görüşeyim onunla? Benim sana düşman olduğuma eminsin değil mi, benim nankör kızım!

Bu sözlerinin ardından Binoy'un dilek mektubunu Lolita'ya uzatarak:

– Bak bakalım, dedi. Neden gitmişim oraya?

Dilek mektubunu okuyan Lolita, kıpkırmızı kesilmişti. Annesi Binoy'a bu yöndeki ısrarlarından bahsedince, büsbütün kızardı. Baroda, anlattıklarının arsından sık sık, bunu kendisinden başka kimsenin beceremeyeceğini de söyleyip duruyor, övünçle göğsünü kabartıyordu. Lolita'nın elleriyle yüzünü kapayıp tekrara divana kapanıp uzandığını görünce de, onun, içindeki sevinci göstermekten utandığını düşündü ve onu daha fazla utandırmamak için odadan çıktı.

Ertesi gün erkenden kalkan Baroda, Brahmo Samaj'a götüreceği mektubu yanına almak istediğinde, mektubun parçalanmış haliyle karşılaştı.

***

Ertesi gün öğle sonrasında Suşarita, konuşmak için Pareş Babu'nun yanına gitmeyi düşünüyordu. Bunun için hazırlandığı sırada yanına gelen uşak, kendisini bekleyen bir beyin olduğu haberini verdi. Bu haber üzerine Suşarita:

– Binoy Babu geldi yoksa? diye sordu.

Bu soruya karşılık uşak, gelenin Binoy Babu olmadığını, oldukça uzun boylu ve kumral bir beyin kendisini beklediğini söyledi. Bu tarif üzerine bir an tüm bedeni ürperen Suşarita, konuğun yukarıya alınmasını, kendisinin de geleceğini söylemesini söyledi uşağa.

Suşarita, günlük temizliğini yapmayı unutmuştu o gün. Şimdi aynada gördüğü halini beğenmediğini fark etti. Fakat bunun için zamanı yoktu. O da saçlarına ve elbisesine çekidüzen vermekle yetindi. Sonra da çalışma odasına gitti. Çalışma masasında Gora'nın kitaplarının açıkta durduğunu hatırlayınca, bir an irkildi. İçeri girdiğinde de Gora'nın kendisini beklemek için tam masanın önünde durduğunu gördü. Kitaplar neredeyse özenle sergilenmek istenmiş gibi önünde yayılmış duruyordu. Suşarita'nın bunları toplayıp sak-

layabilmesi olanaksızdı. Ne yapacağını bilemez bir halde, bir süre sessizce durduktan sonra:

– Nicedir teyzem de sizi görmek istediğini söylüyordu, dedi. Gidip geldiğinizi bildireyim.

Bu sözlerinin ardından hızlı bir şekilde odadan ayrıldı. Gora ile yalnız kalacak cesareti bulamıyordu kendinde. Aradan geçen kısa bir sürenin ardından yanındaki teyzesiyle beraber tekrar odaya geldi.

Harimohini, Gora ile ilgili bilgileri, daha birkaç gün önce Binoy'dan öğrenmişti. Bu bilgilerden sonra da, öğle yemeği yenildiğinde Suşarita'dan Gora'nın yazdığı kitaplardan kendisine bölümler okumasını istemişti. Okunanların hepsini anlamasa da, anladığı kadarıyla Gora'nın kutsal kitaplara olan bağlılığını ve günümüz toplumunun gevşek haline tepki gösterdiğini fark etmişti. Yemeğin ağırlığı üzerindeyken, uyukluyor ve Gora'nın görüşlerini bir ninni gibi dinliyordu. İçinde Gora'ya büyük bir hayranlık uyanmıştı. Harimohini için, İngiliz sistemiyle eğitim almış bir gencin, öz dininin temel direği gibi sağlamlığından daha erdemli bir durum olamazdı. Üstelik bu, öyle her zaman rastlanacak bir değer de değildir.

İlk olarak Pareş Babularda tanıdığı Binoy'dan çok hoşlanmış fakat sonrasında, özellikle de ayrı evleri olduktan sonra, tanık oldukları onu zayıf görmesine ve ondan hoşlanmamaya başlamasına neden olmuştu. Önceden ona karşı duyduğu büyük yakınlık, şimdiki hoşnutsuzluğunu ve sert tavırlarını da aşırılaştırıyordu. İşte Harimohini, bu hislerin etkisiyle olsa gerek, en kısa zamanda Gora ile tanışmak istiyordu. Karşısında gördüğü Gora, onda ilk başta büyük bir şaşkınlık yarattı. Gora'nın görünüşünde bile bir Brahman havası seziliyordu. Gözlerinden yayılan ışık, bir kurbanın alevine benziyordu. Uzun boylu ve beyaz teniyle Şiva'yı andırıyordu. Karşısındaki adam, Harimohini'de öyle büyük bir hayranlık ve saygı uyandırmıştı ki, Gora pronam için önünde eğildiğinde sıkılganlıkla geri doğru kaçarak:

– Sizden bahsedilmişti bana, dedi. Şimdi karşımda duran size bakınca, nasıl olmuş da sizi hapse atmışlar, diye düşünüyor ve buna çok şaşıyorum.

Bu sözler üzerine hafifçe gülümseyen Gora:

– Sanırım tüm yargıçlar da sizin gibi olsaydı, hapishanelerde sadece fareler ve yarasalar olurdu, dedi.

– Yok, evladım yok, diye itiraz etti Harimohini. Bu dünyada o kadar çok hırsız ve dolandırıcı var ki, fakat sizi yargılayanların gözleri kör olmalı! Oysa sizin sıradan biri olmadığınızı, kendini Tanrı yoluna adamış bir insan olduğunuzu anlamak için, bir kez yüzünüze bakmak bile yeterli olurdu. Sadece boş kalmaması için, önlerine geleni hapishaneye atmaları hiç doğru değil. Ah, Tanrım! Bu nasıl bir adalettir böyle!

– Yargıçlar nasıl davranırlar, biliyor musunuz, diyerek söz aldı Gora. Onlar, karşılarına çıkarılan insanların yüzünde Tanrı ışığıyla karşılaşmamak için, başlarını önlerindeki kanun kitaplarından hiç kaldırmazlar. Aksi halde hareket ederlerse, karşılarına çıkan onca insana hapisler, sürgünler, dayaklar; hatta idamlar verdikten sonra, rahatça yaşamlarını sürdüremezlerdi. Hiç olmazsa, ben böyle olacağını umut ediyorum.

– Zamanımız oldukça, kitaplarınızdan bölümler okutuyorum Radharani'ye, dedi Harimohini. Bu okumalar sırasında zevkle dinlediğim görüşlerinizi, doğrudan sizin ağzınızdan dinlemek için sabırsızlanıyordum. Ben çok bilgi sahibi olmayan, talihsiz bir yaratıktan başka bir şey değilim. Öyle her şeye aklımın yetmediği gibi, bir şeye uzun uzun dikkatle de eğilemem. Bütün bunlarla beraber, sizin bilge varlığınızdan bana da bir şeyleri geçireceğinize yürekten bir inanç taşıyorum.

Gora, bu sözleri alçak gönüllü bir suskunlukla karşılamayı uygun bulmuştu. Onun bu tavrından cesaretle Harimohini:

– Size soğuk bir şeyler ikram etmek isterim, dedi. Nicedir sizin gibi genç bir Brahman ağırlamadık bu evde. Bugünlük size, sadece sandeş sunabileceğim, ama başka zaman mutlaka yemeğe de buyurmanızı istiyorum.

Harimohini, Gora için sandeş almaya gidince, odada Gora'yla baş başa kalan Suşarita sıkılmaya başladı.

Bu suskunluğu ansızın bozan Gora:

– Binoy buraya geldi mi bugün? diye sordu.

– Evet, geldi, diye cevap verdi Suşarita.

– Onunla görüşmedim, diye devam etti Gora. Fakat sanırım onu buraya getiren konunun ne olduğunu biliyorum.

Gora, bu sözlerinin ardından sustu, ancak Suşarita da herhangi bir şey söylemiyordu. Bu sessizlik üzerine tekrar söze girerek:

– Anladığım kadarıyla onu Brahmo Samaj kurallarınca evlendirmeye çabalıyorsunuz, dedi. Sizce bu, ne kadar namuslu bir uğraş?

Bu soru, Suşarita'ya fazlasıyla dokunmuştu. Bunun yanında onun sözleri, üzerindeki tüm çekingenliği bir anda alıp götürmüştü. Bu halde Gora'nın tam yüzüne bakarak:

– Ne söylememi bekliyorsunuz? diye sordu. Brahman adetlerine göre gerçekleşecek bir evliliğin iyi bir şey olmadığını mı?

– Şuna inanın ki, sizden boş şeyler duyacağımı hiçbir şekilde düşünmem, diye karşılık verdi Gora. Bir tarikata bağlı bulunan basit savunucular gibi konuşmayacağınızı çok iyi biliyorum. Bununla beraber sizin, şu kendi çevrelerinden sürekli üye toplamaya çalışanlardan olmadığınızı da biliyorum. Sizden istediğim bir şey olacaksa, o da kendi görüşünüz açıklamanızdır. Başkalarının sözleriyle konuşup, sahip olduğunuz değeri düşürmeniz değil! Kendinizi yalnızca bir tarikat taraftarı gibi görmemelisiniz.

Suşarita girişmeye hazırlandığı tartışma öncesinde tüm gücünü toplamaya çalışarak:

– Peki, siz, dedi. Siz de yalnızca bir parti müridi değil misiniz?

– Kesinlikle hayır, diye bağırdı Gora. Ben Hindu'yum ve Hinduluk, bir partiye bağlı olmak gibi bir anlam taşımaz. Hindular, bir millet oluşturmaktadırlar. Bu millet ki, onların ulusallığı kesin sınırlar altında tanımlanamaz. Nasıl okyanusu içindeki dalgalardan ayrı tutmak kaçınılmazsa, Hinduluğu da tarikatlardan ayrı bir yere koymak gerekir.

– Peki, öyleyse, diye araya girdi Suşarita. Hinduluğu, bir partiden ayrı bir yere koyuyorsanız, Hindular içinde böylesi kuvvetli bir particilik fikrini nasıl açıklıyorsunuz?

– Bu söylediğiniz, dövülen biri için neden kendini savunmaya çalışıyor, demeye benziyor, diye cevap verdi Gora. Neden savunur kendini, biliyor musunuz? Çünkü yaşıyor, nefes alıyor! Ne kadar dövülürse dövülsün, karşılık vermeyenler, sadece taşlardır!

– Benim için dinin özünü oluşturan şey, Hindular için bir tehlikeyse, bu konuda ne yapabilirim? Söyler misiniz?

– İzniniz olursa, şunu söylemek isterim, dedi Gora. Siz, bir görev olarak algıladığınız şeyi yerine getirirken, Hindular gibi koca-

man bir varlığı yaralıyorsunuz. Bu yüzden de herhangi bir körlüğün ya da bir hatanın içinde olup olmadığınızı, bu konuyu her yönden ele alıp almadığınızı iyice araştırmanız yerinde olacaktır. Düşünsel yönde edindiğiniz alışkanlık ve bunun sonucunda oluşan zihin tembelliğiniz, üyesi olduğunuz cemaatin biricik değer ve tutarlı olan tek görüş olduğunu iddia etmek, şiddetten başka bir şey olamaz! Ki bunu yapmaya, hiç kimse gibi, sizin de hakkınız yok! Gemideki fare, kamaranın tabanını kemirerek delerken, sadece içgüdülerinden gelen bir hareket içindedir ve bunu yapmakla kendi sığınağıyla beraber tüm toplumunkine de zarar verdiğinin farkında olmaz. Attığınız adımların, sadece tarikatınız için değil, genel olarak insanlık için de ne gibi etkilerinin olacağını düşünmek zorundasınız. Tüm insanlığı gözünüzün önüne getirebiliyor musunuz? Nasıl ihtiyaçlarının olduğunu, hepsinin sayısız farklılıklarla birbirinden ayrıldığını, hepsinin farklı farklı istek ve düşüncelerinin olduğunu düşünüyor musunuz? İnsanlık, dünyanın sadece belli bir yerinde, bir arada yaşamıyor. Bazıları koca dağ başlarında, bazıları ise, hemen deniz kenarlarında sürdürüyorlar yaşamını. Ovalarda yaşayan insanlar da var elbette. Ve nerede yaşarlarsa yaşasınlar hiçbiri hareketsiz kalamazlar, sürekli gelişmeye zorunludurlar. Bütün bu yaşayanları, tarikatınız kurallarınca yönetmek gibi bir iddia içinde misiniz? Eğer gerçekten böyle bir düşünceye sahipseniz, şu sürekli saldırı politikası güden uluslardan hiçbir farkınız olmaz. Bu saldırgan uluslar, sahip oldukları maddi güçlerle övünüp bütün ulusların sahip olduğu, içinde taşıdığı özelliklerin değerlerini görmezden gelir; hatta bunları inkar ederler. Onların düşüncelerine göre, insanlığın mutluluğuna, ancak diğer ulusları egemenliklerinde tutarak, dünyayı köleliğe mahkum ederek varılabilir.

Suşarita, Gora'nın etkili sesiyle öyle bir heyecan dalgasına kapılmıştı ki, onun sözlerini duymuyor gibiydi. Gora'nın savundukları, zihninde öyle büyük bir çatırtıyla kendisine yer bulmuşlardı ki, ileri sürdüğü teorileri bile fark edememişti.

Bir anlık sessizliğin ardından sözlerine devamla Gora:

– Hindistan'ın topraklarında yaşayanlar, sizin cemaatiniz tarafından yaratılmadı, dedi. Bunlar ki, milyonlarcalar! Onların üzerinde ilerleyecekleri yolu, içlerindeki açlığı doyuracak olan inancı, onlara güç verecek şeyleri, kendi tekelinizde tutmak mı istiyorsunuz? Bu

büyük Hindistan'ı tek bir seviyede tutabilmeyi nasıl düşünebilirsiniz! Üstelik böylesine olanaksız bir işe kalkıştığınızda, karşınıza çıkan engeller sonucu topraklarınıza küsecek, karşılaştığınız her zorluğun ardından iyiliğini istediğinizi söylediğiniz insanlardan daha güçlü bir şekilde nefret edeceksiniz. Sonra da kalkacak, insanları baştan belli farklarla yaratan ve hayatlarını bu şekilde sürdürmelerini isteyen Tanrı'ya taptığınızı düşünecek, bununla övüneceksiniz! Ona ve onun yarattıklarına içten bir inançla bağlıysanız, aklınız ve cemaatinizle övünerek, onun koyduğu kurallara kulak tıkamanıza anlam veremiyorum! Neden onlara kulak verip boyun eğmiyorsunuz?

Gora'nın harareti, sert sesi, Suşarita'nın uysallıkla kendisini dinlediğini görünce, biraz yumuşadı. Şimdi daha sakin bir sesle konuşuyordu:

– Sesimin şiddeti, kulaklarınız incitmiş olabilir, dedi. Fakat rica ederim, bir düşmanla karşı karşıyaymış gibi karşı koymayın bana. Eğer sizin, sadece Hıristiyan düşmanlığı güden bir tarikat üyesi olduğunuzu düşünüyor olsaydım, tek söz etmezdim. Sizde gördüğüm, o doğuştan sahip olduğunuz açık görüşlülüğün, bir tarikat sınırlarında sıkışmış halini görmek, beni çok üzüyor.

– Hayır, diye bağırarak cevap verdi Suşarita. Hayır, beni düşünmenize gerek yok. Siz konuşmanıza devam edin ki, ben de anlamaya çalışmaya devam edeyim.

– Aslında sözlerime eklenmesi gereken çok bir şey yok, diye karşılık verdi Gora. Zihninizin tüm berraklığıyla Hindistan'ı uzun uzun seyrediniz ve onu ruhunuzun en derin samimiyetiyle hesapsızca seviniz. Böyle davranmaz da Hindulara, Brahmo olmayanlar olarak bakacak olursanız, büyük bir yanılgı içinde yer almış olursunuz... Bunun sonucunda da bu büyük halkı hor görmeye ve onun içinde taşıdığı zenginliği fark edememeye başlarsınız. Tanrı, tüm insanlığı, düşünceleri, inançları, adetleriyle birbirinden farklı olarak yaratmıştır. Birleştikleri yön ise, temelinde taşıdıkları insan olma özellikleridir. Ayrı ayrı herkeste bulunduğu gibi bende de bulunan bir unsur vardır ki, bu unsur, tamamen Hindistan'a aittir. Eğer onun sözünü, kendimizin sözüymüş gibi algılayıp benimseyebilirsek, tüm eksiklikleri, küçüklükleri ortadan kaldıracak ve bizlere, o muhteşem, sonsuz gerçekliği gösterecektir. Ve o gerçek içinde, yüzyıl-

lardır süregelen bir ibadetin gizi görünecektir. İşte bizdeki eksiklik de burada! Kül yığınları içinde durmadan parlayan, geçmiş çağların fedakarlıklarının o büyük alevini görmeyi başaramıyoruz. Hiç kuşkusuz ki, günün birinde bu alev, zamanın ve mekanın tüm sınırlarını aşmayı başaracak ve tüm dünyayı aydınlatacak o büyük ateşi tutuşturacak! Hindu kültürünün büyük geçmişini, düşüncede bile değersiz kılmaya çalışmak, gerçekliğe çamur atmaya çalışmaktan başka bir şey değildir. Bununla beraber bu, düpedüz Ateizmdir.

Başı önünde, dinlemeye devam eden Suşarita, bu son sözler üzerine gözlerini Gora'ya dikerek:

– Bana ne tavsiye edersiniz? diye sordu.

– Bunlar dışında bir söylemenin gerekmediğini düşünüyorum, dedi Gora. Fakat yine de şu noktayı söylememin iyi olacağını düşünüyorum: Hindu dini, sarıp sarmalayıcılığında, bir anne gibi, türlü düşünce ve görüşe sahip insanları göğsüne basmıştır. Şöyle de anlatılabilir sanırım: İnsanda sadece insanı görür o! Bir tarikat üyesini ya da bir bilgeyi değil! O, cahillere de saygı duyar, bundan başka özel bir bilgeliğe değil, tümden inanç şekillerini bütünüyle reddeder. Onların savunduklarına göre dünya üzerinde iki taraf vardır. Bunlardan biri Hıristiyan sofuluğu (Orthodoxie) diğeri ise ebedi lanetlenmişliktir. Bu ikisi dışında, herhangi başka bir yol yoktur onlara göre. Topraklarımız üzerindeki eğitimimiz, Hıristiyan etkisinde olduğundan, Hinduluğun işaret ettiği çeşitlilikten, büyük bir birliği gerçekleştireceğini anlamıyoruz. Hıristiyanlık tarafından bize benimsetilen hükümlerden sıyrılamadığımız sürece Hindu dininin özündeki şanlı gerçeklikleri anlamamız olanaksızdır.

Gora'nın sözleri, Suşarita tarafından sadece dinlenmiyor, öne sürülen görüşler, onun gözlerinde tıpkı canlı bir varlık gibi şekilleniyor, bu canlı varlığın sözleri sayesinde Gora'nın sözünü ettiği o uzak gelecek daha bir görünür hale geliyordu. Suşarita, üzerindeki çekinlikten sıyrılmış ve içindeki coşkunlukla yüzü daha bir aydınlanan Gora'nın yüzüne dalıp gitmişti. Dalıp gittiği yüzün derinliklerinde dünyayı idare eden yüce amaçların gizini çözmüş, doğaüstü bir gücün yansımasını sezer gibi olmuştu. Suşarita, daha önceleri birçok defa Brahmo Samaj içindeki kültürlü ve akıllı adamlardan gerçekliğin özüyle ilgili konuşmalar dinlemişti. Şimdi karşısındaki

Gora'nın sözleri, sıradan kanıt cümlelerinin ötesinde bir şeydi. Bu sözler, gerçeğe can katan bir güce sahipti.

Gora'nın cümleleri, karşısındakinin duyularına öylesine bir açıklıkla vuruyordu ki, onu dinleyen, bunların etkisiyle sarmalanıp sürükleniyor, bununla beraber hem zihne hem ruha hakim olabilme gücü katıyordu. Şimdi Suşarita'nın gözleri önünde, yıldırımlar hakimi Indra alevler saçarak canlanmaktaydı. Kulağına gelen sözcüklerin derin melodileri ruhuna çarpıntılar veriyor, kalbinde ardı ardına şimşekler çakıyordu. Bu etki altında, düşünebilme yeteneğini yitirmiş, var olan düşüncelerinin ise hangi açılardan Gora'nın görüşleriyle uyum içinde olduğunu ya da uyumsuzluk sergilediğini bile kavrayamaz olmuştu.

İçeride böylesi bir hava eserken, Satiş odaya girdi. İlk tanıdığı andan bu yana kendisini ürküten Gora'dan elinden geldiğince uzakta durup Suşarita'ya sokularak kısık bir sesle:

– Didi, dedi. Haran Babu geldi, aşağıda bekliyor.

Bu haberle beraber Suşarita, sanki bedenine bir darbe almış gibi, birden titredi. Yaşadığı şu ortam içinde, bu zamansız konukla rahatsız olmamak için birçok şey verebilirdi. Satiş'in fısıltıyla verdiği haberi, Gora'nın işitmediğini umarak ayağa kalktı ve telaşını gizleyemeyen adımlarla odadan çıktı. aceleyle aşağıya, Haran'ın yanına inerek:

– Üzgünüm Haran Babu, dedi. Fakat şu anda sizi kabul edemeyeceğim.

– Sebebini sorabilir miyim? diye karşılık verdi Haran.

Bu soru karşısında doğrudan bir cevap vermek istemeyen Suşarita:

– Yarın babamın evine gelmeye herhangi bir engeliniz yoksa, orada görüşelim, dedi.

– Sanırım başka bir konuğunuz var, diye ağız aradı Haran.

Suşarita, aynı tavrını sürdürerek:

– Yanlış bir zaman Haran Babu, dedi. İnanın hiç vaktim yok, beni affetmenizi rica ediyorum.

Onun kararlı tavrına karşılık Haran, diretmesine devam ederek:

– Buraya gelirken Gurmohan Babu'nun sesi, sokağa kadar ulaşıyordu, dedi. Sanırım ses, buradan geliyordu.

Bu defa sesi hafifçe öfkelenen Suşarita:

– Evet, demek zorunda kaldı. Kendisi burada!

– İşte bu harika, diye bağırdı Haran. Ben de kendisiyle konuşmak için fırsat arıyordum. Eğer ilgilenmeniz gereken işleriniz varsa, beni onun baş başa bırakmanızda bir sakınca yok!

Haran, bu sözlerinin ardından Suşarita'nın onayını beklemeksizin merdivenlere yöneldi. Suşarita da hemen ardından yürümekten başka bir yol göremedi. İçeri girdiğinde Haran'ın yüzüne bile bakmadan Gora'ya dönerek:

– Teyzem sizin için soğuk bir şeyler hazırlıyor Gurmohan Babu, dedi. Gidip ona yardım etmeliyim.

Suşarita, cümlesinin bitirir bitirmez, ürkek bir telaşlılıkla odadan çıktı. O çıkarken, henüz ayakta duran Haran, kendisine son derece önem verenlerin tavrıyla bir iskemle çekip oturdu. Gora'ya dönerek:

– Sizi oldukça zayıflamış gördüm, dedi.

– Evet, diye karşılık verdi Gora. Bir ay süreyle, insan sağlığına pek de iyi gelmeyecek davranışlara uğradım! Haliyle bu sonuç da, normal...

Haran, özel bir özenle yumuşattığı sesiyle:

– Haklısınız, dedi. Sanırım son derece büyük sıkıntılarla karşı karşıya kalmışsınızdır.

Buna karşılık Gora, tüm alaycılığıyla:

– Aslında beklemediğim hiçbir şeyle karşılaşmadım, dedi.

Haran:

– Asıl ben, sizinle Binoy Babu ile ilgili konuşmak istiyordum, diyerek aklındaki konuya girdi. Brahmo Samaj'a katılmak istediğini biliyor olmalısınız.

– Hayır, dedi Gora. Bundan haberim yok!

– Peki, bu girişim hakkında nasıl düşünceleriniz var?

– Bu konuyla ilgili Binoy, ne düşündüğümü sormadı bana.

– Kabul edilmek için yeteri kadar sağlam bir inanca sahip midir sizce?

– Eğer kendisi böyle bir karar vermişse, bu soruyu sormanızın pek de bir anlamının olmadığını düşünüyorum.

– Fakat siz de takdir edersiniz ki, bir şeyi kuvvetle istersek, inançlarımızdaki ayrıntılara inmeye gerek duymayız. İnsan yaradılış böyle işler. Öyle değil mi?

Gora, onun sözünü keserek:

– Şimdi burada kalkıp da insan yaradılışı üzerine konuşmanın pek faydası yok sanırım, dedi.

Bu çıkışa karşın Haran devam ederek:

– Her ne kadar görüşlerimiz, birbiriyle uyuşmuyorsa da, size karşı büyük bir saygı duyduğumu biliniz, dedi. Ve geçerli olsa da, olmasa da inançlarınızın her türlü hevese karşı koyabileceğini biliyorum. Yine öte yandan...

– Bana karşı beslediğinizi söylediğiniz bu saygı, öyle çok mu değerlidir ki, bunu kaybetmek, Binoy için büyük bir eksiklik olsun, diye araya girdi Gora. Dünya sayısız iyilik ve kötülükle doludur, ancak siz, her şeyi kendi bakış açınıza göre değerlendirmek gibi bir isteğe sahipseniz, o sizin keyfinizin bileceği bir şeydir. Fakat başkalarının da sizin gibi düşünmesini beklemeye başlarsanız, yanılgıya düşersiniz!

– Bana kalırsa bu konunun askıda beklemesinin pek de önemi yok, dedi Haran. Fakat bununla beraber, izniniz olursa, Binoy'un Pareş Babulardan bir kızla evlenme düşüncesi hakkında ne düşündüğünüzü merak ediyorum.

Gora, öfkeden kıpkırmızı olmuş bir halde:

– Yeter ama Haran Babu, diye bağırdı. Binoy'u ilgilendiren bir konuyu sizinle tartışacağımı mı düşünüyorsunuz? İnsan yaradılışı ile ilgili bu kadar çok konuşmaya meraklı olduğunuza göre, Binoy'un sizinle değil, benimle bir dostluğunun olduğunu da görmeniz gerekirdi.

– Bu konuyu konuşmak istemem, sadece Brahmo Samaj'ı ilgilendirdiği içindir. Aksi halde...

Gora, her zamanki sabırsız sesiyle araya girerek:

– Bildiğiniz gibi, dedi. Benim Brahmo Samaj'a herhangi bir ilgim ya da onunla bir ilişkim yoktur. Bu yüzden de onun adına içinizde beslediğiniz kaygıyla da ilgilenmiyorum!

Tam bu sırada içeri giren Suşarita'ya dönen Haran:

– Gelin Suşarita, dedi. Sizinle ciddi bir şekilde konuşmamız gerekiyor!

Haran, bu anlamsız çıkışı kasıtlı olarak yapmıştı... Yapmak istediği şey, onunla nasıl rahat konuşabildiğini Gora'ya göstermekti. Öte yandan Gora da, onları yalnız bırakmak istemediğini göstermek istercesine yerinden hiç kımıldamadan oturmayı sürdürdü.

Haran, bu duruma sinirlenmiş bir şekilde:

– Suşarita, diye ısrarla tekrarladı. Şöyle geçelim, sizinle konuşmalıyım!

Suşarita, bunu duymamış gibi Gora'ya dönerek:

– Anneniz nasıllar? diye sordu. Umarım sağlıkları yerindedir.

Gora, bu soru üzerine gülümseyerek:

– Annemin iyi olmadığını hiç görmedim, diye cevap verdi. Bu sırada hapishanede geçirdiği süre içinde Suşarita'nın annesini ziyaret ettiğini hatırlamıştı.

Bu sırada sinirden ne yapacağını bilemeyen Haran, masadaki kitaplardan birini aldı ve kapaktaki yazar adını görünce de inceleme gereği duydu. Bunu fark eden Suşarita'nın yüzü, sıkıntıyla kızarmaya başlamıştı. Öte yandan Gora, onun kendi kitabı olduğunu görmüş ve içten içe belirgin bir keyif duymuştu.

– Evet, Gurmohan Babu! dedi Haran. Sanırım bu kitabı gençliğinizde kaleme almışsınızdır.

Buna karşılık kahkahayı basan Gora:

– Ben, daha yaşlı bir adam sayılmam, dedi. Bilmelisiniz ki gençlik, bazı hayvanlar için geçici bir durumdur, bazılarında ise bu, çok daha uzun sürer.

Bu sırada ayağa kalkan Suşarita:

– Gurmohan Babu, diyerek ona döndü. Sanırım teyzem kahvaltınızı hazırlamıştır, fakat Haran Babu ile birlikte bulunmak istemediği için sizin gelmenizi bekliyordur.

Bu şekilde Suşarita, Haran'a gitmesinin yerinde olacağını anlatmaya çalışmıştı. O gün öylesine ağır sarsıntılar yaşamıştı ki, Haran'a vurmak için hiçbir darbesini saklı tutmuyordu Suşarita. Gora'nın bu sözler üzerine ayağa kalktığını gören Haran, hiç kımıldamadan:

– Rahatınıza bakın, dedi. Beni sizi bekleyebilirim.

Fakat Suşarita, bu teklife itiraz ederek:

– Buna gerek yok, dedi. Zaten saat de epeyce ilerledi.

Bu sözler sonunda da Haran, gitmek gibi bir niyeti olmadığını gösterircesine istifini bozmadan oturuyordu. Sonunda Gora ve Suşarita odadan ayrıldılar.

Burada Gora ile karşılaşmak ve Suşarita'nın da ona nasıl davrandığına tanık olmak, Haran'ın mücadele hırsını daha da arttır-

mıştı. Suşarita'nın Brahmo Samaj'ı terk etmesi hiç de kolay olmayacaktı. Onu bu kaçaklık yolundan alıkoymak gerekirdi. Haran, bu düşüncelerle aldığı boş bir kağıda Suşarita için birkaç satır yazdı. Haran'ın zihni bir sürü sabit fikirle doluydu ve bunlardan birine göre, gerçeklik adına konuştuğu anda, birisinin davranışlarını eleştiriyorken, ateşli sözleri hiçbir şekilde etkisiz kalmamalıydı. Ne sözlerinin her şeyden üstün olmadığı, ne onlardan farklı bir gerçeğin olduğu ne de insan yüreği aklının ucundan geçiyordu.

Harimohini ve Gora, uzun uzun sohbet ettiler. Bu sohbetin ardından Gora, bastonunu almak için, Suşarita'nın çalışma odasına gitti. Saat epeyce ilerlemiş ve hava da kararmıştı. Çalışma masası üzerindeki lamba ortalığı hafifçe aydınlatmaktaydı. Haran ortalıkta görünmüyordu, ama kurutma kağıdının üzerine, odaya giren herkesin rahatça görebileceği bir şekilde Suşarita'ya bıraktığı mektup, hemen göze çarpıyordu. Gora, mektubu fark ettiğinde içinin burkulduğunu hissetti. Mektubu yazanın kim olduğu ortadaydı ve Gora, Haran'ın Suşarita üzerinde çeşitli haklara sahip olduğunu düşündüğünü biliyordu. Fakat Haran, bu hakların hiçbir şekilde kabul edilmediğini anlamaya bile çalışmıyordu.

Satiş'in Haran'ın geldiği haberini getirdiğinde Suşarita'nın nasıl sarsıldığı açıkça belli olmuştu. Acele ve telaşlı adımlarla aşağıya inip bir süre sonra da Haran'la beraber yukarı gelmişti. Gora, bu olanlardan yolunda olmayan bir şeyler olduğunu sezmişti. Daha sonra da Suşarita, Haran'ı odada bir başına bırakıp kendisini kahvaltı için Harimohini'nin yanına götürmüştü. Bu durum ona biraz kabaca gelmekle beraber, Gora bunda Suşarita ile Haran arasındaki yakınlığın etkin olduğunu sanmıştı. Şimdi karşılaştığı bu mektup, onu derin bir şekilde sarsmıştı. Mektuplar, her zaman esrarlı şeylerdir. Çünkü kapalı halleriyle sadece kime yazıldığı anlaşılabilirdi. Sanki hayatın tüm özünü içinde saklarlar. Bir mektup, kendisini gören, fakat dokunamayanlara büyük işkenceler verebilir.

Gora, kafasında türlü düşünceler olduğu halde Suşarita'ya dönerek:

– Yarına tekrar uğrarım! dedi.

Suşarita, gözlerini kaçırmaya çalışarak, sadece:

– Peki, diyebildi.

Çıkmak üzere olan Gora, tekrar ona dönerek:

– Biliyor musunuz, diye ekleyerek konuştu. Sizin asıl yeriniz, Hint ülkesinin göklerindedir. Siz, benim memleketimize aitsiniz. Başka, herhangi bir serseri gezegenin peşinde zaman harcamamalısınız. Hak ettiğiniz yere yerleştiğinizi gördükten sonra sizi rahat bırakacağım. Bunlar, bulunduğunuz hale bakıp dininizi terk etmeniz gerektiğine inanmanızı sağlamaya çalışıyorlar. Buna karşın sizin dininiz ve inandığınız gerçekler, bazılarının kurallarıyla uzaktan yakından ilgili değildir. Bunlar, görünmeyen ve sayısız bağlarla sizi çevreleyen şeylere bağlıdır. Ve bunlar, köklerinden koparılıp yapay bir saksıda yeşertilemez. Onlar sahip oldukları canlılığı ve gücü bu şekilde koruyamazlar. Onların gerçek değerlerini verebilmek, ancak size doğumunuzdan da önce memleketinizin içinde ayrılmış olan yere yerleşmenizle mümkün olacaktır. Hiçbir şekilde, şöyle düşünmek gibi bir hakkınız olamaz: «Ne onların benimle ne de benim onlarla bir ilgim vardır!» Zihniniz, sizi Tanrı'nın işaret ettiği yerden uzaklaştıracak olursa, dininizin gerçekliği ve ondan aldığınız güç, tıpkı bir gölge gibi kaybolup gidecektir... Neyse... Yarın tekrar geleceğim...

Gora, bu sözlerinin ardından odadan çıkarken, arkasında ürpertilerle dolu bir hava bırakıyordu. Suşarita, bir büyünün pençesinde savrulur gibiydi. Tıpkı bir yontu gibi, kımıltısız bir şekilde, öylece duruyordu.

***

Binoy, Anandamoyi'ye dönmüş:

– Aslına bakarsanız anne, diyordu. Bir put önünde eğildiğim her anda utanç duymuşumdur. Bu zamana kadar içimden geçen bu utanç dalgasını hep sakladım. Hatta bunu övücü yazılarım da vardır. Ancak şimdi itiraf etmek istiyorum ki, bir put önünde sadece bedenim eğiliyor, ruhum ona eşlik etmiyor.

Anandamoyi, duydukları karşısında şaşırmış bir halde:

– Ruhunuz bu denli basit mi Binoy? diye sordu. Olayları karmakarışıklıkları içinde ele alamaz mısınız? Neden sürekli bir ayrıntının etkisiyle büyülenmiş görünüyorsunuz? Bu yüzden de böylesine zayıfsınız.

– Haklısınız sanırım, dedi Binoy. Benim en küçük şeyi bile en ince ayrıntılarına inerek inceleyen zihnim, inanmadıklarımı bile bul-

duğu ufacık deliller yardımıyla ispatlayabilir. Uzun zamandır savunduğum din kurallarını da, dini açıdan değil, bir parti bakımından ele alıp savunmaktayım.

– Bu söylediğiniz, diyerek araya girdi Anandamoyi. İçten bir din ihtiyacı duyulmadığında böyle olur. Öyle ki bu şekilde din; varlık, şeref, ün ya da ırklar gibi övünülesi bir konu halini alır.

– Haklısınız, diyerek destekledi Binoy. Din, bizi ilgilendirmiyor! O, bizim olduğundan dinimizdir. İşte bu zamana kadar, tamamen kapılmadan ben de böyle davranıyordum. Güçlü bir inanca sahip olmamakla beraber, imanlı biri gibi görünmekten hep utandım.

– Bunu hiç fark etmediğimi mi düşünüyorsun, diye sordu Anandamoyi. Siz, ikiniz de ele aldığınız her şeyi en aşırı boyutlara taşıyorsunuz. Böyle zamanlarda içinde karşılaştığınız öyle bir boşluktur ki, bunu doldurmak için epeyce harca ihtiyaç duyarsınız. Eğer içten bir inancı yaşarsanız, böyle ihtiyaçlar da duymazdınız.

– Bu yüzden de, diye araya girdi Binoy. Böylesi hislere sahip olduğum bir dine inanır gibi görünmeye devam edip etmememin doğruluğu hakkında sizin görüşlerinizi almak istedim.

– Madem myle, gerçekten inanın! dedi Anandamoyi. Hem böyle bir soru olur mu hiç!

Ansızın söze giren Binoy:

– Anne! diye yüksek perdeden konuştu. Ben, yarın Brahmo Samaj'a gireceğim!

– Ne! diye şaşkınlıkla bağırdı Anandamoyi. Neden böyle bir şey yapmayı düşündünüz?

– Size bunun sebebini söylüyorum ya işte.

– İnancınızı içinizde saklayın Binoy, dedi Anandamoyi. Bizim cemaatimizde kalmak istemiyorsunuz, öyle mi?

– Eğer kalırsam, bu riyakarlıktan başka bir şey olmaz.

– Riyakarca davranmadan da bağlı bulunduğunuz cemaatte kalmak gibi bir cesaretiniz yok mu sizin? Sırt dönmek istediğiniz cemaatin üyeleri, zaman kaybetmeden size saldırmaya başlayacaklardır. Kendinizde bunlara dayanacak gücü ve cesareti görüyor musunuz?

– Fakat şu tarafı da var anne; Hindu ilkelerince yaşamayı sürdüremezsem...

Anandamoyi, araya girerek:

– Üç yüz milyon kişi, o ilkelere göre yaşadı da, bir tek siz mi yaşayamayacaksınız Binoy?

– Fakat anne, diye diretti Binoy. Hindu cemaatinden kişiler, benim Hindu olmadığımı bağırmayı sürdürürken, ben de bağırarak: «Hindu'yum» dersem, Hindu olur muyum gerçekten?

– Cemaatimizdeki birçok kişinin benim Hıristiyan olduğumu ileri sürüp durduğunu sen de biliyorsun, dedi Anandamoyi. Hiçbir sosyal konuda onlarla birlikte hareket etmiyorum. Fakat beni böyle değerlendiriyorlar diye, ben de bunu kabul mü etmeliyim? Kendimce bir tutum belirledim ve eğer bunun dışında davranacak olursam, günaha girmiş olacağımı düşünüyorum.

Binoy araya girmek istedi, ancak Anandamoyi, onu susturup konuşmasını sürdürerek:

– Bakın Binoy, dedi. Bu konuda benimle tartışmanıza izin vermeyeceğim. Öyle ki bu, bir tartışma konusu da değildir. Beden herhangi bir sırrı gizleyebileceğinizi mi düşünüyorsunuz? Bana karşı savunmaya çalıştığınız davaya bu sayede kendinizi inandırmaya çalışıyorsunuz. Böylesine önemli bir konuyu düşünecekseniz, siz, siz olun, gerçekleri asla görmezden gelmeyin.

Binoy, umutsuz bir baş hareketiyle:

– Bakın anne, dedi. Beni cemaatlerine kabul etmeleri için Brahmo Samaj'a bir dilek mektubu sundum ve pazar günü de kabul töreninin gerçekleşmesi üzerine söz verdim!

Başını sağa sola sallayan Anandamoyi:

– Olamaz, diye bağırdı. Bunu Pareş Babu ile konuşun mutlaka. O, sizi bu zorunluluktan kurtaracaktır.

– Bu kararım, onda pek de memnuniyet yaratmadı, dedi Binoy. Bu yüzden törende de bulunmayacak.

Bu haber, Anandamoyi'nin içini ferahlatmıştı:

– O halde tasalanacak bir şey yok, dedi.

– Anne, anlatamadım sanırım, söz verdim! Geri dönmem olanaksız!

– Bunu Gora' ile konuştunuz mu?

– Karar aldıktan sonra, onunla hiç karşılaşmadık.

– Gora buralarda olmalı...

– Yok, diye araya girdi Binoy. Evde değil, Suşarita'nın evine gittiğini söylediler.

Anandamoyi, bu haberle şaşırarak:

– Öyle mi? diye sordu. Ama daha dün gitmişti oraya.

– Demek ki, bugün de gitmiş, dedi Binoy.

Bu sırada avludan, sedye taşımacılarının sesleri geldi. Binoy, Anandamoyi'nin kadın bire arkadaşının geldiğini düşündüğü için kalkıp odadan çıktı. Gelen Lolita idi ve Anandamoyi'yi selamlarken, Anandamoyi onun gelişini hiç beklemiyordu. Bununla beraber onun, Binoy'un bu cemaat değişikliğinden oluşacak güçlüklerle ilgili kendisiyle konuşmak üzere geldiğini anlamıştı. Konuya direkt girmekten özenle uzak durarak, ustalıklı bir girişle:

– Hoş geldiniz kızım, dedi. Sizi gördüğüme çok sevindim. Birkaç dakika önce Binoy da yanımdaydı. Yarına cemaatinize katılacağını haber verdi.

Lolita, bu sözler üzerine öfkeli bir el hareketi yaparak:

– Neden böyle bir şey yapıyor, anlamıyorum, dedi. Bu çok mu gerekli?

Anandamoyi, hiç beklemediği bu sözler karşısında hayretle:

– Gerekli olmadığını mı düşünüyorsunuz? diye sordu.

– Düşünceme göre, böyle bir zorunluluk olmamalı, diye karşılık verdi Lolita.

Lolita'nın tam olarak ne düşündüğünü anlayamayan Anandamoyi, hiçbir şey söylemedi. Yüzüne diktiği gözleriyle, onun ne istediğini anlamaya çalışır gibiydi.

Lolita, bu bakışlardan rahatsız olmuş gibi, başını başka bir yöne çevirerek:

– Böyle, ansızın aldığı bu karar, onu sadece küçük düşürür, dedi. Böyle gurur kırıcı bir davranış, hangi amaç uğruna yapılır ki?

Böyle bir soruyu soran Lolita, bunun cevabını gerçekten bilmiyor muydu? Bu karar karşısında memnun olması gerekli değil miydi? Bu sorular arka arkaya Anandamoyi'nin zihninden geçiyordu. Bu soruların ardından belirgin bir tonla konuşarak:

– Buna söz verdiğine ve giriş töreni de yarın için ayarlandığına göre, artık geri dönemez. En azından kendisi, bunun böyle olduğunu söylüyor.

Lolita, alev alev gözleriyle Anandamoyi'ye bakarak:

– Böyle bir şey için verilen sözler, insanları bağlayamaz, dedi. Eğer sözü veren, bunun doğru olmadığını düşünürse, geri adım atmakta çekingen davranmamalıdır.

– Bakın güzel kızım, diye araya girdi Anandamoyi şefkat dolu sesiyle. Benimle konuşurken, çekingenliği bırakmanızı rica edeceğim. Şimdi ciddi olarak konuşmak istiyorum sizinle. Binoy'u, onun ruhunu az çok tanıyorsam, dinin inancı ne olursa olsun, cemaatinden ayrılmasını gerektirecek hiçbir neden göremiyorum. Bununla beraber bunu yapmasını da desteklemiyorum. Zaten bana söylediklerini düşününce de buna inanıyorum. Ya ben yanılıyorum ya da onun, benim anlayamadığım bir düşüncesi var. Fakat güzel kızım, ona bu kararı aldıran sebebi sizin de bildiğinizi düşünüyorum. Öyle ki Binoy, doğup büyüdüğü cemaati terk etmediği sürece sizinle evlenemeyeceğini düşünüyor. Siz de bu fikre katılıyorsanız, bana açık yüreklilikle söylemenizi isterim.

Heyecanlı gözlerini Anandamoyi'ye çeviren Lolita:

– Anne, dedi. Sizden hiçbir şey saklamayacağıma inanın. Ben kendi düşüncemde bunun zorunluluğuna inanmıyorum. Bu konuda giriştiğim uzun düşüncelerin ardından, bir insanın, başka biriyle hayatını birleştirmesi için, inançları ya da içinde yer aldığı toplumdan kopmasının gerekmediği sonucuna vardım. Bunun tersi bir görüş, hiçbir dinin birbiriyle dostça ilişkiler kuramamasına yol açacaktır. Yoksa her tarikat, etrafına kesin bir çizgi çizerek, üyelerini sadece onun içinde yaşatırlardı.

Duydukları, Anandamoyi'nin yüzünü sevinçle aydınlattı:

– Bu sözleri, sizden duyduğuma nasıl mutlu olduğumu anlatamam, dedi. İşte ben de tıpkı bu şekilde düşünüyorum. İnsanların erdem, güzellik ve kişilik yönleriyle birbirinden farklı olmaları, nasıl onların dostluk kurmalarına engel olmazsa, farklı düşünüş ve inanışları da bunu engellemez. Ah, benim sevgili kızım, açıkladığınız görüşle bana dünyayı bağışladınız. Binoy için nasıl endişe ettiğimi bir bilseniz! O, tüm yüreğiyle size bağlı, bunu çok iyi biliyorum. Eğer ailenizden birinin burnu kanasa, o kahrolur. Böylesi şartlar altında ona karşı durmak, benim için ne denli zor bir iştir, Tanrı bilir! Fakat yine de şanslıymış, böylesine bir zorluktan kurtulmak, gerçekten büyük bir mutluluktur, öyle değil mi? Acaba bu konu, Pareş Babu ile konuşuldu mu?

Bu soru üzerine Lolita, çekingen bir sesle:

– Konuşulmadı, diye cevap verdi. O, olan biteni kendiliğinden anlar!

– Bundan şüphem yok, diye onayladı Anandamoyi. Öyle ki, Pareş Babu, bunu anlayacak değer ve öneme sahip olmayan biri olsaydı, sizdeki bu güçlü karakterin kaynağını sorgulamak gerekirdi. Ben, Binoy ile oturup bir karara varmanız gerektiğine inanıyorum, gidip onu çağırayım. İzninizle şunu söylemek isterim ki, ben, Binoy'u çok küçük yaşlarından bu yana tanırım ve inanın ki, o, onun için çektiğiniz sıkıntılara değecek biridir. Onun bir gün evleneceğini düşündüğüm zamanlarda, evleneceği kadının ne kadar şanslı olduğunu düşünürdüm. Bundan önce birçok evlilik teklifi de almıştı. Ancak onların hiçbirini başta benim gözüm de tutmamıştı. Fakat şimdi onun sizinle evleneceğini düşününce, onu çok şanslı görüyorum.

Anandamoyi, bu sözlerinin ardından Lolita'nın yanağını sevgiyle öptü ve Binoy'u çağırmak üzere dışarı çıktı. Çıkarken de odada bir hizmetçi bırakarak bunun için de Lolita'ya kahvaltı hazırlanacağı bahanesini bulmuştu.

Böyle bir ortamın hakim olduğu bir günde, ne Lolita ne de Binoy için çekingenliğe yol açacak hiçbir şey yoktu. Karşı karşıya oldukları karmaşık konu ve onun çözümü, onların tüm yaşamlarına etki edeceğinden şimdi karşılıklı olarak sahip oldukları duyguları, olduğu gibi görmeli ve bunlarla ilgili son derece ciddi bir şekilde konuşmalıydılar. Ve yaşadıkları heyecan dalgaları, temelde yatan gerçekliği görmelerini engellememeliydi. Büyük konuşma derdinde olmadan, boş gururlara kapılmadan, küçük noktalar üzerinde çatışmadan, tereddütsüz bir şekilde yüreklerinin bir arada çarptığını ve hayat akışlarının da tıpkı kutsallık noktasına yakın bir yerde birleşen Ganj ve Jumna nehirleri gibi birleşiyordu. Bunu ikisi de derinden hissediyorlardı. Onları, birbirlerine doğru yaklaştıran ne toplumdu ne de ortak görüşte buluşmuş olmalarıydı. Aralarında oluşan bağ, yapmacık bir bağ değildi ve bunu fark ettiklerinde bu uyumun dine dayalı olduğunu hissetmişlerdi. Fakat bu din, öylesine içten ve derindi ki, hiçbir bayağı düşünceyle bozulamaz ve hiçbir din bilgini onun en küçük bir zayıflık sergilediğini düşünemezdi.

Lolita, çakmak çakmak açtığı gözlerinden mutluluk saçarak:

– Hayatta kabul edemeyeceğim en büyük şey, şerefsizliktir, dedi. Benimle evlenmek gibi bir karar varırken, sizi, en başta kendi gözünüzde, küçük düşürecek olan bu davranışla alçalmanıza tanık olmaya dayanamam. Bu yüzden de içinizdeki kuşkulara bir son vermenizi ve şu anda bulunduğunuz durumu korumanızı istiyorum.

– Ben de sizden şu anki durumunuzu korumanızı isterim, dedi Binoy. eğer aşk denilen o eşsiz duygu, bu tür farklılıklar yüzünden ayrı düşerse, sadece bunların varlığı bile insanı isyana sürükler.

Lolita ve Binoy yaklaşık yarım saat boyunca, böyle içtenlikle konuşmalarına devam ettiler. Bu konuşmalar süresince birleştikleri temel nokta, ikisinin de insan olduklarıydı. Hinduluk ya da Brahmoluk zihinlerinde hiçbir şekilde yer bulamadı. Buluştukları ortak nokta, hiç sönmeyecek bir ateş gibi yüreklerini alevlendirmişti.

***

Pareş Babu, çalışma odasının açıldığı verandada tek başına oturuyordu. Akşam ibadetini yerine getirdikten sonra çıkmıştı verandaya. Üzerindeki kımıltısızlık, hala tüm bedenine ve ruhuna hakimdi. Güneşin gökyüzünden yavaşça kayıp gözden kaybolduğu sırada yanına Binoy ve Lolita, yere eğilip ayaklarının tozunu sildiler. Onları bir arada görmek, Pareş Babu'yu şaşırtmıştı. Verandada üçüne yetecek kadar iskemle olmadığı için Pareş Babu:

– Hadi, dedi. Odaya geçip oturalım!

– Lütfen, dedi Binoy. Rahatsız olmayın.

Binoy olduğu yerde yere oturdu. Lolita da babasının yanında, hemen ayağının dibinde yere oturdu. Binoy tekrar söze girerek:

– Buraya dualarınızı almak için geldik, dedi. Öyle ki, o duaların hayatımızda asıl rehberimiz olacağına yürekten inanıyoruz.

Binoy, sözlerinin ardından kısa bir süre sustu, ancak Pareş Babu'nun kendisine soran gözlerle baktığını görünce:

– Cemaate bağlı olmamı gerektirecek sorumluluğa girmeyeceğim, dedi. Hayatlarımızı birleştirecek en derin bağ olarak, sizin hayırlı dualarınızı görüyoruz artık. Tam bir ibadet hissiyle varlığımızı önünüze seriyoruz. Tanrı'nın iyiliklerine sizin aracılığınızla ereceğimize inanıyoruz.

Pareş Babu, Binoy'un sözlerini zihninde düzene soktuktan sonra:

– Anladığım kadarıyla Brahmo olmayacaksınız, öyle mi? diye sordu.

– Evet! dedi Binoy.

– Hindu cemaatindeki yaşamınıza devam etmek istiyorsunuz...

– Evet!

Bu cevabın ardından kızına bakan Pareş Babu'nun bakışlarının anlamını hemen anlayan Lolita:

– Baba, diyerek sözü aldı. Dinim, her zaman olduğu gibi, yine varlığımın temelini oluşturmaya devam edecek ve benim hep en değerli hazinem olacak! bundan kaynaklı uğrayacağım can sıkıcılıklara, sakıncalara karşın, dinimi oluşturan özün, inanç ve adetler bakımından benimkilerden farklılıklar gösterenlerle aramda uçurumlar açacak bir sebep olarak görmüyorum. Hiç olmazsa böyle bir şeye inanmak istemiyorum.

Babasının sessizce ve anlayışlı yüz ifadesiyle kendisini dinlediğini görünce devam etti Lolita:

– Önceleri dünya üzerinde Brahma Samaj dışında hiçbir cemaatin olmadığını düşünürdüm, dedi. Onun dışındaki her şey, benim için sadece birer gölgeden ibaretti. Ondan herhangi bir şekilde en küçük bir uzaklaşmak, hakikatin kendisinden uzak düşmekle birdi benim için. Artık bu düşünceden sıyırdım zihnimi.

Lolita'nın sözleri, Pareş Babu'nun yüzünde hafif bir gülümsemeye neden oldu. Bu gülümsemenin içinde bir keder havası da görülüyordu. Lolita, sözlerine devam ederek:

– İçimde yaşadığım değişimi, size nasıl anlatabileceğimi pek kestiremiyorum aslında, dedi. Brahmo Samaj'ın barındırdığı dinsel kuramları benimsemekle beraber, hiçbir ortak noktada buluşamadığımız birçok insanla da orada karşılaştım. Bu yüzden de aynı cemaatten olduğum insanların bana özel bir önemle yakın olacakları ve buna karşın cemaatten olmayanların da bu derecede bana uzak olmaları düşüncesi bir türlü aklıma yatmıyor. Bunun ötesinde bu, saçmalık gibi geliyor bana.

Pareş Babu, dik başlılığını çok iyi bildiği kızının saçlarını sevgiyle okşayarak:

– Acaba insan, içindeki heyecanlarla ne kadar sağlam kararlar alınabilir? diye sordu. İnsanlık dediğimiz genişlikte geçmiş ve gelecek nesillerin arasındaki bağı sağlayan bir devamlılık bulunur. Bu

devamlılığın korunabilmesi için de topluma ihtiyaç vardır. Sözünü ettiğiniz kararları aranızda iyice tartıştınız mı? Senin ardından gelecek olan kuşakların yükünün, senin toplumunun üzerinde hissedileceğini düşündün mü?

Söze giren Binoy:

– Ama Hindu toplumu var! diyerek karşı çıktı.

– Doğru, dedi Pareş Babu. Fakat ya Hindu toplumu, sizden gelecek sorumluluğu yüklemeye yanaşmıyorsa...

Bu sırada aklına Anandamoyi'nin sözleri gelen Binoy:

– O halde biz de, bu sorumluluğun, onlar tarafından benimsenmesini sağlamak üzere elimizden gelen her şeyi yapmalıyız, dedi. Hindu toplumu, yeni kurulan tarikatlara olduğu gibi, her türlü cemaate de her zaman kucak açacaktır.

Aynı görüşte olmayan Pareş Babu:

– Geçerliliği savunulan birçok görüşün, eyleme geçiş zamanı geldiğinde etkisiz kaldığını çok kereler görmüşüzdür, diyerek itiraz etti. Ki bunun aksi olsaydı, sizi çevreleyen cemaatinizi terk etme düşüncesini nasıl aklınıza ve yüreğinize sokabilirdiniz? Sizi tam anlamıyla zincirleriyle saran bir topluma bağlı kalarak, ömrünüzü sadece bir kukla gibi geçirmeye de boyun eğmiş olursunuz.

– Tabii ki, Hindu toplumu şu zamanki haliyle varlığını sürdürürse... diye ekleyerek söze girdi Binoy. Fakat bizler, onun değişimi için çabalayacağız. Öyle ki ben, hiç kimsenin kutsal bir yeri, gerektiği kadar hava ve ışığın girmesi için kapılarını, pencerelerini yeniden geniş bir şekilde düzenlemek yerine, yıkmayı seçeceğini düşünmüyorum.

Bu sırada söze giren Lolita:

– Baba, dedi. Bence bu tartışma faydasız! Hiç olmazsa, kendi adıma konuşabilirim ki ben, hiçbir zaman bir toplumu değiştirmek gibi bir düşüncede olmadım. Fakat öylesine büyük bir haksızlığa uğradım ki, bunların sonunda nefes almakta bile zorlanır oldum. Ve ben, buna karşı hiçbir tavır almaksızın boyun eğmenin doğru olduğuna inanmıyorum. Yapmam ya da yapmamam gerekenlerin ne olduğunu belirlemekte gerçekten zorlanıyorum. Bütün bunlardan ötürü baba, bana karşı yöneltilen böyle davranışlara katlanamam!

Pareş Babu, kızının doluluğunu görerek sesini yumuşattı:

– Görüyorum ki, şu anda oldukça öfkelisin kızım, dedi. En iyisi bu konuları başka zaman bırakmalı ve bir süre beklemeliyiz.

– Benim için beklemekte herhangi bir sakınca yoktur baba, diye cevap verdi Lolita. Fakat bu, söylenen yalanların ve yapılan haksızlıkların zaman içinde daha da arttıracaktır. Bunlar sonunda umutsuzluğa düşmekten ve sizleri üzmekten korku duyuyorum baba. Bu karar öncesi çok düşünmediğimi sanmayın. Hayallerle yaşıyor da değilim. Brahmo Samaj'dan bu zamana kadar aldığım ders ve izlenimlerin, eğer onun yapısından ayrılacak olursam, bana ağır sıkıntılarla geri döneceğini biliyorum. Fakat bundan korkmadığımı da bilmenizi istiyorum. buna karşın içimde sevinçli bir güze sahip olduğumu hissediyorum. Beni endişelendiren tek şey, sizi kırabilme olasılığımdır!

Lolita, son sözlerini söylerken elleriyle babasının ayaklarına kapandı.

Pareş Babu, şefkatle gülümsedi ve yumuşak sesiyle:

– Benim güzel yavrum, dedi. Eğer aldığım kararlara sarsılmaz bir güvenin olsaydı, bir hareket, görüşlerimin tersi bir durumu kanıtladığında büyük acı duyardım. Geçirdiğin sarsıntılar sonucu ortaya çıkacak kötü etkilerden de korkmuyorum. Önceden ben de aileme isyanla evden ayrılmıştım. Bunu yaparken de ileride bu yüzden sıkıntı duyup duymayacağımı da düşünmemiştim... Günümüz toplumunun yaşadığı sıkıntılara baktığımda anlıyorum ki, bunlar Tanrı'nın işidir. Bu kötülüklerin temizlenmesinin ardından yine onun ortaya çıkaracağı şeyden şüphe duyulur mu hiç? Bu yüzden de Hindu cemaatinin ya da Brahmo Samaj'ın şu hayatta hiçbir önemi yoktur fikrindeyim. Onun için tek değerli olan insandır!

Pareş Babu, sözlerinin ardından yüreğinin yalnızlığında derin düşüncelere dalıp sustu. Bir süre sonra aynı dingin sesiyle:

– Şimdi beni dinleyin Binoy, diye devam etti. Bizim memleketimizin sosyal düzeni, neredeyse tün yönleriyle dinsel inançlarla bağlılık içindedir. İçinde bulunduğumuz çevreden farklı bir inanç sistemine bağlı birini, o çevreye nasıl sokacaksınız?

Bu sorunun altındaki düşünceyi, Lolita kavramakta zorlanıyordu. Bunun temelinde de kendi cemaatinin, diğerleriyle hangi noktalarda faklılıklar sergilediğini tam olarak bilmiyordu. Kendi ailesi ile Binoy arasında göze çarpan farklılıklar, nasıl önemsenecek şeyler

değilse, bağlı bulundukları toplumlar arasındaki farklar da bu şekildeydi. Kendisi için Hindu adetlerince evlenmekte de herhangi bir sakınca da yoktu.

Binoy, Pareş Babu'nun dikkat çektiği konuya karşılık:

– Nikah sırasında kutsal Vişnu yontusuna gösterilen saygıdan mı bahsetmek istediniz? diye sordu.

Pareş Babu, cevap verirken kızına dönerek:

– Evet, dedi. Kızım bu durumu kabul eder mi ki?

Bu sözler üzerine Binoy da bakışlarını Lolita'ya çevirdi. Lolita'nın tüm ruhu, bu düşüncede toplanmış gibiydi. Duyguların etkisine kapılmış, daha önce hiçbir şey bilmediği, tuzaklarla dolu bir duruma sürüklenmiş gibi bir hali vardı. Öte yandan kendisi, böyle bir şeyin farkında bile değildi. Binoy, onun içinde bulunduğu durumu sezmiş ve içinde büyük bir acıma hissi duymuştu. Onu kurtarmak ve tek hedef olarak kendisini ortaya koymak gerekliliğine inanıyordu. Onun güzel atağına öldürücü saldırı okların saplanmasına, bu asi cesaretin kırılmasına tahammül edemezdi. Onu kurtarmalı ve zafere ulaştırmalıydı.

Lolita, başı önünde bir süre sessizce durduktan sonra, tatlı bir bakışla Binoy'a dönerek:

– Bu kutsal taş, sizin için hem dini yönden hem de yürekten bir öneme sahip mi? diye sordu.

– Hayır, diye cevap verdi Binoy. Hiçbir önem vermiyorum. Ben bu taşı, kutsal bir Tanrı değil, toplumsal bir simge olarak görüyorum.

– Peki, sizin için yalnızca simge olan bir şeye saygılar sunmanız gerekli midir?

Bu sorunun ardından Binoy, Pareş Babu'ya dönerek:

– Nikah törenimiz sırasında put olmasını kabul etmeyeceğim, dedi.

Bunun üzerine ayağa kalkan Pareş Babu, yüksek bir tondan söze girerek:

– Bakın Binoy, dedi. Gördüğüm kadarıyla konuya tam cepheden bakmıyorsunuz! Söz konusu olan, sizin veya bir başkasının düşüncesi değil. Evlilik dediğimiz şey, sadece kişisel değil, sosyal bir iştir. Bunu unuttuğunuzun farkında mısınız? Bana kalırsa acele etmemeli ve birkaç gün sakince düşünmelisiniz...

Pareş Babu son öğüdünden sonra bahçeye çıkıp ağır adımlarla her zamanki yürüyüşüne koyuldu. Lolita da çıkmak için hareketlendi, ama çıkmadan önce Binoy'a dönerek:

– İstediğimiz şeyin hiçbir kötü tarafı yok, ama bizim utanmamız gerekiyor gibi... Bunu anlayamıyorum, dedi. Sebep ise evlenişimizin bir cemaat kurallara uymaması... Toplumlarda namusluca değil, namussuzca davranışlarla mı bir arada yaşanacağını kabul etmeliyiz?

Binoy ayağa kalkıp Lolita'nın karşısına kadar yürüyerek:

– Hiçbir şart altında toplumdan korkmuyorum, dedi. Eğer kendi vicdanımızdan gelenlerle evliliğimizi gerçekleştirirsek, oluşturacağımız toplum, diğer toplumların hepsinden çok daha değerli bir toplum olacaktır. Siz de böyle düşünmüyor musunuz?

Bu sırada kuvvetli bir kasırga gibi Bayan Baroda verandaya daldı. Önlerine gelip dikilerek:

– Binoy! diye bağırdı. Sizinle ilgili her gün farklı şeyler duyuyorum. Bugün de Brahmo Samaj'a girmekten vazgeçtiğinizi duydum. Söylesenize doğru mu bu?

– Bundan böyle hayatımda bir grubun değil, saygıdeğer bir gurunun rehberliğini kabul edeceğim, diye cevap verdi Binoy.

– Eğer öyleyse, bu riyakarlıkları nasıl açıklıyorsunuz, nedir bunların nedeni? Niçin yalan söylediniz bana? Beni ve Samaj üyelerini aldatıp aramıza katılacağınızı söyleyerek komedi mi oynuyorsunuz? Yaptıklarınızın Lolita'nın başına ne gibi felaketlere yol açacağını hiç düşündünüz mü?

Adının geçişiyle beraber söze giren Lolita:

– Samaj'daki üyelerin tamamı, Binoy'un katılımı konusunda ortak düşüncelere sahip değiller, dedi. Bununla ilgili gazetelerde yazılanları hiç okumuyor musunuz? Bu giriş düşüncesi için bile böylesi çatışmalar sürmekteyken, bunda ısrarcı olmanın kimseye bir faydası yok, diye düşünüyorum.

– Bu kararından vazgeçer, Samaj'a girmezse evlenmeniz de olanaksız demektir, diye bağırdı Baroda.

– Neden? diye sinirlice sordu Lolita.

– Ne demek, neden! diye bağırdı Baroda. Hindu adetlerince mi evlenmeyi düşünüyorsunuz?

Bu sırada araya giren Binoy:

– Neden olmasın, dedi. Ben, bunu imkansız görmediğim gibi, hiçbir güçlüğün beni bu yoldan alıkoymayacağını da bilmenizi isterim.

Baroda, Binoy'un çıkışı karşısında bir süre sustuktan sonra, oldukça kaba bir hareketle:

– Binoy, diye bağırdı. Hemen defolup gidin buradan ve bir daha da adımınızı atmayın buraya!

***

O gün Suşarita, Gora'nın kendisini ziyarete geleceğinden emindi. Heyecanının kaynağı da buydu. Fakat bu heyecanlı sevinç, korkuyla karışık bir sevinçti. Gora ile sürdürdüğü ilişkinin her aşamasında, küçüklüğünden bu yana içinde kökleşen alışkanlıklarla Gora sayesinde sürüklendiği yeni hayat arasındaki çatışmanın içinde bunalmaktaydı. Daha önceki gün Gora, teyzesinin odasında bulunan put önünde eğilirken sanki sırtına hançerler saplanır gibi hissetmişti. Sonrasında kendi kendine: «Gora, putlara tapıyor, ama bunun ne önemi var ki? Farklı dinden olmasının da bir önemi yok!» dese de aradığı teselliyi bulamamıştı. Gora'daki herhangi bir hareketle, kendindeki köklü inançlarla çatışan bir nokta gördüğünde içinde büyük bir korku duyuyordu. Tanrı'nın ruhunu ne zaman huzura kavuşturacağını düşünüyor ve bunun için dua ediyordu.

Harimohini de o gün, Gora'yı putunu bulundurduğu odaya götürmek ve bu şekilde çağdaş düşünceleriyle övünen Suşarita'yı etkilemeyi düşünmüştü. Gora o gün de gelince puta tapmıştı. Buradan sonra Suşarita, onu aşağıdaki salona götürdü ve sabırsızca:

– Bu puta gerçekten inanıyor musunuz? diye sordu.

Gora, zoraki bir sertlikle:

– Kesinlikle! diye cevap verdi.

Bu cevap, Suşarita'nın hiçbir şey söylemeden başını öne eğmesine neden oldu. Onun bu üzüntülü duruşu, Gora'nın içine dokunmuştu. Bu hisle ona dönerek:

– Dinlerseniz, size tüm gerçeği söyleyeyim, dedi. Aslına bakarsanız putlara inanıp inanmama meselesinde tam olarak nerede durduğumu pek bilmiyorum. Fakat vatanımda hakim olan dine karşı çok büyük bir saygı besliyorum. Yüzyıllar boyu süre gelmiş olan

ibadete uymanın zorunluluğuna inanıyorum. Öte yandan Hıristiyan misyonerler gibi, bunu nefret duygusuyla karşılayamam.

Suşarita düşünceli haliyle onu dinlerken Gora da sözlerine devam ediyordu:

– Düşüncemin kavranmasının kolay olmadığının farkındayım. Sizin gibi uzun yıllardır bir tarikatta bulunan birinin, benim içinde bulunduğum karmaşık duyguları kavrama gücünü yitirmesi, belki de doğaldır. Sizin bakış açınıza göre teyzenizin önünde eğildiği put, taştan bir heykelden öte bir şey değildir. Sizden farklı olarak ben, o heykelde teyzenizin dini sevgiyle dolup taşan ince ruhunu görüyorum. Böyle bir manzarayı gören birinden, öfke ve nefret duymasını bekleyebilir misiniz? Bu eşsiz sevgiyi esinlendiren Tanrısal varlığın, sadece o taş puttan ibaret olduğunu düşünmediğinizi umuyorum.

Böylesine içten ve değerli deliller karşısında Suşarita, söyleyecek hiçbir şey bulamadı. Bunun yanında bu sözleri onaylamak da onun için neredeyse olanaksızdı. Gora, böylesine güçlü konuşmaları sırasında, karşısında durana hiçbir şekilde acımazdı. Acımasız bir yırtıcı gibi, düşmanlarını hırpalamak için büyük bir istek duyardı içinde. Fakat bu defa güçlü konuşmaları daha yumuşak bir ses tonundan işitiliyordu. Bunun yanında Suşarita'nın sessiz bir mağlubiyet havasında karşısında duruşuna da üzülmüştü. Sesini biraz daha yumuşatarak:

– Din inançlarınız hakkında, onlara karşı bir şey söylemeyi istemem, dedi. Yine de put sözcüğünü kullanarak kötülediğiniz, sizin ona yüklediğiniz anlamın çok daha ötesinde bir anlama sahiptir. İşte bunu söylemeden de edemeyeceğim. Ona son derece derinden bağlı olanlar, aradıkları sığınağı onda bulanlar, onun ölümlü olup olmadığını ya da nasıl bir sınıra sahip olduğunu iyi bilirler. Ve şuna inanın ki, bu topraklar üzerindeki hiçbir inanan, basit bir şeye inanmaz ve ona ibadette bulunmaz. İbadetten gelen mutluluk ve huzur, maddi boyutlardan tamamen sıyrılmakta, sonu olanın varlığında sonsuzu duymakta gizlidir.

Bu tespit üzerine Suşarita:

– Tarif ettiğiniz gibi bir inanca herkesin sahip olabileceğini düşünüyor musunuz? diye itirazda bulundu.

– Taparken tüm ruhlarını ortaya koymayanlar için neye ibadet ettiklerinin bir önemi yoktur, diye cevap verdi Gora. Brahmo Sa-

maj içinde de ateşli bir inançtan yoksun kişiler yok mu sizce? Öyle ki, bunların yaptıkları tüm ibadetler, temelsiz bir boşluktan ibarettir. Samaj içinde böylesi bir tapınmaya hiç tanık olmadınız mı?

Suşarita cevap vermek yerine, başka bir sormayı tercih ederek:

– İnanç ile ilgili bu sözlerinizin nereden kaynaklandığını merak ediyorum doğrusu, dedi. Sizi bu şekilde konuşturan, kendi tecrübeleriniz midir?

Bu soruya gülerek karşılık veren Gora:

– Yani demek istiyorsunuz ki, Tanrı'ya ihtiyaç duyuyor mu, yoksa duymuyor muyum? dedi. Aslında sormak istediğiniz bu sanırım... Cevabım ise, hayır! Öyle ki, doğumumdan bu yana benimle gelen eğilimlerimin beni başka yönlere sürüklemesinden hep korkarım.

Bu içten itiraf bile Suşarita'ya, aradığı sakinliği huzuru vermemişti. Fakat yine de yüreğinde belirgin bir ferahlama hissetti. Böylesi meselelerde, Gora'nın kişisel tecrübelerinden aldığı güçle konuşmaması, Suşarita'ya az da olsa bir rahatlık veriyordu.

Bu sırada sözlerini sürdüren Gora:

– Kimseye dini konularda ders vermek istemem, dedi. Öte yandan ise yurttaşlarımın inançlarıyla dalga geçilmesine de katlanamam. Bu söz konusu bile olamaz! Siz memleketinizin insanlarına, puta tapan büyük bir budala sürüsü gözüyle bakıyorsunuz! Ben ise onlara şöyle seslenmek istiyorum: «Siz ne puta tapıyorsunuz ne de bir budala sürüsüsünüz! Sizler bilge ve gerçek inanç sahibi insanlarsınız!» İşte bu şekilde göstereceğim saygıyla yurdumun, dinimizin ilkelerinde gizli eşsiz büyüklüğün, ibadetlerimizdeki köklü değerin bilincinde olmasını istiyorum... Böylesi büyük bir hazineye sahip olmanın haklı gururunu tüm ruhunda duymasını istiyorum. Onu küçük görülmüş, içindeki hakikatin farkında olmayan ve kendisini aşağı görmeye yatkın bir durumda görmek istemiyorum. İşte benim bütün amacım budur! Bugün beni, sizin yanınıza getiren güç de bu amaçtan aldığım güçtür! Sizi gördüğüm ilk andan bu yana zihnimden bir düşünce fışkırmaktaydı. Bu düşünce, sizden önce yoktu zihnimde. Kesin olarak anladığım bir şey var ki, Hindistan, sadece erkeklere önem vererek tam anlamıyla kalkınamaz. Bunun için, kadınların da onun varlığının bilincinde olmaları, bu bilince ulaşmaları gerekir. Ancak o zaman kalkınma gerçekleştirilebilir. Günün birinde yurdumuzun tamamlanmasında ve onun derin düşüncesini

paylaşmakta, sizin de yanımda olmanızı yürekten isterim. Bir erkek olarak, o günü görebilmek için gerekirse ölüme bile hazırım. Onun ilerleyeceği o mutluluk yolunu aydınlatacak ateşi yakacak olan ise sizsiniz. Buna karşın siz, bu konuyla ilgilenmezseniz, Hindistan için yapılan tüm hizmetler, güzellikten mahrum kalmış olacaktır.

Bütün bunların yanında ne çare ki, Hindistan'ın nereye saklandığı pek bilinmiyordu... Suşarita, o Hindistan'ın ne denli uzağındaydı? ... Vatanına böylesi tapan, bunu yaparken kendini bile yok sayan bu adam nereden geliyordu? Neden başkalarını uzaklaştırmış ve kendi yanına gelmişti? ... Hiçbir şekilde, en küçük bir tereddüt bile göstermiyordu, engel tanımıyordu. Ve bağırarak şöyle diyordu: «Siz yanımda yer almaz, o ateşi yakmazsanız, tüm çabalar boşuna olacaktır! Bu yüzden de sizi almaya geldim!»

İçinde kabaran tarifsiz duygular, yaşlar halinde Suşarita'nın gözlerinden fışkırıyordu. Yüzü, üzeri çiy damlacıklarıyla kaplı bir çiçeği andırıyordu. Ya da Gora, onu böyle görüyordu.

Gözlerinden oluk oluk yaşlar akarken bile Suşarita, Gora'nın gözlerinin içine içine bakmayı sürdürüyordu. Bu güçlü bakışlar altında Gora, depremle sarsılan mermer bir saray gibi, derinden titrediğini hissetmişti. Büyük bir çaba gösterdi ve kendini kontrol etmeyi başararak pencereye kadar yürüdü. Durduğu yerden dışarıyı izlemeye başladı. Gece iyiden iyiye bastırmış, ortalık epeyce kararmıştı. Ana yolla kesişen küçük, dar yolun ötesinde, küçük bir çerçevede kehribar tabakasını andıran gökyüzünde parlak yıldızlar titreşiyordu. Bu kısıtlı gökyüzü ve yıldızlar, Gora'yı günlük hayatın düşüncelerinden almış ve ta uzaklara sürüklemiş gibiydi. Asırlar boyu, sayısız imparatorlukların doğuşuna çöküşüne ve bir o kadar da insanın çabalarına, dualarına tanıklık eden bu gökyüzü ve bu yıldızlar, evrenin çok uzaklarında, bir insan yüreğinin, başka bir yüreğe, ta hayatın derinliklerinden gelen bir sesle, sessiz bir özlemle titreşiyordu. Gora için, o dakikada Kalküta'nın kalabalık yollarında ilerleyen insanların, araçların gürültüsü bir hayal halini almış be gerçekliklerinden uzaklaşıp gitmişlerdi. Şehirden çıt çıkmıyordu sanki. Tüm benliğiyle içinde kabaran duyguların yoğunluğuna gömülüp gitmişti. Gömüldüğü yerde de tıpkı gökyüzündeki gibi bir hareketsizlik ve karanlık hakimdi. Sadece geçmişin sonsuzluğundan

gelen ve sonsuz geleceğe uzanan bir çift gözün ışıltısı vardı orada. Yaşlar döken, katıksız ve yumuşak bakışlı bir çift göz!..

Bu sırada Harimohini gelerek Gora'yı kahvaltıya davet etti. Bunun üzerine kendine gelen Gora, ona dönüp ürkek bir sesle:

– Teşekkürler, dedi. Şimdi gitmeliyim, başka zaman...

Kendine gelmişken daha fazla kalmadan gitmesinin yerinde olacağını düşünen Gora, vakit kaybetmeden çıkıp gitti.

Bu ani gidişle şaşkına dönen Harimohini, bunun nedenini anlamak üzere Suşarita'ya baktı, fakat o da odadan çıktı. Bunun üzerine Harimohini, kızgınca başını sallayarak kendi kendine:

– Neler oldu ki bunlara? diye söylendi.

Gora'nın gidişinden bir süre sonra Pareş Babu, Suşarita'yı görmek için geldi. Onun odasında olmadığını görünce Harimohini'ye sordu. Buna karşılık yaşlı kadın üzgün bir sesle:

– Ben ne bilirim ki, dedi. Gurmohan Babu gelmişti, onunla uzun uzun konuştular. O gittikten sonra da terasa çıkıp dolanıyordu. Galiba hala oradadır.

Bu cevaba şaşıran Pareş Babu:

– Gecenin bu soğuğunda ne işi varmış terasta? diye sordu.

– Aman bırakın, dedi Harimohini. Üşüsün de aklı başına gelsin! Zaten şimdiki kızların ne soğuktan korkuları var ne de başka bir şeyden!

Harimohini, olanlara içerlemiş bu yüzden de yemeğini yerken yeğenini çağırmamıştı. Öte yanda Suşarita da ne yemek zamanını ne de başka bir şeyin farkındaydı. Kendisini arayan ve terasa gelen Pareş Babu'yu görünce içinde bulunduğu havanın dağılmasıyla canı sıkıldı. Bununla beraber:

– Buyurun içeri girelim baba, dedi. Nezle olmayın, hava soğudu...

Yarı aydınlık terastan lambalarla aydınlatılmış odaya girdiklerinde Pareş Babu'nun yorgun halini fark eden Suşarita, derinde sarsıldı. Bu öksüz kız için Pareş Babu, yıllar boyu hem baba hem de guru olmuştu. Şimdi ise Suşarita, kendisini yıllar boyu ona bağlayan bağları gevşetmeye başlamış ve ondan uzaklaşmaya başlamıştı. Bununla beraber içinde, kendisini kesinlikle affetmeyeceğini hissediyordu. Pareş Babu, tüm bitkinliğiyle kendisini iskemlelerden birine bırakmıştı. Onu bu halde gören Suşarita, engel olamadığı

gözyaşlarını belli etmemek için hemen iskemlenin ardından duruyordu. İnce parmaklarıyla Pareş Babu'nun kırlaşmış saçlarına dokunuyordu.

Doğrudan kafasındaki meseleye giren Pareş Babu:

– Binoy, Brahmo Samaj'a katılmıyor, dedi.

Suşarita'nın hiçbir şey söylememesi üzerine devam ederek:

– Zaten ondaki bu kararı hep kuşkuyla karşılamıştım, dedi. Bu yüzden de şimdiki gelişmeler beni hiç sarsmadı. Fakat Lolita'nın sözlerinden anladığım kadarıyla bu değişiklik olmasa da yapacakları evlilikte bir sakınca görmüyor.

Suşarita bu son sözlere karşılık sertçe bir tonla:

– Olmaz! diye bağırdı. Hayır, baba asla olamaz böyle bir şey!

Herhangi bir tartışmada Suşarita'nın böylesi taşkınca davranması alışılmış bir durum değildi. Bu yüzden de ondaki bu sert çıkış Pareş Babu'da şaşkınlık yaratmıştı. Bu hayretle:

– Asla olmaz da ne demek? diye sordu.

– Binoy, Brahmo Samaj'a girmeyecek, diyorsunuz, dedi Suşarita. Peki, nikah hangi adetlere göre gerçekleştirilecek?

– Hindu adetlerince kıyılacak!

Bu cevap üzerine öfkeyle başını sallayan Suşarita:

– Hayır, olmaz! dedi. Böyle bir şeyi aklınızdan geçirmiş olmanıza bile şaşıyorum baba. Bu, nasıl kabul edilebilir? Yani Lolita'nın düğün töreninde bir puta mı tapılıp saygı gösterilecek? Böyle bir şey nasıl kabul edilir? Nasıl?

Pareş Babu'nun gelişinden önce tüm benliğini saran etkiye karşılık bir tepki miydi Suşarita'nın bu hali? Bu yüzden mi Lolita'nın Hindu adetlerince nikah kıymasına itiraz ediyordu? Bu değildi! Bu isyanın altındaki sebep, Pareş Babu'ya olan bağlılığını yitirmek istemeyişiydi. Sadece buydu! Öyle ki, bu hissini kuvvetle bağırarak da dillendirdi:

– Hiçbir zaman, hiçbir şartta sizden ayrılmayacağım, dedi. Sonsuza kadar bir Samaj üyesi olacak ve hiçbir zaman sizin düşüncelerinizden ayrılmayacağım! Beni sizin yolunuzdan uzaklaştıracak hiçbir şeye izin vermeyeceğim.

Araya giren Pareş Babu:

– Tören sırasında put bulunmayacak! dedi. Bunu, Binoy kendisi söyleyecek.

Bu sırada Suşarita, gelip Pareş Babu'nun yanına oturmuştu. Pareş Babu, konuşmasına devam ederek:

– Buna ne dersin peki? diye sordu.

– Bu şekilde Lolita, cemaatimizden ayrılır, diye cevap verdi Suşarita.

– Bu konuyu ben de uzun uzun düşündüm. Bir insan ile toplum arasında bir çatışma doğunca, insan konuyu iki yönlü olarak ele almalıdır. İlk olarak haklı tarafın kim olduğunu araştırmalı, sonrasında ise güçlü olan tarafa bakmalıdır. Kişiye göre toplumun sahip olduğu güç, elbette tartışılmaz. Bu yüzden onu karşısına alan, isyan eden kişi, acı çekeceğini de bilmelidir. Lolita da bana, açık yüreklilikle bu acıya katlanmaya hazır olduğunu söyledi. Hatta bunun kendisi için haz vereceğini de ekledi. Bana gelince, onun düşüncesinde hiçbir kötülük görmeyince, karşı koymak da elimden gelemezdi.

– İyi, ama baba, diyerek araya girdi Suşarita. Bu evlilik, bu şekilde gerçekleşebilir mi?

– Bunun, karşımıza türlü zorluklar çıkaracağının fakındayım kızım. Fakat Lolita'nın Binoy ile evlenerek, herhangi bir ahlak kuralını yok saymadığı için, toplumun öne çıkardığı engellere de saygı göstermem gerektiğini düşünmüyorum. İnsanın kişisel hayatının ya da kaderinin toplum tarafından koyulan kurallarca sınırlandırılması iyi bir şey değildir. İnsanlarla ilgili olarak daha geniş bir bakış açısına sahip olmak, topluma düşen bir iştir. Bu yüzden de yaptıkları sonucu uğrayacakları cefaya göğüs germeye gönüllü bir şekilde hazır olanları haksız bulmak elimden gelmiyor.

– Baba! diye yüksek sesle araya girdi Suşarita. Asıl sıkıntıya uğrayacak Lolita'dan çok, siz olacaksınız!

– Bu önemli değil sevgili yavrum.

– Bu konuyu onayladığınızı söylediniz mi peki?

– Henüz değil, ama çok geçmeden söylemeliyim. İlerlemeyi seçtiği yolda Lolita'ya dualarıyla destek verecek benden başka kim var ki? Ona yardım edebilecek, sadece Tanrı'dır?

Konuşmalar sona erip de Pareş Babu evden ayrıldıktan sonra Suşarita, oturduğu yerde düşüncelere gömüldü. Pareş Babu'nun Lolita'ya olan sevgisinin, bağlılığının farkındaydı ve bu yüzden de şimdi, kızının doğup büyüdüğü çevreden kopup hiç bilmediği bir çevreye doğru ilerleyişiyle içinde nasıl büyük kaygılar duydu-

ğunu hissedebiliyordu. Fakat yine de onu, bu yaşında böylesi bir başkaldırmayı destekliyor ve buna hiç tasalanmıyordu! ... Hiçbir şekilde, sahip olduğu manevi kuvveti başkalarının önüne sermek gibi bir yol izlemezdi. Oysa iç derinliklerinde nasıl da olağanüstü bir güç vardı... Aslında Suşarita şöyle bir bakışla, Pareş Babu'nun içindeki zenginliğin hayret vericiliğiyle karşılaşamazdı. Ki, onu küçüklüğünden bu yana oldukça iyi tanırdı. Ruhunun Gora'nın güçlü darbeleriyle hırpalandığı o gün, bu iki faklı tipteki erkeği, birbirinden farklı kılan noktayı görmezden gelemezdi. Gora, kendisini içgüdülerinden gelen eğilime nasıl da bırakıveriyordu! Başkalarının sahip olduğu kişilik özelliklerini nasıl da hiçe sayıp bilincinde olduğu iradesiyle acımasızca onları yönlendirmeye uğraşıyordu! ... Herhangi bir mesele üzerinde Gora ile anlaşmanın tek yolu, ondaki iradeye boyun eğmekti. İşte Suşarita da onun karşısında tıpkı böyle alçalmış, fakat bundan tuhaf bir haz da duymuştu. Öyle ki, kendisini bu şekilde feda ederek yükseleceğini düşünmüştü. Az önce babası, düşüncelerinin ağırlığıyla başını öne düşürüp karanlığın içinde kaybolurken, onunla Gora'yı kıyaslamaktan kendini alamamıştı. Bu karşılaştırmadan gençlik heyecanına karşılık belirgin bir gurur dalgası esmişti içinde. Şimdi odada tek başına otururken, içinden Pareş Babu'nun önünde diz çökerek, tıpkı adanmış bir çiçek gibi, yüreğini önüne sermek geliyordu. Kafasında bu karmaşık düşüncelerle elleri dizinde, uzun süre bir heykel gibi, kımıltısız oturdu.

***

O sabahın çok erken saatlerinden itibaren Gora'nın odası son derece ateşli tartışmalara sahne olmuştu. İlk olarak Mohim, nargilesiyle içeri girerek:

– Demek onca oyalamanın ardından Binoy, zincirlerinden kurtuldu, dedi.

Gora, kendisine yapılan bu iğnelemenin farkına varamadığı için, konuyu anlamak için ağabeyinin yüzüne baktı. Bunun üzerine Mohim açıklamak üzere:

– Komedi oyununun hiç gereği yok, dedi. Arkadaşının yaptıkları, artık kimse için bir sır değil! Al bakalım, oku!

Gora, Mohim'in uzattığı Bengali gazetesini aldı. Gazete, bu sayısında Binoy'un Brahmo Samaj'a geçiş girişimi ile ilgili oldukça acı

bir yazı yayınlamıştı. Yazar, son derece ağır sözlerle Samaj üyelerinden birinin bir sürü evlenecek kızının olduğunu ve Gora'nın hapishanede bulunmasından kaynaklı irade boşluğunda bu üyenin, bu genci Hindu cemaatinden koparıp aldatarak kızıyla evlenmeyi kabul ettirdiğini anlatıyordu. Gora, yazıyı okuduktan sonra:

– Bunu duymamıştım! dedi.

Mohim, başta buna inanmadı, ama sonra Binoy'un böylesine gizlilik içinde bu işleri sürdürdüğüne hayret ettiğini söyledi. Daha sonra da:

– Saşi ile evleneceği üzerine söz verip sonra da yan çizmeye başladığında, bunun, bu işlerin başlangıç noktası olduğunu anlamalıydık, dedi.

Bu sırada nefes nefese içeri Abinaş girdi. Ve bağırarak:

– Bu, nasıl bir iştir Gurmohan Babu? diye sordu. Bunu hiç aklınıza getirir miydiniz? Şu hale bakın, sonunda Binoy Babu...

Abinaş, cümlesini bitirme gereği bile duymadı. Binoy'un yokluğunda, onun hakkında ileri geri konuşmaktan öylesine büyük bir keyif alırdı ki, bu durum karşısında üzgün görünmeye bile gerek görmemişti.

Çok geçmemişti ki, Gora'nın partisinin en ileri gelen üyeleri, birbiri ardına odaya doluştular. Hep bir ağızdan Binoy hakkında hararetli bir tartışmaya koyuldular. Çoğunluğu, bu olaya şaşmamanın gerektiği düşüncesinde birleşiyordu. Herkes, Binoy'da gördükleri zayıflık belirtilerini arka arkaya sayıp döküyordu. Aslında Binoy, partiyi hiçbir zaman tam anlamıyla benimsememişti onlara göre. Bazıları ise bunların yanında Binoy'un kendisini, Gora'ya eşitmiş gibi göstermek için uğraştığını ve bundan nasıl rahatsız olduklarını söylüyorlardı. Tüm üyeler, Gora ile aralarındaki saygılı mesafeyi korurken, Binoy, kendini onunla çok samimi göstermeye çalışarak onlardan farklı olduğunu anlatmaya çalışırdı. Gora'nın Binoy'a gösterdiği yakınlık hatırına onlar da böylesi yakışıksızlıkları görmezden gelmeye çalışmışlardı bunca zaman. Fakat işte sonunda, bu ukalalığın sonuçları gazetelere kadar açıkça ortaya çıkmaya başlamıştı.

Arka arkaya verilen coşkulu nutuklara karşılık Gora, hiçbir şekilde katılımda bulunmadan, sadece söylenenleri dinliyordu... Zaman geçtikçe gelenler, yavaş yavaş gitmeye başladılar ve sonunda

odasında tek başına kalan Gora, kendi odasına uğramadan merdivenlerden yukarı kata çıkan Binoy'u gördü. Kalkıp kapıya çıkarak:

– Binoy! diyerek merdivene doğru seslendi.

Bu çağrı üzerine tekrar aşağıya inen Binoy, Gora'nın odasına girdi. Onun ardından içeri giren Binoy:

– Sana karşı istemeden bir hatam mı oldu Binoy? diye sordu. Benden uzaklaştığını hissediyorum.

Aslında Binoy, kaçınılmaz bir olay olarak Gora ile kavga edeceklerini düşünmüş ve buna iyice hazırlanmıştı. Fakat karşısındaki arkadaşının hüzünlü hali ve kırgın sesiyle bütün kavga hırsı ve kararı yok oluverdi. Yumuşak sesiyle:

– Kardeşim Gora, dedi. Sakın yanlış anlama beni. Gelen her gün, hayatımızda türlü değişiklikler meydana getiriyor. Bu yüzden de birçok şeyden vazgeçmek zorunlu hale geliyor. Fakat tüm bu değişimlerin dostluğumuzu feda etmeye değeceğini ya da zorunlu kılacağını düşünmüyorum. sen nasıl düşünüyorsun?

Gora, Binoy'un sözleri ardından bir süre sessizce düşündükten sonra:

– Brahmo Samaj'a girdin mi Binoy? diye sordu.

– Hayır, diye cevap verdi Binoy. Girmedim Gora ve girmeyeceğim de! Bununla beraber bu konunun üzerinde istemiyorum.

– Anlamadım, ne demek şimdi bu?

– Demek istediğim şu ki, Samaj'a girip girmemek benim için pek de önemli bir konu değil.

– Eski düşüncelerini ve yeni şekillenen düşüncelerini bilmek isterim Binoy.

Gora'nın ses tonu, bu cümleler sırasında biraz sertleşmişti. Bu değşimi fark eden Binoy, kavgaya hazırlanır gibi kasıldı.

– Eskiden biriyle ilgili olarak Samaj'dan olduğunu duyunca çok sinirlenir ve Tanrı'ya onu cezalandırılması için dualar ederdim. Fakat artık bu şekilde düşünmüyorum. Herhangi bir fikrin, bir başkasıyla zıt düşebileceğini, bir kanıtın, bir başka kanıtla uyuşmayabileceğini, aklın ve düşüncenin işe karıştığı konularda öfkeyle birinin kötülüğünü istemenin barbarlıktan başka bir şey olmadığını düşünüyorum!

– Artık bir Hindu, Brahmo olmaya karar verirse, bu seni kızdırmıyor. Öte taraftan Brahmo olan biri günah çıkartır ve Hinduluğa

geçerse, içinde ona karşı büyük bir nefret kabarıyor. Dün ile bugünün arasındaki fark da işte bu!

Bu sözlere itiraz eden Binoy:

– Öfke dolusun Gora, dedi. Ve bu yüzden de bu şekilde konuşuyorsun. Çünkü düşünmeden, sadece öfkenden gelen sözlerle konuşuyorsun.

– Derimizden çıkarabildiğimiz bir şey olsaydı da, biz de bukalemunların renk değiştirebilmesi gibi, dinimizin kurallarını değiştirebilseydik. Böyle olsaydı, bu değişikliğe önemsiz bir konu gözüyle bakabilirdik Binoy. Fakat ben, insanın vicdan derinliğinde yer etmiş bir şeyi, basit bir yazarlık konusu haline getiremem. Toplumun karşı duruşu ve bu şekilde bir değişikliğin getireceği sıkıntılar olmamış olsaydı, dini inançlara bağlılık yemini etmek ya da bunlar üzerinde değişiklik yapmak gibi, böylesine önemli bir konuda, insanın tüm zihnini bunun yolunda çalıştırmasını nasıl bir güç sağlayabilirdi. Sözünü ettiğimiz sıkıntı, bize asıl gerçekliği tam bir samimiyet içinde kabullenip kabullenmediğimizi gösterecek, öğretecektir. Bu etkiler ve onunla beraber gelen cezalar, koşulsuz kabullenilmelidir. Gerçekliğin bahsedileceği bir alış verişten bahsedeceksek, hem hazineye sahip olup hem de bedelini ödemezlik edilemez.

Karşılıklı sözlerle kavga iyiden iyiye kızışmıştı. Sarf edilen sözler, kıyasıya çarpışan kılıçlar gibi, birbiriyle çarpışıyordu. Bu çarpışma oldukça bir zaman devam ettikten sonra ayağa kalkan Binoy:

– Gora, dedi. İkimizin yaradılışları arasında temelde bir farklılık olduğunu düşünüyorum. Aslında bu, yeni düşünülmüş bir şey değil benim için, bu zamana kadar gizlemeye çalıştığım bir şey. Ne zaman meydana çıkacak gibi olduysa, hep bastırdığım bir düşünceydi bu. Bu gizleyişimin nedeni de, senin içinden gelenleri bastıracak bir yaradılışa sahip olmamandı. Ve yine sen, her an silahlarına sarılmaya hazırdın. Dostluğumuzun sürmesi için her zaman karakterimin gereklerini bastırmaya çabaladım, zorlansam da başardım bunu. Fakat artık anlıyorum ki, bu faydasız bir uğraş olmanın yanında, hiçbir zaman da yarar sağlamayacak!

– Tamam, dedi Gora. Dediğin gibi olsun... O halde amacın nedir, bunu açıkça söyle bana.

– Artık tek başınayım ve ayaktayım, diye bağırdı Binoy. Bundan böyle topluma, kötü Tanrıların yaptığı gibi, insanları kendine

kurban ettirmeden huzur vaat etmiyorum. Sağ kalsam da hemen şuracıkta ölsem de kendimi, onun emirleri altında ezdirmeyeceğimi söylüyorum.

Bu sözler üzerine Gora alaycılıkla gülerek:

– Yani sen de, Mahabharata'daki çocuk Brahman'ın yaptığı gibi, eline bir saman çöpü alacak ve bu şeytanı öldüreceksin...

– Öldürür ya da öldürmez miyim, bilmiyorum. Böyle bir iddiada bulunacak da değilim. Fakat onun pençesinde kemirilerek can vermeye karşı çıkacağım. Dişlerinin arasında çiğnenmekte olsam da buna karşı koyacağım...

Bu sırada Gora araya girerek:

– Böyle mecaz ağırlıklı konuşmaya başladığın zamanlarda, demek istediğini tam olarak anlayamıyorum, dedi.

– Hayır, hayır, diye karşı çıktı Binoy. Söylediklerimi kabul etmeyişini anlayabilirim, ama bunları kavrama noktasında sıkıntı çekmeyeceğini iyi bilirim Gora. Dinin, insana doğal bir hareket alanı ve özgürlük tanıdığını, buna karşın toplumun ise yiyecek içecek, başka insanlarla ilişkiler kurma konularında bizleri nasıl zincirlerle kısıtladığını sen de çok iyi bilirsin. Buna karşın sen de zalimleşiyor ve süre gelen bu haksızlığı haklı çıkarmak için çabalayıp duruyordun. Şunu açıkça söylemeliyim ki, bundan böyle ben, bu alanda hiç kimse için bir şeylere katlanacak değilim. Bundan böyle toplumun benim üzerimde var olan haklarını, hakkım olanları teslim ettiği ölçüde saygıyla karşılayacağım. Toplum, benim bir insan olduğumu düşünmez ve bir kuklaymışım gibi bana yaklaşırsa, ona çiçekler sunmayı sürdürmeyeceğim. Ve o, duygusuz bir makine olmaktan öteye geçmeyecek benim için.

– Özetini söylesene Binoy, diye araya girdi Gora. Yani Brahmo olacağını söylüyorsun!

– Hayır, olmayacağım.

– Peki, Lolita ne olacak? Evlenmeyecek misin onunla?

– Evleneceğim.

– Nikah nasıl olacak, Hindu adetlerince mi?

– Evet.

– Ya Pareş Babu... O, bunu kabul etti mi?

– İşte onun mektubu da yanımda, diyen Binoy, cebinden çıkardığı mektubu Gora'ya uzattı.

Gora, büyük bir dikkatle ve iki defa okudu mektubu. Pareş Babu'nun mektubunda şunlar yazılıydı:

«Vermiş olduğunuz karar hakkında kişisel olarak neler hissettiğimi açıklayacak değilim, hatta ilerlemeyi düşündüğünüz yol üzerinde karşılaşacağınız sıkıntılardan da söz etmeyeceğim. İkiniz de benim sahip olduğum inanç ve görüşlerin neler olduğunu, içinde yer aldığım cemaatin ne olduğunu iyi biliyorsunuz. Lolita'nın bu yaşına kadar neler öğrendiğini, hangi adetlerin uygulandığı bir çevrede büyüdüğünü ve bu adetleri benimsemiş olduğunu da biliyorsunuz. Vermiş olduğunuz kararı, tüm bu noktaları bilerek ve göz önüne alarak vermiş olmanız, bana ekleyecek herhangi bir şey bırakmıyor. Bununla beraber dümeni bıraktığımı veya sağlam bir kararda olmadığımı düşünmeyin. Sizi beğenirim Binoy, bu yüzden de tüm zihinsel gücümü toplayarak düşündüm ve dini yönden evlenmenizin herhangi bir sakınca taşımadığına karar verdim. Bu yüzden de toplum tarafından önünüze çıkarılacak engeller karşısında boyun eğmek gibi bir zorunluluğunuz yoktur...»

«...Bunun yanında şunu da belirtmem gerekir ki, eğer toplumca belirlenen sınırlar dışına çıkmak isterseniz, ondan daha yüksekte olmanız gerekir! Sevginiz ve evliliğiniz, yalnızca olumsuz bir taraf gibi durmamalıdır; aksine bir yaratıcı ve dengeleyici unsur özelliği taşımalıdır. Sahip olduğunuz güçle genel seviyenin üstüne çıkmayacak olursanız, daha aşağılara düşeceğinizi unutmayın. Sizi bekleyen kader ve mutluluk açısından ciddi endişeler taşıyorum, ancak içimdeki korkular için sizin yolunuzu tıkamayı istemem. Öyle ki, dünyada bir topluluğun önemi ve değeri, çözüm yolları bulma cesareti gösterenlere bağlıdır. Sizleri türlü değişiklikler ve yeni bakış açılarıyla uyarır, uyandırır. Bu uyanışın habercileri olarak siz, bu zorlu yolda yürüyecek, yaşamınızla bu yolu, gür alevli bir meşale gibi, aydınlatacaksınız...»

«...Sizin yaşlarınızda ben de kayığımı sessiz limanın tersine fırtınanın ortasına ortasına sürmüştüm. Bu sırada verilen öğütlere de hiçbir şekilde kulak asmamıştım... Ve yaşadığım şu ana kadar da bunun için hiçbir şekilde pişmanlık duymadım. Gerçi pişman olsam da... İşte böylesi fedakarlıkların sayesinde, toplum her zaman temiz kalır ve bu nehir sahip olduğu temizlik, durulukla sürekli akar. Ki toplum nehrini arındıran da bu akıntıdır. Gün olur ve çok kısa

bir süreliğine nehir kıyısı çeşitli saldırılara uğrar ve zarara uğrar. Öte yandan bu zararı önlemek adına akışının önüne setler çekip durgunluğa ve türlü salgın hastalıklara yol açarlar. Şimdi ikinizi de karşısında durulmaz bir güçle, herkesin boyun eğdiği kuralların dışına, rahat ve kolay hayatın uzağına götüren bu güce emanet ediyorum. Bu büyük güç karşısında en derin inancım ve saygımla eğiliyor, ona, sizi uğrayabileceğiniz haksızca iftira ve hakaretlerden koruması ve sevdiklerinizden ayırmaması için yürekten yalvarıyorum. Sizi bu zorlu yola çeken o güçtür ve bu yoldaki rehberiniz de o olacaktır.»

Gora, ikinci okumasının ardından hiçbir şey söylemeden düşüncelere gömülmüştü. Onu bu halde gören Binoy:

– Pareş Babu gibi, sen de ne düşündüğünü söylemeli ve razı olduğunu açıklamalısın Gora, dedi.

– Pareş Babu, nehrin kıyısına saldıran akıntı içinde yüzüyor, dedi Gora. Bu yüzden de razı olabilir, ancak ben değil! Öyle ki, bu akıntının yıkmaya eğilimli olduğu kıyı, benim korumakla yükümlü olduğum kıyıdır. Koruyacağımız bu kıyı, geçmişin o kadar çok kutsal hatırasıyla yüklü ki, tahmin bile edilemez! Onu setler kurarak sağlamlaştırmamız üzerine bizi olumsuzca eleştirebilir, hatta bizimle savaşa bile tutuşabilirsiniz. Fakat geçen her yılın ardından değerli alüvyonlarla zenginleşen bu köklü ve kutsal yerlerin, çiftçi sabanıyla dağılmasına göz yumamayız. Belki bu bir kayıp olabilir, olsun! Buralar, bize atalarımızdan kalan barınaklarımızdır. Birilerinin gelip gönlünce süreceği bir tarla değil! Eğer Tarım Bakanı kalkar da buraları sağlam kayalarla güçlendirdiğimiz için bizi eleştirirse, bundan utanç duymayacağız.

– Evliliğimi onaylamıyorsun yani, öyle mi?

– Kesinlikle!

Binoy, tekrar söze girerek:

– Ama... diyecekti ki, Gora onun konuşmasına izin vermeyerek araya girdi:

– Ve bundan böyle aramızda herhangi bir beraberliğin sürmesini de istemiyorum!

Buna karşılık kahkaha atan Binoy:

– Ah, kardeşim! dedi. Görüyorum ki, bu mesele üzerine hiçbir tartışmadan fayda görmeyeceğiz. Öyle ki, şimdi, daha önce gereği

gibi kavrayamadığım şeyi açıklıkla anladım. İnsanın kaderi, büyük bir nehir gibidir. Durgun gibi görünürken bile, bazen suyun gücüyle insan sürüklenir gider. İşte bu yön ve hız değişiklikleri, bizi yöneten Tanrı iradesinden başka bir şey değildir. Hayat dediğimiz şey, insanlarca yapılan ve bizlerin önceden belli çizgiler dahilinde içinde yol aldığımız bir kanal değildir. Bunu gerektiği gibi kavramayı başarırsak, yapma kurallar tarafından yönlendirilmek tehlikesiyle de karşı karşıya kalmayız.

Araya giren Gora:

– Ne zaman bir pervane, kendini ateşe atacak olsa, tıpkı şimdi senin öne sürdüğün delillerle hareket eder, diyerek itiraz etti. Ancak şimdi kalkıp da bunları, sana kabul ettirmeye uğraşmayacağım! Bunun için zamanım da yok zaten!

– Tamam, o zaman, diye bağırdı Binoy. Gidip annemi görmem gerekiyor benim...

Binoy'un ardından ağır adımlarıyla Mohim girdi Gora'nın odasına. Ağzında her zamanki gibi tütününü çiğneyerek:

– Evet, Gora, dedi. Galiba bir başarıya ulaşamayacaksın! Ne de olsa bu kolay bir iş değil. Uzun zamandır seni bu konu üzerine düşündürmeye çalışıyordum. Çünkü gelecek sıkıntıları o zamandan görebiliyordum. Ama sen, hiçbir uyarımı dikkate almadın. O zamanlarda ağırlığını koyup onun, Saşi ile evlenmesi için yanımda hareket etseydin, şimdi bu işlerle karşılaşmazdık! Artık kime güveneceğimi bile şaşırıyorum! Kendiliğinden bulmadıktan sonra, hiçbir şeye, hiçbir söze yüz vermesin ki sen! Kafana koca bir delik açıp içine akıtmayı denesek bile fayda etmez! Şimdi bak şu hale, Binoy gibi değerli bir gencin partimizden uzaklaşması yazık değil mi?

Gora'nın karşı çıkmaksızın dinlemesi üzerine devam eden Mohim:

– Artık onu tutmanın pek mümkün olmadığı anlaşılıyor, dedi. Saşi ile evlenmeleri meselesinde oldukça sıkıntı yaşattı bizlere. Ve ben, bu mesele üzerinde zaman kaybetmeye devam etmeyeceğim. Cemaatimizin ne kadar katı olduğunu biliyorsun, pençesine düşmeye gör, kurtuluş olanaksızdır! Ne yapıp yapmalı ve kızıma hemen bir nişanlı bulmalıyım. Ama sen, yüreğini ferah tut. Bunun için senden yardım falan beklemiyorum. Zaten işi tamamen hallettim ben.

– Öyle mi? diye sordu Gora. Kimdir peki, bu nişanlı?

– Abinaş.

– Razı oldu mu peki?

– Razı olmak da laf mı, diye bağırdı Mohim. O, Binoy'a benzemez! Sen ne dersen de, senin partinde, sana gerçek anlamda en güçlü bağlarla bağlı olan Abinaş'tır. Ailenden biri olabilme ihtimalini duyduğunda nasıl sevindiğini görmeliydin. «Bu, benim için ne güzel bir şans, ne büyük mutluluk!» deyip durdu. Çeyiz konusunu açacak olduğumda ise görsen, hemen elleriyle kulaklarını kapatıp: «Lütfen, böyle şeyleri konuşmayalım!» dedi. Bunun üzerine ben de: «Tamam, öyleyse, bu tür konuları babanızla konuşurum,» dedim, sonra da babasının yanına gittim. Ama gördüm ki, baba ile oğul, birbirinden çok farklı yapıda insanlar. O kadar ki, babası, Abinaş gibi para konusunda kulak tıkmak şöyle dursun, bu konuda öyle çok konuştu, öyle çok üzerine düştü ki bu konunun, ben kulaklarımı kapatmayı düşündüm. Bu şekilde de Abinaş'ın bu konuda babasına saygı gösterdiğini anladım. Bu yüzden de Abinaş'ı bu konu için aracı kullanmanın faydasızlığı ortadaydı. Görünen o ki, bu hayırlı işin tamamlanması için, devlet tahvillerini bozdurmak zorunda kalacağız. Fakat yine de sen, Abinaş'a birkaç söz edersen... Bilirsin, onun için senin ağzından çıkacak bir kelime bile...

Araya giren Gora:

– Drahomadan bir rupi bile aşağıya indirtmenin mümkün olacağını pek sanmıyorum, dedi.

– Aslında ben de aynı görüşteyim. Öyle ki, bu adamda baba sevgisi ile para hırsı öyle bir birleşmiş ki, bu noktada ona geri adım attırmak çok zor.

– Peki, nişan konusunda kesin karar alındı mı?

– Alındı.

– Evliliğin günü belli mi peki? Kararlaştırdınız mı?

– Tam kesin olmamakla beraber, Magh ayının dolunay günü olmasını düşünüyoruz. Yani çok uzak bir tarih değil. Abinaş'ın babası elmas veya başka mücevherlerin takılmasını gereksiz bulduğunu, bunların yerine ağır bilezikler istediğini söyledi. Kuyumcuya gidip, fiyatının kabarmadan bileziklerin nasıl büyütülebileceğini sormayı düşünüyorum!

– Neden bu acele? Hem Abinaş'ın Brahmo olması gibi bir tehlike de yok ortada.

– Elbette yok, diye cevap verdi Mohim. Ama son aylarda babamızın sağlığı iyice bozulmaya başladı. Doktor perhiz yapmasının zararlı olacağını söylüyor, ama o günden güne daha sıkı perhiz uyguluyor kendisine. Son zamanlarda, sözünden çıkmadığı Sannyasi'nin yönlendirmesi üzerine günde üç defa Ganj'a gidip yıkanıyor. Aynı adamın kendisine yaptırdığı ve bedeni mahveden bazı tuhaf hareketleri de aksatmadan yapıyor. Babamız henüz hayattayken, bu evliliğin gerçekleşmesinde büyük yarar görüyorum. Babamın uzun zamandır biriktirdiği paralar bu adamın eline geçmeden, bu evlilik işini bitirirsem, sonradan pişman olmam diye düşünüyorum. Zaten konuyu, dün kendisine açtım. Ve anladım ki, bu noktada oldukça güçlükle karşılaşacağım. Şu lanet Sannyasi'nin iyi bir fal söylemesi için, kendisine birkaç gün boyunca afyon yutturmalıyım. Fakat sen de bil ki, ailemiz içinden herhangi birinin acil paraya ihtiyacı olursa, babamızın birikimlerinden hiç yararlanamayacaktır. Benim bahtsızlığım da, Abinaş'ın babasının para delisi çıkması oldu. Adam o kadar para isterken, ben, bunu babama anlatınca, kendisi derin düşüncelere dalıp, tuhaf yoga hareketleriyle kendini soluksuz bırakıyor. Ne yapacağımı şaşırmış durumdayım gerçekten, kızımı da boynuma sarıp denize mi atlasam, bilmiyorum ki?

***

Harimohini:

– Dün akşam hiçbir şey yemedin niçin Radha? diye sordu.

Suşarita bu soru karşısında çok şaşırmıştı ve şaşkın bir ifadeyle:

– Nasıl? Ben dün akşam yemeğimi yedim. Yanlış anladınız herhalde! diye cevap verdi.

– Sen ne yedin ki! Tabağına bakıyorum da el sürmemişsin!

– Harimohini kapakları açılmamış belli ki el sürülmemiş tabakları gösterdi.

Onu görünce Suşarita yemeği unuttuğunun farkına vardı.

Harimohini sinirlenerek:

– Bu yaptığınız çok kötü bir şey, dedi. Farkında mısınız bilmem ama Pareş Babu bu davranışlardan hiç hoşlanmaz. Onun karakterinde bir sessizlik ve ölçü vardır. Senin şu günlerdeki hal ve hareketlerini bilse ne düşünür?

Suşarita teyzesinin bu uyarılarının sebebini ve neye isabet ettiğini anlamıştı ve korkuya kapılmıştı. Suşarita Gora ile olan ilişkilerinin, iki farklı cinsin ilişkisi gibi algılanıp skandala yol açabileceğini hiç düşünmemişti. Teyzesinin üstü kapalı uyarıları bu yüzden de önce kendisini korkutmuştu. Elindeki işi bırakıp teyzesine yöneldi. Gora sebebiyle, kimsenin karşısında utanılacak bir şey yapmış bir insan konumuna düşmemeye ve bunun yapılmasına asla izin vermeyeceğine karar vermişti.

– Teyze! Biliyorsunuz dün akşam Gurmohan Babu bize gelmişti. Dün akşam konuşulan konu, zihnimi o kadar meşgul etmişti ki yemek yemeyi unutmuşum. Eğer dün siz de yanımızda olsaydınız, ne kadar ilgi çekici konular konuşulduğuna şahit olabilirdiniz.

Gora'nın söyledikleri, Harimohini'nin hoşuna gidecek şeyler değildi. Yaşlı kadın tutucu bir sofuluk taşıyan söylemlerden hoşlanırdı. Gora inanç konusunda konuşmaya başladığında Harimohini heyecan duymazdı. Gora'da bir düşmanla savaşır gibi bir hal vardı. Kendisinden farklı düşünenlere karşı fikirlerini zorla kabul ettirmeye çalışırdı. Daha önceden inanmış kişilere söyleyecek neyi olabilirdi ki?

Gora'nın heyecanla yaptığı tartışmaların hiçbiri Harimohini'nin ilgisini çekmiyordu.

Brahmo Samaj üyelerinin fikirlerine bağlı kalmaları bu yüzden de Hindu cemaatine katılmayı kabul etmemeleri, yaşlı kadın için önemsizdi hatta bu konuyu umursamıyordu. Sadece kendisini sevdiklerinden ayıran bir durum olmasın bunun haricinde hiçbir şey için kaygılanmazdı. Bundan dolayı da Gora'nın söylediklerinden zevk almazdı. Onun Suşarita'yı etkilemeye çalıştığını fark ettikten sonra da Gora'dan ve konuşmalarından nefret etmeye başladı.

Maddi açıdan Suşarita kimseye bağlı değildi; din konusunda, yaşam şekli ve davranışlarında da serbestti. Harimohini'nin yeğeni üzerinde bir nüfuzu yoktu. Yaşlılığı sırasında bir desteği olmadığı için yeğeninin Pareş Babu dışında birinin etkisi altına girmesinden korkuyordu. Harimohini Gora'nın samimiyetine inanmıyordu, hatta

gözünün genç kızın servetinde olduğunu düşünüyordu. Bu yüzden de onu düşman bilip, düşmanının düzenbazlıklarını ortaya çıkarmaya çalışıyordu.

O gün Gora'nın gelip gelmeyeceğine dair hiçbir şey söz edilmemişti. sabahın erken bir vaktinde geldiğinde Harimohini ibadetini gerçekleştiriyordu. Satiş onun geldiğini haber vermek için Suşarita'nın yanına gittiğinde, Suşarita kitaplarını düzeltiyordu ve aldığı habere hiç şaşırmamıştı; çünkü Gora'nın gelmesini diliyordu.

Gora yerine otururken:

– Eee, Binoy da artık bizden ayrılıyor! dedi.

– Anlamadım nasıl? dedi Suşarita. Neden ayrılıktan bahsedelim? Henüz Brahmo Samaj'a katılmadı ki!

– Katılsaydı bizden daha az uzaklaşmış olacaktı. Asıl kötü olan Hindu cemaatine bağımlılığıdır. Tüm samimiyetimle söylüyorum, cemaatimizden çıkması daha iyi olurdu.

– Topluma bu kadar önem verişinizin sebebini nedir? Bu inancınız gerçekten içinizden mi geliyor, yoksa bunun için kendinizi zorluyor musunuz? diye Suşarita üzgün bir halde sordu.

– İçinde bulunduğum durum göz önüne getirilirse kabul etmeliyim ki kendimi zorluyorum. Üzerinde yürüdüğünüz toprak sarsıldığı zaman adımlarınızı devam ettirebilmek için sağlam bir yere basma zorunluluğunuz vardır. Dört bir yanınızda muhalefetle karşılaşırsanız sözlerinizde ve davranışlarınızda aşırılığa kaçmamız doğaldır.

– Neden her türlü muhalefeti kötü ve gereksiz buluyorsunuz? Eğer toplum gelişmeyi engelliyorsa onunla savaşmak kadar normal bir şey de yoktur.

– Toplum için neyin yararlı neyin zararlı olduğunu düşünmüyorum sanmayın. Bugün bu ayrımı on altı yaşında bir çocuk bile kolaylıkla yapabilir. Ancak inanç bakımından tam bir görüşe sahip olmak zordur!

– Körü körüne bir inanış bizi mutlaka gerçeğe ulaştırır mı? Bazen de yanlışa sürükler. İzniniz olursa size puta inanılıp inanılmayacağını sorayım? Bu tapınışın gerçek bir temele dayandığına inanıyor musunuz? diye sordu.

Gora, bir an sustu daha sonra:

– Din alanında, büyük bir deneyimim yok! Ama gözlerimi kapatarak sembollerle yapılan ibadetlerin puta tapma olduğunu söy-

leyecek ve bunun dışında aynı şekilde yapılan bu ibadetle dini inancın en yüksek seviyesine varmadım diyemem. Hayatın diğer alanlarında, sanatta, edebiyatta, bilimde ve tarihte de hayal gücü etkilidir. Ama dinde yeri yoktur diyemem, bunu kabul edemem. Din insan gücünü en üst seviyeye çıkarır. Memleketimizin puta inanışıyla, hayal gücü bilgelik ve dindarlığı renklendirip, insanlığa, diğer memleketlerin sahip oldukları en büyük gerçeği öğrettiğini kabul etmez misiniz?

– Yunan'da ve Roma'da da puta tapılış vardı.

– Bu halkların putları dinden çok güzellik anlayışıyla aksettirilmiştir. Bizde hayal gücü, felsefe ve inancımızla sıkı bir ilişki içine sokulmuştur. Bizim Krişna'mızı, Radha'mızı, Şiva'mızı ve Durga'mızı tarihsel bir inancın konuları olarak düşünmek yanlıştır. Bunlar ırkımızın çok eski ve köklü felsefesinden doğmuştur. Görülüyor ki, büyük ruhların dindarlıkları, temelleri bu suretlere dayanmaktadır. Siz Roma ya da Yunan tarihinde böylesine derin köklü ve geniş bir inançla karşılaştınız mı?

– Yüzyıllardır devam eden bir gelişmenin dinde ve toplumda meydana getirdiği değişiklikleri inkar mı ediyorsunuz?

– Neden inkar edeyim? Bu gelişme yeter ki mantığa aykırı olmasın. Hindistan'da yapılacak olan yeniliklerin, gelişmelerin Hindistan'ın doğal gelişim sürecine uygun olmasını isterim. Eğer bu değişiklikler aniden yapılırsa, Ingiltere'nin doğal gelişim örneğinde olduğu gibi meydana gelirse, baştan sona kadar başarısızlığa yol açacaktır. Ben hayatımın her anını, memleketimizin yüceliğini, bu yüceliği oluşturan şeyleri insanlığa göstermek için adadım. Siz bunu fark edemiyor, anlayamıyor musunuz?

– Evet, elbette anlıyorum. Anlamakla birlikte bu fikirlerin benim için ne kadar yeni olduğunu da fark ediyorum. Bütün bunları daha önce hiç düşünmemiştim. İnsan yeni bir yere yerleştiğinde nasıl ki çevreye alışmak için zamana ihtiyaç duyarsa, benim şimdi bunları kavrayabilmem için de zamana ihtiyacım var. Sanırım kadın olduğum için bu konuda zorlanıyorum!

Gora'nın karşı çıkacağı yüzünden belliydi. İtirazlarına başladı:

– Hayır, hiç de öyle değil! Tartıştığım birçok erkek bu konuları çok iyi anlayıp kavradıkları iddiasındaydı. Ama şundan emin olabilirsiniz ki, sadece bir tanesi bile sizin anladığınız kadarını anlamış

değildi. Sizi ilk gördüğümde farklı bir sezgi gücünüz olduğunu hissetmiştim. Bu yüzden buraya sıkça gelip çekinmeden konuşabiliyorum, özlediğim şeyleri size anlatabiliyorum.

– Söyledikleriniz beni sıkıntıya sokuyor. Benden tam olarak ne beklediğinizi, nasıl bir hizmet isteyeceğinizi, benim bunların karşılığında size ne verebileceğimi kestiremiyorum. Konuşamıyorum. Korkuyorum ki ilerde yanılacaksınız, bana verdiğiniz değer için üzüleceksiniz.

– Hayır yanılmıyorum! İçinizdeki az rastlanır kuvvetinizin farkına varmanızı sağlayacağım. Bana güvenin lütfen! Övülmeye değer bir insan olduğunuzu göreceksiniz

Suşarita yanıtsız kalıyordu ama onun suskunluğu Gora'ya güvenmeye hazır olduğunun göstergesiydi. Gora da uzun bir süre bu sessizliği bozmadı. Ağaçlıklı yolda ilerleyen ve gittikçe uzaklaşan seyyar satıcının sesi, evin içinde gittikçe hafifleyerek yankılanıyordu.

Harimohini sabah ibadetini bitirir bitirmez mutfağa girmişti. Suşarita'nın odasında birinin olduğunu fark etmemişti. Odanın önünden geçerken Suşarita ile Gora'nın, sessizce odada oturduklarını gördü. Onları o halde görünce çok sinirlenmişti. Yine de soğukkanlılığını koruyarak odanın önünde beklemeye devam etti:

– Radha! diye bağırdı.

Suşarita yerinden kalkıp tatlı bir ifadeyle ona doğru yaklaşırken:

– Ben bugün oruç tutuyorum, hiç işim yok. Sen mutfağa gidiver de ateşi yak! Gurmohan Babu'nun yanında ben otururum! dedi.

Suşarita teyzesinin bunu neden yaptığını anlamıştı. içinde bir kaygı vardı. Harimohini tek söz etmeden yerine otururken Gora onu selamladı. Çok kısa bir süre geçmişti ki acelesi varmış gibi bir halle:

– Siz Brahma değilmişsiniz doğru mu bu? diye sordu.

– Evet doğru! diye Gora cevapladı.

– Hindu cemaatimize saygı gösteriyor musunuz?

– Elbette, kesinlikle saygı duyuyorum!

– Peki, bu yaptıklarınızın anlamı nedir?

Bunu sert bir ses tonuyla sormuştu.

Gora kendisinin nerede hatalı olduğunu anlayamayarak, amacını öğrenmek istercesine kadının suratına baktı.

Harimohini:

– Radha yetişkin bir kız ve siz onun yakını değilsiniz. Neden gelip onunla bu şekilde konuşuyorsunuz? Kadınların çene çalmak yerine ev işlerini yapması gerekir. Oturduğunuz yerde gevezelik ederek aklını karıştırıyorsunuz. Çok zeki bir insansınız bu yüzden de herkesin takdirini kazanıyorsunuz. Şimdi söyleyin bakalım memleketimizde ne zamandan beri böyle hareket ediliyor. Kutsal kitaplarda sizin bu davranışlarınızın doğruluğunu kanıtlayabilecek tek satır bulabilir misiniz? diye sordu.

Bu karşı çıkış Gora'yı ezmişti. Suşarita'yla olan ilişkisinin bu şekilde yorumlanabileceği aklının ucundan bile geçmemişti. Önce karşılık vermedi; ama sonra:

– Suşarita Brahmo Samaj'dandır. Onun serbest bir şekilde herkesle konuştuğunu görünce bunu önemsemedim! dedi.

Harimohini:

– Uydurdunuz şimdi! Brahmo Samaj'dan olsa bile ilişkilerinizin yerinde olduğunu söyleyemezsiniz. Son günlerde birçok insana din üzerine düşünmeyi önerdiniz. Peki, bunlar, sizin bunları yaptığınızı öğrenirlerse size saygı gösterirler mi sanıyorsunuz? Dün, Suşarita ile geç saatlere kadar oturup konuştunuz. Sanırım söyleyeceklerinizi bitiremediniz bu yüzden bu sabah da geldiniz. Sabahın erken saatinden beri hiçbir işini yapmadı. Ne mutfağa girdi, ne de ibadetini gerçekleştirdi. İçinde bulunduğumuz ayın dokuzuncu kutsal oruç gününde, bana hiç yardım etmedi. Ona çok doğru bir yol göstermişsiniz. Sizin ailenizde de genç kızlar var. Onlara da aynı yolu gösterip eğitim ve öğretimleriniz için ev işlerinden ayırır mısınız? Tabi ki böyle bir şey yapmazsınız. Aynı şeyi bir başkası yaparsa da hoş karşılamazsınız, öyle değil mi?

Gora kendini savunmak adına hiçbir şey söyleyemedi, yalnızca:

– Onun yetişme tarzını düşünüp bunu aklıma getirmemiştim! dedi.

– Gördüğü eğitimden bahsetmek gereksizdir. Benim yanımda olduğu müddet, ömrümün izin verdiği süre içinde bunlara izin vermem. Onu doğru yola getirmeyi başardım. Pareş Babulardayken benimle bir araya geldiği zaman Hindu olduğuna dair bir söylenti çıkmıştı. Buraya geldikten sonra Binoy'la yaptıkları konuşmalar her

şeyi karıştırdı. Arkadaşınız Brahmolardan birisiyle evlenecek gibiydi. Can sıkıcı bazı olaylar yaşandı ve ben Binoy'dan kurtuldum. Haran adında birisi daha vardı, Pareş Babulara gidip gelirdi. O geldiğinde Radha'yı ondan etkilenmemesi için odaya götürürdüm. Uzun uğraşların sonunda ona doğru yolu gösterebilmiştim. Pareş Babularda edindiği davranışların bazıları bu eve geldiğinde de devam ediyordu. Onların yemek adetlerinden vazgeçmemişti mesela. Ancak şimdi ise bunu da bıraktığını görüyorum. Bunu nereden anladım biliyor musunuz? dün onlara giderken pirincini götürdü ve uşağın getirdiği suyu içmeyip geri çevirdi. Kazanılan bu başarıyı bozmamanız için size yalvarıyorum. Radha'dan başka şu dünyada hiçbir yakınım yok. Onu rahat bırakın lütfen! Evlerinde Labonya ve Lila da var, yani ondan başkaları da var o evde. Bu kızlar çok iyi yetiştirilmiş kızlardır. İhtiyacınız varsa gidin ve onlarla konuşun, kimse size engel olmaz! dedi.

Gora bu sözleri duyunca çok utanmıştı. Harimohini bir süre dinlendikten sonra:

– Artık yaşı geçiyor, onu evlendirmem gerekiyor. Anlıyorsunuz ya. Siz onun evlenmeden böyle evlenmeden kalabileceğini düşünür müsünüz? Bir kadın yuva kurup yuvasındaki görevini yerine getirmelidir.

Bu konuda Gora'nın düşüncesi kesindi. Ama bunu Suşarita'ya uygulamayı hiç aklından geçirmemişti. Bir kocanın haremine kapalı, ev işlerinden başını kaldıramayan birisi olabileceğini hiç düşünmemişti. Her zaman şu anki haliyle düşünmüştü.

– Yeğeninizi evlendirmek için hazırladığınız bir plan var mı? diye bir soru sordu.

– Kesinlikle onun evliliğiyle ilgili düşüncelerim var. Bunu ben yapmazsam kim yapacak?

– Bu evliliğin Hindu cemaatinden birisiyle yapılabileceğini umuyor musunuz?

– Deneyeceğim. Eğer yaptığımı bozacak biri çıkmazsa, bunu başarabileceğimi zannediyorum. Gerçekten de tasarladığım bir şey vardı. Suşarita çekindiği sürece tam olarak harekete geçmeye cesaret edemezdim. Şimdi ise, onu iki gündür bu yolda olduğunu görünce cesaretlendim! dedi.

Gora kadını sorgulamaktan vazgeçmenin daha iyi olacağını anlamıştı. Ama yine de diline hâkim olamayıp:

– Aklınızdan geçen, gözünüze kestirdiğiniz biri var mı?

– Evet, birisi var. Adı Kailaş, kayınlarımın küçük kardeşidir. İki üç ay önce karısını kaybetti. Şimdi yaşı ve eğitimi kendisine uygun olan bir kız arıyor. Zaten böyle bir çocuk başka türlü nasıl evlenebilir ki? Radha için çok uygun! dedi.

Gora kadının söylediklerini duydukça, yüreğine oklar saplanıyordu. Sorduğu sorular ardı arkası kesilmeden devam ediyordu. Harimohini'nin düşüncesine göre bütün kayınları içinde en iyi eğitim gören Kailaş'tı. Kendi kendini yetiştirmiş olmakla beraber ne kadar yükseğe çıkabileceğini bilmiyordu. Ailesinde bilgeliği ile ün kazanmıştı. Köy halkı, posta memurunu şikayet etmek istediğinde, şikayet dilekçesini o yazmıştı. Dilekçe çok iyi bir İngilizce ile yazılmıştı, bu yüzden müdürlerden biri soruşturma için köye kadar gelince, bütün köy halkı çok sevinmişti. Bu genç çok bilgili olmasına karşı, dinine ve toplumunun adetlerine sıkı sıkı bağlıydı.

Kailaş'ın özgeçmişini öğrendikten sonra yerinden kalkan Gora, Harimohini'nin önünde saygıyla eğilerek odadan çıktı. Hiçbir şey söyleyememişti. Merdivenden indiği zaman avlunun yanındaki mutfakta çalışan Suşarita'yı gördü. Gora'nın ayak sesini duyunca kapının ağzına kadar gelmişti ancak onun etrafına bakmadan gittiğini gördüğünde içi burkulmuştu. Tekrar ocağın başına döndü.

Gora sokakla caddenin kesiştiği noktada Haran'ı gördü. Haran onu görünce gülümseyerek başını salladı:

– Çok erken değil mi? dedi. Gora bu sözlerin altında yatan şeyi fark etmezmiş gibi bir hal takındı. Haran:

– Sanırım Suşarita için gelmiştiniz! Evde mi peki? diye sordu.

Gora:

– Evet! diye cevap verip bir an önce oradan uzaklaştı.

Haran eve girer girmez Suşarita'yı Gora'nın bıraktığı yerde, mutfak kapısının önünde gördü. Teyzesinin de orada olmadığını bildiğinden gitmeye hiç niyeti yoktu.

Haran:

– Gurmohan Babu'yla karşılaştım. Sanırım buradan geliyordu! dedi.

Suşarita bu soruyu cevapsız bırakmış, bulaşıklarını yıkamaya devam etmişti. Çok işi varmış gibi davranıyordu ama bu aldatmaca ile Haran'ın elinden kurtulabileceğe de benzemiyordu. Mutfağın önünde durmuş konuşmaya devam ediyordu. Harimohini'nin uyarı amacıyla merdivenden öksürmesini de umursamamıştı. Harimohini, Haran'ın karşısına çıkabilirdi ama bir kere ona gözüktü mü onun bitmek bilmeyen laf kalabalıklarından kurtulamayacaklardı. Bunu bildiği için de Haran'ı görmesiyle tülünü suratına çekmesi bir oldu.

Haran:

– Suşarita! Siz ne yaptığınızın farkında mısınız? Bu işin sonu ne olacak? Sanırım Lolita Binoy'la Hindu adetlerine göre evleneceği söylentilerini duydunuz. Peki, bunun sorumluluğunun kimin üzerine yükleneceğini biliyor musunuz? diye sorular yöneltti.

Haran hiçbir ses çıkmadığını fark edince, sesini kısarak sanki çok önemli bir şey söylüyormuş gibi:

– Bu işin sorumlusu sizsiniz! dedi.

Haran Babu bu kadar ağır suçlamalarla Suşarita'nın incineceğini ve bunlara dayanamayacağını düşünmüştü. Fakat aldırış etmeyip işine devam ettiğini gördüğü zaman sesini yükselterek tehditkar uyarılarını sürdürdü.

– Suşarita, tekrarlıyorum. Sorumlusu sizsiniz! söylüyorum.

Elinizi vicdanınıza koyup tüm Brahmo Samaj önünde eleştirilmeyi hak etmediğinizi söyleyebilir misiniz?

Suşarita yine cevap vermemişti. Elindeki tavaya yağ koyup ateşin üstüne sürdü.

Haran sessizliği bozmak için uğraşır gibi devam ediyordu:

– Binoy ile Gurmohan Babu'yu siz eve soktunuz. Onlara o kadar cesaret verdiniz ki sizin için ikisi de en şerefli Brahmo Samanlı dostlarınızdan daha değerli oldu. Bunu doğuracağı sonucu anlayamıyor musunuz? Başlangıçta siz uyarmıştım. Artık kim Lolita'yı engelleyebilir? Kesinlikle tehlikenin sona erdiğini düşünmüyorum. Yoksa siz böyle mi sanıyorsunuz? Şu anda sizi bilgilendiriyorum. Evet, üzülmektesiniz anlıyorum. Ama öyle günler gelecek ki, siz pişman olmak için zaman bulamayacaksınız ve bu günler çok yakında. Suşarita, henüz geriye dönebilirsiniz. Hatırlıyor musunuz, bir gün Brahmo Samaj'ın aydınlık geleceğini düşünmüştük. Birlikte bü-

yük kararlar alıp, yaşamın zorlu yolculuğuna hazırlanıyorduk. Şimdi bütün bunların yok olup gittiğine yürekten inanabiliyor musunuz? Elbette hayır! Yolumuzda yeni ufuklar bizi bekliyor. Bunlara tekrar kavuşabilmeniz çok kolay. Geri dönmeniz yetecek. Haydi gelin! diyerek konuşmasını sonlandırdı.

Bu sırada artık tavada kızarmaya başlayan sebzeler, yağı etrafa sıçratıyordu. Suşarita da bunu bastırmak istercesine durmadan tavayı karıştırıyordu. Haran, Suşarita'yı pişman etmek için ikna çabalarını susarak sürdürmeye çalıştı. Suşarita tavayı ateşten alıp masanın üzerine koydu ve Haran'ın karşısına geçti. Kendinden emin bir sesle:

– Ben artık Hindu'yum! dedi. Haran nefesi kesilerek:

– Hindu mu oldunuz? diyerek öfkesini konuşmasına yansıtmıştı.

– Evet, Hindu oldum! diye yineledi. Suşarita masadaki tavayı tekrar ateşe koydu ve ısrarla karıştırmaya devam etti.

– O zaman, Gurmohan Babu, Hindu cemaatine giriş töreniniz için sabah buraya gelmiş olmalı!

Haran bu sözleri, ilk şaşkınlığını attıktan sonra, tedirgin bir sesle söylemişti.

Suşarita ona doğru dönmeden:

– Evet, beni Hinduluğa o sokacak ve benim gurum kendisi olacak. Haran farkına vardı ki o ana kadar Suşarita'nın gurusu olarak kendisini görüyordu. Oysa Gora'yı sevdiğini ona söyleseydi duyduğu bu şey kadar canı acımayacaktı. Fakat Suşarita'nın sözleriyle, kendi guruluğunun yerine Gora'nın geçtiğini duyunca dayak yemiş gibi oldu. Alaylı bir ifadeyle:

– Guru'nuzun ne kadar önemli bir kişi olması sayesinde, Hindu cemaatinin sizi içine alacağını mı düşünüyorsunuz? dedi.

Suşarita:

– Bunu bilmiyorum. Cemaat dediğinizin ne olduğunu da. Bildiğim tek şey, Hindu olduğumdur! diye cevap verdi.

– Sizin yaşınızdaki genç bir kızın, henüz evlenmemiş olması kastından ayrılması için yeterli midir? Böyle olduğunu mu sanıyorsunuz?

– Boşuna kendinizi üzmeyin. Size sadece şunu söyleyebilirim. Ben bir Hindu'yum!

– Demek, Pareş Babu'dan aldığınız din eğitiminin hepsini şimdi yeni guru'nuzun ayaklarının dibine seriyorsunuz, doğru mu?

– Yüreğim içindeki Tanrı dinimin ne olduğunu çok iyi biliyor. Bunu da kimseyle tartışmayı düşünmüyorum.

– Öyleyse izninizle söyleyeyim ki, Hindu olduğunuz için memnun olsanız da bu durum size fayda getirmeyecek. Unutmayın, Gurmohan Babu, Binoy değildir. Hindu olduğunuzu ısrarla haykırsanız da onu elde edemezsiniz. Sadece evinizin hanımı olacağınızı düşünmeyin! dedi.

Bir an için Suşarita mutfak görevini unutmuştu. Yerinden fırlayarak:

– Siz ne söylemek istiyorsunuz? diye öfkesini saçtı.

– Şunu söylemek istiyorum ki, Gurmohan Babu asla sizinle evlenmez!

Birden Suşarita'nın gözlerinden ateş fışkıracak gibi oldu.

– Benimle evlenmek mi? Onun guru'm olduğunu size söylememiş miydim, bunun ne demek olduğunun farkında değil misiniz? diye bağırdı.

– Evet, söylediniz. Ama söylemediğiniz şeyleri de anlamak mümkün!

– Hemen burayı terk edin! diye bağırdı Suşarita. Benimle bu şekilde konuşmanıza izin veremem! Ayrıca bundan sonra sizin yanınıza çıkmayacağımı da bilin!

Haran dalga geçerek:

– Bir daha benim yanıma çıkmayacakmış! Kesinlikle tam bir Zenana hanımı. Güneşten bile kaçan bir Hindu ev kadını bu. Pareş Babu şu anda yaptıklarının karşılığını alıyor. Şimdi onun için meyveleri toplama zamanı. Bana gelirsek eğer, hepinize birden: «Allah'a ısmarladık.»

Haran evden çıkar çıkmaz kuvvetlice mutfak kapısını kapatan Suşarita olduğu yere çökerek ağlamaya başladı. Hıçkırıklarının duyulmaması için eliyle ağzına bastırıyordu. Yüzü sinirden kıpkırmızı olmuştu.

Harimohini bu konuşmayı eksiksiz bir şekilde dinlemişti. Suşarita'nın söylediklerini duyunca yüreği sevinçle doldu. Duyduğu sözler beslediği umutları aşıyordu. Kendi kendine: «Boşuna mı dua edip Tanrı'ya yalvardım?» diye konuşuyordu.

İbadet ettiği yere gidip putunun önünde eğilerek ona secde etti. Adaklar adadı. Uzun zamandır hüzünlü ve dingin bir şekilde yaptığı ibadet, dileğinin gerçekleşmesiyle heyecanla doldu.

***

Gora bu zamana kadar kimseye Suşarita'ya davrandığı gibi davranmamış, kimseyle onunla konuştuğu gibi konuşmamıştı. Sadece kendisini dinleyenlere öğütler, emirler vermiş; fikirlerini söylemişti. O gün kişiliğinin en içten taraflarını sergilemişti. Kendi içinde yaptığı bu keşif onu cesaretlendirmekle kalmamıştı sadece. Artık heyecanı bütün düşüncelerine karışıyordu. Artık hayat onun için güzelliklerle doluydu, bir anda böyle düşünmeye başlamıştı. İçinde yanan ateşe Tanrı'lar şarap sunuyorlardı sanki. Sevincin verdiği sarhoşlukla sonucu ne olursa olsun düşünmeden sürekli Suşarita'nın yanına gidiyordu. O gün, Harimohini'nin sözlerini duyduktan sonra Binoy'la acımadan nasıl dalga geçtiğini ve onun haline güldüğünü anımsadı. Aynı saflığın arkadaşını çıkmaza soktuğu gibi kendisini de sürüklediğini fark ediyordu. Alışık olmadığı bir yerde uyuyup uyanınca yerinden sıçraması gibi, Gora bütün kuvvetini toplamaya çalışıyordu.

Eve geldiğinde Mohim kapının önünde oturmuş, çubuğunu tüttürüyordu. Saçları dağınıktı ve o gün tatil günüydü. Gora içeriye doğru gidince o da arkasından geldi. Odaya girdiklerinde Mohim Gora'nın karşısına oturdu. Sonra:

– Gora, biraz beni dinle! Söylemek istediğim şeyler var. Bana kızma. İznin olursa, senin de Binoy gibi hastalığa yakalanıp yakalanmadığını öğrenmek istiyorum. Şunlarla pek sıkı fıkı olduğunu düşünüyorum! dedi.

Duydukları karşısında yüzü kızaran Gora:

– Endişelenmeyin! dedi.

– Böyle giderse işlerin nereye varacağı hiç belli olmaz. Bunu bilmeliyiz. Karşındakiler, yapılanlar şu anda sana sana zararsız lokmalar gibi geliyor. Ardından da dönüp dolaşıp ocağa geri dönebileceğini sanıyorsun. Ama arkadaşından örnek alarak sen, sadece yemin içindeki bir olta iğnesi olduğunu unutmamalısın. Dur! Henüz söyleyeceklerim bitmedi. Kulağıma gelenlere göre Binoy bir Brahmo kızıyla evlenecekmiş, buna kesin karar da verilmiş. Sana

söylemek istediğim şey, artık onunla hiçbir ilişkimizin kalmadığıdır! diye düşüncelerini dile getirdi.

Gora:

– Tabi ki, bunu söylemeye gerek yok! dedi.

– Ama bir şey var, ayrıca annemiz bu kararımıza karşı çıkarsa, bu can sıkıcı bir şey haline gelecek. Erkek ve kız çocuklarımızın evliliklerini kurallara uygun bir şekilde yaptırmalıyız. Nitekim biz bir aileyiz. Eğer şimdi, evimize bir Brahmo yerleşirse benim için tek yol, orayı terk edip başka bir yere yerleşmek olur.

– Saşi'nin evliliğiyle ilgili meseleler bir sonuca varmak üzere. Kayın peder olacak adam, sadece kızı almakla kalmayacak, kızın ağırlığınca da altın isteyecek. Ona göre insanların ömrü kısadır ve bozulabilir. Altın da ise bir değer kaybı olmayacaktır. İnsan gibi değildir, vakti geçmez. Bu adam da bunun farkında olan birisi ve onu kandırabilmek için de oldukça şeker yutturmak gerekli. Öyle gözü aç bir adam ki, kayın peder demeye insanın dili varmıyor. Bu iş de bana pahalıya patlayacak. Ancak işin iyi tarafı ise, oğlumu evlendirirken nasıl davranmam gerektiği konusunda iyi bir ders almış olmam. Düşünüyorum da yeniden dünyaya gelsem, erkek olmamın sağladığı bütün imkanları kullanırdım eminim. Erkeklikten anlaşılan şeyse şu: Kız babasını perişan etmek. Senin bütün söylediklerine rağmen, Hinduların sosyal teşkilatlarına övgüler söyleyenlere katılmayacağım. Katılırsam sesim kısılır. Benim ufaklık Tincoury daha on dört aylık. Karımın bu zamana kadar kız evlat doğurması sebebiyle hatasını düzeltmesi çok geç oldu. Ne olursa olsun, Gora, benim oğlan, evlenene kadar Hindu cemaatini, dostlarının da yardımıyla ayakta tutmam gerekir. Yeter ki benim işim olsun, gerisi umurumda bile değil. İsterse memleket Müslüman, Hıristiyan olsun ya da her neyse, neyi seçerlerse seçsinler umursamıyorum. Mohim Gora'nın ayağa kalktığını görünce; Binoy'u düğüne çağırmayacağız, canımızı sıkacak bir duruma tekrar tekrar düşmek aptallık olur. Artık sen annemizi ayarlamaya çalış! dedi.

Gora annesinin odasına girdiğinde, onu günün ev hesabını yaparken masanın başında buldu. Annesi onu görünce elindekini bırakıp karşısına geçmesini söyledi. Gözlüklerini çıkardı. Sonra:

– Bir konuda senin fikrini almak istiyorum. Binoy'un yakın bir zamanda evleneceğini biliyorsundur, duymuşsundur. Amcası bu işe

pek sıcak bakmıyor. Ailesinden kimse nikaha gitmeyecek. Bütün haksızlıkları yapan Binoy olmasına rağmen, sanırım tören Pareş Babu'nun evinde olmayacak. Bizim evin ikinci katında kuzeye bakan bir daire var. Ben o dairenin bu iş için uygun olduğunu düşünüyorum. Birinci kat kirada ama ikinci kat uygun! dedi.

Gora:

– Bu hangi açıdan iyi olacak? Merak ettim doğrusu! diye sordu.

– Eğer ben olmazsam töreni kim düzenleyecek? Binoy tek başına çok zorlanır. Eğer tören bu dairede yapılırsa işleri idare edebilirim.

Gora kararlı bir halde:

-Hayır anne! Bu imkansız! dedi.

Anandamoyi:

– Niçin? diye sordu. Ev sahibinden izin aldım.

– Hayır, inan ki anne nikah töreni burada yapılamaz!

Anandamoyi sorusunu tekrarladı.

– Neden? Bu nikah Brahmo adetlerine göre gerçekleşmeyecek ki!

– Tartışmaya gerek yok! Bu meseleyi Hindu cemaati içinde savunamayız! Böyle bir birleşme bizim tarafımızdan hoş karşılanmaz. Binoy istediğini yapsın. Kalküta'da çok boş ev var, hem kendi evi de boş.! dedi.

Kalküta'da boş evlerin bulunduğunu Anandamoyi de biliyordu. Ancak Binoy'un bütün yakınlarının ona arkasını dönmesi, kimsesiz bir insan gibi kiralık bir evde nikahının kıyılması Anandamoyi'nin içini burkuyordu. Üzüntüsünden dolayı da evlerinin boş kısmında nikahın gerçekleşebileceğini düşünmüştü. Etrafın karşı çıkmaması halinde ise yüreği huzur dolacaktı.

– Madem bu düşünceme karşısın, bu konu üzerinde durmak faydasız. Ben de ayrı bir ev kiralarım. Çok yorulacağım, uğraştırıcı olacak ama... diye sözlerine devam ediyordu ki, Gora:

– Anne, bu nikahta siz bulunmamalısınız! dedi.

– Sen neler söylüyorsun Gora? Nikahta ben de olmazsam kim olacak?

– Hayır, anne, bence böylesi daha uygun! dedi.

– Binoy'la farklı görüşlerde olmanız, düşman olmanıza sebep

değil Gora! Gora haykırarak:

– Böyle konuşma hakkına sahip değilsiniz anne! Binoy'un nikahında bulunamamak beni de çok üzüyor. Onu ne kadar çok sevdiğimi siz iyi bilirsiniz. Konu bizim dostluğumuz değil ama Binoy sonuçlarını bilerek bu olaylara kalkıştı. Onu sürükleyen ben değilim. Bizden ayrıldı ve tahmin etmediği şeylerle karşılaşmadı.

Anandamoyi:

– Binoy bu evlilik sırasında senin nikahın dışında kalmak istediğini biliyor. Bunun yanında hayatında bir kere yaşayacağı bu önemli karar karşısında onu yalnız bırakmayacağımı da biliyor. Bak sana şunu söyleyeyim. Eğer Binoy, nişanlısına dua etmeyeceğimi düşünse eminim evlenmekten vazgeçer. Onun aklından geçenleri bilmiyor değilim! dedi.

Bunları söylerken Anandamoyi gözyaşlarına boğuldu. Gora Binoy için çok üzülüyordu.

– Siz bir toplumun içinde yaşadığınızı ve bu toplumun kurallarına uyup, ona karşı sorumluluklarınız olduğunu unutuyorsunuz anne! diyerek düşüncelerini tekrar dile getirdi.

Anandamoyi:

– Gora, ben sana toplumla aramda olan bağı çoktan kopardığımı sürekli söylemiştim. Baksana halime. Bana soğuk davranıldığını ve bu yüzden de benim insanlardan uzaklaştığımı fark etmiyor musun?diye sordu.

– Lütfen böyle söylemeyin. Söyledikleriniz beni kahrediyor!

– Oğlum, inan ki senin üzülmene engel olamam. Tanrı biliyor bunu! dedi ve ağlayarak Gora'ya sarıldı.

Gora ayağa kalkıp:

– Madem öyle, ben gidip Binoy'a sizi toplumumuzdan ayıracak hareketlerine dikkat etmesini söyleyeceğim. Eğer böyle yapmazsa bencillik etmiş olur.

Anandamoyi hoş bir ifadeyle:

– Öyle düşünüyorsan elinden geleni yap. Konuş onunla. Neler olup biteceğini göreceğiz.

Gora'nın gidişiyle Anandamoyi düşüncelere dalmıştı. Oturduğu yerde uzun bir süre kalakaldı. Sonra güçlükle yerinden kalkıp kocasının dairesine geçti. Gün yeni ayın on birinci günüydü, Krişnadayal yemeğini hazırladıktan sonra elinde Sanskritçe yazılmış bir din

kitabının tercümesiyle geyik postunun üstünde günün büyük bir bölümünü geçirmişti. Anandamoyi'yi gördüğünde keyfi kaçmış ancak saygısını yitirmeden uzakta durarak kapının kenarına oturmuştu.

– Biz çok yanlış bir iş yaptık! dedi.

– Nasıl yanlış bir iş?

– Yanlış yaptık. Olan biteni tüm gerçekliğiyle Gora'ya anlatmalıydık. Saklamakla hata ettik. İşler her geçen gün sarpa sarıyor.

Gora, arınma töreni yapmak isterken Krişnadayal bu sorunla karşılaşmıştı. Dünya nimetlerinden elini ayağını çekmiş ve kendini buna o kadar kaptırmıştı ki, bunun üzerinde düşünmeye zaman bulamamıştı.

Anandamoyi:

– Şaşi'nin evlenmesi neredeyse kararlaştırılmış. Sanırım düğünü de falgun ayının ortalarında olacak. Bugüne kadar bizim evimizde böyle törenler düzenlendiğinde Gora'yı bir şeyler uydurarak başka yerlere götürüyordum. Şu zamana kadar çok önemli bir tören de olmadı. Biz Şasi'nin düğününde ne yapacağız? Her geçen gün tehlike artıyor. Ben de her doğan günde Tanrı'ya dua ediyor, cezası varsa bana çektirmesi için ona yalvarıyorum. Bunu saklamanın imkansız olduğunu Gora'yı felakete sürükleyeceğini düşünüyorum. Gizli hiçbir şey kalmadan gerçeği anlatmama izin verin lütfen! Sonucunda karşılaşacağınız şeyler karşısında dayanmanızı da rica ediyorum.

Krişnadayal kendini dünyadan soyutlamışken Indra'nın gelip onu daldığı düşüncelerden ayırmasının ne anlamı vardı? Çok sert bir riyazet içinde yaşıyordu. Soluk alma hareketlerinden dikkate değer önemli sonuçlar elde etmişti. Yiyeceği şeyleri fazla kısmış, bir deri bir kemik kalmıştı. İşte tam da böyle bir kazanımın ardından böylesi bir felaket başına geliyordu.

– Delirdiniz mi? diye bağırdı. İşin aslını anlatırsanız, çok açıklamalar yapmak zorunda kalacağım. Belki benim maaşımı kesecekler, polisle de başımı belaya sokacağım ... Ne yapalım, olan oldu artık. İşlerin daha fazla karışmaması için elinizden geleni yapın! Olmazsa da yapacak bir şey yok! dedi.

Krişnadayal ölümünden sonra olan bitenle ilgilenmeme kararı almıştı. Rahat kalmak istiyordu. Sadece gözlerini kapaması da bunun için yeterliydi.

Hiçbir şeye karar veremeyen Anandamoyi çok üzgündü ve artık bu durumdan çok sıkılmıştı. Ayağa kalkacağı sırada dilinden şunlar döküldü: «Yüzünüzün ne halde olduğunu bilmiyorsunuz. Hele vücudunuz...»

Hafifçe gülümseyen Krişnadayal:

– Vücudum ha! dedi ve bu aptalca kadın endişesi karşısında, sesini yükseltti. Akla yatan bir çözüm bulamayarak, geyik postunun üstüne oturdu ve kendini kitabına verdi.

Bu esnada Mohim, büyük salonda Sannyasi ile oturmuş konuşuyordu. Bu konuşma, insanın en yüce amaçları ve din l'1 ayetinin en derin kuralları gibi katı konular etrafında geçiyordu. Mohim'in öğrenmek istediği şey şuydu: Üzerinde aile yükünü taşıyan birisi, ahi rette huzura kavuşur mu, kavuşmaz mı? konusuydu. Mürşidine bu soruyu sormuştu. O kadar dikkatle alacağı cevaba odaklanmıştı ki, sanki hayatı bu cevaba bağlıydı. Sannyasi, Mohim'e destek olmak için elinden geleni yapıyor ve bir aile babasının huzura kavuşamasa bile, ayaklarına cennet kapılarının açılabileceğini söylüyordu. Ama bütün bunlar Mohim için yeterli değildi. O huzura, mutluluğa ulaşmak istiyordu. Sadece cennete girmek ona yetmezdi. Ah keşke, bir kere şu kızını evlendirseydi, sonra Sannyasi'nin hizmetine girerek isteklerine kavuşabilmek için çalışacaktı. Kimse onu bu yoldan döndüremeyecekti.

Kızını evlendirmek de hiç kolay bir iş değildi. Keşke, babası yardım etseydi kendisine...

***

Gora, Suşarita ile aralarında gelişen ilişkiler konusunda, hayale kapıldığını düşünmeye başlamıştı. Bu yüzden bundan sonraki ilişkilerinde daha dikkatli davranmaya karar verdi. Tıpkı büyülenmiş gibi davranıyor ve gerekli kurallara uymakta zorluklar gösteriyordu. Sabah ibadetinin ardından odasına dönünce Pareş Babu'yu kendisini bekler halde buldu. Bu onda birdenbire büyük bir heyecan yaratmıştı. Heyecanının nedeni de son zamanlarda Pareş Babu ile olan ilişkilerinin de gitgide samimileştiğini görüyor olmasıydı.

Gora, saygıyla yere eğilip kendisini selamlamasının ardından Pareş Babu:

– Binoy'un yakında evleneceğini biliyor olmalısınız, dedi.

– Evet, dedi Gora. Biliyorum!

– Kendisi Brahmo adetlerince evlenmeyi istemiyor.

– Madem öyle, evlenmemelidir.

Pareş Babu, onun bu sözlerine karşılık hafifçe gülümseyerek:

– Bu konuyu tartışmayalım şimdi, dedi. Bizim cemaatten hiç kimse düğünde bulunmayacağı gibi, Binoy'un ailesinden de gelecek kimsenin olmadığını biliyorum. Kızım için sadece ben orada olacağım. Bana kalırsa, Binoy için orada bulunabilecek, sizden başka kimse yok. İşte bu konu için size danışmaya geldim.

Gora, bu sözlere karşılık başını sallayarak:

– Bana neden danışma gereği duydunuz? diye sordu. Öyle ki ben, bu işe karışmayacağım!

Bu cevaba çok şaşıran Pareş Babu:

– Gerçekten mi? diye sordu.

Pareş Babu'daki şaşkınlık ifadesi üzerine Gora, bir anlığına verdiği cevaptan utanır gibi oldu. Ama bu bir anlık utanç hissi, fikrini daha kuvvetli bir şekilde tekrarlamasına neden oldu:

– Elbette, dedi. Nasıl karışabilirim?

– Sizin iyi birer arkadaş olduğunuzu biliyorum, dedi Pareş Babu. İnsanın, böylesi özel zamanlarda gerçek bir arkadaşa ihtiyacı olur. Yanlış mı düşünüyorum?

– Evet, diye onayladı Gora. Onunla arkadaşız. Fakat benim hayatımdaki tek ve önemli bağ, bu arkadaşlık değil!

– Onun yaptıklarında dine ve ahlaksal anlayışa aykırılıklar olduğunu mu söylüyorsunuz?

– Dinin iki cephesi var, öyle değil mi, dedi Gora. Biri ebedi, diğer ise sosyal cephesi! Toplum tarafından koyulmuş kanunlar, dinin ifadesi olmaya başlarsa, dini ayaklar altında çiğnemeden bunları ihlal etmeniz imkansız olur.

– Dinin, sayıları oldukça fazla olan bu kanunlar tarafından ifade edildiğine inanıyor musunuz gerçekten?

Pareş Babu'nun sorusu, Gora'nın iç huzurunu kaçıran bir konuya dokunmuştu. Bu huzursuzluk Gora'yı bir takım kesin sonuçlara ulaştırdığımdan, inançlarını açıkça ortaya koymakta hiçbir çekince duymamıştı. Yaptığı açıklamaların temeli şu şekildeydi: Çoğunlukla zorlayıcı nitelik taşıyan ve toplumu idare eden kanunlara uyma-

makla, bunların temelindeki asıl hedefe ulaşılamaz. Oysa bu hedef gizli kalmaktadır. Sadece çok az insan bunu kavrayabilir. Buna göre hareketlerimizi, şahsi kararlardan ayrı bir gücün, hareketlerimizi yönlendirmesi gerekmektedir.

Pareş Babu, Gora'nın açıklamalarını dikkatle dinlerken, ondaki cüretkarlığa biraz sıkılmıştı. Sonunda:

– Genel olarak Tanrı tarafından her topluma farklı bir amaç verildiği ve bunu da görmenin kolay olmadığı konusunda sizinle aynı görüşteyim, dedi. Bunun yanında insan, bu amacı anlamak için çaba göstermeli, hayatta başlıca amacının anlamını kavramadığı kurallara, tıpkı bilinçsiz bir ağaç gibi, uymak zorunda hissetmemelidir kendini.

Bu sözlerin ardından ikisi de ayağa kalkmıştı. Bu sırada Pareş Babu:

– Amacım, her şeye karşın Brahmo Samaj'ı kollayabilmek için, düğünde biraz uzakta durmaktı. Fakat siz, Binoy'un yakın bir arkadaşı olarak bu işin sonuna kadar orada yer alabilirdiniz. Bu gibi durumlarda bir arkadaş, başkalarından gelebilecek eleştiri oklarını bir akrabaya göre çok daha az çeker üzerine. Yine de Binoy'u tek başına bırakmayı, kendiniz için bir ödev sayıyorsanız, tüm sorumluluğu benim yüklenmem ve gereken tüm işleri bir başıma yapmam gerekecek.

Gora, bu son cümle sonunda bile karşısındaki adamın yalnızlığını kavrayamamıştı. Bayan Baroda, onun karşısında olacağını açıkla söylemişti. Kızları da onun yanında yer alıyorlardı. Pareş Babu, Harimohini ile Suşarita'nın arasında bir sorun yaratmamak için, bu konuyu Suşarita'ya hiç açmamıştı. Ailesi bir yana, tüm Brahmo Samaj üyeleri de kendisine karşı cephe almışlardı. Binoy'un amcasından da hakaret dolu iki mektup almıştı. Adam: «Sen, genç beyinleri ayartan bir kötülük rehberisin!» diyordu.

Birlikte dışarı çıkarken önden yürüyen Pareş Babu, Abinaş ve Gora'nın diğer taraftarlarıyla karşılaştı. Bunların hepsi, onu görünce alaycı bir şekilde aralarında söylenmeye başladılar. Bunu gören Gora, onları azarlayarak:

– Eğer saygıdeğer birine karşı saygı gösterme yeteneğinden yoksunsanız, en azından utanın da çenenizi kapatın, dedi.

Gora'nın tekrardan parti işleriyle ilgilenmesi gerekiyordu. Sıradan işlerle uğraşmak, son derece canını sıkmaya başlamıştı. Bu işlerin hepsi, nasıl da sıradan ve anlamsızdı! Içinde hayattan hiçbir iz taşımayan işler, nasıl bir çalışma alanı olarak değerlendirilebilirdi? Nutuklar vermek, yazı yazmak, toplantılar tertiplemek, değersiz işlerden öte bir şey değildi. Tam tersine bunlar, gerçek anlamda yararlı olan şeylerin ortaya çıkışına da engel oluyordu. Günlük hayatın boşluğu, daha önce Gora'nın canını bu denli sıkmamıştı hiç. Bunlarda en küçük bir çekicilik bile yoktu ona göre.

Artık çalışmalara yepyeni bir yön vermek gerekirdi. Ancak bu şekilde içinde hareketlenen gizli güçler, hiçbir engel tanımadan hız kazanabileceklerdi.

Öte yandan Gora, için düzenlenecek arınma ayini hazırlıkları da devam ediyordu. Gora, bu bahaneyle oluşan canlılıktan oldukça hoşnuttu. Bu arınma sayesinde sadece hapishane günlerinde üzerine bulaşan kirden değil, her türlü kirden de kurtuluş bekliyordu. Bu arınma sadece onun için değil, tüm kirlenmişliklerin arınması anlamındaydı onun için. İkinci doğuş niteliğindeki bu tören sonunda, ilgilenmesi gereken işlere taptaze bir bedenle koyulacaktı. Tören için gerekli olan izinler alınmış, gün konusu da karara bağlanmıştı. Artık Hindistan'ın dört bir yanından gelecek banditlere gönderilecek davetiyeler hazırlanmaktaydı. Partinin zenginlerinden toplanan paralar, hazırlıklar için harcanıyordu. Herkesin ortak düşüncesi, bu olayın memleket için son derece önemli olduğuydu. Gizli toplantılarda bir araya gelen Abinaş ve arkadaşları, Tanrılara pirinç, çiçek, kutsal otlar sunulurken banditlerin, Gora'ya «Hinduluğun ışığı» unvanını verip vermeyeceklerini tartışıyorlardı. Yaldızlı harflerle parşömen üzerine yazılmış ve tüm banditler tarafından imzalanmış birçok Sanskritçe sloka'lar, sandal tahtasından yapılma bir kutuda Gora'ya verilecekti. Bunların yanında törende bulunan en yaşlı ve saygıdeğer bilgin, Max Müller'in Rig - Veda üzerine yazdığı kitabın, özel olarak ciltlenmiş bir baskısını Hindistan'ın kurtuluş simgesi olarak Gora'ya hediye edecekti. Bu şekilde, günümüz Hindistan'ında görülen gerileme karşısında veda dininin geleneklerini kurtarmak adına eşsiz çabalar gösteren Gora'ya olan hayranlıklarını, ona layık bir şekilde ifade etmiş olacaklardı.

Gora'dan habersiz olarak, partisinin üyeleri her gün, tasarladıkları törenin, nasıl daha parlak ve etkili olabileceği üzerine kafa yoruyor, yeni yollar araştırıyorlardı.

***

Harimohini, kayınbiraderi Kailaş'tan gelen mektubu okuyordu. Kailaş:

«Sayenizde hepimiz iyiyiz. Eğer sizin de iyi haberlerinizi yazar da bize gönderirseniz, bizi sevindirirsiniz.» diyordu.

Harimohini, evlerinden ayrılalı onca zaman olmuştu. Bu süre içinde hiçbirinin aklına onu merak etmek gelmemişti. Fakat şimdi, Kailaş'tan böyle bir mektup geliyordu. Tüm aile ve kardeşlerinden haberler veren Kailaş, sözleri şöyle bağlıyordu:

«Mektubunuzda, evlenmem için bana önerdiğiniz kızla ilgili daha geniş bilgi bulmayı beklerdim. Söylediklerinize göre, on iki, on üç yaşında, ama fiziksel olarak oldukça gelişmiş, adeta yetişkin bir havası vardı bu kızın. Bu bana, olmasında sakınca olmayan bir iş gibi geldi. Fakat kızın sahip olduğu malların ne kadar değerinin olduğunu belirtseydiniz daha iyi olurdu. Bahsettiğiniz mallar onun mudur, yoksa bunları sadece faydalanma hakkı mı var. Bunları da benim için öğrenmenizi rica ediyorum. Bu bilgilerin ardından konuyu ağabeylerimle de tartışacağım. Ancak herhangi bir şekilde karşı çıkacaklarını sanmıyorum. Hindu dinine olan bağlılığı, beni çok sevindirdi. Yine de uzun yıllarını bir Brahmo evinde geçirdiğini, kimsenin duymaması için özen gösterelim. Önümüzdeki ay tutulmasında Ganj'da yıkanma töreni düzenlenecek. Eğer yolculuğumu Kalküta'ya kadar uzatabilirsem, size de uğrar ve kızı kendim de görürüm.»

O zamana kadar, Kalküta'da yaşamaya alışan Harimohini'nin içinde, ne zaman gidip eskiden kocasının olan evde yaşamak için küçük bir doğsa, yerinde duramaz hale geliyordu. Bu anlarda, buralarda geçirdiği sürgün hayatı dayanılmaz bir hal alıyordu. Biraz cesaretini toplasa, nikah gününe karar vermek için aklından geçen tasarıyı Suşarita'ya açacaktı. Fakat ne kadara yakınında olursa olsun, yeğeninin karakterini kavramakta zorlanıyordu. Uygun bir fırsat kolluyor ve bunu yaparken de onu her zamankinden fazla gö-

zaltında bulundurmaya çalışıyordu. Sırf bu iş için ibadet sürelerini bile kısaltmaya başlamıştı.

Suşarita da artık Gora'nın yola gelmemeye başladığını görmüştü. Bu durumda teyzesinin rolünün olduğunu düşünse de kendi kendine:

«Olsun! Yanıma gelmese de o, benim gurum!» diye düşünüyordu. Bu düşünce onu avutuyordu.

Bazen insanın hemen yanı başında olmayan bir guru, her an yan yana olanlardan daha etkili olabiliyordu. Öyle ki, onun yokluğunda gelen üzüntüyle insanın zihninde onun tarafından serpilen düşünceler, olgunlaşıp güçleniyordu. Suşarita, Gora geldiğinde tartıştığı konuları, şimdi onun eserlerini okuyarak geliştirmeye çalışıyordu. Şimdi onun yanında olması halinde, bunları çok daha kolay ve hızlı bir şekilde anlayacağından en küçük bir şüphesi yoktu. Öte yandan, ateşler saçan yüze, o güçlü sese duyduğu özlem, her geçen gün, daha da çoğalıyordu. Bu özlem içinde vücudunun bile canlılığını kaybettiğini düşünmeye başlamıştı.

Bir öğle sonrası yanına Lolita geldi ve kolunu Suşarita'nın boynuna dolayarak:

– E, Didi, dedi. Hadi anlat bakalım...

– Ne söyleyeyim, güzel kardeşçiğim? Sen nasılsın?

– Şimdilik her şey yolunda gidiyor.

– Gün kararlaştırıldı mı?

– Evet, pazartesi.

– Nerede peki?

– İşte onu bilmiyorum henüz. Babam biliyor!

Suşarita, içtenlikle Lolita'nın kollarını sıkarak:

– Mutlusun, değil mi kardeşçiğim? diye sordu.

– Olmamam için hiçbir neden yok Didi, diye cevap verdi Lolita.

– Fakat yine de bana öyle geliyor ki, evlenip de çatışmak için kimseyi bulamayınca, bu canlılığını kaybedeceksin.

Suşarita'nın takılışına gülerek cevap veren Lolita:

– Nedenmiş bakalım? dedi. Bu iş için evimin dışında birilerini aramama gerek kalmayacak bence.

– Tabi ya, dedi Suşarita. Demek şimdiden saldırı planlarını hazırlıyorsun. Hiç olmazsa, zavallı Binoy'a daha zamanı varken bunları anlatmalıyım.

– Artık çok geç, diye güldü Lolita. Artık kendini kurtarması mümkün değil. Alnına yazılı kriz başlayalı çok oldu. Artık sadece ağlayıp dövünebilir, hepsi o kadar!

Suşarita ciddi bir sesle:

– Ne mutlu sana Lolita, dedi. Senin ve Binoy adına nasıl mutlu olduğumu anlatamam. Yine de özel olarak senin Binoy'a layık olmanı diliyorum.

– Amma yaptın Didi! Onun da benim gibi bir kadına layık olmak için uğraşması gerekmez mi? Onu ilk gördüğünde bunu ona da söyle. Benim hakkımda ne düşündüğünü öğrendiğin zaman, nasıl muhteşem ve göz alıcı bir insanın sana yakınlık gösterdiğini anlayacak ve bu sözlerin için pişman olacaksın.

– İyi ya işte, diye güldü Suşarita. Şimdi bir kuyumcu geliyor ve bu muhteşem mücevheri oldukça pahalıya mal ediyor kendine. Demek ki, her şey yolunda! Demek ki, bundan böyle bizim gibi insanların bağlılıklarını birbirinden ayırmadan, denemeye gerek görmeyeceksin!

– Hiç olur mu? Hayır, her zaman dikkatli davranmaya ihtiyacım olacak!

Lolita, bu sözlerini bitirirken Suşarita'nın yanağını tatlı bir şekilde çimdikledi ve sonra da şeytanca bir tavırla:

– Senin sevgin, benim için her zaman çok değerlidir, dedi. Bir başkasına bağlanıp bunu benden esirgersen, buna dayanamam, haberin olsun!

Suşarita, aynı sıcaklıkla yanağını Lolita'nınkine yaslayarak:

– Korkma, dedi. Ben başkasına bağlanmam!

– Demek öyle... Bundan emin misin?

Suşarita'nın sadece başını sallamakla yetinmesi üzerine Lolita, onun yanına oturarak:

– Bak Didi, dedi. Senin, sevgini bir başkasına vermen beni gerçekten üzer. Uzun süredir içimde taşıdığım düşünceleri, şimdi sana da söylemek istiyorum... Gurmohan Babu bize gelip gitmeye başladıktan sonra... Yo Didi. Sallama başını öyle. Konuşacağım, hem bunda utanılacak bir şey de görmüyorum. Bugüne kadar içimden geçen hiçbir şeyi senden gizlemedim. Fakat bu konuya değinmeye bir türlü cesaret edemedim. İlk zamanlarda Gurmohan Babu'nun bize gelişi, beni gerçekten sinir ediyordu. Acaba neden kızıyor-

dum? Benim hiçbir şeyi fark etmediğimi mi düşünüyordun? ... Benimle konuşurken özenle, ondan konuşmaktan çekindiğini görerek üzülüyordum. Günün birinde onu, bana tercih edeceğini düşünerek deliye dönüyordum. Lütfen Didi! İzin ver, konuşayım. İçimdeki bu düşünce, bana nasıl bir işkence veriyor, anlatamam. Şimdi de anlıyorum ki, onunla ilgili olarak benimle konuşmayacaksın. Ama artık gücenmiyorum buna. Bilemezsin sevgili Didiciğim, nasıl sevinirdim, ikiniz...

Artık dayanamayan Suşarita, eliyle Lolita'nın ağzına kapayarak:

– Lütfen tatlım, dedi. Bana böyle şeyler söyleme. Utançtan yerin dibine geçtiğimi hissediyorum!

– Ne var bunda utanacak? Hem...

Suşarita iyice bunalmıştı. Onu tekrar susturarak:

– Hayır, hayır... dedi. Bu düşünceler sadece çılgınlık! Olmayacak şeyler hakkında konuşmanın gereği yok!

Suşarita'daki abartılı utangaçlığa öfkelenen Lolita:

– Ama bu kadarı gerçekten fazla! dedi. Ben, sadece gördüğümü söylemek istiyorum.

Bu konuyu konuşmamaya kararlı olan Suşarita, elini Lolita'dan kurtarıp odadan dışarı doğru kaçtı. Hemen arkasından koşan Lolita:

– Tamam, diye seslendi. Bahsetmeyeceğim bu konudan.

– Hiç ama! diyerek sözünü desteklemesini istedi Suşarita.

– Bak o kadarına söz veremeyeceğim. Eğer günün birinde söylemem gerektiğini düşünürsem, konuşurum. Ama bunun dışında konuşmayacağım, söz!

O günün ardından Harimohini, Suşarita'yı gözaltında bulundurma işini devamlı hale getirdi. Bir an bile gözünü üzerinden ayırmıyordu. Bunu öyle abartmıştı ki, Suşarita da artık bunun farkındaydı. Teyzesinde bu kuşkucu hali gördükçe, canı çok sıkılıyordu. Buna ne kadar içerlese de ses etmiyordu. O gün Lolita'yı gönderdikten sonra, büyük bir bitkinlikle masanın başına çökmüştü. Başını ellerinin arasında aldığı sırada birdenbire gözlerinden yaşlar dökülmeye başladı. Hizmetçi, kendisi için lamba getirdiğinde, istemediğini söyleyerek geri gönderdi onu. Bu sırada Harimohini akşam ibadetini yapıyordu. Lolita'nın gittiğini görünce, hemen odasından çıktı ve aşağıya inerken:

– Radharani!.. diye seslendi.

Bu ses üzerine hemen gözlerindeki yaşları silen Suşarita ayağa kalktı. Bu sırada yanına gelmiş bulunan Harimohini:

– Neler oluyor yavrum? diye sordu. Sesinde azarlayan bir sertlik vardı. Zaten tüm bunlardan hiçbir şey anlamıyorum, diyerek de aynı sertlikle bağırdı.

Bu sırada hıçkırıklarını kontrol etmeye çalışan Suşarita:

– Gece gündüz demeden etrafımda nöbet tutuyorsunuz, dedi. Ben de bunu neden yaptığınızı anlamıyorum!

– Gerçekten bilmiyor musun, bunun nedenini? Yemeden içmeden kesiliyorsun, durup dururken ağlıyorsun, nedir bunların anlamı? Ben çocuk muyum, hiçbir şey anlamadığımı mı düşünüyorsun?

Suşarita, oldukça kararlı bir sesle:

– Bakın teyzeciğim, dedi. Emin olunuz ki, düşündüğünüz gibi bir şey yok! Büyük bir yanılgı içindesiniz. Ama bu takibe daha fazla dayanamayacağım!

– Tamam, o zaman, dedi. Harimohini. Madem yanılıyorum, bu halini açıklasana bana.

Suşarita içinde kabaran utancı bastırmaya çalışarak:

– Tamam, dedi. Bana guru'mu tanıtan görüşler, benim için son derece yeni görüşler. Bunları gerektiği gibi kavrayabilmek için üzerinde çok kafa yormam gerekiyor. Fakat çok fazla gücüm olmadığını hissediyorum. Durmadan kendimle çatışmak, bana büyük azap veriyor. Ama siz, kalkıyor ve benim onunla olan ilişkime bambaşka bir anlam yüklüyorsunuz. Hakaretler savurup onu kovdunuz buradan! Onunla ilgili düşünceniz yalnızca hayal olduğu gibi, benimle ilgili olanlar da tamamen yanlıştır. Haksızlık ettiğinizi fark etmenizi bekliyorum, ama siz buna devam ediyorsunuz. Unutmayın ki, onun gibi birini alçaltmaya sizin gücünüz yetmez! Hem bana yaptığınız zulmü hak edecek ne yaptım ben?

Hıçkırıklara boğulan Suşarita, sözlerinin kesmek zorunda kaldı ve hızla odadan dışarı çıktı. Öte yandan Harimohini, gözlerini şaşkınlıkla açmış, içinden: «Ey Tanrım» diyordu. «Ben, hayatım böyle sözler duymadım!»

İçinden geçen bu tür düşüncelere karşın, yemeğe kadar konuşmamayı uygun gören Harimohini, odasına çekildi.

Yemek vakti Suşarita, yemek için sofraya gelir gelmez ise, konuşmaya başlayarak:

– Dinle Radha, dedi. Ben küçük bir bebek değilim! Doğumumdan başlayarak, Hindu dininin gereklerine göre yetiştirildim. Bu sayede de dinimin nasıl buyruklarının olduğunu iyice öğrendim. Gurmohan Babu, senin gibi bunları bilmeyen birine rahatlıkla gururluk taslayabiliyor. Verdiği nutuklardan bazılarına ben de tanık oldum ve üzüntüyle gördüm ki, söylediklerinin geleneklerle hiçbir ilgisi yok! Kutsal kitaplarda yazılanları kendine göre çekiştirip türlü uydurmalar atıyor ortaya. Benim için, onun yanlışlarını bulup çıkarmak hiç de zor bir iş değil. Öyle ki, benim de bir gurum var. Bu derslere uymamanı öğütlemek istiyorum sana yavrum. Zamanı geldiğinde benim gurum seni de ele alır ve gerçek mantra'ları öğrenmeni sağlar. O, seni kesinlikle aldatmaz! Sakın korkma kızım, bir Brahmo evinde büyümüş olsan da, ben seni Hindu cemaatinin içine sokacağım. Zaten nerede büyüdüğünü kim bilecek ki? Yaşın oldukça ilerledi, ama artık birçok kız, yaşından çok daha büyük gösteriyorlar. Hem sanki gidip de nüfusunu mu kontrol edecekler? Eh, zaman, para zamanı oldu artık. İnsan onunla her istediğini yaptırabilir. Çekinme, hiçbir engelle karşılaşmayacağız! Ben para sayesinde, alt kasttan bir gencin üst kasta geçtiğini bile görmüşümdür. Seni öylesine soylu bir Brahmin ailesinin yanına yerleştireceğim ki, kimseden en küçük bir kötü söz duymayacaksın. Bu soylu aile içinde cemaat şefliği yapanlar bile var.

Son derece iyi hazırlanmış olan bu konuşmanın üzerine susan Suşarita'nın iştahı da kaçmıştı. Bir lokma bile yiyecek halde değildi. Büyük bir gayretle sakinliğini korumaya ve birkaç lokma yemek yemeye çalıştı. Bunu yapmazsa, teyzesiyle bir de bu yüzden tartışacağını iyi biliyordu.

Suşarita'nın sessiz duruşu, Harimohini'nin canını sıkmıştı. Kendi kendine şunları düşünüyordu:

«Bu bölgenin insanlarını bir türlü anlayamıyorum doğrusu. Şu kızın haline bakılsa, insan içinde kuşku duymaz da ne yapar? Bir taraftan Hindu olduğunu ilan ediyor, ama önüne serdiğim böyle güzel bir fırsata aldırış etmiyor, dediklerime bile kulak asmıyor. Arınmasına gerek yok. Hem ona kimsenin bir şey soracağı da yok! Hem kalkıp da kim bir şey soracak kendisine. Ustalıkla dağıtılacak

birkaç rupi ile bu iş kolayca halledilir. Cemaat çok sürmez, verir kararını. Bu yol Radha'yı pek memnun etmiyor, ama o zaman nasıl geçmeyi düşünüyor Hinduluğa?»

Harimohini, Gora ile ilgili olarak döndüğüne inandığı riyakarlığı hemen çözmüştü. Bu düzenbazlığın sebebi de Suşarita'nın eşsiz güzelliği ve sahibi olduğu servetti. Vakit kaybetmeden onu ve sahip olduğu tahvilleri korumak için atağa geçmeli ve kayınpederinin evine götürmeliydi. Çözümlerden en iyisi buydu! Ancak bunlar için Suşarita'nın söz dinlemeye uygun hale gelmesi gerekiyordu. Yeğenini bu işe hazırlamak için abartılı sözlerle kocasının ailesinden ve kardeşlerinden bahsetmeye başlamıştı. Bu ailenin gücünü anlatmak için örnekler verip Hindu cemaati içindeki önemini sayıp döküyordu. Onlara ters düşenler, cemaatteki önemli kişilerden hemen tepki görürlerdi. Üstelik Müslümanlarca kızartılmış tavukları yiyen çoğu da hiçbir tepkiye uğramadan cemaat içinde yaşamaya devam ediyorlardı. Anlattıklarını daha doğru ve etkili kılabilmek için, birçok ayrıntıya girmeye ve kişi adları kullanmaya özel bir dikkat gösteriyordu.

Bayan Baroda, Suşarita'nın evine sıklıkla gelmesini istemediğini açıkça söylemişti. Bu sözde açık sözlülüğü ile her fırsatta övünürdü zaten. Bu yüzden ne zaman hoşlanmadığı birini azarlasa, bu erdemine de mutlaka değinirdi. Oldukça açık bir şekilde Suşarita'nın buraya geldiğinde güler yüzle karşılanmayacağını belirtmişti. Bu yüzden Suşarita, çok önemli bir neden olmadıkça, oraya gitmiyordu. Çünkü onun orada görülmesinin Pareş Babu'nun sıkıntıya uğramasına yol açacağını iyi biliyordu. Pareş Babu da onu görmek istediğinde yeni evine gidiyordu. Fakat bir süredir uğraştığı işler ve endişeleri yüzünden uğramamıştı Suşarita'nın yanına. Suşarita, uyandığı her sabahta içindeki kaygıları bastırıyor ve onun geleceğini umut ediyordu. Öyle ki, sahip olduğu büyük inanca göre, ikisini birbirine bağlayan ve sahip olduğu iç huzurunun kaynağı olan bağ, hiçbir zaman kopmayacak bir bağdı. Fakat öte yandan bambaşka bir şekilde oluşmaya başlayan başka bir bağlılık, onu çok farklı bir yöne doğru sürükleyerek onu üzüyor ve huzursuz ediyordu. Bunlar yetmezmiş gibi, Harimohini de hayatını zehretmek için elinden geleni yapıyordu.

Böylesi bir halde olduğundan o gün, Baroda'nın sevimsiz suratını görmeyi bile göze alarak Pareş Babu'yu görmeye gitti. Güneş batarken üç katlı koca evin gölgesi de doğuya düşmüştü... Pareş Babu, bu gölgenin altında tek başına ve başını önüne eğmiş bir halde oturuyordu. Her zamanki gibi düşünceleriyle boğuştuğu belliydi...

Suşarita gelip de:

– Nasılsınız baba? diye sorduğunda ayağa kalmış, her zamanki yürüyüşüne başlamıştı.

Gelen sesle birden ürperen Pareş Babu durdu ve Suşarita'ya baştan aşağı izledikten sonra:

– Teşekkürler Radha, dedi. İyiyim.

Sonra da birlikte yürümeye başladılar.

– Lolita pazartesi gününe evlenecek, dedi Pareş Babu.

Suşarita, babasının düğün hazırlıkları için neden kendisine hiçbir şey söylemediğini ve kendisinden herhangi bir yardım etmediğini sormak istiyordu. Fakat konunun açılmasıyla beraber içinde beliren bir hisle bundan vazgeçti. Bu sırada Pareş Babu, sanki bunu anlamış gibi, Suşarita'nın zihnini kurcalayan konuya girerek:

– Bu konuda seninle konuşmadım Radha! dedi.

– Peki, neden baba?

Cevap vermeden uzun uzun Suşarita'nın yüzüne bakan Pareş Babu, söze girmeden önce kendini tutamayan Suşarita:

– Fikirlerimin değiştiğini düşünüyordunuz sanırım, dedi.

– Evet! diyerek onayladı Pareş Babu. Ayrıca seni zor bir duruma sokmak da istemiyordum.

Bu sırada yanlarına gelen bir uşak, elinde tuttuğu bir mektubu Pareş Babu'ya verdi. O da Suşarita'ya uzatarak:

– Hava kararmaya başladı yavrum, dedi. Gözlüğüm de odamda. Sen okur musun benim için?

Suşarita mektubu alıp babasına okudu. Altında Brahmo Samaj üyelerinin imzaları olan mektupta, Pareş Babu'ya bir kızının Brahmo adetlerine aykırı bir evlilik gerçekleştirmesine izin verdiği ve bu düğüne katılacağı için onu artık bir üye olarak kabul etmedikleri yazılıydı. Eğer kendisini savunabileceği delillere sahipse, bir mektupla önümüzdeki pazar gününden önce açıklamasını yapmalıydı.

Bunun ardından komisyon bir araya gelecek ve çoğunluğun eğilimine göre karara varacaktı.

Pareş Babu, mektubu Suşarita'dan alıp katlayarak cebine yerleştirdi. Bu sırada Suşarita, hafifçe babasının elini tuttu. Bu halde bir süre yürüyüşlerine devam ettiler. Hava iyice kararmıştı. Bir sokak feneri, caddeyi hafifçe aydınlatmaktaydı.

Suşarita, babasına ibadet yerine kadar eşlik etti. Yerde bir seccade açılmış hemen az ötesinde de bir kandil yanıyordu. Pareş Babu'nun bu defaki ibadeti, her zamankinden uzun sürdü. Sonunda okuduğu kısa bir duanın ardından kalktı.

Dışarı çıktığında sessizce kapının arkasında oturmakta olan Binoy ve Lolita'yı gördü. Onun görünmesiyle beraber ikisi de hemen eğilerek pronamlarını yaptılar. Pareş Babu da elleriyle onların başlarına dokunarak dua etti onlar için. Sonra Suşarita'ya dönerek:

– Yarın akşama yanına uğrayacağım yavrum, dedi. Ama şimdi yapacak işlerim var!

Bu sözlerinin ardından giderken Suşarita, sessizce ağlıyordu. Karanlığın içinde bir an durup verandanın duvarına dayandı. Lolita ile Binoy da hiçbir şey söylemeden oturmaya devam ediyorlardı. Suşarita, gitmek üzere hareketlendiğinde Binoy, onun yanına gelerek:

– Suşi Didi, dedi. Siz bizim için dua etmeyecek misiniz?

Bu sözleri sırasında Suşarita'ya pronam yapmak üzere eğilmişti. Suşarita, boğuk bir sesle konuştu, ama ne söylediğini sadece Tanrı anlayabilmişti.

Bu sırada çalışma odasına giden Pareş Babu, kendisine gönderilen mektup için şöyle bir cevap yazmaya başladı:

«Kızım Lolita'nın düğün töreni benim himayem altında yapılacaktır. Eğer bu yüzden beni üyelikten çıkarmak gibi bir uygulamaya gidecekseniz, bunun için sizi kınamayacağımı belirtmek isterim. Şu halde Tanrı'ya tek duam, günün birinde tüm insan topluluklarından kovulur da yalnız kalırsam, bana ayakları dibinde bir sığınak bağışlaması üzerinedir.»

***

Suşarita, Pareş Babu'dan duyduklarını, Gora'ya da anlatmak istiyordu. Suşarita'nın tüm zihinsel faaliyetlerini yönelttiği ve tam

anlamıyla sevmeyi istediği Hindistan, yerle bir olmak ya da hiçbir şey değilse bile zayıflamakta mıydı? O zamana gelene kadar Hindistan, kendisinin sahip olduğu içsel güç sayesinde yaşamını sürdürmüştü. Bu yüzden halkı da onunla ilgili, yaşayacak mı, yaşamayacak mı gibi sorular üzerine düşünmemişti. Ya şimdi... Artık bunu gerçekten düşünmenin zamanı gelmemiş miydi?

Suşarita, içinden şöyle geçiriyordu:

«Yerine getirmem gereken bir ödevim var. Ancak nedir bu ödev? Kendimi tüm benliğimle bu işe vermem gerekiyor, ama nasıl?»

Böylesi şartlar altında Gora'ya gerekli buyruklarda bulunması pek de zor görünmüyordu. Kendini engellerin tümünden kurtarır ve olması gereken yerde yer alırsa, o zaman yapacaklarının değeri, küçük söylentileri ve sitemleri silip süpürürdü. Bu noktada kendine tam anlamıyla güveniyordu. Fakat öte yandan Gora'nın onun ne düşündüğünü sormayışı, gururunu incitiyordu. Neden kendisine gerçekten zorlayıcı bir iş vermiyordu? Ve partisinde kendisi gibi, her türlü fedakarlık için hazır olan bir başkası var mıydı? Yoksa Hindistan adına böylesi bir çabayı ve fedakarlıkla dolu ruhunu gereksiz mi görüyordu? Onu bu şekilde çalıştırmayarak herkesin diline düşürmesi de memlekete verilmiş bir çeşit zarar değil mi?

Suşarita, yürüttüğü düşüncelerin ardından Gora'nın kendisine değer vermemesinden kaynaklı böyle davrandığı fikrinden uzaklaştı ve içini rahatlatmayı başardı.

«Beni bu şekilde, haber vermeden tek başıma bırakamaz. Er ya da geç üzerindeki çekingenliği ve endişelerden sıyrılacak ve beni arayacaktı. Ne kadar büyük ve güçlü olsa da bana ihtiyacı olduğunu kendisi de biliyor. Hem bunu kendi ağzından da duymuştum.»

Suşarita bu düşüncelerle içini rahatlamaya devam ederken, Satiş koşarak onun yanına gelerek:

– Didi! diye bağırdı.

– Söyle küçük geveze, diyerek kolunu onun omzuna attı Suşarita. Ne oldu?

– Pazartesiye Lolita evlenecek, diye cevap verdi Satiş. Ben de o zamana kadar Binoy Babu'nun evinde kalacağım.

– Bundan teyzenin haberi var mı?

– Evet, söyledim. Ama çok kızdı bana. Bu olan bitenden hiçbir anlamıyormuş. Bu yüzden ben de sana sormak için geldim, senin

dediğini yapacağım. Ne olursun, sen de: «Gitme!» deme... Hem söz veriyorum, derslerimi hiç aksatmayacağım, her gün çalışacağım. Binoy Babu da yardım edecek zaten.

Satiş'in haline belli etmeden gülümseyen Suşarita, ciddi bir sesle:

– Ama tatlım, dedi. Orada bir sürü hazırlık yapılması gerekiyor şimdi. Onca işin arasında seninle uğraşmak zorunda kalmasınlar, hem sen de rahatsız edersin onları.

– Hayır, diye itiraz etti Satiş. Hayır, Didi! Bak, söz veriyorum, hiç rahatsız etmeyeceğim onları.

– Ya köpeğin ne olacak, sen yokken? Onu da mı götüreceksin yoksa?

– Evet! Zaten bunu Binoy Babu da tembihledi bana. Hem kırmızı kağıda basılmış bir davetiye geldi kendine, buna göre onun ailesiyle beraber bir düğün yemeğine katılmasını rica ediyorlar.

– Kimmiş bakalım Binoy Babu'nun ailesi?

– Ben, tabii ki! diye gururlandı Satiş. Dahası da var, çalgılı kutumu da yanımda getirmemi istedi Binoy Babu. Lütfen ablacığım kutum da yanımda olsun, kırmayacağım, söz veriyorum!

– Keşke kırsan, dedi Suşarita. Binoy'un amacını, şimdi daha iyi anlıyorum. Senin kutun sayesinde, düğünde orkestra masrafından kurtulmayı tasarlıyor olmalı. Evet, evet... Kesin böyle düşünüyordur, değil mi?

Suşarita'nın takılmasına çok sinirlenen Satiş:

– Hayır, diye bağırdı. Yok öyle bir şey! Hem ben, düğün töreninde kendisinin sağdıcı olacakmışım. Didi, sağdıçlar neler yapar? Ben bilmiyorum da...

– Gün boyunca oruç tutarlar!

Satiş, buna inanmadığını söyleyince Suşarita, onu kucaklayarak:

– Seni küçük geveze, dedi. Söylesene, sen ne olacaksın büyüdüğünde?

Bu soru, Satiş için cevabı çoktan kararlaştırılmış bir soruydu. Okuldaki öğretmeninin derin bilgi ve güç sahibi bir adam olduğunu düşünen Satiş, öğretmen olmayı çoktan kafasına koymuştu.

Suşarita onun bu kararı üzerine:

– Bunun için çok çalışman gerek tatlım, dedi. Sana yardım etmemi, birlikte çalışmamızı ister misin? Yurdumuz için, onun yükselmesi için birlikte eklimizden geleni yaparız. Bizim memleketimiz kadar asil, başka bir memleket var mı ki? Asırlar boyu Tanrılar, onu bu dünyanın yüce memleketi yapmayı derinden istemişlerdir. Bu yükselişte payının olmasını isteyen birçok insan da dışarıdan gelip bu çabaya katılmışlar! Bununla beraber bizim memleketimizin topraklarında nice büyük insanlar yetişmiş! Öylesine yüce hakikatler söylenmiş ki burada... Ne yüce fedakarlıklar gösterilmiş! Dini açılımlar birçok cepheden ele alınmış ve şimdiye kadar hayatın sırrını çözecek birçok yol bulunmuş! Işte bizim yüce Hindistan'ımız böyledir! Benim güzel kardeşçiğim, onun sahip olduğu zenginlikleri çok iyi kavramak ve hiçbir zaman aklından çıkarmamalısın. Onu her görmeyi içinden bile geçirmemelisin. Şimdi bunları tam olarak kavrayamaman doğaldır, ama gün gelecek ve bunların hepsini gerektiği gibi kavramayı başaracaksın. Bununla beraber şu halinle bile bir şeyleri sezmiş olduğunu görebiliyorum kardeşçik. Hayattaki en büyük amacın, yurdumun yücelmesi olmalıdır!

Satış, bu sözlerin ardından bir süre sessizce durduktan sonra:

– Anlıyorum, dedi. Peki, Didi sen neler yapacaksın?

– Aynı amaç için sabahlayacağım, diye verdi Suşarita. Sen de yardımcı olur musun bana?

Övünçle kabaran Satış:

– Tabi ki! dedi.

Suşarita'nın içinde büyüyen heyecanları paylaşabileceği kimse yoktu evde. Bu yüzden de içinden taşan duygularını küçük kardeşine coşkunlukla anlattı. Konuşurken söylediği birçok kelime, Satış yaşında bir çocuk için fazlaydı, ama Suşarita, bunu aklına bile getirmedi. Kendisinin de yeni yeni edindiği kavramlar, üzerinde öyle bir coşkunluğa yol açmıştı ki, içini aydınlatan düşünceleri ortaya koyduğu takdirde bunların herkes tarafından benimseneceğine inanıyordu.

Satış, içinde beslediği hayalin, ablasının sözleriyle daha da büyüdüğünü hissederek:

– Evet, diye bağırdı. Büyüyüp çok param olduğunda...

– Hayır, hayır, diye araya girdi Suşarita. Paradan konuşma sakın. Paradan çok daha üstün ve değerli kavramları öğrenmelisin artık!

Tam bu sırada odaya giren Anandamoyi'yi gören Suşarita'nın yüreği heyecanla çarpmaya başladı. Hemen yerlere kadar eğilerek büyük bir saygıyla selam verdi. Ablasından özenen Satış de şekilde selam vermek istedi, fakat pek becermedi.

Satiş'in bu halini gören Anandamoyi onu kucaklayıp öptükten sonra, Suşarita'ya dönerek:

– Sizden akıl sormaya geldim güzel kızım, dedi. Öyle ki, sizden başka danışabileceğim kimsede yok. Bizim Binoy, düğün için bizim evi istiyor. Ama bu istekle gelenekler birbirine çok ters düşecek. Kızın hazırlıklarının yapıldığı ev, düğün töreni için kullanılamaz... Size yakın bir ev tuttum Pareş Babu'ya bildirip buna razı olup olmayacağını öğrenebilir misiniz?

– Tabii ki kabul eder, diye cevap verdi Suşarita.

– Anandamoyi:

– Siz de gelmelisiniz oraya, diye sürdürdü sözünü. Nikah için pazartesi günü karalaştırıldı. Bu kısa zaman içinde her şeyin hazırlanması gerekiyor. Ben bütün bu hazırlıkları tek başıma da yapabilirim aslında, fakat sizin yardımlarınızın da olması Binoy'u mutlu edecektir. Kendisi, bunu sizden istemeye cesaret gösteremedi. Bana da bununla ilgili hiçbir şey söylemedi. Anladığım şu ki, sizin törende bulunmayışınız onu çok yaralayacaktır. Lolita da bu durumdan derin bir yara alacaktır. Gelirsiniz değil mi?

– Törende siz de bulunacak mısınız anne diye soran Suşarita'nın gözleri şaşkınlıkla açılmıştı.

– Tabii ki bulunacağım, diye cevap verdi Anandamoyi. Binoy'un düğününden bahsediyoruz. Her şeyle ilgilenmeliyim. Hem Binoy'u törenin kız tarafının benim olacağımı ve Lolita'yı almak için benim evime geleceğini de söyledim.

Anandamoyi bunları söylerken, hayatının en önemli olayında annesinin kendisine sırt çevirdiği Lolita için, bir kez daha çok üzüldü. Bu yüzden onun üzüntüsünü hafifletebilmek için her şeyi yapmak istiyordu. Ona bu önemli zamanlarında annelik yapmaya karar vermişti. Lolita'yı kendi elleriyle süsleyecek, törene hazırlayacaktı. Nişanlısını kendisi karşılayacak, gelecek olan konukları da yine o hizmetleriyle ağırlayacaktı. Bununla beraber yeni ev içinde o kadar sıcak bir ortam oluşturmak istiyordu ki, Lolita içeri girdiği andan itibaren kendi evi gibi benimseyecekti.

Bir süre sesiz kalan Suşarita düşünceli bir tonla söze girecek:

– Bu davranışlarınızın ardından duyabileceğiniz can sıkıcı eleştireler sizi endişelendirmiyor mu? diye sordu.

– Böyle şeylerin olabileceğini ben de düşünüyorum, dedi Anandamoyi. Ama böylesi özel bir olay söz konusuyken bunun ne önemi var ki! Anandamoyi bu sırada Mohim'in eleştirisini anımsadı. «Bana yüklenmeye kalksalar da ben, hiçbir şekilde karşı çıkmam. Nasılsa, çok geçmeden öfke kaybolup gider.»

Suşarita, düğüne Gora'nın gelmeyeceğini biliyordu. Bununla beraber annesi Anandamoyi'nin gidişini önlemek için bir şey yapıp yapmayacağını çok merak ediyordu. Fakat bu konuda herhangi bir şey sormaya cesaret edemedi. Öte yandan Anandamoyi de Gora ile ilgili hiçbir şey söylemedi

Harimohini, Anandamoyi'nin geldiğini duymuş ve uğraştığı işini tamamladıktan sonra odaya gelerek:

– Nasılsınız, iyi misiniz Didi? diye sordu. Epeydir görüşemiyoruz.

Bu sözlerde gizlenen sitemi görmeden gelen Anandamoyi.

– Suşarita kızımla konuşmak için geldim, dedi ve geliş sebebimi Harimohini'ye de anlattı.

Duyduklarının ardından bir süre düşüncelere dalan Harimohini:

– Ben hiçbir şekilde karışmam böyle bir işe, dedi.

– Bunu biliyorum kardeşim, dedi Anandamoyi. Zaten bu yüzden de sizden herhangi bir şey yapmanızı istemek gibi bir düşüncem yok. Sizden tek beklentim, Suşarita için endişelenmemenizdir. Onun yanından hiçbir şekilde ayrılmayacağım.

Harimohini anlam vermez bir tavırla:

– Böyle bir teklifi duymak, beni gerçekten beni çok şaşırttı, dedi. Suşarita, sürekli Hindu olduğunu söylüyor ki, sanırım bu yolda epeyce de ilerlemiştir. Fakat böyle bir yolda ilerleyen biri olarak, daha dikkatli davranmalıdır. Olaylar öyle bir duruma sürüklendi ki, onun hakkında birçok dedikodu dolanıyor etrafta. Bu söylentilerin önüne geçmek için elimden gelen her şeyi yapıyorum, ama o da kendisi için, en az benim kadar çaba harcamalıdır. Herkesin merak ettiği ilk şey, bu yaşa gelmesine karşın neden evlenmediği. Bu tür soruları, anlık cevaplar verip savuşturuyoruz. İstersek, ona uygun biriyle evlendirebiliriz. Ama bunun ardından da eskisi gibi davranacak olursa, onu nasıl tutabiliriz, bilmiyorum doğrusu. Siz bir Hindu

ailesinin üyesisiniz. Bu, durumun ciddiliğini anlamanıza yardımcı olacaktır. Buna karşın ona, böyle bir yolda ilerlemeyi önerirsiniz? Siz, kendi kızınız olsa böylesi bir düğüne götürmeyi düşünür müydünüz? Her şey bir tarafa, bu şekilde bir davranışın, onun evlenmesi ile ilgili ne gibi etkiler oluşturacağını düşünmeniz gerekirdi.

Anandamoyi, bu çıkışa öyle hayret etti ki, sözler üzerine Suşarita'nın kızaran yüzüne bakmadan edemedi. Buruk bir sesle:

– Onu baskı altında bir şeye zorlamak gibi bir niyetim yok, dedi. Eğer istemiyorlarsa... Araya girip onun sözünü kesen Harimohini:

– Ben bunlardan hiçbir şey anlamıyorum gerçekten, dedi. Bunlar ipe sapa gelmez şeyler. Oğlunuz geliyor ve Suşarita'nın beynini Hinduluk ile ilgili türlü şeylerle dolduruyor. Bu gün ise siz geliyor ve onu böyle bir işe çekmeye çalışıyorsunuz. Buna gerçekten şaşıyorum.

Pareş Babu'nun evinde tıpkı süt dökmüş bir kedi gibi köşesinde sessiz duran, kendisine destek olan herkese dört elle sarılmaya hazır Harimohini neredeydi acaba? Ya şimdiki bu kadın... Dişi bir kaplan gibi doğru bildikleri için karşısındakine saldıran bu kadın da o muydu? Artık her anın büyük şüphelerini elinde geçiriyor, düşman olarak gördüğü insanların Suşarita'yı onun elinden kapmak için tuzaklar hazırladıklarını düşünüp duruyordu. Kendisinin yanında kimlerin olduğunu, kimlerin karşı cephede yer aldığının farkında da değildi. Bu durum da, içini kemiren bir kurt gibi, onu tedirgin ediyor, dünya işlerini unutup Tanrı'ya sığındığı ibadet anlarında bile aradığı huzura eremiyordu. Önceleri maddi hiçbir şey için bir istek duymazdı içinde. Başına gelenlerin, acımasızca onu her şeyden yoksun bırakmasının ardından ne paraya ne mala mülke, hatta bir aileye bile ihtiyaç duymadığını hissederdi. Fakat şimdi bu durum, tamamen değişmiş, yaraları iyileştikçe her türlü mülke ve kazanca karşı büyük hırslar besler olmuştu. Nicedir bastırdığı açlığı açığa çıkmış, içinde yeni istekler, umutlar doğmuştu. Önceleri arkasını döndüğü şeylere, şimdi önceden ilgili olduğundan bile büyük bir açgözlülük ve düşkünlükle yaklaşıyordu. Harimohini'de meydana gelen bu büyük değişim, onun iki davranış şekline de tanıklık etmiş olan Anandamoyi'yi tam anlamıyla hayrete düşürüyordu. Bu değişime tanıklık ettikçe de Suşarita için daha çok üzülüyor ve endişeleniyordu. Bu kolay kolay sezilemeyecek tehlikenin farkında olsaydı, buraya hiç gelmez, Suşarita'yı da düğüne çağırmazdı. Öyle

ki, onun görevi, bu genç kızı yanında hızla büyüyen bu tehlikeden korumaktı. Harimohini, Gora'yı eleştiren üstü kapalı sözlerini sıralarken Suşarita, sessizce odayı terk etmişti.

Söze giren Anandamoyi:

– Hiç endişelenmeyin, dedi. Suşarita'ya düğüne gelmesi konusunu bir daha açmayacağım. Hem siz de bu konuyu düşünmeyin artık. Başka gençlerden farklı yetiştirilmiş bir genç kız o! Eğer onu çok zorlayacak olursanız, buna katlanamayacaktır.

– Benim bunun farkında olmadığımı mı düşünüyorsunuz, dedi Harimohini. Eğer sorarsanız, ona hiçbir şekilde zorlamada bulunmadığımı kendisi de söyleyecektir. Bu konuda da kendisi herhangi bir şey söylemedim. Ona dair tek duam, Tanrı'nın ona uzun ve mutlu bir ömür vermesinden başka bir şey değildir. Ah, ah! Benim nasıl talihsiz bir kadın olduğumu bir bilseniz... Sonumu ne zaman düşünmeye başlasam, uykularım kaçıyor.

Bu sırada Anandamoyi, gitmek üzere toparlanmaya başlamıştı. Bunu fark eden Suşarita, hemen gelerek saygılı bir şekilde ayaklarının tozunu aldı. Anandamoyi eliyle onun saçlarını okşayarak, sevgi dolu sesiyle:

– Tekrar uğrarım güzel kızım, dedi. Daha sonra her şeyi, hem de ayrıntılı olarak anlatırım size. Üzülmenizi hiç istemem yavrum. Tanrı'nın izniyle her şey yoluna girecektir.

Suşarita, bu sözleri sessizce dinlemekle yetindi.

Ertesi gün arken saatlerde yanına hizmetçisini de alan Anandamoyi, yeni kiraladığı ve toza boğulmuş silip süpürttü. Her tarafı sulara bulamış temizliyorlardı ki, Suşarita geldi. Onu gören Anandamoyi, elindeki süpürgeyi kenara atıp sevinçle koştu ve kucakladı onu. Sonra da tekrar, çok zamanı olmadığı için, evin temizliğine koyuldu.

Pareş Babu, ihtiyaç duyduğu şeyleri alabilmesi için Suşarita'ya para vermişti. Büyük bir hazine bulmuş gibi sevinen Anandamoyi ve Suşarita, kafa kafaya vererek alınması gereken şeylerin listesini hazırlamaya koyuldular.

Bir süre geçmişti ki, Lolita ve Pareş Babu da onların yanına geldiler. Lolita için, artık annesinin bulunduğu evde oturmak olanaksız hale gelmişti. Baroda'nın öfkesinden çekindikleri için, kimse Lolita'yla bu konuyu konuşmaya bile kalkmamıştı. Onun en çok ağırına giden de bu durumdu. Bu az bir şeymiş gibi, Baroda'nın yakın

çevresinden aldığı övgüler de cabasıydı. Bu yüzden de Pareş Babu, Lolita'yı alıp buradan uzaklaştırmanın uygun olacağını düşünmüştü. Lolita, evden ayrılmadan önce gitmiş ve annesinin ayaklarının tozunu almıştı. O, bunu yaparken Baroda, ayağa kalkmamış ve başını ters yöne doğru çevirmişti. Gözlerinden yaşlar akıyordu. Ablalarının evliliği, Lila ve Labonya'yı oldukça heyecanlandırıyordu. Küçücük bir fırsatları olsa, düğüne gitmek için can atıyorlardı. Buna karşın Lolita, onlarla vedalaşırken Brahmo Samaj'a olan görevlerini hatırlayarak yüzlerini astılar. Lolita, kapıya yöneldiğinde Sudhir ile göz göze geldi. Fakat hemen yanında Samaj'dan önde gelen biri olan Sudhir, ağzını bile açamadı. Lolita da sessizce yürümek zorunda kaldı. Arabaya binince, köşede bir hediye paketinin bırakılmış olduğunu gördü. Paketten gümüş bir vazo çıktı. Üzerine bırakılan yazıda: «Tanrı mutlu çifti korusun, mutluluklarını sonsuz kılsın!» deniyordu. Hemen altında da Sudhir'in isim ve soy isminin baş harfleri görülüyordu. Lolita, kendisini olabildiğince zorlayarak o gün ağlamamayı başarmıştı. Ama şimdiye kadarki hayatını geçirdiği baba evinden ayrılırken sadece bu çocukluk arkadaşının, kendisine olan sevgisini göstermesi karşısında gözyaşlarını daha fazla kontrol edemedi.

Öte yandan Anandamoyi, gözyaşlarını içine akıtan Pareş Babu'nun halini anlamış ve onu teselli edebilmek için:

– Lolita için üzülmeyin, diyordu. Emin olunuz ki, onu emanet ettiğiniz insan, onu asla üzmeyecek, keder yüzü göstermeyecektir. Şükürler olsun ki, Tanrı, benim yalvarışlarımı da duydu. Kız çocuğum yoktu, ama artık benim de bir kızım oluyor. Ne zaman bu acıyı duysam içimde, Binoy'un karısı sayesinde bu eksikliğimin biteceğini düşünürdüm. Ve Tanrı, sonunda dileğimi duydu ve beni bu büyük mutluluğa eriştirdi. Bana öyle bir kız evlat verdi ki, böylesi bir mutluluğu ben bile düşünmemişti.

Lolita'nın evlilik kararı ardından yaşadığı buhranın ilk başladığı zamandan bu yana ilk kez, Pareş Babu, içinin ferahladığını hissetmiş, içinde huzuru duymuştu. İçinde kabaran bunalım, bulduğu bu destekle bir anda dağılıvermişti.

***

Gora, hapishaneden çıkıp eve döndüğünden bu yana her gün birkaç kişi kendisini görmeye geliyordu. Hararetli tartışmaların,

gelenlerin dalkavuklara has tavırlarıyla kendisi için söylediklerinin arasında nefes alamadığını hissediyordu... Ev, artık neredeyse oturulamaz bir hal almıştı. Bu yüzden de eskiden adeti olduğu gibi, kendini kır yürüyüşlerine, seyahatlerine vermişti. Erkenden kalkıyor, birkaç lokma bir şeyler yedikten sonra, dışarı çıkıyor, akşamın olmasına yakın ancak geri dönüyordu. İstasyona gidiyor, ilk trenle yola çıkıyor ve çok uzak olmayan duraklardan birinde indikten sonra, civardaki köyleri dolaşıyordu. Bazen zeytincilere, bazen testi satanlara, aşağı kasttan insanlara misafir oluyordu. Fakat hiçbiri, bu açık tenli Brahman gencinin neden yanlarına kadar gelip acıları, sevinçleriyle ilgilendiğine anlam veremiyorlardı. Bazılarının onun iyi niyetinden kuşkulandığı bile oluyordu. Buna karşın Gora, onların bu çekingenliklerini bir kenara itiyor ve kulağına kadar gelen bazı hoş olmayan değerlendirmelere aldırmadan yoluna devam ediyordu. Bu insanların yaşamlarını nasıl sürdürdüklerine kendi gözleriyle tanık oldukça, içine şu düşünce yerleşiyordu. Köylüleri asıl zorlayan, baskı altına alan, aydın çevreler değil, toplumun zorlamalarıydı. Her anlarında, bir şey yiyip içerken, herhangi bir törendeyken, başkalarıyla bir yerdeyken hepsi, diğerlerinin kontrolleri altında hareket ediyorlardı. Var olan kurallara hepsi, sorgusuzca inanıp boyun eğiyorlardı.

Bu kuralların tartışılabileceği, akıllarının ucundan bile geçmiyordu.

Diğer yandan adetlere ve toplumsal kurallara gösterdikleri bu kendiliğinden bağlılıkları, günlük işlerinde onlara herhangi bir güç de vermiyordu. Bu durum öyle bir boyutta ilerliyordu, dünya üzerinde bu insanlar kadar çıkarlarından bilmeyen, güçsüz ve korkak insan yoktur dense, yanlış olmazdı. Geleneklere tam bir bağlılık dışında, kendileri adına neyin iyi olacağıyla ilgili herhangi bir düşünceleri olmaması yetmezmiş gibi, bu doğrultuda birilerinin kendilerine anlattıklarını da anlamıyorlardı.

Benimsedikleri derin ve dehşet uyandırıcı bir sofulukla önlerine konan kural ve yasakları dinin temeli kabul ediyorlardı. Bütün hisleri, birazcık kural dışı davranışlar cezalandırılacakları yasaklar ağına tutsak gibiydi. Bu durum sonucunda da en küçük bir harekette bile bulunamaz olmuşlardı. Tan bir kölelikle içine gömüldükleri bu ağı oldukça zorlu yükümlüklerle örülüydü. Bir kral uyruğundan çok,

bir faizcinin elinde kıvrandırılan borçlular gibiydiler. Bu böyle karanlık havaydı ki, benimsedikleri köleliğin içinden onları iyi ve kötü zamanlarında birbirlerine destek olmalarını, birlik içinde olmalarını sağlayacak küçücük bir unsur bile görünmüyordu.

Gora, bu gelenek silsilesinin, insanlara kendi yakınlarını bile kanını emmek için bahane olduğunu ve herkesi sonsuz bir sıkıntı çukurunda yaşatmakta olduğunu gözlerini kapatmamıştı. Bir insanın üzerine çöken toplumsal bir zorunluluk karşısında, diğerleri ona karşı küçücük bir acıma duygusu b ile hissetmiyorlardı. Bir defasında çaresiz bir adamın babası hasta düşmüştü. Zavallı adam, elinde avucunda ne varsa babasının ilaçlarına, bakımına harcıyordu. Kimsenin en küçük bir yardımda bulunduğu da yoktu zavallıya. Bu da yetmemiş gibi zavallıcığın babasının eskiden işlediği bir günahın bedelini ödediğini söylüyorlardı. Bunun karşılığını ödemek için oldukça pahalı bir tören düzenlenmesinin gerektiğini savunuyorlardı. Bir polis, eşkıyalık bahanesiyle böyle soruşturmaya başladığında bu soruşturma, köy için nasıl eşkıyalıktan bile daha büyük bir felaket olursa, bir insanın anasını ya da babasını kaybettiğinde, yapması gereken cenaze töreni de, zavallı insan için, ölümde bile daha büyük bir acıydı. Adamın yoksulluğu ya da sınırlı imkanları, kimsenin aklına gelmezdi. Toplumun acımasızca ğu kural ve onun gereği, son kuruşuna kadar yerine getirilmek zorundaydı.

Evliliklerde erkek tarafı, kızın ailesinden alabileceklerinin sınırlarını, ellerinden geldiğinde geniş tutmaya çalışır, bunun sonunda kızın ailesi yoksulluğun pençesine düşseler bile bundan vazgeçmezlerdi. Gora, toplumun, çaresizlere yardım etmesi bir yana, onu daha çok ezmek ve düşkünleştirmek için özel bir çaba harcadığını da açıkça görüyoruz.

Hayatını sürdürdüğü çevre, dış güçlerin etkisi altında birliğe doğru itildiğinden, Gora bunları unutmuştu... Bu dış güçlerden uzakta, köylerde süren yaşamın acı halini şimdi yeniden, tüm açıklığıyla görüyordu. Karşılaştığı bu tabloda, acıma, sevgi, paylaşma, insanlığa saygı gibi herkese mutluluk katan dinden hiçbir iz görmüyordu. Onun buralar üzerinde meydana getirdiği tek etki, insanları ayrı sınıflara bölmesi, bu sınıfları birbirinden uzak tutmasıydı. Bunu yaparken de sevgiyi bile yasaklayarak insanların tüm düşüncelerini topluma yöneltmek şöyle dursun, her bireyin hakkı olan özgürlüğü

engellemek için her şeyi yapıyordu. Buralarda karşılaştığı gözleri kapalı kölelik ve doğurduğu acı sonuçlar Gora'nın içine batmıştı. Bu durumun çalışma yaşamına, sağlığa olduğu kadar dinsel hayata olan kötü etkileri de Gora tarafından açıkça izleniyordu.

Gezdiği yörelerin bazılarında, genç kızların oldukça azınlıkta olduğunu ve dul kadınların evlenme yasaklarının da katı bir şekilde uygulandığına tanık oldu Gora. Böyle bölgelerde erkekler, sadece oldukça yüklü bir başlık karşılığında evlenebiliyorlardı. Büyük bir kısmı evlenmediği gibi, epeyce ileri yaşlarda bir evlilik yapanlarda çoktu. Bu durum, zaman ilerledikçe köy yaşamını bozan, sağlığa aykırı bir durum oluşuyordu. Ve herkes buna uysallıkla boyun eğiyor, hiçbiri her hangi bir çare bulmak gibi bir şey düşünmüyorlardı... Okumuş insanların olduğu kendi çevresinde tüm enerjisiyle gelenekteki gevşemeyi önlemek için çalkalayan Gora, şimdi bunların gevşemesi için çalışıyordu. Rakipleri bu yönde etkilemeye çalışıyor, başarıyordu da; ancak köylüler onun görüşlerine pek de sıcak yaklaşmıyorlardı. Bununla beraber ona öfkelenerek:

– Dedikleriniz iyi, hoş, ama önce siz Brahmanlarda evlendirilen bir dul görelim, diyorlardı. Ondan sonra belki biz de, bu yolda hareket ederiz.

Onlardaki bu öfkelerin temelinde ise, Gora'nın alt kastta oldukları için kendilerini kusurlu gördüğünü ve doğumlarından başlayarak alınlarına yerleşen aşağılıklarına uygun yaşamalarını istediğini düşünmeleriydi.

Gora, memleket içinde yaptığı bu yolculuklarda Müslümanların, aralarındaki bir bağ sayesinde birbirlerine bağlı olduklarını görmüştü. Herhangi bir köyde meydana gelen bir felaket karşısında Müslümanlar, büyük bir birlik duygusu içinde birbirlerine destek oluyorlardı. Oysa Gora'nın o çok güvendiği insanlar arasında, böyle bir şey akıllarında bile geçirilmiyordu... Bu düşünce faaliyeti ardından karşısına çıkan cevap, kendisine büyük acı verdiği için bunu kabullenmek istemiyordu. Karşısına çıkan cevap ise Müslümanların, kendilerinden farklı olarak gelenek - göreneklerden çok, dine bağlı olmalarıydı. Geleneklerin gereksiz yükleri altında kalmadıkları gibi, içlerindeki dini bağ, aralarındaki büyük bir dayanışmayı sağlıyordu. Bu şekilde bir birlik duygusuyla dayandıkları nokta olumsuzluktan öte, son derece olumluydu. Bununla beraber paylaştıkları prensip,

onları borçlu kılmıyor, kuvvet ve zenginli veriyor, her birini gerekli olduğunda birlik duygusuyla yaşamlarını bu yolda feda etmeye, hem de seve seve feda etmeye razı ediyordu.

Gora, bulunduğu çevrede yazdığı yazılarda, giriştiği tartışmalar, konferanslarla başkalarını etkilemeyi amaçlardı. Dolayısıyla da insanlar, kendisinin ilerlediği yola çekmek gibi bir umut taşıyordu. Herhangi bir şey, oldukça yalın bir halde olsa da onu bir takım ince fikirlerle süslüyor, duyduğu heyecanla aslında bir yıkıntıdan başka bir şey olmayan şeyi süsleyip püslüyordu. Memleketin durumuna karşı olan ve her şeyi eleştiren insanlara karşı Gora, içindeki yurt sevgisiyle, her fırsatta, Hindistan'ı bu kötücül bakışlardan uzak tutmaya, zayıf yönlerini kendisinin yüklediği parlak duygularla gizlemeye çalışıyordu. Gora, aldığı bu dersi, bir daha aklından silinmeyecek şekilde kavradı. Elbette bunu yaparken bazı noktalarda eleştirilere yol açan her şeyi savunan bir avukat edasıyla yapmıyordu. O, yaptığı her şeye yürekten bir inançla bağlıydı.

En olanaksız zamanlarda bile, inancını büyük bir övünç duygusuyla haykırırdı. Bunu, karşısındaki düşmanlarının önüne bir zafer bayrağı gibi dikerdi. Her şey bir yana, halka, yurt sevgisini aşılamanın gerekliliğini dilinden hiçbir şekilde düşürmüyordu. Ancak bunun ardından başka işlere yoğunlaşabilirdi.

Oysa şimdi her şey değişmişti. Bu köylerde ne kendini dinleyenler vardı ne de savunulabilecek herhangi bir tez! Burada geçirdiği hiçbir anda, Hindistan'ı küçük görenleri çileden çıkarmak için düşmanlarını kışkırtma isteğini bile duymuyordu içinde. Öyle bir, gerçekliğin süslü perdeler ardına gizlenmesi olanaksızdı burada. Yurduna duyduğu sevgi, bu gerçekliği ortaya koyma noktasında, onu büyük bir güçle zorluyordu artık.

***

Giydiği ipekli elbisesi, omzunda atkısı ve elinde bir çuvalla Kailaş, Harimohini'yi saygıyla selamladı. Otuz beş yaşlarında bir görünüşü vardı. Ablak yüzlü, orta boylu, traşı uzamış bir adamdı Kailaş... Uzun zaman sonra kocasının arkasından birini gören Harimohini, birdenbire çok sevinmişti.

– Hoş geldiniz, diyerek karşıladı konuğunu. Buyurun sayın kayınbiraderim, şöyle oturun.

Bunları söylerken üzerine oturması için bir örtü serdi yere. Sonra su isteyip istemediğini sordu.

Buna karşılık Kailaş:

– Teşekkür, susamadım, dedi. Sizi iyi gördüm, diye de ekledi.

Kendisinin başkalarınca iyi olarak değerlendirilmesini bir hakaret kabul eden Harimohini, bu sözleri içerleyerek:

– İyi olduğumu da nerden çıkardınız? dedi.

Ardından türlü rahatsızlıklarını saydıktan sonra:

– Artık ölümden başka bir şey paklamaz beni, diye bitirdi sözlerini.

Bu sözlere karşılık Kailaş onun böyle hayata soğuk durmasının doğru olmadığını, ağabeyleri kaybetmelerine karşın tüm ailenin, Harimohini'ye uzun ve güzel bir yaşam dileğinde olduğun söyledi. Sonra da:

– Rica ediyorum, bu şekilde konuşmayın, dedi. Hem siz sağlıklı olmamış olsaydınız, Kalküta'ya gelmezdin. Bakın, sizin çatınızda sığınacak bir yer buldum kendim için.

Kailaş, bu sözlerin ardından köydeki akrabalar ve komşularla ilgili bilgiler verdi. Ve etrafını şöyle bir gözden geçirerek:

– Demek bahsettiğiniz ev burası, dedi.

– Evet, burası, diye cevap verdi Harimohini.

– Sağlam bir eve benziyor.

– Oda laf mı, diyerek Harimohini evi övmeye girişti. Her yerinden son derece kaliteli malzeme kullanılmış.

Kailaş, özellikle destek direklerinin kaliteli ağaçtan olduğunu, kapı ve pencerelerde kullanılanların da fena ağaçlar olmadığını söyledi. Duvarları kontrol ettiğinde bir buçuk değil, iki tuğlayla örüldüğünü anladı. Birinci kat ve zemin kattaki oda sayılarını sordu. Aldığı cevaba memnun olduğu yüzünden belli oluyordu. Daldığı hesapların ardından, böyle evin ne kadara mal olacağını kestiremedi. Yine de oturduğu yerde yaptığı parmak hesabıyla evin yaklaşık 20 bin rupiye kadar çıkabileceğini düşündü. Fakat bunu açıklamak yerine Harimohini'ye dönerek:

– bakın ne diyeceğim teyze, dedi. Sizce bu ev 7 - 8 bin rupiye çıkmıştır, değil mi?

Harimohini, onun bilgisizliğine şaşmış bir halde:

– 7 - 8 ha, diye bağırdı. siz ne diyorsunuz? Bu ev 20 binden bir pice altına bile verilmez.

Kailaş, evde gördüğü her şeyi, en ince ayrıntısına kadar inceliyordu. Sonunda hayatından oldukça memnun bir hali vardı. Küçük bir baş hareketiyle bu güzel evin tek sahibi olmayı düşünüyordu. Yeni bir şey hatırlamış gibi Harimohini'ye dönüp:

– Her şey güzel de kızı göremiyorum, dedi.

Bu soruyla birden telaşlanan Harimohini:

– Teyzesi çağırmıştı, dedi. İki günlüğüne onun yanına gitti!

– Yani göremeyecek miyim onu? diye söylendi Kailaş. İki gün sonra dava için mahkemede bulunmam gerekiyor. Bu yüzden de yarın yola çıkmalıyım.

– Boş verin şimdi davayı falan. Bu işi yoluna sokmadan, bir yere göndermem sizi.

Kailaş kısa bir süre düşündükten sonra:

– Durun biraz, dedi. Acele karar vermeyelim. Eğer bu davayı kaybedecek olursam, bana ilâm çıkarılacaktır. Ama bu çok da önemli bir şey değil. En iyisi burada kalayım ve iyice bilgi topladıktan sonra, sağlayacağım kazancı hesaplayayım!

Bu sırada adamın gözü, Harimohini'nin ibadet için kullandığı bir köşeye ilişti. Odada biriken suyun akması için bir delik bulunmuyordu. Harimohini, bol su kullandığı için de köşede su birikmişti. Kailaş bunu görünce öfkeyle bağırarak:

– Olmaz, ama yenge! dedi. Böyle olmaz.

– Ne oldu ki? diye şaşkınlıkla sordu Harimohini.

– Ne olacak, şurada biriken suyu görmüyor musunuz?

– Evet, ama ne yapayım? Gitmesi için bir delik.

– Hayır, diye karşı çıktı Kailaş. Böyle devam ederseniz, döşemenin çürümesine sebep olacaksınız.

Buna karşılık Harimohini, ses çıkarmadan boynunu büktü. Sonra da Kailaş'ın Suşarita'yı tanımak için sorduğu sorulara cevap verdi:

– Görünce anlarsınız, dedi. Yalnızca şu kadarını söyleyebilirim ki, aileniz onun gibi bir görmemiştir!

Kailaş:

– Nasıl? diye hayretle bağırdı. Ortanca kardeşimin karısında da üstün müdür?

– Suşarita'yı gördüğünüzde, gördüğünüz tüm güzellikleri unutacaksınız. Ama söz açılmışken bana göre, en küçük kardeşinizin karısı, ortancanınkinden çok daha güzeldir.

Böyle konuşuyordu, çünkü Harimohini, ortancanın karısından hiç hoşlanmazdı. Kailaş da onun yaptığı bu karşılaştırmadan hoşlanmamıştı. Diğer yandan ise duyduklarıyla zihninde şekillendirdiği kızın hayalini seyre dalmıştı. Hafif çekik gözleri badem renginde, çekme burunlu, kemanı andıran kaşlarının ardından topuklarına kadar uzanan saçlarıyla, çok güzel bir kızdı bu.

Bu sırada Harimohini, her şeyin yolunda gittiğini düşünüyor, seviniyordu. O kadar ki, yeğeninde gördüğü bazı toplumsal kusurlar bile gözünde önemsizleşivermişti.

***

Binoy, son zamanlarda evden erken saatlerde çıkmayı adet edindiğini biliyordu Gora'nın. Bu yüzden o pazartesi, daha gün doğmadan, onu görmek için evine gitti. Girer girmez doğruca onun yatak odasına yöneldi. Burayı kimseyi bulamayınca sorduğu bir uşaktan, Gora'nın ibadet yerine indiğini öğrendi. Buna oldukça şaşırmakla beraber yine de aşağıya indi ve Gora'nın ibadet etmekte olduğunu gördü. Üzerine bir dhuti giyen Gora, omzuna da ipek bir şal almıştı. İri bedeninin şalla kapanmayan kısmı bembeyaz tenini açığa vuruyordu...

Gora'nın büyük pija ibadetini yapmakta olduğunu anlayan Binoy'un şaşkınlığı bir kat daha artmıştı. Bu sırada ayak sesini duyup arkasına bakan ve Binoy'u gören Gora, dehşete kapılmış bir halde haykırdı:

– Sakın girme buraya!

– Bağırma, dedi Binoy. Zaten girmeyeceğim. Seni görmek için geldim.

Bu sözler üzerine dışarı çıkan Gora, ilk olarak üzerini değiştirdi. Sonra Binoy'u da alarak yukarıya çıktı. Karşı karşıya duran iskemlelere oturduklarında söze başlayan Binoy:

– Söylesene Gora kardeş, dedi. Bugünün pazartesi olduğunu biliyor musun?

Bu soru üzerine kahkaha atan Gora:

– Tabii ki biliyorum, dedi. Takvimler, değişmez sistemlerdendir Binoy. Ve seni düşünürsek, bugünü şaşırman gibi bir durum söz konusu bile olamaz sanırım...

Titreyen sesiyle cevap veren Binoy:

– Yanımda bulunmayacağını biliyorum! dedi. Ama yine de bu sabah, seninle birkaç kelime konuşmadan, atmaya hazırlandığım adımı atamayacağımı hissettim.

Gora'nın sessizce dinlemeyi sürdürmesi üzerine Binoy konuşmaya devam ederek:

– Düğünüme gelmeme kararın, hala geçerli mi? diye sordu.

– Evet, dedi Gora. Orada bulunmam olanaksız.

Binoy, sessizce durup başını öne eğdi. Gora ise içinde kabaran üzüntüyü belli etmemek için gülerek:

– Hem ben gelmesem, ne olur ki, dedi. Nasılsa partiyi sen kazandın. Bak, annemi götürüyorsun. Onu bundan vazgeçirmek için her şeyi yaptım, ama engel olamadım işte. Bu yüzden, söz konusu annem olsa bile, beni yenmeyi başardın. Harita üzerinde bütün kara parçaları sırayla kırmızıya boyanıyor Binoy ve bu gidişle renksiz tek ben kalacağım.

– Hayır, Gora, diye araya girdi Binoy. Bana gücenme kardeşim. Annemize defalarca, bu düğünde bulunmak gibi bir zorunluluğunun olmadığını söyledim. Fakat buna karşılık bana: «Gelmek istemeyenleri çağırsanız da gelmeyeceklerdir Binoy. Ancak gelmek isteyenler de siz engellemeye kalksanız da geleceklerdir!» dedi. Seni yendiğimden bahsediyorsun, ama seni bozguna uğratan ben değil, annemizdir. Üstelik de bu, bir kez olan bir şey değil, belki yüz defa yaşadın böyle şeyleri... Ah, kardeşim, böyle bir ananın bir eşi daha var mıdır acaba yeryüzünde?

Gora, annesinin düğün konusunda ısrarını kırmak için elinden geleni yapmakla beraber, onun, kendisinin verdiği tepkilere aldırmayışına üzülmemişti. Aksine bu durum, onu sevindirmişti. Binoy ile aralarında gitgide daha çok açılan uçuruma karşın, annesinin Binoy'a olan büyük sevgisini biliyordu. Ve bu, onun içini ferahlamasını, huzur duymasını sağlıyordu.

Her açıdan birbirleriyle ayrı düşseler de bu ana sevgisi, onları birbirine sımsıkı bağlayan kuvvetli bir bağ olacaktı aralarında.

Tekrar söze giren Binoy, buruk bir sesle:

– Artık gidiyorum kardeşim, dedi. Senin gelmen bu denli imkansızlaştıysa, ben de beklemeyeceğim gelişini. Fakat her şeye rağmen bana küsmeni istemem. Bu evlilikle hayatımın nasıl güzel bir düzen içine gireceğini bilsen, bunu anlasan, dostluğumuzu bozacak hiçbir nedenin olmadığını da görürdün. Buna inan kardeşim.

Sözlerinin ardından Binoy, gitmek üzere kalktığı sırada Gora, onu kolundan tutarak:

– Rica ediyorum, otur biraz daha Binoy! dedi. Tören akşama yapılmayacak mı, neden böyle acele ediyorsun?

Hiç beklenmedik bu yakınlık üzerine heyecanlanan Binoy, karşı koymadı ve tekrar oturdu.

Sonrasında iki arkadaş, eskiden olduğu gibi karşılıklı konuşmaya başladılar. Nicedir böyle oturup konuşmamışlardı. Binoy'un kalbini hızla çarptıran heyecan, şimdi Gora'nın içinde çarpıntılar yaratıyordu. Bu büyülü heyecan dalgası içinde Binoy da duygularını, tüm çıplaklığıyla arkadaşına açıyordu. Kalem alınıp da kağıda dökülse, oldukça gülünç denebilecek türlü ayrıntılar, bu konuşma sırasında Binoy'un ağzından şiirsel bir ahenkle dökülüyordu. İçinde bulunduğu dramatik hali, öyle derin bir ifade zenginliğiyle açığa vuruyordu ki, bu heyecan sarmalındaki sözcüklerin ulaşılmaz bir büyüsü vardı. Bu eşsiz hayat tecrübesini anlatabilmek için neyle karşılaştırmalıydı? Bu tarifsiz duygu, başka birinin kalbinde de yer bulabilmiş olabilir miydi kendine? Böylesine, herkes erişebilir miydi? Binoy, büyük heyecanını bastıramayan sesiyle, böylesi bir havanın normal toplumdaki sıradan evlenmelerin hiçbirinde yakalanamayacağına inancını anlatıyordu. O kadar ki, Binoy'un yaşadığı kader, bir başkasının tüm kaderinin bölümü sayılırdı ancak. Böylesi duygulara çok nadir rastlanmamış olsaydı, tüm insanlık yepyeni, taptaze bir hayata kavuşurdu. Bu öyle bir hayat olurdu ki, tıpkı baharın ılık nefesiyle tüm ormanın mutluluğun taze açılmış çiçekler ve yemyeşil dallarla dünyayı donatması gibi. Böylesine bir dünya içinde de insanlar, günlerini sadece uyku ve yemekle buhranlı ve sıradan bir akışa teslim etmezlerdi. İçlerinde hissettikleri güç, güzellik ve ahenk, parlak renkleriyle kendilerinden çevresindekilere taşardı. Bu öylesine güçlü, sihirli bir değnekti ki, kime dokunsa, artık duygusuz, ilgisiz kalması olanaksızlaşırdı.

Binoy kendinden geçmiş gibiydi. Büyük bir heyecan seli içinde konuşmaya devam ederek:

– Yürekten inanıyorum ki Gora, dedi. Böylesine üstün bir sevgi, insanın içinde taşıdığı, fakat farkında olmadığı gizli güçleri uyandıran biricik etkendir! Sebebi nedir, bilmiyorum, ama böyle bir sevgiye kolay kolay rastlanmaz. Bu da insanlığın büyük bir çoğunluğunun kişiliklerinin tam olarak gelişmediğini gösteriyor... İçimizdeki güçlerin farkında değiliz, sahip olduğumuz birçok yetenek gizli kalıyor. Yürek derinliğimizde birikmiş halde duran zenginliğimizi nasıl harcayacağımızı bilmiyoruz. Bu yüzden de yeryüzünde hakkımız olan sevincin, mutluluğun çok azına ulaşabiliyoruz. Senin gibi olan birkaç kişi dışında kimsenin, insanda gizli olan bu yüce ruhtan haberi bile yok! Halk bunun farkında değil Gora!

Binoy coşkulu sözlerini sürdürecekti, ama iç odadaki yatağından kalkıp yıkanmak için çıkan Mohim'in kuvvetli esneme sesiyle konuşması kesildi. Bunun üzerine artık gitmesi gerektiğini düşünen Binoy, ayağa kalkıp Gora'yla vedalaştı ve evden ayrıldı.

Tek başına terasta dolaşmaya çıkan Gora, derin bir iç çekerek alçalmakta olan güneşin göğü kaplayan kızıllığına dalıp gitmişti. Son bir iki gündür köylere yaptığı yolculuklara ara vermişti. Yüreği hiçbir işle dinmeyecek bir sıla özlemi içinde kıvranıyordu. Sadece kendi ruhu için değil, hayatını adadığı çalışmaları için de gökyüzünden bir ışık; asil ve parlak bir ışık bekliyordu... Yüce bir amaca hizmet etmek üzere, tüm unsurlar bir araya gelmişti sonunda. Elmaslar ve mücevherle bile vardı. İskeleti kurmaya gerekli olan maden de hazır bulunuyordu. Fakat ya o ışık! O umut kaynağı, huzur dolu o eşsiz ışık neredeydi? Bu umut ve huzur dalgasını daha da arttırmak için beklemek, hayatına yeni bir ışıltı getirecek olanı beklemek tek çaresiydi.

Binoy, erkek ve kadın arasında gelişen sevginin desteklediği zaman, hayatımızı anlamlandıran derinliklerden bahsederken Gora, bu defa bunları, her zaman yaptığı gibi, alaycı tavrıyla karşılamamıştı. Binoy'un derinden hissettiği ruhların birleşmesi, öyle sıradan bir şey değildi. Bu, hayatın en yüce amacıydı' bu öyle bir ilişkiydi ki, tamamen hayal gibi görünen şeye tam anlamıyla bir gerçeklik kazandırıyor, varlığa gizli bir güç vererek her şeye yüce bir değer katıyordu. Sadece ruh ve beden güç kazanmıyor, hayat da yepyeni,

taptaze bir tatla buluşuyordu. O gün, Binoy için toplumdan uzaklaştığı gündü. Ruhunda, derinden hissettiği sevgiyle uyanan ahenkli müzik, şimdi Gora'nın içinde de benzer bir ahenkle canlanıyordu. Binoy kendisinden ayrı düşmüştü, ama tüm ömrünü, ruhunda bu müziği duyarak geçirmişti. Birbiriyle bir noktada birleşen nehirler gibi, Binoy'un içinde büyüyen sevgi nehri, Gora'nın sevgisiyle birleşiyor be birbirine geçmiş dalgalar halinde sarsıyordu Gora'nın, yüreğini. Gora'nın sahip olduğu gücü küçük görerek, karşılaşmamak için türlü maskeler ardında gizleyerek ve savaşarak üstünü örtmeye çabaladığı duygu, önündeki engelleri bir bir dağıtarak aydınlığa doğru koşuyordu.

Gora, tüm günü terasta tek başına ve bu düşüncelerle geçirdi. Sonunda güneşin ışıkları ufukta yavaş yavaş kaybolurken omzuna doladığı bir atkıyla ve kafasında kesinleşmiş bir kararla dışarıya fırladı:

«Ben de gitmeli ve kendi kadınımı bulmalıyım! Yoksa tüm ömrümü boşuna geçirmiş olacağım!» diye düşünüyordu.

Gora, şu koca evren içinde Suşarita'nın kendisini çağırmasını beklediğinden küçücük bir kuşku bile duymuyordu. Artık bu çağrının bu akşam kesin bir şekle bürünmesinin gerekliliğine karar vermişti. Kendinden geçmiş, ruhu bedeninden fırlamış bir halde ilerliyordu Kalküta'nın kalabalığı içinde. Hiç kimsenin ya da hiçbir şeyin kendisine dokunamayacağın hissediyordu. Suşarita'nın evinin önüne gelip de kapıyı kapalı görünce, birden kendisine geldi. Daha önce bu kapıyı hiç kapalı görmemişti, üstelik sadece kapatılmamış, arkasından sürgülenmişti...

Bir an ne yapacağını bilmez bir halde öylece durduktan sonra gürültülü bir şekilde birkaç kez burdu kapıya. Kapıyı açan uşak, bastıran karanlığın içinde, gelenin Gora olduğunu fark edince:

– Küçük hanım yoklar! dedi.

– Nereye gitti?

Uşak, Lolita'nın düğün hazırlıklarına yardım için, iki gün önce oraya gittiğini söyledi.

Bu haberin ardından Gora'nın zihninde birdenbire düğüne gitme fikri belirir gibi oldu. Bunu düşünürken kapıda bir adam belirdi. Bu Kailaş'tı. Gora'ya:

– Buyurun efendi, dedi. Bir şey mi istemiştiniz?

Gora, karşısındaki ilk defa gördüğü adamı baştan aşağı süzerek:

– Teşekkürler, dedi. Bir şey istemiyorum!

Buna karşılık Kailaş:

– Rica ederim, çekinmeyin, dedi. Hem biraz dinlenirsiniz hem de bir sigaramı içersiniz.

Kailaş, gün boyu yalnız oturmuş ve çok sıkılmıştı. Kendisine çene çalacak bir arkadaş bulduğunu düşündüğü için de sevinmişti. Tüm gün elinde nargilesi, dolanıp durmuş ya da caddedeki hareketliliği seyretmişti. Sıkılıp çıktığı sokaklarda geçirdiği zamanın ardından akşam olur da eve gitmesi gerekince, iyiden iyiye canı sıkılmıştı. Harimohini ile konuşulabilecek tüm konular bitmişti. Aslında kadınla konuşulabilecek pek de çok konu yoktu ya... Bu yüzden de sokak kapısının hemen yanındaki odaya bir yatak hazırlattıran Kailaş, burada duruyor, arada bir de uşakla konuşuyordu.

Gora, onun teklifine karşılık:

– Hiç zamanım yok, teşekkürler, diyerek ve daha fazla ısrar edilmesine fırsat vermeden oradan ayrıldı.

Gora, yaşam içinde hiçbir şeyin tesadüf eseri olmadığına inanırdı. Bununla beraber bunların kendi isteğine bağlı olmadığına da, yurdunun kaderine hükmeden yüce varlığın buyruklarına boyun eğmenin dünyaya geliş nedeni olduğuna inanırdı. Bu yüzden de en küçük, en önemsiz bir olay bile onun gözünde çok büyük bir önem kazanabiliyordu. İşte o gün de içinden taşan umutla gidip Suşarita'nın kapalı kapısıyla karşılaşıp üstüne de onu göremeyince, hevesi karşısında dikilen bu engellerin gizli bir anlam taşıdığını düşündü. Bu şekilde varlığına hükmeden ilahi güç, ondaki bu isteği onaylamadığını gösteriyordu. O kapı, açık bir biçimde onun isteklerine kapanmış ve sürgülenmişti. Suşarita, kendisinin kısmeti değildi!

Kendisini böylesi isteklerin kontrolüne bırakmaya hakkının olmadığını düşünüyordu. Acılarına, sevinçlerine kulak asmaması gerekiyordu. O bir Hintli, o bir Brahman'dı! Tek ödevi, Hindistan adına Tanrı'ya sonsuz tapmaktı. Dünün gösterdiği buyruklara göre davranmalı, nefsine hakim olmalıydı. Birtakım isteklerin elinde sürüklenmek ve bir insana bağlanmak değildi!

Kendi kendine: «Tanrı...» diyordu. «Bana insanlar arasındaki bağı açıkça gösterdi, bağlılığın dine uygun düşmediğini ve insana huzur getirmediğini öğretti... Bu bağ, şarap gibi çekici ve güçlü bir şey! İnsanın zihin dinginliğini alt üst eder, beynini bulanıklaştırıp onu hayallere sürükler. Ben, bir sannyasi'yim ve ne hayatımın içinde ne inancında hiçbir hayalin yeri olamaz!..»

***

Suşarita, Harimohini ile geçirdiği uzun zaman içinde katlandığı baskıların ardından birkaç gününü Anandamoyi ile geçirdi. O zamana kadar hiç tatmadığı, hatta anlamını bile bilmiyor olduğunu fark ettiği bir 'rahatlık' duymuştu içinde. Anandamoyi'ye karşı öyle bir yakınlık besliyordu ki içinde, onu tanımadan ve ondan uzakta yaşamış olmasına inanamıyordu. Sanki zihninden geçirdiklerini üstün bir sezişle daha Suşarita söylemeden anlıyor ve bu Suşarita'ya derinden bir huzur veriyordu. «Anne» kelimesi, daha önce hiç bu denli güçlü bir anlam taşımamıştı onun için. Sebepli sebepsiz, her fırsatta anne diye sesleniyordu Anandamoyi'ye. Düğün hazırlıkları tamamlanıp da yorgunluktan bulduğu yatağa uzanan Suşarita'nın zihnindeki tek düşünce, Anandamoyi'den nasıl ayrılacağıydı. Bunu düşünüyor ve kendi kendine: «Anne, anne!» diye söylenip duruyordu. Yüreği öylesine kararmıştı ki, gözlerinden dökülen yaşlara hükmedemiyordu. Birkaç dakika geçmişti ki, yanına gelen Anandamoyi, yatağın ucuna oturarak:

– Beni mi çağırdınız yavrum? diye sordu.

Kendi kendine: «Anne,» diye sayıkladığını o anda fark eden Suşarita, hiçbir söylemeden başını Anandamoyi'nin omzuna yasladı. Bu sırada gözyaşları artık tamamen kontrolden çıkmış, Suşarita hıçkırarak ağlamaya başlamıştı. Anandamoyi, sessizce onun saçlarını okşuyor ve onu teselli etmeye çalışıyordu. Sakinleşmediğini görünce de o gece Suşarita'nın yanında yatmıştı.

Anandamoyi, velilik gerçekleştikten sonra da birkaç gün burada kalmayı düşünüyordu. «Bu gençler henüz acemi. Evdeki işleri yoluna koymadan gitmem!» diyordu.

Onun bu kararını duyan Suşarita da:

– Madem böyle düşünüyorsunuz, ben de sizin yanınızda kalırım, dedi.

Lolita da araya girip Anandamoyi'ye:

– Evet, anne, dedi. Suşarita'yı da göndermeyelim! Sizi dinler.

Konuşulanları duyan Satiş de Suşarita'nın boynuna atılıp bağırdı:

– Evet, Didiciğim! Hem ben de kalırım.

– Ya dersler geveze, dedi Suşarita. Onlar ne olacak?

– Binoy Babu yardım eder...

– Şu ara senin derslerinle ilgilenemez, diyerek karşı çıktı Suşarita.

Yan odadan konuşmaları duyan Binoy, oradan içeriye bağırarak:

– Yok, yok, dedi. Ben yardım ederim kardeşçiğime. Gece gündüz o kadar ders okuduk, unutmuş olamam ya!

Bu sırada Suşarita'ya dönen Anandamoyi:

– Peki, Harimohini, diye sordu. Kalmanıza üzülmesin, belki size ihtiyacı vardır.

Eğer Harimohini bunu duysa, Suşarita'ya çok kızardı. Suşarita da iyi biliyordu bunu. Bunu bilen bir kişi daha vardı, o da Anandamoyi'ydi. Bu yüzden de işi üstlenip bir mektup yazdı ve uygun bir dille, yeni evin düzeni için birkaç güne daha ihtiyaç olduğunu, eğer Suşarita'ya bu süre için izin verirse tüm yükün kendi omuzlarına kalmayacağını söyledi. Ve bunu rica ederek bitirdi.

Mektup eline geçtiğinde Harimohini, sadece öfkelenmedi, içinde de büyük bir kuşku uyandı. Elinde mektup, kendi kendine düşünüyordu; kendisi Gora'nın ayağını kesince, şimdi de annesi Suşarita'ya tuzaklar hazırlıyordu. Harimohini, ana-oğlun birlikte bir plan uygulamakta olduğunda emindi. Bu sırada birdenbire ilk gördüğünde Anandamoyi'den hiç hoşlanmadığını hatırlamıştı. Ah, kocasının soylu ailesine gelin verebilseydi şu kızı, nasıl da huzura erecekti o zaman, şu kaygılı yüreği... Kailaş gibi bir adam, bu şekilde bekletilir miydi hiç? Zavallıcığın, sıkıntıdan üst üste içtiği sigaraların dumanı, evin döşemelerini karartacaktı neredeyse.

Mektubun eline geçtiğinin ertesi gününde tuttuğu bir arabayla, yanına hizmetçisini de alarak doğruca Binoy'un yeni evinin yolunu tuttu. O geldiğinde Anandamoyi, Lolita ve Suşarita, alt kattaki mutfakta yemek hazırlıyorlardı. Üst kattan Satiş'in ince sesiyle tekrarladığı İngilizce kelimelerin Bengali dilindeki karşılıkları duyuluyordu. Küçük Satiş, tüm evi kaplayan sesiyle avazının çıktığı kadar bağırı-

yordu. Evde çalışırken daha yavaş sesle çalışırdı derslerine. Fakat bu seyahat sırasında derslerini aksatmadığını herkese gösterebilmek için gücünün yettiğince bağırarak çalışıyordu.

Anandamoyi, geldiğini görünce Harimohini'yi oldukça sıcak karşıladı. Fakat buna karşılık oldukça soğuk bir tavır gösteren Harimohini, doğrudan söze girerek:

– Radha'yı almak için geldim! dedi.

Buna karşılık Anandamoyi:

– Tabii ki, dedi. Ama geçin şöyle, biraz dinlenin.

– Hayır, diye sertçe cevap verdi Harimohini. Henüz sabah ibadetimi yapmadım, hemen eve dönmemiz gerekiyor.

Bu konuşmalar olurken Suşarita, salata hazırlamak uğraşıyordu. Harimohini, ona doğru sesini biraz daha yükselterek:

– Beni duymadın mı Radha? diye sordu. Hadi, toparlan da gidelim. Geç kalıyoruz.

Bu konuşamaya kadar o tarafa bakmayan Suşarita, Harimohini'ye dönerek:

– Gidelim! dedi ve elindeki işi bıraktı.

Anandamoyi ve Lolita, hiçbir şey söylemeden olanları izliyorlardı.

Cevabının ardından Suşarita, kapıya yönelen teyzesini elinden tutup yandaki odaya çekti ve kararlı bir tonla konuşarak:

– Bunun için buraya geldiğiniz için, insanların önünde sizi kırmadım, dedi. Şimdi geleceğim, ama bilin ki, öğleden sonra tekrar buraya döneceğim.

Böyle bir çıkışı hiç beklemeyen Harimohini, oldukça içerlemişti:

– Şunun söylediklerine de bak! diye bağırdı. Madem öyle, hep burada kalacağım, desene!

– Bunu yapmak elimde değil ne yazık ki! Bu yüzden de elimden geldiğince annemle vakit geçirmek istiyorum.

Bu sözler Harimohini'yi büsbütün çılgına çevirdi. Bununla beraber burada tartışmanın iyi olmayacağını düşünerek hiçbir şey söylemedi.

Suşarita, odadan çıkıp Anandamoyi'ye gülümseyerek:

– Bir iki saatliğine eve gitmeliyim anne, dedi. Çok gecikmeden dönerim!

Anandamoyi, sadece:

– Tamam, yavrum, dedi.

Sonra da Lolita'nın kulağına eğilen Suşarita:

– Öğlen buradayım tatlım, diye fısıldadı.

Sonunda da teyzesine dönerek:

– Satiş'i de alacak mıyız? diye sordu.

Harimohini, Satiş'i sadece bir gürültü kaynağı olarak görüyordu. Bu yüzden de:

– Oturduğu yerde otursun o! dedi.

Arabaya biner binmez de kafasındaki konuya girmek için:

– Eh, dedi. Pareş Babu kızlarının birini düşünmekten, tasalanmaktan kurtuldu işte. Lolita evlendi, gitti.

Bu sözlerinin ardından da bir evde evlilik çağında bir kızın olmasının, o evin büyüklerine nasıl bir yük bindirdiğinden bahsetmeye başladı. Sözlerini:

– Sana ne desem bilmem ki, diye sürdürdü. İbadetim sırasında bile bu konuyu düşünüp duruyorum. Tanrı yolunda bile gerektiği gibi yürüyemediğimi hissediyorum bu anlarda. «Tanrım!» diyorum. «Elimde avucumda ne varsa aldın, ama şimdi böyle bir yük altında inletiyorsun beni..."

Bu sözlerden anlaşılana göre Suşarita'nın evlendirilmesi, Harimohini için yalnızca toplumsal bir gerek değil, huzura ermesinin önündeki en büyük engeldi. Öte yandan onun sözleri Suşarita'yı bu konuşmaya çekmeye yetmemişti.

Onun ne düşündüğünü anlayamayan Harimohini, ataların, «Susmak, kabullenmektir!» sözüne sığınmayı uygun bularak, kurbanını kandırmayı başardığını düşünmeye başlamıştı. Bu düşünceden aldığı cesaretle, Suşarita gibi bir kıza Hindu cemaatinin kapılarını açmak gibi zorlu bir işin nasıl üstesinden geldiğini, en yüksek tabakadan Brahmanların kendisini davet etmelerini sağlamayı nasıl başardığını, bayram törenlerinde Suşarita'nın en önemli konuklarla nasıl yan yana oturtulduğunu diline dolayıp anlatmaya başladı. Harimohini'nin nutku, daha devam edecekti, ama bu sırada araba da evin önüne gelip durmuştu. Suşarita merdivenlerden çıkarken yan taraftaki odada uşağın, yabancı birinin vücudunu ovduğunu fark etti. Yabancı adamın yıkanmaya hazırlandığını düşünen Suşarita, merdivenleri çıkmayı sürdürürken adam da hiç istifini bozmamıştı. Çekinmeyen gözlerle Suşarita'yı inceliyordu. Bu

sırada Harimohini, Suşarita'ya doğru seslenerek, kayınbiraderinin kendilerini ziyarete geldiğini söyledi. Bununla beraber zihninde bir şimşek çakan Suşarita, kendisine hazırlanan oyunu anlamıştı.

Saat öğleye doğru yaklaşırken Suşarita da tekrar gitmek üzere hazırlanmaya başlamıştı. Bunu gören Harimohini, evde bir konuk varken giderse, çok kaba davranmış olacağını söyledi. Fakat buna karşılık sert bir tavırla başını sallayan Suşarita:

– Hayır, dedi. Gitmeliyim!

– Tamam, dedi Harimohini alttan almaya çalışarak. Şimdilik kalırsın, yarına sabahtan tekrar gidersin.

Direnmeyi sürdüren Suşarita:

– Şimdi yakınacağım, dedi. Ve babamla beraber yemek yiyeceğim. Sonra da oradan Lolita'nın yanına gideceğim.

– Ama konuğumuz sebi görmek için gelmiş buralara kadar!

Bunu duyunca öfkeden kızaran Suşarita:

– Neden görecekmiş beni? diye sordu.

Harimohini özenle yumuşattığı sesiyle:

– Dinle beni Radha, dedi. Böylesi işler için artık iki tarafın da birbirini görmesi gerekiyor. Benim gençliğimde böyle değildi elbette. Rahmetli enişten düğün gününe kadar yüzümü bile görmemişti.

Bu sözlerinin ardından da kendi evliliğinin nasıl işlerden sonra gerçekleştiğini anlatmaya koyuldu. İlk teklifin ardından Roy ailesinden emekli bir memur, yaşlı bir hizmetli kadın ve yanlarında iki uşakla babasının evine görücülük için gelinmişti. Damat adayının temsilcilerini ağırlamak için evde nasıl bir telaş yaşandığını, yapılan hazırlıkları bir bir anlattı Harimohini. Sonrasında da derin bir iç çekerek:

– O günlerde her şey çok başkaydı, dedi. Fakat senin çok rahatsızlık duymana gerek yok. Beş dakikacık görüşsek, yeterli olacaktır!

Bu sözlere karşılık Suşarita kararlı bir tavırla:

– Hayır! dedi.

Harimohini bu kesin tavır altında kımıldayamaz olmuştu. Fakat yine de gücünü toplamaya çalışarak:

– Olsun canım, dedi. Görünmek istemezsen, görünmezsin! Ama yine de bu iş olabilir! Kailaş, son derece modern biridir. O da senin gibi, geleneklere aldırış etmez. Bu yüzden de nişanlısı

olacak kızı, kendi gözleriyle görmek istiyor. Senin herkesle rahatça görüşmenden cesaret alarak, ona görüşmenizde bir sakınca yoktur demiştim. Ama eğer çekiniyorsan, sen bilirsin.

Hızını alamayan Harimohini, bu sözlerinin ardından Kailaş'ın iyi eğitim görmüşlüğü üzerine nutuk çekmeye başladı. Yazdığı bir cümleyle posta memurunun başına ne işler açtığını, civar köylerde yaşayan herkesin, bir dava öncesi ya da hükümetle bir işleri öncesinde hep Kailaş'a akıl sorduklarını anlata anlata bitiremedi. Kişiliğini, huylarını övmeye gerek bile yoktu... karısının vefatından sonra, anne babasının sözlerine aldırış etmemiş, gurularının dediklerinden hiç çıkmamıştı. Harimohini, kendi fikirlerini, ona benimsetebilmek için az mı uğraşmıştı! Bu yüce Kailaş, neredeyse kendisini bile dinlemeyecekti. Ama ne de olsa, soylu bir aileden geliyordu bu genç! Herkesin saygısını kazanmış, asil bir aile...

Bunun yanında Suşarita, bu büyük saygıyı tehlikeye atma fırsatı vermedi ve kişisel çıkarları yolunda bencillik etmedi. Sonuç olarak, eğer kendisi Hindu cemaatinden kabul görmezse, buna çok üzülmeyeceğini belirtti. Harimohini'ye göre, bu akılsız kız, Kailaş'ı kendisiyle evlilik işine razı etmenin nasıl zor bir iş olduğunu, bununla nasıl büyük bir şeref kazanacağını anlayamamıştı. Bunlar yetmezmiş gibi, bunu kendisine yapılmış büyük bir hakaret olarak kabul ediyordu.

Son zamanlarda artan geleneklere karşı çıkma eğilimi, Harimohini'yi deli ediyordu. Bu yüzden de öfkeli konuşması arasında Gora için de demediğini bırakmadı. Ne kadar gururlu gururlu ortada dolaşsa da onun Hindu cemaati içinde sahip olduğu itibar tartışılırdı. İleri gidip de para hırsıyla bir Brahmo Samaj kızıyla evlense, bakalım kimse yüzüne bakar mıydı onun? Yaşadığı cemaatin tepkisi karşısında, bir kişi çıkıp da onu savunur muydu acaba? ... Işin gerçeği, bu sayede edindiği bütün parayı, bu tepkilerin önünü alabilmek için harcamak zorunda kalırdı.

Bu sözler üzerine araya giren Suşarita:

– Ne diye böyle konuşuyorsunuz? diye sordu. Söylediklerinizin gerçekle uzaktan yakından ilgisinin olmadığını siz de iyi biliyorsunuz!

Buna karşılık kahkaha atan Harimohini:

– Benim yaşadığım kadar yaşamış olsaydın, senin gözünü de kolayca boyayamazlardı, dedi. Benim gözümden hiçbir şey kaçmaz! Bazen işi aptallığa vurup sustuğuma bakarsan, aldanırsın. Ben her şeyi anlarım!

Harimohini bu sözlerinin ardından annesiyle birlikte Gora'nın, Suşarita'yı kandırmaya çalıştığını, üstelik de bu evliliğin çok şerefli amaçlar uğruna istenmediğini iddia etti. Eğer kendisi devreye girip Roy ailesi sayesinde onu kurtarmazsa, Gora yaptığı planı başarıyla sonuçlandıracaktı.

Bu son iftiralar üzerine daha fazla sabrına hakim olamayan Suşarita:

– Yeter, ama teyze, dedi. Bahsettiğiniz kişilerin, benim büyük saygıyla bağlı olduğum insanlar olduğunu unutmayın! Onlarla olan ilişkilerimin nasıl derin ilişkiler olduğunu anlamak istemiyorsanız, bana kalan tek yol buradan gitmek olacaktır. Daha mantıklı davranabildiğiniz ve bir arada yaşayabileceğimiz zaman tekrar gelirim!

Bunlara rağmen direnmeyi sürdüren Harimohini:

– Eğer gönlün Gurmohan Babu'da değilse ve onunla evlenmek gibi bir düşüncen de yoksa, neden benim gösterdiğim Kailaş'ı reddediyorsun? diye sordu. Evde kalmak gibi bir niyet içindeysen, o başka tabi...

– Belki de bu niyetteyim, diye bağırdı Suşarita. Evet, hiç evlenmeyeceğim!

Hayretle gözlerini açan Harimohini:

– Nasıl yani, dedi. Yaşlanıncaya kadar mı?

– Hayır, teyze!.. Ölünceye kadar!..

***

Son derece kararlı ve kendinden geçmiş bir şekilde Suşarita'yı görmeye gidip de onu bulamayışı, Gora'nın fikir akışını tamamen değiştirmişti. Üzerinde hissettiği bu kuvvetli Suşarita etkisini, Pareş Babularla kurduğu sıkı ilişkilerde aramasının gerekliliğine inanıyordu. Farkında olmadan bu aileyle aralarında çok sıkı ilişkiler kurulmuştu. Gururu nedeniyle çizdiği sınırları ihlal etmiş, yasaklara aldırış etmemiş ve gelenekleri çiğnemekten çekinmemişti. İsteyerek ya da istemeyerek yaptığı bu şeyler, insanın kendisine zarar

vermekle kalmaz, başkaları için yapacağı yararların da önüne engeller koyardı.

Böyle bir sonucu önceden kestirememesinin nedeni, sadece Brahmo kızlarıyla arasında kurulan ilişkiler değildi elbette. Başkalarıyla kurduğu ilişkilerde bile, tıpkı bir kasırganın etkisiyle hareket eder gibiydi... Öyle ki, içinde yavaş yavaş kendine yer bulan bu duygu, onu, değiştirmeye çalıştığı durumlarda sert kararlar vermeye, eleştirmeye ve hatta suçlamalar yapmaya sürüklüyordu. Böyle kuvvetli bir acıma duygusuyla insan, iyiyle kötüyü nasıl sağlıklı bir şekilde birbirinden ayırabilirdi? Ne denli acıma hissine kapılırsak, o kadar hakikatin değişmezliğini anlamaktan uzaklaşırız. Sempati, asıl ışığın görülmesini engeller; tıpkı ateşin dumandan görünmez oluşu gibi!

Gora, kendi içinde yaptığı tartışmalarla beraber şu şekilde düşünüyordu:

– İşte bu yüzden de bizim memleketimizde kendini, başkalarına rehberliğe verenlerin tek yolu, 'yalnızlık'tır. Bir kral, uyruklarına karışarak onları korumaya kalkarsa, temelsiz bir iş yapmış olur. Bu yüzden de uyruklar, kendiliğinden kral çevresinde toplanır ve bir koruma çemberi oluştururlar. Eğer onlarla gereğinden daha sıkı ilişkiler kurmaya başlarsa, varlığının asıl nedenini yok etmiş olur. Bir Brahman da bu mesafeyi korumaya dikkat etmelidir. Halkın yönelimlerine kapılan, para hırsına düşüp kendini alış verişe veren Brahman, farkında olmadan boynuna geçirdiği boyunduruk altında ezilir ve bir şerefsiz gibi can verir.

Böyle biri, Gora'nın gözünde son derece düşkün bir yaratıktan öteye gidemezdi. O kadar ki Gora, onda en küçük bir hayat belirtisi bile görmezdi. Sudra'dan bile daha aşağılık bir seviyedeydi. Çünkü o, hiç olmazsa kastına bağlılık gösterirdi. Oysa bu şekilde davranan Brahman, gururunu, hatta dini temizliğini bile kaybeder. İşte böyleleri yüzünden Hindistan, yaşadığı ahlaki düşkünlük içinde kıvranıyordu.

Gora, bu düşüncelerle bundan sonraki yaşamında Brahmanların yaşam kaynağı mantram'ını gerçekleştirmeye ve Hindular dışında herkesten uzak durmaya karar vererek.

– Üzerinde ilerleyeceğim hayat yolu, başkalarının ilerlediklerinden farklı olacak, diyordu. Dostluk zorunlu bir şey olmayacak

benim için. Bir kadının varlığıyla mutluluğa ve sevince boğulacaklardan değilim ben! Halka kapılmaktan uzak durmalıyım. Toprağın yağmur bekleyerek gökyüzüne bakması gibi, halk da aynı şekilde Brahman'a bakar. Halka gereğinden çok yakın durursam, kim anlatır, kim tanıtır ona manevi âlemi?

O zamana kadar Gora, kendini Tanrı'ya tapma yoluna vermemişti. Oysa şu günlerde içinde büyüyen keder içinde, kendisine dayanacak bir şey arayışı içine girmişti. Fakat neyden güç alacağını da bulmakta zorlanıyordu. Günlük işler, bu ihtiyacına cevap vermediği gibi, boş uğraşlar olarak geliyordu ona. Dönüp hayatına baktığında ağlanası bir tablo görmüş gibi oluyordu. Bu çıkmaz içinde ibadetin, kendisi için bir yardımcı olup olmayacağını düşünmeye başlamıştı. Putunun önüne geçerek saatlerce hiç kımıldamadan durmuş ve tüm düşüncelerini belli bir noktada bir araya getirmeye uğraşmıştı. Fakat yine de içinde küçücük bir dindarlık hissi bile uyanmamıştı. Bu putun taşıdığı anlam üzerine uzun bir süre akıl yürüttü ve sonunda gördü ki, bu put, onun için bir semboldü. Yalnızca sembol olan bir şeyin karşısında, insanın yüreği nasıl çarpabilir ve nasıl ibadetle ona bağlanabilirdi?

Gora, içinde yer aldığı dini tartışmaların, yüreğine tapınakta bir puja yapmaktan bile daha derin bir haz verdiğini ve ruhuna içtenlikli bir dindarlık heyecanı kattığını fark ediyordu.

Bu düşünceyle beraber yine de ibadet yönünden herhangi bir kusurlu davranışta bulunmuyor, her gün kutsal kitapların buyruğu olan puja ayinlerine katılıyordu. Dini heyecan yönünden bir başkasıyla birleşemeyeceğini düşündüğü için, en azından dini kurallara uyarak bu beraberlik peşinde koşmaya çalışıyordu. Yolunun düştüğü tüm köylerde tapınağa gidiyor ve kendini tamamen unutup tüm iç alemini Tanrı'ya yöneltiyordu. Bunu yaparken de kendisi için en uygun yerde bulunduğunu düşünüyordu. Bir tarafta Tanrı, öte tarafta ona yürekten inanan, bunların arasında da bir köprü gibi hizmet eden Brahman! Gora'nın içine yavaş yavaş yerleşen düşünceye göre, Brahman için içten bir dindarlık şart olmamalıydı. Dindarlık, halka özgü bir erdemdi. İnanandan Tanrı'ya uzanan köprü, bir bilgi köprüsü olmalıdır ve öyledir de. Bu bilgi, onları hem birleştiren hem de ayıran bir bilgidir. Eğer inan ile Tanrı arasında yalnızca bilge-

lik açısından derin bir ayrım bulunmasaydı, ilişkiler tam anlamıyla alt üst olurdu. Bundan hareketle açık görünen bir durum olarak Brahman için, dindarlık heyecanı, özenilecek bir şey değildir... Ona düşen şey, bilgelik tahtında, belli bir mesafede durmak ve nefsini kontrol altına alarak, lekesiz bir insanın sırrını elinde tutup halkın mutluluğunu sağlamaktır.

Bir Brahman için maddi alemde dinlenmek nasıl mümkün değilse, Tanrılara tapma, ona dua ile kazanılan hazzı veremez. Öyle ki, onun kısmetinde bu mutluluk yoktur. Zaten Brahman asilliği de bu noktada ortaya çıkmaktadır. Dünya üzerindeki ayinlere yönelik zorlamalar ve boyun eğişler, din bilgisi... Hepsi bir vazgeçiş yoludur. Gora, kendisine başkaldırıp zafere ulaşan kalbine ceza vermek için, sürgünü uygun gördü. Peki, ya suçlunun sürgüne gönderilme cezası için götürülmesi görevi kimin olacaktı? Ve bu cezayı uygulayabilecek varlık neredeydi?

***

Bütün bu yaşananların yanında Ganj kıyısındaki bahçe, Gora'nın arınma töreni için hazırlanmaya devam ediyordu. Abinaş'ın en büyük kaygısı, Kalküta merkezinden böylesine uzak bir yerde yapılacak törene çok kalabalığın toplanılmaması olasılığıydı. Aslında Gora'nın böyle bir arınmaya ihtiyacı olmayan biri olduğuna derinden inanıyordu. Ama bu sayede halk üzerinde sağlanacak etkinin memlekete açısından büyük öneminin olduğunu düşünüyordu. Bu yüzden de törene büyük bir kitlenin katılmasını sağlamak şarttı. Fakat Gora, bunu bir türlü kabul etmiyordu. Böylesine kalabalık ve hareketli bir şehir merkezi, ne kurban ateşi ne de veda ilahileri için uygun bir yerdi.

Ganj'ın sakin kıyısında, kutsal büyük ateşin ışığında veda ilahileri eşliğinde Gora, eski Hindistan'ı, dünyanın düşünce yolundaki biricik rehberini anacak ve kutsal nehrin suyunda tövbeyle arınarak yeni bir hayata adım atacaktı. Fakat Gora, Abinaş gibi, törenin manevi yönüyle pek ilgilenmiyordu.

Abinaş, bu töreni herkese duyurmak istediğini bastıramayınca, Gora'dan habersiz, tüm gazetelere haber verdi. Bunu da yeterli görmeyerek kendi yayınladığı yazılarda Gora gibi ateşli ve lekesiz bir Brahman'ın hiçbir zaman günah işlemeyeceğini, fakat onun, gü-

nümüz Hindistan'ının gitgide artan günahlarını yüklendiğini, yurdu uğruna bunun bedelini ödemek istediğini, abartılı sözlerle yazmıştı.

«Hindistan'ımız, düşkünleşmenin cezası olarak yabancılar tarafından boyunduruk altına alındı ve bunun acısını zindanlara atılan Gurmohan Babu çekti. Memleketinin içinde bulunduğu halin kederini içinde duyarak Gurmohan Babu, nasıl bunun bedelini ödemek için hazırlanıyorsa, Ey Bengalli kardeşler, sizler de... Ey Hindistan'ın zavallı çocukları sizler de...»

Gora, Abinaş'ın gelişi güzel yazısını okuyunca deliye döndü... ancak ne var ki Abinaş, aldığı karardan dönmeye niyetli görünmüyordu. Gora, en ağır hakaretlerle üzerine gitse bile sarsılmayacak, hatta bundan mutluluk duyacaktı. Ona göre, gurusu, herhangi birinin içine giremeyeceği bir düşünce aleminin sırrında olduğundan maddi düşüncelere tamamen karşıydı. Ona göre o, vinasının etkisiyle Vişnuyu büyüleyen ve ona kutsal Ganj'ı yarattıran Narada'ydı. Nehrin geçicilerin dünyasındaki akışını sağlama görevi ise, kutsallığı olmayan Kral Bhagiratha'ya aitti. Öyle ki, böyle bir görev, göksel bir varlık için uygun olmazdı. İşte bu sebepten de Gora, ne denli öfkelense, küfürler savursa da Abinaş, hepsini gülümseyerek karşılıyor ve onun önünde her zamankinde de büyük bir saygıyla eğiliyordu. Onu her gördüğünde içinden: «Gurumuz düşünmeye başladığında ne kadar da Şiva'yı andırıyor! O da Bholanath gibi, olmayacak şeyler için hiddetleniyor, çok geçmeden de tekrar sakinleşiyor.» diye düşünüyordu.

Abinaş'ın çabaları sonuç vermiş ve Gora'nın arınma töreni tasarıları etrefta konuşulmaya başlanmıştı... Duyanların büyük bir çoğunluğu onunla tanışmak, hiç değilse görmek için evine geliyordu. Her gün eve o kadar çok mektup geliyordu ki Gora, artık hiçbirini okumamak üzere karar aldı. Gora'ya göre, arınması üzerinden koparılan bunca gürültü, onun dinsel yönden taşıdığı anlamı küçülterek, sosyete tartışması halini almasına neden oluyordu.

Krişnadayal, uzun süredir gazete bile okumuyordu. Fakat Abinaş'ın hazırlıklar üzerinden kopardığı gürültünün yankısı, onun tüm dünya işlerinden el etek çekip kapandığı köşesine kadar ulaşmıştı. Öğrencileri ve sonunda yüce dostları da oğlunun da günün birinde saygıdeğer babasının seviyesine ulaşabileceği umudu beslemeye başlamışlardı. Hepsi, törenin son derece parlak bir şekilde

düzenleneceğini düşünüyor ve bundan büyük bir haz duyuyorlardı. Krişnadayal'in, Gora'nın yatak odasına adım atmayalı çok uzun zaman olmuştu. Fakat o gün, ipek elbisesi yerine sırtına aldığı adi bir elbiseyle oğluyla görüşmeye karar verdi. Ancak Gora, ortalıkta yoktu. Uşağın, onun aile tapınağında olduğunu söylemesi üzerine sinirlenerek:

– Ey yüce Tanrım! diye bağırdı. Aile tapınağımızda ne işi var ki onun?

Gora'nın ibadet için orada bulunduğunu fark edince hızla tapınağın girişine gitti Krişnadayal. Gora, pujasına dalmıştı. Kendisini fark etmediğini görünce, seslendi.

Bunun üzerine ayağa kalkıp arkasına dönen Gora, kapıda babasını görünce çok şaşırmıştı... Krişnadayal, evin kendisi için ayırdığı kısmında kendi özel Tanrı'sı için ayin düzenlemişti. Aile Vişnu mezhebine mensuptu. O ise, uzun zaman Shakta olduğu için, aile ayinlerinde bulunmuyordu.

Kendisine bakan Gora'ya:

– Çabuk oradan çık ve yanıma gel, diye seslendi. Yaptığının anlamı nedir? Burada ayinlerin yerine getirilmesiyle görevli Brahmanlarımız yok mu? Onlar gereken ayini, her gün yapar! Sen ne diye bununla uğraşıyorsun?

– Fakat bunda ne kötülük var?

– Demek kötülük yok! diye bağırdı Krişnadayal. Elbette var, bu ayinleri yapmaya hakkı olmayanlar, ne diye karışacakmış bu işlere? Bu büyük suçtur! Üstelik bize de bulaşan bir suç!

– Kastettiğiniz şey, içtenlikli bir din duygusuyla yapılan ibadet ise, ibadet hakkına sahip olacak kişi sayısı son derece azdır. Bizim rahip kadar, benim de buna hakkım olmadığına mı inanıyorsunuz?

Bu sözlere cevap vermek yerine Krişnadayal, kafasındakilere yönelerek:

– Kulağıma gelen bir haber var, dedi. Kendin için bir arınma törenine hazırlandığın ve bunun için banditleri de davet ettiğin söyleniyor. Bu doğru mu?

– Evet! dedi Gora.

– Ben hayatta olduğum sürece böyle bir şeye izin vermem, diye bağırdı Krişnadayal.

Bu ummadığı tepki üzerine Gora, şaşkınlıkla:

– Neden? diye sordu.

– Daha geçenlerde söylememiş miydim sana, böyle törenlere katılmaya hakkının olmadığını? Şimdi benim sözlerini unuttun demek!

– Doğru, dedi Gora. Söylemiştiniz, ama neden böyle söylediğinizi açıklamamıştınız!

– Sana neden, sebep göstereyim ki? Biz, sizlerin hem büyüğünüz hem de rehberiniz değil miyiz? Bizim öğütlerimiz doğrultusunda hareket etmek zorundasınız. İznimizin olmadığı bu törene katılamazsınız. Ataların ruhu adına yapılan ayinin biliyor olmalısın.

– Biliyorum, ama buna katılmam için engel nedir?

Sabrı tükenmekte olan Krişnadayal:

– Yeter, diye bağırdı. Bu imkansız diyorum sana!

Gora, bu sözlere fena halde içerlemişti:

– Bu sadece ve sadece beni ilgilendirir, dedi. Hapishanede geçirdiğim zamanın pisliklerinden arınmak amacıyla karar verdim bu arınma ayinine. Bence bu konuyu daha fazla tartışıp kendinizi üzmeyin. Öyle ki, bir faydası yok bunun!

– Gora, diye tekrar parladı Krişnadayal. Her fırsatta anlaşmazlık çıkartıyorsun... Böylesi şeylerin kanıtı olanaksızdır. Üstelik bunları anlaman da mümkün değildir senin. Tekrar söylüyorum sana, Hindu dininin özüne erdiğini düşünüyorsan, büyük bir yanılgı içindesin demektir. Senin buna hakkın yok! Çünkü damarlarında akan kanın her damlası ve tüm vücudun buna karşıdır. Birdenbire Hindu olmaz söz konusu bile olamaz! Ne denli istesen de bu gerçek olamaz! Buna hak kazanmak için insan, doğumundan ön birçok yaşayışlardan geçmelidir.

Kıpkırmızı kesilen Gora:

– Doğumumdan önceki yaşayışlarımı bilmiyorum, dedi. Ama sizinle aynı ırktan gelmem, bu kanı taşımam bana hiç mi hak tanımaz?

– Hala tartışıyorsun, diye bağırdı Krişnadayal. Bana karşı gelmekte olduğunu farkında mısın? Hem şu yabancı huyundan vazgeçmiyor hem de karşıma geçip Hinduluk taslıyorsun! Sözümü dinle ve bu işlerden uzak dur.

Başı önünde birkaç dakika sessizce durduktan sonra Gora:

– Eğer bu bedeli ödeyip kirlerimden arınmazsam, Saşi evlenirken aile sofrasında yer alamam! dedi.

Krişnadayal memnun bir sesle:

– İşte bu çok yerinde olur, dedi. Hem ne kötülük var ki bunda? Senin için de ayrı bir köşeyi hazırlarlar.

– Cemaatimizden de uzakta durmam gerekecek mi?

– Elbette! Böylesi çok iyi olacaktır.

Bu cevap karşısında Gora'nın ne kadar şaşırdığını göre Krişnadayal:

– Bana bir baksana, dedi. Davetli olmama rağmen, kimse ile birlikte yemek yemiyorum. Cemaatle hiçbir alış verişime tanık oldun mu? Eğer hayatını mümkün olduğunca temiz sürdürmek istiyorsan, sen de benim gibi yapmalısın! Hem bu senin yararına olacaktır.

Öğleye doğru Abinaş'ı çağırtan Krişnadayal, onu karşısına alarak:

– birlik olmuş, Gora'yı bu komedinin içine çekmeye mi çalışıyorsunuz? diye sordu.

Bu sözlere şaşıran Abinaş:

– Aman, dedi. Ne diyorsunuz? Şu anda Gora'nın peşinden sürüklenen kitle, çok büyük bir kitle!

Buna karşılık azarlayan sesiyle Krişnadayal:

– Fakat ne yazık ki, bunca hazırlık boşa gidecek, dedi. Çünkü buna iznim yoktur...

Bu sözlerin ardından Abinaş, içinden «Ihtiyarın inadı tuttu anlaşılan...» diye düşündü. «Tarihe bakıldığında nice büyük adam, babası tarafından hak ettiği değeri görmemiştir.» Abinaş, bunlardan birinin de Krişnadayal olduğunu düşünüyordu. Tüm zamanını Sannyasi denilen şarlatanlarla geçirmek yerine, oğlunu tanımaya çalışsa, çok daha hayırlı davranmış olurdu.

İçindeki düşüncelere karşın Abinaş, incelik göstererek boyun eğdi. Öyle ki, tartışmaktan bir fayda çıkamayacağını ve aradığı manevi etkiyi bulamayacağını anlayarak:

– Tamam, dedi. Siz razı değilseniz, Gora için bu tören yapılmaz. Tüm hazırlıklar bitti ve davetiyeler de çoktan gönderildi. Bu yüzden genel bir arınma töreni kutlarız biz de. Öyle ki, memleketimizde bolca günah var.

Bu öneri Krişnadayal'i yatıştırmıştı.

Gora, Krişnadayal'in sözlerini, hiçbir zaman önemsememişti. Bugün de onun sözlerine boyun eğmek gibi bir istek duymuyordu içinde. Toplumsal yaşamın çok daha üstünde yer alan bu konuda, babasının ya da bir başkasının koyduğu kurallara uymak gibi bir zorunluluğu kabul etmesi olanaksızdı. Fakat babası ile aralarında geçen konuşmaların ardından, içinde derin bir huzursuzluk belirmişti. Duyduklarının gerçek olabileceği ihtimali beynini kemirmeye başlamıştı. Uyanmayı başaramadığı bir kabus görüyordu sanki. Herkes tarafından itildiğini hissediyordu. Yapayalnız görüyordu kendini ve bu yalnızlık altında her an biraz daha eziliyordu. Önünde çalışabileceği büyük bir alan dururken, yanında yardım göreceği hiç kimse yoktu!

***

Büyük arınma töreni ertesi gün gerçekleştirilecekti. Alınan karar üzerine Gora, geceyi nehir kıyısındaki kır evinde geçirecekti. Fakat tam yola çıkacaktı ki, Harimohini geldi. Onu gören ve keyfi kaçan Gora:

– Siz mi geldiniz, dedi. Ama vakit kaybetmeden çıkmam gerekiyor. Annem de yok! Isterseniz sonra...

– Yok, diyerek araya girdi Harimohini. Ben sizinle görüşmek için geldim, hem çok zamanınızı da almayacağım.

Gora oturmak zorunda kalınca Harimohini de hemen geliş sebebine girdi. Suşarita için Gora'nın verdiği derslerin çok etkili olduğundan, artık kimsenin elinden su içmediğinden ve çok iyi bir tutum kazandığından bahsetti.

Sonra da:

– Size nasıl büyük bir değer verdiğini bilemezsiniz, diyerek devam etti. Onun doğru yolda ilerlemesi için yardımcı olursanız, beni çok mutlu edersiniz. Tanrı, sizi talihli ülkeye hükümdar yapsın...

Konuşmaya devam eden Harimohini, Suşarita'nın yaşının da ilerlediğini ve artık evlendirilmesinin gerektiğini söyledi. Bu konu üzerine uzun uzun düşündüğünü ve sonrasında kayınbiraderi Kailaş'ı çağırdığını söylemeden de edemedi. Tanrı'nın izniyle her şey yolunda gitmiş ve Kailaş, Suşarita'yı beğenmişti. Para istemeyecekleri gibi, Suşarita'nın geçmiş yaşantısına da aldırmayacaklardı. Bu sonucun tamamı Harimohini'nin üstün çabalarıyla

gerçekleşmişti. Ancak ne var ki, Suşarita, tuhaf bir inatla bu işe yanaşmıyordu. Baskı altında mıydı, yoksa gönlünü kaptırdığı bir başkası mı vardı? Tanrı bilirdi artık...

Harimohini ara vermeden sözlerini sürdürerek:

– Şunu açıklıkla söylemeliyim ki, o, size uygun bir kız değil, dedi. Eğer evlenip bir köye yerleşirse, kimse de kim olduğunu bilmez, başımız da ağrımamış olur. Ancak sizinle evlenir de buralarda kalırsa, halkın yüzüne bakacak haliniz kalmaz!

Bu sözler karşısında öfkeden kızaran Gora:

– Ne demek bunlar? diye sordu. Onunla evleneceğimi de nereden çıkardınız?

Bu çıkış üzerine Harimohini özür dileyerek:

– Bir şey bildiğim yok efendim, dedi. Bunun gazetelerde tartışıldığın duydum ve utançtan öleceğimi sandım!

Gora, bu düşüncenin Haran Babu ya da başka bir Samaj üyesince ortaya atıldığını anlamıştı. Öfkeyle bağırarak:

– Yalan bu! dedi.

Gora'nın gür sesi karşısında ürken Harimohini:

– Ben de biliyorum, dedi. Bu yüzden de sizden bir istekte bulunmak için buradayım. Hemen bize geliniz ve Suşarita'yla konuşunuz lütfen.

– Neden?

– Durumu ona da anlatmak için.

Gora'nın yüreği, bu düşünceyle bile hızla çarpmaya başlamıştı... Içinde onun yanına gitmek için büyük bir istek duyuyordu. Bahane olarak da kendi kendine:

«Git ve son kez gör onu!» diyordu. «Yarın arınacak ve her şeyden elini eteğini çekeceksin. Elindeki tek vakit, işte bu kısa akşam. Gider, bir süreliğine onun yanına kalırsın. Hem bu da suçtan sayılmaz. Sayılsa bile yarın tüm suçlarınla beraber kül olup gider.»

Gora, bu düşüncelerinin ardından Harimohini'ye:

– Peki, dedi. Söyleyin, ne diyeceğim ona?

– Yalnızca Hinduluğun gereği olarak onun yaşına gelmiş bir kızın çok geçmeden evlenmesi gerektiğini ve onun durumunda olan bir kız için Hindu cemaati içinde Kailaş gibi bir adayın bulunmaz bir fırsat olduğunu söyleyeceksiniz.

Bu sözlerin etkisiyle Gora, bedenine binlerce ok saplanmış gibi acı duydu. Bir de üzerine, Suşarita'yı görmeye gittiğinde gördüğü adamı hatırlayınca büsbütün gerildi. Onun, böyle bir adamla evleneceği düşüncesine bile katlanamıyordu. Ruhu bütün varlığıyla başkaldırıyordu buna. Olamazdı bu! Suşarita'nın bir başkasıyla birleşmesi olanaksızdı! Açığa vurulmayan, o ince duygularını, o çekingen heyecanlarını, o derin düşüncelerini bir başkasına açamazdı. Ne güzel bir anlaşma yaşamışlardı karşılıklı! Nasıl güzel bir mucizeyle yakınlaşmışlardı! Ruhlarının en tarifsiz sırlarından nasıl bir birliktelik doğmuştu. Böylesi bir tecrübe, çok az insana kısmet olurdu... Böylesi bir mucizeye tanıklık eden kaç insan vardı ki yeryüzünde? Kader, ona Suşarita'nın en derin duygularını keşfettirmiş ve o da onun benliğini kendisinde duymuştu. Şimdi buna bir başkası mı sahip olacaktı?..

Harimohini:

– Ah, efendim, ah! diye bağırarak Gora'yı düşüncelerinden ayırdı. Radharani ömrünü kocası olmadan mı geçirecek?

Aslında kadının hakkı vardı. Gora, yarın törenle arınacaktı ve tertemiz bir Brahman olacaktı. Bu da Suşarita'nın kocasız kalması demekti! Onu böyle bir kadere mahkum etmeye kimin hakkı olabilirdi? Böylesi ağır bir yükü, bir kadın nasıl taşıyabilirdi? Harimohini, aralıksız konuşuyordu, ama Gora, onun dediklerinin bir kelimesini bile duymuyordu. Bu sırada o, şunları düşünüyordu:

«Babam, arınmamı yasakladı. Bunu boşuna mı yaptı acaba? Belki de hayatıma vermek istediğim yön, sadece bir hayaldi. Belki de bu, benim yaradılışıma aykırı... Şimdi açıkça anlıyorum ki, yüreğim, arzularından ayrılmıyor. Altında ezildiğim bu yükten nasıl kurtulacağım? Sanırım babam, benim derinden bir Brahman olamayacağımı çok önceden anlamış ve bu yüzden de arınmamı yasaklamıştı.»

Gora, hemen giderek babasını görmeye karar verdi. Bir baba olarak, oğlunun arınma yolunu neden engellediğini sormak istiyordu... Eğer buna bir cevap alabilirse, kendisi için bir çıkış yolu bulabilecekti...

Bu düşünceyle Harimohini'ye dönerek:

– Beni biraz beklemenizi rica ediyorum, dedi. Hemen geleceğim!

Gora hızla babasının yanına gitti. İçinde bulunduğu bunalımdan kendisini kurtaracak olan bilginin Krişnadayal'de olduğunu hissediyordu.

Koşar adım gittiği babasının sığınağının kapısını kapalı buldu. Birkaç kez çaldı kapıyı, fakat bir karşılık duyulmadı. İçeriden yayılan tütsülerin kokusu duyuluyordu sadece. Krişnadayal, odasına kapanmış ve Sannyassilerinden biriyle derin bir yogaya girişmişti. Bu denemeler sırasında kimsenin içeriye girmemesine özel olarak dikkat ederdi. Ve bu gece de gelen her kim olursa olsun, içeriye girilmesi yasaklanmıştı.

***

Gora, içinden yükselen bir sesle: «Hayır,» diyordu. «Benim arınmam tarın değil, şimdiden başlamış bulunuyor! Içimi yiyip bitiren bu ateş, yarındakinden çok daha güçlü. Yeni hayatımın başlangıcı için büyük feragatte bulunmalıyım. İşte bunun için Tanrı, beni böylesi bir ihtirasın pençesine düşürdü. Böyle olmasa, bu büyük tesadüf başka nasıl açıklanabilir? Bu aileyle böylesine yakın ilişkiler kuracağım, kimin aklına gelirdi? Benim gibi asi ruhlu birinin, böylesine güçlü bir duyguya kapılabileceğini kim düşünebilirdi? Bu zamana kadar memleketim için büyük fedakarlıklar yapmama gerek olmadı. İnsanın hiç tereddüt etmeden kendini yurduna adamasını kabul edemezdim. Fakat böylesi bir adanış, insanın her şeye sırt çevirmesini gerektiriyor. Bu fedakarlığın acılarla olması, yeniden doğuşum için tüm benliğimin yaralanması gerekiyor. Tüm cemaat yarın arınmama tanıklık edecek. Şimdi ise, bu ağır gün öncesinde hayatımın rehberi, kalbimin kapısını çalıyor. Ruhumun en derin yerine kadar bu acıyla kendimi cezalandırmazsam, yarınki arınmayı kabul etmem, nasıl mümkün olabilir? Böylesine zor bir feragatte bulunabilir, tüm benliğimle buna boyun eğebilirsem, ancak o zaman günahlarımdan tam anlamıyla sıyrılabilir ve bir Brahman olabilirim...»

Gora, yeniden Harimohini'nin yanına geldiğinde hemen söze girecekti ki, kadın ondan önce davranarak:

– Haydi, dedi. Gidelim de Suşarita ile konuşup her şeyin yola girmesini sağlayınız.

– Gelmem için hiçbir neden yok, diye cevap verdi Gora. Suşarita'yı bundan böyle görmem olanaksızdır!

Harimohini, duyduklarından memnun, gülümseyerek:

– Haklısınız, dedi. Evlilik yaşında bir kızla görüşmeniz doğru değil! Fakat bugün yardımınıza ihtiyacım var, beni kırmayacağınızı umut ediyorum.

Harimohini'nin ince ısrarına karşılık Gora, başını salladı. Kesinlikle, hayır, asla... Anlamlarına geliyordu bu hareket. Artık her şey bitmişti... Artık tamamen Tanrı yoluna vermişti kendini. Ve elde ettiği bu arınmışlığı lekelemeyecek, onunla gitmeyecekti.

Harimohini, onu razı etmenin olanaksızlığı karşısında başka bir düşünerek:

– Tamam, dedi. Hiç olmazsa, ona verebileceğim bir şeyler yazıp verseydiniz bana.

Gora aynı olumsuz hareketini tekrarlayınca:

– Benim için iki satır yazın öyleyse, dedi. Kutsal kitapları ne kadar iyi bildiğinizi biliyorum. Elimde aslından bir parça metin olmasını çok isterim.

– Kutsal kitaplardan mı parça istiyorsunuz?

– Evet, dedi Harimohini. Hem öyle bir metin parçası olsun ki, bunun içinde belli bir yaşa gelmiş bir kızın evlenmesinin ve aile olmanın yükünü omuzlamasının büyük bir ödev olduğu anlatılsın.

Gora, bu istek üzerine bir süre düşündükten sonra:

– Bakın, dedi. Beni bu işe karıştırmanızı istemiyorum. Öyle ki ben, bir bandit değilim ve kutsal yazılar üzerine yorum getiremem!

– İçinizden geçenleri açıkça söylemiyorsunuz. Bunun nedenini merak ediyorum doğrusu. Kızı sımsıkı bağlarla bağladınız, ama şimdi bu bağın kopartılması gerekince bundan kaçınıyorsunuz. Beni karıştırmayın, diyorsunuz. Böyle davranmanızın anlamını anlayamıyorum. Gerçek olan şu ki, onun evliliği kabul etmesini istemiyor gibisiniz.

Gora, başka şartlar altında olsaydı, bu şekilde kendisine yöneltilen bir suçlamaya şiddetle karşılık verirdi. Suçlamada gerçek payı bulunsa bile buna katlanamazdı. Fakat o gün, arınmasının başladığı gündü ve öfkelenmesi kesinlikle yasaktı. Öte yandan yüreğinin derinliğinden yükselen bir ses, kadının haklı olduğunu söylüyordu. Suşarita ile aralarında olaşan bağları koparacak kadar zalim bir güce sahipti, ama bununla beraber gizli ve kimse tarafından görülemeyecek denli ince bir iplikle de olsa, kendine bağlı kalmasını is-

tiyordu. İçinde bulunduğu böyle bir anda, Suşarita'yla aralarındaki bağları koparacak halde değildi. Fakat her şeyden vazgeçmeye de mecburdu. Sağ eliyle verdiğini, sol eliyle yeniden tutmak, riyakarlıktan başka neydi? Bu düşünceyle aldığı kağıda açık ve güçlü bir dille şunları yazdı:

«Kadın için evlilik, yükselişini gerçekleştireceği yoldur... En önemli görevi aile yuvasındadır. Evlilik, kesinlikle kendini tatmin etme yolu olmadığı gibi, bir hizmet ve vazgeçiş hayatıdır. Bu hayat, kendisine acı da sevinç de getirse, gerçek anlamda dindar bir kadın saf, erdemli ve sadık bir kadın olarak her şeye katlanmalı ve aile ocağı içinde, dinin canlı bir örneği olmalıdır.»

Harimohini, yazılanları keyifle okudu ve:

– Efendim, dedi. Şu bizim Kailaş için de birkaç satır yazar mısınız?

– Hayır, diyerek reddetti Gora. Kendisini tanımadığım kişiler için hiçbir şey yazamam!

Harimohini, özenle katladığı kağıdı, elbisesinin bir kenarına düğümledi ve doğruca evinin yolunu tuttu. Suşarita, hala Lolita'nın evindeydi. Oraya gitmek ve konuyu orada açmak beceriksizlik olur, diye düşünmüştü Harimohini. Lolita ve Anandamoyi'nin itirazlarda bulunmalarından ve Suşarita'yı etkilemelerinden çok çekiniyordu. Bu yüzden de bir çağrı yazısı yazıp ertesi gün öğle yemeği için eve gelmesini rica etti. Kendisiyle konuşması gereken önemli bir konunun olduğunu ve öğleden sonra tekrar Lolita'nın yanına dönebileceğini de belirtti.

Teyzesinin yine evlilik konusunu açacağından emin olan Suşarita, ertesi sabah buna karşı koymaya kararlı bir şekilde eve geldi. Bu teklifi bir kez daha ve kesin bir şekilde reddedecek, konuyu tamamen kapatacaktı. Yemeğin ardından söze giren Harimohini:

– Dün akşam guru'nla görüştüm, dedi.

Bu sözler üzerine Suşarita'nın üzerinden büyük bir korku dalgası geçti. «Yoksa yine Gora'ya hakaretler mi yağdıracak?» diye düşünüyordu.

Bunu gören Harimohini, yatıştırmaya çalışan, yumuşak bir sesle:

– Korkmana gerek yok, dedi. Kavga etmek için gitmedim onun yanına. Kendi kendime uzun uzun düşündüm ve sonunda gidip

onun değerli öğütlerini almaya karar verdim. Gördüm ki, evlenmekte geç kalmış kızların durumunu, o da hoş karşılamıyor. Ayrıca bunun kutsal kitaplarca da anlatıldığını söylüyor. Avrupalı kadınların evlenmeden durabileceklerini, ama Hindu kadınlarının böyle davranmasının doğru olmadığını da uzun uzun anlattı. Hem Kailaş'ımızdan da söz ettim ve ortaya koyduğu görüşlerini gerçekten yerinde buldum.

Bu sözler sırasında Suşarita, utancından yerin dibine girmek istiyordu. Fakat Harimohini'nin susmaya hiç niyeti yoktu:

– O, senin gurun olduğuna göre, onun öğütlerini dikkate almalısın, dedi. Ondan benimle gelmesini ve seninle açık açık konuşmasını istedim. «Çünkü Suşarita, benim sözümü dinlemiyor!» dedim. Buna karşılık bana karşı çıkarak «Hayır!» dedi. «Onu görmem doğru olmaz. Kanunlarca da yasaklanmıştır bu!» Sonra da sana vermem için çıkardığı bir kağıda bir şeyler yazdı. İşte burada al da oku!

Harimohini, bunları söylerken elbisesinin iliştirdiği yerinden çıkardığı kağıdı Suşarita'ya uzattı.

Yazılanları okuyan Suşarita, bir an boğulduğunu hissetmişti. Tüm bedeni kaskatı olmuş gibi, öylece duruyordu. Mektupta yazılanların hiçbiri akla aykırı olmamasının yanında, Gora'nın savunduklarıyla da çelişen şeyler değildi. Bu mektubun doğrudan kendisine verilmek yerine, Harimohini ile getirilmiş olması büyük bir acı vermişti Suşarita'ya. Gora'nın bu öğüdü neden böyle bir zamanda gelmişti? Kendisini yetiştirme işini tamamladığını mı düşünüyordu? Yoksa Gora'nın görevlerini yapmasını gölgeliyor ya da engelliyor muydu? Artık ona verebileceği ve ondan isteyebileceği şeyler tükenmiş miydi? Fakat Suşarita, böyle düşünmüyor ve ondan hala bir şeyler bekliyordu!

Suşarita, içinde büyüyen acıyı boğmak için çırpınmaktaydı... Ne çare ki, avunabilecek hiçbir dayanak bulamıyordu.

Harimohini, her zaman yaptığı gibi öğleden sonra uyumak için odasına çekilirken, ona düşünmesi için zaman tanımak gerektiğini de düşünmüştü. Uyanıp da odasından çıkınca, Suşarita'yı hala aynı yerde otururken buldu ve hemen yanına gelerek:

– Ne oldu şekerim? diye sordu. Neler düşünüyorsun böyle? Yoksa Gurmohan Babu, seni üzecek şeyler mi yazmış?

– Hayır, dedi Suşarita. Sesinde belirgin bir keder vardı. Sadece doğruları yazmış.

Bu cevap Harimohini'ye büyük bir ferahlama hissettirmişti. Heyecanlı bir sesle:

– Tamam, o halde yavrum, dedi. Neden daha fazla bekliyoruz bu iş için?

– Hayır... Bir şey için beklemek gibi bir isteğim yok. Ama şimdi gidip babamı görmek istiyorum.

Birdenbire bozulan Harimohini:

– Dinle tatlım, dedi. Baban, Hindu cemaatinden biriyle evlenmeni istemiyor, oysa gurun...

İçi daralan Suşarita, onun sözünü keserek:

– Teyze, dedi. Ne diye üzerime gelip duruyorsunuz? Babamı göreceğim dedim, evlilik konusunu konuşacağımı söylemedim. Sadece özledim.

Suşarita'nın umutsuz zamanlarının biricik yardımcısıydı Pareş Babu. Eve geldiğinde onu, önüne çektiği bir bavulu hazırlarken görünce:

– Ne oldu baba? diye sordu. Bir yere mi gidiyorsunuz?

– Evet, güzel kızım, diye cevap verdi Pareş Babu. Bir süreliğine hava değişiminin bana iyi geleceğini düşündüm. Yarın sabah yola çıkıp Simla'ya gideceğim.

Pareş Babu, bu sözleri söylerken gülümsüyordu. Ama Suşarita, bu gülüşün altında gizlenen isyan duygusunu fark etmişti. Bayan Baroda, ne evde ne de dışarıda ona nefes aldırmıyordu. O da bir süre başını dinlemek üzere uzaklaşmayı düşünmüş, aksi halde türlü çekişme ve tartışmanın ortasına sürükleneceğini anlamıştı.

Yol hazırlıklarını tek başına yapması, Suşarita'ya çok dokunmuştu. Belli ki, evde bu iş için ona yardım etmeye gönüllü kimse yoktu. Babasını durdurdu ve bavulu tekrardan boşalttı. Sonra da özenle, her şeyi güzelce katladı. Her zaman yanında bulundurmaya dikkat ettiği kitapları, dağılmamaları için, güzelce paketledi. Bu işlerle ilgilenirken bir taraftan da usul sesiyle babasına şunu sordu:

– Yalnız mı gideceksiniz baba?

Onun sesindeki hüznü sezen Pareş Babu:

– Evet, dedi. Hem yanımda birinin bulunmasına ihtiyacım da yok.

– Olmaz, diye tekrar söze girdi Suşarita. Ben de geleceğim sizinle! Söz veriyorum, hiç rahatsız etmem sizi!

– O nasıl söz yavrum, dedi Pareş Babu. Sen ne zaman rahatsız ettin ki beni?

– Sizin yanınızda olmadığımda ne yapacağımı bilemez oluyorum baba, dedi Suşarita. Hala anlayamadığım o kadar çok şey var ki! Bunların açıklamalarını sizin ağzınızdan dinlemezsem, boğulacağım gibi hissediyorum. Kendi aklımla her şeyin doğrusunu bulabileceğimi söylemiştiniz, ama ben pek de akıllı bir kız değilim baba! Öyle güçlü bir zekaya sahip olmadığım da ortada! Beni de götürün babacığım... Ben de geleyim...

Son sözlerinin ardından tekrar bavulla ilgilenmeye dönen Suşarita'nın gözlerinden boşalan yaşlar, babasının bavulun üstünde duran gömleğinin yakasına damlıyordu...

***

Gora, yazdığı yazıyı Harimohini'ye uzattığı anda, artık Suşarita ile arasındaki bağları kopardığını duyar gibi olmuştu. Fakat yine de var olan bir şeyi yok etmek ya da yıkmak, yazılmış bir kağıtla olacak iş değildi! Her ne kadar kendi iradesiyle yazmış ve imzalamışsa da verilen tüm emirlere isyan ediyordu. Bu isyan öyle güçlüydü ki, aynı akşam gidip Suşarita'yı görmeye karar verdi.

Tam yola çıkmak için ayaklanmıştı ki, yakında bulunan tapınağın çanının saat onu vurduğunu duydu. Ve aynı anda da bu saatte hiçbir şekilde, hiçbir ziyaretin yapılamayacağını hatırladı. Sonra yatağına uzandıysa da bir an bile uyuyamadı. Tüm geceyi odadaki saatin, saat başlarını çalışını dinleyerek geçirdi. Bu şekilde de önceden verilen kararın aksine bu geceyi Ganj kıyısındaki kır evinde geçirmemiş oldu. Haber gönderip ertesi sabah geleceğini bildirmişti.

Bildirdiği gibi ertesi sabah kalkıp oraya gitti. Fakat içinde, ne törene katmak istediği ruh gücü ne de saf dini duygular taşıyordu. Davet edilen banditlerin çoğu gelmişti, gelmeyenlerin de gelmekte oldukları söyleniyordu. Gora, hararetli bir içtenlikle karşıladı. Onlar da ebedi dine bağlılık yolunda adım atmaya hazırlanan Gora'yı övgüleriyle göklere çıkarıyorlardı. Çok geçmeden bahçede belirgin bir hareketlilik başladı. Gora, gerekli işlerin yolunda gitmesi için,

durmadan oradan oraya koşturuyordu. Bunun yanında, bütün bu hararetli hazırlığın arasında, ta yürek derinliğinden yükselen bir ses, zihnin allak bullak ediyordu...

«Yanlış bir iş yapıyorsun, yanlış yapıyorsun! ...» diyordu bu ses.

Sesin kastettiği yanlışlık, kuralları ve gelenekleri çiğnemesinden, shastralara ve dini uygulamalara ters davranmasından kaynaklanmıyordu. Bu, kendisinin kendisine karşı yaptığı bir yanlış, bir hataydı... Bu yüzden de tüm ruhu, bedeninden ayrılmış ve bu tören hazırlıklarına başkaldırıyordu.

Ayinin başlama saati iyice yaklaşmıştı. Törenin gerçekleşeceği yere, bambu direklerinden ayakları olan bir tente hazırlanmıştı. Gora, Ganj'ın suyunda yıkanıp da ipek elbisesini giymeye hazırlanırken kalabalıkta belirgin bir dalgalanma yaşandı. Ortalık birdenbire can sıkıcı bir gerginlikle kaplanmıştı. Sonunda bunun nedenini açıklamak üzere Abinaş, telaşlı adımlarla Gora'nın yanına gelerek:

– Evinizden haber geldi, dedi. Krişnadayal Babu çok ağırlaşmış. Hemen yanına gitmeniz için de bir araba göndermişler.

Gora, bu haber üzerine telaşlı adımlarıyla hemen arabaya yöneldi. Kendisiyle gelmek isteyen Abinaş'a:

– Hayır, dedi. Siz konuklarla ilgilenmelisiniz. Hem daha gelenler de var, onların karşılanması gerek!

Gora, babasının odasına girince onu yatağa uzanmış halde gördü. Hemen yanı başında duran Anandamoyi, hiç ara vermeden onun bacaklarını ovuyordu. Gora, endişe dolu gözleriyle bir süre ikisine baktı. Onu fark eden Krişnadayal, eliyle işaret ederek yatağın kenarında duran iskemleye oturmasını istedi.

Gora, iskemleye oturunca, annesine dönerek:

– Nasıl? ... diye kısık bir sesle sordu.

– Daha iyi gibi, diye cevap verdi Anandamoyi. Avrupalı bir doktor çağırdık.

Krişnadayal, odanın köşesinde bekleyen Saşi ve hizmetçiye kapıyı işaret ederek çıkmalarını istedi onlardan. Odada sadece Gora ve Anandamoyi kalınca önce karısının yüzüne baktı, sonra da Gora'ya dönerek hırıltılı sesiyle:

– Son saatime iyice yaklaştığımı sanıyorum, dedi. Çok uzun zamandır senden gizlenen şeyi, son nefesimden önce söylemeliyim. Yoksa huzurla ölemeyeceğim!

Bu sözler karşısında birdenbire sapsarı kesilen Gora, sessizce babasının devam etmesini bekledi. Odaya çöken uzun bir sessizliğin ardından tekrar söze başlayan Krişnadayal:

– Bak Gora, dedi. O zamanlar cemaatime karşı pek saygı beslemiyordum. Bu yüzden de bu büyük hataya düştüm. Fakat sonrasında geri dönmek de mümkün olmadı.

Nefesi daralır gibi olunca yeniden sustu. Gora, hala kımıldamadan, hatta nefes bile almadan bekliyordu:

– Senin bilmene gerek olmadığını, bunun hep bu şekilde sürüp gidebileceğini düşünmüştüm. Ancak şimdi bunun olanaksız olduğunu görüyorum. Benim cenazemde bulunmayacaksın Gora!

Gora'nın gözleri şaşkınlıktan iyice açılmış, rengi de iyice uçmuştu. Dayanamayacağını anlayınca, annesine dönerek:

– Bütün bunların anlamı nedir anne? diye sordu. Söyleyin, babamın cenazesine katılmaya hakkım yok mu benim?

Bu soruya kadar başı önünde, kaskatı kesilmiş bir halde duran Anandamoyi, Gora'nın gözünün içine bakarak:

– Evet yavrum, dedi. Buna hakkın yok...

Tüm bedeni ürperen Gora:

– Nasıl? diye sordu. Yoksa oğlu değil miyim?

– Evet, dedi Anandamoyi.

– Peki, anne siz... Siz benim öz annem mi

Gora'nın bir an kesilen nefesi, sorusunu bitirmesine engel olmuştu. Anandamoyi'nin yüreği büyük bir acıyla sızlıyordu. Oldukça bitkin bir sesle:

– Yavrum, dedi. Gora'm! Sen, benim biricik oğlumsun! Ben, çocuksuz bir kadınım yavrum. Fakat bir çocuk doğursaydım, onu senden daha çok sevemezdim.

İyice sersemleyen Gora, tekrar Krişnadayal'e dönerek:

– Madem gerçek bu şekilde, dedi. Nereden buldunuz beni?

– Ayaklanma günlerinden biriydi, diye anlatmaya başladı Krişnadayal. O zamanlarda Etava'da değildik. Sana hamile olan annen, yerli askerlerin korkusundan kaçmış ve bize sığınmıştı. Baban da bir gün önce çatışma sırasında ölmüştü. İsmi...

– Bu kadarı yeter, diye bağırarak araya girdi Gora. Adını öğrenmeye ihtiyacım yok!

Krişnadayal, Gora'nın geçirdiği sarsıntı karşısından üzüldü. Son olarak da şunları ekledi:

– Senin baban, bir Irlandalıydı. Annen de o gece seni doğurduktan sonra öldü. İşte o gecenin ardından da bizim ailemiz içinde büyüyüp yetiştin.

Birdenbire tüm geçmişi, Gora için karmakarışık bir rüya halini almıştı. Küçük yaşlarından başlayarak üzerinde hayatını şekillendirdiği tüm temeller, birdenbire yerle bir olmuştu... Şimdi neredeydi? Kimdi? Hiçbirinin cevabını veremiyordu. Akıp giden onca zaman, kocaman bir boşluk gibi geliyordu artık ve onunla birlikte türlü heyecanlarla zihninde kurduğu gelecek de birden eriyip yok olmuştu. Kendini kocaman bir yaprakta bir anlığına ışıyan ve güneşin vurmasıyla da buharlaşıp yok olan bir çiy tanesi gibi hissediyordu... Ne annesi, ne babası, ne yurdu, ne ırkı ne de Tanrısı vardı artık. Şimdi neye dayanıp neyden güç bulacaktı? Nasıl bir iş uğruna çabalayacaktı? Nerede başlayacaktı yeniden hayata? Gözlerini sarsılmaz bir inançla hangi amaca doğrultacaktı? Yeni bir çabaya gereken temeli nereden toplayacaktı şimdi?.. İçine düştüğü boşlukta, yolunu şaşırmışlığın perişanlığıyla sessizce duruyordu. Yüzünde öyle derin bir ifade vardı ki, onun üstüne tek kelime edilmesi bile gereksiz kalırdı.

Birden odaya yanında Bengalli başka bir doktorla İngiliz doktor girdi. Doktor asıl hastayı nasıl dikkatle inceliyorsa, Gora'yı da aynı hassasiyetle izliyordu. Hayretler içinde bu olağanüstü gencin kim olduğunu merak ediyordu. Öyle ki, Gora'nın geniş alnında hala Ganj'ın kutsal çamurunun izi görünüyordu ve sırtında da yıkandıktan sonra giydiği ipek elbise duruyordu. Üzerinde gömlek olmadığı için omzuna aldığı ipek örtü altında güçlü vücudu belli oluyordu.

Normalde bir İngiliz'le karşılaşan Gora'nın içini yoğun bir nefret kaplardı, ama şimdi hastasını inceleyen doktoru dikkatli gözlerle süzüyordu. Kendi kendin, odanın içinde olanlardan kendisine en yakın olanın bu doktor olup olmadığını düşünüyordu.

Doktor muayenesini bitirip sorduğu soruların da cevabını aldıktan sonra:

– Gördüğüm kadarıyla tehlikeli bir durum yok, dedi. Organik bir rahatsızlık görünmüyor, nabzınız da normalleşti. İyi bir bakım sayesinde çok geçmez, iyileşirsiniz.

Doktor gidişinden sonra Gora da kalkıp kapıya yöneldi. Telaşla içeri giren Anandamoyi, onun eline sarılarak:

– Benim güzel yavrum, dedi. Bana gücenme ne olur. Eğer gücenirsen, bu benim yıkımım olur oğlum.

– Bunca zaman neden yanılttınız beni? Söylemenizde ne gibi bir sakınca olabilirdi, anlamıyorum!

Tüm hatayı üstlenmeye hazır olan Anandamoyi:

– Ah, Gora'm, dedi. Yavrum, bu hatanın tek nedeni, seni kaybetmekten duyduğum büyük korkuydu. Şimdi de beni terk edersen, bundan kendimi suçlayacağım. Bu ayrılık beni öldürür oğlum!

– Anne! ...

Gora, bu derin sözcüğün ardından söyleyecek bir şey bulamadı. Be tek kelimenin söylenişindeki yakınlık, ondaki keder, Anandamoyi'nin yıllar boyu özenle sakladığı gözyaşlarının birden boşalmasına yetmişti.

Bir an süren sessizliğin ardından Gora:

– Gitmeliyim anne, dedi. Pareş Babu'yu görmem gerek!

Yüreğinin üzerinden büyük bir yük alınmış gibi bir ferahlama duyan Anandamoyi, Gora'nın yüzünü okşayarak:

– Tamam yavrum. Git! dedi.

Krişnadayal hayati bir tehlikesinin olmadığını öğrendikten sonra, tüm gerçeği Gora'ya anlattığı için büyük bir kaygı duymaya başlamıştı. Gitmek üzere olan Gora'ya seslenerek:

– Dinle beni Gora, dedi. Öğrendiğin gerçeği, başkalarının da duyması gerekmiyor. Fakat dikkatli ol ve bu zamana kadar nasıl davrandıysan, öyle devam et. Kimsenin, bunları bilmesi gibi bir zorunluluk yok!

Gora, bu öğüdün ardından hiçbir şey söylemeden odadan çıktı. Krişnadayal'in oğlu olmadığını öğrenmek, içine gerçek bir rahatlık duygusu vermişti.

Haber vermeden büroya gitmezlik yapmak gibi bir lüksü olmayan Mohim, babasının bakımı için gerekenleri yapıp doktoru çağırdıktan sonra izin almak üzere büroya gitmişti. Eve geri döndüğünde kapıdan çıkmak üzere olan Gora ile karşılaşınca:

– Babamın durumu nasıl? diye sordu.

– Merak edilecek bir durum yok, diye cevap verdi Gora. Doktor kısa sürede toparlanacağını söyledi.

– İşte bu iyi haber, diye keyifle bağırdı Mohim. Öbür gün Saşi evlenecekti de... Bu arada Gora, senin bu düğün hazırlıklarıyla ilgilenmen gerekiyor. Binoy'a da söyle, o gün buralara uğramasın. Biliyorsun, Abinaş oldukça sofu bir Hindu ve düğününde böyle kişilerin olmaması için özellikle tembihte bulundu. Ha, bir de bizim büronun İngiliz müdürü de benim davetlilerim arasında... Onu güler yüzle karşılamanı rica ediyorum kardeşim. Öyle uzun boylu bir ilgi değil beklediğim, sadece «Günaydın» desen bile yeterli olur. Hem bu kadarcık bir yakınlığın kutsal kitapların kurallarına da uymayan bir yanı yok... İstersen bazı banditlere de danışabilirsin bu konuyla ilgili... Anlıyorsun değil mi, benim kanı deli kardeşim? Burada hakim olan onlar! Onlara üstünlük taslamaya devam etmemekle, utanılacak bir iş yapmış olmayız, değil mi?

***

Suşarita, güçlükle saklamaya çalıştığı gözyaşlarıyla bavulunu hazırlıyordu ki, yanına gelen uşak, Gurmohan Babu'nun geldiğini bildirdi.

Bu haber üzerine telaşla gözlerini silen Suşarita, bavul doldurma işini yarım bırakıp arkasına döndü. Bu sırada Gora da içeri girmişti. Alnında hala kutsal Ganj'ın çamurunun izi görülüyordu. Sırtındaki ipek giysisini de çıkarmamıştı. Dış görünüşünün nasıl olduğunu aklına bile getirmemiş, öylece çıkmıştı dışarı. Öyle ki, üzerinde böyle bir giysiyle kimse, birilerini ziyarete gitmezdi. Suşarita, ilk kez gelişinde Gora'nın, ne özenli bir kıyafetle geldiğini hatırlamış ve şimdiki düzensiz kılığına anlam verememişti.

Gora, içeri girer girmez başını yerlere kadar eğerek Pareş Babu'nun ayağının tozunu aldı. Bu harekete karşılık sıkılganlıkla geriye çekilen Pareş Babu, onu ayağa kaldırarak:

– Bırakın bu gereksiz işleri oğlum, dedi. Buyurun, oturun şöyle.

Birdenbire gür sesiyle bağıran Gora:

– Tüm bağlarım koptu Pareş Babu, dedi.

Bu ani çıkıştan hiçbir şey anlayamayan Pareş Babu, sadece:

– Ne oldu, bağlarınız mı? diye sorabildi.

– Ben, Pareş Babu, dedi Gora. Ben, bir Hindu değilim!

– Bu da ne demek, diye sordu Pareş Babu. Hindu değil misiniz?

Sıkıntılı bir sesle açıklamaya devam eden Gora:

– Evet, dedi. Değilim! Bugün öğrendim ki, ayaklanma günlerinin birinde bulunmuş bir çocukmuşum! Babam da bir Irlandalıymış! Yani Hindistan toprakları üzerindeki tüm tapınaklar, benim için kapalı artık! Hiçbir törende yerim yok bundan böyle! ...

Suşarita ve Pareş Babu, beklenmedik böylesi bir durum karşısında öylesine derinden sarsılmışlardı ki, tek kelime bile çıkmıyordu ağızlarından.

– Bununla beraber, diye devam etti Gora. Artık tamamen özgürüm Pareş Babu! Artık ne lekelenmek ne de kastımı kaybetmekten korkuyorum! Bundan böyle arınmışlığımı korumak için çevremde olan her şeye sürekli dikkat etmek zorunluluğunda olmayacağım.

Gora konuşuyor, Suşarita da onun ışıl ışıl parlayan gözlerini izliyordu. Devam eden Gora:

– Bu zamana kadar elimden geldiğince, açıklıkla Hindistan'ı tanımak için çaba harcadım, dedi. Aştığım her engelin ardından, bir yenisiyle karşılaştım, ama büyük bir gayretle bütün engellere dini anlamlar yüklemeye çalıştım. Bunu yaparken de her işi geriye attım. Tüm varlığımı bu ödev yoluna adadım. Hindistan'ın gerçek yüzüne yaklaşacak olsam, korkuyla ürperirdim. Hindistan ile ilgili edinmiş olduğum bir fikir vardı, ancak sadece tasarı halindeki bu fikir, her geçen anda karşılaştığım gerçeklikler ve eleştirilerle derinden sarsılıyordu. Bu yüce kaleye olan inancımı sağlam tutmak için gösterdiğim çabalara karşı duran her şeyle sürekli savaşmaya mecburdum. Bugün, zihnimde oluşturduğum bu kale, ansızın, hem de temelinden yıkılıverdi. Şimdi verilen bu özgürlük, beni hakikatin tam ortasına sürükledi. Şimdi Hindistan'ın iyi ve kötü yönleri, sevinç ve acıları, bilgelik ve delilikleri bir araya toplandı ve yüreğime dolmaya başladı. Şimdi ona, gerçekten hizmet etmeye hakkımın olduğunu düşünüyorum. Öyle ki, onun için gerçekten çalışabileceğim alanın önümde açıldığını görüyorum. Amacım ise, artık yalnızca kendi hayalimde yarattığım bir şey değil, üç yüz milyon Hindistanlının mutluluğudur.

Gora'nın içinde doğan yeni düşünce, konuşmasına öylesine bir coşku veriyordu ki, onun yarattığı etkiyle Pareş Babu da alt üst olmuştu.

– Anlatmaya çalıştığım düşünceyi anlıyor musunuz? diye sorarak devam etti Gora. Bir türlü kavuşamadan gece gündüz, yaşadığım her anda özlemini hissettiğim şeye, birdenbire kavuştum. Artık ben, tüm Hindistan'ın çocuğuyum! ... Artık benim varlığımda ne Hindu ne Hıristiyan ne Müslüman birbirine karşı düşmanlık içinde değiller. Bu topraklar üzerindeki tüm kastlar, benim kastım, tüm acılar içimde duyduğum acılarımdır... Bakın birçok seyahatte bulunup en yoksul köy evlerine bile misafir oldum. Beni, sadece şehirli insanlara nutuk çeken biri olarak görmenizi istemem. Hiçbir zaman da ev sahiplerimle aynı seviyede oturmadım. Onlarla aramda bizi ayıran, gözle görünmez bir uçurumun varlığını her an hissediyordu. Bu uçurumu ortadan kaldırmayı hiçbir zaman başaramadım. Bu da ruhumda sürekli kocaman bir boşluk duymama ve bunu türlü yapmacıklı tavırla gizlememe neden oluyordu. Bu boşluğu süslemek için türlü incelikler bulmaya çalışıyordum. Çünkü Hindistan, benim canımdan bile öteydi. Onun bir karış toprağına bile toz kondurmaya dayanamıyordum. Anlıyor musunuz ben Pareş Babu, şimdi hayata yeniden gelmiş gibiyim, şimdi kavuşmuşum sanki, gerçek yaşam nefesime...

Pareş Babu, onu onaylayan bir ifadeyle:

– Hakikate erdiğimizde ruhumuz, zayıf ve eksik olsa bile gelişir ve bu sayede hakikati gereksiz süslemelerle güzel göstermek gibi bir hevese lüzum görmeyiz.

– Biliyor musunuz, Pareş Babu, diyerek tekrar sözü aldı Gora. Geçen gece Tanrıya, bana yeni bir hayat vermesi için dua etmiştim. Küçüklüğümden bu yana hayatımda kendisine yer bulmuş tüm sahtelikleri ve kirleri yok etmesi için uzun uzun yalvardım. Yeniden doğmak istedim. Tanrı, duamı benim düşündüğümden şekliyle karşılamadı. Ansızın kafama çarptığı hakikatle beni şaşırttı. Beni bunca kirden böylesine bir hızla, bir çırpıda kurtaracağını hiç aklıma getirmemiştim. Şimdi öylesine arınmış bir durumdayım ki, en alt kasta mensup bir aileye konuk olmaktan bile en küçük bir korku duymuyorum. Bu sabah, tüm önyargılarından kurtulmuş kalbimle Hindistan'ın önünde eğildim. Böylesine uzun bir sürecin ardından memleket ananın göğsüne yaslanmanın huzuru ne demektir, anladım!..

– Gora, diyerek araya girdi Pareş Babu. Hindistan ananın göğsünde bulduğunuz huzuru sizinle paylaşabilmemiz için bizleri de yetiştirin.

– Bu sabah kendimi tüm bağların boyunduruğundan kurtulmuş gördüm ve bunu görür görmez de neden sizin yanınıza geldiğimi biliyor musunuz?

– Neden?

– Size geldim, çünkü bu özgürlüğün mantram'ını siz biliyorsunuz ve bu yüzden siz de hiçbir grup içinde kendinize uygun bir yer bulamıyorsunuz... Benim sizden ricam şudur ki beni öğrenciniz olarak kabul edin ve bana Tanrı'nın mantram'ını öğretin. O Tanrı ki, tapınağının kapılarını hiçbir ayrım gözetmeden; Hıristiyan'a da, Hindu'ya da, Brahmo'ya da, Müslüman'a da sonuna kadar açmıştır. O ki, kapılarını hiçbir varlığın yüzüne kapamamıştır. O Tanrı ki, sadece Hinduların değil, bir bütün olarak Hindistan'ın Tanrısıdır.

Bu sözler karşısında Pareş Babu'nun yüzü, tatlı ve derin bir iman ışıltısıyla aydınlanmıştı. Bu halde, hiçbir şey söylemeden içinde kabaran düşüncelere gömüldü.

Bu sırada Gora, o ana kadar kımıltısız oturan Suşarita'ya dönüp sevgiyle gülümseyerek:

– Suşarita, dedi. Bundan böyle sizin gurunuz değilim. Fakat şimdi sizden bir ricam olacak; beni, gerçek gurunuza götürmek için elimden tutar mısınız?

Bu sözlerinin ardından ayağa kalkan Gora'nın kendisine uzanan sağ elini tuttu Suşarita. İkisi birlikte, el ele ve yüzlerinde büyük bir huzurla Pareş Babu'nun önüne geldiler ve saygıyla eğildiler...

Gora, akşam çöküp de eve döndüğünde, Anandamoyi'nin tek başına verandada oturduğunu fark etti. Yanına gelip yere oturduktan sonra başını dizine yasladı. Anandamoyi, elleriyle onun başını kaldırıp derin derin saçlarını kokladı ve sevgiyle öptü.

– Anne, dedi. Siz, benim annemsiniz! Onca yolculuklarım, avareliklerim zamanlarında özlediğim, hep düşündüğüm, işte şimdi bu verandada oturan ve beni her zaman çok seven anamdır. Sizin hiçbir kasta ihtiyacınız yok, siz insanları hiçbir şekilde ayırmıyor, kimseyi küçük görmüyorsunuz. Benim için siz, iyiliğin ta kendisisiniz! Benim gözümde siz, anne, Hindistan'la birsiniz.

Bu sözlerin ardından kısa bir sessizlik oldu. Birdenbire yeniden annesine dönen Gora, ılık sesiyle:

– Anne, dedi. Laşmiya'ya seslenir misiniz? Çok susadım, bana bir bardak su getirsin!

Bu duydukları üzerine artık gözyaşlarını tutamayan Anandamoyi, sevgi dolu tatlı sesiyle oğlunun kulağına doğru eğilerek:

– Ne dersin Gora, Binoy'u da çağırtalım mı?

SON